HELSINKI
Presidentinlinna

Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan rakennuksen ja pihojen peruskorjauksen arkeologinen valvonta huhtikuu 2013 – huhtikuu 2014

Presidentinlinnan päärungon tilassa 0030 esiin kaivettu linnan puuarina. Kuvaussuunta SW. Kuva Markku Heikkinen, HKM/Helsinki, Presidentinlinna 2013-2014:348.

Helsingin kaupunginmuseo

Kulttuuriympäristöyksikkö
Markku Heikkinen

TIIVISTELMÄ:

Helsingin kaupunginmuseon tutkijat valvoivat pääasiallisesti huhtikuusta 2013 huhtikuuhun 2014 Helsingin vanhassa keskustassa sijaitsevan Presidentinlinnan peruskorjauksen maanrakennustöitä kaikkialla rakennuksen päärungon kellarikerroksissa, sivusiipien ja matalien sivusiipien 1. kerroksen maavaraisissa tiloissa, sisä- ja etupihalla. Valvontakäyntejä oli harvakseltaan myös tämän jälkeen rakennuksen valmistumiseen marraskuuhun 2014 saakka. Valvontatyö oli suoraa jatkoa Museoviraston tekemän sisäpihan kaivauksille vuoden 2013 alussa.

Osassa rakennuksen päärungon vanhoissa kellareissa oli tehty tilojen syventämisiä ja perustusten koevahvistamisia jo vuosina 2011-2012. Nyt myös muissa kellaritiloissa tehtiin aluksi kellareiden syventämistä ja sen jälkeen perustusten suihkupaalutusta. Sama tehtiin myös matalien länsi- ja itäsiipien etupäässä kellarittomissa tiloissa ja muiden sivusiipien maavaraisissa 1. kerroksen tiloissa, jonka jälkeen kellaritiloja syvennettiin runsaasti päärungossa, osassa sivusiipiä ja matalissa sivusiivissä uusien perustusten ja kellaritilojen rakentamiseksi. Osassa tiloja perustusten vahvistamisen jälkeen palautettiin entinen lattiakorko. Päärungon vanhoissa kellareissa tuli sekoittuneiden hiekkojen alta esiin pääasiallisesti linnan puuarinaa ja puhdasta hiekkaa tai savea. Sekoittuneet kerrokset olivat peräisin linnan rakentamisesta ja perustusten 1960-luvun alun megapaalutuksesta.

Rakennuksen sisäpihan länsipuolella sijaitsevan länsisiiven eteläosan kahteen tilaan tehtiin uudet kellaritilat. Ensimmäisessä tilassa oli aikaisemmin ollut jääkellari ja portaat päärungon kellariin ja toisessa betonitunneleita. Täälläkin kerrokset olivat näiden rakennustöiden ja megapaalutuksen takia sekoittuneita hiekkoja ja niiden alla puhtaita hiekka- ja savikerroksia. Ainoastaan länsisiiven pohjoisissa kellarittomissa tiloissa tavattiin kapealla alueella vanhoja kerroksia lähellä 1. kerroksen lattiaa. Muualla länsisiivessä syvät lattian alaiset betonirakenteiset tunnelit, väliseinien perustukset ja megapaalutus olivat tuhonneet tilat arkeologisesti kokonaan.

Sisäpihan pohjoispuolella pohjoissiivessä maavaraan rakennettujen tilojen alla oli sekoittuneita hiekka- ja rakennusjätekerroksia ja tiilirakenteita, jotka liittyivät 1800-luvun rakennuksiin ennen alueen liittämistä linnaan 1900-luvun alussa. Vanhemmat kulttuurikerrokset olivat tuhoutuneet kokonaan niitä rakennettaessa.

Matalan länsisiiven 1. kerroksen alapuolinen tila oli tutkittu arkeologisesti aiemmin lukuun ottamatta eteläpään tilaa, josta löytyi linnan kellariraunio. Matalassa itäsiivessä 1. kerroksen alta tuli paksu kerros linnan rakentamisen aikaista yhtenäistä sekoittunutta täyttömaata. Kerroksen alla oli ennen linnan rakentamista 1800-luvun alkuun ajoitettua rannan täyttömaita, ohuita vanhempia kerroksia ja puhtaita luonnollisia hiekkoja ja savia. Eteläpäässä oli linnan purettava kellaritila.

Linnan etupihalle kaivettiin runsaasti eri kohtiin erimuotoisia ja eri syvyisiä kaivantoja. Niiden yläkerrokset olivat etupäässä linnan rakentamisen aikaista pihan kohottamisen täyttömaita, mutta myös merentäyttömaita. Myöhempien putkilinjojen ja kaivojen kaivantojen täyttömaat menivät syvälle näihin ja vanhempiin kerroksiin. Alempana pihan eteläosassa oli ennen linnan rakentamista 1800-luvun alussa tehtyä meren täyttämistä ja alimpana oli eri syvyyksillä nykypihan pinnasta vanhoja kerroksia ja puhdasta hiekkaa ja savea. Pihan etelälaidalta tuli esiin pieni katkelma vanhasta hirsilaiturista. Linnan sisäpihalla Museoviraston kaivausalueelta tuli hiekkakerrosten alta esiin hyvin etätasainen kallio, jonka louhittiin pois sisäpihalle tulevan ison kellaritilan tieltä.

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä
Sisällysluettelo 1
Arkisto- ja rekisteritiedot 4
Peruskarttaote 6
Johdantokartta 7
1. Johdanto 8
2. Valvonta-alueen sijainti ja topografia 10
3. Valvonta-alueen historia 12
4. Aiemmat arkeologiset havainnot Leijona-korttelin pohjoisosassa ja lähiympäristöissä 68
5. Arkeologiset havainnot 75
5.1. Päärungon länsipuolisko, eteläosa 75
5.1.1. Tila 0002 76
5.1.2. Tila 0006. 78
5.2. Matala länsisiipi 79
5.2.1. Tila 0007 81
5.3. Päärungon länsipuoliso, pohjoisosa 89
5.3.1. Tila 0003 89
5.3.2. Tila 0004 90
5.3.3. Tila 0005 92
5.3.4. Tila 0008 93
5.4. Länsisiipi 94
5.4.1. Tila 0009 94
5.4.2. Tila 1032-33 95
5.4.3. Tila 1036 98
5.4.4. Tilat 1037-1039 100
5.4.5. Tilat 1037-1041, tilojen 1040 ja 1043 länsiosat, 1044-1045 ja 1051 101
5.4.6. Tilat 1046-1050 104
5.4.7. Tila 1052 108
5.5. Pohjoissiipi 108
5.5.1. Tilat 1058-1060 108

5.5.2. Tilat 1053-1057 111
5.5.3. Tila 1061 114
5.5.4. Tila 1062 118
5.5.5. Tila 1064-1067 124
5.5.6. Tila 1063 124
5.5.7. Tila 1068 125
5.5.8. Tilat 1069-1072 ja 1079 126
5.5.9. Tilat 0012-0022 126
5.5.10. Pohjoiset tilat 127
5.6. Itäsiipi 127
5.6.1. Tilat 0023-0026 128
5.6.2. Tila 0027 128
5.6.3. Tila 0028 130
5.6.4. Tila 0029 132
5.7. Päärungon itäpuolisko 134
5.7.1. Tilat 0030 135
5.7.2. Tila 0031 144
5.7.3. Tila 0032 145
5.7.4. Tila 0034 146
5.7.5. Tila 0033 146
5.7.6. Eteisaulan alapuoli 148
5.8. Matala itäsiipi 148
5.8.1. Matalan itäsiiven 1. kerros 150
5.8.2. Matalan itäsiiven eteläpään kellaritilat 153
5.8.3. Matalan itäsiiven alaosat 155
5.9. Sisäpiha 172
5.10. Porttikongi ja Mariankatu 178
5.11. Etupiha ja Pohjoisesplanadi 180
5.11.1. Etupihan kaakkoisnurkka, dokumentointikohta 17 181
5.11.2. Pohjoisesplanadi, dokumentointikohta 18 183
5.11.3. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto, dokumentointikohta 19 186
5.11.4. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto, dokumentointikohta 20 192

5.11.5. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto 195
5.11.6. Etupihan koilliskulman kaivanto 197
5.11.7. Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto, dokumentointikohta 21 198
5.11.8. Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto 200
5.11.9. Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto 202
5.11.10. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto 202
5.11.11. Pääportin itäpuolinen kaivanto 205
5.11.12. Etupihan länsiosa 206
5.11.13. Etupihan länsireunan kaivanto 207
5.11.14. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa 212
5.11.15. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla 221
5.11.16. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto 230
5.11.17. Keskisen kaapelikaivon kaivanto 232
5.11.18. Läntisen kaapelikaivon kaivanto 233
5.11.19. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto 234
5.11.20. Pääportaikon kaivanto 235
16. Valvonnan tulokset 241
Lähteet ja kirjallisuus 246

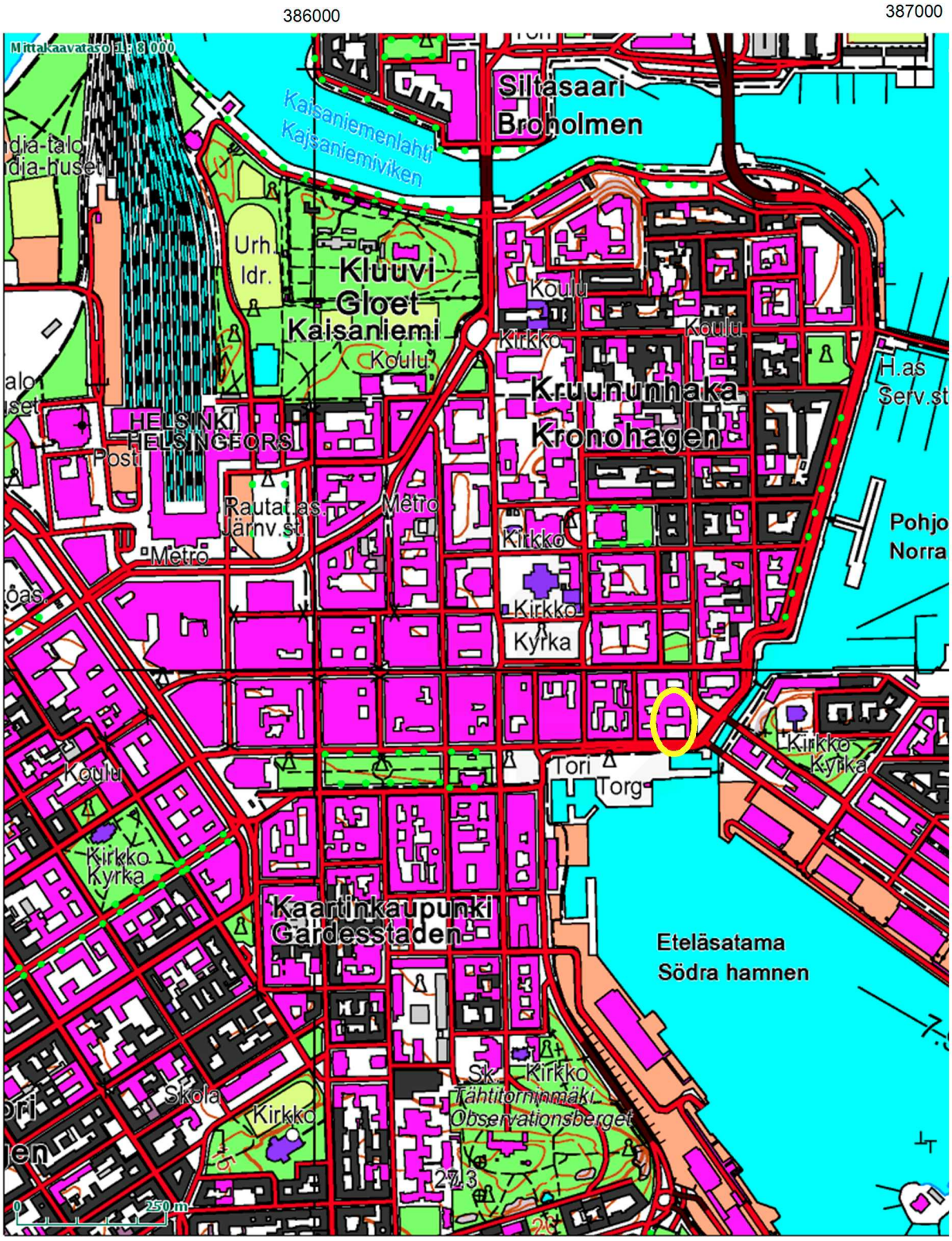
Liite 1 Karttaluettelo
Liite 2 Kartat
Liite 3 Kuvaluettelo
Liite 4 Kuvataulut
Liite 5 Poistetut löydöt
Liite 6 Teija Alanko: Presidentinlinnan makrofossiilitutkimukset

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Nimi:	Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan rakennuksen ja pihojen peruskunnostuksen arkeologinen valvonta huhtikuu 2013 – huhtikuu 2014.
Kunta:	Helsinki
Kylä:	Töölö
Kaupunginosa:	Kruununhaka 01
Kortteli:	5
Tontti	10
Kiinteistötunnus:	091-001-0005-0010
Osoite:	Pohjoisesplanadi 1
Maan omistaja:	Suomen valtio
Tutkimuksen laji:	Arkeologinen valvonta
Kohteen ajoitus:	1640-
Peruskartta:	L4133C (TM35-lehtijako), 203406 (Yleislehtijako)
Koordinaatit:	Tutkimusalueen keskipisteen koordinaatit:
	ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatit: N = 6671927 E = 386601 Z = 3,8 m
	ETRS-GK25 tasokoordinaatit: N = 6672843 E = 25497576 Z = 3,8 m
Tutkimuslaitos:	Helsingin kaupunginmuseo
Tutkija:	Markku Heikkinen
Kenttätyöaika:	maaliskuu 2013 - marraskuu 2014, pääosin 3.4.2013 - 30.4.2014
Valvonta-alueen laajuus:	n. 3580 m^2
Valvonnan kustantaja:	Tasavallan presidentin kanslia
Tutkimuskustannukset:	n. 64 000 euroa

Digitaalikuvat:	HKM digi Helsinki, Presidentinlinna 2013-2014:1-762
Löydöt:	KM 40462:1-236 diar. 4.8.2015
Aikaisemmat tutkimukset ympäristössä:	Marianna Niukkanen/Museovirasto, RHO: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1.-22.8. ja 29.9.-3.10.1997. **30.3.1998.** Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan rakennuksen peruskunnostuksen arkeologinen valvonta 2010-2012. **15.8.2012.** Katja Vuoristo/Museovirasto: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkitontin kaivaus Presidentinlinnan sisäpihalla 14.1.-8.3.2013. **29.11.2013.**
Aikaisemmat löydöt kohteessa:	KM 97093:1-1105 (esineet) ja 1106-1212 (luut) (diar. 1997) KM 97093: 45, 128, 235, 492, 507, 530, 579, 631, 665, 771, 880, 881, 888, 917 ja 1049 (rahat) on siirretty Kansallismuseon rahakammion kokoelmiin; rahakammio 98015: RHO 1216:1-7 (rakennusfragmentit) KM 38880:1-208 (diar. 22.9.2011) KM 39404:1-1969 (diar. 4.4.2013)
Kaivauskertomuksen liitteet:	1 Karttaluettelo 2 Kartat 3 Kuvaluettelo 4 Kuvataulut 5 Poistetut löydöt 6 Teija Alanko: Presidentinlinnan makrofossiilitutkimukset
Alkuperäinen raportti:	Helsingin kaupunginmuseo
Kopiot (2 kpl):	Museoviraston arkisto Tasavallan presidentin kanslia

Helsinki, Presidentinlinna
2013-2014

Mk 1:10 000 ETRS-TM35FIN

Valvonta-alue on ympyröity. Pohjakartta Maanmittauslaitos 2014.

Johdantokartta. Valvonta-alue on rasteroitu. Mk 1:1000. Karttapohja Helsingin kaupunkimittaus.

1. JOHDANTO

Presidentinlinna sijaitsee Vironniemen Helsingin asemakaava-alueella, jonne kaupunki siirrettiin Vantaanjoen suusta vuonna 1640. Presidentinlinna peruskorjattiin vuosina 2013-2014. Korjaus valmistui hiukan ennen itsenäisyyspäivää.

Museovirasto suoritti arkeologisen kaivauksen linnan sisäpihalla 14.1.-8.3.2013. Kaivaukset olivat jatkoa Museoviraston vuoden 1997 arkeologisille kaivauksille. Tällöin pihan kunnostustöiden yhteydessä löytyi 1810-luvulla rakennuttua linnaa vanhempia 1600-1700-lukujen rakennusten ja kivettyjen pihojen jäännöksiä ja vanhoja maakerroksia. Tällöin tutkittiin jäännökset pihan länsiosassa. Vuonna 2013 kaivettiin sisäpihan itäosan vanhat kerrostumat kokonaisuudessaan ennen maanalaisten varastotilojen rakentamista. Kaivauksissa saatiin lisää tietoa aiemmin dokumentoiduista rakennuksista, vanhemmista rakennuksista ja kulttuurikerroksista. Kaivauksilta saatiin runsaasti esineistöä.

Museoviraston kaivausten jälkeen Helsingin kaupunginmuseo jatkoi rakennuksen päärungon vanhoissa kellareissa, matalien länsi- ja itäsiipien etupäässä kellarittomissa tiloissa, muissa maavaraisissa 1. kerroksen tiloissa ja etupihalla arkeologista valvontaa. Kaupunginmuseon, Museoviraston ja rakennuttajan välisissä neuvotteluissa oltiin päädytty ettei varsinaiset kaivaukset ole muissa linnan osissa tarpeen alueiden ilmeisen melko suuren tuhoutumisasteen takia. Valvonta päätettiin tehdä rakennustöiden aikana. Tutkijoille varattiin tarvittava aika löydettyjen kiinteiden jäännösten ja maakerrosten dokumentointiin.

Valvonta tapahtui etupäässä 3.4.2013 - 30.4.2014, mutta vielä kesällä ja syksyllä 2014 käytiin harvakseltaan tarkastamassa rakennustöiden edistymistä ja mahdollisia kaivaustöitä. Helsingin kaupunginmuseon kaksi vakituista arkeologia kävi Tasavallan presidentin kanslian kustannuksella yksin tai kaksin säännöllisesti tuntityönä valvomassa, dokumentoimassa ja pienimuotoisesti kaivamassa vaiheittain tapahtunutta maankaivamista ja rakennustöitä. Myös työmaalta oltiin yhteydessä kun arkeologiaa koskettava työvaihe oli alkamassa. Tutkijat eivät olleet työmaalla koko ajan vaan etupäässä silloin kun arkeologisesti kiinnostavaa työtä tehtiin. Yli vuoden kestävään valvontaan ei katsottu olevan mielekästä sitoa arkeologeja koko ajaksi vaan tutkimukset tehtiin tuntitöinä.

Presidentinlinnan pääurakoitsija oli SRV Rakennus Oy, jonka kanssa yhteistyö sujui sujuvasti. SRV toteutti korjaustyöt projektinjohtotyönä. Yhteistyökumppaneina oli korjausrakentamisen erikoisosaajia. SRV:n aliurakoitsijat auttoivat arkeologeja kaivamalla tarvittaessa koneellisesti dokumentointialueita. Työntekijöiltä vaadittiin voimassaoleva työturvallisuuskortti ja lisäksi SRV perehdytti työntekijät työmaan sääntöihin. Turvavarusteiden käyttö oli pakollista. Jälkityöt tehtiin vuoden 2015 aikana.

Valvojana oli Markku Heikkinen ja toisena tutkijana Heini Hämäläinen, jotka molemmat kaivoivat, kuvasivat ja tekivät muistiinpanoja kohteesta yksinään tai yhdessä. Allekirjoittanut käsitteli ja luetteloi valvonnan aikana otetut digitaalikuvat ja laati raportin. Digitaalikuvat luetteloitiin kaupunginmuseon erilliseen arkeologisten tutkimusten kuvakansioon. Heini Hämäläinen dokumentoi piirtämällä kohteet käsin ja digitoi kartat MapInfo-ohjelmalla. Hän luetteloi löydöt Museoviraston löytönumerolle KM 40462

kaupunginmuseon Siru -tietokantaan. Poistetut löydöt luetteloitiin omaan poistoluetteloonsa.

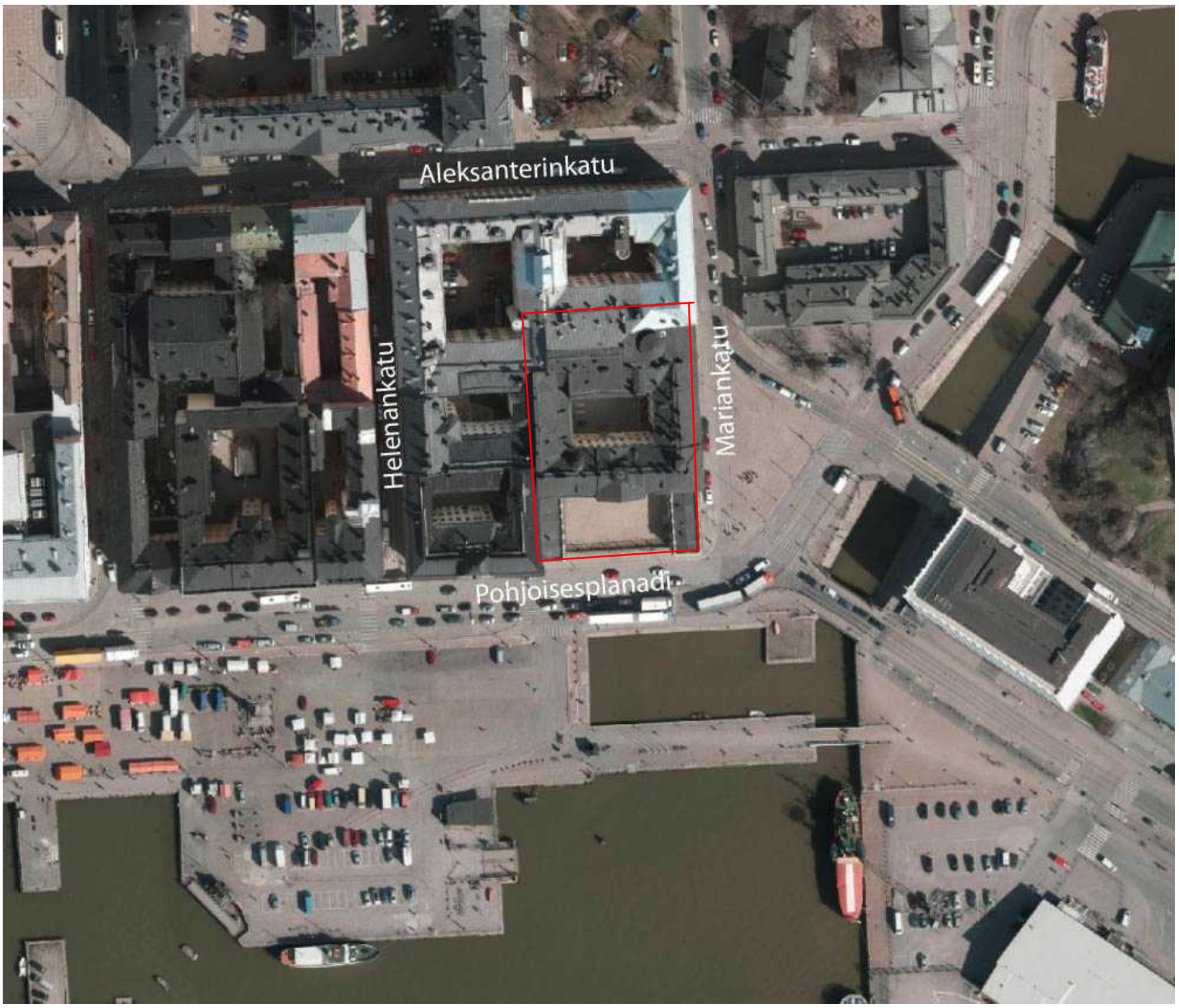
Kaupunginmuseoon toimitetussa presidentinlinnan digitaalisessa kartta-aineistossa oli aivan oma koordinaatistonsa. Peruskartassa on käytetty ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatteja, johdantokartassa ja yleiskartoissa kaupungin uusia ETRS-GK25 –tasokoordinaatteja. Digitoiduissa kaivauskartoissa käytetään kuitenkin vanhan Helsingin erilliskoordinaatistoon liittyvää NN – korkeusjärjestelmää, koska se oli käytössä työmaalla ja samoin sitä oli käytetty kaupunginmuseon vuosien 2010-2012 valvonnoissa samoilla alueilla. Museoviraston kaivauksissa 2013 käytettiin uutta ETRS-GK25 –tasokoordinaatteja ja N2000 -korkeusjärjestelmää, joka on 30,5 cm korkeammalla.

Itse valvonnan aikana dokumentoidut rakenteet mitattiin ympäröivistä rakenteista. Dokumentoitujen kohteiden tasokartat piirrettiin mittakaavaan 1:25, 1:50, 1:100 ja 1:250 ja profiilikartat mittakaavaan 1:20. Rakennuksen eri osien maakerrostumista tehtiin runsaasti muistiinpanoja. Valvonnan kiintopisteiden korkeustiedot saatiin työmaan toimesta eri puolille rakennusta asetuista korkeuspisteistä. Korkeuksia sidottiin lisäksi kellareiden kattoihin ym kiinteisiin säilyviin rakenteisiin. Rakennuttajalta saatiin MapInfo-muodossa rakennuksen täysin omassa koordinaattijärjestelmässä ollut pohjakaavakartta ja muuta karttamateriaalia. Kaupungin kiinteistöviraston MapInfo-muodossa olevaa kantakarttaa käytettiin myös.

Markku Heikkinen Helsingissä 25.4.2016

2. VALVONTA-ALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Valvonta-alue Presidentinlinna (n. 3580 m^2) sijaitsi Helsingin vanhassa kantakaupungissa 1600-1700 -lukujen kaupunkialueen kaakkoisosassa noin 150 metriä kaakkoon Senaatintorista (ks. kartat s. 6-7). Valvonta-alueen tontti sijaitsi korttelin lounaiskulmassa. Tonttia rajasi etelässä Pohjoisesplanadi ja idässä Mariankatu. Pohjoisessa oli työ- ja elinkeinoministeriön tilat ja lännessä Korkeimman oikeuden rakennus. Valvonta-alue käsitti koko linnan tontin ja pari pientä katu-aluetta.

Presidentinlinnan valvonta-alue sijaitsee punaisella rajatulla alueella. Ilmakuva vuodelta 2010. Kuva: Helsingin kaupungin Paikkatietovipunen.

Helsingin asemakaava pysyi noin 180 vuotta samana kaupungin Vantaanjoen suulta vuonna 1640 tapahtuneesta siirrosta lähtien kaikista tulipaloista ja sodista huolimatta. Kaupungin uusi vuoden 1812 asemakaava sen sijaan muutti kortteleiden ja katujen linjauksia ja topografiaa merkittävästi. Uudet kadut ja korttelit tuhosivat melko kokonaan vanhan asemakaavan mukaiset kadut, korttelit ja topografian. Poikkeuksena oli Aleksanterinkadun eteläpuolisten kivitalojen ansiosta niiden korttelit ja kadut.

Valvonta-alueen asemakaava muuttui uuden asemakaavan takia melko paljon. Nykyisen Presidentinlinnan tontin läpi meni ennen itä-länsi -suuntainen katu, Merikatu/Eteläinen Rantakatu, linnan päärungon keskiosan kohdalla. Kadun itäpäästä, kadun molempien puolien tonteista ja merestä vallatulle alueelle muodostettiin uusi iso tontti. Korttelin länsi-, pohjois- ja itärajat pysyivät samoina ja osittain pohjoisosan tontitkin, mutta korttelin eteläraja siirtyi kauaksi entiselle merialueelle.

Tutkimusalueen topografiaa on muuttunut paljon Ruotsin vallan lopusta. Meri sijaitsi 1800-luvun alkuun saakka linnan läntisen matalan siiven eteläpään ja itäisen matalan siiven pohjoispään välisen linjan kohdalla. Tämän linjan pohjoispuolella linnan sisäpihalla oli vuosien 1997 ja 2013 arkeologisten kaivausten mukaan keskimäärin pihan nykyisestä maanpinnasta 80-100 cm täytemaata ennen 1800-luvun alun pihakiveystä, jonka alla oli enimmällään yhden metrin verran vanhoja kulttuurikerroksia ennen puhtaita luonnollisia maakerroksia. Tutkimusalue on maaperältään hiekkaa ja savea. Kallio tuli esiin syvemmällä rakennustöiden aikana.

Edellä mainitun linjan eteläpuolelta maat on vallattu etupäässä merta täyttämällä 1800-luvun alussa. Myös maannousu on vaikuttanut rantaviivan siirtymiseen merkittävästi. Maanpinta kohoaa Helsingin seudulla noin 2,9 mm/vuosi, joten nykyinen maanpinta on noin 1,1 metriä ja 0,6 metriä korkeammalla kuin 1640-luvun ja 1800-luvun alun Helsingissä. Linnan etupihan eteläosassa ja matalan itäisen siiven keski- ja eteläosan kohdalla täytyy olla siis vähintään 2-3 metriä täytemaata. Maaperän huonon rakennettavuuden takia linnan päärunko sijoitettiin pois Pohjoisesplanadin pohjoisreunasta.

Alueen topografia on nykyisin melko tasaista. Maanpinta viettää loivasti etelään päin. Presidentinlinnan sisäpiha on vanhan korkeusjärjestelmän mukaan korkeudella 3.5 m mpy ja idässä Mariankatu on vastaavalla kohdalla samalla korkeudella. Etupihan keskimääräinen korkeus oli pihan pohjoisosassa 3.0 m mpy, keskellä 2.7 m mpy ja eteläosassa 2.3 m mpy. Pohjoisesplanadi oli jo 1.9 m mpy:n korkeudella. Uudessa korkeusjärjestelmässä näihin korkeuksiin on lisättävä 0,3 metriä.

Presidentinlinna kesäkuussa 2014 remontin aikana. Kuvaussuunta NW. Kuva: Helsingin Sanomat.

3. VALVONTA-ALUEEN HISTORIA

Uusi Helsinki 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa

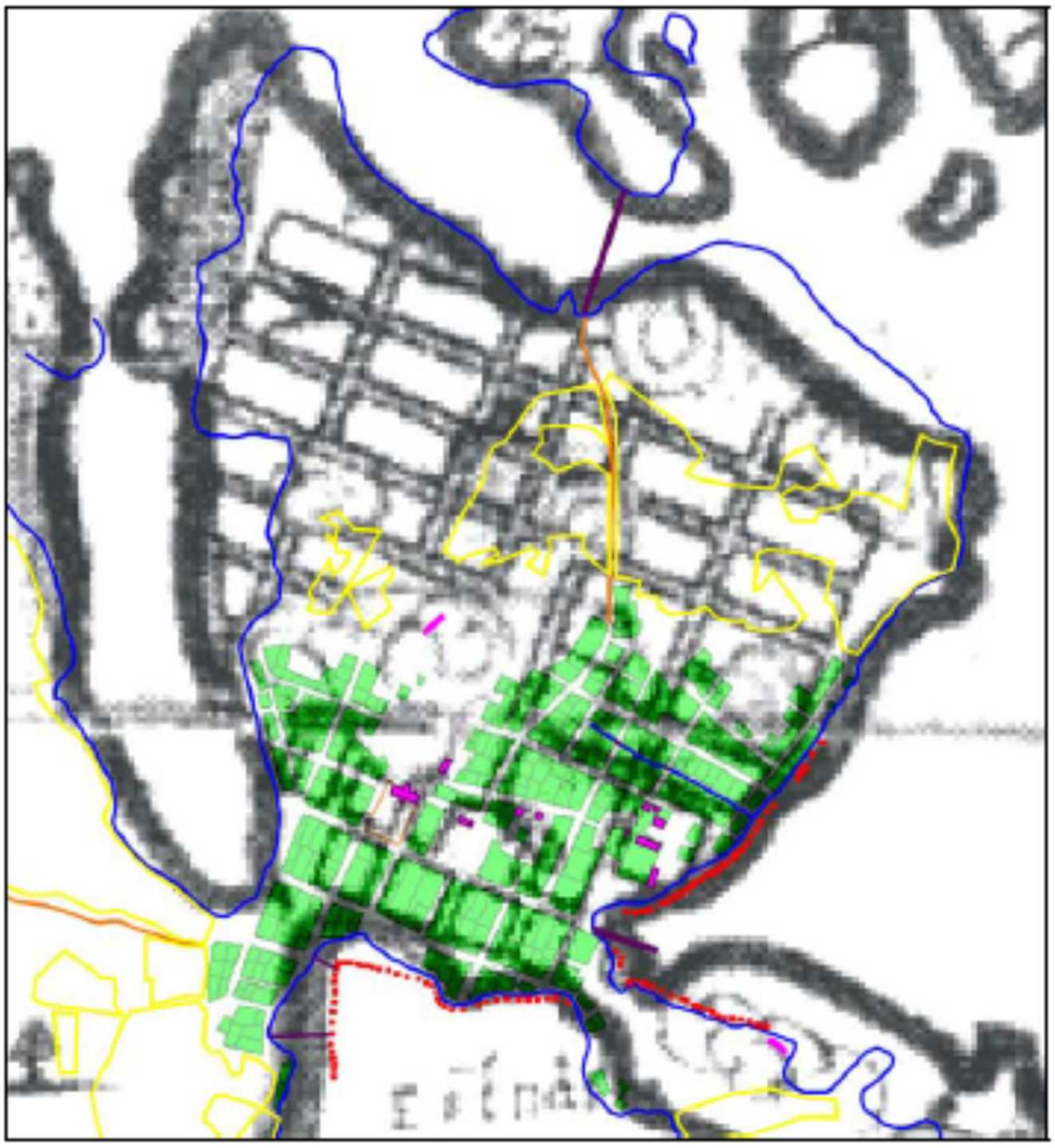
Alun perin Vantaanjoen suulle vuonna 1550 perustettu Helsinki päätettiin siirtää vuonna 1640 nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Uutta Helsinkiä kohtasi 5.8.1654 raivoisa tulipalo, joka tuhosi kolme neljännestä kaupungista. Julkiset rakennukset kivistä Kristiinan kirkkoa myöten tuhoutuivat, ja kaupungin rakentaminen piti aloittaa alusta. Kaupungin tonttien rakennuksista kuin niiden omistajistakaan ei ole paljonkaan tietoa 1600-luvulta ennen vuotta 1696/1707. Kaupungin asemakaavasta on Anders Torstenssonin tekemä suunnitelma Hans Hanssonin vuoden 1645 kartassa, jossa näkyy Vanha ja Uusi Helsinki yhtä aikaa.[1] Se ei esitä olemassa olevaa tilannetta Vironniemen Helsingin osalta. Suunnitelma näyttää toteutuneen vain kaupungin eteläosassa (ks. kartta s. 13). Myöskään Helsingin ympäristöä esittävässä vuoden 1646-48 kartassa oleva ylimalkainen esitys ei esitä todellista tilannetta (kartta s. 13).

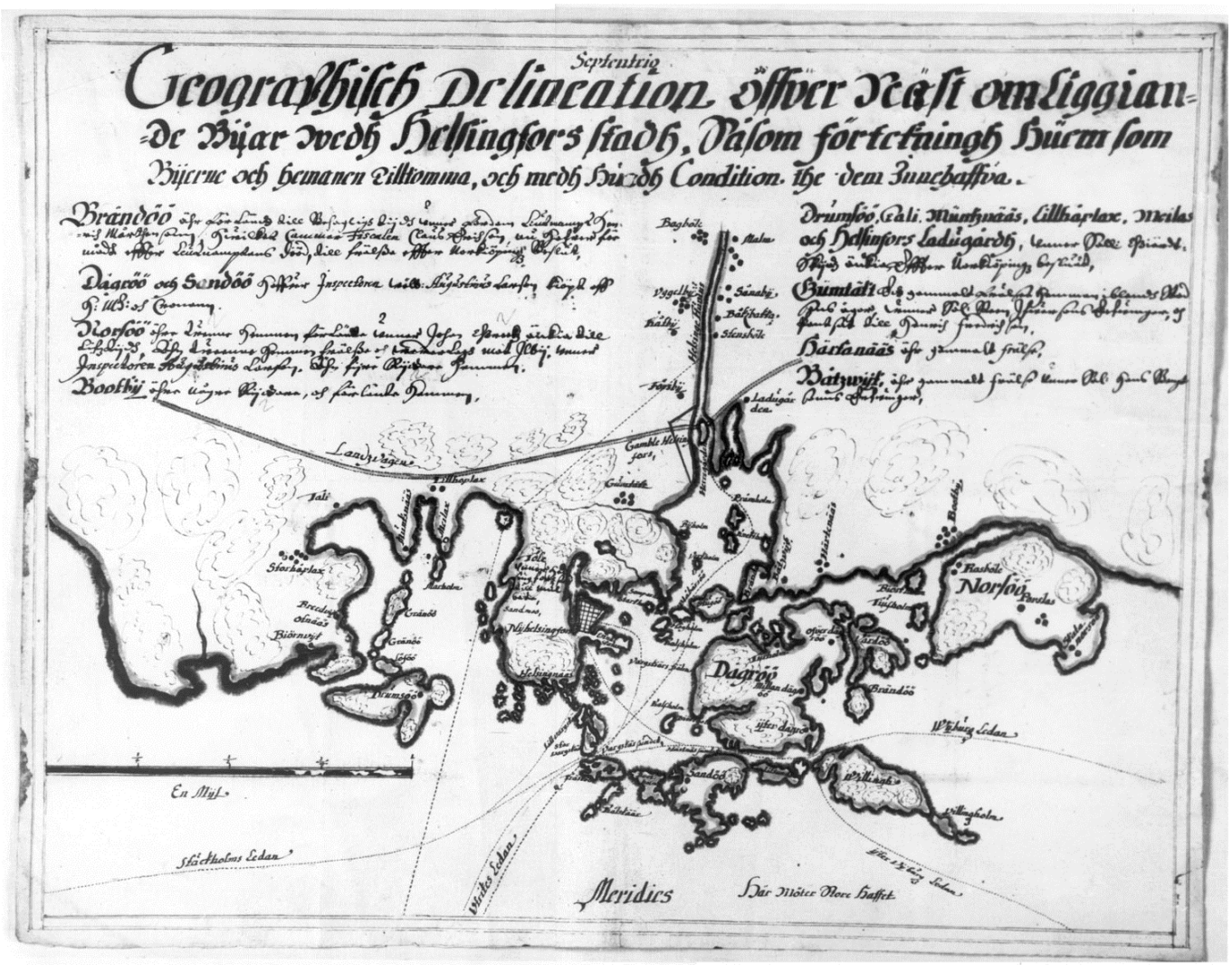
Osasuurennos Hans Hanssonin Vantaan ja Vironniemen Helsinkiä esittävästä kartasta vuodelta 1645. Kartassa näkyy Anders Torstenssonin suunnitelma koko Vironniemen kattavasta kaupungin rakentamisesta. Kartta ei kuvaa olemassa olevaa tilannetta.

---

[1] *Charta öfver gamble och Nya Helsingfors varande ägor. Tuntematon tekijä. Riksarkivet, Ruotsi; Juhani Kostet on vuoden 1995 teoksessaan identifioinut ja ajoittanut kartan tekijäksi Hans Hanssonin.*

Hans Hansonin vuoden 1645 kartassa esitetty asemakaavasuunnitelma ja vihreällä toteutunut asemamakaava Forsell-Avanderin kartan mukaan. Kuva: Teemu Mökkönen/Museovirasto 2002.

Vuosiin 1646-48 ajoitetussa kartassa kaupunkialue näkyy vain ruudutettuna alueena. Riksarkivet, Ruotsi.[2]

---

[2] *Geographisch Delineation öffver Näst omliggiande Bijar wedh Helsingfors Stadh, såsom förtekningh Hum som Bijerne och Hemanen Tillkomma, och medh Huadh Condition the dem Innehaffva. Riksarkivet, Ruotsi.*

Vanhin säilynyt tarkka kaupunkimittaus Helsingistä on Lars Forssellin kartta vuodelta 1696, jonka Niels Avander uudisti vuonna 1707.[3] Karttaan on piirretty kaupunginosien, tonttien, tonttinumeroiden, katujen ja torien lisäksi julkiset rakennukset. Yksityisten omistamia rakennuksia karttaan ei ole merkitty kuten ei muihinkaan Ruotsin ajan yleiskarttoihin. Karttaan liittyy vuoteen 1707 ajoittuva tonttiluettelo, josta selviävät tonttien omistajat ja koot.[4]

Helsinki oli jaettu tori keskipisteenä neljään kortteliin eli kaupunginosaan, joiden nimet olivat Suo, Kluuvi, Läntinen tulli ja Kalastajamäki. Kaupungissa oli 284 asuintonttia, joista kymmenkunta oli autiona ja muutama viljelyskäytössä. Asukkaita oli 1300–1700.[5] Myöhemmin, 1700-luvulla, kaupunginosien rajat ja nimet muuttuivat. Helsinki jaettiin silloin Pohjoiseen, Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen kortteliin, jotka yhtyivät päätorilla kuten aiemminkin.

Nykyisen Aleksanterinkadun kohdalla oli satamasta kaupungin päätorille Suurtorille johtava nykyistä katua kapeampi pääkatu, Suurkatu. Myös mm. Kuninkaankatuna tunnettu katu oli nykyisen Aleksanterinkadun keski- ja eteläosan kohdalla. Pohjoisosa oli tonttialueina. Suurtori sijaitsi nykyisen Senaatintorin itäisimmässä osassa ja Valtioneuvostonlinnan länsisiiven kohdalla. Torin pohjoislaidassa kohosi puinen kaksikerroksinen raatihuone. Torin äärellä tai lähistöllä olivat koulu ja vauraimpien kauppiaiden talot. Korttelin päässä torin länsipuolella oli puinen Pyhän Hengen kirkko hautausmaineen ja puinen kellotapuli vielä 1600-luvun lopulla.

Suurkadun itäpäässä sijaitsi Laivasilta eli kaupungin sataman päälaituri ja sen pohjoispuolella aukio. Kyseessä oli Laivasatama eli Kaupunginsatama nykyisessä Pohjoissatamassa Meritullintorin kohdalla. Aukion kohdalla on nykyisin Vanha tulli- ja pakkahuone. Aukion pohjoispuolella korkeammalla kalliolla kohosi vuoden 1654 tulipalon jälkeen rakennettu maaherran residenssi useine rakennuksineen. Laivasatamassa ja Kaupunginlahdessa eli Eteläisessä kaupunginsatamassa nykyisen Eteläsataman kohdalla oli rannassa vesialueella kalastajien ja kauppiaiden laitureita ja ranta-aittoja.

Kaupunki oli tiheään rakennettu, ja keskimääräinen tonttikoko oli 500–700 neliömetriä. Tavallisten kaupunkilaisten talot olivat vain muutamia huoneita käsittäviä yksikerroksisia hirsirakennuksia, joiden vuoraamattomat seinät olivat maalaamattomia ja katot turve- tai malkakattoja. Rakennuksissa oli savupiipulliset uunit ja muutamia pieniruutuisia, luukuilla suojattavia lasi-ikkunoita. Savupirtit olivat edelleen yleisiä, vaikka ne olivat palovaaran takia turmiollisia.

Varakkaimmat kauppiaat asuivat isoissa taloissa, mutta nekin olivat vielä yksikerroksia puurakennuksia. Suuret taloudet tarvitsivat runsaasti tilaa elintarvikkeille, tarvekaluille ja kauppatavaroille. Rakennuksilla suljetut pihapiirit täyttyivät aitoista, talleista, navetoista,

---

[3] Geometrisk Grundrijtning Öfver Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätte ANNO 1696 af Sahl Lars Forsell renoverat och beskrfwen ANNO 1707. Signum: Lantmät. Lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format), RVA.

[4] Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc 1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomtförteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA.

[5] Suolahti 1950: 331, 348–349.

pienkarjan tiloista, oluenpano- ja leivintuvista, saunoista, vaunuliitereistä ja muista ulkorakennuksista. Siten heidän tonttiensa koko ja rakennusmäärä olivat huomattavasti suurempia kuin tavallisten kaupunkilaisten. Rakennusten väliin jääneet aukot suljettiin aidoin ja portein, ja sisäänkäynnit olivat pihan puolella.[6]

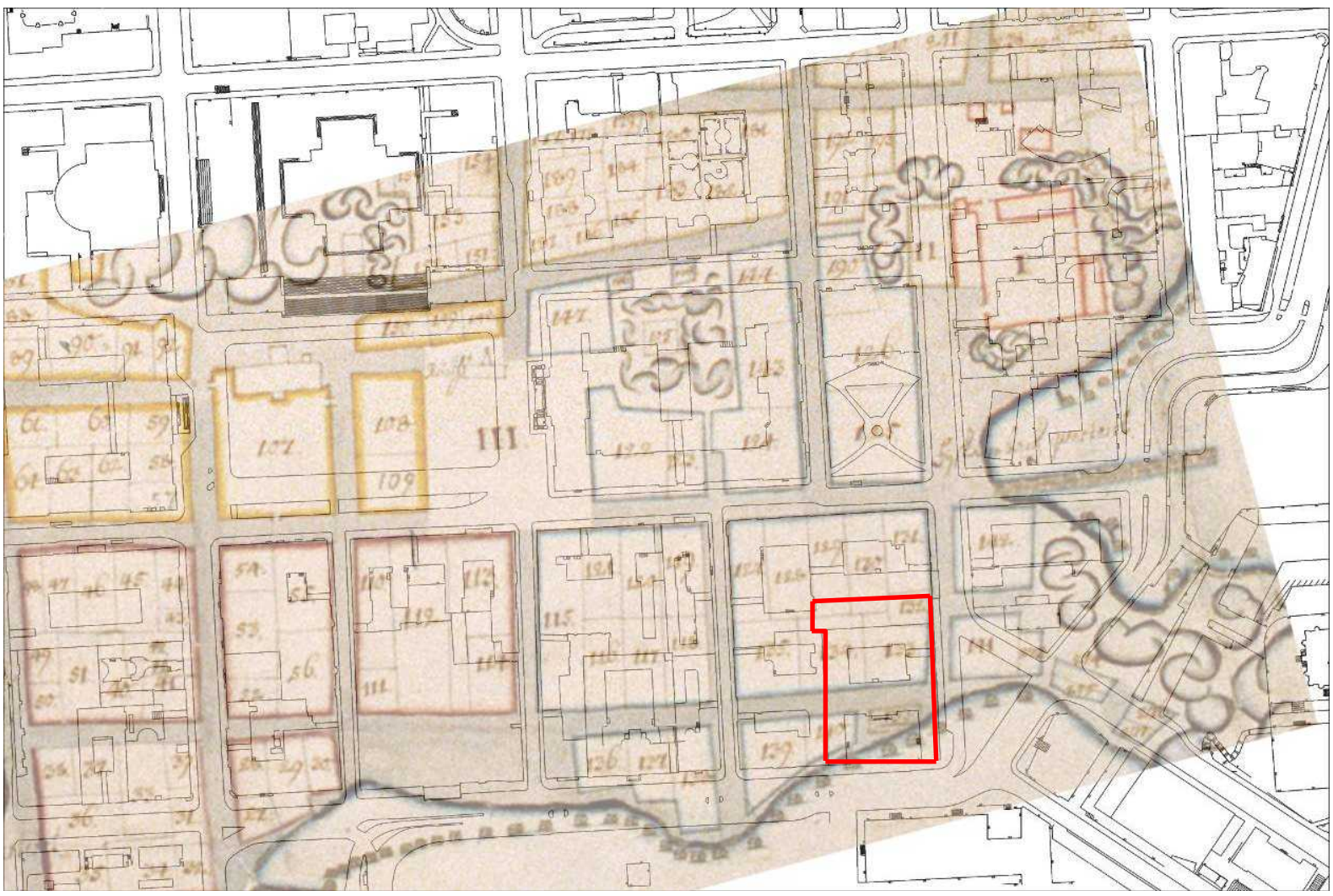
Helsinki 1696/1707. Lars Forsellin kaupunkimittauskartta vuodelta 1696, jonka Nils Avander on uudistanut vuonna 1707 (Ruotsin valtionarkisto).

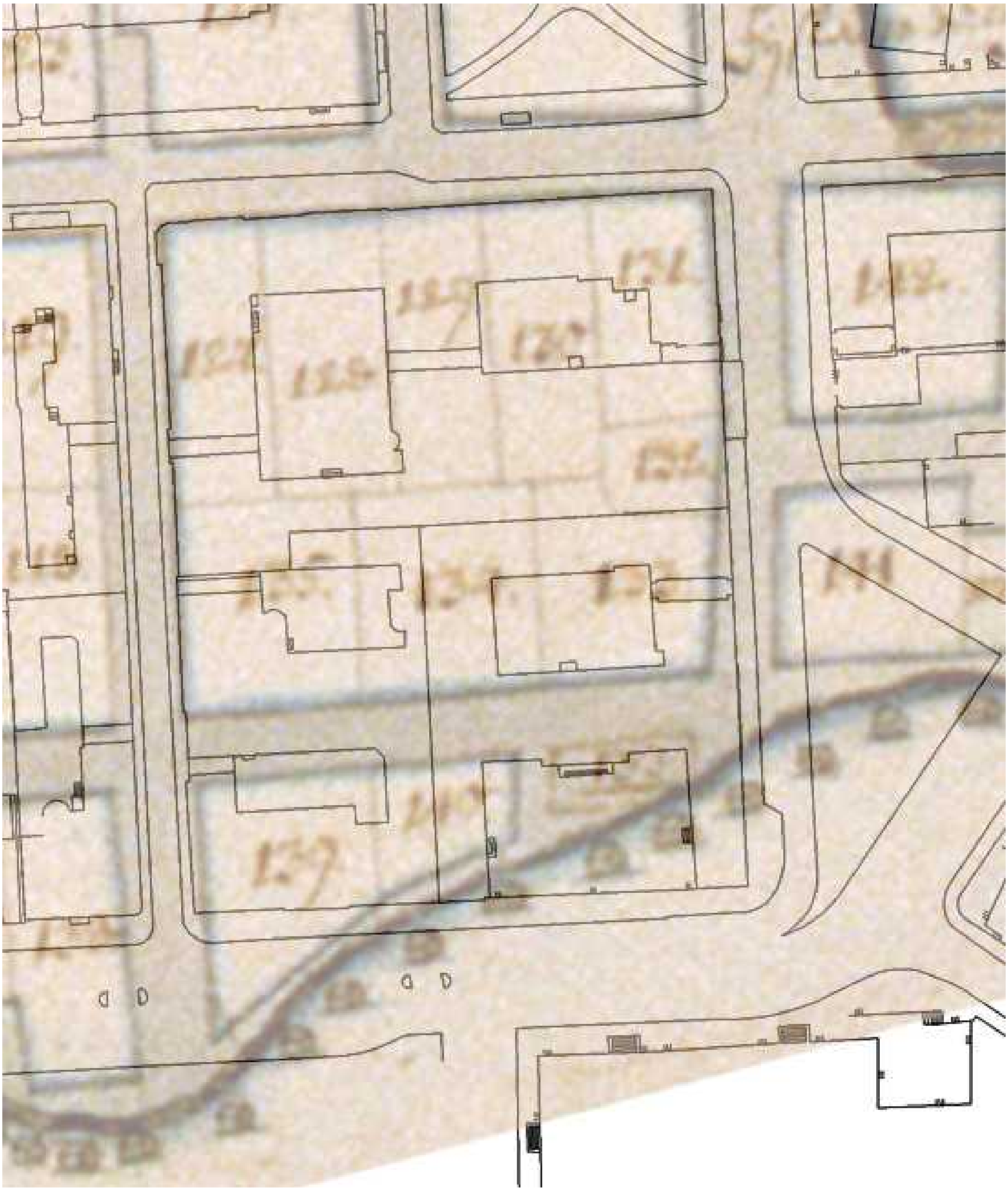
[6] *Suolahti 1950: 331; Kärki 1982: 49–62.*

*Helsingin keskusta Forssell-Avanderin kartassa vuosilta 1696/1707. Kuvan oikeassa nurkassa sijaitsee 1600-luvun maaherran residenssi (**I**). Sen eteläpuolella on satama laivasiltoineen. Satamasta johti Suurkatu nykyisen Aleksanterinkadun eteläpuoliskon kohdalla Suurtorille (**III**). Torin pohjoisosassa näkyy tornilla varustettu raatihuone. Torin länsipuolella yhden korttelin päässä on suorakaiteenmuotoinen kirkko ja sen eteläpuolella hautausmaa. Suurkadun suuntaisesti yhden korttelin verran etelämpänä on Merikatu, jonka itäpäässä sijaitsi kadun eteläpuolella valvonta-alueella tontin nro 140 itäosa ja eritavalla merkitty tontti nro 133 (pienempi) aukiolla. Kadun pohjoispuolella valvonta-alueeseen kuuluivat kokonaisuudessaan tontit 132- ja 133 (isompi). Tontti nro 134 kuului suurimmaksi osaksi valvonta-alueeseen. Tonttien nrot 129 ja 130 eteläosat kuuluivat lisäksi valvonta-alueeseen. Valvonta-alueen edessä rannassa on aittoja. Kaupungin korttelit eli kaupunginosat on merkitty karttaan eri värein. Valvonta-alue on ympyröity. Riksarkivet, Ruotsi.*

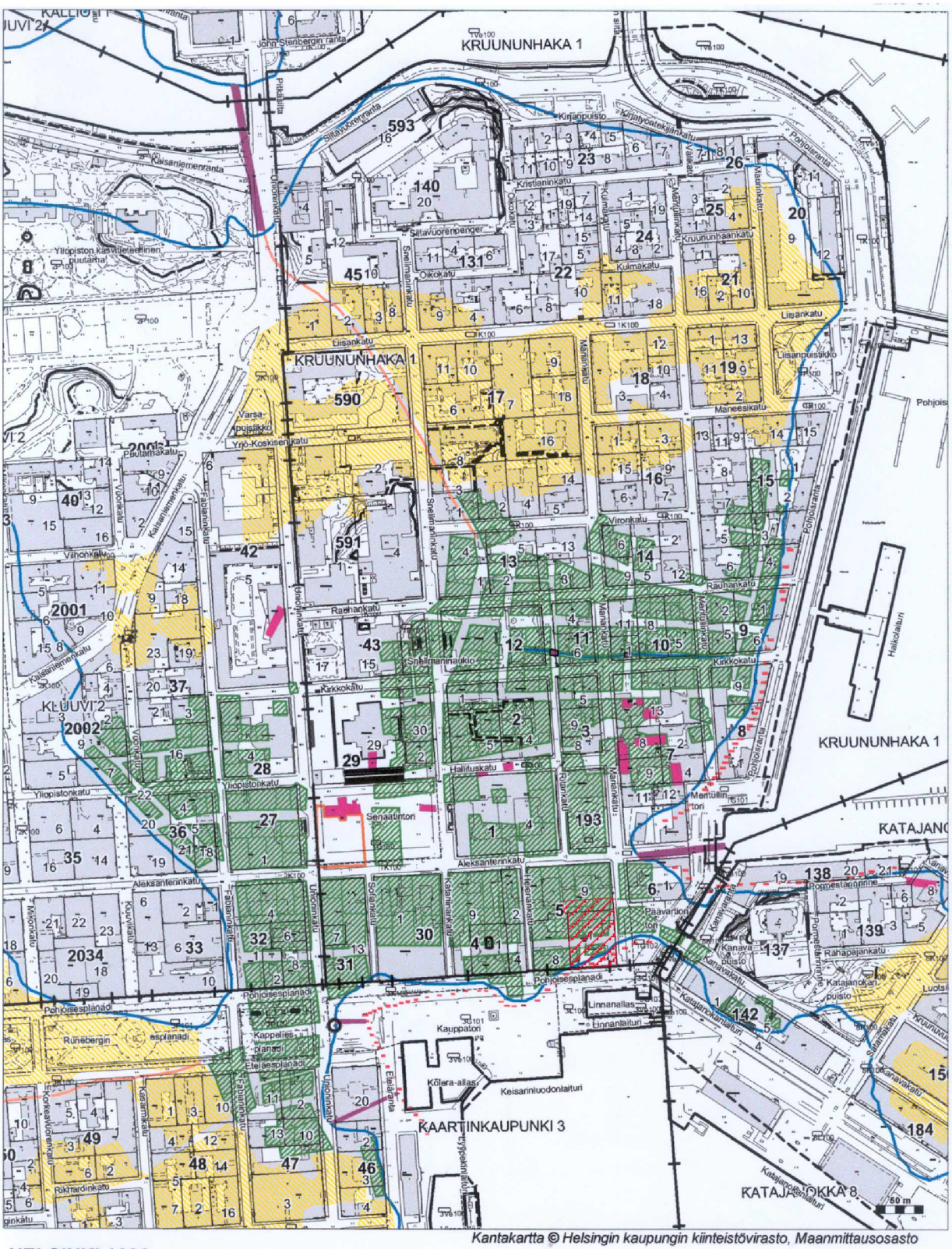
Osa Forssell-Avanderin kartasta sijoitettuna nykykarttapohjan päälle ja valvonta-alue rajattuna punaisella viivalla. Asemointi Markku Heikkinen/HKM. Riksarkivet, Ruotsi ja pohjakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto.

Osasuurennus edellisestä kartasta. Tontti nro 140 sijaitsee Presidentinlinnan läntisen matalan siiven keski- ja pohjoiskohdilla ja etupihan pohjoisosan länsiosassa. Tontti nro 133 (eteläinen osuus) on etupäässä etupihan pohjoisosan keski- ja itäosassa ja Presidentinlinnan päärungon etelämuurin kohdalla. Itä- länsi -suuntainen Merikatu on linnan päärungon kohdalla. Tontti nro 134 sijaitsee linnan luoteisosassa pohjoissiiven ja sisäpihan länsiosien sekä länsisiiven kohdalla. Tontti nro 133 (pohjoinen osuus) on linnan koillisosassa pohjoissiiven ja sisäpihan keski- ja itäosien sekä itäsiiven kohdalla. Molemmat edelliset tontit ulottuivat hiukan alkuperäisen Heidenstrauchin rakennuksen/keisarillisen palatsin/presidentinlinnan tontin pohjoispuolelle. Tonttien nro 129-130 eteläisemmät osat liitettiin vuosien 1905-1907 laajennustöissä presidentinlinnan alueeseen kuten myös tontti nro 132:n kohta.

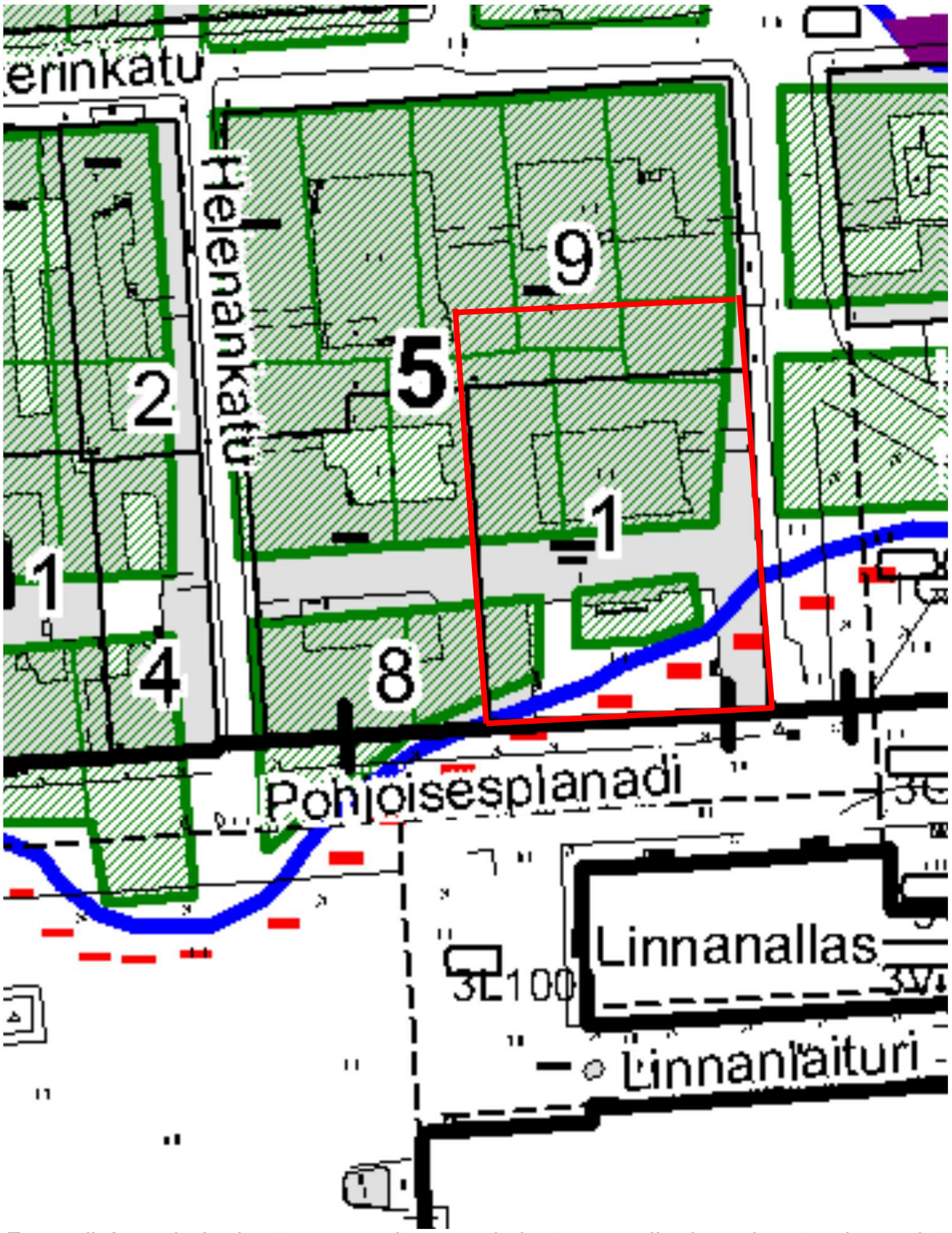
Vuoden 1696/1707 kartta asemoituna vuoden 2010 ilmakuvan päälle.

HELSINKI 1696
Forssell - Avanderin kartta vuodelta 1696/1707

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Forssell-Avanderin kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla.
Lähde: Mökkönen, Teemu 2002: Helsinki - Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Forssell-Avanderin kartta asemoituna nykykartan päälle ja valvonta-alue rajattuna punaisella viivalla. Osasuurennos edellisestä kartasta. Museovirasto.

Valvonta-alue sijaitsi kaupungin 1600-luvun Kalastajamäen korttelissa (Fijskarback qwarteret) meren, Kaupunginlahden (Stadswijken) eli nykyisen Eteläsataman äärellä.[7] Se sijaitsi nykyisten Aleksanterinkadun (Konungzgathan) ja Pohjoisesplanadin välissä olleen samansuuntaisen kadun Merikadun (Siöögathan) itäpään molemmilla puolilla yhteensä seitsemän tontin alueella. Kaksi tonttia oli kokonaisuudessaan valvonta-alueella ja muista tonteista oli erikokoisia osia. Tutkimusalueen ja sen ympäristön kortteli- ja tonttirakenne pysyi periaatteessa melko samanlaisena vuoden 1696/1707 kartan tilanteesta 180o-luvun alun asemakaavamuutokseen saakka. Valvonta-alue käsitti nykyisen korttelin kaakkoisen neljänneksen.

[7] *Aminoff & Pesonen 1991: 32.*

Vuoden 1696/1707 kartan mukaan valvonta-alueen keskiosassa, presidentinlinnan päärungon kohdalla, oli itä-länsi – suuntainen katu, Merikatu (Siöögathan). Kadulla oli useita nimiä historiansa aikana: Sjögatan, Södra Sjögatan ja Stora Sjögatan (Merikatu, Eteläinen Merikatu ja Iso Merikatu); Södra Strandgatan, Stora Strandgatan ja Nedre Strandgatan (Eteläinen Rantakatu, Iso Rantakatu ja Alempi Rantakatu).[8]

Valvonta-alueen lounaisosa linnan etupihan länsiosan ja läntisen matalan siiven kohdalla kuului tontin nro 140 itäisimpään osaan. Tontin nro 140 koilliskulma ulottui myös linnan päärungon lounaisnurkan kohdalle. Tämän tontin länsiosa oli valvonta-alueen länsipuolella. 1080 neliökyynärän kokoisen tontin nro 140 omistavat yhdessä ”Rådm Kortman widh bem:te Gottski”. Stock- och Schatthulmakarens Gottski (*Herman Gottski*) omisti tämän tontin länsipuolella olevan tontin nro 139 (1080 neliökyynärää) ja vastaavasti Kortman (*Johan Kortman*) omisti Laivasillan luona ison tontin (3411 neliökyynärää).[9]

Osa Presidentinlinnan etupihan pohjoisosan länsiosasta, linnan risaliitin länsireunan länsipuolella, oli kapeana katualueena/aukiona/mahdollisesti laiturialueena mereen saakka.

Etupihan pohjoisosan keski- ja itäosassa ja linnan päärungon eteläosan keskiosassa sijaitsi tontti nro 133. Se oli piirretty Forssell/Avanderin karttaan kuin unohtuneena lisäyksenä kartassa kadun/aukion harmaaksi merkitylle alueelle. Tontin rajoja ei ollut piirretty yhtenäisinä ja ne olivat värittämättömiä. Merikadun pohjoispuolella oli suurempi samannumeroinen tontti. Vuoden 1707 tonttiluettelon mukaan tontista nro 133 omisti kauppias Sigfrid Bertillsson 2210 neliökyynärää (1304 m^2) ja Eskill Stadztienares (kaupunginpalvelija) 600 neliökyynärää (354 m^2). Todennäköisesti Merikadun pohjoispuolella sijaitseva isompi tontinosa oli Sigfrid Bertilssonin ja eteläpuolinen pienempi tontinosa oli Eskill Stadztienaren neliömäärien perusteella. Bertilssonin tontti sijaitsi linnan sisäpihan ja pohjoissiiven keski- ja itäosissa ja itäsiivessä (=Mariankadun siipi). Bertillsonin tontin länsipuolella oli tontti nro 134, jonka omisti Jokum Foust (2592 nelökyynärää). Se sijaitsi linnan sisäpihan ja pohjoissiiven itäosissa ja linnan tontin länsipuoella.

Tonttien nro 133 ja 134 pohjoisimmat osat jäivät Presidentinlinnan alkuperäisen tontin pohjoisrajan (esim. kartta s. 17) pohjois- ja länsipuolelle. Vuonna 1905 pohjoiseen laajennetun keisarillisen palatsin/presidentinlinnan alueella (ks. esim. johdantokartta s. 7) sijaitsi v. 1696/1707 korttelin pohjoispuoliskon tonttien nro 129-130 aivan eteläisimmät osat ja korttelin itälaidassa ollut pieni tontti nro 132. Tontin nro 129 omisti raatimies Gabriel Hindhersson (1900 neliökyynärää), tontin nro 130 (1988 neliökyynärää) Casper Ewerdingh ja nro 132 (638 neliökyynärää) räätäli Abram Siponiuksen leski.

Linnan läntisen matalan siiven eteläisin osa, etupihan kaakkoispuolisko ja lähes koko itäisen matalan siiven alue olivat vielä vesialuetta. Rantaviiva meni SWW-NEE –

---

[8] *Aminoff & Pesonen1992: 35.*

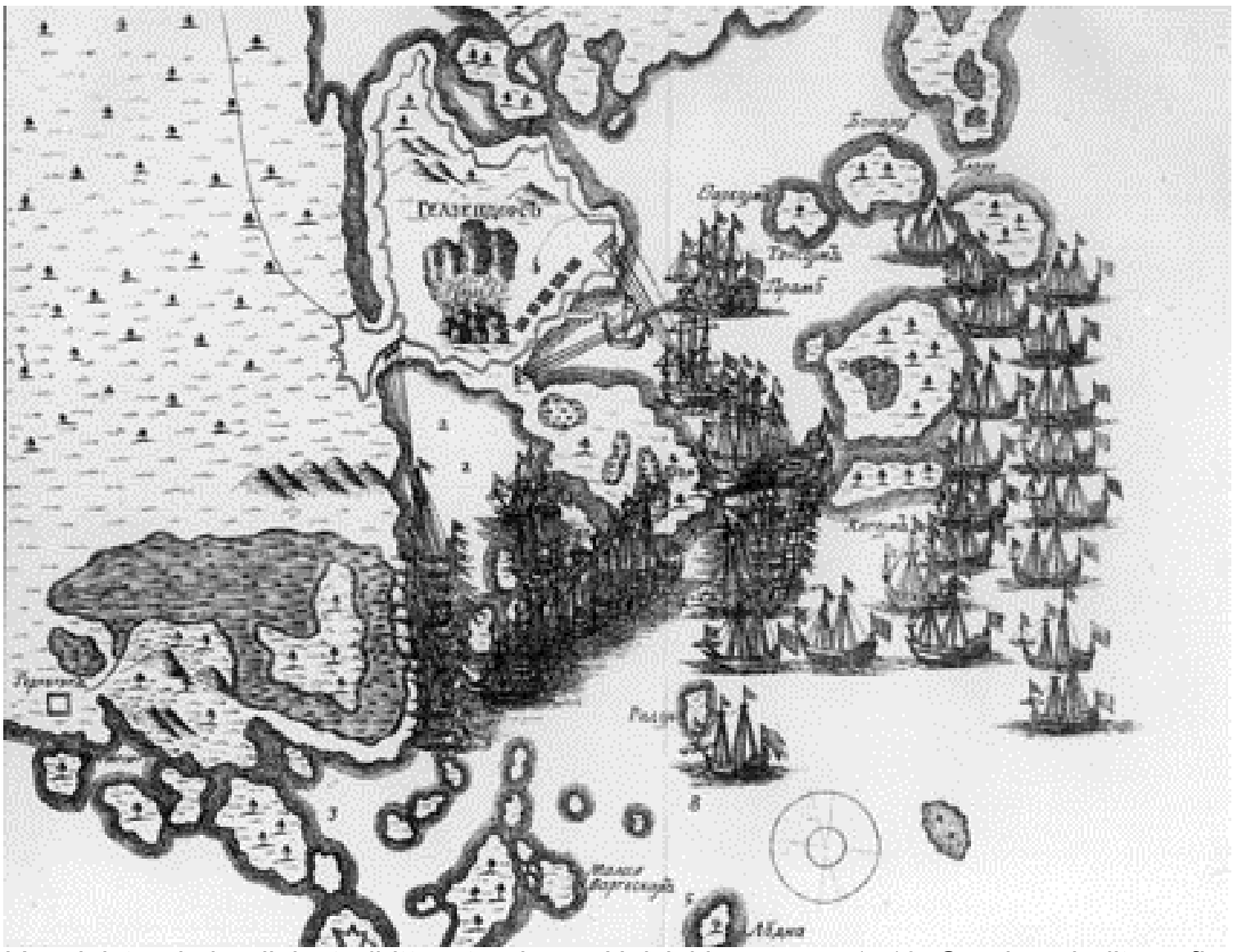
[9] *Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc:1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomtförteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA.*

suunnassa läntisen matalan siiven eteläpäästä itäisen matalan siiven pohjoispäähän. Tilanne pysyi melko samana 1800-luvun alkuun saakka. Rantaviiva siirtyi itäisen matalan siiven kohdalla hiukan etelämmäksi.

Vesialueella oli vuoden 1707 kartan perusteella runsaasti kalastajien ja kauppiaiden laitureita ja ranta-aittoja.

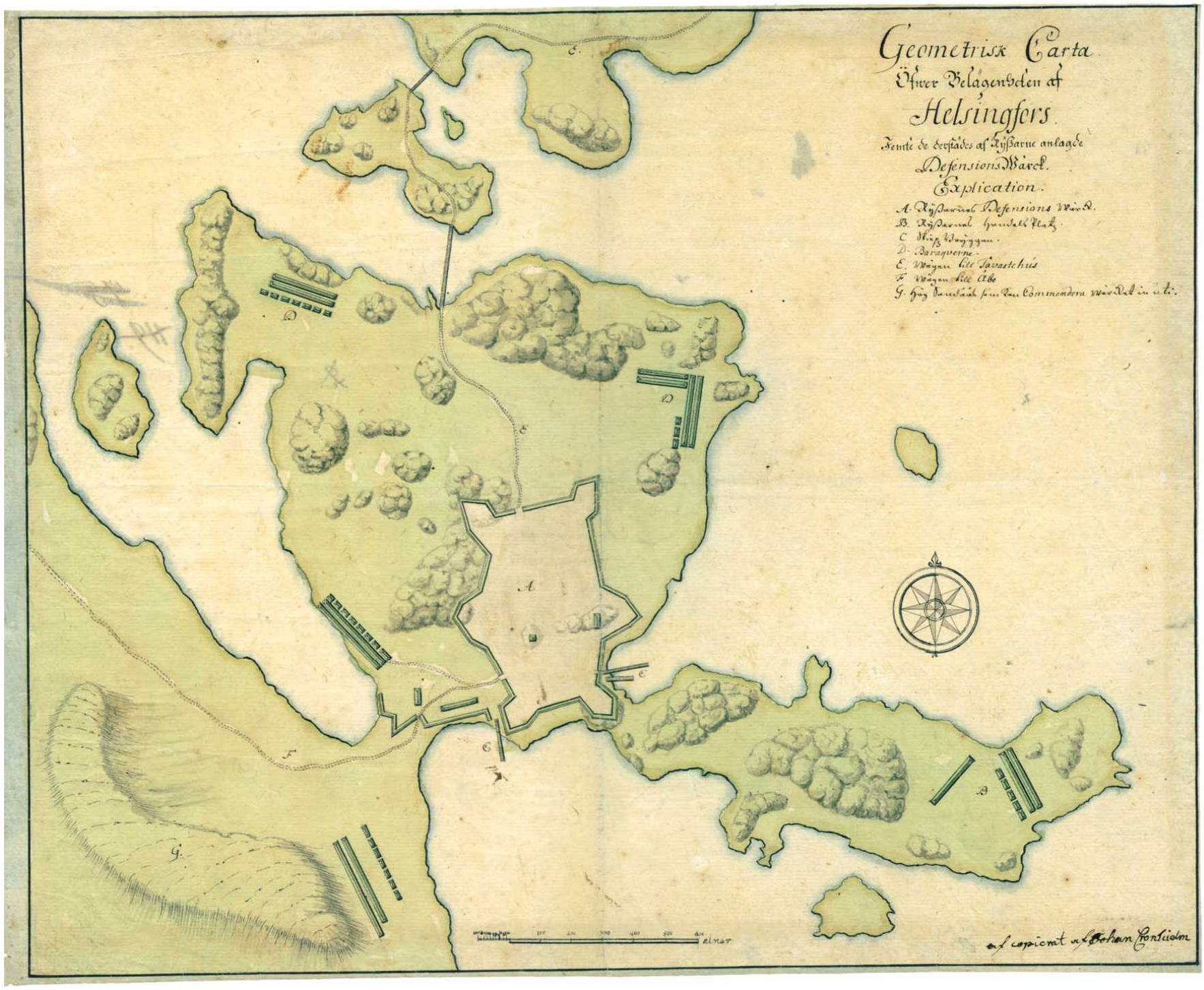
Venäläinen Helsinki

Vuonna 1713 suuri Pohjan sota saapui yllättäen Helsinkiin Venäjän kaleerilaivaston muodossa. Sota oli lähestynyt vähitellen. Viipuri oli menetetty 1710, rutto levinnyt kaupunkiin vielä samana vuonna ja Venäjän laivasto oli käynyt ensi kerran Helsingin edustalla vuonna 1712. Vuonna 1713 laivastoa johti yliamiraali Feodor Apraksin ja tsaari Pietari Suuri. Toukokuun 8. päivänä venäläiset aloittivat hyökkäyksen Helsinkiin 20 000 miehen voimalla. Parin päivän taisteluiden jälkeen vähäiset ruotsalaiset joukot perääntyivät Pitkänsillan kautta pohjoiseen. Ruotsalaisten joukkojen komentajan kenraalimajuri Karl Gustaf Armfeltin, maaherra Johan Creutzin, pormestari Henrik Tammelinin ja sotakomissaari Johan Henrik Frisiuksen päätöksellä ruotsalaiset sytyttivät kaupungin tuleen toukokuun 10. ja 11. päivän välisenä yönä, jotta se ei jäisi koskemattomana venäläisten käsiin. Venäläisten ei onnistunut sammuttaa tulipaloa, ja tsaari Pietari antoi käskyn kaupungin täydellisestä hävittämisestä. Asukkaat pakenivat Ruotsiin tai jäivät vangeiksi.[10]

Venäläisten kaleerilaivat piirittävät palavaa Helsinkiä vuonna 1713. Sundmanin litografisessa laitoksessa painettu jäljennös kuparipiirroksesta. Alkuperäinen Eremitaasi, Venäjä. HKM.

[10] *Suolahti 1950: 418–423.*

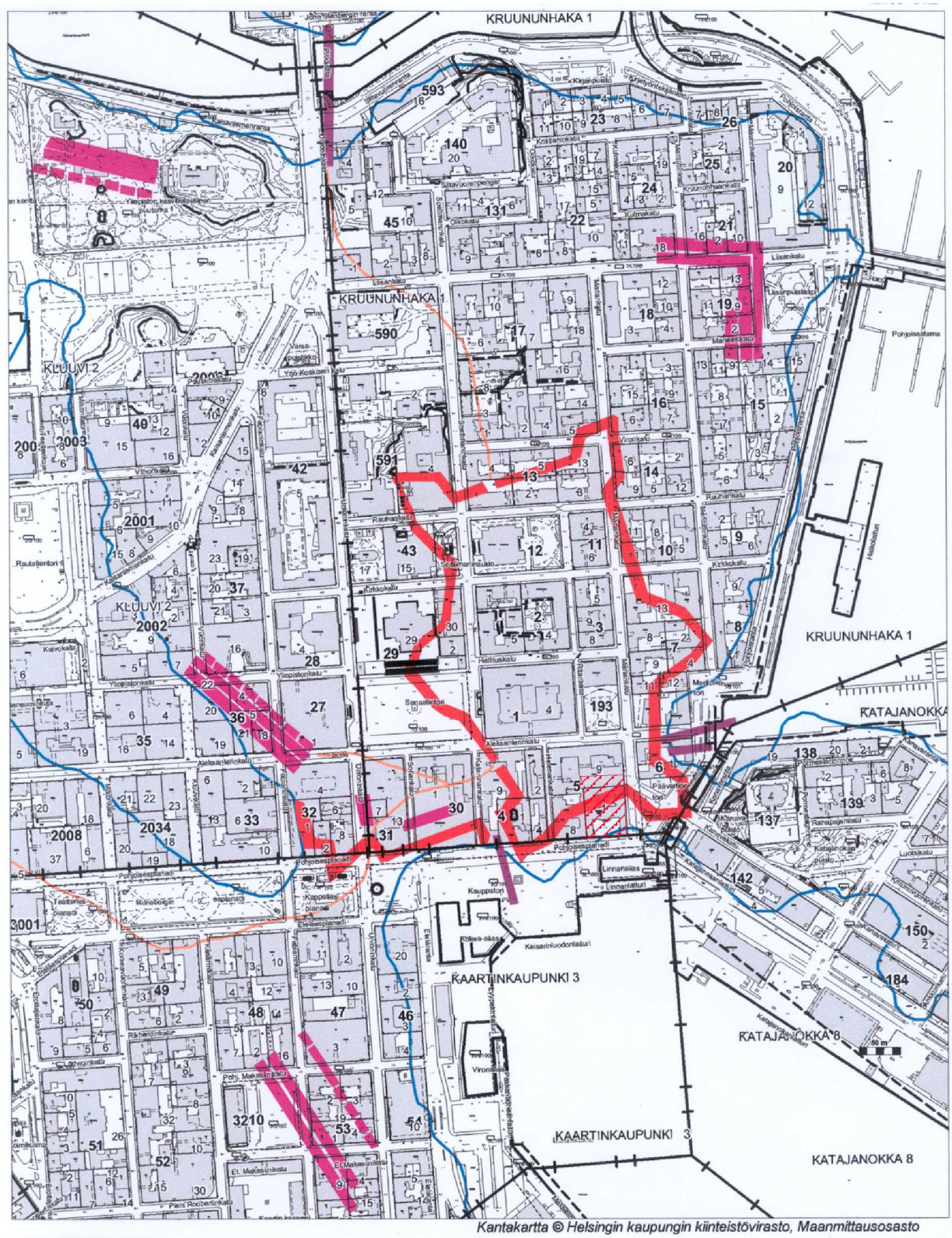
Helsinki vuonna 1721. Venäläisten linnoitus Helsingissä Uudenkaupungin rauhan jälkeen vuonna 1721. Kartassa näkyvät venäläisen linnoituksen ja parakkien lisäksi tiet, sillat, kellotapuli ja laivasillat. Muita rakennuksia ei ole merkitty. Krigsarkivet, Ruotsi.

Venäläiset perustivat myöhemmin Helsingin paikalle sotilastukikohdan, jonne varastoitujen tarvikkeiden suojaksi rakennettiin kenttälinnoitus.[11] Epätasaiseen ja kallioiseen maastoon rakennettu, kuudella bastionilla varustettu linnoitus koostui turpeella peitetyistä maavalleista, kaivannoista ja risukimpuista. Se ympäröitiin paaluvarustuksin siellä, missä maasto salli sen. Espanjalaisiksi ratsuiksi kutsuttuja tukeista ja teroitetuista paaluista koottuja rynnäkköesteitä asetettiin muihin kohtiin. Linnoitus sijoittui kaupungin itäosaan ja ulottui nykyiseltä Pohjoisesplanadilta Vironkadulle ja Snellmaninkadun länsipuolelta Mariankadun itäpuolelle. Linnoituksen ulko- ja sisäpuolella oli makasiineja ja parakkeja sekä tulipalolta säilyneitä, maaseudulta tuotuja ja hätäisesti kyhättyjä rakennuksia.[12]

Linnoituksen eteläinen valli kulki juuri Presidentinlinnan tontin pohjoisten rakennusten ja sisäpihan poikki, jossa suoritettiin Museoviraston toimesta arkeologisia kaivauksia vuosina 1997 ja 2013. Nykyinen valvonta-alue sijaitsi vallien ulkopuolella. Valvonta-alueella olleista mahdollisista esteistä ei ole tietoa.

---

[11] *Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärck 1720-t, .0406:12:016:099, Krigsarkivet, Stockholm.*
[12] *Hornborg 1950: 12–15.*

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1721
Venäläisten kenttälinnoitusta kuvaava kartta vuodelta 1721

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

Isovihan jälkeinen uudisrakentaminen

Suuri Pohjan sota päättyi Uudessakaupungissa 30.8.1721 solmittuun rauhaan. Vuoden 1710 rutosta ja pakolaisajasta selvinneet kotiin palaavat helsinkiläiset kohtasivat täysin muuttuneen kaupungin. Uuden maaherran Peter Stierncrantzin kuvauksen mukaan venäläiset olivat isovihan aikana hävittäneet linnoituksen tieltä täydellisesti kaikki kiviset holvikellarit, kivikadut ja kirkon muuratut haudat. Linnoituksen vallien kohdalla ja niiden ulkopuolella entisiä tontteja ja katuja ei pystytty enää tunnistamaan. Suurin osa rakennuksista oli tuhoutunut tai siirretty pois, ja rakennuskanta muodostui lähinnä parakeista ja purettavista hökkelistä. Kuvaus on liioiteltu ainakin kellarien osalta. Mm. kaupungin ainoa kivirakennus Burgmanin talo oli kestänyt vuoden 1713 tulipalon ja miehitysajan.[13]

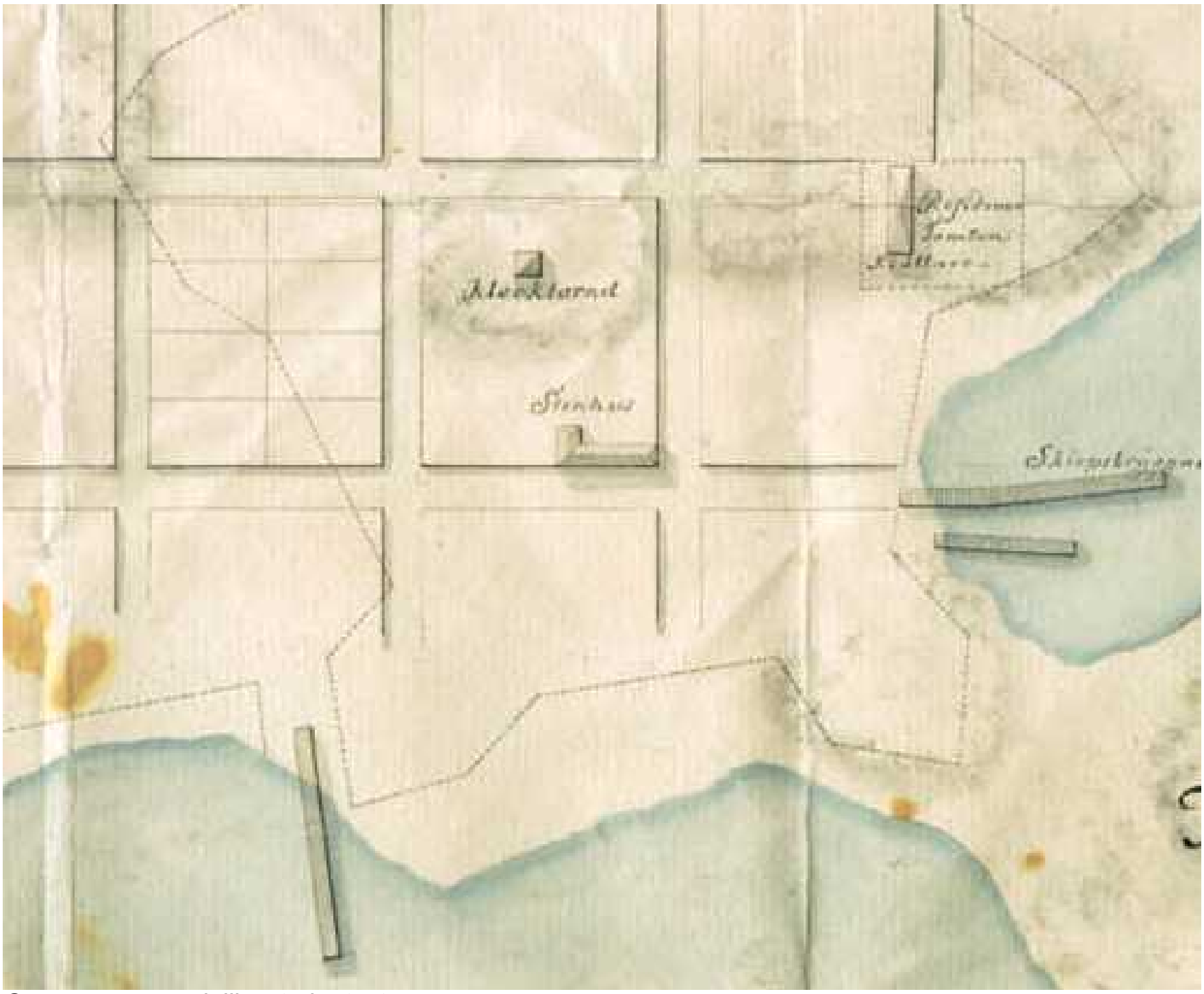

Axel von Löwenin ruutuasemakaavaehdotus vuodelta 1723. Kartassa näkyvät olemassa olleet tiet, sillat, kellotapuli, laivasillat ja kaupungin ainoa kivitalo, Burgmanin talo. Venäläisten linnoitus ja parakit on merkitty pisteviivoin karttaan. Krigsarkivet, Ruotsi.

---

[13] *Maaherra Stierncrantz K. M:lle 20.12.1721; KA; Suolahti 1950: 428; Hornborg 1950: 14.*

Helsingin jälleenrakentamista vaikeuttivat epätietoisuus kaupungin asemasta ja venäläislinnoituksen purkukielto. Vuoden 1723 puolustussuunnitelmassa Helsinki oli saanut varikkolinnoituksen aseman Haminan toimiessa rajalinnoituksena. Axel von Löwen laati vuonna 1723 Helsingille säännönmukaisen ruutuasemakaavan tämän suunnitelman mukaisesti.[14] Kaava-alueen reunat oli jätetty avoimiksi arvattavasti mahdollisia linnoituslaitteita varten. Kaupungin umpikulmainen päätori oli sijoitettu nykyisen Säätytalon kaakkoispuolelle.

Osasuurennos edellisestä kartasta.

Von Löwenin asemakaavaa ei kuitenkaan toteutettu kaupunkilaisten toivomuksesta ja valtiovallan muuttuneiden suunnitelmien takia. Lokakuussa 1724 saatiin lupa purkaa linnoitus, kun oli luovuttu varikkolinnoituksen perustamisesta ja todettu venäläislinnoituksen hyötykäyttö mahdottomaksi. Sen purku alkoi 1725, jolloin kaupungin jälleenrakennus pääsi vasta kunnolla käyntiin.[15] Linnoituksen ja korjauskelvottomien rakennusten purkamisen jälkeen kaupunki pyrittiin rakentamaan

---

[14] *Project Öfwer Helsingfors Stads Anläggning, 0406:12:016:001, Krigsarkivet, Stockholm; Lilius 1988: 83.*
[15] *Hornborg 1950: 20.*

isovihaa edeltävän asemakaavan mukaan, mitä vaikeutti katuverkoston ja tonttirajojen katoaminen.

Helsinki Ruotsin ajan lopulla

Helsingin asemakaava oli 1700-luvulla lähes samanlainen kuin 1600-luvulla. Suurtorin pohjoislaidalla sijaitsi kaupungin isovihan jälkeen vuonna 1730 valmistunut puinen raatihuone, joka purettiin vuonna 1785. Uusi kivinen raatihuone kohosi hiukan pohjoisemmaksi vasta 1804. Torin länsilaidassa oli päävartio, joka oli siirretty sinne torin koillisosasta vuonna 1751. Siirron yhteydessä tori kapeni länsireunalta. Vanhassa päävartiossa ja myöhemmin sen korvanneessa rakennuksessa oli palovahdin päävartio. Torin muilla reunoilla oli merkittävimpien porvareiden talot. Pyhän Hengen kirkon paikalle oli vuonna 1727 valmistunut Ulrika Eleonoran kirkko. Kaupunkikuvaa hallitsivat yksikerroksiset, hirsipintaiset puutalot. Julkisivujen lautavuoraus ja punamultaus olivat vasta vähitellen yleistymässä.

Vuosisadan puolivälissä Helsingistä tuli Ruotsin neljänneksi suurin merikaupunki. Viaporin linnoituksen rakentaminen vilkastutti kaupungin kehitystä. Linnoitus toi kaupunkiin kivirakentamisen taitajia, rakennusmateriaaleja ja uusia tyylivaikutteita. Helsingin puolitoistatuhantinen asukasmäärä kaksinkertaistui 1700-luvun loppuun mennessä.

Raati ja vaurastuneet kauppiaat rakennuttivat 1750-luvulta lähtien useita kivitaloja kaupungin ainoan 1600-luvun lopussa valmistuneen kivirakennuksen, entisen Torsten Burgmanin talon (1700-luvulla Wetterin, maaherran ja armeijan ylipäällikön), rinnalle. Suurtorin etelälaitaan valmistui 1757 Sederholmin talo, joka on nykyisin kantakaupungin vanhin talo.[16] Sen länsipuolella olevat kivitalot rakennettiin vuoden 1761 tulipalon jälkeen, jolloin kuningas käski rakentaa kivitaloja tulipalossa tuhoutuneiden tilalle. Sederholmin talosta itään, entistä Burgmanin taloa vastapäätä lähellä valvonta-aluetta, oli 1700-luvun lopussa puisia yksi- ja kaksikerroksisia asuinrakennuksia, olipa Anders Byströmin talossa vielä vuonna 1773 turvepeitteinen tuohikatto.

Eteläsatama vuonna 1798. Louis Belanger/HKM.

---

[16] *Merisalo 1996: 266–312.*

Osasuurennus edellisestä viivaetsauksesta. Presidentinlinnan nykyinen sijaintipaikka on todennäköisesti tuulimyllyn edessä rannassa. Kuvan vasemmassa reunassa on kellotorni ja sen takana kivinen koulurakennus. Kellotornin oikealla puolella näkyy kaksikerroksinen Ylipäällikön talo eli entinen Burgmanin talo.

Burgmanin talon luoteispuolella olevalla kalliolla, Kellovuorella, oli kivinen kellotapuli 1700-luvun alusta ja sen pohjoispuolella kivinen koulutalo vuodesta 1759. Idässä Vuorikadun, nykyisen Ritarikadun, toisella puolella oli kruunun omistama puurakennus, Hallitustalo, vuodesta 1750. Siihen pohjoisessa rajoittuvalla tontilla oli vuodesta 1745 puinen kirkkoherranpuustelli eli rovastinpappila, jonka päärakennuksen julkisivu oli itään päin. Hallitustalon itäpuolelle, sen ja meren väliin muodostui tori, Packhustorget tai Guvernementsplatsen, jonka keskellä Laivasillan luona oli vuodesta 1765 tiilestä rakennettu pakka-, vaaka- ja tullihuonerakennus. Sen asemakaavaan nähden vino asema johtui suunnitelmista tehdä siitä kaupungin ympärille rakennettavan linnoitusmuurin osa. Rakennus on nykyisen kantakaupungin toiseksi vanhin kivirakennus. Sen tieltä purettiin vuonna 1736 valmistunut puinen meritullirakennus.[17]

Erhardske gården (Itäinen kortteli, tontit nro 11-12 ja 18)[18]

Isovihan jälkeen Helsinkiin palaavien joukossa oli tulli- ja verokirjuri (tullskrivare) Jürgen (Georg) Erhard tai Erhardt, joka hankki jo ennen sotaa omistamansa itäisen kaupunginosa tontin nro 11 (vanha Kalastajanmäen kortteli, nro 133) kauppias Carl Burgmanilta 11.6.1725. Tonttia oli sodan jälkeen asuttanut edesmennyt manttaalikomissaari Magnus Forsten.[19] Kauppaan kuului myös Eteläisen Rantakadun (Södra Strandgatan, ent. Sjögatan) toisella puolella oleva tontti nro 18 (=myös vanhaa tonttia 133), jolla sijaitsi kalastukseen ja kauppatavaroiden varastona käytettäviä ranta-aittoja. Samoin tontti nro 12 (=entinen tontti nro 134) joutui Erhardin omistukseen. Jürgen Erhardista tiedetään, että hän oli isovihan aikana pakolaisena Tukholmassa vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa ja anonut vuonna 1714 muiden omaisuutensa

---

[17] Hornborg 1950: 244, 259 ja 596.

[18] Merikadun pohjoispuolisten tonttien historian tekstit Erhadske gården ja Erhardin tontit joutuvat kruunulle ovat pääosin Marianna Niukkasen tekstiä Presidentinlinnan vuoden 1997 kaivausten raportista (viitteet tarkastettu) lisättynä uudella tekstillä Merikadun eteläpuolisten tonttien historian osalta.

[19] Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA); Hornborg 1950:48; Åkerman 1937: nro 28

menettäneiden helsinkiläisporvareiden kanssa valtaneuvostolta lupaa muuttaa kaupungista halvempiin oloihin maaseudulle.[20]

Vuonna 1728 tonttien omistus oli siirtynyt Jürgenin pojalle, tullin ylitarkastaja (öfverinspectoren) Henrik Johan Erhardille (k. 1778). Tontin oli mitannut Siöber 26.11.1727.[21] Kesäkuussa 1735 mainitaan talousasiain pöytäkirjassa ”Erhardtin laituri” vakinaisena kauppatavaroiden lastauspaikkana. Matalan lahden takia laituri soveltui todennäköisesti vain pienemmille aluksille. Pakkahuoneena käytettiin aivan laiturin luona olevaa aittaa.[22]

Myöhemmän Stichaeiin tonttiluettelossa tontin nro 11 kooksi on vuonna 1728 merkitty 2500/2376 neliökyynärää ja nro 12:n kooksi 1000 neliökyynärää (pohjoinen sivu 26, eteläinen sivu 24, itäinen sivu 41 ja läntinen sivu 38 kyynärää). Vuonna 1730 tontti nro 18 Eteläisen Rantakadun eteläpuolella varsinaisen Erhardin tontia vastapäätä rannassa mainitaan olevan H.J. Erhardin omistuksessa. Se oli luovutettu isälle aiemmin. Tontti oli 30 kyynärää leveä. Tähän ei oltu laskettu mukaan kaupungilta 18 kuparitaalarilla ostettua aluetta.[23]

Pikkuvihan aikana Helsinki oli venäläisten miehittämä 1742-43. Kaupunki säästyi taisteluilta ja varsinaiselta hävitykseltä, mutta ruotsalaisen sotaväen majoitus ja läpimarssit sekä venäläisten miehitys olivat turmelleet rakennuskantaa ja pakosalla olleiden kaupunkilaisten omaisuutta. Ikkunoita ja ovia oli irrotettu, vajoja, ulkorakennuksia, lattioita ja välikattoja revitty ja käytetty polttopuuna, uuneja pilattu liialla lämmityksellä ja kaivot olivat täynnä saastaa. Kadut ja pihat olivat siivottomat.[24]

Sodan aikana Ruotsiin paenneet asukkaat lähettivät korvausanomuksia valtiopäivien ns. suomalaiselle valitusdeputatiolle. Myös Jürgen Erhardin leski Margaretha Jabel (k. 1773)[25] ja hänen poikansa H.J. Erhard (k. 1778) anoivat Tukholmassa 9.10.1742 korvauksia kärsimistään vahingoista, minkä ansioista heidän tonttiensa rakennuskannasta on säilynyt tietoa.

Erhardien omistuksiin kuuluivat tontit 11, 12 ja 18, joista käytettiin yhteisnimitystä ”Erhardske gården”. Poikittaisen kadun, Eteläisen Rantakadun, pohjoispuolella sijaitsevat tontit nro 11 ja 12. Museovirasto suoritti vuosina 1997 ja 2013 arkeologisia kaivauksia näiden tonttien alueella. Erhardien varsinaiset kaksi asuinrakennusta sijaitsivat ilmeisesti tontilla nro 11. Pihan puolella ollut rakennus käsitti salin, kaksi kamaria, kaakeliuunin ym. Rannanpuoleisessa rakennuksessa oli iso tupa ja keittiö leivin- ja kaakeliuuneineen. Pihalla oli kivikellari, jonka päällä oli aitta, sekä iso sauna, navetta ja rehuvarasto. Rakennuksien kärsimät vahingot arvioitiin 4500 kuparitaalarin suuruisiksi. Viereinen länsipuolella sijaitseva pienempi tontti nro 12 oli hankittu ostamalla ja sitä käytettiin ryytimaana. Vahinkojen arvo oli 54 kuparitaalaria. Rantakadun eteläpuolella sijaitseva rantatontti nro 18 oli kärsinyt 18 taalarin ja sen

---

[20] *Suolahti 1950:425.*
[21] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:3 (HKA)*
[22] *Hornborg 1959:47-48. ”Erhards Bryggan” on merkitty myös karttaluonnokseen v:lta 1777, Hornborg 1950:255)*
[23] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 ja Dc:1 (HKA).*
[24] *Hornborg 1959:191-193.*
[25] *Åkerman 1937: nro 539.*

laituri 200 kuparitaalarin arvosta. Lisäksi oli tuhoutunut 30 rysää, arvoltaan 150 kuparitaalaria. Erhardit harjoittivat siis ilmeisesti myös kalastusta.[26]

Luetteloidut rakennukset olivat todennäköisesti maalaamattomia ja vuoraamattomia, lauta- tai malkakattoisia yksikerroksisia hirsirakennuksia. Huonetiedoista päätellen pihanpuoleinen asuinrakennus oli mahdollisesti leveärunkoinen, sali rakennuksen keskellä ja kamarit sen molemmin puolin. Kellari oli 1700-luvun puolivälissä lähes jokaisessa kauppiastalossa. Myös muut ulkorakennukset ja ryytimaat olivat tavallisia.[27]

Erhardin tontit joutuvat kruunulle

Viaporin linnoituksen rakennustyöt alkoivat vuonna 1748 Helsingin edustalla Augustin Ehrensvärdin johdolla. Kaupungissa alkoi ennennäkemätön nousukausi, joka näkyi myös rakennuskannan sekä yleisen järjestyksen ja siisteyden kohentumisena. Helsingin ympärille suunniteltiin rakennettavaksi maalinnoitus, minkä vuoksi kruunu lunasti joukon linnoituslaitteiden alle jääviä tontteja. Maalinnoitussuunnitelma oli vireillä Helsingin pääkaupungiksi tuloon asti, mutta linnoitusta ei koskaan rakennettu eikä tonteille olevia rakennuksia purettu, vaan ne jäivät sotaväen käyttöön joutuen useimmiten pian huonoon kuntoon.[28]

Kruunun ”Finska Fästnings Directionen”, joka vastasi Helsingin Viaporin ja Loviisan Svartholman linnoituksen rakentamisesta, lunasti myös 4700 neliökyynärää[29] käsittävän ”Erhardske gårdenin” vuonna 1759. Tontit vaihdettiin pohjoisen kaupunginosan tonttiin nro 49, ja lisäksi kruunu maksoi ylitarkastaja Erhardille välirahaa 1666 taalaria 10 2/3 äyriä hopearahana. Pää- ja ulkorakennuksessa oli seitsemän asuinhuonetta, joista viisi oli kuninkaallisen tykistön käytössä ja yksi tullilaitoksella. Yksi tupa oli rapistunut asuinkelvottomaksi.[30] Vuonna 1766 ”Erhardske gården” siirtyi linnoitusvirastolle (Kungliga Fortifikationsstaten) Ehrensvärdin jouduttua väliaikaisesti sivuun linnoitustöiden johdosta.[31]

1760-luvulla ja 1770-luvun alussa on tonttien omistaja- ja asukastiedoissa ristiriitaisuuksia. Ns. Geten kartassa vuodelta 1763 mainitaan tontti nro 11 edelleen Erhardin omistamaksi ja tontilla nro 12 oli hänen puutarhansa. Myös tontti nro 18 oli merkitty Erhardin omistamaksi. Vastaavia tietoja on 1770-luvun alusta. Ehkä ylitarkastaja Erhard asui vuokralla entisillä tonteillaan, olihan hän tullin virkamies. Pohjoisen kaupunginosan tontti nro 49 oli ainoa Erhardin omistuksessa oleva kiinteistö hänen kuollessaan vuonna 1778.[32] Vuosien 1766 ja 1767 palokatselmuksissa mainitaan itäisessä kaupunginosassa oleva kruunun tontti, mahdollisesti tontti nro 12, jolla asui luutnantti Gyllenbögel.[33]

---

[26] Berndt Aminoffin kokoelma, Da:1. tonttihistorialliset muistiinpanot 1696-1799 (HKA).
[27] Kärki 1982:49-63.
[28] Nikula 1960:108; Hornborg 1950:232-234, 259.
[29] Erhardske gården oli huomattavan suuri, sillä keskimääräinen tonttikoko Helsingissä oli vuosina 1748-76 noin 1526 neliökyynärää. Hornborg 1950:232.
[30] Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA).
[31] Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA); Nikula 1960:204.
[32] Berndt Aminoffin kokoelma Ba:1; Åkerman 1937: nro 618.
[33] Maistraatinarkisto, Df:2 & 3 (HKA). Hollolassa v. 1733 syntyneellä David Adan Gyllenbögelillä oli hyvin nousujohtoinen sotilasura, ja hän kuoli Bodomissa Espoossa v. 1815. Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:3 (HKA).

1770-luvun tonttiselostuksessa ja kruunun tonttien tiedoissa tontin nro 18 kooksi ilmoitetaan 2342 neliökyynärää; pohjoinen ja eteläinen sivu 30 kyynärää ja läntinen ja itäinen sivu 77.5 kyynärää (17.8x46 m). Erhardska gårdenin yhteiskooksi ilmoitetaan 4700 neliökyynärää (tontti nro 11 2376 neliökyynärää, tontti nro 12 1000 neliökyynärää ja tontti nro 18 1324 kyynärää). Tontin nro 18 koko on jälkimmäisessä listassa liian pieni mittojen perusteella. Ilmeisesti tonttia nro 12 ei ole kokonaisluvussa mukana, sillä muuten luvut eivät täsmää.[34]

Vuosina 1772-1773 ”Erhardske gårdeniin” kuului kamarillinen sauna ja asuinrakennus, jossa oli sali, isompi kamari ja keittiö. Rakennusta asutti kapteeni Birman (t. Burman). Toinen sauna, jonka ulkopuolella oli huone, oli niin huonossa kunnossa, ettei sitä voinut korjata. Varsinainen asuinrakennus oli muuten hyvässä kunnossa, mutta alimmainen hirsikerta oli lahonnut.[35] Korjauksen arvioidut kustannukset olivat hieman yli 43 hopeataalaria, mitkä kapteeni Birman ilmeisesti sai, sillä vuoden 1775 palokatselmuksen aikaan päärakennusta kunnostettiin parhaillaan. Samana vuonna mainitaan ”Gamla Erhardske Gården”, joka oli tullikamarin käytössä.[36]

Vuosien 1785, 1788 ja 1794 palokatselmuksiin on merkitty nro 11 kohdalle ”Fortificationshuset”, 12:n ”Dahms krog”, 13:n ”Capit. Gyllenbögel” ja 16:n kohdalle ”Tullförwaltaren Thuning”. Numerot viittaavat luettelointijärjestykseen eivätkä tonttien numeroihin, ja entisen ”Erhardske gårdenin” asukkaat lienevät Gyllenbögel ja Thuning.[37] Vuonna 1800 kruunun omistamalla tontilla nro 11 olevaa taloa asutti varikonhoitaja (tygvaktaren) Palm. Viereistä 1000 neliökyynärän linnoitukselle kuuluvaa tonttia nro 12 asutti vuonna 1790 tullförvaltaren Thuning. Vuonna 1800 1175 ½ neliökyynärän laajuinen tontti nro 12 oli siirtynyt tontilla edelleen asuvan, everstiluutnantiksi ylenneen David Adam Gyllenbögelin vävylle majuri Jägerskiöldille. Tontilla oli puutarha, kuten jo Erhardien aikana.[38]

Korttelin pohjoisosan tontit (Itäinen kortteli, tontit 8-10)

Erhardtin tontit ulottuivat jonkin matka alkuperäisen Heudenstrauchin rakennuksen/keisarillisen palatsin/presidentin linnan tontin pohjoispuolelle. Korttelin pohjoisosan tontit olivat muuttaneet tonttinumeroitansa 1700-luvun alun uudessa tonttinumeroinnissa: nrot 128 ja 129 muodostivat itäisen korttelin tontin nro 8. 1700-luvun aikana tähän tonttiin liitettiin ilmeisesti myös kaistale tontin nro 9 länsireunalta, jolloin tontista tuli erittäin leveä. Tontti nro 130:stä tuli nro 9 ja nro 131:stä tuli nro 10. Tontti nro 132 oli jaettu jossain vaiheessa tonttien 10 ja 11 kesken puoliksi. Näiden entisten tonttien nro 8-10 aivan eteläisemmät osat noin 13 metrin leveydeltä liitettiin vuonna 1905 presidentinlinnan alueeseen. Tästä laajennuksesta osa oli siis kuulunut aiemmin tontteihin 11 ja 12. Näiden tonttien (nrot 8-9) tarkempaa historiaa ei käsitellä tarkasti sen vaatiman työmäärän takia ja valvonnassa tehtyjen havaintojen takia.

---

[34] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA); Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*
[35] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA).*
[36] *Maistraatinarkisto, Df:6 (HKA).*
[37] *Maistraatinarkisto, Df:8, 9 & 14 (HKA).*
[38] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:3 (HKA).*

Klaijin – Wikströmin tontti (Itäinen kortteli, tontti nro 17)

Isovihan jälkeen vuonna 1728 kuollut Margareta Gottski (Favonia) omisti kuollessaan perunkirjansa mukaan kaksi tonttia ja talon kaupungin etelärannalla. Kyseessä oli Itäisen korttelin tontit 16 (entinen nro 139) ja 17 (entinen nro 140). Margareta oli tontin nro 140 isovihan edeltävän ajan osaomistajan skattulmakaren Herman Gottskin/Gottschedin vaimo. Hänellä ei olut perillisiä. Hän oli ollut miehitysaikana leskenä kolmen lapsen kanssa Ruotsissa paossa.[39]

Isovihan jälkeen Itäisen korttelin tontin nro 17 (entinen nro 140) ensimmäinen tunnettu tontinomistaja oli puuseppä Henrik Lang. Porvari, merimiesten ammatinvanhin Anders Klaij/Claij (k.1763) osti vuonna 1748 puolet tontista 450 kuparitaalarilla Langilta. Tontti oli 15 kyynärää leveä Eteläiselle Rantakadulla ja 33 kyynärää merelle päin. Samalla tontilla sijaitsi vieressä edesmenneen Wafvilofin tontti. Vuonna 1757 Anders Klaij osti raatimies Gustaf Bockilta tontin toisen puolen. Bock oli ostanut raatimies Bäckman vainajalle kuuluneen tontin Erhardin laiturin luota huutokaupassa 4.10.1756 830 kuparitaalarilla ja kirjallisesti siirtänyt sen heti 5.10.1756 Klaijille[40]. Vuoden 1757 mittauksessa tontin koko oli pohjoisessa kadulla ja etelässä merellä 45 ½ kyynärää, lännessä 45 kyynärää ja idässä laituriin päin 29 kyynärää. Myöhemmässä Stichaeiin tonttiluettelossa mainitaan että Klaij osti tontin Langilta kahdella eri kerralla. Tontti oli kooltansa 1569 neliökyynärää.[41]

Klaij omisti perunkirjoituksen mukaan tontin ja talon kuollessaan vuonna 1763.[42] 1770-luvulla tonttikuvauksessa tontin omistajana mainitaan yhä And: Claij ja tontin kooksi ilmoitetaan 1569 ¾ neliökyynärää (pohjoinen sivu 45 ½, eteläinen sivu 45 ½, itäinen sivu 24 ja läntinen sivu 45 kyynärää) ja arvoksi 1200 taalaria. Claijalta jäi leski Anna Lindberg ja 4 lasta. Leski meni naimisiin Johan Lindbergin kanssa, joka kuoli vuonna 1772. Anna Lindbergin perunkirjassa vuonna 1772 mainitaan hänen omistaneen puolikkaan tonttia ja talon Erhardin laiturin luota. Nuorin tytär Catharina Elisabeth Klaij (k. 1798) oli kuusi vuotta vanha isän kuollessa. Hän meni naimisiin C.J. Wikströmin kanssa.[43]

Vuoden 1788 palotarkastuslistan mukaan tontin (listassa Itäinen korttelin nro 15) omisti porvari Wikström.[44] Vuonna 1790 tontin kooksi ilmoitettiin 2207 neliökyynärää. Tontti mitattiin vuonna 1792 10x10 kokoisen meriaitan kanssa yhteensä 2306 neliökyynärän kokoiseksi. C.J. Wikström (k. 1803) oli verotusluettelon mukaan edelleen vuonna 1800 tontin omistajana. Tontin koko oli tällöin yhä 2207 neliökyynärää.[45].

Porvari Carl Gustaf Wikströmin leski Catharina Wikström (toinen samanniminen vaimo) omisti maistraatin vuoden 1803 välipäätöksen perusteella vuoden 1802 kartan mukaan tontin, meriaittapaikan ja muut tonttiin kuuluvat alueet, jotka olivat kooltansa yhteensä 4500 neliökyynärää. Mutta koska siitä vähennettiin 528 neliökyynärää tontin kooksi tuli 3972 neliökyynärää. Vuonna 1757 tontin koko oli ollut 1569 3/4 neliökyynärää ja kun

---

[39] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:3 (HKA).*
[40] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA; Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:1 (HKA).).*
[41] *Berndt Aminoffin kokoelma, Dc:1 (HKA).*
[42] *Åkerman 1937: nro 387.*
[43] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA);. Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*
[44] *Maistraatinarkisto, Df:9 (HKA).*
[45] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA); Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*

tämä vähennettiin 3972 neliökyynärästä jää vesijättö – ja vesitontin osuudeksi 2402 ¼ neliökyynärää. Wikström sai ostaa sen kaupungilta 50 riikintaalarin (i Rgs credtsedlar) hinnalla. Viimeinen lainhuuto oli ilmeisesti vuonna 1804.[46]

Tontin tarkat mitat olivat vuoden 1802 mittauksen mukaan seuraavat: pohjoinen sivu 48 kyynärää, eteläinen sivu 52 kyynärää, itäinen sivu 40 kyynärää ja läntinen sivu 60 kyynärää eli yhteensä 2400 neliökyynärää; ranta-aitta 10x10 kyynärää eli 100 kyynärää; meri Ulricasborgvikenissä pohjoinen sivu 52 kyynärää, eteläinen sivu 48 kyynärää, itäinen sivu 55 kyynärää ja läntinen sivu 35 kyynärää eli yhteensä 2060 neliökyynärää Yhteissummaksi tuli pohjoinen sivu 48 kyynärää, eteläinen sivu 48 kyynärää, itäinen sivu 95 kyynärää ja läntinen sivu 95 kyynärää eli yhteensä 2460 neliökyynärää. Kaupungille otettiin merenlahdesta seuraavankokoinen alue; pohjoinen sivu 27 kyynärää, eteläinen sivu 12 kyynärää, itäinen sivu 55 kyynärää ja läntinen sivu 33 kyynärää eli 528 neliökyynärää, joten 2060 neliökyynärästä vähennetään tämä ala. Meritontti on silloin 1532 neliökyynärän kokoinen.[47]

Vuoden 1808 suuressa tulipalossa tuhoutui porvari Wikströmin lesken asuinrakennus ja ulkorakennus.[48]

Leski Catharina Wikström (k.1816) omisti kuolleessaan perunkirjansa mukaan Itäisessä korttelissa Eteläisellä Rantakadulla yhden rakennuksen, jossa oli neljä huonetta, keittiö, eteinen ja ullakko, yhden navetan, jotka olivat yhteensä arvoltaan 400 taalaria, yhden uuden kaksoisranta-aittarakennuksen Eteläsatamassa, jossa oli 8 aittaa ja liiteri arvoltaan 2000 taalaria. Hänellä jäi 14-vuotias poika Gustaf.[49]

Vuonna 1816 Uudelleenrakentamiskomitea sai luvan hankkia Wikströmin tontin (3971 ¾ neliökyynärää) uuden tontin ja rakennusten siirtämiskustannusten korvaamisella alaikäisen lapsen Carl Gustafin holhoojilta. Niistä maksettiin 6000 ruplaa.[50]

Tonttien muuttuvat rajat

Isovihan jälkeen 1700-luvulla aina 1800-luvun alkuun katujen, aukioiden ja tonttien sijainnit ja määrät muuttuivat jonkin verran ensimmäisestä tunnetussa tarkasta vuoden 1696/1707 kartasta. Valvonta-alueella Merikatu/Eteläinen Rantakatu pysyy samalla paikalla linnan päärungon pohjoispuoliskon kohdalla koko Ruotsin vallan loppujakson. Sen sijaan kadun eteläpuolella tonttien sijainnit ja koot muuttuivat kadun pohjoispuolisten tonttien tavoin jonkin verran (ks. mm. kartta s. 39). Etenkin viimeisen kartan, vuoden 1809 tulipalokartan mukaan, kadun eteläpuolissa tonteissa tapahtui merkittäviä tonttien siirtymisiä, joita ei voi varmentaa asiakirjoista. Ovatko syynä suunnitellut muutokset, kartoitusvirheet vai tonttien rajojen todelliset muutokset? Selvää horjuvuutta on kortteleiden ja tonttien sijainneissa ja rajoissa myös valvonta-alueen lähistöllä.

---

[46] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA).*
[47] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*
[48] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA).*
[49] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 (HKA).*
[50] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*

Lähes kaikkien 1700- ja 1800-luvun alun karttojen mukaan Itäisen korttelin tontin nro 17 (entinen nro 140) itäraja oli Presidentinlinnan etupihan länsiosassa kuten jo vuoden 1696/1707 kartassa (ks. kartta s. 17). Tontti oli myös Presidentinlinnan läntisen matalan siiven ja päärungon lounaisnurkan kohdalla. Osa tontista oli valvonta-alueen länsipuolella. Tontin rajat olivat 1700-luvulla aina 1800-luvun ensi vuosiin lähes samoissa kohdissa kuin vuoden 1696/1707 kartassa (ks. esim. kartat s. 37 ylä, s. 38 ja 47). Tonttia koskevissa kirjallisissa lähteissä tontin pohjoissivun leveys pysyy 1700-luvulla koko ajan samana. Vuoden 1802 kartoituksessa tontin leveys pohjoisessa oli kasvanut hiukan; 27 metristä 28.5 metriin. Vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävässä vuoden 1809 palokartassa (ks. kartta s. 44), joka on asemoitu nykykartan päälle, koko tontti on kuitenkin siirtynyt länteen päin tontin itärajan ollessa linnan läntisen matalan siiven itärajalla. Tästä ei ole mainintaan lähteissä vaan päinvastoin. Vielä vuonna 1816 tontilla oli vanhat mitat kun se lunastettiin kaupungin uuden asemakaavan toteuttamisen tieltä. Ainoastaan vuonna 1802 tontista on lohkaistu Erhardin laiturin luota **vesijättömaata** pois kaupungille. Samanlaiset tulokset on tullut eri henkilöiden tekemissä vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävien karttojen asemoinneissa.

Tontin nro 17 itäraja sijaitsee kaikissa muissa kartoissa, paitsi vuoden 1809 palokartassa, samalla linjalla kuin tonttien nro 11 ja nro 12 välinen raja Merikadun/Eteläisen Rantakadun pohjoispuolella. Tonttien nro 11 ja nro 12 raja sijaitsee näissä kartoissa (ks. kartat s. 37, 38 ja 47) Presidentinlinnan sisäpihan länsiosassa melkein samassa kohdassa, jossa se havaittiin vuoden 1997 arkeologisissa kaivauksissa. Vuoden 1809 kartassa kyseisten tonttien raja sijaitsee linnan sisäpihalla idempänä kohdassa, jossa oli rakennus arkeologisten tutkimusten mukaan vielä 1800-luvun alussa ennen paloa. Samassa kohdassa sijaitsi vuoden 1696/1707 kartan mukaan tonttien 133 ja 134 välinen raja.

Vanhimman kartan perusteella rannan ”aukio”, lähinnä katu, on sijainnut linnan etupihan länsiosan itälaidalla linnan risaliitin länsipuolella. 1800-luvun alussa leveämpi aukio ja Erhardtin laituri sijaitsivat risaliitin kohdalla. Laituri ja aukio näkyvät jo vuosien 1748 ja 1752 (s. 36) kartoissa. Ruotsin vallan lopun kartassa (ks. s. 38) alueella on kaksi laituria; vanha Erhardtin laituri linnan risaliitin kohdalla ja uusi 1700-luvun jälkipuoliskolla tai mahdollisesti vasta vuoden 1802 vesijättömaan kaupungille lohkomisen jälkeen pihan lounaisosaan rakennettu laituri. Vuoden 1809 palokartan mukaan Erhardtin laituri on purettu, ”aukio” on pihan länsiosassa siirtynyt takaisin pihan länsiosan kohdalle ja pihan länsiosan laituria on pidennetty. Tämän laiturille johtavan tilan leveys vaihtelee eri kartoissa paljon (ks. mm. kartat s. 36, 38, 44 ja 47). Ns. Geten kartassa v. 1763 aukio on kadonnut, sillä tontti nro 18 on laajentunut länteen päin sijaiten aukion ja Erhardin laiturin kohdalla ja muodostaen yhteisen korttelin länsipuolisten tonttien nro 16-17 kanssa (ks. kartat s. 36 ja 37 ylä).

Tonttia nro 18 (entinen tontti nro 133:n eteläinen osuus) sijaitsi 1700-luvun alkuun saakka linnan etupihan koillisnurkassa ja linnan päärungon vastaavassa kohdassa (ks. kartta s. 17). Tontin länsiraja oli linnan etupihan länsiosassa linnan risaliitin länsireunan kohdalla, johon se on merkitty useimmiten. Merikadun pohjoispuolella samalla kohtaa oli vuoden 1707 kartan mukaan tonttien nro 133 ja nro 134 välinen raja. Vuoden 1809 palokartassa samalla kohtaa sijaitsi tonttien nro 11 ja 12 välien raja, joka oli siirtynyt 1700-luvun sijainnistaan lännempää takaisin tähän vanhaan rajalinjakohtaan.

Isovihan jälkeisiä karttoja on vähän. 1740-luvun ja 1750-luvun alun tarkemmissa kartoissa tonttia ei näy lainkaan (ks. kartta s. 35), vaikka sen tiedetään olleen olemassa.[51] 1760-luvun kartoista lähtien tontti esiintyy jälleen linnan etupihan koillisosa. Tontin sijainti ja muoto vaihtelee kuitenkin lähes joka kartassa. Vuoden 1820 kartassa (ks. kartta s. 47), jossa on myös ilmeisesti 1700-luvun lopun vanha kortteli- ja tonttijako esitettynä, tontti sijaitsee etupihan pohjoisosan keski- ja itäosassa ja linnan päärungon eteläosan keskellä. Linnan itäisen matalan siiven alue ei kuulunut tonttiin tässä kartassa. Ruotsin-ajan lopun kartassa (kartta s. 38) tontti nro 18 on siirtynyt tontin leveyden verran itään päin pihan itäosan, linnan kaakkoiskulman ja koko itäisen matalan siiven kohdalla ja hiukan eteläpuolelle.

Vuoden 1809 palokartan mukaan tontti nro 18 sijaitsi vain linnan etupihan koillisneljänneksen, itäisen matalan siiven pohjoisosan ja päärakennusrungon kaakkoisneljänneksen kohdalla. Tontin länsiraja on tällöin siirtynyt jälleen perinteiselle länsirajalleen linnan risaliitin länsiosan kohdalle ja tontin muoto palautunut myös perinteiseksi W-E – suuntaiseksi. Tontin länsiraja oli pohjoispuolisten tonttien nro 11 ja 12 rajalinjalla, joka oli kuitenkin siirtynyt itään päin aiemmista kartoista. Muut aikaisemmassa tonttialueeksi merkityt alueet olivat edelleen merialuetta.

Tontin nro 18 ja Merikadun pohjoispuolisen pohjoispuolisen tontin nro 11 itärajakin Presidentinlinnan korttelin kohdalla vaihtelee karttojen mukaan. 1700- ja 1800-lukujen vaihteeseen saakka sen eteläosa kääntyy enemmän tai vähemmän voimakkaasti lounaaseen (ks. Geten kartta v. 1763 s. 37 tai kartta v. 1820 s. 47)[52] ja vasta aivan Ruotsin-ajan viimeisinä vuosina se on suora nykyisen Mariankadun suuntaisesti (ks. Ruotsin-ajan lopun kartta s. 38 ja vuoden 1809 palokartta s. 44).

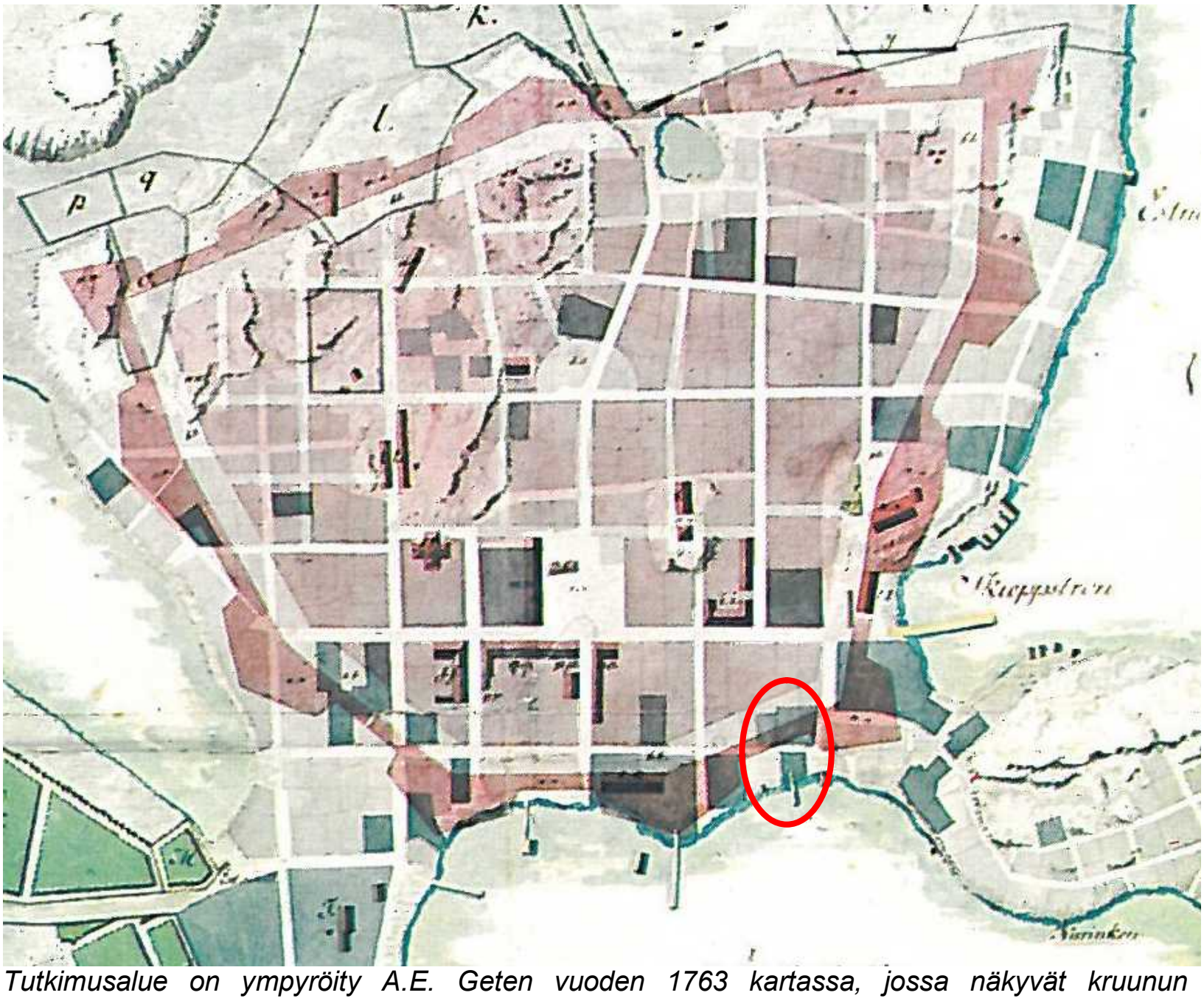

Vuoden 1752 kartassa tonttia nro 18 ei näy. Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Broberget samt Helsingfors stad. Kartassa ei näy tonttien rajoja, mutta rannassa on aukio ja ns. Erhardtin laituri. Allekirjoitus A. Ehrensvärd ja F,W. Hoppe. Alkuperäinen kartta Krigsarkivet, Stockholm. Signum: IX nr 51.

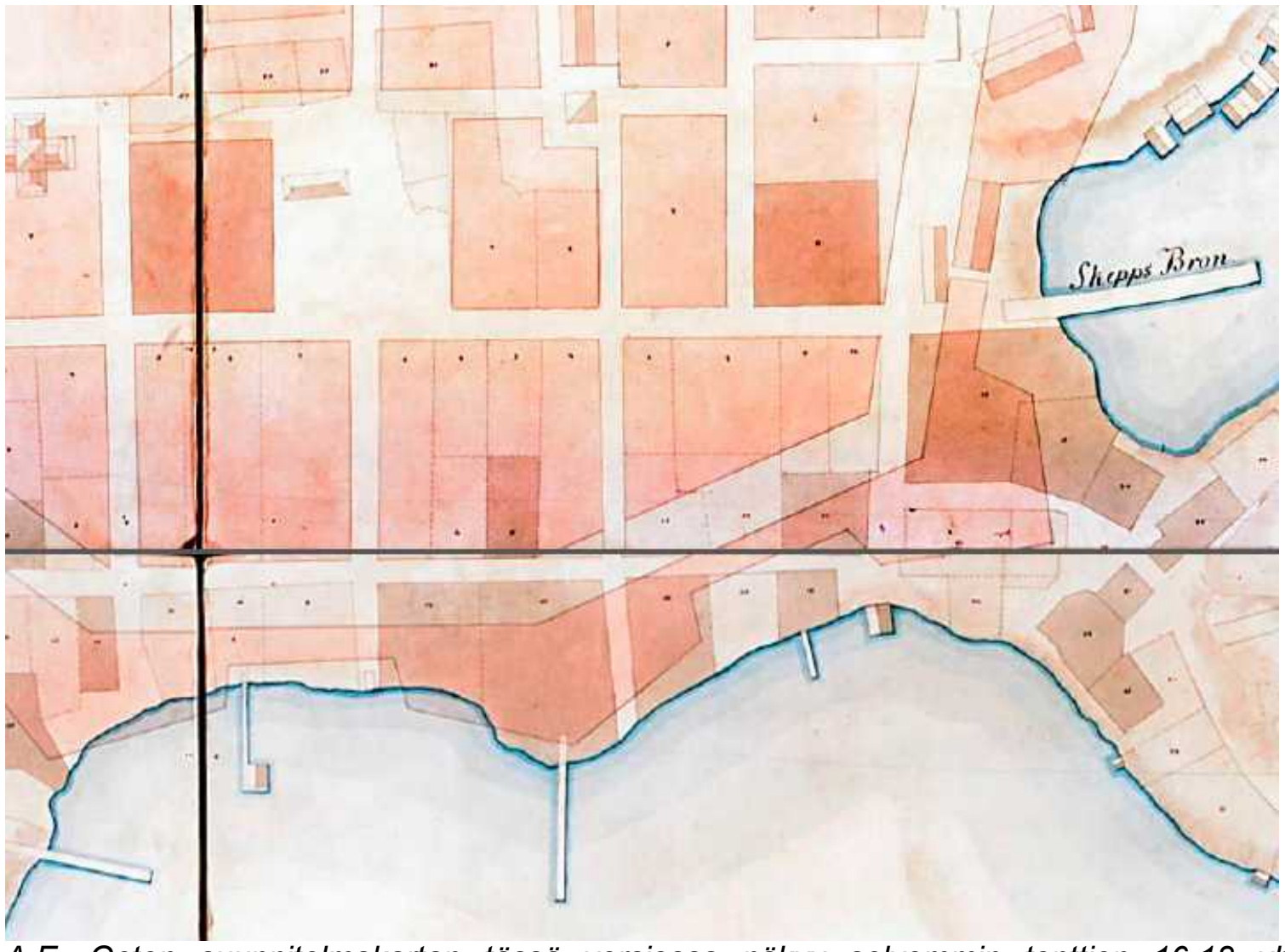
---

[51] *Stenius 1969: kartta nro 19a (1746) ja 32 (1752).*
[52] *Stenius 1969: mm. kartat nro 32 (1752), 47 (1767), 62 ((1787) ja 64 (1801).*

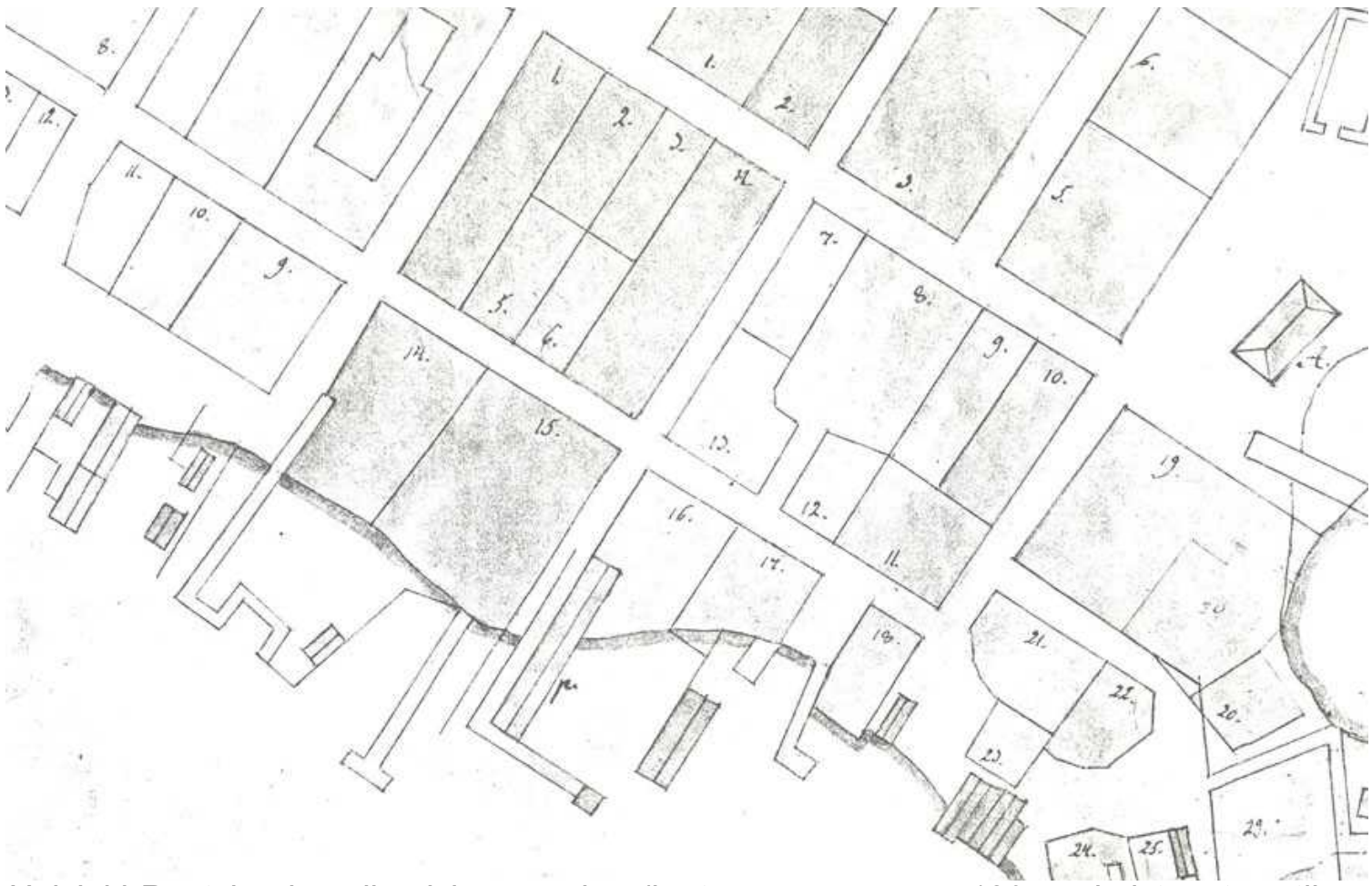
Merikadun pohjoispuolella olevien tonttien nro 133 ja 134 eteläraja pysyi ennallaan eri kartoissa. Tontin 133 (itäinen kortteli, nro 11) pohjoisraja pysyi melko samanlaisena eri aikoina. Tontin koillispuolella vuoden 1696/1707 kartassa näkyvä pieni tontti nro 132 on jaettu varmaankin pian ison vihan jälkeen pohjoispuolisen tontin nro 131 (nro 10) kanssa. Tontin nro 134 (itäinen kortteli, nro 12) pohjoisraja pysyi aikajakson (1640-1809) alussa ja lopussa linjalla edellisen kanssa, mutta tällä aikavälillä länsi- ja pohjoisrajat vaihtelivat sijaintiansa karttojen perusteella useasti presidentinlinnan alueen ulkopuolella. Vuoden 1696/1707 kartassa tonttien nro 133 (nro 11) ja 12 (nro 134) raja oli sisäpihan länsiosassa ja pohjoispuolisen tontin nro 9 länsirajan itäpuolella. Vuoden 1763 kartan ja Ruotsin vallan lopun kartassa rajalinja näyttäsi olevan lännempänä ja samalla linjalla tontin nro 9 länsirajan kanssa. Tonttia nro 9 on kuitenkin kavennettu länsiosasta, joten tonttiraja on pysynyt ilmeisesti pysynyt samana tai siirtynyt vain vähän länteen päin. Vuoden 1809 tulipalokartassa tontin 9 raja on siirtynyt lännemmäksi vanhan rajansa länsipuolelle ja tonttien 11 ja 12 välinen raja vastaavasti siirtynyt hiukan itään päin vuoden 1696/1707 linjalle tai hiukan sen itäpuolelle. Rajalinja on siirtynyt vain pienen matkan jos muutokset ovat olleet todellisia eikä kartoitus- tai asemointivirheitä. Vuoden 1997 kaivauksissa tonttien/tontin kivetyltä pihalta johti aivan sisäpihan länsipäässä kivetty piha/käytävä eteläpuoliselle Merikadulle.

Tutkimusalue on ympyröity A.E. Geten vuoden 1763 kartassa, jossa näkyvät kruunun kivi- ja puurakennukset ja yksityisten kivirakennukset. Alimpana olevalla vaaleanharmaalla värillä on merkitty silloiset korttelit ja tontit, tummanharmaalla linnoituksen omistamat tontit, punaisella värillä suunnitellut korttelijärjestyksen muutokset ja linnoituksen muurin sijainti. Tutkimusalueella sijainnut ”aukio” laitureineen on tässä kartassa merkitty kuuluvaksi kruunun tonttiin nro 18. Kortteleiden itäraja nykyisen Presidentinlinnan korttelin alueella on vielä eteläosastaan länteen kääntyvä. Charta Öfver Helsingfors Stad Med Dess Närmaste Belägenhet. Afmätt År 1763 af A.E. Gete. Alkuperäinen kartta: Krigsarkivet, Stockholm. Signum: IX nr 57. Kuva Stenius 1969: kartta nro 40.

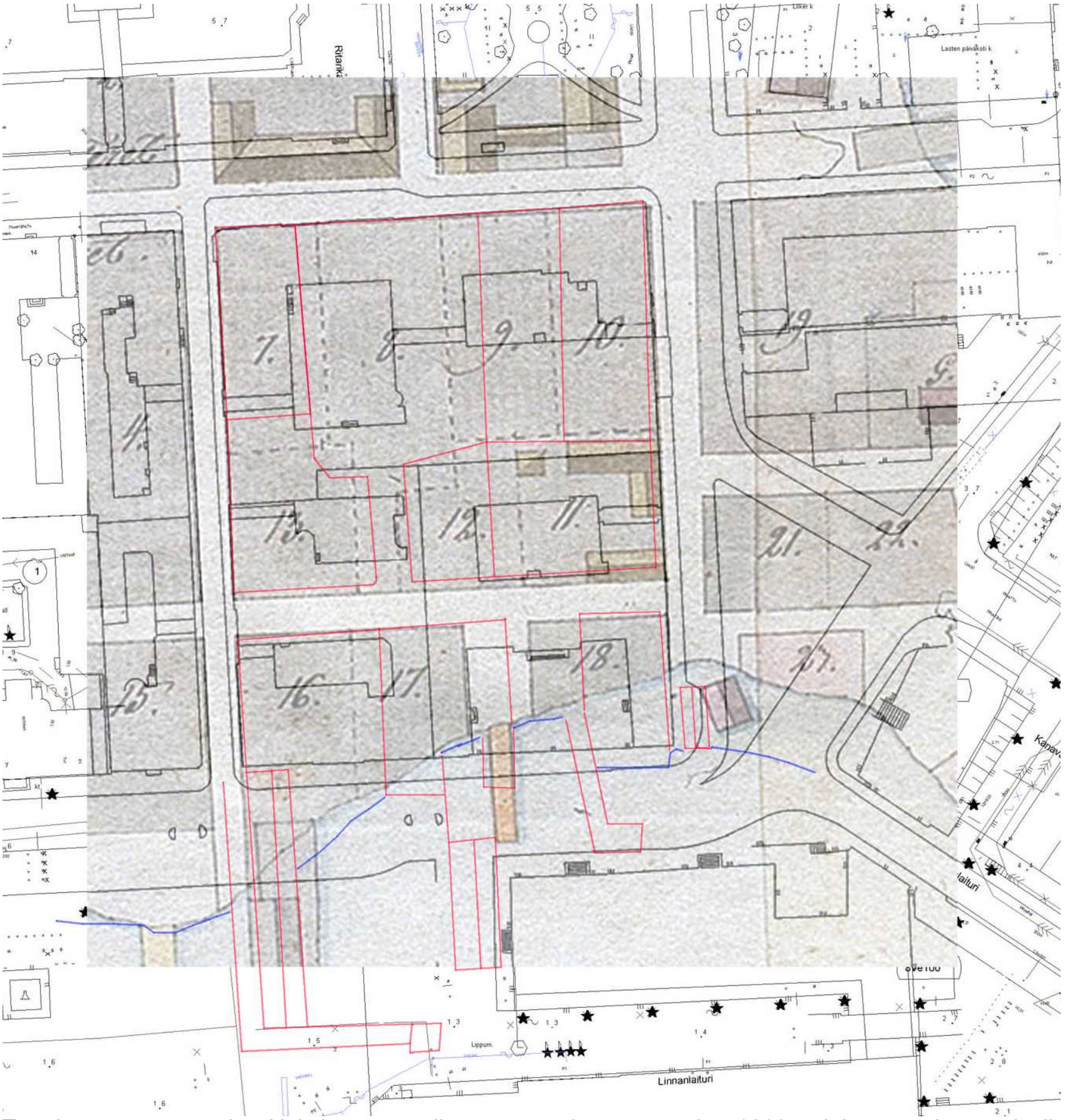
A.E. Geten suunnitelmakartan tässä versiossa näkyy selvemmin tonttien 16-18 yhtenä korttelina oleminen. Samoin Merikadun/Eteläisen Rantakadun pohjoispuolisessa korttelissa tonttien rajat ovat erilaisia kuin myöhemmin. Geographisk karta öfver Helsingfors stad med dess närmaste belägenheter efter. A. E. Gete 1763. Kuva: HKA, Sinetti-karttarekisteri, 270 Kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto / HY 7.

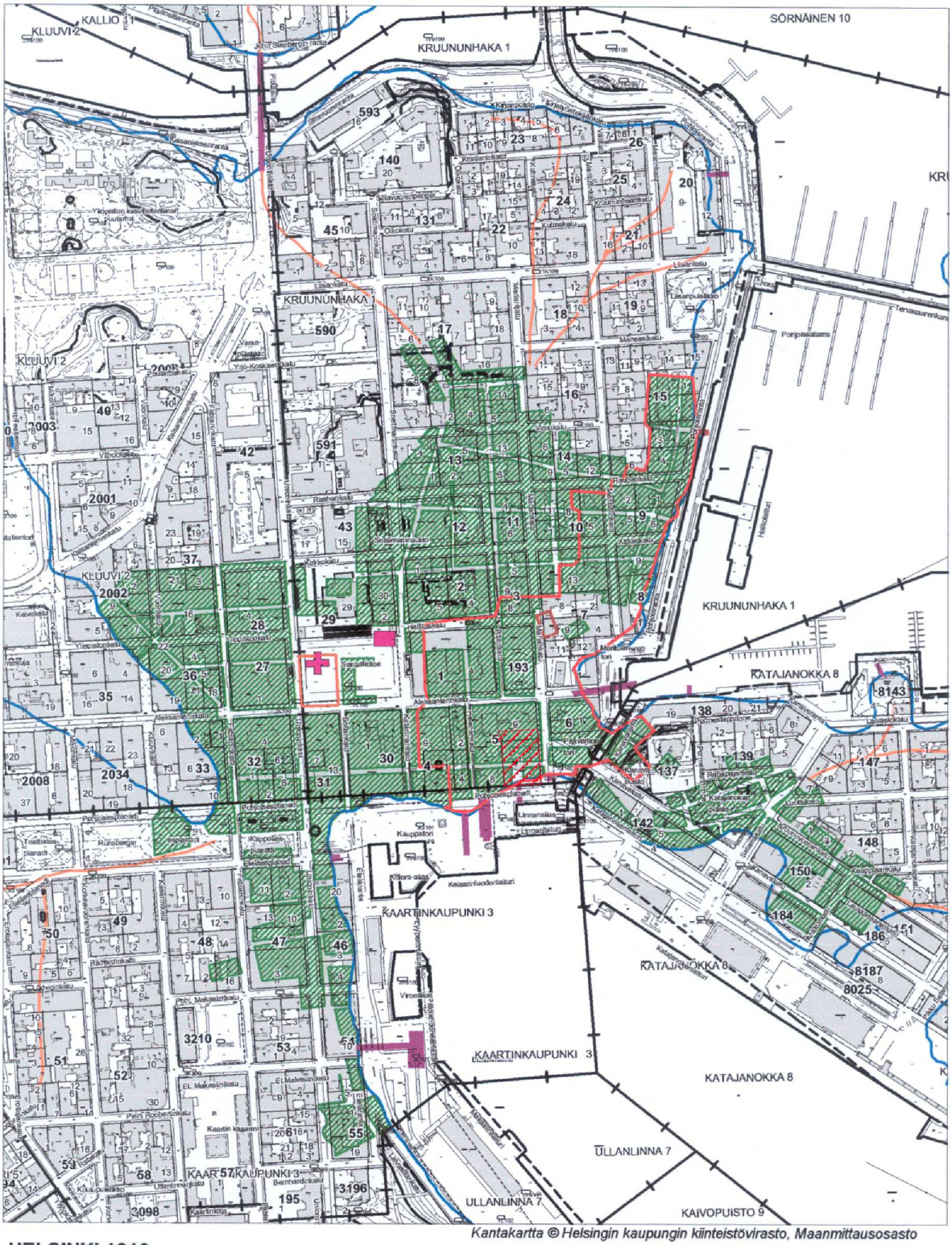
Helsinki Ruotsin-ajan viimeisinä vuosina (kartassa on vuonna 1804 valmistunut raatihuone). Edellisessä Geten kartassa tontti nro 18 on tontin leveyden lännempänä, jolloin se on samalla kiinni tontissa nro 17. Myös laituri sijaitsi tällöin tontin alueella. Aukionkohdalla on NNW-SSE – suuntainen Erhardtin laituri, jonka kohdalla laituri on sijainnut tavallisesti. Kortteleiden itäraja on nyt myös suora nykyisen Presidentinlinnan korttelin alueella. Merikadun/Eteläisen Rantakadun pohjoispuolisen korttelin tonteilla on tapahtunut pieniä muutoksia edellisen Geten kartan jälkeen tontin nro 8 ulottuessa Eteläiselle Rantakadulle saakka. Joissakin kartoissa kyseinen kapea alue on merkitty kaduksi.

Edellinen kartta sijoitettuna nykytilanteen päälle. Tontti nro 17 sijaitsee läntisen matalan siiven kohdalla ja etupihan länsiosassa toisinkuin vuoden 1809 palokartassa. Sen itäraja sijaitsee samalla linjalla kuin tonttien nro 11 ja nro 12 raja kadun pohjoispuolella. Tonttien nro 11 ja nro 12 raja sijaitsee Presidentinlinnan sisäpihalla melkein samassa kohdassa, jossa se havaittiin vuoden 1997 arkeologisissa kaivauksissa. Vuoden 1809 kartassa se on huomattavasti idempänä. Tontin nro 18 länsiraja sijaitsee idempänä ja eteläraja täysin eri paikassa kuin vuoden 1809 palokartassa. Tontit nro 11 ja 12 ulottuvat alkuperäisen presidentinlinnan tontin pohjoispuolelle. Merikatu/Eteläinen Rantakatu sijaitsee presidentinlinnan päärungon pohjoispuoliskon kohdalla kuten kaikissa Ruotsin vallan loppuajan kartoissa.

Tonttien muuttuvat rajat. Nykykartan päälle on asemoitu osa vuoden 1809 palokartasta ja punaisella on piirretty Ruotsin vallan ajan lopun kartasta tontinrajat (n. v. 1804), laiturit, ranta-aitat ja rantaviiva. Tonttien rajat ovat hiukan erilaiset joka tontin kohdalla. Suurin muutos on tonttien nro 17 ja 18 ja niiden välisen aukion siirtyminen länteen päin ja tonttien nro 11 ja 12 välisen rajansiirtyminen itään päin. Huomattavaa on myös korttelin pohjoisosan tonttien rajojen muuttuminen. Vuoden 1809 kartasta puuttuu tontin nro 17 meriaitta, mutta tontin entinen laituri, nyt aukion kohdalla, on saanut lisää pituutta. Sen itäpuolella ollut mm. vuosien 1748, 1752 ja 1763 kartan ja Ruotsin vallan ajan lopun kartan aukion kohdalla ollut ns. Erhardtin laituri on kadonnut kokonaan.

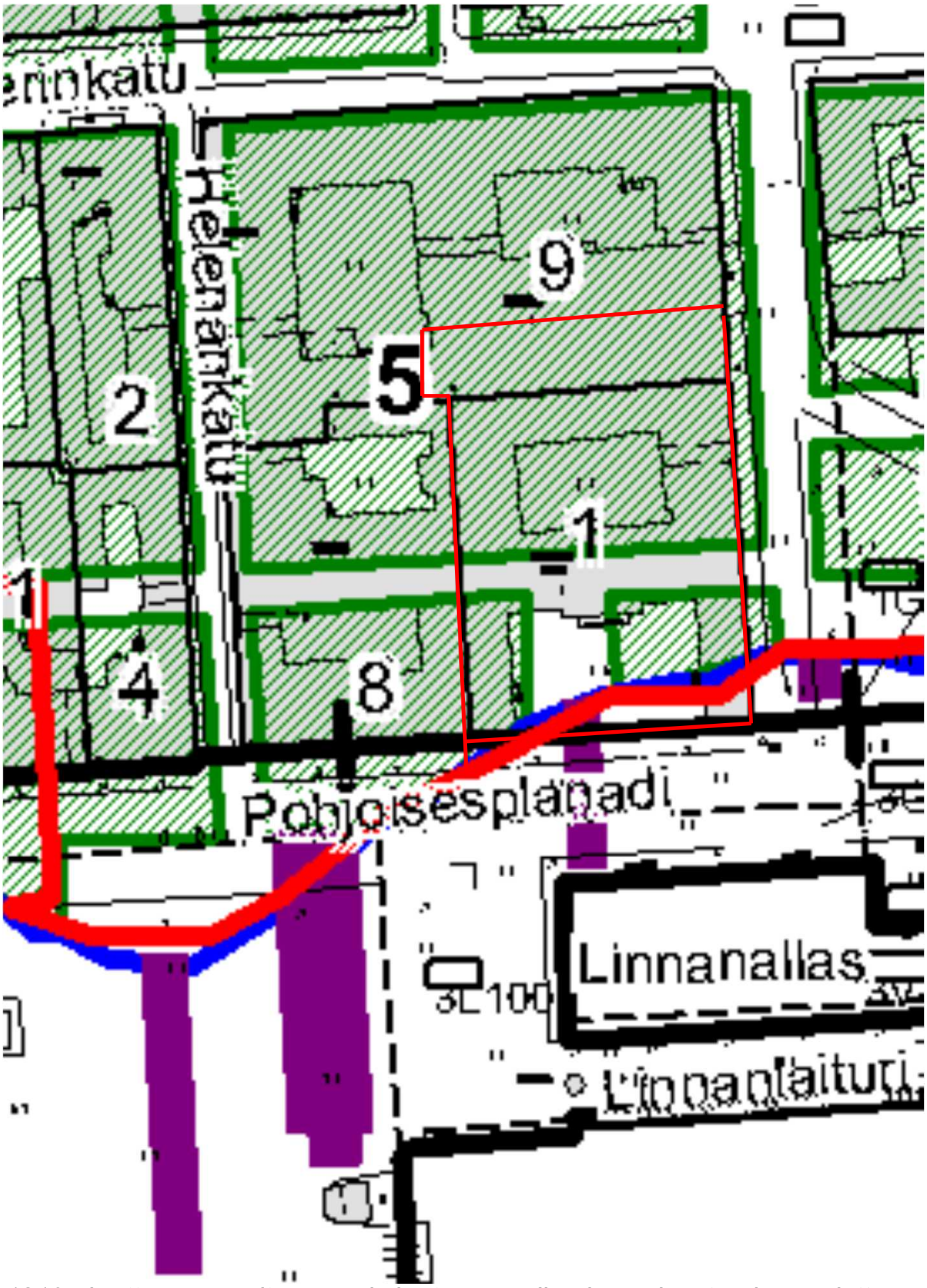
Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1810
Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810 - ehdotuksen pohjana toimiva olemassa oleva kaupunkirakenne

= kortteli
= rakennus
= laituri
= v. 1808 tulipalon tuhoama alue
= kirkkotarhan aita
= rantaviiva
= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1808 tulipalovahinkoja esittävä Kocken vuoden 1810 karttaversio sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla.
Lähde: Mökkönen 2002.

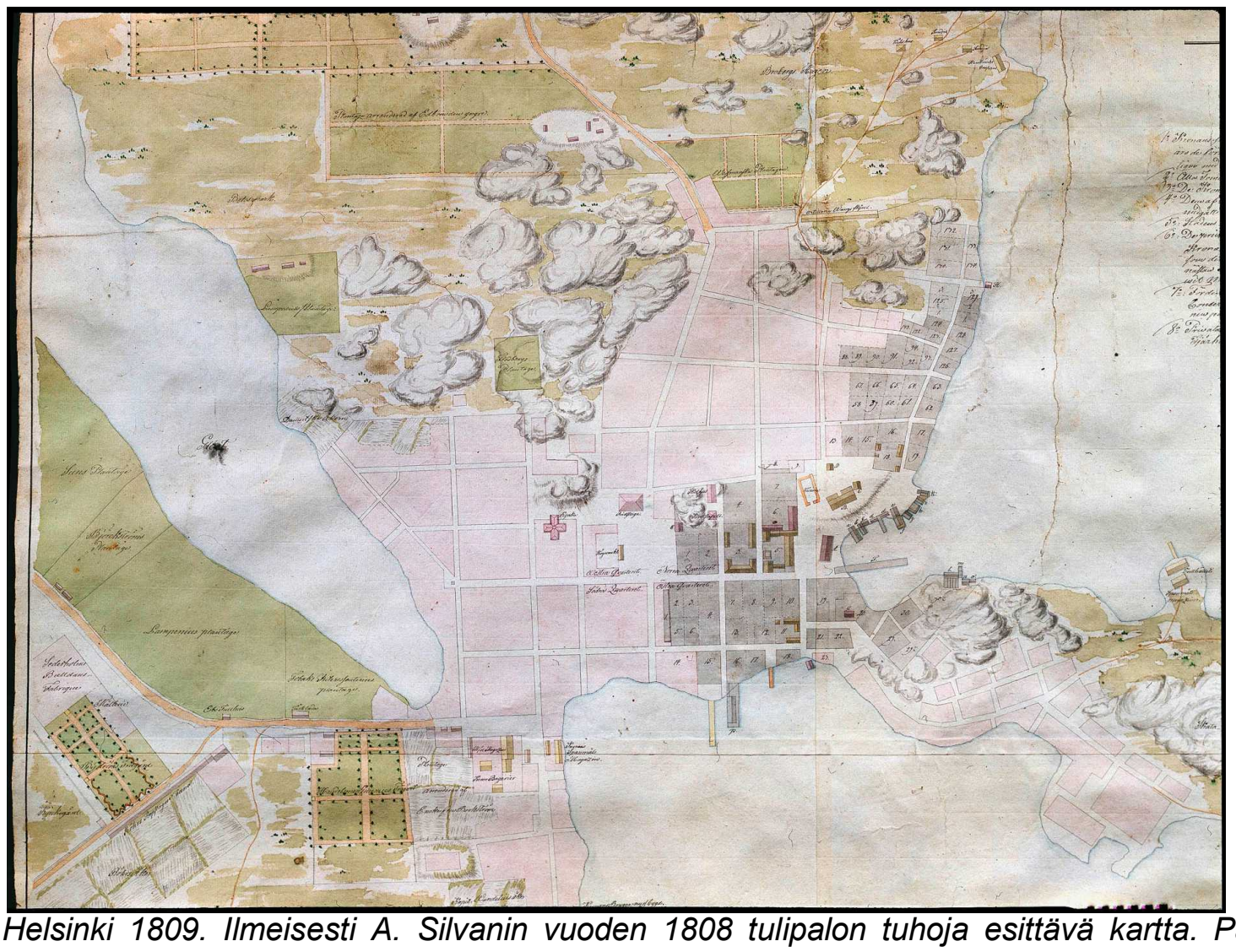
Vuoden 1810 kartta asemoituna nykykartan päälle ja valvonta-alue rajattuna punaisin viivoin. Osasuurennos edellisestä kartasta. Museovirasto

Karttatutkimuksen perusteella tonttien aivan tarkkoja sijainteja on vaikea määritellä näissä mittakaavoissa. Tutkimusalueen tonttien koot, muodot ja rajat muuttuvat jatkuvasti kuten myös ympäröivien tonttien. Ovatko ne todellisia muutoksia vaatisi tarkempia tonttikohtaisia tutkimuksia. Useimmiten syynä tuntuisivat olevan karttojen mittakaavat ja kartoitusvirheet. Kokonainen kortteli saattaa olla siirtyneenä hiukan väärään kohtaan.

Vuoden 1808 tulipalo

Suomen sodan aikana 1808 venäläiset olivat jälleen miehittäneet Helsingin. 17.11.1808 syttyi Helsingin viimeinen suuri tulipalo, joka tuhosi kaupungin kaakkois- ja itäosat. Palo alkoi Suurkadulla leskirouva Dobbinin omistamalla itäisen kaupunginosan tontilla nro 8 valvonta-alueen luoteispuoleiselta tontilta. Talossa asui vuokralla kauppias Gabriel Johan Cadenius. Talossa oli majoitettuna venäläinen husaarikomennuskunta, joka oli ottanut tallin hevosilleen. Cadoniuksen oma hevonen oli sijoitettu vajaa. Yöllä Cadoniuksen renki Gustaf Lindqvist, joka oli istunut iltaa venäläisen sotamiehen seurassa rouva Cadoniuksen leivintuvassa, lähti viemään kulussa ollutta hevosta vajaa laskien lyhtynsä koivuhalkopinon päälle. Lindqvist sammutti lähtiessään lyhdyn nipistämällä sydämen ja heittämällä san maahan tuhoisin seurauksin, Viiden tienoilla aamulla huomattiin savua ja tulta Döbbinin pihalla, ja kova lounaistuuli levitti palon nopeasti. Lindqvist tuomittiin palon sytyttämisestä neljäksitoista päivälle vedelle ja leivälle.[53]

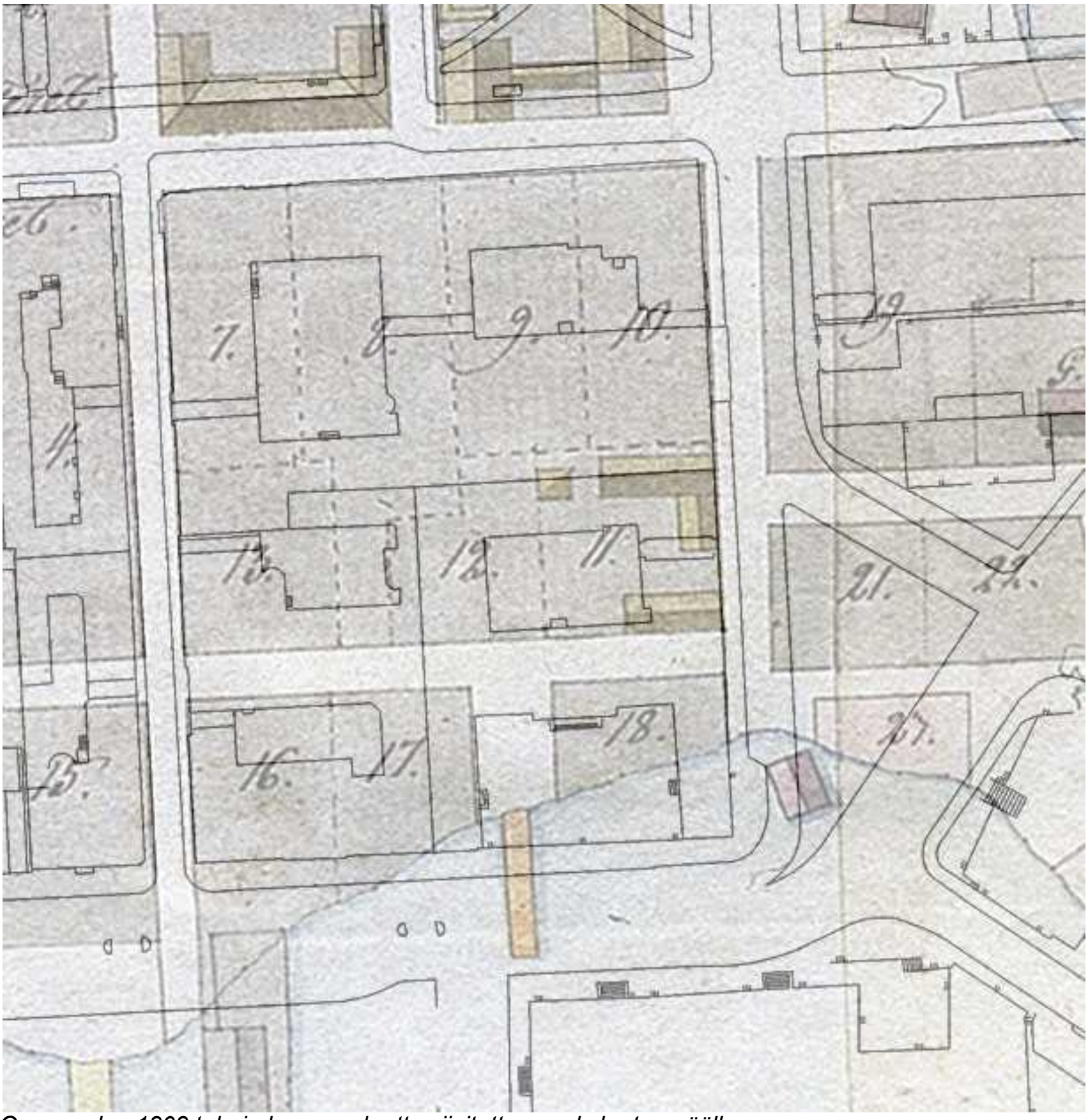
Kaupungista katosi tulipalossa neljännes. 61 taloa tuhoutui kokonaan ja 16 taloa osittain tai kokonaan purkamalla. Julkisista rakennuksista tuhoutuivat ylipäällikön talo ja sen piharakennukset, Hallitustalo, rovastinpappila, Varikkomäen varikkorakennus, meritullihuone, meripuomin tullihuone ja palovartion päävahti. Tuli levisi tuulen ansiosta etupäässä koilliseen. Lännessä se levisi aina Suurtorin kaakkoisreunalle saakka, mutta kellotapuli ja koulu säilyivät. Etelämpänä tuli saatiin pysäytetyksi palomuurina toimineeseen Sederholmin kivitaloon, joka kärsi kuitenkin vahinkoja.

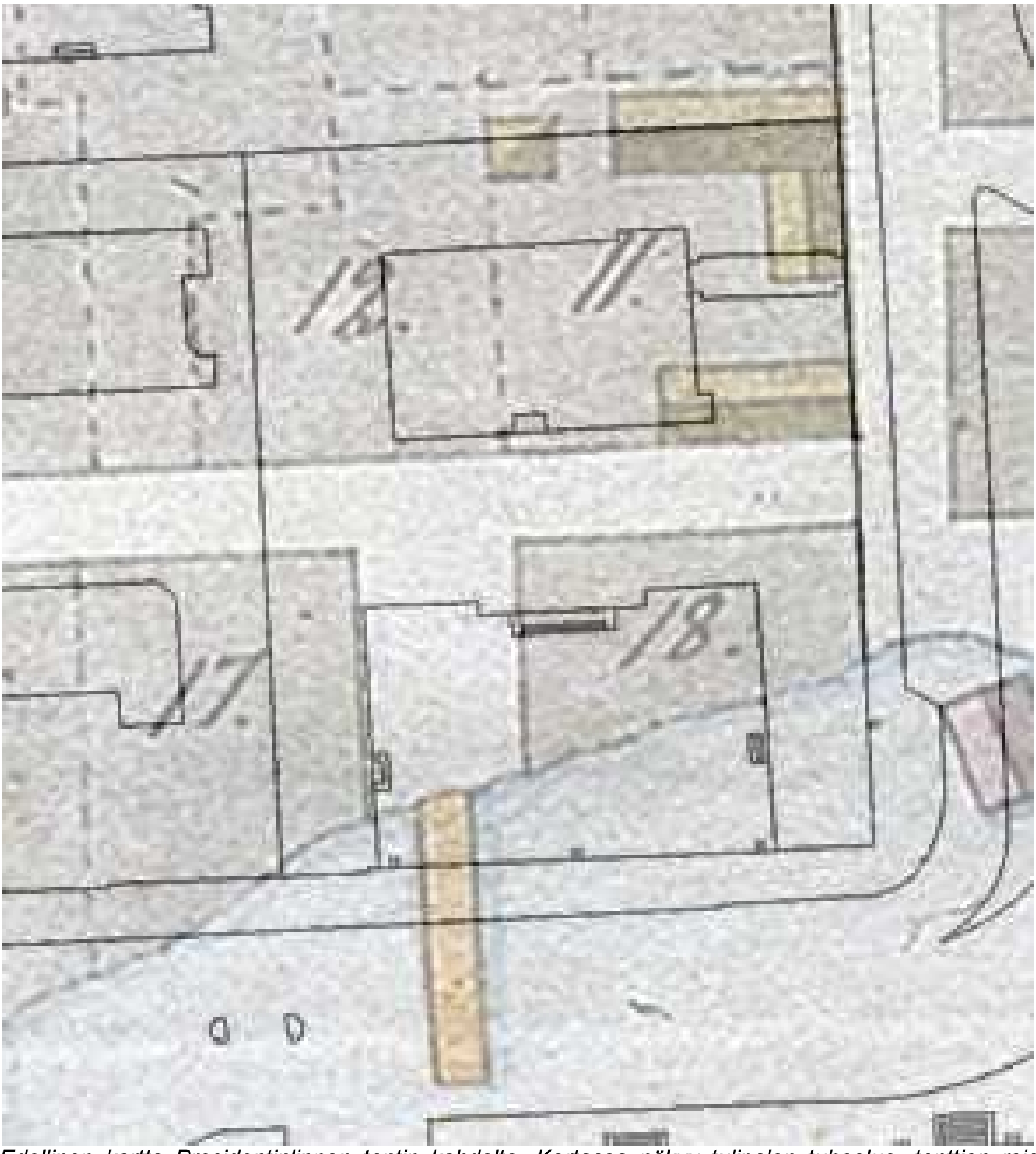
Helsinki 1809. Ilmeisesti A. Silvanin vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävä kartta. Palaneet alueet on merkitty harmaalla. Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d,1 7 November 1808. Wahlberg O.N., Silvan, A., Ekwall, J.V. HKM/XIV:17.

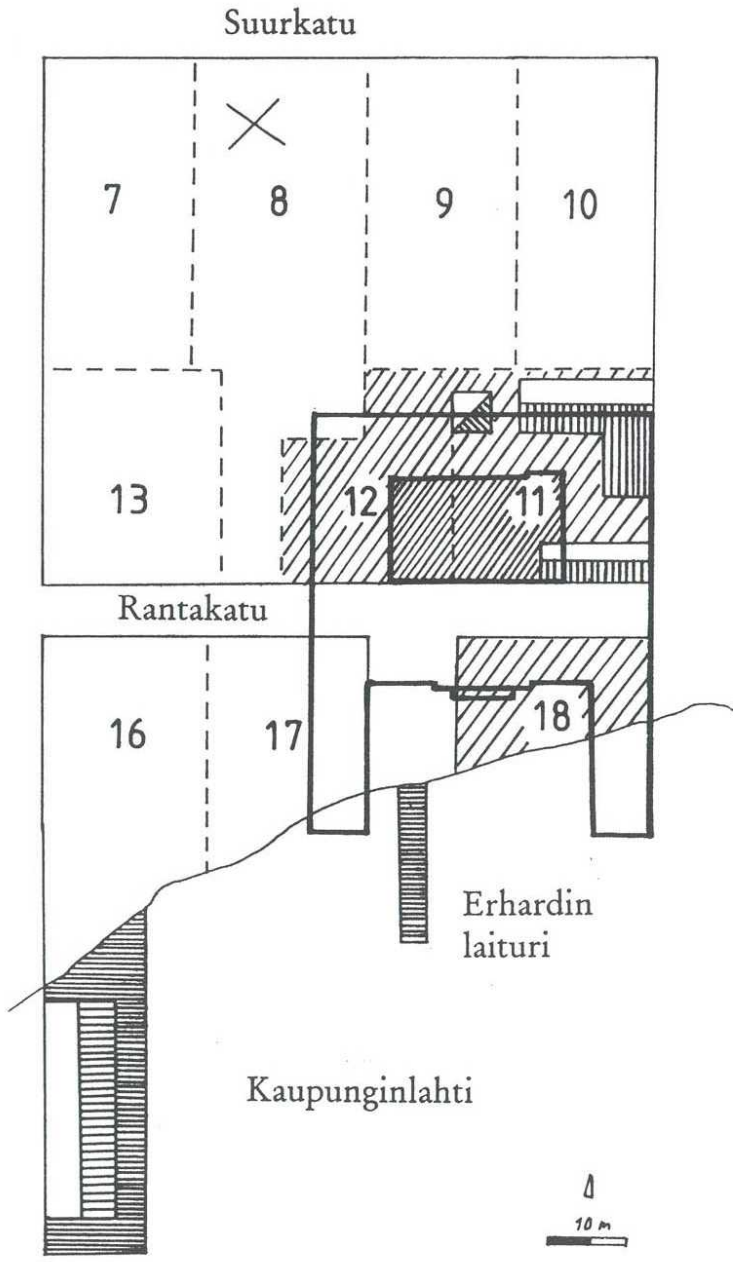
[53] *Hornborg 1950: 616–621.*

Osa vuoden 1808 tuhoja kuvaava kartta sijoitettuna nykykartan päälle.

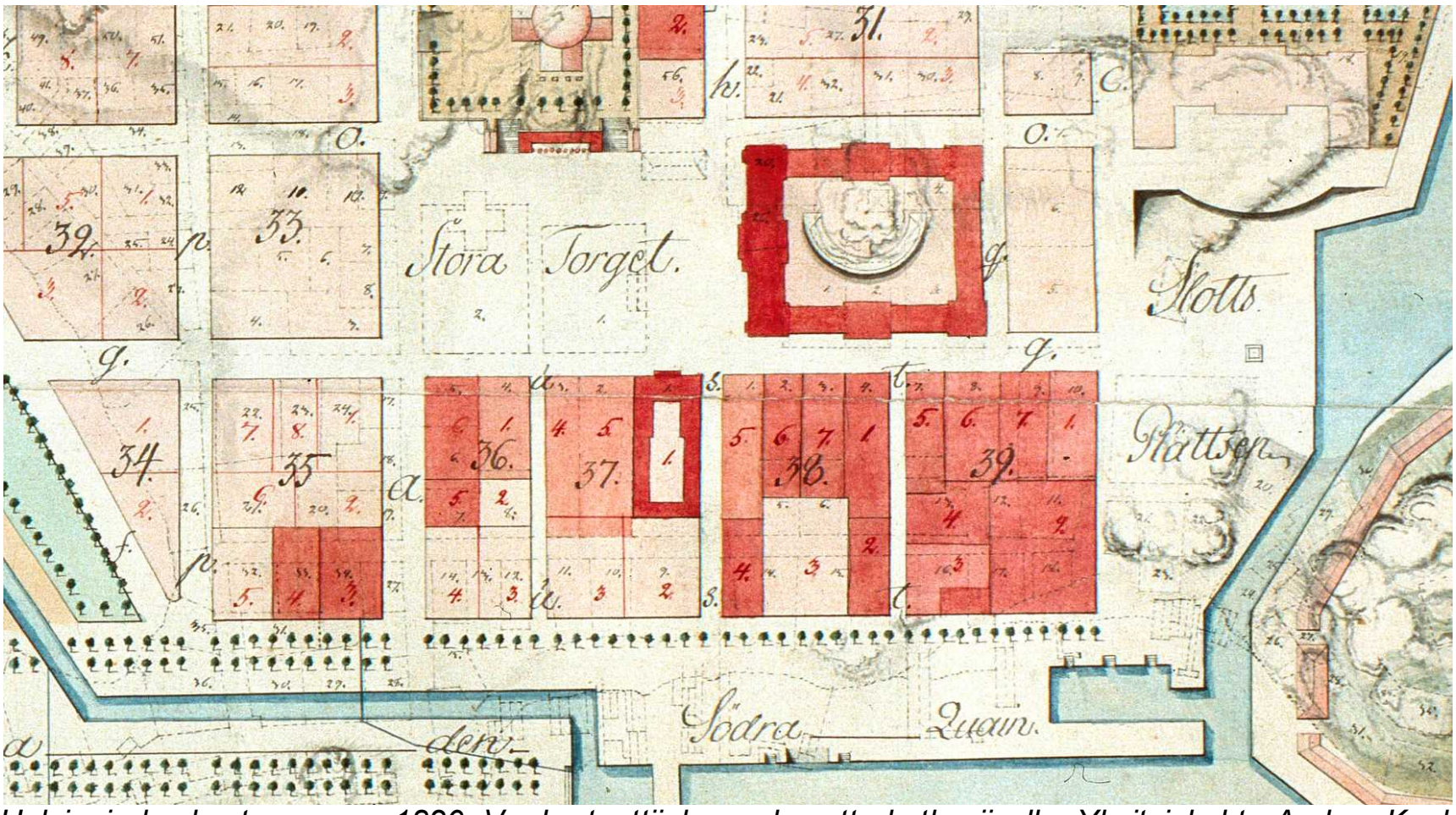
Edellinen kartta Presidentinlinnan tontin kohdalta. Kartassa näkyy tulipalon tuhoalue, tonttien rajat ja joidenkin rakenteiden sijainnit. Verrattuna Ruotsin-ajan lopun karttaan (s. 38) tontti nro 17 näyttää siirtyneen kokonaisuudessaan länteen päin pois linnan etupihan alueelta. Tontin itäraja ei ole samalla linjalla kuin kadun toisella puolella olevien tonttien nro 11 ja nro 12 välinen rajalinja kuten aiemmin, sillä näiden tonttien rajalinja on siirtynyt idemmäksi kuin 1700-luvun kartoissa. Uusi rajalinja on suunnilleen samassa kohtaa kuin vuoden 1696/1707 kartassa. Vuoden 1997 arkeologissa kaivauksissa linnan sisäpihalla todettiin tämän rajalinjan kohdalla sijainneen vielä käytössä olleen rakennuksen. Tontin nro 18 länsiraja on vastaavasti siirtynyt huomattavasti länteen päin tonttien nro 11 ja nro 12 rajalinjalle linnan etupihan itäosasta keskiosaan perinteiselle rajalleen saakka ja eteläraja pohjoiseen. Erhardtin laituri puuttuu kartasta ja sen alue on liitetty tonttiin nro 18.

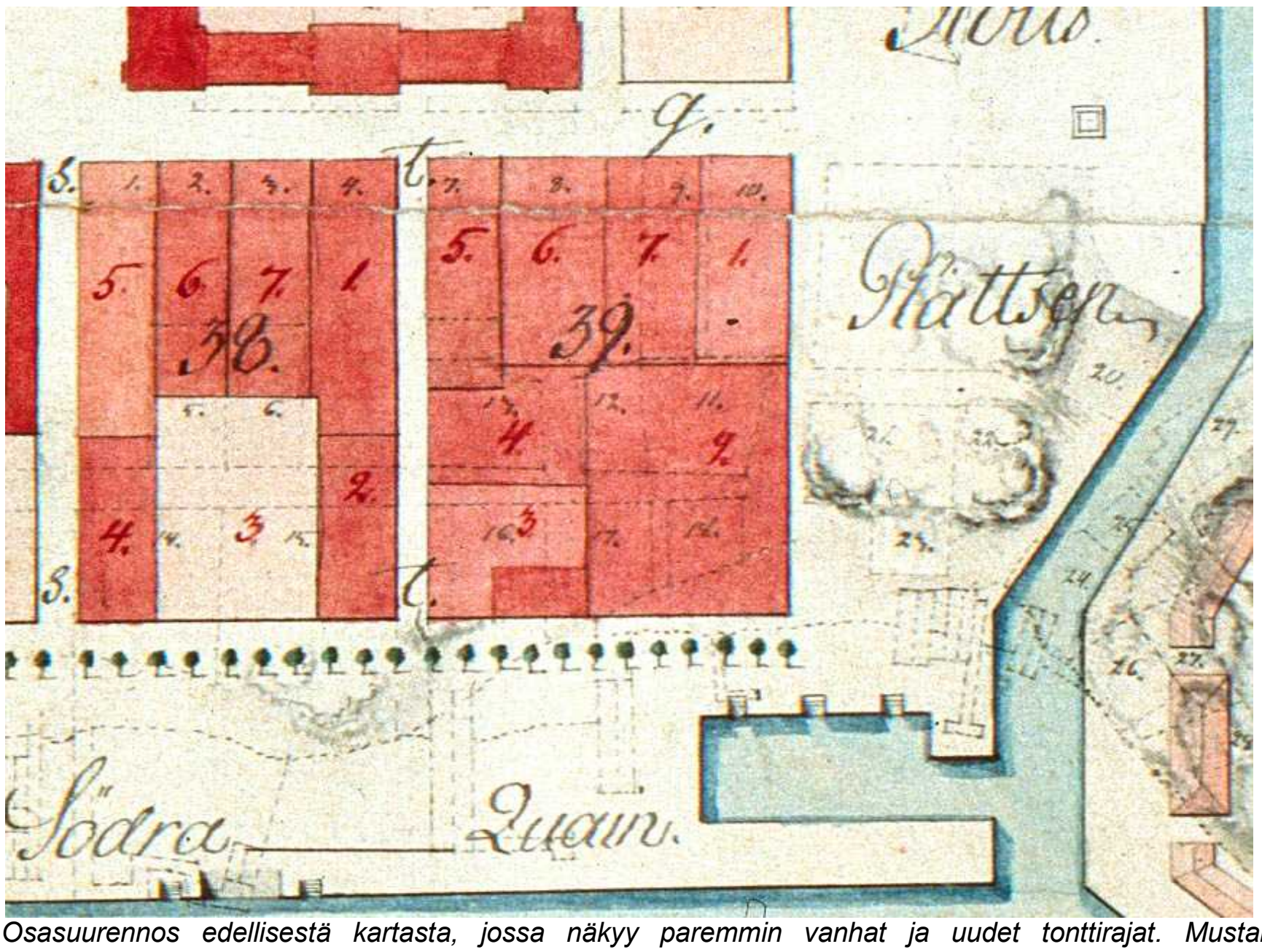
Marianna Niukkasen kartta, jossa vuoden 1809 palokartan päälle on asemoitu Presidentinlinna. Entinen "Erhardske gården" on viivoitettu, vuonna 1997 arkeologisesti tutkittu linnan sisäpiha tiheämmin. Vuoden 1808 tulipalo syttyi rastilla merkitystä kohdasta. Joissakin saman ajan kartoissa tontin nro 18 länsiraja on pohjoispuolisten tonttien 9 ja 10 linjalla ja tontin eteläraja linnan matalan itäsiiven eteläosassa. Joissakin kartoissa myös tonttien nro 11 ja 18 itäraja on merkitty hiukan lännemmäksi. Erhardtin laituriksi on tulkittu väärä, nuorempi, laituri.

Vuoden 1808 palon aikana tontilla nro 17 oli palokarttaan liittyvän luettelon mukaan porvarileski Wikströmin kaksi puutaloa ja piharakennuksia. Tontin nro 18 tuhoista ei mainita mitään. Valvonta-alueen pohjoispuolella tontilla nro 11 oli kaksi puurakennusta, aitta ja ulkorakennuksia, jotka olivat kuuluneet tykistön varikonkonttorille ja varikonhoitajan asuntoon. Tontti nro 12 oli kruunun suomalaisen tykistön eversti Gyllenbögelin omistuksessa. Tontilla sijainneet kaksikerroksinen puinen asuintalo, aitat ja piharakennukset paloivat maan tasalle.[54]

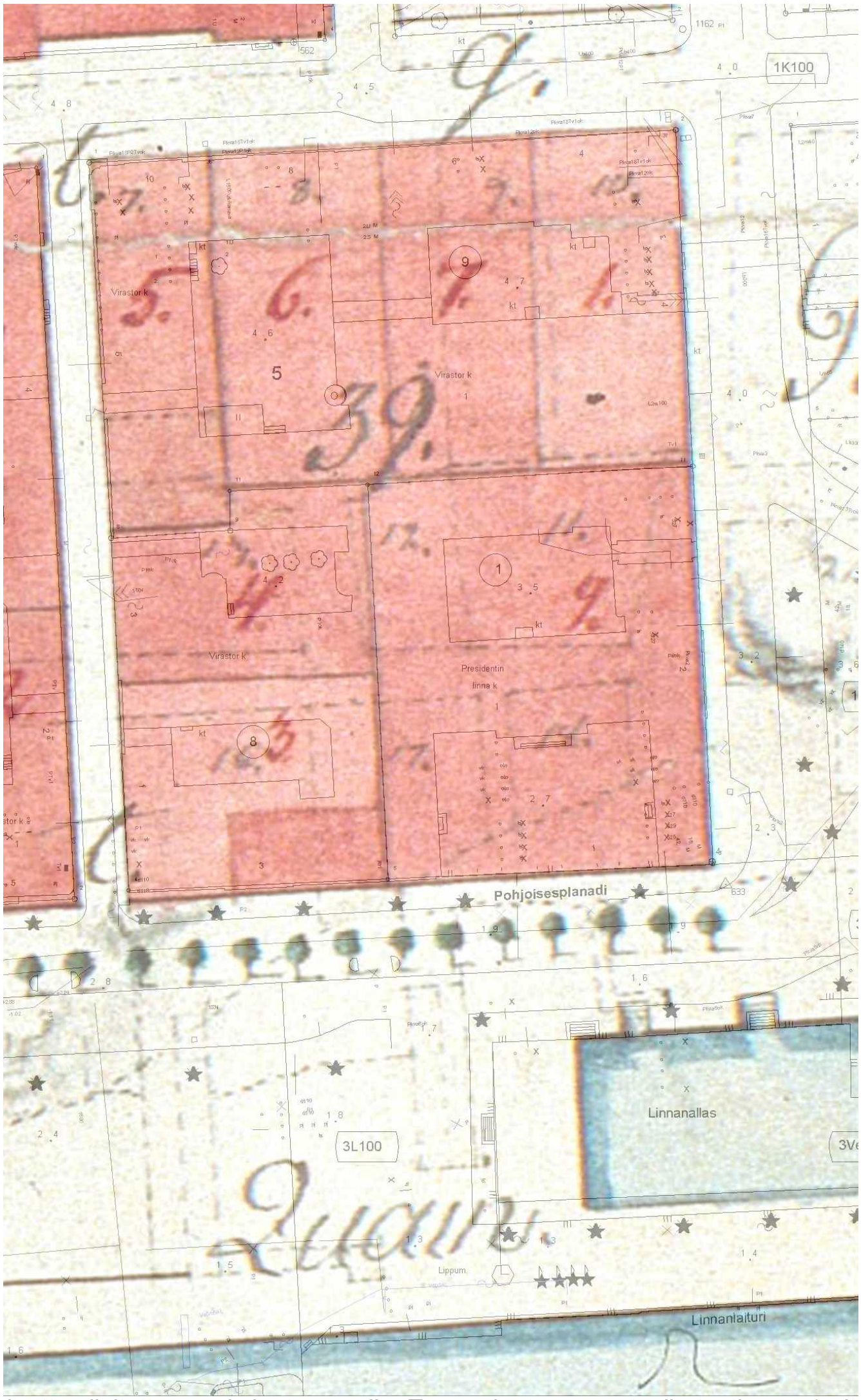
[54] *Berndt Aminoffin kokoelma, Ba:1 & XIV 16 (HKA); Blomstedt 1992:19.*

Helsingin keskusta vuonna 1820. Vanha tonttijako on kuvattu katkoviivalla. Yksityiskohta Anders Kocken laatimasta uudelleenrakentamisen edistymisestä kuvaavasta kartasta. Kansallisarkisto.

Osasuurennos edellisestä kartasta, jossa näkyy paremmin vanhat ja uudet tonttirajat. Mustalla katkoviivalla on Ruotsin vallan lopun kortteli- ja tonttijako ja mustalla värillä tonttinumerot. Mustalla ja punaisella yhtenäisillä viivoilla on merkitty uusi tonttijako ja punaisella numeroinnilla uusi tonttinumerointi.

Edellinen kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Tämän kartan perusteella tontin nro 17 itäraja oli läntisen matalan siiven sijasta idempänä linnan etupihan länsiosassa ja tonttien välinen ”aukio” kapea. Tontti nro 18 sijaitsisi kokonaisuudessaan lännempänä (ei laisinkaan itäisen matalan siiven kohdalla) kuin vuoden 1809 palokartassa. Alueen tonttien rajat vastaavat lähinnä Ruotsin-ajan lopun kartan tonttirajoja (s. 38) paitsi tontti nro 18 osalta. Tonttien nro 18 ja 11 itärajat Presidentinlinnan korttelin alueella ovat huomattavasti lännempänä viitaten lähinnä 1700-luvun lopun tilanteeseen. Vanhan korttelijaon esittämisessä on käytetty ilmeisesti vanhempaa karttaa kuin vuoden 1808 tilannetta.

Heidenstrauchien kauppapalatsin, keisarin palatsin ja Presidentinlinnan vaiheet

Tulipalo antoi mahdollisuuden Helsingin asemakaavan ja rakennuskannan muuttamiseen ajan tyylin mukaiseksi. Uusia asemakaavoja alettiin laatia heti palon jälkeen. Lisäpontta antoi Helsingin korottaminen Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi 1812. Vuonna 1817 keisari antoi määräyksen senaatin siirtämisestä Turusta Helsinkiin. Uudelleenrakentamiskomitean puheenjohtaja Johan Albrecht Ehrenström laati kaupungille 1812–17 vaiheittain uuden asemakaavan, jossa lähes kaikki kadut suoristettiin ja levennettiin ja kortteleista tehtiin säännönmukaisia. Vanha korttelijärjestelmä ja kadut säilyivät käytännössä vain Suurkadun eteläpuolella tulipalolta säästyneiden kivirakennusten ansiosta.[55]

Suurpalon jälkeen Helsingin asemakaavaa muutettiin myös valvonta-alueella. Kruunun tontit nro 11-12 liitettiin yhteen pois lukien kaistaleet tonttien länsi- ja pohjoisreunoista. Samoin uuteen tonttiin liitettiin eteläpuolelta osa Rantakadusta, kadun eteläpuolinen tontti nro 18 kokonaisuudessaan, itäosa tontista 17 ja niiden välinen aukio/kuja. Tonttiin liitettiin vielä kaakosta entistä merialuetta. Edellä mainitut rajamuutoksia on verrattu vuoden 1809 tulipalokarttaan. Vuoden 1820 kartassa alueen vanhat tonttirajat ovat hiukan erilaiset. Sen mukaan tonttiin olisi myös liitetty katu-/aukioaluetta kaakosta.

Uusi suuri tontti nro 2 tontti siirtyi vuonna 1812 Heidenstrauchien kauppiasveljeksille, joiden tieltä entinen asukas tullförvaltar Thuning joutui siirtymään pois.[56] Heidenstrauchit saivat tämän tontin vastineeksi Päävartiotorilla sijainneista tonteistaan, johon suunniteltiin keisarillista palatsia. Kauppiaspalatsin suunnitelmat syntyivät vuonna 1813 Pehr Grandtedtin toimesta. Perusratkaisuna oli rakennuksen päärunko tontin keskivaiheilla, siipirakennukset sekä talon etelä- ja pohjoispuolella ja Pohjoisesplanadin varrelle sijoittuva laaja kauppapiha. Korkean rakennusmassan sijoittamisen ratkaisi perustusolosuhteet, jotka lähempänä rantaa arvioitiin kestämättömiksi.[57]

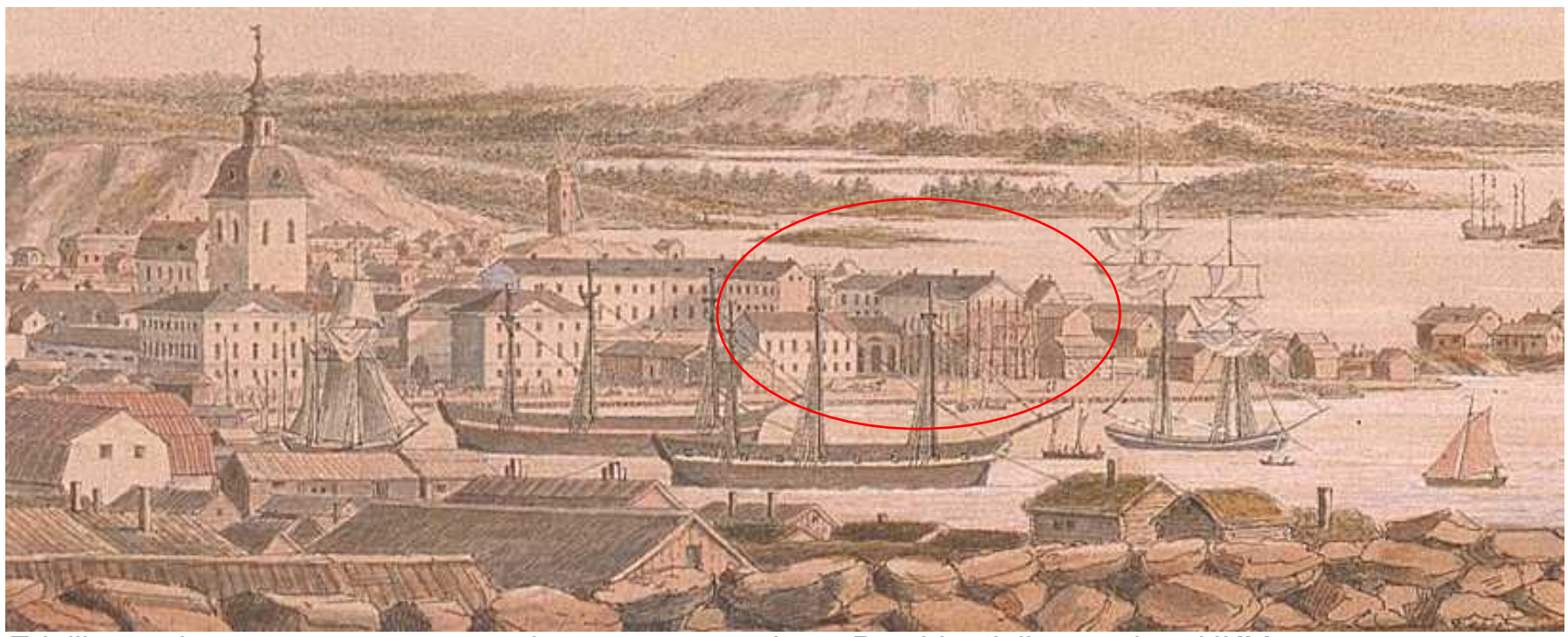
Perustuksia alettiin rakentaa vuonna 1813. Päärungon holvatut kellarikerrokset voi olettaa valmistuneen joskus vuoden 1815-16 tuntumassa. Koko hanke valmistui vuonna 1820. Heidenstrauchien kiinteistö lunastettiin keisarin palatsiksi vuonna 1837. Kauppiaspalatsi muutettiin vuoteen 1845 mennessä C.L. Engelin piirustusten mukaan keisarilliseksi palatsiksi. Sisäpihan ympärillä olevat yksikerroksiset länsisiipi ja pohjoissiipi rakennettiin kokonaan uudelleen leveämmiksi ja monikerroksisiksi. Linnaa laajennettiin (mm. valtiosali) vuosina 1905-1907 silloisen pohjoissiiven pohjoispuolella noin 13 metriä koko tontin leveydeltä. Linnan tilat olivat 1. maailmansodan aikana sotilassairaalana vuodesta 1915 lähtien. Keisarillinen palatsi muutettiin vuonna 1919 Presidentinlinnaksi (työt 1919-21). Rakennuksessa tehtiin vuonna 1960 koko rakennuksen perustusten vahvistaminen ns. MEGA-paalutuksella (ks. kartta s. 56) ja vuosina 1969-72 suuri peruskorjaus, jolloin havaittiin seinien ja holvien repeytymisiä.[58]

---

[55] *Lindberg – Rein 1950: 12–33.*
[56] *Berndt Aminoffin kokoelma, Bb:2 (HKA).*
[57] *Keisarillisen palatsin ja Presidentinlinnan rakennushistorian tekstin lähteenä: Tuuli Pöyhiä 2007/2008/2010: Presidentinlinnan rakennushistoriallinen selvitys.*
[58] *Blomstedt 1992:20, 27, 36; Ollila & Torppari 1975:16-17.*

Le Moinen akvarelli Helsingistä 1816. HKM.

Edellisestä kuvasta osasuurennos, jossa on ympyröitynä Presidentinlinnan alue. HKM.

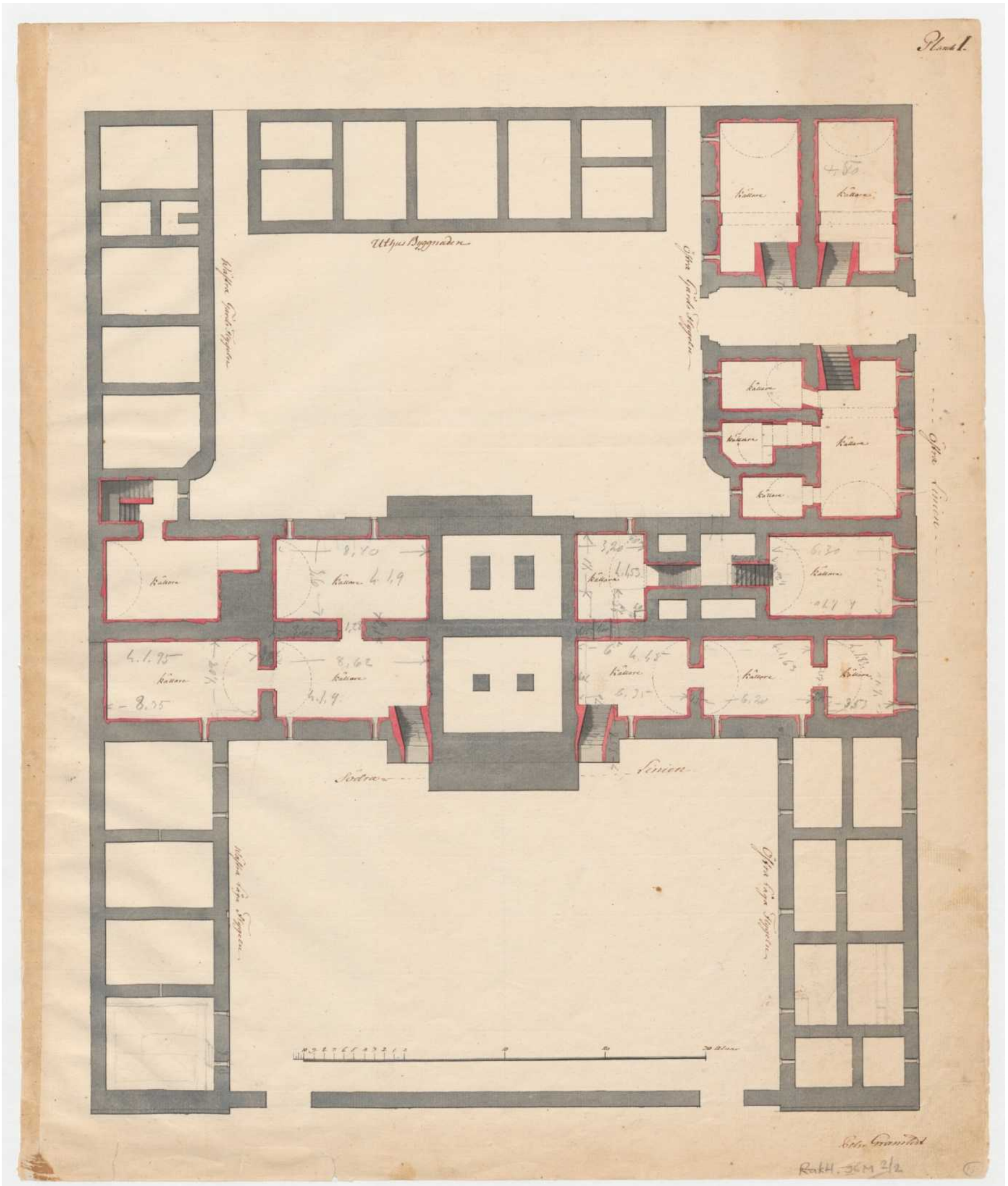
Heidenstrauchien talo kuvan keskellä vuonna 1827. Akvarelli. Valerian Galjamin/Hkm.

Vanha tontti nro 17 lunastettiin vasta vuonna 1816 leskirouva Wikströmin lapsen holhoojilta. Tämä tontti oli läntisen matalan siiven ja suunnitellun rakennuksen päärungon lounaisosassa, jonka rakennustyöt olivat edellisten tietojen mukaan jo täydessä käynnissä ennen tontin lunastusta. Kuinka nämä tapahtumat lomittuivat Heidenstrauchien kauppiastalon rakentamisen kanssa?

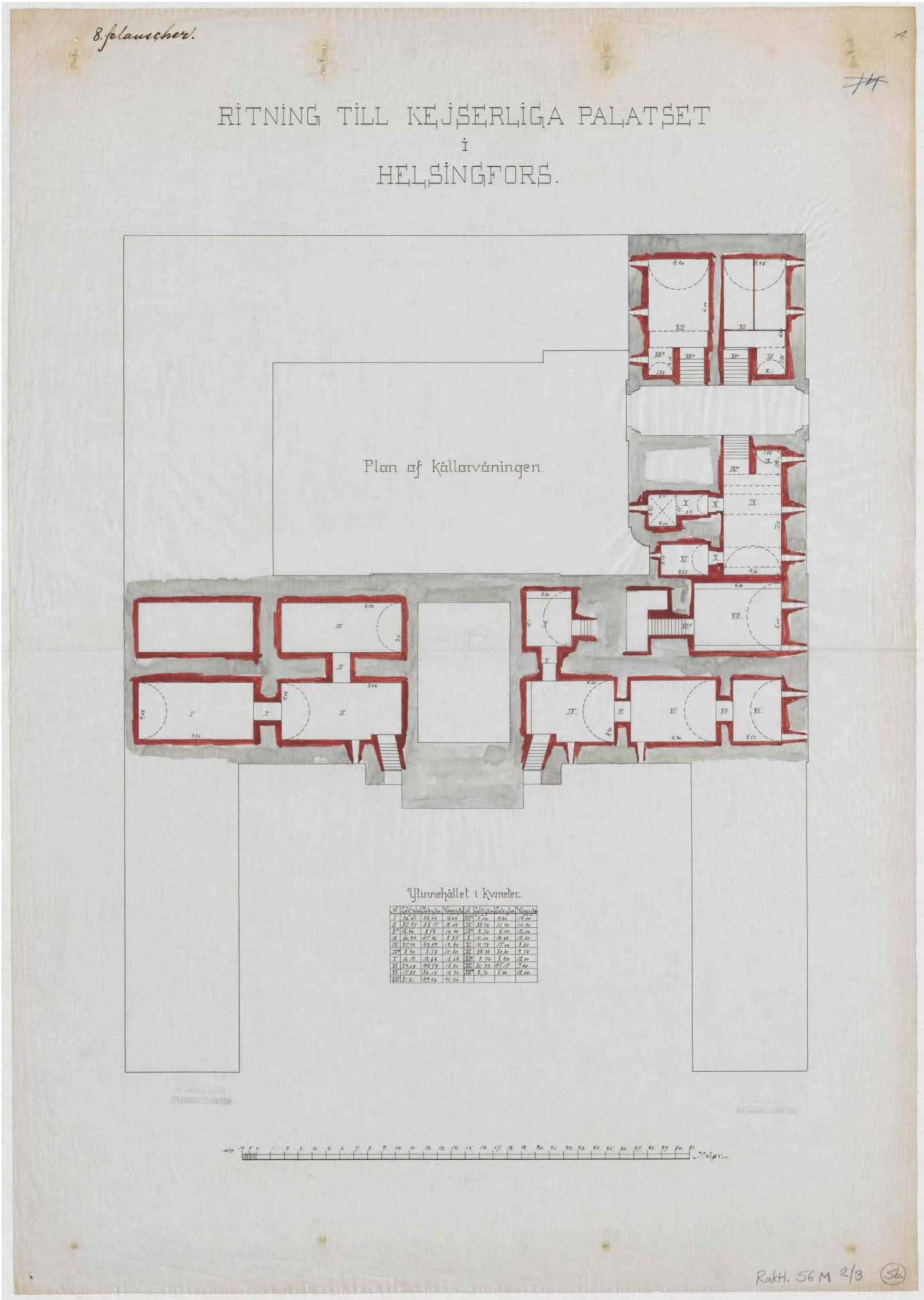
Arkeologisesti mielenkiintoiset tilat

Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin vain linnan kellaritiloja ja 1. kerroksen tilojen historiaa, joissa oli arkeologista toimintaa valvonnan aikana. Tilojen kuvaus käsittää vain pääpiirteet. Tiloja on korjattu jatkuvasti; uusia seiniä ym rakennettu ja purettu. Rakennushistoriallisessa selvityksessä linnan päärungon kellareiden, etupihan matalien siipien alapuolisista rakenteista ja etupihasta ei ole paljonkaan tekstiä.

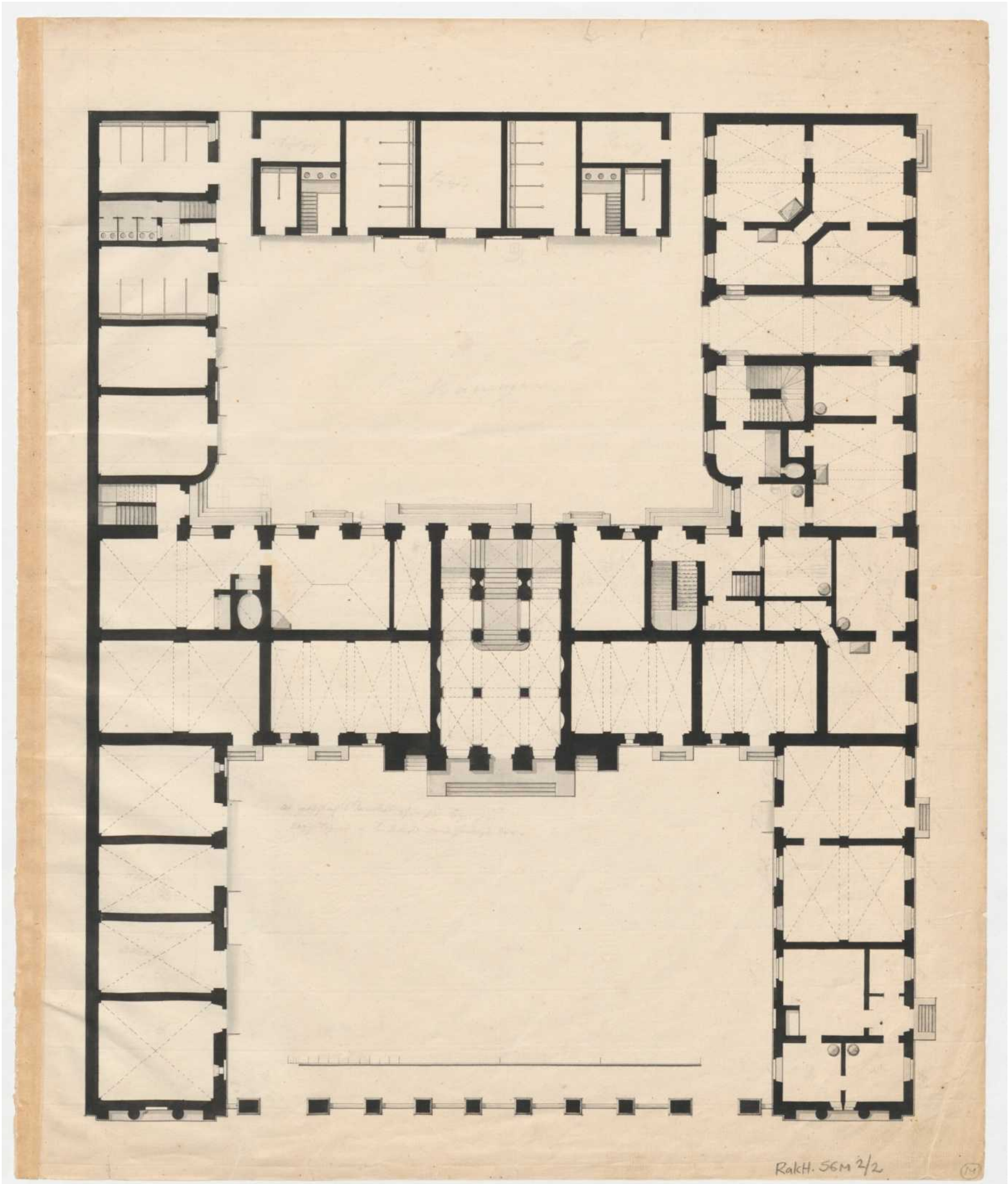
Valvonta-alueen linnan päärungon kellareiden rakenteet ovat alkuperäisiä. Ne ovat 1810-luvun lopulla rakennettuja graniittilohkareille, puupaaluille ja –arinalle perustettuja holvattuja tiilirakenteita, joita käytettiin alun perin kauppahuoneen varastotiloina. Valvonta-alueen päärungon länsiosan kellareihin on tehty jonkin verran muutoksia, esimerkiksi 1800-luvun lopulla tai viimeistään 1920 valettu lattioita ja muutettu porrasyhteyksiä. Vuonna 1960 koko rakennuksen perustukset vahvistettiin MEGA-paaluin, jonka aikana rakennuksen sisäpuolisia ja ulkopuolisia maakerroksia kaivettiin laajasti. Vuoden 1972 korjauksen jälkeen nämä kellarit on otettu arkistokäyttöön, jolloin on tehty mm. betonivalu lattioihin.

Pehr Granstedtin Heidenstrauchin talon pohja- ja kellaripiirustus vuodelta 1817. Läntisessä matalassa siivessä piirroksen vasemmassa alanurkassa näkyy neljä poikittaista seinää, joiden perustukset löytyivät vuosien 2010-12 valvonnassa 1. kerroksen alta maakerroksista. Samoin täältä löytyi eteläpäästä tiilirakennetta. Itäisen matalan siiven perustusseiniä löytyi myös vuosien 2013-2014 valvonnassa kuten myös tiiliseinäisiä kellaritiloja. Nämä tilat näkyvät tässä kartassa ohuina kynäviivoina. Punaisin ääriviivoin on esitetty maanalaiset kellaritilat päärungossa ja itäsiivessä (=Mariankadun siipi). Sisäpihan pohjois- ja länsisiiven kellarittomat rakennukset rakennettiin uudelleen 1840-luvulla. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica.80:/13.

Keisarillisen palatsi kellarijärjestys 1800-luvun lopussa. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica. 89:/5b.

*Granstedtin piirustus vuodelta 1817 1. kerroksesta. Läntisessä matalassa siivessä näkyy oviaukot, vaunuvajojen ovet ja pienien ikkuna-aukkojen paikat. Sisäpihan länsisiiven ja pohjoissiiven tiloissa on tallitiloja ja latriineita. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica.80:/*14

Rakennuksen päärungon itäosan kellaritilat olivat varastoina alkuaan, mutta olivat käyttämättöminä, lähinnä tekniikkatiloina ja vuoden 1960 megapaalutuksen (ja 1969-72 remontin jäljiltä) sotkuisina, vuoden 2011 tutkimusten alkaessa. Itäsiiven (=Mariankadun siiven) porttikongin eteläpuolisissa kellareissa oli alun perin varastoja ja myöhemmin valvonnan alkaessa varastoja ja teknisiä tiloja. Porttikongin pohjoispuoliset varastotilat muutettiin vuoden 1963 muutostöissä väestösuojiksi.

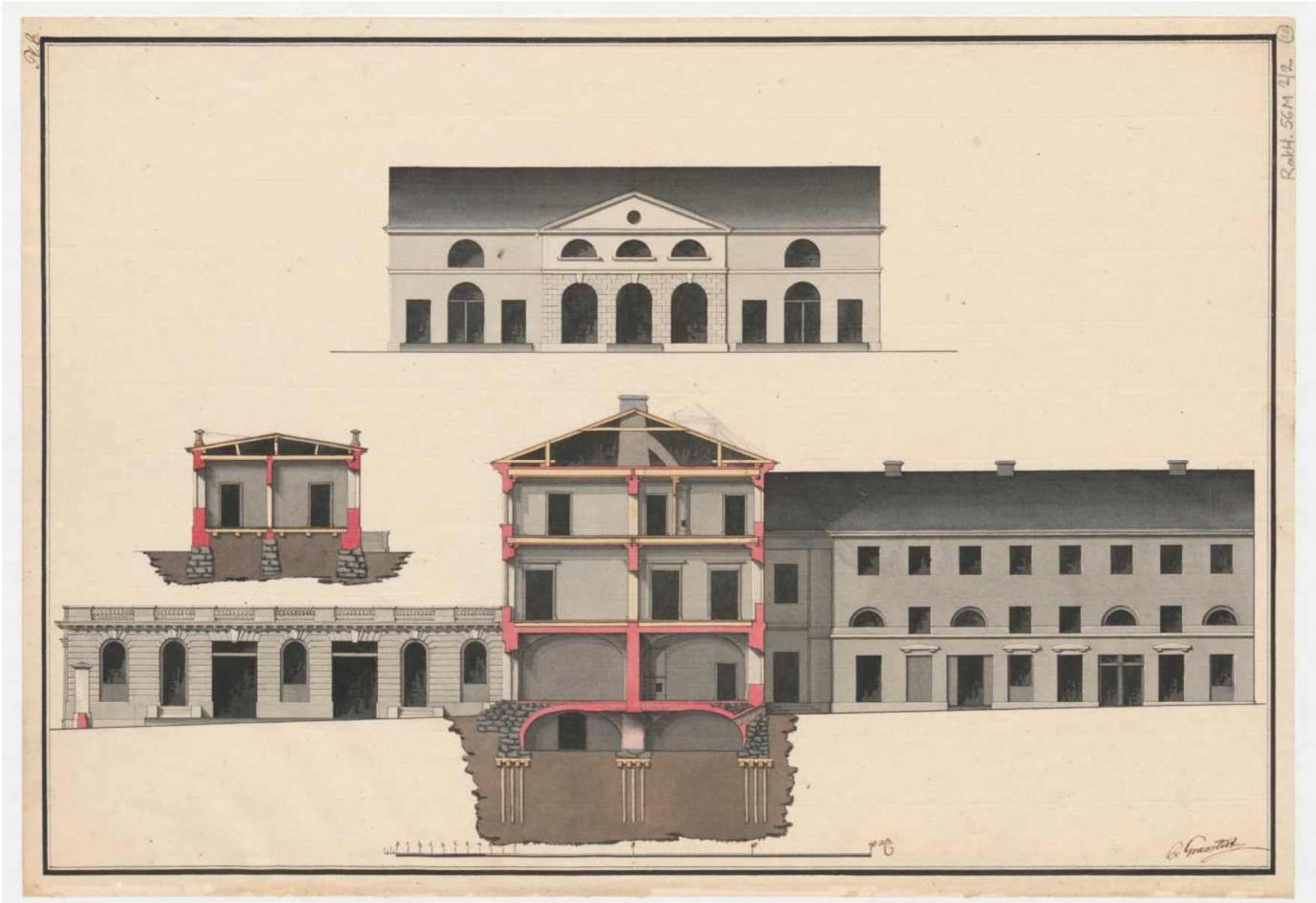
Etupihan matalissa länsi- ja itäsiivissä ei ollut alkuperäisen suunnitelman mukaan kellareita vaan poikkimeneviä perustuksia. Läntisessä oli 1. kerroksen alla hiukan tyhjää tilaa ennen maakerroksia vuosien 2010-2012 valvonnan perusteella. Siiven länsireunaan oli tehty leveä putkitunneli koko siiven pituudelta ilmeisesti vuoden 1960 megapaalutuksen yhteydessä. Itäsiivessä oli maalattia suunnitelmapiirustuksen mukaan. Molempien eteläpäähän on piirretty sivun 49 karttaan kynällä seiniä, rappusia, oviaukkoja, jotka löydettiin vuosien 2013-2014 valvonnassa.

Läntisessä matalassa siivessä oli Heidenstrauchien aikana neljä täyssyvää tilaa Korkeimman oikeuden vastaiseen seinään saakka. Molemmissa päädyssä oli varastotilat, joissa oli ovet ja pienet luukkumaiset ikkunat etupihalle. Läntinen matala siipi muutettiin keisarin palatsin vartioston vartiotuvaksi ja eteen rakennettiin puinen koroke. Tällöin yhdistettiin keskiosan tallit ja pohjoispään varasto yhdeksi isoksi tilaksi. Samalla purettiin kussakin tilassa olleet ristiholvit. Ne korvattiin puupalkistolla ja tasaisella laipiolla. Pienet ikkunat ja toinen tallinoviaukko muutettiin isoiksi ikkunoiksi, pohjoisen varaston ovi ikkunaksi ja eteläisempi tallinovi muutettiin oviaukoksi. Lattiaa ei muutettu tässä vaiheessa (maalattia vai kivetty?). Tilaan tuli lämmitysuuni tilan luoteisosaan ja vuoteen 1883 mennessä toinen lämmitysuuni eteläosaan. Vuoteen 1915 mennessä koillisen tila erotettiin suuresta vartiotuvasta jykevällä tiilimuurilla (asevarasto?).

Eteläisin varastona ollut tila muutettiin keisarillisen palatsin vartioston päällikköhuoneeksi (sisäänkäynti muutettiin kulkemaan vartiotuvan kautta, ja ikkuna eteläseinään lisättiin) ja tasavallan aikana kansliapäällikköhuoneena.

Läntisessä matalassa siivessä on ollut tasavallan aikana presidentin kanslia. Vuonna 1960 tehtiin myös matalien siipien, perustustenvahvistus ns. MEGA-paaluin. Vuosina 1969-72 linna peruskorjattiin kokonaan. Vuonna 1992 siipeä korjattiin. Siiven länsireunaan on tehty leveä putkitunneli koko siiven pituudelta ilmeisesti vuoden 1960 megapaalutuksen yhteydessä.

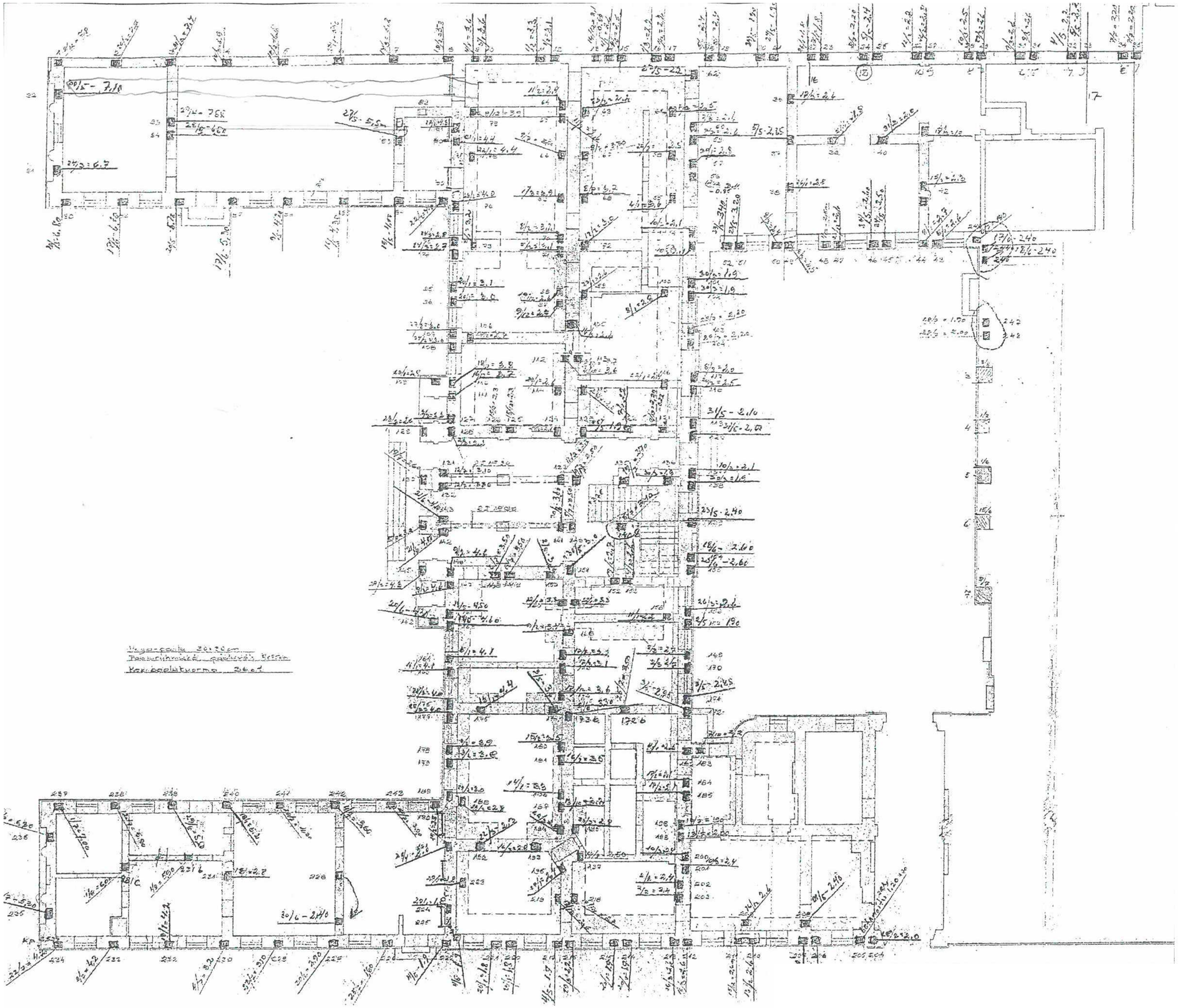
Itäinen matala siipi oli alun perin yksi läpirungon ulottuva kauppahuoneen varastotila. Eteläpäässä oli mahdollisesti puotilila. Eteläisin huonetila oli jaettu kahdeksi lämmitetyksi huoneeksi, jotka liittyivät puotiin, ehkä takahuoneina. Kaikki tilat muutettiin keisarin palatsin aikana henkilökunnan majoitustiloiksi, jonne oli käynti etupihalta. Tila jaettiin pitkittäissuuntaisella keskimuurilla kahteen huoneeseen. Tasavallan aikana se muutettiin presidentin ensimmäisen adjutantin asuintilaksi. Vuosina 1989-90 itäinen matala siipi muutettiin toimistokäyttöön.

*Granstedtin piirustus vuodelta 1817, jossa näkyy itäisen matalan siiven eteläpään poikkipiirros. Huoneessa on tasakatto kuten edellisen piirroksen pohjakaavassa näkyy. Maalattia ulottuu lattiaan saakka. Läntisen matalan siiven julkisivu on myös piirretty. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica.80:/*20.

Kartta seuraavalla sivulla:
Presidentinlinna, megapaalujen sijainnit. Vanha paalutuskartta.

Wegerecht 20/20cm
Pasturinmuuri, graniitti, betoni
Kerrospaksuus 36 cm

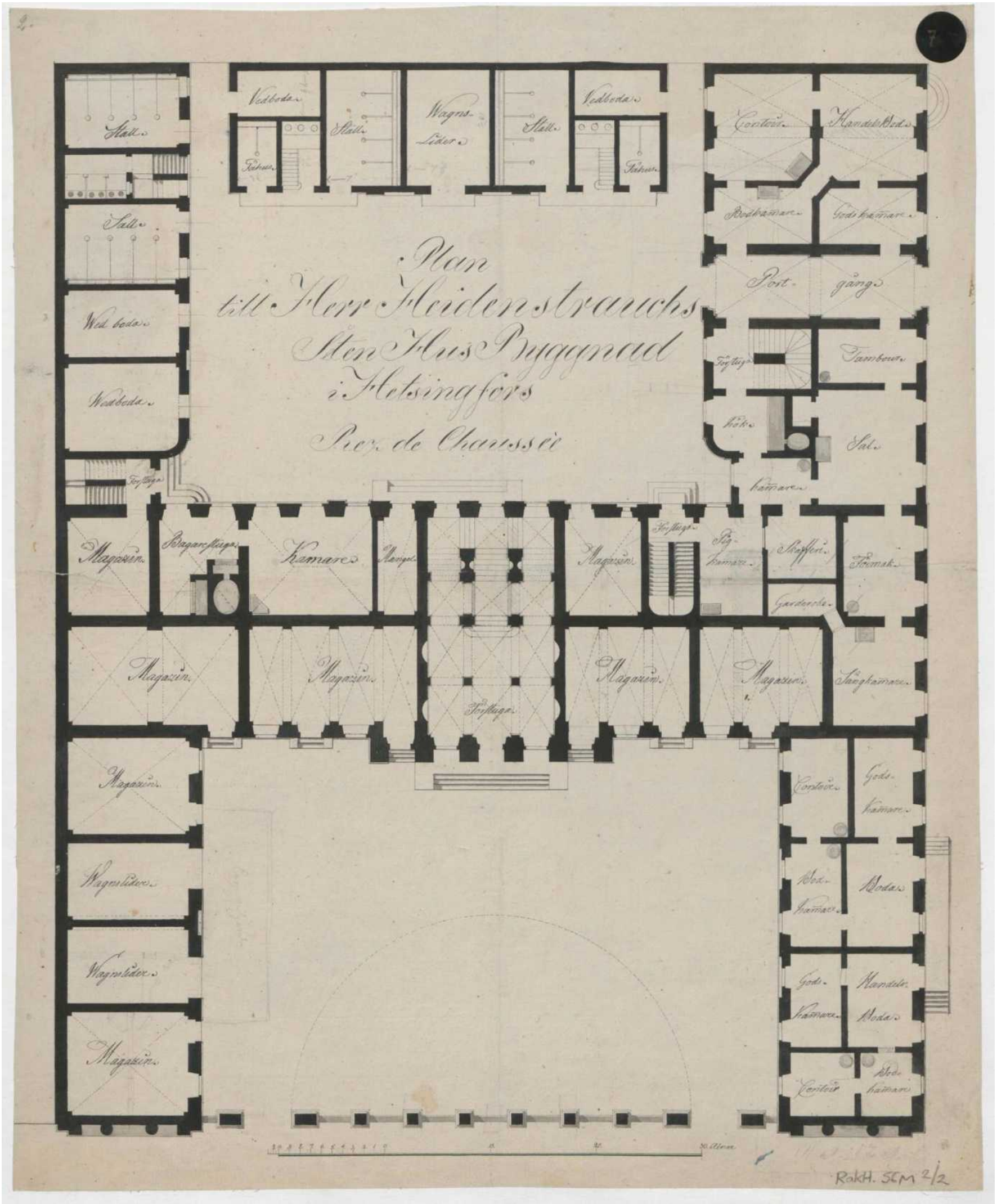

Sisäpihan puolella olevat länsisiipi ja pohjoisiipi rakennettiin vuosina 1840-1845 kokonaan uudelleen kun Heidenstrauchin kauppiaspalatsi muutettiin keisarilliseksi palatsiksi. Alkuperäisten yksikerroksisten rakennusten alla ei ollut kellareita (ks. kartat s. 52 ja 58). Länsisiiven eteläpäässä oli kapeampi portaikko päärakennuksen kellariin. Rakennuksen eteläpuoliskossa oli kaksi isoa halkovarastoa ja pohjoispuoliskossa kaksi tallia ja niiden välissä käymälät. Muutoksen jälkeen levennetyn ja monikerroksiseksi muutetun länsisiiven (tanssiasalisiiven) 1. kerroksen eteläpäässä porrashuoneen ja osalle toisen halkovaraston kohdalle tuli jääkellari ja portaat päärakennuksen kellariin (ks. kartta s. 59). Muualla uusissa siipirakennuksissa ei ollut kellaritiloja. Länsisiiven muissa tiloissa oli käymälöitä, porrashuone ja aputiloja, joissa oli halkovarasto. Jääkellaritila muutettiin vuonna 1938 hovimestarin tai vahtimestarin huoneistoksi, jota korjattiin vuonna 1972. Tilat muutettiin vuonna 1981 toimistoksi ym. ja viimeisessä vaiheessa vuonna 2006 henkilöstön kahvioksi/ruokailutilaksi keittiöineen ja postitustilaksi. Seuraavassa pohjoispuolisessa tilassa olleen halkovaraston ja eteläisen talliosan kapealle osalle tuli pihan puolelle henkilökunnan käymälöitä vuonna 1840. Länsipuolella oli käytävä pohjoisiiven keittiöstä jääkellariin. Viimeistään vuonna 1938 tilat muutettiin asuinkäyttöön. Vuonna 1981 tilat muutettiin toimistoksi ja vuonna 2005 henkilökunnan ruokasaliksi ja kabinetiksi.

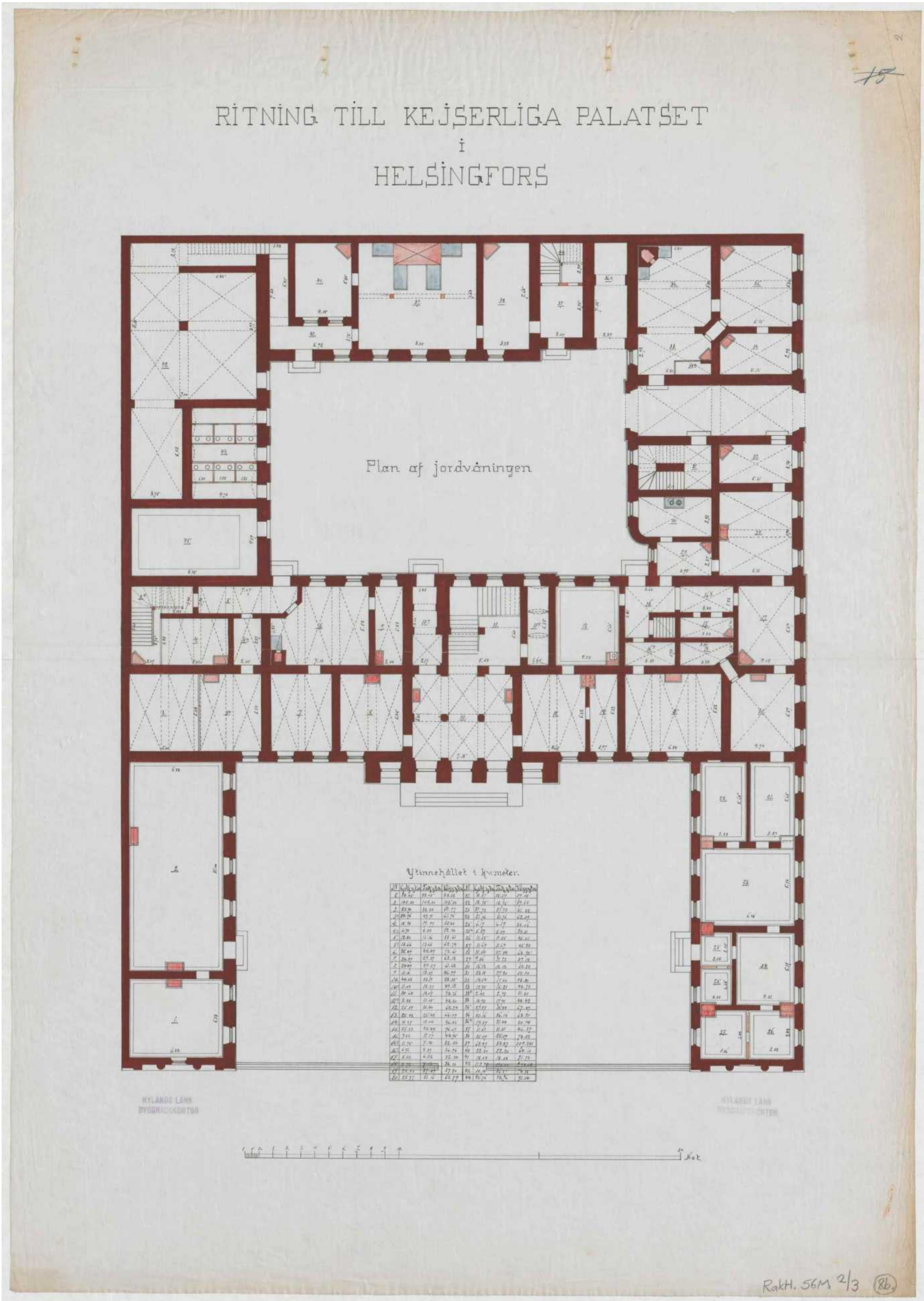
Edellisen pohjoispuolella sisäpihan luoteiskulman kohdalla oli alkuperäisessä ulkorakennuksessa osa eteläisestä tallista. Vuonna 1840 kohdalle rakennettiin aputiloja mm. halkovarasto, jotka käsittivät länsissiven koko pohjoisosan. Vuonna 1938 tilasta tehtiin emänöitsijän huoneisto (?). Vuonna 1989 tila muutettiin hovimestarin toimistoksi. Kylpyhuone oli tilojen lounaiskulmassa.

Länsisiiven pohjoispäässä pohjoisiiven kohdalla oli alkuperäisessä rakennuksessa oli suurin osa eteläisestä tallista, käymälä ja pohjoinen talli. Vuonna 1840 uuteen rakennukseen tuli tälle kohdalle tuli aputilat, joissa oli halkovarasto ja pohjoispäässä porrashuone. Vuonna 1938 tiloista tuli keittiön aputiloja. Vuonnna 1972 oli korjaus ja vuonna 1989 kylmätilojen uudistamista.

Alkuperäisessä pohjoisessa siivessä oli keskellä vaunuvajatila. Sen molemmilla puolilla oli tallit (5 pilttuuta) ja rakennuksen päissä käymälät, halkovarastot ja navetat (2 paikkaa). Rakennus ei ollut rakennettu yhteen länsi- ja itäsiiven kanssa vaan välissä oli kapeat käytävät. Vuosien 1840-45 muutoksissa monikerroksisen rakennuksen 1. kerrokseen tuli pääkeittiö ja ruokavarasto. Yläpuolella oli palatsin pääruokasali. Tilojen käyttö pysyi samana myös tasavallan aikana. Ennen remonttia tiloissa oli pääkeittiö, jakelutila, toimisto, eteistiloja ja käytäviä. Rakennuksen itäpäässä oli alun perin avoinen ulkotila, josta johti myöhemmin portaat alas 1900-luvun alussa tehtyihin kellaritiloihin.

Heidenstrauchin kivitalon 1. kerroksen pohjakaava, jossa on tilojen käyttötarkoituksien selitykset. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH Ica. 79:/2.

Keisarillinen palatsin 1. kerroksen pohjakaava ilmeisesti 1800-luvun lopussa. Pohjoissiipi ja länsisiipi on rakennettu uudelleen keisarilliseksi palatsiksi muutoksen yhteydessä 1840-45 ja matalan länsisiiven huonejakoa on muutettu. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica. 89:/8b.

Keisarilliseen palatsiin liitettiin vuonna 1905 pohjoisista tonteista noin 13 metrin levyinen alue koko keisarillisen palatsin tontin leveydeltä. Vuoden 1905-1907 korjauksissa vanhan pohjoisiiven pohjoispuolelle tuli 1. kerrokseen astioiden pesutilaa, aputiloja, hopeasenkki, kuppivarasto, aputiloja, sosiaalitiloja, Mariankadun aula ym. ja myöhemmin myös sauna. Yläkerrokseen tuli valtiosali.

Maanalla pohjoisiiven itäpäässä on alkuperäisen presidentinlinnan tontin pohjoispuolella sijainneita tiloja, jotka on rakennettu vuonna 1907 valtiosalin rakentamisen aikoihin. Vuonna 1962 tehtiin uusi maanalainen käytävä linnan suunnasta ja vanhoihin tiloihin sauna, varastoja ja presidentin suoja ym.

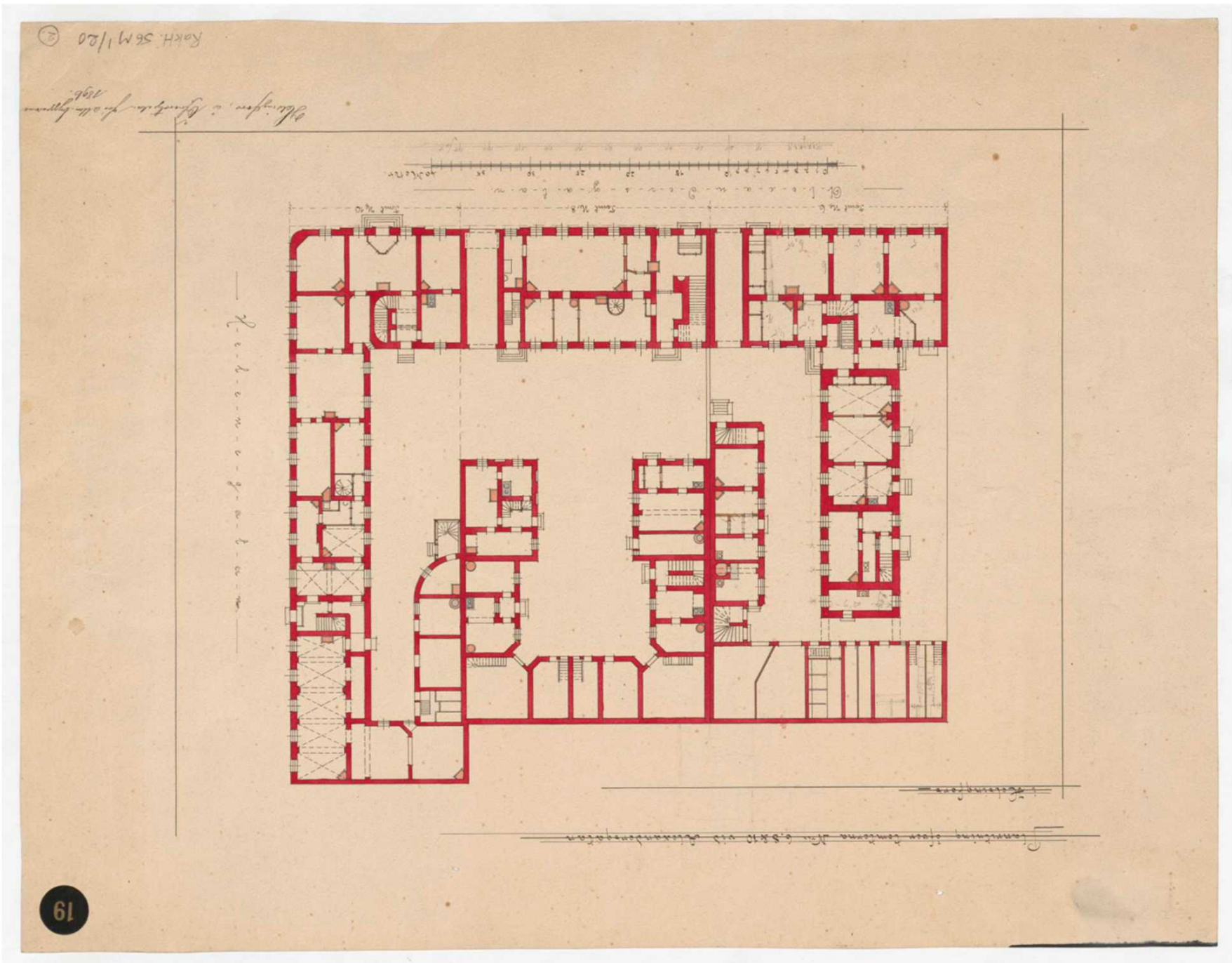
Pohjoispuolisilla tonteilla sijaitsivat Aleksanterinkatu 4 ja 6. Aleksanterinkatu 6 kohdalla keisarillisen palatsin laajennus merkitsi tontin etelärajalla sijainneen länsi-itä -suuntaisen yksikerroksisen kviven ulkorakennuksen (käymälöitä ym. tiloja) kokonaan tuhoutumista. Tontin länsireunalla olleen monikerroksisen pohjois-eteläsuuntaisen piharakennuksen eteläpäässä ollut porrashuone (ks. kartta s. 67) tuhoutui myös kokonaan neljän metrin matkalta.

Vuoden 1866 kartassa (kartta s. 65) näkyy tonttialueen rakennuksia esittävässä kartassa, että pihan keskellä sijainnut kellarillinen rakennus on piirretty punaisella värillä ulottumaan tontin eteläiseen rakennukseen saakka, mutta eteläpään itä- ja länsipuolella olevia pihoja yhdistävä kapea kohta on erotettu katkoviivalla. Vuoden 1864 kartassa (kartta s. 64) kyseinen käytäväkohta on esitetty samalla tavoin kuin vuoden 1896 kartassa (kartta s. 62) eli kohta on pihaa ja pohjois- etelä -suuntaiset seinien kohdalla on katkoviivat. Kyseessä on ollut ilmeisesti avonainen katettu tila pihojen välillä

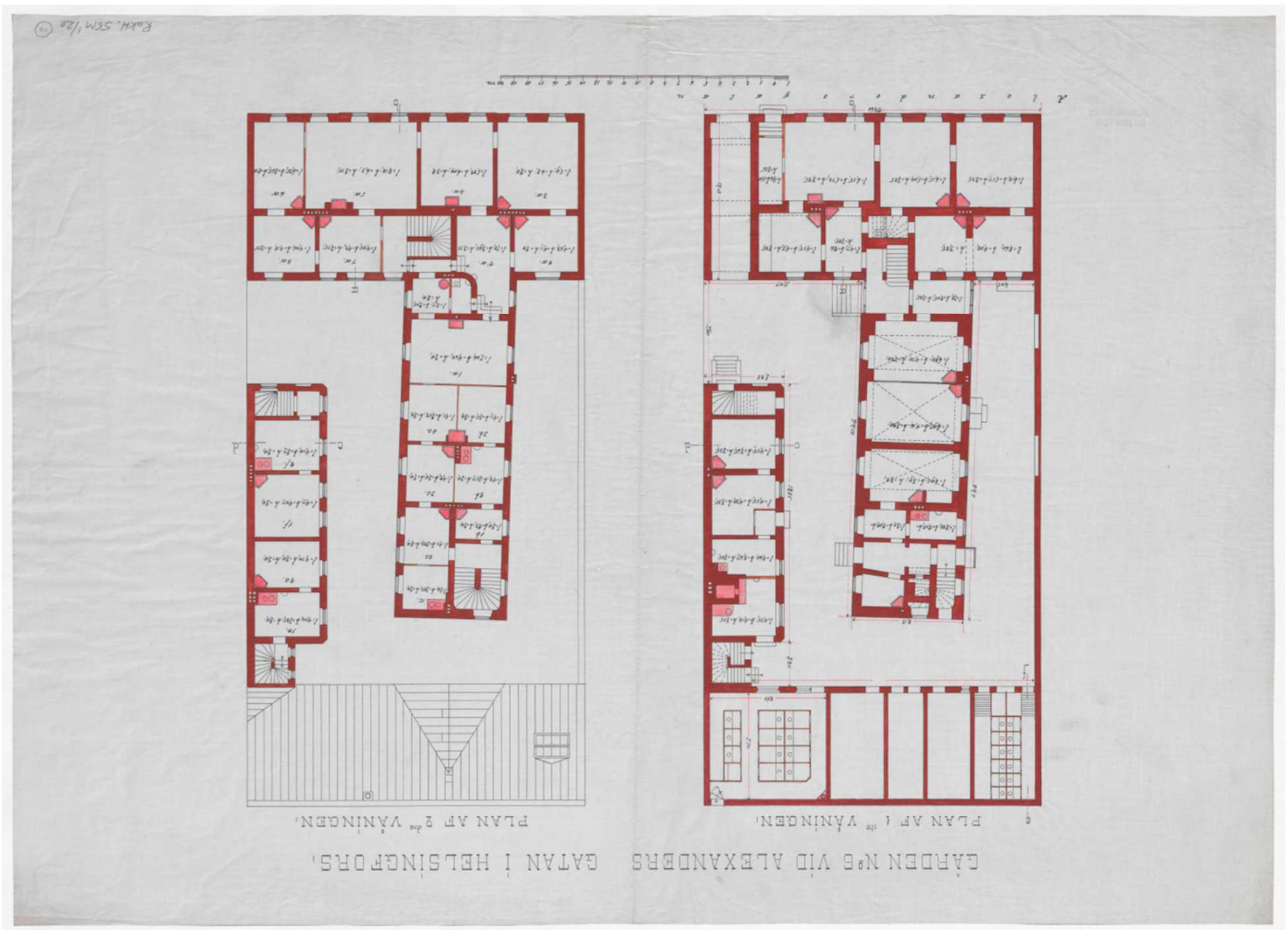
Pihan keskellä olevaa rakennusta lyhennettiin vuosituhanteen vaihteessa eteläpäästään vuoden 1904 kartan mukaan (s. 63) ja kyseinen katettu tila katoaa. Rakennusta lyhennettiin myöhemmin vuoteen 1935 mennessä vielä lisää. Edellisen rakennuksen portaita ja jälkimmäisen rakennuksen ensiksi purettuja rakenteita löydettiin valvonnassa. Kyseinen rakennus on purettu kokonaan myöhemmin. Tontin eteläreunaa rakennettiin vuonna 1938 rakennus, joka sulki presidentinlinnan pohjoissiiven ikkuna-aukot tännepäin.

Keisarillisen palatsin 1. kerroksen pohjakaava v. 1915. Linna on laajentunut pohjoiseen päin. Läntisen matalan siiven iso vartiotupa on jaettu pienemmiksi huoneiksi. Siiven koilliskulmassa olevassa huoneessa on vahvempi seinä ja uuni, joiden tukirakenteet löydettiin vuosien 2010-12 valvonnassa. Muissa arkeologisesti kiinnostavissa tiloissa on tapahtunut vain pieniä muutoksia. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica. 95:2.

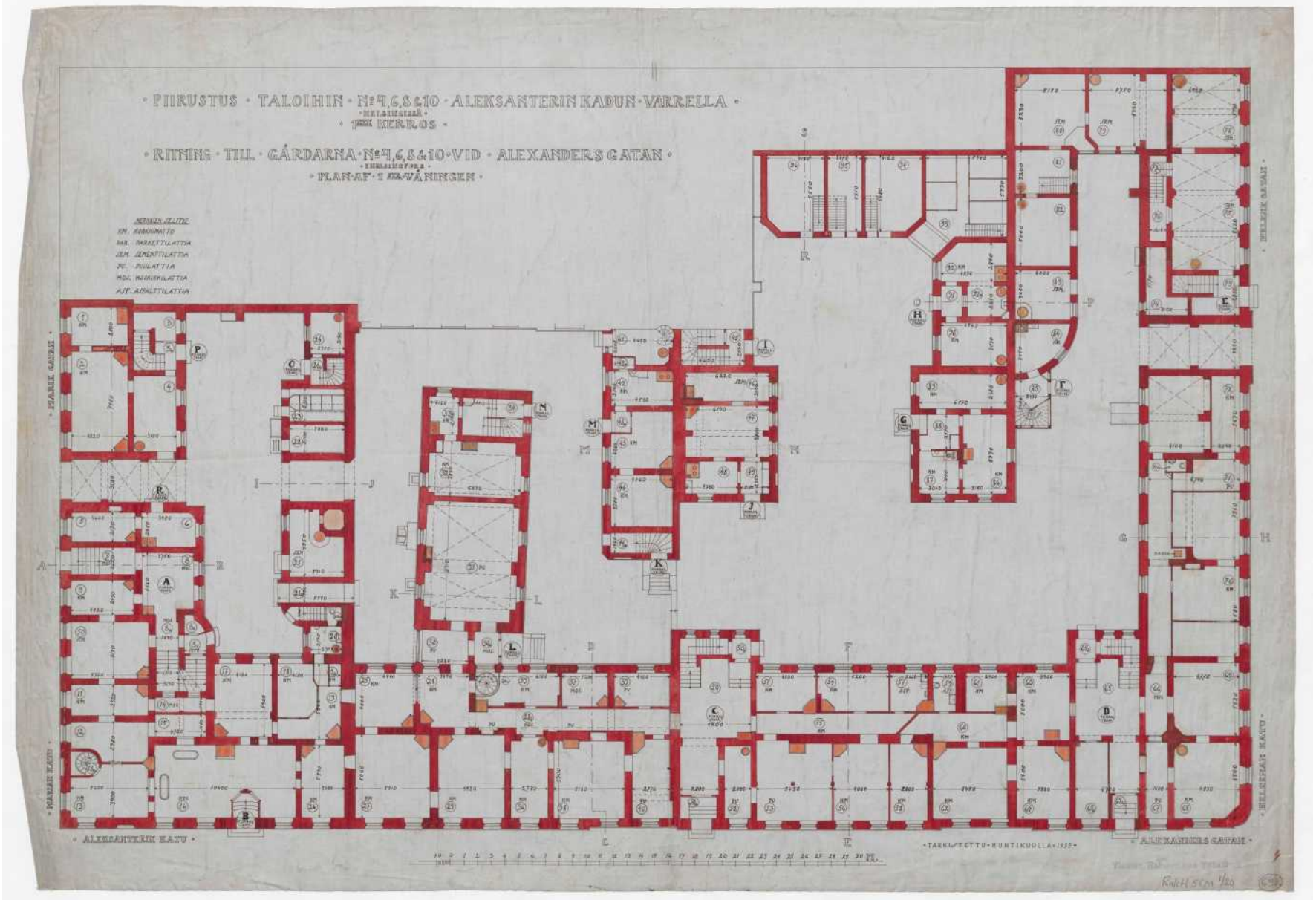
Kartan oikeanpuoleinen tontti on Aleksanterinkatu 6:n tontti, jonka eteläpää liitettiin myöhemmin presidentinlinnan tonttiin. Tontin eteläreunan itä-länsisuuntainen rakennus on kokonaan linnan puolella hopeasenkin kohdalla ja sen länsi- ja itäpuoella. Pohjois-etelä -suuntaisten rakennusten aivan eteläpäät olivat pesutilan ja kuppivaraston kohdalla (vrt. kartta s. 67). Pihan keskellä olevan rakennuksen eteläpäässä näkyy katettu tila. Kartta on vuodelta 1896. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/Rakh II Ica. 8/2.

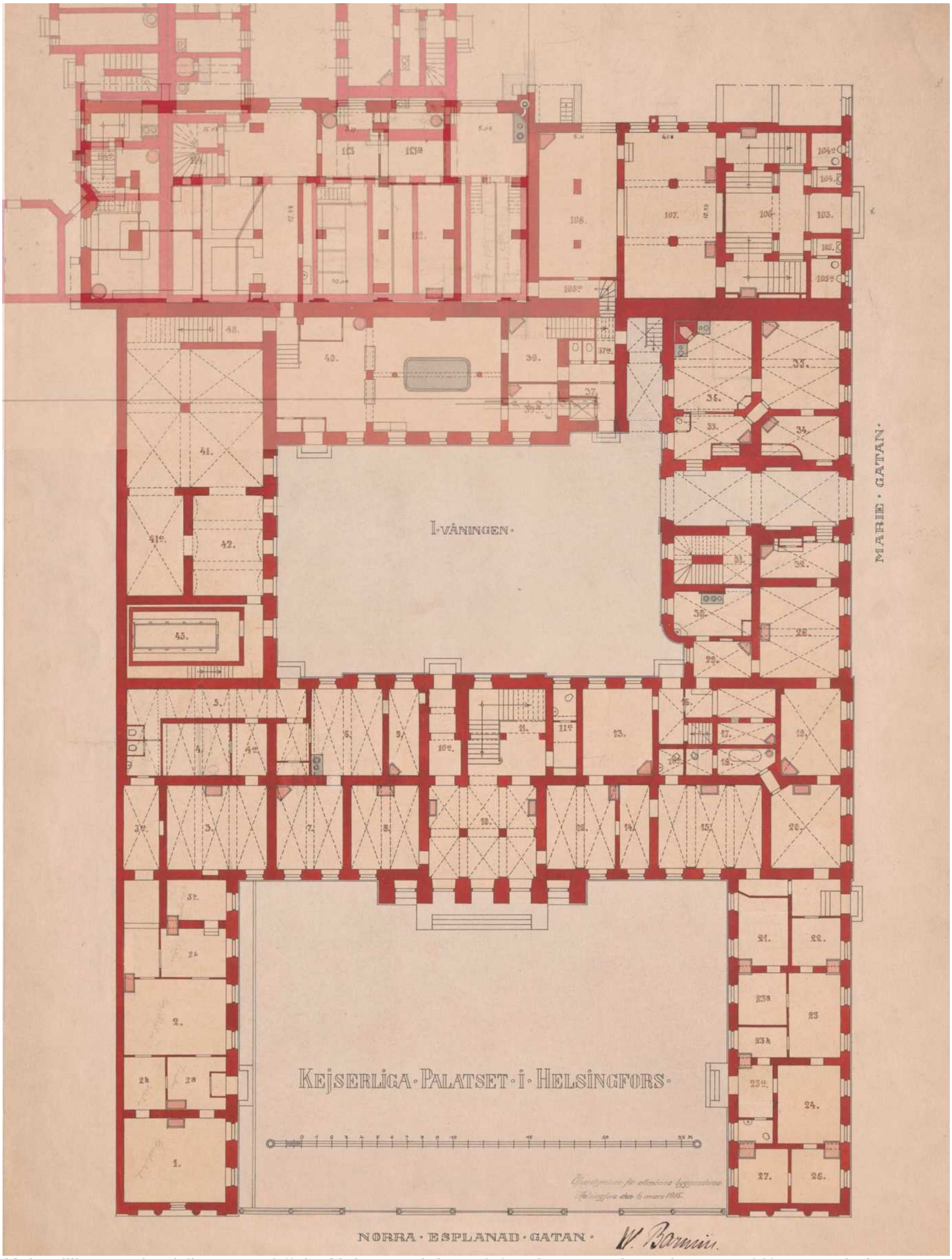
Aleksanterinkatu 6, 1. ja 2. kerros v. 1904(?). Pihan keskellä olevaa rakennusta on lyhennetty hiukan eteläpäästä edelliseen tilanteeseen verrattuna. Se on myös hyvin vinossa verrattuna aikaisempaan karttaan. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH Ica. 10:/13.

Aleksanterinkatu 6:n pihan länsireunan rakennus vuonna 1864, jonka eteläpään porrashuone ja eteläseinä (kuvassa vasemmalla) jäivät myöhemmin presidentinlinnan tontille ja löydettiin vuoden 2013-2014 valvonnassa. Kartassa näkyy myös tontin pohjapiirros. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH Ica20:/77.

Aleksanterinkatu 6:n pihan itäreunan rakennus ja tontin pohjapiirros vuonna 1866. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto. KA/RakH II Ica.20:/78.

Vasemmalla Aleksanterinkatu 6:n typistetty tontti vuonna 1935. Pihan keskellä olevaa rakennusta on lyhennetty jälleen hiukan. Kuva Kansallisarkisto, Digitaaliarkisto KA/RakH II Ica II. 18:/630.

Keisarillinen palatsi (kartta s. 61) ja Aleksanterinkatu 6 (vaaleanpunainen, kartta s. 62) asemoituina päällekkäin. Rakennukset sijaitsevat presidentinlinnan luoteiskulmassa.

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT KOHTEESSA

1997

Presidentinlinnan sisäpihan päällysteiden uudistamisen yhteydessä vuonna 1997 havaittiin mukulakiveystä, vesikouru ja palokerrosta asvaltoidun pihatason (n. 3.5 m mpy), sen alaisen betonilaatan ja noin 80-100 cm paksuiden täyttöhiekkakerroksen alapuolella. Museoviraston ja kaupunginmuseon tutkijoiden päivän kestäneen esitutkimuksen jälkeen Museovirasto suoritti siellä noin kolmen viikon kaivauksen.[59]

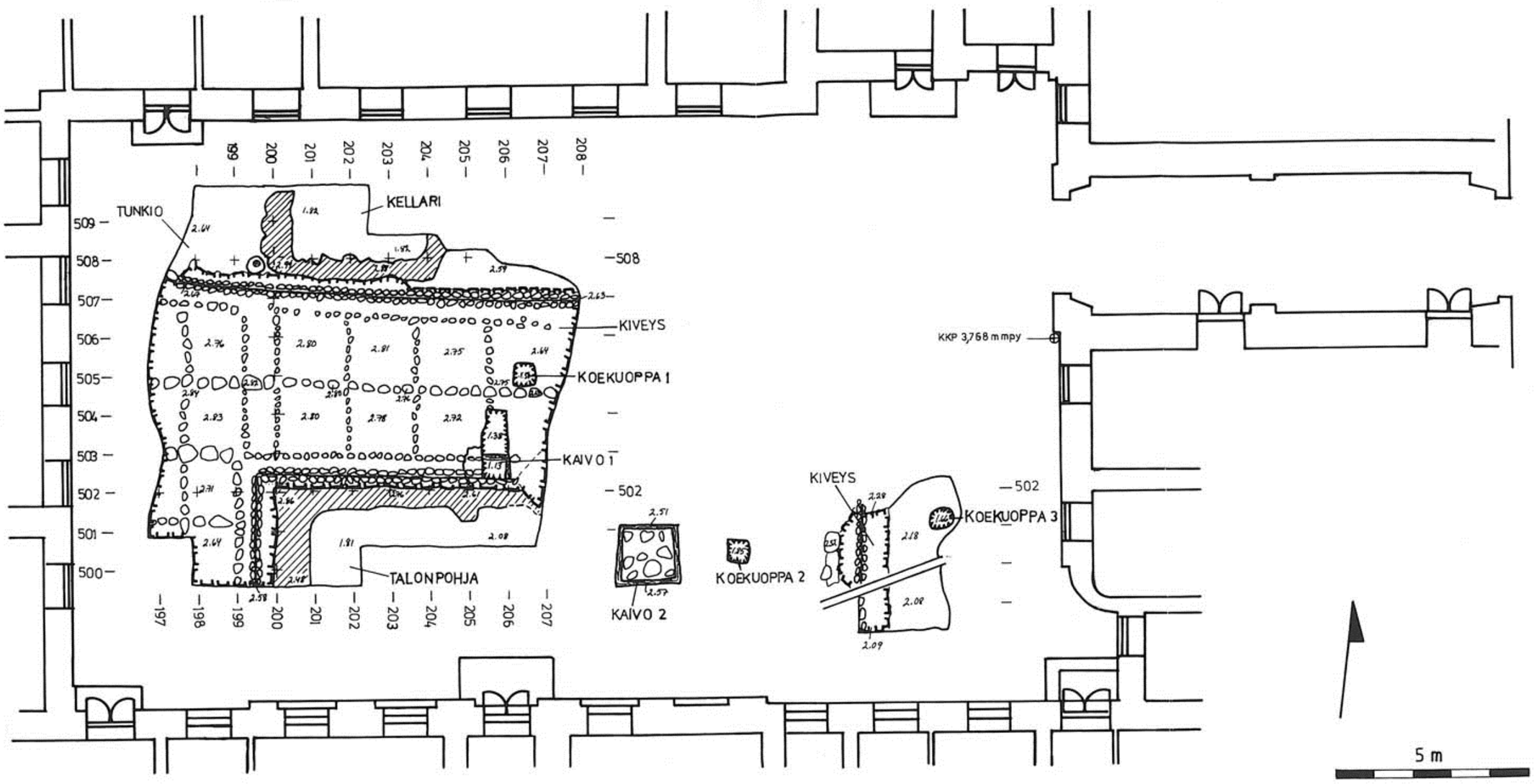

Presidentinlinnan sisäpiha arkeologisten kaivausten alkuvaiheessa. Vasemmalla on pihan eteläsivun rakennuksen jäännökset, vieressä alaspäin vajonneen kiveyksen kohdalla kaivo ja oikealla ylhäällä on kellari. Kuvaussuunta NW. Kuva: Markku Heikkinen/HKM.

Kohteessa sijaitsi kahden Ruotsin vallan ajan tonttien osia (Itäinen kortteli, tontit nro 11 ja 12). Pihan hieno kiveys (10x8m, isommilla kivillä jaettu ruutuihin, vesikourut reunoilla) oli luultavasti 1700-luvun puolivälin jälkeen tehty kun tontit siirtyivät kruunun omistukseen. Kiveyksen länsiosassa oli erotettavissa tonttien raja. Kiveys laski itäänpäin. Lännessä sen korkeus oli 2.84 m mpy ja idässä 2.28 m mpy. Vuoden 1808 palossa kärsineen pihakiveyksen päällä oli jopa 20 cm palokerrosta ennen uudempia täyttökerroksia. Kiveyksen alla oli kulttuurimaata enimmillään 100 cm.

---

[59] *Marianna Niukkanen: Helsingin, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus. 1.-22.8 ja 29.9.-3.10.1997. Museovirasto/RHO.*

Yleiskartta vuoden 1997 tutkimuksista. Tonttien nro 11 ja 13 välinen raja menee Marianna Niukkasen mukaan kellarin länsipuolella. Museovirasto.

Pihan etelälaidasta löytyi noin 14,5x5,5 metrin kokoinen rakennus, joka oli esinelöytöjen perusteella keittiö. Rakennuksen löytyi ilmeisesti kaakeliuunin pohja. Rakennuksen alla oli vanhemman rakennuksen raunio.

Pihan luoteisosasta löytyi kellari, jonka päällä oli ollut puuaitta. Kellaria oli käytetty tunkiona aikavälillä 1740/50- 1700-luvun loppu. Kellari on saattanut oll käytössä jo 1600-luvulla, sillä jätekerroksen alla oli merkkejä tulipalosta, mahdollisesti vuodelta 1713 tai myöhemmästä paikallisesta tulipalosta. Kellari on korjattu ja mahdollisesti tuhottu pikkuvihan aikana ja sitä ei ole korjattu enää vaan on käytetty tunkiona. 1700-luvun lopussa se on jätetty pois käytöstä, pinta kulotettu ja siistitty. Tunkio jatkui tontin nro 12 puolelle ja se oli käytössä vuoden 1808 paloon saakka.

Pihakiveyksessä oli painautuma, jonka aiheuttajaksi paljastui täytetty hirsikehikkoinen kaivo todennäköisesti 1600- ja 1700 luvun taitteesta. Se oli hylätty ennen pihan etelälaidan nuoremman rakennuksen tekemistä. Tämän kaivon kaakoispuolelta löytyi 1800-luvun kaivo.

Venäläisten isovihan aikaisen linnoituksen etelämuuri sijaitsi sisäpihan kohdalla. Likaisenruskea 25-40 cm hiekkakerros (puuhippuja, isoja punasaviastioiden paloja) sijaitsi alimpien hiilensekaisten ja ylimpien 1700-luvun puolivälin tienoilta eteenpäin ajoitettavien kerrosten välissä. Hiekkakerrokset saattavat olla linnoituksen tasoitettuja jäänteitä.

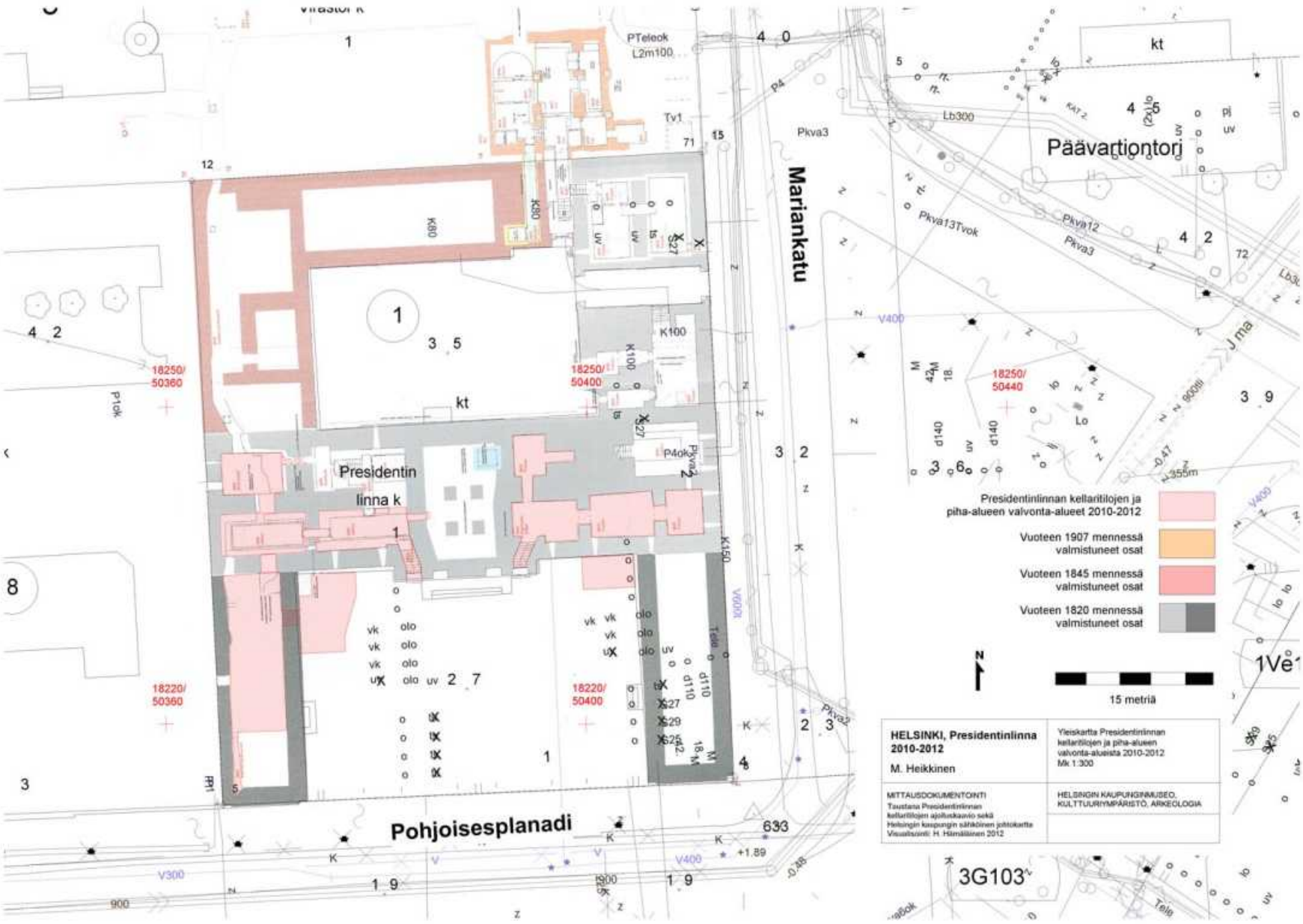
Perusmaan (1.55-1.85 m mpy) yläpuolella oli selkeä nokisen maan kerros (noki, saven, tiilimurskan ja laastinsekainen tumma kerros paksuudeltaan 15-20 cm). Nokimaa voi olla peräisin vuoden 1654 tai vuoden 1713 suurpalosta. 1600-luvun esinelöytöjen vähäisyyden takia kuitenkin todennäköisimmin jälkimmäisestä.

2010-2012

Kaupunginmuseo valvoi vuosina 2010-2012 linnan peruskunnostuksen suunnitteluun liittyvien maankaivaustöitä. Vuoden 2010 elo-lokakuussa valvottiin linnan etupihan luoteis- ja koilliskulmiin tehtyjen isojen koekuoppien kaivamista. Vuoden 2011 kesä-syyskuussa valvottiin 1810-luvulla rakennetun linnan päärungon alla olevien kellareiden uudempien lisärakenteiden purkamista, niihin kertyneiden maamassojen poistamista ja tilojen syventämistä. Pihalla valvottiin etupihan luoteiskulman kuopan kaivamista ja läntisen matalan siiven alapuolisen kellarittoman tilan tyhjentämistä. Vuoden 2012 heinä-elokuussa dokumentoitiin vähäisesti päärungon länsiosan seiniin tehtyjä oviaukkoja, perustusten vahvistamisen takia esille otettujen seinien alapuolisia megapaaluja ja luoteisimman kellaritilan tyhjentämistä.

Päärungon itäosan kellaritilojen lähes kokonaan tuhoutuneiden kellarilattioiden alla oli linnan rakentamiseen liittyviä hiekkakerroksia ja luonnollisia puhtaita hiekkoja. Seinien alta löytyi linnan perustusten puuarina. Suurimmassa osassa kellareita lattiat ja niiden alapuoliset kerrokset olivat tuhoutuneet linnan vuoden 1960 perustusten mega – paalutuksessa ja lattian alapuolisissa putki- ja kaapelitöissä. Päärungon länsiosan kellareissa ei ollut arkeologisesti kiinnostavia kohtia. Etupihalla vuoden 2010 koekuopissa näkyi mega – paalutuksen takia vain uusia täyttömaita ja linnan perustusten alla linnan puuarina ja megapaaluja. Vuonna 2011 kaivetusta kuopasta, josta tehtiin läntisen matalan siiven perustukseen aukko 1. kerroksen alapuolisten

maiden tyhjentämistä varten, löydettiin yhden tai mahdollisesti kahden kevyen rakenteen muuraamatonta kivijalkaa. Edellä mainitusta kuopasta ja itse siivestä löytyi noin yhden metrin verran vanhoja kulttuurikerroksia ja noin 50 cm uudempia rakennusjätekerroksia tai täyttömaita niiden päältä. Pihakiveyksiä, kaivoja tai muita kiinteitä kivi- tai puurakenteita (paitsi yksi vähäinen) ei tavattu siiven vanhoissa kulttuurikerroksissa. Siiven poikittaiset seinien kiviperustukset ja läntinen putkitunneli pienensivät säilyneitä alueita paljon.

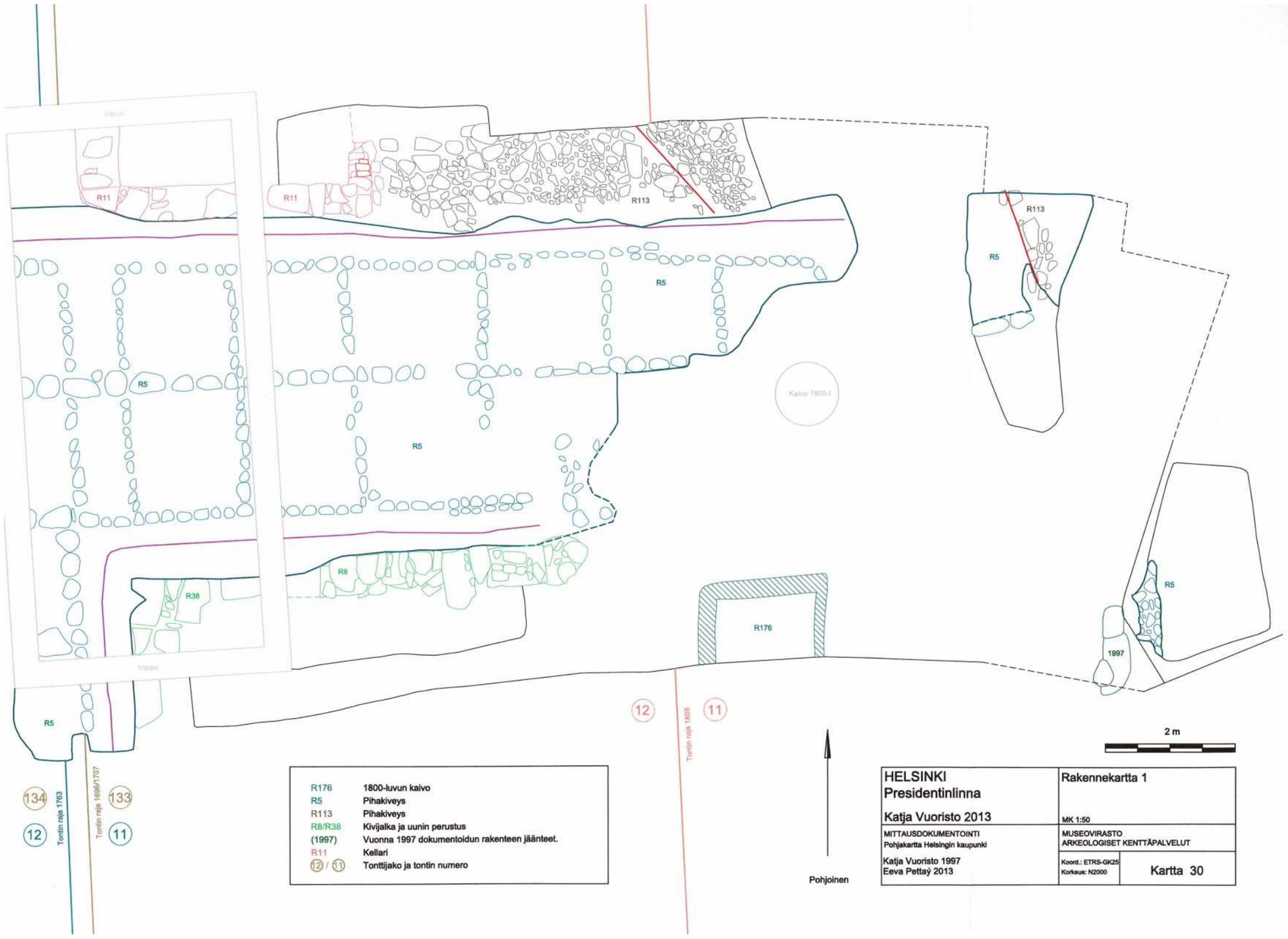

Punaisella rasterilla on merkitty vuosien 2010-2012 valvonta-alueet.

2013

Linnan sisäpihalle rakennettavan varastotilan takia pihalla suoritettiin arkeologiset kaivaukset (160 neliömetriä) vuoden 2013 tammi-maaliskuussa. Museoviraston tutkimukset jatkuivat siitä, mihin ne olivat vuonna 1997 päättyneet. Sisäpihasta oli tuhoutunut 1900-luvun töissä etenkin, itäosa, noin puolet. Tutkimuksissa saatiin lisätietoa aiemmin dokumentoiduista rakennusten, pohjista ja lisäksi alueella havaittiin muutamien vanhempien rakennusten jäännöksiä. Suurin osa säilyneistä kerrostumista näytti ajoittuvan 1700-luvun loppupuoliskolle, mutta tutkimuksissa havaittiin myös varhaisempia 1600-luvulle ja 1700 – luvun alkuun ajoittuvia vaiheita.

Alueella sijainneessa kellarissa (R11) oli selvästi kaksi eri rakennusvaihetta (ks. kartta s. 72). 1600-luvun puolella oli ensimmäinen vaihe. Kellari on palanut vuonna 1713, jonka jälkeen se on rakennettu uudelleen. 1700-luvun lopulla se on jäännyt pois käytöstä ja

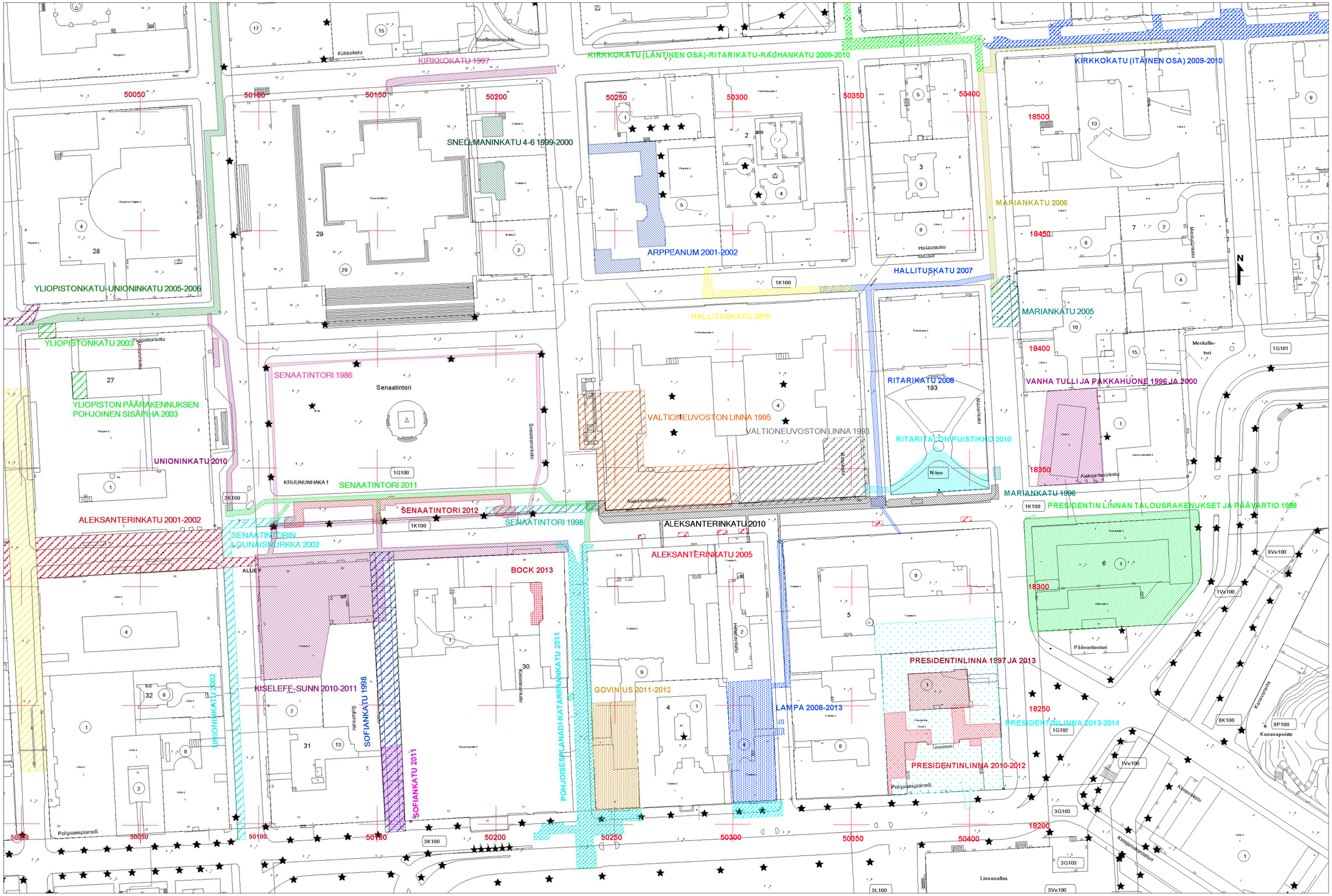
Vuoden 2013 rakennekartta 1. Museovirasto.

sitä on käytetty tunkiona. Mahdollisesti sitä ei korjattu ison (pikku?) vihan jälkeen. Pihamaalla sijainnut vanhempi kaivo näytti ajoittuvan aivan kaupungin perustamisen aikoihin 1600-luvulle. Tutkimusalue näytti olleen pääosin pihamaana. Venäläisten kenttälinnoituksesta ei havaittu mitään merkkejä. Tonttien 11 ja 12 raja näkyi sisäpihan länsiosassa pihakiveyksessä (R5) ja vanhempien paalunsijojen linja. Sen itäpuolella sisäpihan eteläosassa oli 1700-luvun loppuun ajoitettu rakennus (R8), joka tulkittiin pienemmäksi kuin vuonna 1997. Sen oletettiin loppuvan tonttien vuoden 1808 väliseen rajaan idässä. Pihakiveys (R5) ajoittuu edellisen rakennuksen kanssa samaan aikaan. Kaivausalueen pohjoisreunan pihakiveys R113 on vanhempaa pihakiveystä, joka on ollut myös samaan aikaan esillä kuin uudempi kiveys, sillä sen päällä oli myös vuoden 1808 palokerros. Kiveykset on rakennettu luultavasti kun tontti tuli kruunulle vuonna 1759 ja olleet käytössä kun alue paloi vuonna 1808.

Tutkimuksissa päädyttiin tonttien nro 133/11 134/12 vuosien 1696/1707 ja 1763 rajojen sijainneen sisäpihan länsiosassa ja vuoden 1808 idempänä. Allekirjoittanut on tulkinnut vuoden 1696/1707 rajan sijainneen lähes vuoden 1808 rajalla.

Kaivauksilta saatiin runsaasti talteen esinelöytöjä. Tavallisimpia löytöjä olivat punasavi- ja fajanssiastioiden palaset, ns. liitupiippujen eli valkosavesta valmistettujen piippujen katkelmat sekä rautanaulat ja eläinten luut. Myös erilaista lasimateriaalia löytyi runsaasti.

Lähin seuraava arkeologinen kaivaus on päävartion ja presidentinlinan talousrakennusten kaivaukset vuonna 1998. Aleksanterinakadun kohdalla ja sen pohjoispuolisissa alueilla kaupunginmuseo on suorittanut runsaasti tutkimuksia vuodesta 1993 lähtien.

Helsingin kaupunginmuseon ja Museoviraston aiemmat arkeologiset tutkimukset Helsingin keskustan alueella. HKM. Mittakaava 1:1500.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

Tässä kertomuksessa valvonnassa tehdyt havainnot esitellään rakennuksen sisällä alkaen presidentinlinnan päärungon kellarista 0002, linnan pääportaikon länsipuolelta, lähtien kiertäen myötäpäivään yhdellä kertaa kellarin ja 1. kerroksen tilat. Viimeisinä on sisäpiha, porttikongi Mariankadulle ja etupiha. Itse valvonta tiloissa tapahtui vuoden aikana pääasiallisesti huhtikuusta 2013 huhtikuuhun 2014 rakennustöiden tahtiin eri järjestyksessä kuin mitä tässä kertomuksessa esitellään. Rakennustöiden etenemistä seurattiin dokumentoimalla eri työvaiheita, joista kertyi paljon kuvamateriaalia, muistiinpanoja ja piirroksia. Näistä käytettiin tässä raportissa vain osa. Valvonnassa oli tarkoitus keskittyä pääasiallisesti presidentinlinnaa vanhempiin kerrostumiin ja rakenteisiin. Linnan puuperustuksia ja linnan vanhempia rakenteita kellareissa käsitellään kuitenkin paljon, sillä niiden tulkinta oli välttämätöntä linnaa vanhempien kerrostumien ymmärtämiseksi.

Linnan tontti eli valvonta-alue käsitti 48,7 x 72.5-82,1 metrin kokoisen alueen. Kaikkia tontin alueita ei valvottu ja joku alue meni hiukan linnan tontin ulkopuolelle, joten valvonta-alue oli noin 3580 m^2

5.1. PÄÄRUNGON LÄNSIPUOLISKO, ETELÄOSA

Heidenstrauchin, nykyisen presidentinlinnan, päärungon kellarien muuraaminen alkoi vuonna 1813. Sitä aiemmin 1640-luvulta 1810-luvulle päärungon keskellä koko sen pituudelta oli sijainnut W-E – suuntainen Merikatu/Eteläinen Rantakatu ja sen pohjoispuolella kaksi tonttia ja eteläpuolella 1-2 tonttia ja niiden välissä aukio/katu. Päärungon länsipuoliskon eteläosan (sisätilat 18,3x3,7 m) kohdalla katu on sijainnut tämän osan kahden kellaritilan 0002 ja 0006 pohjoisreunassa. Katua on ollut vielä sydänmuurin alla ja länsipuoliskon pohjoisosan eteläreunassa. Linnan päärungon lounaiskulmassa oli ollut Merikadun eteläpuolisen rantakorttelin koillisosa ja päärungon länsiosan kaakkoiskulmassa Merikadun eteläpuolinen aukio tai katu. Merikadun eteläpuolella sijanneiden kahden tontin ja niiden välissä olleen kadun/aukion väliset pohjois-eteläsuuntaiset rajat vaihtoivat vanhojen karttojen perusteella useasti vähän tai runsaasti sijaintiansa.

Näissä tiloissa oli tehty megapaalutus 1960-luvun alussa (ks. kartta s. 56) ja linnan peruskorjaustöitä jo vuosina 2011-2012, jolloin korkeudella 0.94-0.96 m mpy olevat betonilattiat oli purettu ja niiden alapuolista maata kaivettu pois perustusten koevahvistamisten takia. Kaupunginmuseon arkeologit olivat valvoneet näitä töitä. [60]

Vuosina 2013-2014 tilojen perustuksia suihkupaalutettiin ja syvennettiin, jonka jälkeen uudet perustukset ja lattiat valettiin. Kellareiden uudet lattiat tulivat vanhoja lattioita noin yhden metrin syvemmälle korkeudelle 0.00 m mpy. Kaivaussyvyys vanhan lattiapinnan korkeudelta 0,94 m mpy oli enemmän, noin 180 cm. Etupiha sijaitsi kohdalla korkeudella 2.91 m mpy ja sisäpiha korkeudella 3.57 m mpy.

---

[60] Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan rakennuksen peruskunnostuksen arkeologinen valvonta 2010-2012. **15.8.2012.**

Tiloista ei tavattu aikaisemmassa vuosien 2011-2012 remonttivaiheessa linnaa edeltäviä kulttuurikerroksia.

5.1.1. Tila 0002

Linnan päärungon länsiosan kellaritiloissa 0002, 0006 ja 0008, itäosan kellaritiloissa 0031-0034 ja matalassa länsisiivessä 0007 oli tehty jo vuosina 2011-2012 purkutöitä ja perustusten kunnon tutkimuksia. Niiden aikana tehtiin kyseisissä tiloissa arkeologista valvontaa, josta on vuosien 2010-2012 kaivauskertomus.

Tila 0002. Kellaritilassa jatkettiin vuonna 2013 jo vuosina 2011-2012 aloitettua linnan perustusten vahvistamista. Taustalla näkyy eteisaulan alitse tehty uusi käytävä. Tilassa on suihkupaalutuksen välineitä. Kuvaussuunta E. 7.6.2013.

Valvonnan alkaessa vuoden 2013 huhtikuussa tilaa 0002 (**kartta 1; kuvat 1-9**) oli syvennetty runsaasti betonisesta lattiapinnasta (0.94 m mpy). Työtä oli tehty jo aiemman remonttiperiodin 2011-2012 aikana. Seinien alta oli kaivettu esiin 1960-luvun alun megapaalujen yläosat, joiden kohdalla kellarin tiiliseinissä oli betonivalut. Seinien perustuksia oli koesuihkupaalutettu jo vuosien 2011-2012 aikana. Tilassa 0002 (8,8x3,7 m) ei tehty tarkempaa arkeologista valvontaa linnan rakentamista edeltävien kerroksien tuhoutuneisuuden takia, joka oli havaittu jo ensimmäisessä remonttivaiheessa.

Seuraavana kuvaillaan tarkemmin tilan 0002 rakennusvaiheet, mutta samat rakennusvaiheet oli linnan muissakin vanhoissa kellaritiloissa linnan päärungossa ja itäsiivessä. Matalissa siivissä rakennustyöt olivat hiukan erilaiset. Länsi- ja pohjoissiivessä ei ollut pääosin kellareita. Länsisiiven eteläosan kaksi uutta kellaritilaa tehtiin samalla tavoin kuin vanhat kellaritilat.

Tilan seinien alapuoliset perustukset ja maat suihkupaalutettiin pistemäisesti. Suihkupaalutuksen kohdat näkyivät harmaana massana. Tämän jälkeen tilaa syvennettiin jonkin verran ja seinien alla olevaa linnan alkuperäistä puuarinaa pystypaaluineen kaivettiin syvemmältä esiin ja poistettiin mahdollisuuksien mukaan. Vanhojen tiiliseinien alle valettiin lohkoittain uudet seinäperustukset. Tilaa syvennettiin lisää ja kaivamisen tavoitesyvyys saavutettaessa (noin -0.70 - -0.80 m mpy) pohjalle laitettiin eristekangas ja sen päälle soraa noin 20 cm. Soran päälle laitettiin eristelevyjä useampaan kerrokseen (n. 10 cm) ennen alemman noin 30-40 cm paksun betoniraudoitetun lattian valua korkeudelle -0.15 m mpy. Tiloissa 0006 ja 0008 alempi

lattia tuli samalle korkeudelle. Ylemmän ja alemman betonikerroksen paksuudet vaihtelivat eri tiloissa jonkin verran. Mataliin siipiin tehtiin vahvoja poikittaisia perustusanturoita ja alemmasta lattiakerroksesta tuli erittäin paksu ja vahvasti raudoitettu.

Tila 0002. Syvennetyssä tilassa ensimmäiset perustusten betonivahvikkeet on tehty. Seinissä ja seinien alla näkyy myös aikaisempien perustusvahvistuksien megapaalujen yläosia ja niiden yläpuolisia betonirakenteita. Kuvaussuunta W. 13.9.2013.

Seinät ja lattia vesieristettiin ja seinien uusien perustusten eteen valettiin vielä niiden korkuinen matala ja kapea betonilevennys ja lattialle toinen ylempi 15 cm paksu betonilattiakerros. Kellarin lattiakorkeudeksi tuli 0.00 m mpy. Tilan tiiliosat rapattiin ja kaikki rakenteet maalattiin lopuksi. Tähän tilaan ja muihin kellaritiloihin tuli runsaasti LVI-tekniikkaa ja muuta tekniikkaa.

Tila 0002. Seinien uusien betoniperustusten eteen on vasemmalla valettu kapea betonilevennys. Sen valu on menossa tilan oikeassa takanurkassa. Kuvan oikeassa reunassa sitä ei ole vielä tehty. Kuvaussuunta W. 22.4.2014

Tilassa 0002 oli tehty arkeologista valvontaa vuosien 2011-2012 remonttivaiheen aikana. Silloin ja uudessa valvonnassa ei löytynyt jäännöksiä tilan todennäköisestä alkuperäistä (mukulakivi)lattiasta kuten päärungon itäosan kellareista, sillä tilan betonilattia oli alkuperäistä lattiaa alempana. Linnan rakentamista edeltäviä kulttuurikerroksia ei myöskään havaittu kummankaan valvonnan aikana.

5.1.2. Tila 0006

Arkeologisen valvonnan alkaessa tilanne tilassa 0006 (**kartat 1 ja 3; kuvat 10-16**) oli samanlainen kuin edellisessä tilassa. Tilan (8,2x3,6 m) betonilattia korkeudelta 0,96 m mpy oli purettu ja megapaalujen yläpäät oli kaivettu esiin. Tilan pohjois- ja eteläseinään oli puhkaistu aukot tiloihin 0008 ja 0007. Kesäkuun puolivälissä 2013 tilan länsipäätä oli kaivettu syvemmälle. Täällä linnan puuarinaa oli yhdellä kertaa enemmän esillä ja kohta dokumentoitiin sen takia **havaintopiste 1**:nä.

Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan länsipäässä seinän perustusta tuli esiin laajemmalti yhdellä kertaa. Vanhaa perustusta oli säilynyt seinän keskiosassa kahden megapaalun välistä. Kuvaussuunta W. 19.6.2013.

Länsiseinän molemmissa kulmissa oli megapaalut. Niiden kohdat näkyivät länsiseinän betonirakenteina. Keskellä länsiseinää oli ehyempi kohta, jossa tiiliseinä ja sen alapuolinen ohut kiviperusta olivat säilyneet. Kaivannon pohja oli ensimmäisessä dokumentointivaiheessa korkeudella -0.07 m mpy. Tiiliseinän alla oli 30-40 cm korkeudelta muurattuja perustuskiviä, joiden alla oli ruskeaa likaista hiekkaa poikittaisten neliömäisten vaakahirsien (25/20x20 cm ja 30x25 cm) alapinnan tasolle saakka eli korkeudelle 0.25 m mpy. Hirsien yläpinnat olivat korkeudella 0.50 m mpy. Hirsien alla oli heti hieno harmaa savi. Hirret olivat 60 cm välein. Hirsien välissä oli pystypaaluja (3 kpl, läpimitat 17-20 cm), joiden päät olivat hiukan poikittaisten hirsien yläpuolella.

Länsiseinän säilyneen keskiosan eteläisimmän poikittaisen vaakahirren (0.50 m mpy) päällä oli seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 1:

80-	tiilimuuri	
47-80	laastia, lohkokiviä	
23-47	ruskeankirjava hiekka	1[61]
20-23	tummanharmaa hiekka	2
6/7-20	harmaa tahmainen savi	3
0-6/7	ruskea savi, org. ainesta	4
	poikittainen veistetty hirsi	

[61] Numerot tarkoittavat havaintopiste 1:n maakerroskerrosnumeroa kuten myös muissa havaintopisteissä. Ne ovat havaintopistekohtaisia numeroita. Ne esiintyvät havaintopisteiden kartoissa. Löytöluetteloissa ne ovat muodossa esim. HP1, yhteys 1 ja HP21, yhteys 13.

Länsiseinän pohjoisemman hirren päällä perustuksen lohkokivet tulivat jo 30 cm hirren päältä.

Kaivettaessa syvemmälle -0.28 m mpy syvyyteen saakka paljastui megapaalujen edestä lisää pystypaaluja. Poikittaisten hirsien päällä on todennäköisesti ollut pitkittäinen hirsi, mutta se on poistettu ilmeisesti megapaalutuksen aikana ja taaempana oleva seuraava hirsi ei tullut esille dokumentointivaiheessa.

Tilan lounaiskulmassa eteläseinästä paljastui kaksi seinän alapuolista poikittaista ja niiden päällä oleva pitkittäinen vaakahirsi. Poikittaiset veistetyt neliömäiset hirret olivat 20 cm korkeita, 29 cm leveitä ja noin 35 cm päässä toisistaan. Ne olivat samalla korkeudella kuin länsiseinän vastaavat hirret eli korkeudella 0.50 m mpy. Niiden päällä ollut pitkittäinen hirsi oli noin korkeudella 0.65 m mpy. Hirsien risteyskohtien salvosten takia ylemmän pitkittäisen hiiren alapinta oli alemman hirren yläpinnan alapuolella.

Tässä tilassa tehtiin samat rakennustyöt kuin edellisessä tilassa. Lopullinen betonilattia tuli korkeudelle 0.00 m mpy eli samalle korkeudelle kuin itäpuolisen tilan 0002 lattia. Lattiapintaa laskettiin entisestä melkein metrin verran.

Tilat 0002 ja 0006. Tilan 0006 alemman lattian raudoituksia tehdään. Tilassa 0002 on pohjalle levitetty vasta soraa. Seinien uudet perustukset on valettu paloittain molempiin tiloihin. Kuvaussuunta W tilasta 0002 käsin. 31.10.2013.

Tilassa 0006 oli tehty arkeologista valvontaa vuosien 2011-2012 remonttivaiheen aikana. Silloin ja uudessa valvonnassa ei löytynyt jäännöksiä tilan todennäköisestä alkuperäistä (mukulakivi)lattiasta kuten päärungon itäosan kellareista, sillä tilan betonilattia oli alkuperäistä lattiaa alempana. Linnan rakentamista edeltäviä kulttuurikerroksia ei myöskään havaittu kummankaan valvonnan aikana. Tilassa dokumentoitiin linnan puuarinaa yhdessä kohtaa.

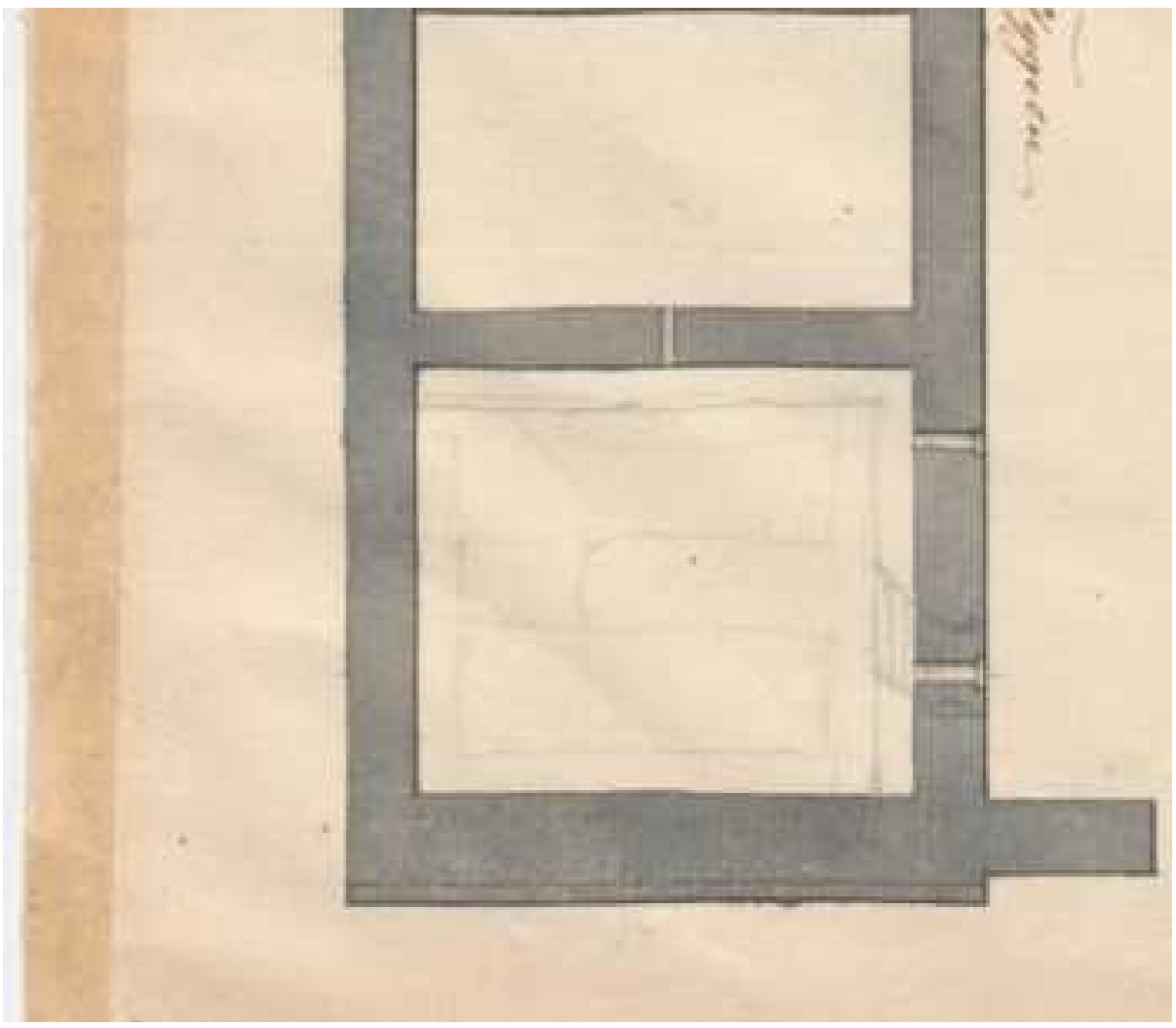
5.2. MATALA LÄNSISIIPI

Presidentinlinnan päärungon kellarien muuraaminen alkoi vuonna 1813. Matalan länsisiiven (sisätilat 20.4x5.8 m) rakentaminen on merkitty valmistuneeksi vuonna 1820 muiden linnan osien kanssa. Sitä aiemmin matalan länsisiiven kohdalla on sijainnut Merikadun eteläpuolisen rantakorttelin itäisin tontti. Sen itäraja on vaihdellut karttojen

perusteella useasti. Välillä se on ollut siiven itäseinän kohdalla ja välillä jopa noin15 metriä idempänä pääportaiden länsiosan kohdalla. Sen itäpuolella on ollut katu tai aukio. Siiven eteläisimmän tilan kaakkoispuolisko on ollut vesialuetta kaupungin perustamisesta 1640-luvulta aina linnan 1810-luvun rakentamiseen saakka. Rantaviivan suuntaisesti vesialueella on ollut vuoden 1697/1707 kartan mukaan ranta-aittoja. 1800-luvun alussa etupihan lounaisnurkassa on ollut 1700-luvun jälkipuoliskolla rakennettu laituri, joka on tontin vaihtuvan itärajan takia toisissa kartoissa edellä mainitun tontin ja toisissa aukion puolella.

Siiven eteläisimmän tilan pohjoispuolella sijainnut matalasta länsisiivestä suurimman osan käsittänyt kellariton tila oli tyhjennetty aiemmassa korjausvaiheessa vuosina 2011-2012. Linnan rakennustöiden ja 1960-luvun megapaalutuksen aiheuttamista suuresta tuhoutuneisuudesta huolimatta tällöin löydettiin katkelmallisesti vanhoja linnan rakentamista edeltäviä kulttuurikerroksia. Nyt arkeologiset havaintojen teko keskittyi melkein pelkästään vuosina 2011-2012 koskemattomaksi jätettyyn eteläiseen tilaan, josta löytyi linnan purettu ja unohdettu kellari täyttömaiden alta ja jonkin verran linnaa edeltäviä kerroksia vanhan kellarin lattiatason alapuolelta.

Siiven sisäseinien W-E – suuntaiset poikittaiset perustukset on merkitty linnan vuoden 1817 kellarikerroksen pohjapiirrokseen (ks. s. 51). Näissä muureissa ei ole kuitenkaan ovia ja tilat esitetään eritavalla kuin varsinaiset kellaritilat muissa linnan osissa. Kyseessä oli siis pelkät perustukset. Pohjapiirustukseen siiven eteläpäähän on lisätty epämääräisesti jälkikäteen tuntemattomaan aikaan kynällä seiniä, seiniä kiertävät leveät tasot ja keskellä oleva käytävä, josta johti oviaukko etupihalle. Näiden kohdalta löydettiin yhden tilan käsittävän tiilikellarin jäännökset. Kellaria ei näy 1800-luvun lopun linnan kellarikerroksen pohjapiirustuksessa (ks. s. 52), jossa molemmat matalat siivet ovat valkoisina alueina kellarikerroksen osalla. Kyseistä eteläpään kellaria ei mainita rakennushistoriallisessa selvityksessä.

Osasuurennus matalan länsisiiven eteläosasta linnan vuoden 1817 pohjapiirustuksessa, jossa näkyy myöhemmin tehdyt kellarirakenteiden lisäykset.

1. kerroksen lattiat olivat etupäässä korkeudella 3.33-3.38 m mpy. Pohjoisin osa siivestä oli hiukan korkeammalla 3.75 m mpy:n korkeudella. Etupiha oli siiven kohdalla korkeudella 2.91-2.45 m mpy. Sen pinta laski etelään päin.

Matalaan länsisiipeen tuli uusi kellaritila, jota varten kaivettiin 1. kerroksen lattiasta noin neljä metriä alaspäin keskimäärin korkeuteen -0.60 m mpy saakka. Uusi lattia tuli korkeudelle 0.20 m mpy.

5.2.1. Tila 0007

Kellariton matala länsisiipi (sisätilat 20.4x5.8 m), tila 0007, oli tyhjennetty tiettyyn tasoon jo aiemmissa työvaiheissa vuonna 2011. Maakerrokset olivat ulottuneet ennen tyhjennystä lähelle 1. kerroksen lattian alapohjaa. Tilan maakerrokset olivat pääosin sekoittuneita sisältäen joitakin uudempia löytöjä, sillä siivessä oli useita isoja poikittaisia perustusmuureja, länsiseinän äärellä putkitunneli ja muiden seinälinjojen vierustoja oli avattu megapaalutuksen takia. Länsireunan putkitunnelin kaivamisen takia sen maita oli heitetty tilan keskiosiin entisten kerrosten päälle. Rakenteiden väliin oli jäänyt kuitenkin jonkin verran vanhoja kulttuurikerroksia. Tämän työvaiheen arkeologiset havainnot ovat vuoden 2012 tutkimusraportissa. Ainoastaan eteläisimmän paksun poikkimuurin erottama eteläisin tila oli jäänyt silloin tyhjentämättä. Tilaan alettiin tyhjentää huhtikuun puolivälissä 2013 kun 1. kerroksen lattian alapuoliset betoniset peruspalkit oli saatu valettu seinien juureen (**kartat , 4-5 ja 47-48; kuvat 17-60**).

Tila 1018. Matalan länsisiiven tilan 0007 eteläpäässä sijainneen tilan lattia on purettu ja seinät tuettu metallipalkein. Peruspalkit ovat vielä valamatta. Puretun lattian alla alkoi melkein heti vanha rakennusjätekerros. Kuvaussuunta S. 4.4.2013.

Tästä tilasta löytyi linnan tuntemattoman kellarijäännöksen tiilirakenteita, jotka dokumentoitiin **dokumentointikohta 1**:nä. Kellaria ei näkynyt vanhoissa pohjapiirustuksissa. Rakennustutkija Tuula Pöyhiä teki näistä rakenteista tarkempaa dokumentointia kuten myös muista linnaan liittyvistä rakenteista muualla linnan työmaata. Myös matalan itäsiiven eteläpäästä löytyi vastaavanlainen kellari, joka oli kuitenkin laajempi kokonaisuus. Siitä oli myös hyvin heikosti tietoja.

Rakennusjätekerros (tiiliä, laastia, hiekkaa ym.) alkoi melkein heti 1. kerroksen lattian alapuolelta. Alla oli vain matala tuuletuskerros. Sitä poistettiin 1. kerroksen lattian

tasosta 3.40 m mpy aina rakennusjätekerroksen alta tulleeseen ylempään tummaan hiekkamaahan korkeuteen 0.85 m mpy saakka. Kyseessä oli ilmeinen kellarin lattiataso löydetyn kellariportaiden alaosan tiilikynnyksen korkeudella. Kellarin mahdollisista mukulakivi-, tiili- tai puulattiasta ei tehty mitään havaintoja.

Rakennusjätekerroksen alta paljastui tilan itälaidalta itäisen kiviperustuksen edestä kolme holvattua komerotilaa ja niiden välissä portaat etupihalle. Tiiliseinää oli säilynyt 4,7 metrin leveydeltä ja noin 1,60 metrin korkeudelta. Syvyyttä rakenteella oli 65 cm. Tiiliseinän alla oli 20 cm perustuskiviä ennen sekoittunutta savea. Saven tasolla oli kellarin alempi tumma maa korkeudella 0,53 m mpy.

Oviaukon pohjoispuolella oli kaksi komeroa ja eteläpuolella yksi komero. Ne olivat 100 cm leveitä, 87 cm korkeita ja 65 cm syviä. Niiden lattiat olivat noin 25 cm tilan ylemmän tumman maan (0.85 m mpy) yläpuolella.

Yhden metrin leveässä kaakkoon kaartuvassa portaikosta saatiin esiin ilmeinen lattiatason tiilikerros ja sen päältä 7 porrasaskelmaa. Porrasaskelmissa oli portaiden päistä 25 cm etäisyydellä isot naulat. Alimmassa askelmassa naulan korkeus oli 15 cm. Kolmannessa portaassa ei ollut nauloja. Myös seinässä oli nauloja. Portaat olivat 18-20 cm syviä ja 17 cm korkeita. Porrasaskelmassa oli alinna yksi vaakatiilirivi pääosin pitkittäin ja päällä pystytiilet. Kellarin sisäseinässä oli ovelle syvennykset ja alhaalla oviaukon pohjoispuolella saranatappi. Ylempänä oli rakenteen rikotussa yläpinnassa metallia, joka saattoi olla ylempi saranatappi.

Portaiden eteen tehtiin pieni koekuoppa portaiden alapinnan ja seinärakenteen alaosan selvittämiseksi. Koekuopasta löydettiin kaivettaessa ainoastaan vanhaa esineistöä; fajanssiastian pala, punasaviruukun ja vadin paloja, vihreä ikkunalasi ja eläimen palamaton luu (KM 40462:1-5). Koekuopan löydöistä poistettiin rautanauloja 4 kpl (liite 5 poistetut löydöt: 1) Löydöt osoittivat oletetun kellarin lattiapinnan alapuolella olevan vanhempia kerrostumia.

Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Itäseinän perustuksen edestä esiin tullut linnan peitetty kellarirakenne on puhdistettu. Havaintopiste 2 sijaitsi latan kohdalla ja koekuoppa portaiden edessä. Peruspalkit on valettu lattian alapuolelle seinien juureen. Kuvaussuunta E. 19.4.2013.

Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Viistosti ylös etupihalle johtavat tiiliportaat. Latan vieressä näkyy saranatappi ja portaikon seinissä ja porrasaskelmissa nauloja. Kuvaussuunta E. 19.4.2014.

Tila oli W-E – suunnassa 4,88 metriä leveä ja samankokoinen toiseen suuntaan. Tiilisen eteläseinän yläosassa oli tynnyriholvin alku. Holvin keskellä oli pieni aukko. Tilan länsisivulla on sijainnut noin yhden metrin levyinen betoninen putkitunneli, joka oli tuhonnut kerrokset ja rakenteet täältä pääosin. Tunnelin itäisessä betoniseinässä oli jäljellä tiiliseinää jonkin verran. Pohjoisseinän keskellä oli kaksi megapaalua, jotka olivat tuhonneet edellisen putkitunnelin lisäksi kellariseinän lähes kokonaan. Seinässä oli jäljellä seinätiiliä, mutta ei enää tiiliholvia. Megapaaluja sijaitsi jokaisen seinän kohdalla, mutta itäseinän kohdalla ne oli tehty etupihalta käsin.

Tilan 1. kerroksen remonttia edeltävä lattia oli korkeudella 3.40 m mpy, uusi seiniä kiertävä betonipalkki 3.12 m mpy, länsiseinän tiilirakenne 2.26 m mpy ja ylempi tumma maanpinta rappusten alatason kohdalla 0.85 m mpy. Linnan etupiha oli vastaavassa kohdassa korkeudella 2.39 m mpy.

Portaiden pohjoispuolelle seinän viereen tehtiin pieni koepisto, **havaintopiste 2**, 3,5 metriä pohjoiseen tilan 1. kerroksen eteläseinästä. Kuopan pohja korkeudella -0.12 m mpy oli oletetusta kellarin lattiatason ylemmästä tummasta maasta noin 100 cm alempana. Havaintopisteen alakerrokset *(6-10)* olivat linnaa vanhempia rantaviivan kerroksia korkeuteen 0.53 m mpy saakka ja yläkerrokset *(1-5)* olivat linnan aikaisia. Pohjavesi nousi kuopassa 5 cm pohjan yläpuolelle. Presidentinlinnan sisäosien ja pihojen havaintopisteiden ja dokumentointikohtien puhtaan maan, vanhojen kerrosten ja 1800-luvun alun (-1810) pintakorkeuksia esitetään kartoissa 47-48. Havaintopiste 2 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 2:

85-90	vaalea hiekka, pudonnut yläpuolelta!	1
76-85	vaalea karkea hiekka	2
72-78	tummanruskea hiekka, tiilimurskaa	*3*
70-72	vaalea raita (laastia?)	4
65-70	tummanruskea hiekka, tiilimurskaa, kiviä, savi	5
37-65	*ruskea hiekka, tiilimurskaa, pikkukiviä*[62]	*6*
33-38	*tumma raita*	*7*
20-33	*harmaa karkeampi hiekka, kiviä (20 cm)*	*8*
19-20	*puu*	*9*
0-19	*(luonnollinen?) harmaa hiekka*	*10*

Kellarin oletettuun lattiakorkeuteen, tumman maan pintaan, joka oli jo poistettu, oli havaintopisteen kohdalla vielä matkaa parisenkymmentä senttiä. Kuopan itäreunassa seinäperustuksen vierustalla ja seinän alla oli syvemmällä savea, joka kuului linnan perustusten rakennekerroksiin. Samoin havaintopisteen kerrokset korkeudesta 65 cm lähtien kuuluivat linnan kerroksiin. Vanha maanpinta oli korkeudella 0.53 m mpy. Luonnollista puhdasta maata ei varmuudella tavoitettu havaintokuopassa. Seinien puuarinat ja niiden sekoittuneet maat ulottuivat itäpuolella vanhojen kerrosten alapuolelle puhtaaseen hiekkamaahan saakka. Myöhemmin kellarilattian poikittaisia perustusanturoita tehtäessä eteläisen tilan pohjoisseinän linjalla itä- ja länsiseinien tiiliseinän alapuolisen ohuen kiviperustuksen alta paljastui pitkittäisiä vaakahirsiä savessa ja niiden alta vielä poikittaisia hirsiä ja niiden alta puhdasta hiekkaa. Puuarinaa ei tullut esiin tämän kohdan pohjoispuolelta, jossa oltiin jo kovemmalla maalla kauempana entisestä merenrannasta. Perustusanturoiden kaivaussyvyys oli noin 3,7 metriä seiniä kiertävien uusien lattianalaisten betonipalkkien alapuolella eli korkeudella -0.60 m mpy. Kellarin lattia tuli korkeudelle 0.20 m mpy.

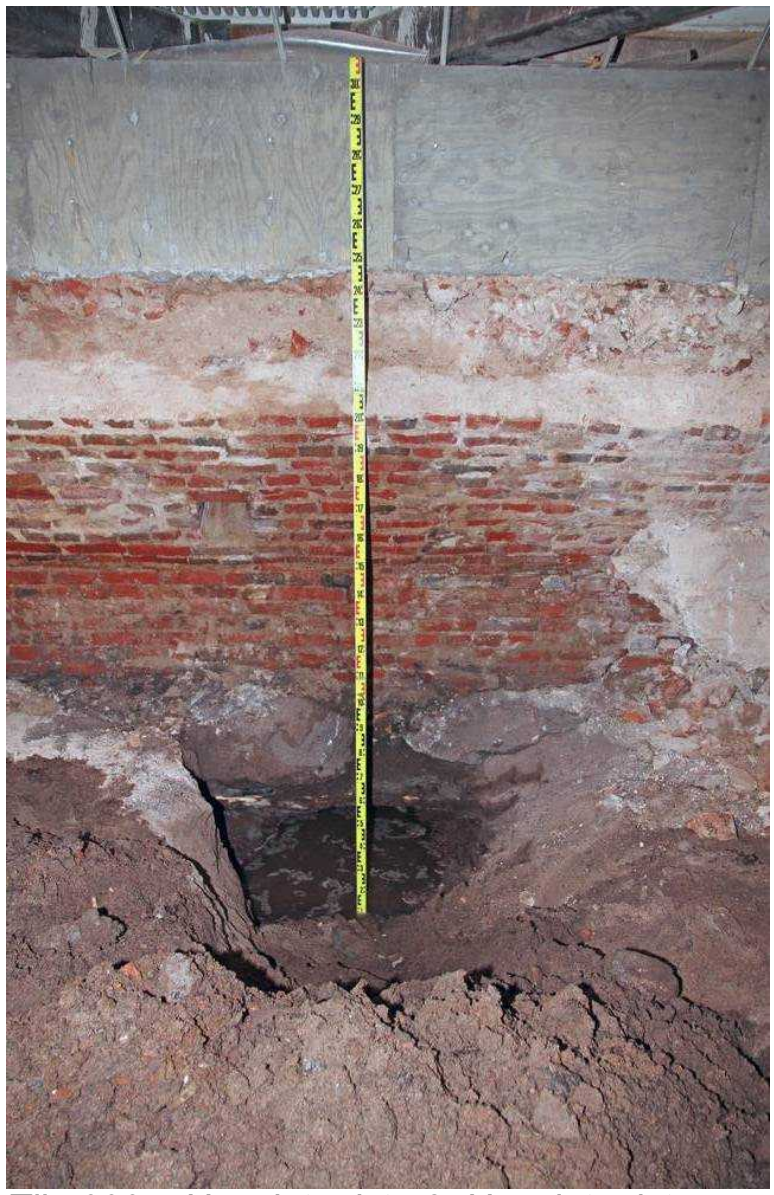
Tilan eteläseinän keskelle tehtiin huhtikuun lopulla seinän alle kuoppa tilan 0007 lattian N-S – suuntaista perustusanturaa varten. Kuoppaan tuli heti vettä vaikeuttaen dokumentointia. **Havaintopiste 3**:n kuopan pohja oli dokumentointivaiheessa korkeudella 0.00 m mpy. Puhdasta maata ei tavoitettu tässä vaiheessa. Hirren alapuolinen hiekka *(2)* oli samaa kuin havaintopisteen 4 paksuin kerros ja tämä linnaa edeltäväksi tulkittu kerros ulottui korkeudelle 0.24 m mpy saakka. Hirren alla oli ohut sekoittunut hiekkakerros *(1).* Hirren yläpinta oli 0.36 m mpy:n, kiviperustan yläpinta 0.85 m mpy:n, tiiliseinän yläpinta 2.14 m mpy:n ja betonipalkin yläpinta 3.12 m mpy:n korkeudella. Havaintopiste 3 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm).

Havaintopiste 3:

246-312	betonipalkki
214-246	tiilimurskaa, laasti
200-214	tiiliholvin murtopinta
85-200	kaareva tiiliholvi
85-138	tiiliseinä
36-85	kiviperusta: isoja kiviä, hiekkaa, savea

[62] Kursiivilla on merkitty luonnolliset kerrokset ja linnan rakentamista edeltäviksi oletetut maakerrokset.

27-36	pitkittäinen vaakahirsi	
24-27	sekoittunut savi	1
0-24	*harmaan ja tumman raitoja hiekassa, kiviä, tiilihippuja*	*2*

Tila 0007. Havaintopiste 3. Havaintopiste sijaitsi kellaritilan eteläseinän keskellä. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Tila 0007. Havaintopiste 3. Tiiliseinän kiviperustan alla näkyy pitkittäinen hirsi. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Havaintopisteen alimmasta yhteydestä 2 hirsien alapuolelta tuli vanhaa esineistöä; koristeltuja liitupiipun varsia, Westerwald -kannun pala, palamattomia eläimen hammas ja luita (KM 40462:6-9).

Saman kuopan itäreunasta otettiin myös kerrostietoja ylös **havaintopisteessä 4**. Kerrokset laskivat jyrkästi etelään päin. Kuopan pohja oli korkeudella 0.00 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka *(4)* oli kuopan pohjoisreunassa korkeudella 0.14 m mpy, mutta jo 60 cm etelämpänä korkeudella 0.00 m mpy. Kerros laski eteläseinän kohdalla jo merenpinnan ja havaintopiste 3:n kuopan vedenpinnan alapuolelle. Paksuimmillaan 14 cm paksun luonnollisen puhtaan hiekan päällä oli muutamia senttiä paksu tumma risukerros ja orgaanista ainesta *(3)* ennen noin 50 cm paksua harmaita ja tummia raitoja – hiekkakerrosta *(2)*, jossa oli lisäksi tiilihippuja ja kiviä. Sen päällä oli vielä 20-25 cm vaaleata karkeaa hiekkaa *(1),* joka oli ilmeisesti jo linnan aikaista kerrosta. Luonnollinen puhdas maa oli siten korkeudella 0.14 m mpy ja vanha maa korkeudella 0.70 m mpy. Vesi nousi kuopassa korkeudelle 0.10 m mpy. Havaintopiste 4 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 4:

65-90	vaalea karkea hiekka	1
18-65	*tummia ja harmaita raitoja, tiilimurskaa*	*2*
14-18	*tumma raita, oksia, org. ainesta*	*3*
0-12	*luonnollinen hiekka*	*4*

Myöhemmässä vaiheessa eteläseinän kuoppa kaivettiin 60 cm syväksi ja sitä jatkettiin lattian perustusanturan kaivantona pohjoiseen päin. Eteläseinän ja hirren alla sisemmällä suihkupaalutuksen harmaan massan takana oli näkyvissä vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia. Kaivannon pohjalla pohjoiseen päin puhtaan hiekan alta tuli esiin savikerros.

Havaintopiste 5 sijaitsi jo kellaritilan pohjoispuolella ison tilan itäseinän eteläpäässä ulos etupihalle johtavan oven alapuolella. Eteläisen tilan pohjoisseinään oli matkaa metrin verran. 1. kerroksen lattia oli korkeudella 3.30 m mpy. Kuopan pohja oli korkeudella 0.22 m mpy ja betonipalkin yläpinta korkeudella 3.12 m mpy. Kaksi alinta kerrosta oli luonnollinen kerros *(4)* ja linnaa edeltävä kerros *(2-3).* Puhdas hiekka oli korkeudella 0.37 m mpy ja vanha kerros korkeudella 0.67 m mpy. Niiden päällä oli 10 cm sekoittunutta savea (kiviperustuksen pohjustus) ennen korkeudelta 0.77 m mpy alkavaa kiviperustaa. Puuarinaa ei näkynyt enää tässä kohdassa vaan se rajoittui vain eteläosan kellarin kohdalle. Havaintopiste 5 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 5:

369-292	betonipalkki	
159-236	tiiliperustus	
55-159	kivijalka	
45-55	sekoittunut savi	1
15-45	*tummia ja harmaita raitoja, tiilimurskaa, tumma raita*	2-3
0-15	*luonnollinen hiekka*	*4*

Alimmasta kulttuurikerroksesta yhteydestä 3 tuli yksi kivisavikeramiikan pala (KM 40462:10).

Huoneen 1019 alapuolelta, siiven itäseinän alapuolelta 10 metriä pohjoiseen eteläsiiven eteläseinästä megapaalun pohjoispuolelta sijaitsi **havaintopiste 6**. Edellinen havaintopiste 5 sijaitsi vain 2,3 metriä etelämpänä. Megapaalun täyttö oli harmaata tiilistä hiekkaa. Profiilin alaosa oli korkeudella -0.18 m mpy, luonnollisten puhtaiden maiden *(4-6)* yläpinta korkeudella 0.67 m mpy ja vanhan kerroksen *(3)* yläpinta korkeudella 0.77 m mpy. Yläpuolella oli vielä ennen esiin tulevaa kivijalkaayhteensä 25 cm sekoittunutta hiekkaa *(2)* ja savea *(1)*. Jälkimmäien oli pohjustusta perustuskiville. Kiviperustus alkoi korkeudelta 0.97 m mpy. 1. kerroksen lattia oli korkeudella 3.37 m mpy. Puuarinaa ei ollut kohdalla. Havaintopiste 6 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 6:

275-330	betonipalkki	
210-275	tiiliseinä (9 tiilikertaa)	
115-210	kiviperustus	
95-115	savi (pohjustus perustuskiville)	1
90-95	hiekka, tiilenpaloja	*2*
85-90	*tummanruskea org. ainesta sisältä kerros*	*3*
76-85	*luonnollinen hiekka*	*4*
75-76	*luonnollinen orgaaninen muta*	*5*
0-75	*luonnollinen lajittunut hiekka*	*6*

Kesäkuun lopulla 2013 alettiin kaivaa eteläisimmän huoneen pohjoispuolelta maita pois kuin eteläisemmän huoneen perustusanturat oli saatu valettua.

Tilan 0007 keskelle tehtiin yksi N-S – suuntainen pitkittäinen lattian iso perustusantura ja poikittaisia valettiin ainakin neljä kappaletta. Jokainen kiinnitettiin ulkoseinien perustuksiin, sillä kivimuurin alle kaivettuihin kuoppiin valettiin palkkien päädyt.

Havaintopiste 7 dokumentoitiin syyskuun lopulla tilan 0007 pohjoisseinän alta perustusmuurin läpi tilaan 0006 puhkaistun oviaukon länsipuolelta. Kyseessä oli oikeastaan linnan päärungon eteläseinän perustus. Alimpana oli luonnollista puhdasta harmaata hiekkaa *(2)* noin 80 cm. Kerroksen päällä ennen hirsiä oli korkeintaan 5 cm likaista hiekkaa *(1),* jonka päällä oli näkyvissä 25x25 cm kokoinen poikittaiset veistetyt vaakahirret 35-45 cm:n välein. Niiden päällä oli pitkittäinen 25 cm korkea vaakahirsi, jonka alapinta oli korkeudella noin 0.67 m mpy. Yläpinta katosi maakerroksiin. Hirsien edessä ja hiukan päällä oli savea ja hiekkaa ja yläpuolella kivijalka. Profiilin pohja on 4 metriä 1. kerroksen lattian (3.76 m mpy) alapuolella eli korkeudella -0.24 m mpy. Luonnollisen puhtaan maan pinta oli korkeudella 0.56 m mpy, poikittaiset hirret noin korkeudella 0.86 m mpy ja pitkittäisen hirren näkyvä pintaosa ja kivijalan alareuna noin korkeudella noin 0.90 m mpy. Vanhoja kerroksia ei ollut muurin alla. Havaintopiste 7 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 7:

400	alkuperäinen lattiapinta	
114-400	savi, hiekka ja kiviperusta	
98-114	pitkittäinen hirsi (osa), tumma maa	
85-110	poikittaiset hirret	
80-85/96	likainen hiekka	1
0-80	*luonnollinen harmaa hiekka/savi*	*2*

Tila 0007. Tilan eteläosassa vanhan kellarin kohdalla tehdään perustusten suihkupaalutusta. Kuvaussuunta SW. 27.5.2013.

Tila 0007. Pitkittäistä ja eteläistä poikittaista perustusanturaa raudoitetaan. Kuvaussuunta S. 2.7.2013.

Matala länsisiipi oli tutkittu suurimmaksi osaksi vuosien 2011-2012 remonttivaiheen aikana. Nyt eteläisimmästä tilasta dokumentoitiin perustusten puuarinaa ja linnan joskus rakennettua ja joskus käytöstä poistettua kellaritilaa. Eteläisen tilan alimpina kerroksina oli noin korkeudella 0.20 m mpy puhtaita hiekkamaita. Niiden pinta nousi siiven keskiosassa korkeudelle 0.72 m mpy (ks. kartta 48). Eteläisessä osassa oli jäljellä hiukan linnaa edeltäviä 1640 - 1800-luvun alun rantaviivan kulttuurikerroksia korkeudelle 0.50-0.70 m mpy. Kellarin lattia oli ollut noin korkeudella 0.85 m mpy ja siiven 1. kerroksen lattia korkeudella 3.40 m mpy. Etupiha oli kohdalla korkeudella 2.45 m mpy eli maanpintaa on nostettu alueella lähemmäs kaksi metriä. Suuremmassa pohjoisessa tilassa dokumentoitiin linnan perustusten alta muutamissa kohdissa alapuolisia maakerroksia, jotka olivat etupäässä puhtaita hiekkoja. Ison pohjoisen tilan perustusten alla ei ollut puuarinaa ilmeisesti kovemman perustusmaan takia. Puuarina oli vain eteläisimmän tilan kohdalla entisellä ranta-alueella.

5.3. PÄÄRUNGON LÄNSIPUOLISKO, POHJOISOSA

Presidentinlinnan päärungon kellarien muuraaminen alkoi vuonna 1813. Sitä aiemmin päärungon länsipuoliskon pohjoisosan (sisätilat 17,6x3,6 m) kohdalla, sen eteläreunassa leveämmällä alueella, oli sijainnut itä-länsisuuntainen Merikatu/Eteläinen Rantakatu. Katua oli ollut myös rakennuksen paksun sydänmuurin ja päärungon länsipuoliskon eteläosan pohjoisreunassa. Kadun pohjoispuolella eli kellareiden pohjoisreunassa kapeammalla alueella oli sijainnut Merikadun pohjoispuolisen korttelin kahden tonttien eteläosat.

Näissä tiloissa oli tehty megapaalutus 1960-luvun alussa. Vuosien 2011-2012 korjaustyöt olivat ulottuneet vain vähäisesti läntisimpään tilaan 0008. Nyt vanhojen kellareiden lattiatasoja laskettiin noin yhden metrin verran korkeudelle 0.00-0.15 m mpy. Kaivaussyvyys vanhasta lattiapinnasta korkeudelta 0,93-1.26 m mpy oli kuitenkin enemmän, noin 180 cm.

Linnan etupiha sijaitsi kohdalla korkeudella 2.91 m mpy ja sisäpiha korkeudella 3.57 m mpy. Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan sisäpihan lounaisosassa 1700-luvun lopun pihataso oli korkeudella 2.64 m mpy ja luonnollinen puhdas hiekka keskimäärin korkeudella 1.80-1.95 m mpy. Kulttuurikerroksen paksuus vanhasta pihakiveyksestä ja puhtaaseen hiekkaan oli 45-60 cm. Rakenteiden kohdalla luonnollinen puhdas maa tuli esiin vasta syvemmältä sisäpihalta.

5.3.1. Tila 0003

Tila 0003 (**kartta 1; kuva 61**) oli kapea sydänmuurin läpi johtava käytävä (0,90x5,20 m) joka johti etelästä tilasta 0002 pohjoiseen tiloihin 0004-0005. Tilan oviaukon itäpuolella sydänmuurin alla oli megapaalut. Oviaukon kohdalla ja länsipuolella oli pyöreitä puisia pystypaaluja elokuussa 2013, kun kohtaa oli syvennetty. Länsipuolella kivien alla oli esillä hiukan yhden pitkittäisen hirren reunaa. Oviaukon tiiliseinissä kaarevat tiilikomerot, jotka oli betonoitu umpeen.

Tilan pohjoispäässä sen länsipuolelta lähti kaartuva betoniportaikko 1. kerrokseen. Täällä oli seinien vieressä itäpuolisesta tilasta 0004 tulevat tiili- ja betonikoroke ja sisempi matalampi betonikoroke. Portaikko purettiin kuten myös korokkeet ja katto. 1. kerroksen lattia oli kohdalla korkeudella 3.74 m mpy. Kellaritilan betonilattia korkeudella 0.93 m mpy purettiin. Tilaa syvennettiin paloittain, jolloin linnan kiviperustuksen alta tuli jälleen esiin puisia pystypaaluja. Täällä rakennustyöt etenivät saman lailla kuin muissakin tiloissa. Seinien luona kaivettiin syvemmälle kuten muuallakin uusien perusten takia. Kaivutaso oli noin -0.80 m mpy seinien kohdalla. Kerrokset olivat enimmäkseen luonnollista puhdasta savea lattioiden kohdalla. Uusi lattia tuli täällä korkeudelle 0.15 m mpy.

Tilassa 0003 ei oltu tehty ensimmäisessä remonttivaiheessa 2011-2012 töitä. Nyt töiden yhteydessä tehtiin havaintoja linnan puuarinasta. Tilassa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.3.2. Tila 0004

Tila 0004 (3,0x2,6 m) sijaitsi käytävän 0003 itäpuolella (**kartat 1 ja 6; kuvat 61-67**). Tilat 0003-0005 ja 0008 muodostivat töiden aikana yhtenäisen tilan kevyiden väliseinien, portaikon, paksun poikittaisen perustusmuurin ja katon purkamisen jälkeen.

Tilassa 0004 oli kapeat tiilikorokkeet/-vahvikkeet seinien juurella. Niitä oli rikottu useassa kohtaa megapaalutuksen takia, jolloin niitä oli korjattu betonivaluin. Niiden eteen oli valettu vielä matalampi, mutta osittain hiukan leveämpi betoninen tukirakenne. Ylempi koroke oli korkeudella 2.04 m mpy ja betonilattia oli korkeudella 0.93 m mpy. Uusi lattia tuli samalle korkeudelle 0.15 m mpy kuin tilan 0003 lattia.

Tila 0004. Tila ennen tiili- ja betonikorokkeen ja matalamman betonikorokkeen ja lattian purkua. Kuvaussuunta ESE. 24.4.2013.

Tilan koilliskulmassa tehtiin havaintoja **havaintopisteessä 8** seinien alapuolisista kerroksista betonilattian ja seiniä kiertävien megapaalutuksen aikaisten sisempien tukirakenteiden poiston jälkeen kesäkuun puolivälissä 2013. Dokumentointihetkellä oli näkyvissä vain megapaalun tekemisen syvemmälle viemiä maita ja poikittaisen hirren pää. Myöhemmin sekoittuneet maat poistettiin, jolloin megapaalu ja puisia pystypaaluja tuli esiin ja maakerrokset olivat horisontaalisia. Paalut olivat puhtaassa ruskeassa hiekassa.

Ensimmäisessä dokumentointivaiheessa ylemmän betoni- ja tiilivahvikkeen/-korokkeen yläreuna oli korkeudella 2.04 m mpy ja koekuopan pohja korkeudella 0.08 m mpy. 30 cm paksun luonnollisen ruskean hiekan *(5)* yläpinta oli korkeudella 0.38 m mpy, mutta heti havaintopisteen vieressä korkeudella 0.68 m mpy. Yläpuoliset yhteensä 52 cm paksut kerrokset liittyivät linnan rakentamiseen *(1-4).* Poikittaisen veistetyn vaakahirren yläpinta on korkeudella 1.39 m mpy. Sen yläpuolella oli linnan kiviperustaa. Havaintopiste 8 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 8:

150-196 ylempi betoni- ja tiilikoroke
108-150 perustuskiviä, isompia lohkokiviä

85-108	pienehköjä kiviä, silttiä, laastia	
82-85	W-puolella ruskea tasalaatuinen hiekka	1
	E-puolella hirren päällä pari cm harmaata savea	2
65-85	itäpuolella poikittaisen vaakahirren pää (20 cm korkea, 25cm leveä)	
42-85	ruskea hiekka, seassa tiilenpaloja, laastia, savea, sotkun näköistä	3
30-42	lähes puhdas, ihan vähän likainen hiekka	4
0-30	*luonnollinen ruskea hiekka*	*5*

Ylemmän tiili- ja betonikorokkeen päällä seinässä oli kolme riviä tiiliä pystysuoraan kunnes holvi alkaa kaartaa. Puuarinasta näkyi kaksi hirrenpäätä. Ne olivat 24-25 cm leveitä ja 10-20 cm korkeita ja ne sijaitsivat 50 cm päässä toisistaan. Sivummalla luonnollinen puhdas maa tulee 20 cm korkeammalla esiin. Tämän havaintopisteen edellä mainitut kerrokset olivat havaintopisteen takana olevan megapaalun kuopan häiriöitä. Luonnollinen puhdas maa oli täällä muuttunut itäpuolisen tilan 0033 savesta hiekaksi, joka sijaitsi poikittaisten hirsien alapinnan korkeudella eli korkeudella 1.19 m mpy.

Tilaa syvennettiin vaiheittain. Suihkupaalutuksen jälkeen tiiliseinien ja matalan kiviperustan alle valettiin lohkoittain seinien perustukset. Kiviä poistettiin seinän tieltä. Kesäkuun lopussa 2013 tilan kaakkoiskulmasta otettiin kerrosten korkeustietoja **havaintopisteessä 9** ylös. Profiilin alapinta oli korkeudella -0.05 m mpy ja yläpinta ylemmän korokkeen yläreunalla korkeudella 2.00 m mpy. Alimpana oli suihkupaalutuksen massaa *(2),* jonka yläpinta oli korkeudella 0.70 m mpy. Sen päällä oli linnan rakentamiseen liittyvä 10 cm vaaleanruskea hiekka *(1)*, jossa oli kiviä. Rakennuksen kiviperustus alkoi korkeudella 0.80 m mpy. Havaintopisteen vieressä luonnollisen puhtaan ruskean hiekan yläpinta oli samalla korkeudella. Edelliset olivat samalla korkeudella tilan koilliskulman luonnollinen puhdas hiekka. Havaintopiste 9 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 9:

130-205	ylempi tiilikoroke	
85-130	muurattu kiviperustus	
75-85	vaaleanruskea hiekka, kiviä	1
0-75	suihkupaalutuksen betonia/	2
	pohjoispuolelle vieressä puhdas ruskea hiekka	

Eteläseinässä oli tiilikorokkeen yläpinnasta vielä kuusi tiilikerrosta ennen kuin holvi alkoi kaartua.

Tilassa 0004 ei oltu tehty ensimmäisessä remonttivaiheessa 2011-2012 töitä. Nyt töiden yhteydessä tehtiin havaintoja linnan puuarinasta kahdessa kohtaa. Tilassa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.3.3. Tila 0005

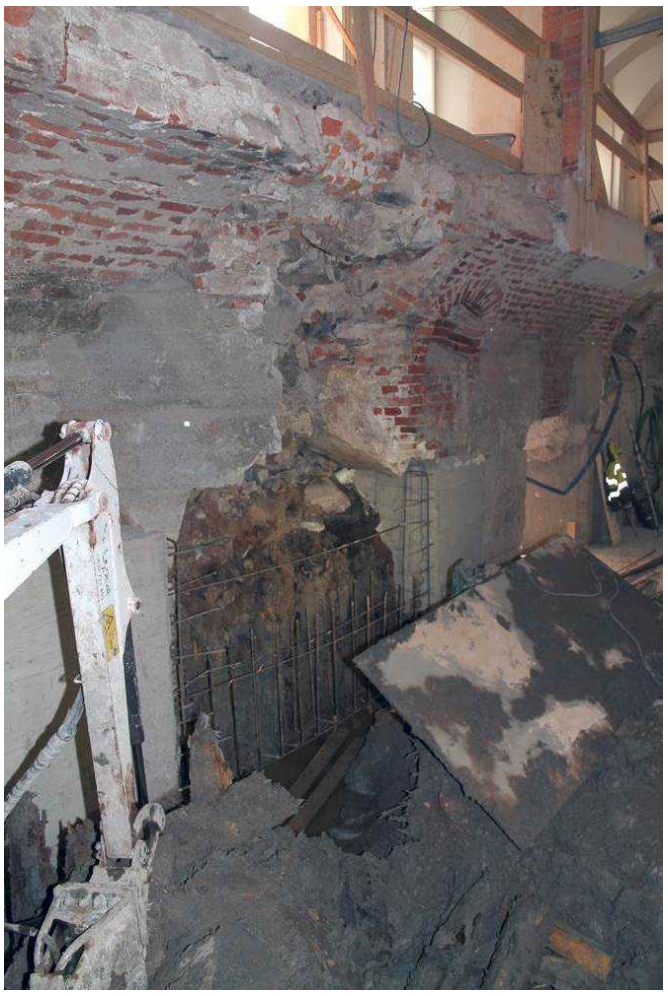
Tila 0005 (**kartat 1 ja 6; kuvat 68-74**) oli kapea tila (4,2x1,5 m mpy) piirustusten mukaan portaiden länsipuolella ennen länsipuolen paksua poikittaista kiviperustaa. Tilan pohjoisseinän alla pystypaalujen paalunpäät olivat korkeudella 0.86 m mpy **havaintopisteessä 10**. Paalujen päällä ei ollut horisontaalisia hirsiä vaan sekaista maata johtuen länsipuolella sijaitsevasta megapaalusta. Kivi- ja tiiliseinä alkaa tavallista ylempää edellisestä syystä. Uusien seinien perustusten kaivamisen takia pohja oli seinän kohdalla korkeudella -0.70 m mpy. Havaintopiste 10 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 10:

190-	kiviperustus, tiiliseinä	
156-190	sekoittunut hiekka, kivet	1
0-156	paalut, savi	2

Tilat 0003-0005. Eteläseinän kohdalle on kaivettu kuoppa megapaalun kohdalle perustusten betonointia varten. Kaivaminen ja betonointi tehtiin paloittain. Taustalla on tilat 0003 ja 0004. Kuvaussuunta SE. 23.7.2013.

Tila 0005. Havaintopiste 10. Pohjoisseinän kuoppa, jossa näkyy tiiliseinän kohdalla megapaalutuksen yläosan sekoittuneita maita ja puisia pystypaaluja. Kuvaussuunta ENE. 13.9.2013.

Tilan purettu lattia oli sijainnut korkeudella 1.04 m mpy ja uusi lattia tuli korkeudelle 0.00 m mpy. Se oli hiukan alempana kuin itäpuolen tiloissa, mutta samalla korkeudella kuin etelä- ja länsipuolen tilat.

Tilassa 0005 ei oltu tehty ensimmäisessä remonttivaiheessa 2011-2012 töitä. Nyt töiden yhteydessä tehtiin havaintoja linnan puuarinasta. Tilassa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.3.4. Tila 0008

Tila 0008 (**kartta 1; kuvat 75-81 ja 82-85**) sijaitsi linnan päärungon luoteiskulmassa edellisten tilojen länsipuolella. Sinne oli ollut alun perin yhteys alkuperäisen länsisiiven eteläpään portaikon kautta ja myöhemmin länsisiiven uudelleenrakentamisen jälkeen pohjoispuolen 1. kerroksen tilasta 1032-1033. Ennen remonttia oviaukossa oli länsisiiven länsireunassa kulkevan putki- ja huoltotunnelin 0009 pää. Tilan (5,9x4 m) eteläseinässä oli myöhemmin tehty pieni putkitunneliaukko tilaan 0006. Aukko oli laajennettu vuonna 2012 kulkuaukoksi. Tilaa oli tyhjennetty vuonna 2012 ja suihkupaalutettu jo silloin ensi kerran. Tilan kaakkoisnurkassa oli valtava uuninpohja isoista kivistä, joka oli ulkovuorattu tiilillä. Tätä oli myös purettu osittain vuonna 2012. Huhtikuuhun 2013 mennessä oli purettu uuninpohja ja myös poikittaisen väliseinän perustusmuuri tiloihin 0003-0005. Sen alla oli näkyvissä pystypaalujen päitä valvontakäynnin aikana elokuussa 2013. Tila ei ollut ennen remonttia varsinaisessa siistissä varastokäytössä kuten tilat 0002-0006, vaan siellä oli maamassoja korkeudelle 1.25 m mpy saakka, joita poistettiin vähitellen korjausten aikana.

Tilan länsipäähän tuli hissikuilun. Sen takia holvikatto purettiin tältä kohtaa. Samoin kohdalle tehtiin syvä kuoppa, jolloin näkyi puisia linnan pystypaaluja seinien alla. Myös tämä tila oli megapaalutettu 1960-luvun alussa.

Tilan lattia tuli samaan tasoon kuin tilojen 0002, 0005, 0006 ja uusien länsisiiven eteläpään kellareiden lattiat eli korkeudelle 0.00 m mpy.

Tila 0008. Tilan luoteisnurkka. Oviaukko johtaa putkitunneliin 0009. Aukon itäsivulta on purettu tilan 0009 betonirakenteet. Alun perin se on johtanut sisäpihalle. Holviin on tehty aukko kohdalle tulevan hissin takia. Lattiaan tehtiin myöhemmin myös iso kuoppa hissikuilun takia. Kuvaussuunta NW. 18.6.2013.

Tilassa 0008 oli tehty vähäistä valvontaa vuosien 2011-2012 remontin aikana, mutta silloin ei oltu havaittu linnaa edeltäviä kerroksia. Uudessa remonttivaiheessa tilasta 0008 ei löytynyt linnan rakentamista edeltäviä kerroksia.

5.4. LÄNSISIIPI

Länsisiiven (sisätilat 8.0x22,5 m) kohdalla oli sijainnut 1600- ja 1700-luvuilla Merikadun/Eteläisen Rantakadun pohjoispuolella olleen korttelin etelälaidan keskimmäisen tontin pääosa. Sen rajoissa tapahtui aikojen kuluessa useita muutoksia ja lopulta yhdistäminen itäpuoliseen tonttiin. Sen itäraja sijaitsi vain hiukan vaihdellen linnan sisäpihan länsiosassa.

Länsisiiven kohdalla rakennettiin 1800-luvun alussa Heidenstrauchin ulkorakennus, joka rakennettiin uudelleen kun Heidenstrauchin kauppiaspalatsi muutettiin keisarilliseksi palatsiksi.

Länsisiivessä ei ole ollut kellareita. Siivessä ei tavattu enää perustusten puuarinaa. Megapaalutus oli tehty koko siiven alueella, jolloin tiloja oli avattu kaikkialta runsaasti. Siiven länsireunalla meni lähes kaksi metriä korkea ja alle 1,5 metriä leveä putkikanava. Itäseinän vierellä meni lattian alla toinen pienempi putkikanava. Eteläisimmässä huonetilassa oli käytöstä poistetut ja peitetyt portaat päärungon kellariin tilaan 0008. Nyt suihkupaalutettiin suurin osa seinien perustuksista. Tiloihin 1032-1033 ja 1036 tehtiin kaksi uutta kellaria, joiden lattiat tulivat korkeudella 0.00 m mpy. Muualla korkeudella 3.75 m mpy olevat lattiat poistettiin ja maata kaivettiin keskimäärin 30-60 cm putkitusten takia. Lattiat tulivat kaikkialla entisille tasoilleen paitsi pohjoisosassa, jossa lattia laskettiin samalle tasolle muiden tilojen kanssa.

Sisäpiha sijaitsi länsiosassaan korkeudella 3.51 m mpy ja aikaisempien kaivausten perusteella 1700-luvun lopun mukulakivetty pihataso oli korkeudella 2.64-2.80 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli keskimäärin korkeudella 1.80-1.90 m mpy.

Länsisiivessä ei oltu linnan aiemmassa peruskorjausvaiheessa tehty korjaustöitä, joten arkeologista valvontaa ei oltu myöskään tehty.

5.4.1. Tila 0009

Tila 0009 (**kartat 2 ja 7-8; kuvat 91-95**) oli kapea betonitunneli länsisiiven länsireunassa 1. kerroksen alapuolella. Se oli 24 metriä pitkä ja 1. kerroksen lattiassa sen betonikaton leveys oli 1,5 metriä. Kyseessä oli putkia ja kaapeleita sisältävä tunneli. Se alkoi päärungon kellarin tilan 0008 luoteiskulman vanhasta oviaukosta ja jatkui aina linnan pohjoissiiven pesutilaan 1057 saakka. Sen yhteispituus oli näillä alueilla 40 m. Siitä erkani pohjoissiiven pesutilan alla länteen putkitunneli. Tunnelin toinen haara meni pesutilan pohjoispuolella sijaitsevaan kellarissa olevaan tilaan, jonne tuli myös pohjoissiiven pohjoisreunalla mennyt tunneli.

Länsisiiven eteläpäässä siitä erkani itään päin tilaan 0036 seitsemän metrin pituinen tunneli. Sen putket jatkuivat myös matalan länsisiiven länsireunan putkitunneliin. Sen

pohja oli tilan 1032-1033 kohdalla 188 cm lattian alapuolella eli korkeudella 1.54 m mpy ja katto 3.43 m mpy. Tilan 1032-1033 luoteisosasta lähtien tunneli meni suoraan länsiseinän suuntaisesti ja silloin sen betonikaton itäreuna oli länsiseinästä 1,5 metriä itään. Sisältä se oli noin yhden metrin levyinen. Tunnelin katoissa olevasta kahdesta reiästä saatiin tunnelin keskivaiheilta ja pohjoisosasta sen korkeudeksi 168 cm ja 173 cm. Sen betonikatto oli korkeudella 3.43-3.68 m mpy kohoten pohjoiseen päin.

Tilat 1032-1033 ja 0009. Osittain purettu putkitunneli 0009 tilan länsiosassa ennen lopullista purkamista. Kuvasuunta W. 12.6.2013.

Tunnelia ei purettu, joten sen alapuolisia kerroksia ei voitu tutkia. Ainoastaan eteläisimmässä tilassa se purettiin, mutta sieltä ei löytynyt mitään linnaa edeltäviä kerroksia.

5.4.2. Tilat 1032-1033

Toukokuun lopussa dokumentoitiin tilasta 1032-1033 (**kartat 2 ja 7-8; kuvat 85-99**) löydetty suorat kiviportaat **dokumentointikohtana 2**. Ne alkoivat heti lattian alta tilan eteläseinän äärellä. Kyseessä oli tila (4,8x4,8 m), jossa oli ollut linnan kylmätila keisarilliseksi palatsiksi muuttamisen jälkeen. Tilan lattia oli ollut korkeudella 3.74 m mpy.

1800-luvun lopussa lähes koko tila on ollut kylmätilana, mutta vuoden 1915 piirroksessa tilan eteläseinän viereen on ilmestynyt alas länteen päin johtavat portaat päärungon kellaritilaan 0008.

Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Kellarittoman länsisiiven tilojen 1032-1033 lounaiskulmasta tuli esiin peitetty portaikko, joka johti linnan päärungon tilaan 0008. Portaiden päässä olevan rakennusjätteen takana oli putkitunneli 0009. Kuvaussuunta WSW. 27.5.2013.

Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista. Kuvaussuunta SE. 27.5.2013.

Portaat olivat itä-länsisuunnassa 1,40 metriä leveät ja niitä oli 3,75 metriä esillä ennen kuin betonitunnelin 0009 seinän äärellä olevat irralliset kivi- ja tiilimassat tulivat vastaan. Pohjoisessa se rajautui isoista kivistä tehtyyn 50 cm leveään porrasseinään. Kivisiä porraskiviä oli esillä silloin yhteensä kuusi kappaletta ja lisäksi kolme samalla korkeudella ylimmän askelman kanssa korkeudella 3.17 m mpy. Portaiden viimeinen esille saatu porrasaskelma oli korkeudella 2.30 m mpy ja sen länsipuolinen maa korkeudella 2.12 m mpy. Porrasaskelmien leveys oli 25 cm ja korkeus 17-18 cm. Porraskivien alla oli yksi kokonainen tiilikerros lappeellaan ja sen päällä pieniä tiipaloja.

Portaiden alapäästä tuli esiin betoniseinä ja sen takaa linnan päärungon pohjoisseinän läpi tiilinen oviaukko etelään kellariin 0008. Oviaukko oli osittain betonilla umpeen muurattu itäsivultaan megapaalun ja tunnelin 0009 betoniseinän takia. Alkuperäinen leveys oviaukolle 126 cm. Oven yläreuna oli korkeudella 3.26 m mpy.

Tilan itäreunassa lähes 50 cm itäseinästä länteen meni seinän suuntaisesti melko nopeasti lattian alla pienempi betoninen putkitunneli, joka oli kokonaisuudessaan 70 cm

leveä. Sen länsiseinä oli noin 115 cm tilan itäseinästä länteen. Betonitunneli oli 40 cm korkea lattian alla ja sisäpinnan pohja oli korkeudella 2.99 m mpy. Tilan kaakkoisnurkassa leveä putkitunneli meni itään perustusten läpi. Itäseinän kivijalka oli betonoitu koko korkeudeltaan. Seinä leveni alaspäin voimakkaasti ja se oli ainakin 1,5 metriä korkea. Sen yläpinta oli 28 cm lattian alapuolella korkeudella 3.52 m mpy.

Tilat 1032-1033 ja 0009. Tilan itäosa, jossa itäseinän perustus oli vahvistettu ilmeisesti megapaalutuksen yhteydessä 1960-luvulla betoniseinällä. Itäseinän vieressä heti lattian alla meni matala putkitunneli. Isompi putkitunneli meni seinän läpi sisäpihalle itäseinän eteläosassa. Kuvaussuunta ENE. 12.6.2013.

Eteläseinän perustukseen tehtiin liikkumista varten aukko sisäpihalle. Tästä tuli sitten oviaukko sisäpihan alle tehtyyn isoon kellariin.

Tila oli etupäässä melko yhtenäistä täyttöhiekkaa, jossa pinnalla oli purkujätettä. Portaita dokumentoitaessa se oli korkeudella noin 3,20 m mpy. Kerros muuttui luonnolliseksi hiekaksi ja saveksi alaspäin mentäessä. Vanhoja linnaa edeltäviä kulttuurikerroksia ei tavattu.

Havaintopiste 11 sijaitsi tilan pohjoisseinän kivijalan edessä 3,0 metriä länteen tilan itäseinästä. Tilan lattia oli korkeudella 3.74 m mpy. Pohjoisseinän edessä 50 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka *(2)* oli tullut esiin 1,6-1,9 metriä lattian alapuolelta korkeuksilta 1.84-2.14-m mpy. Yläpuolella oli linnan rakentamiseen liittyvä 16 cm paksu likainen hiekka *(1)* ennen linnan kiviperustaa, joka tuli esiin profiilissa korkeudella 2.25 m mpy. Havaintopiste 11 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 11:

66--	kiviperustus, tiiliseinä	
50-66	likainen hiekka	1
0-50	*luonnollinen hiekka*	*2*

Tilaan tehtiin uusi kellari, joka oli yhteydessä tiloihin 0008, pohjoispuoliseen uuteen kellariin ja sisäpihan alle tehtyyn uuteen kellariin. Tilan lattia tuli korkeudelle 0.00 m mpy.

Tilan 1032-1033 etelälaidassa oli lattian alla peitetty linnan portaikko päärungon kellariin. Tilan länsi- ja itäreunoilla meni putkikanavia. Tilassa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita portaikon, putkitunneleiden ja megapaalutuksen takia.

5.4.3. Tila 1036

Ensimmäisen kerroksen tilan 1036 (**kartat 2 ja 7-8; kuvat 100-107**) alle tehtiin aikaisemmin kellarittomaan tilaan uusi kellari. Tilan (6,5x4,7 m) länsiosaan tuli etelänpuoleisesta tilasta 1032-1033 pieni betoninen putkitunneli, josta tilan eteläosassa haarautui länteen toinen huomattavasti isompi betonitunneli. Se suuntautui länsisiiven länsireunalla menevään tunneliin 0009.

Itäseinän kivijalka oli vahvistettu megapaalutuksen aikana betoniperustuksella, joka oli 45 cm leveä yläosastaan. Sen yläpinta oli 28 cm lattian (3.75 m mpy) alapuolella. Sen länsipuolella oli edelleen matala betoninen putkitunneli. Tunnelin pinta oli alle 20 cm lattian alapuolella ja sisäpohja oli 68 cm lattian alapuolella ja sen länsiseinä oli 150 cm länteen tilan itäseinästä.

Iso tunneli seinineen täytti tilan eteläosan. Sen leveys oli tilan länsiseinän alla 42 cm ja korkeus 82 cm. Se leveni nopeasti itään päin. Tässä kohdassa sen sisäosan pohja oli 145 cm lattian alapuolella eli korkeudella 2.30 m mpy. Sen eteläseinä oli kaakkoisnurkassa 65 cm pohjoiseen. Kanava siirtyi lännempänä hiukan pohjoisemmaksi, joten lännessä se oli yhden metrin päässä. Tunnelin pohjoisseinä oli 90 cm korkea ja sen alla oli tyhjää tilan tyhjentämisvaiheessa.

Pohjoisseinämässä seinän perustuksen laajentuma oli 45 cm lattian alapuolella kuten myös länsioven kohdalla.

Kuva 102. *Tila 1036. Tilan pohjoisosa, jossa on edelleen pohjalla uudempaa täyttömaata. Tilan itäreunalla lattian alapuolella on seinän suuntainen matalampi putkitunneli. Itäseinän perustus on betonoitu ja pohjoisseinällä on megapaalu. Oikealla on tilan eteläreunan ison putkitunnelin pohjoisseinä. Kuvaussuunta ENE. 3.6.2013.*

Havaintopiste 12 sijaitsi 1,6 metriä pohjoiseen eteläseinästä ja 50 cm länsiseinästä itään. Se dokumentoitiin tilan kaivamisen loppuvaiheessa. Lattia oli korkeudella 3.75 m mpy ja profiilin pohja korkeudella -0.02 m mpy- 175 cm paksut luonnolliset puhtaat maat *(3-5)* olivat korkeudelle 1.73 m mpy ennen linnan rakentamiseen liittyviä yhteensä 39

cm paksuja tummaa likaista hiekkaa *(2)* ja hienoa hiekkaa *(1)* ja betonitunnelin lattian alapintaa, joka oli korkeudella 2.12 m mpy. Havaintopiste 12 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 12:

377	lattia	
314-377	betonitunnelin betonikattoa/seinän perustaa, tiiliseinää	
232-314	betonitunnelin aukko	
214-232	betonitunneli lattia	
194-214	hieno hiekka	1
175-194	tumma likainen hiekka	*2*
140-175	*luonnollinen vaalea hiekka*	*3*
42-140	*luonnollinen savi*	*4*
0-42	*luonnollinen vaalea hieno hiekka*	*5*

Tila oli tyhjennetty kokonaan tammikuun 2014 lopussa. Täyttöhiekan alta tuli luonnollista puhdasta savea ja sen alta hiekkaa mm. **havaintopisteen 13** kohdalla. **Havaintopiste 13** sijaitsi tilan eteläseinästä 4,2 metriä pohjoiseen länteen menevän oviaukon pohjoisreunan kohdalla. Tilan lattia oli korkeudella 3.74 m mpy ja profiilin/kaivauksen pohja korkeudella -0.06 m mpy. Alimpana oli 100 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka *(3)* ja sen päällä oli vielä noin 70 cm paksu luonnollinen puhdas savi/siltti *(2)* korkeudelle 1.64 m mpy. Ylimpänä ennen linnan kiviperustaa oli perustuksiin liittyvä 40 cm paksu sekoittunut hiekka *(1).* Kiviperusta alkoi korkeudella 2.06 m mpy. Havaintopiste 13 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 13:

380	lattia	
210-380	kiviperustaa	
170-210	sekoittunut hiekka	1
100-170	*luonnollinen savi/siltti*	*2*
0-100	*luonnollinen hiekka*	*3*

Pohjoisseinän keskeltä 2,3 metriä itään länsiseinästä otettiin vielä korkeudet **havaintopisteessä 14**. Profiilin pohja oli korkeudella 0.00 m mpy ja yhteensä 240 cm korkeat luonnolliset puhdas hiekka *(3)*, savi *(2)* ja tummanharmaa hiekka olivat korkeudelle 2.40 m mpy saakka. Yläpuolella oli megapaalutuksen vahvistukset ym. Havaintopiste 14 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 14:

375	lattia	
345-375	tiiliseinä	
240-345	megapaalutuksen betoniset vahvistukset/kiviperustus	
187-240	*luonnollinen tummanvaalea hiekka. Havaintopisteen*	*1*

molemmilla puolilla oli kiviperustus/megapaalu tällä korkeudella.

115-187	*luonnollinen harmaa savi*	*2*
0-115	*luonnollinen vaalea hiekka*	*3*

Tila 1036. Havaintopiste 14. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisseinän keskellä. Pohjoisseinän alla perustuksissa näkyy megapaaluja ja itäseinän vieressä kulkeva pieni putkitunneli. Kuvaussuunta N. 20.1.2014.

Tilassa 1036 ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita viimeistään megapaalutuksen ja tunneleiden takia.

5.4.4. Tilat 1037-1041, tilojen 1040 ja 1043 länsiosat, 1044-1045 ja 1051

Tiloissa 1037-1041, 1045, 1051 ja tilojen 1032-1033, 1040 ja 1043 länsiosassa ja tilassa 1045 (**kartat 2 ja 8; kuvat 108-112**) otettiin esiin länsiseinän vieressä kulkevan putkitunnelin 0009 katto. Sen itäreuna ja korkeus dokumentoitiin. Itäreuna ei ollut suora, mutta se oli suurin piirtein 140 cm länsiseinästä itään. Sen katto oli pohjois- ja eteläpäissä noin 44-50 cm lattian alapuolella ja keskellä 22-25 cm aivan seinän vieressä. Lattia oli eteläpään huoneissa korkeudella 3.74 m mpy ja pohjoispään huoneissa korkeudella 3.96 m mpy. Betonitunnelin katto oli korkeudella 3.43-3.75 m mpy nousten pohjoiseen päin.

Tilat 1037-1041. Lattia on purettu ja tilan länsireunassa näkyy putkitunnelin 0009 betonikattoa. Tilaa on syvennetty vain vähän heti lattian alle tulevien putkitusten takia. Kuvaussuunta S. 27.5.2013.

Huoneiden 1039 ja 1045 kohdalla betonitunnelin katossa oli reiät, josta käsin pystyttiin mittaamaan kuinka paljon alempana betonitunnelin lattia oli. Ne olivat 168 ja 173 cm katon yläpinnan alapuolella.

Tiloissa 1037-1051 kaikki väliseinät poistettiin. Alueita ei syvennetty paljonkaan, eteläosassa keskimäärin 30-35 cm ja pohjoisosassa 60 cm, jossa lattia oli sijainnut 30 cm korkeammalla. Tunnelin betonikaton tason itäpuolella tietyissä kohdissa kaivettiin betonikaton pintaa syvemmälle noin korkeudelle 3.25 m mpy (sora 3.36 m mpy). Tämä tehtiin, jotta viemäriputket ym. saatiin asennettua uuden lattiapinnan alle. Lattiat tulivat muutamia senttejä korkeammalle (valu 3.72 m mpy) siiven länsiosan huoneiden vanhaa lattiakorkeutta (3.67 m mpy) ylemmäksi. Aivan pohjoisosan lattioita laskettiin noin 30 cm muiden lattioiden kanssa samaan tasoon.

Tilat 1040-1050. Tilojen väliset seinät ja lattiat on purettu. Näitä tiloja madallettiin vain vähän. Kuvaussuunta SE. 13.6.2013.

Tiloista 1037-1041, tilojen 1040 ja 1043 länsiosat, 1044-1045 ja 1051 poistettiin pintamaita vain vähän. Tiloissa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita kaivetuilla korkeuksilla ja länsireunan putkitunnelin takia.

5.4.5. Tilat 1040 ja 1042-1043

Tilojen (**kartat 2 ja 8; kuvat 110-128**) itäseinän juurelta purettiin kohdalla ollut betonitunneli, joka oli tavattu jo aiemmin eteläpuolen huoneissa. Sen yläosa oli näissä tiloissa (8.9x4,9 m) keskimäärin 25-30 cm lattian alapuolella ja se oli sisältä 60 cm leveä ja 40 cm korkea. Nyt käsillä olevissa tiloissa sen itäseinä oli 55 cm ja länsiseinä 1,2 metriä länteen itäseinästä. Tilan 1040 kaakkoisnurkassa tunneli jakaantui etelään ja kaakkoon. Kohdelle tuli myös uudet syvemmälle laitetut putket.

Tilan itäseinän alta paljastui putkitunnelin purun jälkeen 55 cm leveydeltä ja 25 cm korkeudelta betonia, joka oli putkitunnelin itäseinää siiven itäseinän kiviperustan edessä. Putkitunnelin kohdalle syntyi 4,9 metriä pitkä ja 1,3 metriä leveä kaivanto. Kaivanto oli 40-50 cm syvä. Lattia oli sijainnut tilan 1042 tässä kohtaa korkeudella 3.67 m mpy ja tilassa 1040 ilmeisesti samalla korkeudella. Pohjoispuolen tila 1046 oli 30 cm

korkeammalla. Seinäperustuksen betonin yläpinta oli korkeudella 3.30 m mpy. Myöhemmin betonin poiston jälkeen sen takaa tuli esiin itäseinän kiviperustus.

Betonin alta otettiin kahdesta kohtaa korkeustiedot. **Havaintopiste 15a** sijaitsi tilan 1042 oviaukon (75 cm etelään) ja tilan 1040 ikkunan välissä 2,8 metriä pohjoiseen tilan 1040 eteläseinästä. Betonin yläpinta oli korkeudella 3.30 m mpy. Sen alla uudemmaksi kerrokseksi tulkitun tumman maan paksuus pieneni pohjoiseen päin. Profiilin pohja oli korkeudella 2.81 m mpy ja luonnollinen puhdas hiekka *(2)* oli korkeudella 2.96 m mpy. Tumman maan *(1)* yläpinta betonin alla oli korkeudelle 3.06 m mpy. Havaintopiste 15a sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 15a:

49-	tiiliseinä	
25-49	betonia	
15-25	tumma nokinen sekainen hiekka, luita	1
0-15 cm	*luonnollinen hiekka*	*2*

Havaintopiste 15b sijaitsi tilan 1040 ikkunan keskilinjan kohdalla 1,4 metriä pohjoiseen tilan 1040 eteläseinästä. Betonin yläpinta oli korkeudella 3.30 m mpy. Profiilin pohja oli korkeudella 2.66 m mpy ja luonnollinen puhdas hiekka oli korkeudella 2.73 m mpy. Tumma maan *(1)* yläpinta betonin alla oli korkeudella 3.05 m mpy. Havaintopiste 15b sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 15b:

39-64	betoni	
7-39	tumma nokinen sekainen hiekka, luita	1
0-7	*luonnollinen hiekka*	*2*

Itäseinän vierestä puretun 100 cm metriä leveän putkikanavan kaivannon pohjan pohjoisosassa oli luonnollista puhdasta hiekkaa, mutta eteläpäässä oli tummaa sekoittunutta hiekkaa. Tämän tumman vyöhykkeen itäreuna meni NW-SE – suunnassa ja se jatkui enemmän vaaleaan hiekkaan sekoittuneena kaakkoon havaintopisteen 15b suuntaan linnan itäseinän alle. Tämän alueen tummempi alue länsiprofiilin kohdalla kaivettiin kerroskaivauksena, **dokumentointkohtana 3**, puhtaaseen maahan saakka. Ilmiön länsiraja jäi maamassojen alle, sillä kaivannon länsipuolista aluetta ei kaivettu rakennustöissä syvemmälle. Kaivausalueen länsipuolella lattianpoiston (3.67 m mpy) jälkeen rakennusjätekerroksen yläpinta oli noin korkeudella 3.20 m mpy.

Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Tumman maan pohjoispuolella oli puhdas hiekka. Taustalla betonin alla sijaitsivat havaintopisteet 15a-b. Kuvaussuunta E. 30.8.2013.

Ilmiön keskellä kaivannon länsiprofiilissa voitiin havaita että uudempi täyttömaa (hiekkaa, tiiliä, kiviä) tuli harmaan hiekan pinnalle (2.70 m mpy) saakka kuoppamaisessa muodossa. Tästä kerroksesta otettiin talteen lähempää tarkastelua varten koristelematon liitupiipunvarsipala ja muutamia posliini- ja punasaviastioiden paloja. Linnan rakentamisaikaan tai nuorempaan aikaan kuuluvat löydöt poistettiin täällä ja muissa kohteissa myöhemmin uudempina löytöinä. Samoin vanhemmat esinekatkelmat sekoittuneista maista poistettiin luetteloinnin jälkeen kuten myös vanhoista kerroksista löydetyt rautaesineet (liite 5 poistetut löydöt: 2-6).

Ylimpänä vanhana kerroksena oli pohjoisreunastaan kaareva läikkä harmaata nokista hiekkaa, jossa ei ollut kiviä. Se oli 60 cm itäseinän betonirakenteen alapuolella ja noin 100 cm lattian alapuolella korkeudella 2.70 m mpy. Harmaan maan pohjoisreuna oli 2,5 metriä pohjoiseen tilan 0040 eteläseinästä. Sen pohjoisreunassa erottui 1,5 cm paksu tummaraita (maatunutta puuta?).

Kaivannon puhdistetussa pohjoisosassa luonnollinen puhdas hiekka oli harmaan hiekan kanssa samalla korkeudella. Kohdasta oli poistettu kuitenkin 10-20 cm puhdasta hiekkaa, sillä kaivannon länsiprofiilissa näkyi että sen pinta oli noin 10 cm korkeammalla ja itäpuolella havaintopisteen 15a kohdalla 20 cm korkeammalla.

Samassa kohtaa länsiprofiilia ylöspäin kohoavaa tummaa raitaa ja sen päällä ja alla olevaa harmaata maata oli jäljellä suunnilleen 50 cm leveydeltä pohjoiseen päin. Puhdistetun länsiprofiilin pohjoispäässä kapealla alueella tumman maan päällä oli säilynyt vielä noin 30 cm:n korkeudelta vaaleita hiekkoja ja tummia raitoja noin korkeudelle 3.10 m mpy. Kyseessä saattoi olla vanhoja kerroksia tai linnan rakentamisen aikaisia kerroksia. Päällä oli varmasti uudempia täyttömaita vielä korkeudelle 3.20-3.25 m mpy saakka.

Ilmiö kaivettiin esiin kahdessa lohkossa. Aluksi tumman raidan päältä poistettiin harmaata hiekkaa 5-10 cm. Esiin saatiin noin 1,5 cm paksu tumma raita, jonka pinta painui ohentuen loivasti etelään päin alemmaksi. Itään päin kerros muuttui paksummaksi maakerrokseksi. Raidan alla oli sama hieno yhtenäinen 20-25 cm paksu harmaa hiekkakerros kuin raidan yläpuolella. Kerros paksuni kaakkoon ja etelään päin. Sen pinta laski hieman etelään ja tasoittui vaakatasossa kulkevaksi kerrokseksi. Kaivannon eteläpäässä se oli 35 cm paksu. Sen alaosa muodostui ruskeammasta

kerroksesta, joka paksuni etelään päin. Sen yläpinta oli etelässä korkeudella 2.60 m mpy ja alapinta 2.25 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli kuopassa alimmillaan korkeudella 2.25 m mpy ja ylimmillään korkeudella 2.41 m mpy. Kaivauksen pohja korkeudella 2.15 m mpy.

Tasossa näkyneen tumman kaarevan raidan kohdalla kuopan pohjoisseinämä oli pystysuora. Täällä harmaa hiekka ja vaalea luonnollinen hiekka sekoittuivat ennen kiinteämpää luonnollista puhdasta hiekkaa.

Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Puolet ilmiöstä on kaivettu. Oikealla näkyy profiilissa joitakin vanhoja kerroksia. Muuten ilmiön päällä on rakennusjätettä. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Harmaasta hiekasta (DK3, tumma läikkä) tuli kuparilejeerinkinen sormustin, liitupiipun koristelemattomia varsikatkelmia, useita piiposliiniastioiden paloja, punasavi- ja valkosaviastioiden paloja, lasipikarin jalkareunapala, vihreän retusoidun ikkunalasin pala ja palamattomia eläinten luita (KM 40462:11-18). Esinelöydöt viittaavat että kyseessä oli vanhat kerrostumat. Piiposliiniastioiden palat viittaavat ettei kyseessä ole kuitenkaan kaupungin varhaisin aika.

Ilmiön laajempi tulkinta on seuraavien tilojen lopussa.

Tiloissa 1040 ja 1042-1043 poistettiin maata vain vähän, mutta syvemmälle kaivetussa itäosassa oli linnaa edeltäviä kulttuurikerroksia puhtaaseen hiekkaan kaivetussa noin 45 cm syvässä NW-SE –suuntaisessa kapeassa kaivannossa tai kuopassa.

5.4.6. Tilat 1046-1050

Tilat 1046-1050 (**kartat 2, 8-9; kuvat 110-112 ja 129-140**) sijaitsi länsisiiven koilliskulmassa. Se muodostui valvonnan alkaessa W-E – suuntaisesta käytävästä 1046 ja sen pohjoispuolella olevista pienistä kopeista 1047-1050 (yhteensä 6,5x3,6 m). Tilan pohjoispuolella oli tila 1052 (porrashuone). Länsipuolella oli tilat 1045 ja 1051, josta jälkimmäisestä johti portaat pohjoissiiven tiloihin 1053-1057.

Tilasta oli purettu ennen valvonnan alkamista koppien seinät ja lattiarakenteet. Eteläpuolisia tiloja 30 cm korkeammalla sijaitseva lattia (3.97 m mpy) ja sen alapuolista sekaista hiekkaa oli poistettu noin 60 cm. Tilan länsipuolella tiloissa 1045 ja 1051 meni aikaisemmin mainittu ja kuvailtu betoninen putkitunneli 0009 ja näiden tilan itäosassa pienempi putkitunneli.

Tilan keskiosaan pohjois- ja eteläseinän kohdalle tehtiin suihkupaalutuspisteiden kohdalle kaivetun tavoitesyvyyden alapuolelle kaksi koeopistoa.

Tila 1046. Havaintopiste 16 on oikealla ja havaintopiste-17 vasemmalla. Kuvaussuunta E. 6.6..2013.

Ensiksi tehty koepisto, **havaintopiste 16**, sijaitsi eteläisen seinän juurella tulevan suihkupaalutuksen kohdalla 2,8 metriä länteen itäseinästä. Se kaivettiin puhtaaseen maahan saakka ja sen itäprofiili dokumentoitiin. Lattiapinta sijaitsi tässä kohdassa korkeudella 4.00 m mpy ja koepiston pohja oli korkeudella 2.38 m mpy. 12 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka *(11)* oli korkeudella 2.50 m mpy. Vanhat kerrokset *(3-10)* ulottuivat noin 100 cm pohjasta eli korkeudella 3.38 m mpy saakka. Havaintopiste 16 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 16:

168	jalkalistan yläreuna	
162	vanha lattiapinta	
130-162	seinän betoni-/tiiliperustus	
100-130	seinän epämääräinen betoni/tiiliperustus	
99-100/101	tumma hiekka	1
98-99	ohut laastikerros	2
68-98	*ruskeanharmaa hiekka, likamaa profiilin itälaidassa 1-5 cm paksu silttikerros, valkoinen*	*3*
62-68	*puuta/kaarnaa sisältävä kerros (raha)*	*4*
60-62	*ohut kerros vaaleaa hienoa hiekkaa, puhtaan näköistä*	*5*
35-60	*harmaanruskea tummahko hiekka, jossa puuta seassa, punaruskeaa kaarnamaista*	*6*
30-35	*harmaa hiekka*	*7*
19-30	*likainen vaalea hiekka, vähän likainen*	*8*

15-19	*tummanharmaa raita orgaanista aineesta (1-5 cm paksu)*	*9*
11-15	*vähän likainen vaalea hiekka*	*10*
0-12	*luonnollinen vaalea hiekka*	*11*

Tila 1046. Havaintopiste 16. Kuvaussuunta S. 5.6..2013.

Havaintopisteen 16 keskikorkeudelta yhteydestä 4 löydettiin profiilia puhdistettaessa Kristiinan ¼ ören raha ilmeisesti vuodelta 1635 (KM 40462:18).

Toinen koepisto, **havaintopiste 17**, kaivettiin tilan pohjoisseinän juurelle 3,5 metriä länteen itäseinästä ja sen eteläprofiili dokumentoitiin. Lattia oli sijainnut täällä korkeudella 3,97 m mpy. Kuopassa yläosassa olevan betonin yläpinta oli korkeudella 3.50 m mpy. Kuopan pohja oli korkeudella 2.70 m mpy. 20 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka *(8)* oli korkeudella 2.90 m mpy ja 48 cm paksut vanhat kerrokset *(3-7)* korkeudella 3.38 m mpy. Ylimpänä oli linnaa liittyviä kerroksia *(1-2)* 30 cm. Kuopan profiilin pohjoisreunassa oli seinän perustuksen kiviä ja laatia. Havaintopiste 17 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopisto 17:

90-98	sekaista hiekkaa	1
84-90	betonia	
75-84	tiiliä	
68-75	tummanruskea hiekka	2
55-68	*harmaa hiekka*	*3*
50-55	*tummanharmaa hiekka*	*4*
40-50	*vaaleanharmaa hiekka*	*5*
30-40	*tumma maa, tummempi*	*6*
20-30	*tumma maa*	*7*
0-20	*luonnollinen kellertävä hiekka*	*8*

Havaintopisteen 17 vierestä otettiin irtomaakasasta talteen lyijylasitetun punasaviastian pohjapala, joka poistettiin myöhemmin irtolöytönä (liite 5 poistetut löydöt: 7).

Tilan 1046 kaakkoisnurkkaan oli tehty suihkupaalutusta varten kuoppa seinän äärellä olleen pienen betonisen putkitunnelin kohdalle sen alapuolelle. Sen pohja oli 130 cm vanhasta lattiapinnasta. Sen ja samaan paikaan myöhemmin tehdyn syvemmän putkikaivannon profiileissa näkyi etupäässä vain luonnollista puhdasta hiekkaa.

Länsisiiven koillisosassa tiloissa 1040, 1043 ja 1046 löydettiin valvonnassa luonnollisia hiekkakerroksia ja vanhoja kulttuurikerroksia tasokaivausalueella ja neljässä syvemmässä havaintopisteessä. Tiloissa 1040, 1043 ja 1046 luonnollinen puhdas hiekka oli seinärakenteiden ja lattioiden alla korkeudella 2.73-2.90 m mpy eli noin 1,1-1,5 metriä erikorkeuksilla olevien lattioiden alapuolella. Tilassa 1040 vanhoja kerroksia oli enimmäkseen vasta samalla korkeudella (2,70 m mpy) luonnollisen puhtaan hiekan pinnan kanssa johtuen itäseinän putkikanavan kaivannosta ja uudemmista rakennusjätekerroksista, jotka ulottuivat tälle korkeudelle. Vanhat kerrokset tuntuivat olevan puhtaaseen maahan kaivetussa erillisessä mahdollisesti NW-SE – suuntaisessa kaivannossa tai kuopassa, jonka yhtymistä tilan 1046 vanhoihin kerroksiin ei voitu todentaa. Sen ulkopuolella vanhoja kerroksia oli yhdessä kapeassa kohtaa mahdollisesti korkeudelle 3.10 m mpy saakka.

Tilan 1046 havaintopisteissä 16 ja 17 vanhoja kerroksia oli korkeuteen 3.38 m mpy saakka. Havaintojen perusteella tilan 1046 keskiosassa oli alue, joka oli kaivettu syvemmälle puhtaaseen hiekkaan. Ainakin tilan 1046 kaakkoisosassa luonnollinen puhdas hiekka näytti tulevan esiin pian itäseinän betonikanavan alapuolelta ja 60 cm tilan syventämisen jälkeen korkeudelta 3.37 m mpy.

Vanhoja kerroksia oli säilynyt havaintopisteissä 45 cm (1040), 50 cm ja 85 cm (1046). Vanhat kerrokset kaivannon/kaivantojen yläpuolelta näyttäisivät tuhoutuneen etenkin jos maanpinta on aiemmin kohonnut pohjoiseen päin, sillä korkeudelle 3.20 m mpy kaavitussa pinnassa näkyi vain rakennusjätekerrosta. Rakennusjätekerros on tilan 1040 itäosan kaivannon keskellä ulottunut syvyydelle 2.70 m mpy. Tilojen kaakkoisosassa dokumentoidulla alueella oli kaivettu vielä syvemmälle.

Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan 1700-luvun lopun pihakiveys oli pihan länsiosassa korkeudella 2.72 m mpy ja puhdas hiekka korkeudella 1.95 m mpy. Vanhoiksi luetut kerrokset olivat siiven sisällä pihan luoteiskulman kohdalla korkeudella 2.70/3.00-3.10 m mpy ja puhdas hiekka 2.70-2.96 m mpy. Kauempana pohjoissiivessä vastaavat korkeudet olivat 3.38 m mpy ja 2.50-2.90 m mpy eli huomattavasti korkeammalla vanhojen kerrosten osalta kuin pihalla.

Tilan 1046 itäosassa ja tilan 1043 keskellä näyttäisi olevan syvemmälle puhtaaseen hiekkaan kaivettu 45-85 cm syvä/syviä kaivanto tai kuoppa/kuoppia, jossa oli linnan rakentamista edeltäviä vanhoja kerroksia. Niiden yhtymistä toisiinsa ei voitu todeta.

Länsisiiven länsiosan ja pohjoisosan tiloja ei tarvinnut kaivaa muualla rakennustöiden takia 30-60 cm syvemmälle lattiapinnoista.

5.4.7. Tila 1052

Tila (**kartta 2; kuva 1052**) oli lyhyt käytävä ja portaikko 2. kerrokseen. Tilassa ei tehty varsinaista arkeologista dokumentointia, sillä kaivaussyvyys oli vähäinen ja vanhoja kerroksia ei ollut tilassa. Tila kuvattiin muutaman kerran töiden aikana.

Tilassa 1052 ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.5. POHJOISSIIPI

Pohjoissiiven kohdalla on sijainnut 1600- ja 1700-luvuilla Merikadun pohjoispuolisen korttelin etelälaidan tonttien pohjoisosia ja niiden pohjoispuolella Suurkadun puolella sijainneiden saman korttelin pohjoislaidan tonttien eteläosia. Nykyisen pohjoissiiven (sisätilat 21x37,5 m) eteläpuoliskon kohdalla on sijainnut Heidenstrauchin 1810-luvulla rakennettu ulkorakennus, joka rakennettiin uudelleen 1840 kun rakennus muutettiin keisarilliseksi palatsiksi. Tämä osa pohjoissiivestä sijaitsi vanhojen Merikadun pohjoispuolisen korttelin etelälaidan 1600-1700 –lukujen tonttien pohjoisosissa. Pohjoissiiven pohjoispuolisko on liitetty nykyisen korttelin uuden 1800-luvun asemakaavan pohjoisosan tonttien eteläosista linnan alueeseen vasta vuoden 1907 muutostöiden jälkeen. Eteläisimmät osat näistä tonteista olivat kuuluneet aiemmin 1600- ja 1700-luvuilla vanhan korttelin etelälaidan tontteihin.

Pohjoissiivessä ei ollut kellareita muualla kuin vain kapeamman itäosan kohdalla. Ne olivat valmistuneet vasta vuonna 1907. Pohjoissiivessä ei tavattu myöskään perustuksissa puuarinaa. Megapaalutuskartan mukaan 1960-luvun alun megapaalutusta oli tehty vain sisällä pohjoissiiven eteläseinän kohdalla, mutta pohjoisimmassa seinässä oli tehty mahdollisesti perustusten vahvistusta tai muuta lattian alapuolista työtä. Perustusten betonivahvistus oli tehty sisäpihan puolella koko perustukselle. Nyt suihkupaalutettiin koko siipi. Pohjoissiiven eteläpuoliskon lattiat sijaitsivat korkeudella 3.95 m mpy ja pohjoispuoliskon lattiat korkeudella 5.00 m mpy. Niiden alapuolisia rakennusjätekerroksia poistettiin eri tiloissa ja niiden osissa eri syvyyksille riippuen kohdalle tulevista putkista ym. Poistetun kerroksen paksuus vaihteli välillä 35-200 cm. Lattiat tulivat useimmiten entisille korkeuksilleen.

Eteläpuolinen sisäpiha sijaitsi korkeudella 3.50 m mpy ja sen alapuolinen 1700-luvun lopun pihataso korkeudella 2.72-2.58 m mpy Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan. Sen pinta laski itään päin. Luonnollinen puhdas hiekka oli tullut silloin esiin pihan pohjoisosassa melko tasaisena keskimäärin korkeudella 1.90-2.10 m mpy.

Täällä ei oltu tehty peruskorjauksen ensi vaiheessa vuosina 2011-2012 korjaustöitä eikä siten myöskään arkeologista valvontaa.

5.5.1. Tilat 1058-1060

Tilojen 1058-1060 (**kartat 2 ja 10; kuvat 141-156**) eli keittiön väliseinät ja lattiat purettiin. Lattian alta maata poistettiin keskimäärin 55-70 cm. Eteläisen seinän juurelle

tehtiin noin metrin syvyinen ja noin 1,5 metriä leveä kaivanto seinäpalkin tekemistä takia. Kaivannossa näkyi vain rakennusjätettä. Lattian alla oli useita tiiliseinien alaosia ja niiden kiviperustuksia, tiilirakenteita (putkia, ilmakanavia), uunien ja pylväiden perustuksia.

Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat ja väliseinät on purettu. Kuvaussuunta E. 19.4.2013.

Tilojen 1058-1060 (14,8x12,3 m) luoteiskulmaan pohjoisseinään tehtiin aukko hopeasenkkiin tilaan 0061 suuria ilmanvaihtoputkia varten. Sen keskipiste sijaitsi 10,2 metriä länteen itäseinästä. Aukon itäpuolella seinäpilarin kohdalla oli isoja kiviä pohjalla N-S - suunnassa. Ne saattoivat olla kohdalla sijainneen linnan seinän perustuksia. Kaivaussyvyys oli tässä noin 35 cm.

Pohjoisseinään tehty aukko oli 240 cm leveä ja 150 cm korkea (**dokumentointikohta 4)** ja sitä varten tilaa 1060 syvennettiin tässä kohtaa. 120 cm leveän ja 80 cm korkean kivijalan päällä oli kaksi erilaista tiiliseinää. Kivijalan yläpinta oli korkeudella 4,00 m mpy, mutta sen alapinta ei ollut näkyvissä. Lattia tilassa 1060 oli sijainnut korkeudella 3.95 m mpy ja hopeasenkissä tilassa 1061 seinän pohjoispuolella korkeudella 5.00 m mpy. Molemmat tiiliseinät olivat noin 45 cm leveitä. Pohjoispuolen tiilet olivat hiukan pienempiä (6 cm) ja sen tiililimitys menee eri korkeudella kuin eteläisen seinäosuuden tiilet. Seinien välillä oli sauma, jossa oli 1-2 cm paksu laastikerros. Seinät olivat kivijalkaan verrattuna hiukan etelämpänä. Eteläisempi tiiliseinä (tiilet 7-8 cm) tuli kivijalan ulkopuolelle ja sen alle oli laitettu horisontaalinen tukipuu (9x8,5 cm), jonka varassa osa seinää oli. Hopeasenkin 0061 puolella seinässä oli pylväitä, joka vaikuttivat tehdyn myöhemmin kuin seinä. Niiden tiilet olivat suurempia (7 cm) ja tiililimitykset menivät eri korkeuksilla. Samoin näytti että eteläseinää olisi rikottu tiilien takia. Kyseessä oli kahden rakennuksen seinät ja pohjoiseen hopeasenkin seinään oli myöhemmin lisätty pylväitä. Pohjoisemman seinän alue on liitetty linnan alueeseen vasta 1900-luvun alussa ja tällöin alue on rakennettu uudelleen käyttäen hyväksi siellä olleita 1800-luvun rakennuksia.

Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Tilan pohjoisseinään on tehty aukko tilasta 1061 tulevia ilmastointiputkia varten. Kuvaussuunta N. 28.8.2013.

Tilan 1060 kaakkoisnurkkaan oli tehty lattian alapuolelle 170 cm syvä kuoppa (170x170 cm) ja tiiliseinään ja seinän kiviperustaan aukko itäiseen tilaan 1068. Profiili, **havaintopiste 18**, oli seinälinjan kohdalla N-S – suunnassa. Kuopan pohja oli korkeudella 2.08 m mpy. Luonnolliset puhtaat hiekat *(2-3)* olivat korkeudella 2.58 m mpy. Niiden päällä ollut 10 cm paksu tumma sekoittunut hiekka *(1)* liittyi linnan rakentamiseen. Yläpuolella oli seinän perustuskiviä, jotka alkoivat korkeudelta 2.68 m mpy. Lattia on sijainnut tilassa korkeudella 3.95 m mpy. Havaintopiste 18 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 18:

212-	tiiliseinä	
187	purettu lattiapinta korkeudella 3.95 m mpy	
120-212	aukko	
60-120	perustuskiviä, irtokiviä, laasti, hiekka	
50-60	tumma sekoittunut hiekka	1
40-50	*luonnollinen karkea hiekka*	2
0-40	*luonnollinen hiekka*	3

Alin tumma kerros oli samalla korkeudella kuin etelämpänä hiukan syvemmällä oleva kiviperustus. Länsipuolella luonnollinen puhdas hiekka nousi voimakkaasti ylöspäin ja sen päällä oli heti uudempaa rakennusjätettä. Vaikutti siltä että tumma maa liittyi linnan rakentamiseen, joten kaikki vanhat linnaa edeltävät kerrokset olivat tuhoutuneet tilassa.

Sisäpihalla 1700-luvun lopun pihataso oli korkeudella 2.72-2.58 m mpy Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan. Sen pinta laski itään päin. Luonnollinen puhdas hiekka tuli pihan pohjoisosassa melko tasaisena esiin keskimäärin korkeudella 1.90-2.10 m mpy, joten näidenkin korkeuksien perusteella vanhat kerrokset ovat tuhoutuneet keittiön kohdalla.

Kaavitun lattiakerroksen päälle laitettiin soraa, johon asennettiin putket ym. Soran päällä oli 10 cm Termisol platina –levyt (matalaenergia eriste), 4 cm vaalean vihreä levy, kangas ja 10 cm betonia raudoituksella. Lattia tuli entiselle korkeudelleen.

Tiloissa 1058-1060 poistettiin lattian alta vain vähän sekoittuneita maita. Niissä ja tilan kaakkoiskulman syvemmässä havaintopisteessä ei ollut linnaa vanhempia kerrostumia tai rakenteita. Pohjoisseinän läpi tehdystä aukosta havaittiin sen koostuvan kahdesta eri rakennuksen tiiliseinästä, joista pohjoisemmassa oli käytetty hyväksi aikaisemman rakennuksen rakenteita linnan 1900-luvun alun laajennustöissä.

5.5.2. Tilat 1053-1057

Pääasiallisesti astioiden pesutilana toimiva tila (**kartat 1-2 ja 11; kuvat 158-190**) sijaitsi edellisen tilan luoteispuolella. Tilojen 1058-1060 luoteiskulmassa oli portaat tilojen 1053-1057 kaakkoiskulmaan, sillä 1900-luvun alussa liitetyt pohjoissiiven pohjoisosan lisätilat sijaitsivat yhden metrin korkeammalla kuin alkuperäiset pohjoissiiven tilat.

Tiloista (15x12 m) oli valvonnan alkaessa purettu väliseinät. Lattialaatat oli poistettu ja alapuolinen betonilaatta oli sahattu neliömäisiksi laatoiksi poisnostamista varten. Lattia oli ollut korkeudella 4.96 m mpy. Tila oli melko matala, sillä katto oli korkeudella 7.27 m mpy. Tämä osa linnaa ei kuulunut alkuperäiseen tonttiin vaan oli liitetty 1900-luvun alussa keisarilliseen palatsiin. Tilojen tieltä purettiin rakennuksia, mutta niiden perustusosia ja seiniä oli käytetty hyväksi (ks. kartta s. 67).

Tämän tilan kaakkoisosan kohdalla on sijainnut entisen pohjoisen tontin eteläreunan W-E – suuntainen yksikerroksinen ulkorakennus ja sen pohjoispuolella tilan pohjoisosan keskiosassa on sijainnut N-S - suuntaisen talon eteläosa ja sen itäpuolella tontin pihaa. Tilan länsiosan kohdalla on ollut linnan luoteispuolen tontin itäreunan rakennuksen eteläosa.

Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosa ennen lattian poistamista, joka on leikattu jo neliöpaloiksi. Kuvaussuunta W. 28.3.2013.

Tilaa (**dokumentointikohta 5**) tyhjennettiin pitkän ajan kuluessa keskiosastaan noin 120 cm syvyydeltä korkeudelle 3.76 m mpy. Pohjois- ja eteläosissa tilaa syvennettiin noin 80-90 cm. Rakennusjätekerroksien alta tuli runsaasti haarautuvia metallisia putkilinjoja erityisesti pylväiden perustusten väliin jäävillä alueilla. Tilan itäosassa

itäisten pylväiden kohdalla oli isoja tillirakenteita (kaakkoisosassa korkeudella 4.57-4.02 m mpy), jotka olivat linnan tämän tilan aikaisempia rakenteita. Niiden pinnalla oli suunnikkaanmuotoinen (60x15 cm) ja neliömäinen aukko/syvennys (30x30 cm) ja reunoilla ja sisällä metallisille ja keraamisille putkille pyöreitä aukkoja. Näiden rakenteiden päällä oli osittain musta kreosiittikerros. Samoin länsiosan pylväiden luona oli pienempiä tiilisiä rakenteita, joiden sisällä oli keraaminen putki. Täällä oli myös metalliputken ympärillä tiiliseinät. Tilan kaakkoisosassa pylväiden eteläpuolella oli W-E – suuntainen pienempi betonitunneli, joka kääntyi etelään. Sen sisällä oli kaksi metalliputkea. Se jatkui myös itäpuoliseen tilaan 1061 ja siitä eteenpäin. Kyseessä oli sama putkikanava, joka jatkui länsisiiven itäseinän juurella. Sen eteläpuolella oli kaavitun alueen pohjalla NW-SE -suunnassa 200 cm pitkä ja 50 cm leveä kyljellään olevista tiilistä muodostuva tiililatomus, jonka länsipäästä lähti kaareva tiiliseinä etelään muodostaen (putki/ilma)kanavan seinän alitse. Se oli korkeudella 4.10-4.23 m mpy.

Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilan itäosa, itäisten pylväiden välinen tila, jossa esiin on tullut linnan aikaisempia tiilirakenteita. Pinnalla näkyy aukkoja ja kreosiittia. Kuvaussuunta S. 3.6.2013.

Tilan länsilaidalla oli betonilattian alla iso betonitunneli, joka oli täynnä putkia ja johtoja. Sen katto sijaitsi aivan lattian alapuolella korkeudella 4.89 m mpy ja sitä ei poistettu. Tämä oli sama putkitunnelitila 0009, joka jatkui länsisiiven länsilaidalla. Se oli täällä sisältä 80 cm leveä. Se jakaantui tilan keskiosan linjalla kahteen pohjoiseen ja länteen menevään haaraan. Sen pohja oli pohjoiseen menevällä osalla korkeudella 1.69 m mpy ja länteen ja etelään menevillä osilla 3.39 mpy eli se oli 3,3 ja 1,7 metriä korkea. Pohjoinen haara johti pesutilan pohjoispuolella kellarissa sijaitsevaan tilaan, jonne tuli myös pohjoissiiven pohjoispuolella kulkenut W-E – suuntainen putki- ja kaapelitunneli. Tämä tilan 1057 länsiosa oli 1900-luvun alussa linnan luoteispuolen tontista liitettyä aluetta. Tunnelin 0009 betonisen itäseinän itäpuolella oli noin 60 cm leveä ja 100 cm korkea isoista kivistä ja laastista tehty linnaa aikaisemman rakennuksen luoteispuolen tontin kaakkoiskulman rakennuksen itäseinän perustus N-S – suunnassa. Sen edustan juurella itäpuolella pohjalla (3.83 m mpy) oli tummahkoa irtonaista hiekkaa, jossa oli laastia, tiiltä, muutama uuninkaakelin pala, eläinten luita, kirkkaita ikkunalasien paloja ja pienien kirkkaiden lasipullojen paloja. Niistä otettiin joitakin talteen, mutta ne poistettiin uudempina esineinä (liite 5 poistetut löydöt: 8-9). Tämä kohta kuului jo vuorostaan pohjoispuolisen tontin eteläreunan talon alueeseen (ks. kartta s. 67).

Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Vasemmalla on korttelin luoteisosan tontin itäreunalla sijainneen linnaa edeltävän 1800-luvun rakennuksen itäseinän N-S – suuntainen kivi- ja tiiliperustus, jonka takana on koko länsisiiven läpi menevä iso putkitunneli 0009. Kuvaussuunta NW. 19.7.2013.

Tilan pohjoisosassa oli pohjoisen pylväsrivin kohdalla edellä mainitun W-E – suuntaisen vanhemman yksikerroksisen piharakennuksen pohjoisseinän kiviperustan isoja kiviä. Itäisimmässä aukossa kivien päällä (4.49 m mpy) oli jäljellä vähän tiiliä. Tämän rakennuksen perustuksia oli käytetty hyväksi myös itäpuolisessa tilassa 1061. Tästä muurista 1,25 metriä etelään oli samansuuntainen yhden poikittaisen tiilen paksuinen tiilimuuri, joka yhtyi suuriin tiilirakenteisiin. Se näytti liittyvän linnan rakennusvaiheisiin. Tähän kohtaan itäseinän alle tehtiin iso aukko ilmastointiputkia varten, jotka menivät tilan 1061 kautta tiloihin 1060 ja 1062.

Edellisten pohjoispuolella tilan luoteisosassa oli tiiliportaikon jäänteet. Ne olivat pohjoispuolisen tontin lyhennetyn rakennuksen päätyportaikkoa, joka oli purettu linnan laajennuksen tieltä 1900-luvun alussa. Sen ylimmät osat olivat korkeudella 4.44 m mpy. Tilan koillisnurkassa oli mukulakiveystä 150x125 cm:n kokoisella alueella tilaan 1062 johtavan oven edessä korkeudella 4.35-4.45 m mpy. Kiveys laski länteen päin ja se jatkui tilassa 1062. Kyseessä oli samoin pohjoisen tontin pihakiveystä. Molemmat rakenteet olivat noin 50 cm lattian alapuolella.

Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosan keskiosasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin länsireunan linnaa edeltävän vanhemman N-S – suuntaisen rakennuksen eteläpään portaikko. Kuvaussuunta S. 4.6.2013.

Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen koillisosa, jossa oli säilynyt korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta edeltävän pihan mukulakiveystä. Pihakiveyksen takana on saman tontin eteläosassa linnaa edeltävän W-E – suuntaisen piharakennuksen pohjoisseinän kiviperustaa, jota on käytetty hyväksi linnaa laajennettaessa. Kuvaussuunta S. 3.6.2013.

Tilaan tuli läpimitaltaan isoja ilmastointiputkia ja muuta tekniikkaa, joiden tieltä purettiin aikaisempia pylväiden väleissä olleet linnan käytöstä poistettuja tiilirakenteita. Pylväiden perustuksia vahvistettiin betonipalkein. Lattia tuli käytännössä samalle korkeudelle kuin aikaisemmin.

Tiloista 1053-1057 ei tullut linnaa edeltäviä vanhoja kulttuurikerroksia tai puhtaita luonnollisia maita vaan rakennusten kivijalat, portaat, pihakiveykset, muut tiilirakenteet ja maakerrokset kuuluivat linnaa edeltävään linnan pohjoispuolisten tonttien 1800-luvun rakennusvaiheeseen tai linnan aikakauteen. Nämä rakenteet olivat noin 50 cm lattiapinnan alapuolella.

5.5.3. Tila 1061

Hopeasenkki, tila 1061 (**kartat 2 ja12; kuvat 191-211**), sijaitsi edellisen tilan itäpuolella (**dokumentointikohta 6**). Tila oli melko matala. Lattia oli samalla korkeudella, 5.00 m mpy, kuin edellinen tila länsipuolella ja pohjoispuolinen tila 1062, mutta metrin korkeammalla kuin eteläpuolinen keittiötila. Katto oli korkeudella 7.26 m mpy. Tilassa oli neljä erillistä pylvästä ja seiniin liittyen neljä pylvästä. Pylväillä oli suuret kiviperustat.

Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Lattia on poistettu ja sen alta on tullut esiin korttelin pohjoisen tontin eteläosassa sijainneen linnan laajennusta edeltävän W-E -suuntaisen rakennuksen kaksi N-S – suuntaista kiviperustusta. Kuvaussuunta NE. 27.5..2013.

Täälläkin lattia oli myös sahattu neliöiksi valvonnan alkaessa. Betonilattian alta poistettiin sekaista rakennusjätemaata. Yhteensä lattiaa ja alapuolista rakennusjätekerrosta poistettiin ensi vaiheessa 40 cm. Myöhemmin keskimääräinen paksuus oli 60 cm. Tällöin tuli esiin tilan keskiosasta kaksi 2,6 metrin päässä toisistaan sijaitsevaa N-S – suuntaista isoista kivistä muodostunutta kiviriviä. Ne olivat todennäköisesti kohdalla aiemmin sijainneesta pohjoispuolisen tontin eteläreunan W-E –suuntaisesta rakennuksesta. Kivirivit osuivat sivujen 63 ja 67 kartoissa näkyviin kyseisen rakennuksen väliseinien kohdalle. Niiden länsi- ja itäpuoliset kivirivit hiukan suuremmin välein kuten myös etelä- ja pohjoisseinät osuvat linnan seinien kohdille. Rakennus jatkui länteen tilaan 1053-1057 ja itään tiloihin 1063-1064 ja 1066. Pohjoisseinän luona kivien pinnat olivat heti lattian alla ja etelämpänä noin 15 cm alempana korkeudella 4.62-4.89 m mpy. Kivien pinnoilla oli paikoitellen laastia ja tiiliä aikaisemmista seinistä. Kivirivit olivat 50 cm leveitä.

Tilan eteläosan poikki meni 50 cm leveä W-E – suuntainen betonikanava, jossa oli kaksi metalliputkea (11,5 cm). Kanava jatkui niin itään kuin länteen.

Seuraavaksi tilan luoteisneljänneksen kohdalla pylväisiin saakka imuroitiin 1,3 metrin syvyydeltä hiekkaa ja tiilipaloja pois, jolloin seasta paljastui isoja irrallisia kiviä. Itäisemmässä osassa oli yksinäinen puu, joka oli 30 cm paksussa tummanruskeassa maan seassa (tiilipaloja, luita ym). Syvemmällä oli ruskeata maata ja ilmeisesti kalkkikerros. Alapuolella oli jälleen rakennusjätettä. Alue kaivettiin alkuvaiheessa korkeudelle 3.75 m mpy, mutta tätäkin kohtaa syvennettiin myöhemmin. Kohdalle tehtiin pohjoisseinään aukko, joka tuli kuitenkin väärään paikkaan.

Seuraavaksi imuroitiin läntisen kivirivin länsipuolelta maat pois 1,5 metrin leveydeltä ja kaivantoa syvennettiin noin 1,5 metriä syväksi eli korkeudella 3.57-3.37 m mpy. Kiviriviä oli tällöin 1,2 metrin korkeudelta esillä. Myöhemmin kivirivi poistettiin parissa vaiheessa, jolloin kaivannosta tuli leveämpi (n. 2,5-3 metriä) ja syvempi (3.01-3.25 m mpy).

Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Läntinen kivirivi on kaivettu osittain esiin länsipuolelta kohdalle tulevien isojen ilmastointiputkien takia. Kuvaussuunta NE. 7.6.2013.

Tila 1061. Havaintopisteet 19 ja 20. Havaintopiste 19 sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa vasemmalla olevan pylvään edessä. Havaintopiste 20 sijaitsi latan kohdalla kaivannon länsiprofiilissa. Heini Hämäläinen tekee muistiinpanoja. Kuvaussuunta NW. 20.9.2013.

Kaivantoon tuli isot ilmastointiputket. Niitä varten tehtiin eteläisen ja pohjoisen seinän länsiosaan ja länsiseinän pohjoisosaan seinien perustuksiin isot aukot, jolloin kyseisiä kohtia syvennettiin. N-S – suuntaisen kaivannon keskelle tehtiin putkiin liittyvää betonirakennetta varten vielä hiukan syvempi kaivanto, jonka pohja oli jo syvällä puhtaassa hiekassa.

Tila 1061. Kaivantoon on asennettu isot ilmastointiputket. Kuvaussuunta ESE. 31.10.2013.

Pohjois- ja eteläseinien aukkojen väliin kaivettuun kaivantoon tehtiin kaksi profiilia, **havaintopisteet 19-20**, kerrosten dokumentoimiseksi.

Kaivannon eteläosan itäprofiilissa eteläisen pylvään pohjoispuolella **havaintopiste 19**:ssa kaavittu maanpinta oli korkeudella 4.40 m mpy. Lattia oli ollut korkeudella 5.00 m mpy. Ylimpänä oli 40 cm paksu purkukerros *(1).* Korkeuksilla 3.80-4.00 m mpy oli kivirivi. Kivien alla oli vaaleaa hiekkaa *(2)* noin 20 cm. Alla oli tummaa sekaista hiekkaa *(3)* aina korkeudelle 3.27 m mpy, jossa oli tumman kovan tiiviin maan *(4)* pinta (org nokea). Kerros oli 20 cm paksu. Alla oli ruskeaa likaista hiekkaa *(5)* 13 cm. Luonnollinen puhdas maa *(6)* oli korkeudella 2.94 m mpy ja sitä kaivettiin 36 cm kaivannon alapuolelle. Havaintopiste 19 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 19:

	pinta	
142-182	purkumassoja	1
122-142	kivirivi, pinnalla laastia	
102-122	vaalea hiekka	2
69-102	tumma sekainen maa	3
49-69	tumma kova tiivis maa	4
36-49	ruskea likainen hiekka	5
0-36	*luonnollinen hiekka*	*6*

Tila 1061. Havaintopiste 19. Havaintopiste sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa. Kuvaussuunta SE. 20.9.2013.

Havaintopisteen eteläpuolella oli tiilipylväs, joka perustuksia on korjattu myöhemmin. Betoniperustuksen alla oli injektointimassaa.

Toinen **havaintopiste 20** sijaitsi kaivannon pohjoisosan länsiprofiilissa luoteisen pylvään eteläpuolella. Profiilin pinta oli korkeudella 4.43 m mpy ja kuopan pohja oli korkeudella 2.74 m mpy. 16 cm paksun luonnollisen puhtaan hiekan *(6)* pinta oli korkeudella 2.90 m mpy. Päällä oli 153 cm uudempaa täyttömaata ja soraa (1-5) Havaintopiste 20 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 20:

	pinta	
120-169	karkea sora	1

85-120	rakennusjätekerros	2
65-85	vaaleanharmaa sekoittunut maa	3
33-65	tumma sekainen maa	4
16-33	tumma kova tiivis maa	5
0-16	*luonnollinen hiekka*	*6*

Kaivetuilla alueilla yläkerrokset muodostuivat rakennusjätekerroksista ja alaosat tummista/tummanruskeista sekaisista kerroksista. Ensimmäiset kuuluivat linnan 1900-luvun alun rakennusvaiheeseen ja alemmat pohjoisen tontin 1800-luvun rakennuksen vaiheeseen. Kerroksista otettiin lähempään tarkasteluun joitakin lasiastioiden ja -pullojen kaulapaloja, punasavisia uunikaakeleita, punasavi-, fajanssi- ja piiposliiniastioiden paloja. Yhdessä punasavipalan pohjassa oli leima ’AHL…’. Löydöt poistettiin luetteloinnin jälkeen uudempina esineinä (liite 5 poistetut löydöt: 10-17). 1600-1700 -lukujen kerroksia ei ollut tässä tilassa kuin mahdollisesti alimmat ohuet kerrokset luonnollisen puhtaan hiekan päällä, mutta todennäköisesti nekin kuuluivat 1800-luvun rakennusvaiheeseen.

Sisäpihalla 1700-luvun lopun pihataso oli korkeudella 2.72-2.58 m mpy Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan. Luonnollinen puhdas hiekka tuli pihan pohjoisosassa melko tasaisena esiin keskimäärin korkeudella 1.90-2.10 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli täällä noin 80-100 cm korkeammalla.

Tilassa 1061 dokumentoitiin linnan tonttiin 1900-luvun alussa liitetyn korttelin pohjoisen tontin eteläpään 1800-luvun piharakennuksen perustuksia, joista osa oli linnan seinien perustuksina ja osa tilan sisäosassa. Maakerrokset liittyivät tähän rakennukseen tai linnaan. Tilassa ei ollut 1800-luvun rakennuksia ja linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.5.4. Tila 1062

Tila 1062 (**kartat 2 ja 13-14; kuvat 212-247**) sijaitsi edellisen tilan pohjoispuolella. Tämän kuppivaraston lattia ja katto olivat lähes samoilla korkeuksilla kuin edellisten tilojen. Tilan (7,9x4,3 m) lattia oli korkeudella 4.98 m mpy ja katto korkeudella 7.24 m mpy. Tilan pohjoisosan keskellä oli yksi iso pylväs.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lattia on poistettu tilasta. Kuvaussuunta E. 28.3.2013.

Tilasta löytyi N-S – suuntaisen tiilirakennuksen eteläosan kellarijäännökset lattian ja sen alaisen maan poiston jälkeen. Ne kaivettiin ja dokumentoitiin monessa vaiheessa paloittain (**dokumentointikohta 7**). Kyseessä oli korttelin pohjoisen tontin pihan keskellä ollut N-S -suuntainen rakennus, jota oli lyhennetty tässä kohtaa vuosien 1896 ja 1905 välillä jo ennen tontin eteläosan liittämistä linnan tonttiin. Rakennus on eri kartoituksissa suorassa linjassa muihin rakennuksiin nähden ja toisissa hiukan vinossa.

Pohjoistontin rakennuksen eteläisimmän kellarin tiilisen eteläseinän ja holvin yläosat sijaitsivat tilan 1062 eteläosassa pääosin W-E – suunnassa korkeudella 3.60-4.60 m mpy. Tilan länsiosassa kellarin yläpuolella oli säilynyt myöhemmin tehtyä pohjoisen tontin pihan mukulakiveystä (3,6x0,8 m) korkeudella 4.65-4.71 m mpy. Sen pinta vietti itään päin. Mukulakiveys todistaa myös että kyseisen rakennuksen eteläisin osa on purettu tästä kohtaa jo ennen pohjoisen tontin tämän osan liittämistä keisarilliseen palatsiin 1900-luvun alussa. Mukulakiveys jatkui lännessä tilan 1057 koillisosassa. Myös karttavertailu (ks. sivu 67) osoittaa että piharakennuksen eteläpää olisi pitänyt sijaita tilan 1062 pylvään eteläpuolella. Tämän kartan ja tilasta löydetty seinälinja eivät osu täysin yhteen karttavertailussa, mutta niiden välinen ero kuitenkin niin pieni että kyseessä täytyy olla sama seinälinja.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan länsipäässä oli korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta aikaisemman pihan mukulakiveystä, jota tavattiin myös länsipuolen tilassa 1057. Latan kohdalla näkyy ensiksi esiin saatua kellarinjäännöksen pohjoiseen kaartuvaa holvia pihakiveyksen alapuolelta. Kuvaussuunta E. 18.4.2013.

Pihakiveyksen pohjoispuolella meni W-E – suuntainen putkilinja 60 cm:n syvyydessä ja pohjoisseinän äärellä oli erilaisia betonikerroksia ja niiden valulautoja korkeuksilla 4.59-4.89 m mpy. Ne liittyivät ilmeisesti perustusten korjaamiseen. Koillisosassa oli porrastettu tiilirakenne (0,9x0,7 m) linnaan liittyen. Edellä mainittu putki johti siihen,

joten kyseessä oli viemärikaivo tms.. Tilan luoteiskulmassa oli SW-NE -suuntaisia putkia, jotka olivat mukulakiveystä alempana. Länsiseinän kohdalla edelliset rakenteet ja putket olivat tuhonneet pihakiveyksen kohdallansa.

Kellarin rikottu tiiliholvi tuli esiin ensiksi tilan 1062 kaakkoisosassa. Sen itäpää oli 50 cm länteen tilan itäseinästä. Pohjoiseen kaartuva holvia saatiin esiin tilan eteläseinästä 110-130 cm pohjoiseen. Tässä vaiheessa tiiliholvia saatiin esiin 3,4 metrin matkalla korkeudella 4.55-4.59 m mpy eli rakenne oli noin 40 cm lattian alapuolella. Länsipäässä oli holvin vahvikekaaren alku pohjoiseen. Tämä rakenne löydettiin uudelleen myöhemmässä kaivausvaiheessa. Tilan tätä osaa ei tarvinnut syventää enempää rakennustöiden takia, joten kellarin sisäosan suoraa eteläseinää yritettiin tavoittaa kaivamalla pieni kolo holvin alle onnistumatta siinä hyvin irtonaisen maan takia. Holviin oli muurattu kaksi ripustuskoukkua.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan itälaidasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin pihan keskellä sijainneen linnan laajennusta aikaisemman N-S – suuntaisen rakennuksen eteläisimmän kellaritilan eteläseinä. Kellarin länsipään päälle tuleva myöhempi mukulakiveys näkyy taustalla. Kuvaussuunta W. 19.4.2013.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarijäännöksen länsiosan yläosa. Kuvaussuunta W. 12.6.2013.

Tilan lounaiskulmaan tuli suuria ilmastointiputkia, joten täällä kaivettiin syvemmälle kuin muualla. Siellä dokumentoitiin tämän vuoksi enemmän kellarirakenteen säilyneitä holvirakenteita ja niiden alla rakennuksen lounaiskulman etelä- ja länsiseiniä. Kellaria saatiin esiin lisää 2,2 metrin pituudelta W-E – suunnassa ja 1,4 metriä N-S – suunnassa. Rakenteen eteläseinän sisäpinta oli 0,9-1,0 metriä pohjoiseen tilan eteläseinästä ja länsiseinä oli 1,2 metriä itään tilan länsiseinästä. Tiiliseinien takana oli paksut kivi- ja laastiperustukset, jotka yhtyivät tilan eteläseinän kiviperustuksiin.

Kyseinen tilojen 1062 ja 1061 välinen perustus oli linnaa edeltävän pohjoisen tontin eteläreunan piharakennuksen pohjoisseinän perustusta. Holvin alla oli esillä länsiseinän yläosaa kaikkinensa 10 tiilikertaa (85 cm, ylin 4.60 m mpy), jonka jälkeen eteläseinä suoristuu. Holvissa oli pinnalla esillä vuorotellen lappeellaan ja pystyssä olevaa viisi tiilikertaa. Tiilet olivat kooltansa 23-27x11-13x6 cm. Holvin pinnalla oli ohuelti savea. Kellarin kulma sijaitsi kohdassa, jossa sijaitsi pohjoispuolisen tontin rakennuksen länsiseinä kartan perusteella. Holvin korkein kohta oli korkeudella 4.73 m mpy.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan. Edessä näkyy lounaiskulman säilynyttä holvia. Kuvaussuunta E. 12.6.2013.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulma ja länsiseinä holvin alla. Kuvaussuunta SW. 12.6.2013.

Tämän tilanteen tiiliholvi purettiin myöhemmin, jolloin suoran eteläseinän yläpinta oli dokumentointivaiheessa korkeudella 3.50 m mpy. Suoran seinän alkuperäinen yläpinta oli kuitenkin korkeudella 3.70 m mpy, sillä tämän kohdan itäpuolelta holvin vahvikekaaren ja eteläseinän kulmasta paljastettiin pienestä kuopasta suoraa seinää 12 tiilikertaa 105 cm:n korkeudelta ennen kuin holvi alkoi kaartua. tässä kohtaa holvia oli säilynyt viisi tiilikerrosta ja sen pinta oli korkeudella 4.04 m mpy. Rakenteen säilynyt kokonaiskorkeus oli 1.5 metriä. Kuopan pohjalla oli korkeudella 2.54 m mpy laastikerros ja sen yläpuolella rautatappi. Kyseessä oli ilmeisesti kellarin lattiataso. Kuoppa oli niin pieni, ettei täyttä varmuutta asiasta saatu.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiosan kaakkoisnurkkaan on kaivettu kuoppa kellarin lattian tavoittamiseksi. Kuvaussuunta E. 13.8.21013.

Viimeisessä vaiheessa tilan 1062 luoteisosassa kaivettiin kellarin länsiseinää esiin 1,2 metrin pituudelta 0,8 metrin päähän pohjoisseinästä. Sen korkein yläpinta oli 85 cm tilan 1062 lattiapinnan alapuolella korkeudella 4.15 m mpy. Osassa seinälinjaa saatiin seinän alaosan säilyneitä tiiliä esiin, mutta pohjoisempana esiin saatiin enimmillään 10 tiilikertaa. Tiiliä oli vain yksi kerros ennen takana olevia isoja kiviä laastissa. Pohjoispäässä oli ehjää tiilipintaa kuusi tiilikertaa viistosti länteen päin. Niiden alla oli tyhjää, joka ilmeisesti johtui pohjoispuolelle myöhemmin tehdyn seinävahvistuksen takia. Samaan liittyi sen itäosan, kulmaosan, rikkoutuminen. Seinävahvistuksen betoni ulottui kaivannon pohjalle saakka. Kyseessä on ollut jonkinlainen aukko, mahdollisesti portaikko, länteen päin.

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiseinää tilan luoteiskulmassa ja aukko länteen päin. Kuvaussuunta SW. 9.9.2013.

Tilasta löydettiin kaksi ripustuskoukkua. Ne olivat ensimmäisessä dokumentointivaiheessa holvissa havaitut raudat. Rakenteissa kiinni olleiden koukkujen T-muotoinen toinen pää on ollut rakenteen sisällä ja koukku esillä. Toisen koukun tiilien välissä ollut T-osa osa oli 30 cm leveä, varsi 37 cm ja koukku 11 cm pitkä ja 12 cm leveä. Koukun varren paksuus oli 1,5x2,5 cm. Lisäksi täyttökerroksista otettiin lähempään tarkasteluun uudempia punasavisia levykaakeleita, lasipullojen paloja (yhdessä tekstikatkelma 'GERMAN..'), punasavi- ja piiposliiniastian paloja, rautanauloja, rautaheloja ja eläinten luita, jotka poistettiin luetteloinnin jälkeen uudempina esineinä tai sekoittuneisiin kerroksiin joutuneina vanhempina esineinä (liite 5 poistetut löydöt: 18-25).

Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Holvissa ollut ripustuskoukku. 8.8.2013.

Kellarin eteläseinän tiili- ja laastiperustus oli kiinni eteläpuolen järkälemäisistä kivistä tehdyn tilan eteläseinän kiviperustan kanssa. Tilan eteläseinän länsiosan kiviperustaan tehtiin iso aukko ilmastointiputkia varten.

Tilan eteläseinä oli tiiliseinä, jonka alla oli kivijalka. Lattiatason alapuolella seinässä oli kaksi kerrosta kreosiittia, ylempi 2,5 cm ja alempi noin 5 cm. Niiden välissä oli ohut n. ½ cm vaalea laasti. Alla oli ohut kerros betonia/tiiipaloja. Kivijalan yläosa oli 8 cm seinälinjan sisäpuolella ja alempi kivijalka 15 cm ulkona seinälinjasta. Se yläpinta oli korkeudella 4.26 m mpy. Eteläseinässä oli huonompaa kivijalkaa välillä 2.80-4.55 itäseinästä laskettaessa. Välillä 0-2.8 m oli siisti kivijalka. Siinä oli pieni aukko (15x15 cm) 2.15 metriä itäseinästä, jonka yläreuna oli 5 cm alas kreosiitin alareunasta. Välissä on hiekkaa ja laastia.

Tilan 1062 eteläosasta löydettiin korttelin pohjoisen tontin keskellä sijainneen 1800-luvun N-S – suuntaisen piharakennuksen eteläisimmän kellarin etelä- ja länsiseinää ja pohjoiseen kaartuvaa holvia. Tämä alue oli liitetty linnan tonttiin ja rakennettu uudelleen 1900-luvun alussa. Kellarin tiiliosia oli esillä 6,5 metriä eteläseinän ja 2,6 metriä länsiseinän kohdalla. Rakennuksen tämä osa on purettu vuosien 1896-1905 välillä. Tilalle oli laitettu pihalle mukulakiveystä, joka oli vuorostaan tuhoutunut linnan laajennustöiden, putkitöiden ja seinäperustusten vahvistamisen takia. Sitä oli säilynyt

tilan länsiosissa. Tilan eteläseinän perustus oli korttelin pohjoisen tontin eteläreunalla sijainneen 1800-luvun W-E – suuntaisen ulkorakennuksen pohjoisseinän perustus, jota on käytetty hyväksi linnaa laajennettaessa 1907. 1800-lukua vanhempia kerroksia ei löytynyt edellisen kellarin takia.

5.5.5. Tilat 1064-1067

Tilat 1064-67 (**kartta 2; kuvat 247-250**) sijaitsivat kuppivaraston, tilan 1062, itäpuolella. Kyseessä oli useita pieniä tiloja (yhteensä 7,9x5,1 m), joista kaadettiin väliseinät pois ja lattia (4.78 m mpy) purettiin pois. Lattian alapuolisia kerroksia kaivettiin vain vähäisesti pois. Kyseisissä kerroksissa ei ollut mitään arkeologisesti kiinnostavaa vaan pinnalla oli uutta täytemaata. Tilat 1065 ja 1067 ovat olleet ennen linnan tontin pohjoiseen tapahtunutta laajentumista pohjoisen tontin piha-aluetta. Tilojen 1063-1064 ja 1066 kohdalla on ollut pohjoisen tontin eteläreunan piharakennuksen itäosa. Tilojen lattia sijaitsi samalla korkeudella kuin pihan mukulakiveys läntissä tiloissa.

Tiloissa 1064-1067 ei ollut arkeologisesti kiinnostavia kerroksia vähäisen kaivamisen takia.

5.5.6. Tila 1063

Tila 1063 (**kartta 2; kuvat 251-255**) sijaitsi edellisen tilan eteläpuolella. Lattia oli samalla korkeudella, 4.78 m mpy, kuin edellisen tilan lattia. Pohjoissiiven uudemman pohjoisosan lattiat olivat kaikki 80-100 cm korkeammalla kuin alkuperäisen eteläosan lattiat.

Tilan (noin 4,1x4,1 m) lattiapinnoite ja alapuolinen betonikerros sahattiin ohuiksi neliöiksi, jotka nostettiin pois. Huoneen keskellä lattian alla meni betoninen putkitunneli W-E suunnassa, joka jatkui mm. tiloissa 1061 ja 1057. Tilasta poistettiin maakerroksia (multaista hiekkaa, tiilipaloja, laastia, puuta ym) noin 135 cm eli korkeuteen 3.43 m mpy. Kerroksista otettiin lähempään tarkasteluun mm. paljon lasipullojen paloja ja kirkkaita ikkunalasien paloja, jotka poistettiin uudempina esineinä luetteloinnin jälkeen (liite 5 poistetut löydöt: 26-29). Täyttömaasta otettiin talteen eri punasaviastioiden koristeltuja paloja malliksi (KM 40462:20).

Pohjoisen seinän, lattian alapuolella, alla oli 35 cm korkea betoninen perustus, jonka alla oli vain rakennusjätekerrosta (tiiliä, metallia ym). Tämän seinän perustuksen itäosassa ja muiden seinien alla oli kiviperustukset, jotka olivat pohjoisen tontin eteläreunan piharakennuksen seinien kohdilla.

Seinissä oli eripuolilla korkeudella 4.45 m mpy muutamia tiiliä, jotka olivat mahdollisesti linnan vanhemman lattian osia 33 cm viimeisen lattian alapuolella. Konekaivaja ilmoitti poistaneensa alueelta tiililattian. Sen alla oli esillä kiviperustaa vielä noin 1 metri.

Tilan uusi lattia madallettiin samalle korkeudelle kuin pohjoissiiven eteläpuoliskon lattiat.

Tilassa 1063 ei ollut arkeologisesti kiinnostavia kerroksia, vaikka tilaa kaivettiin syvemmälle kuin pohjoispuolisia tiloja.

5.5.7. Tila 1068

Tila 1068 (**kartat 2 ja 15; kuvat 256-260**) kuului pohjoissiiven alkuperäiseen eteläpuoliskoon, sen itäpäähän. Sen lattia oli korkeudella 3.98 m mpy eli samalla korkeudella kuin keittiön (tila 1060) lattia länsipuolella.

Tilasta (7x3,2 m) poistettiin lattia korkeudelta 3.98 m mpy ja sen alapuolisia maakerroksia, jolloin tilan itälaidalla tuli näkyviin seinän vierestä siitä erillään N-S –suuntainen kivirivi keskimäärin 70-100 cm lattian alapuolelta korkeudella 2.93-3.26 m mpy **dokumentointikohteessa 8**. Siinä oli isoja laakakiviä pohjoispäässä, sitten katkos ja vielä muutama eteläosassa.

Löytöaines tilassa oli samanlaista kuin pohjoispuolen tilassa 1063 eli kiviä, tiiliä, laastia, puuta, fajanssi/punasavisia uunikaakeleita, lasipullojen paloja, kirkkaiden ikkunalasien paloja, lasikuonaa, punasavikeramiikkaa, fajanssi- ja posliiniastioiden paloja, setteriä, liitupiipun koristelematon varsikatkelma ym eli uudempaa esineistöä tai sekoittuneessa kerroksessa olevia vanhempia löytöjä, jotka poistettiin (liite 5 poistetut löydöt: 30-43).

Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Tilan itäreunasta on tullut lattian alta esiin kivirivi, joka on mahdollisti linnan alkuperäisen pohjoissiiven sisäseinän perustusta. Kuvaussuunta SE. 10.7.2013.

Kivirivin länsipuolelle 3,25 metriä etelään pohjoisseinästä ja 1,25 metriä länteen itäseinästä tehtiin koepisto, **havaintopiste 21**. Kuopan pohja oli korkeudella 2.40 m mpy, luonnollinen puhdas maa *(5)* 2.54 m mpy ja profiilin pinta 2.90 m mpy. Havaintopiste 21 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 21:

31-50	täyttöhiekkaa, sotkua	1
26-31	vaalea hyvin hieno hiekka	2
23-26	*puuta/kaarnaa*	*3*
14-23	*ruskea likainen hiekka*	*4*
0-14	*luonnollinen vaalea kellertävä hiekka*	*5*

Kyseessä voisi olla sivun 58 kartan perusteella Heidenstrauchien alkuperäisen pohjoissiiven sisäseinän perustus, jonka alla on vielä sen rakennekerroksia *(1-4)* ennen luonnollista puhdasta hiekkaa *(5).* Luonnollisen puhtaan hiekan päällä oli ruskea hiekka *(4),* 3 cm paksu puu-/kaarnakerros *(3),* vaalea hyvin hienoa hiekka *(2)* ja täyttöhiekkaa *(1)* yhteensä 30-40 cm. Yhteydet 4 ja 5 voivat olla myös vanhempia kerroksia. Kunnollisia linnaa edeltäviä kulttuurikerroksia tilassa ei ollut.

Sisäpihalla 1700-luvun lopun pihataso oli korkeudella 2.72-2.58 m mpy Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan. Luonnollinen puhdas hiekka tuli pihan puolella tässä esiin keskimäärin korkeudella 1.90 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli havaintopisteessä noin 60 cm korkeammalla.

Tilassa 1068 dokumentoitiin mahdollisesti Heidenstrauchin aikaisen alkuperäisen pohjoissiiven seinänperustaa. Tilassa ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.5.8. Tilat 1069-1072 ja 1079

Näissä tiloissa (**kartta 2; kuva 495**) 1. kerroksessa ei suoritettu arkeologista valvontaa (noin 7x3,1 m). Tila 1069 oli käytävä, jonka kohdalla on ollut 1840 valmistuneen pohjoissiiven kapeampi osa. Itäisempi tila 1072 oli ilmeisesti 1938 valmistunut porrashuone, jonka kohdalla oli alun perin rakentamaton välikkö pohjoissiiven ja itäsiiven välissä. Tämä osa rakennusta purettiin kellareita myöten kokonaan uusien tilojen (portaikko ym) tieltä. Tilojen alla oli kellaritilat 0012 ja 0022.

Tiloissa 1069-1072 ja 1079 ei ollut linnaa vanhempia kerroksia tai rakenteita.

5.5.9. Tila 0012-0022

Tilat 0012 ja 0022 (**kartta 1**) olivat kellareissa sijaitsevia kapeita käytäviä pohjoisempana sijaitseviin saunaan ja varastoihin. Ne on alun perin rakennettu 1907. Kellarikäytävä 0012 (noin 9x1 m) on uudistettu vuonna 1962 ja se sijaitsi pohjoisen siiven vuonna 1840 rakennetun osan alla. Sen eteläpuolella sijaitseva kellarikäytävä 0022 (noin 8x1,2 m) oli ilmeisesti vuodelta 1938 ja se sijaitsi pohjoissiiven ja itäsiiven välisessä alun perin tyhjän tilan alla.

Tämä pohjoissiiven eteläosan puretun rakennuksen kohdalla sijainnut alue kaivettiin syvemmäksi kallioon saakka, mutta kohta ei ollut arkeologisesti mielenkiintoista. Luonnollinen puhdas hiekka sijaitsi huomattavasti näiden kellareiden lattiapintoja korkeammalla. Kohdalla otettiin korkeuksia kivijalkojen kohdilta, mutta ne käsitellään sisäpihan yhteydessä (**kartat 1-2 ja 27-28; kuvat 495-499**).

Tilat 0013-0021 (**kartta 1; kuvat 261-263**) sijaitsivat käytävien itäpäässä alueella, joka ei ole kuulunut linnan alkuperäiseen tonttiin. Ne oli rakennettu vuonna 1907 kun tonttiin liitetty korttelin koillisen tontin eteläosa rakennettiin uudelleen. Tiloissa 0013-0016 (noin

9,5x3,8 m) oli saunatiloja vuodelta 1962 ja eteläpuoliset 0017-0021 (noin 10,2x6,0 m) olivat varastotiloina.

Tiloissa 0012-0022 ei ollut arkeologisesti kiinnostavaa ja uudet lattiapinnat sijaitsivat suunnilleen entisillä tasoillaan.

5.5.10. Pohjoiset tilat

Linnan tontin pohjoispuolella remontoitiin huonetilaa tilan 1057 koillisnurkan pohjoispuolella. Tilasta pääsi pohjoisen tontin pihalle. Ensiksi mainitussa purettiin seinä ja kattoon tehtiin aukko, mutta alaspäin ei menty. Kohde ei näy yleiskartalla.

Kellarin 0017 pohjoispuolella oli W-E – suuntainen putki- ja kaapelitunneli (**kartta 1**), joka loppui nopeasti itään päin mentäessä. Tunneli (30x1,3-1,5 m) jatkui länteen päin, jossa se yhtyi lopulta välissä olevan tilan jälkeen putkitunneliin 0009. Tilaan asennettiin uusia johtoja, mutta valvonnan aikana ei kaivettu.

Korjausalueen koillisosan tilat 1073-1074 1. kerroksessa eivät kuuluneet arkeologisen valvonnan alueeseen.

Pohjoisissa tiloissa ei ollut arkeologisesti kiinnostavaa.

5.6. ITÄSIIPI

Itäsiiven kohdalla on 1600- ja 1700 -luvuilla sijainnut W-E – suuntaisen Merikadun pohjoispuolisen korttelin kaakkoisnurkassa yksi tontti, jonka pohjois- länsi- ja etelärajat ovat sijainneet linnan itäsiiven ulkopuolella. 1800-luvun alun tulipalokartasta (ks. s. 43) tiedetään tontin kaakkoisnurkassa sijainneen W-E -suuntaisen rakennuksen osittain itäsiiven eteläosassa ja osittain linnan päärungon koillisosassa. Se on sijainnut Merikadun varrella kadun suuntaisesti. Itäsiiven pohjoisosassa tontin koilliskulmassa oli ollut L-muotoinen rakennus, joka oli sijainnut nykyisen Mariankadun kohdalla olleen kadun varrella. Rakennus on mennyt osittain itäsiiven ja linnan alkuperäisen tontin pohjoispuolelle. Rakennukset tuhoutuivat vuoden 1808 tulipalossa.

Tämä Mariankadun puoleinen itäsiipi (sisätilat 9,6x22 m) kuului alkuperäiseen Heidenstrauchin rakennukseen vuodelta 1815/1817. Siipi jakaantui arkeologisesti kahteen kellariosaan, joita erotti toisistaan sisäpihalle johtava porttikongi. Pohjoisessa osassa oli ollut alun perin kaksi kellaritilaa. Porttikongin eteläpuolella oli yksi iso kellaritila ja sen pohjoispuolella kaksi pientä kellaritilaa. Pohjoisen tilan kellareihin 0023-0026 ei päästy, joten siellä tehdyistä mahdollisesti töistä ja rakenteista ei ole varmaa tietoa. Tilat ovat olleet alun perin varastoja, mutta muutettu vuonna 1962 väestösuojiksi.

Tiloissa 0027-0029 porttikongin eteläpuolella oli 1960-luvun alussa itä- ja eteläseiniä megapaalutettu. Nyt kellareiden perustuksia suihkupaalutettiin, lattioita madallettiin noin

metrin verran korkeudelta 1.76 m mpy korkeudelle 0.70 m mpy ja muurien alta poistettiin puuarinoita ennen samanlaista rakentamista kuin linnan päärungossa.

Kellareiden lattiat sijaitsivat pohjoisissa tiloissa korkeudella 1.03 m mpy ja eteläisissä tiloissa korkeudella 1.76 m mpy. Mariankatu oli porttikongin kohdalla korkeudella 3.61 m mpy ja sisäpiha korkeudella 3.47 m mpy. Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan sisäpihan itäosassa vanha pihakiveys oli noin korkeudella 2.30 m mpy ja luonnollinen puhdas maa korkeudella 1.95-1.47 m mpy. Sen pinta laski kaakkoon päin.

Itäsiivessä ei oltu tehty aiemmin arkeologisia tutkimuksia.

5.6.1. Tilat 0023-0026

Tiloihin 0023-0026 ei päästy. Mahdollisesti siellä ei tehty muutostöitä. Vuoden 1817 pohjapiirustuksen mukaan kyseessä oli kaksi erillistä kellaritilaa (molemmat noin 7.8x4,2 m), jotka olivat alun perin Heidenstrauchin tiiliholvattuja varastotiloja. Niihin on tultu pohjapiirroksen mukaan porttikongista omien oviaukkojen ja portaiden kautta. Tilat on korjattu vuonna 1962 väestösuojiksi, joihin käynnit porttikongista on suljettu pohjapiirrosten mukaan. Tilat on yhdistetty käytävällä ja sisäänpääsy on järjestetty rakennuksen sisäkautta. Vuoden 1962 megapaalutuskartan mukaan täällä ei oltu megapaalutettu, mutta väestötilaksi muuttuminen on varmasti vaatinut raskasta rakentamista.

Tiloissa 0023-0026 ei ollut arkeologista valvontaa.

5.6.2. Tila 0027

Tila 0027 (**kartta 1; kuvat 265-275**) sijaitsi porttikongin eteläpuolella Mariankadun puolella. Sinne johti porttikongista alas jyrkät portaat. Sen länsipuolella oli pienet kellaritilat 0028 ja 0029. Tästä tilakokonaisuudesta ei päässyt linnan päärungon kellareihin. Vuoden 1817 kellarikerroksen pohjapiirustuksessa sivulla 51 näkyy että luoteisnurkassa on ollut tai on suunniteltu vielä kolmatta pientä kellaria. 1800-luvun lopussa piirroksessa sivulla 52 kohdassa on vielä valkea kohta, mutta seinämerkit ja oviaukko on poissa.

Tämän tilan (noin 8,6x4,2 m) itäseinän ja eteläseinän alla oli megapaalutuskartan mukaan megapaaluja, joiden betonivalun yläosat näkyivätkin tiiliseinissä.

Tässä tilassa ja länsipuolen tiloissa 1028-1029 tehtiin arkeologista valvontaa. Dokumentointi keskittyi pienempiin tiloihin, jossa rakentamisen kaivaminen järjestelmällisempää. Tilassa 0027 syvemmälle ja seinien alle mentäessä alue muodostui sekamelskaksi, jossa ei ollut mielekästä dokumentoida kovin järjestelmällisesti. Etenkin kun kyseessä oli vain täyttöhiekkoja, luonnollista puhdasta harmaata savea ja linnan puuarinaa ja pystypaaluja.

Tila 0027.
Tilan kaakkoiskulman perustusten tukemisen kaivauskuoppa. Seinän alla näkyy pystypaalutusta ja heti vedenpinnan yläpuolella poikittaisia neliömäisiä hirsiä, jotka on sahattu poikki.
Kuvaussuunta SE.
28.10..2013.

Tilan lattia muodostui betonivalusta ja asvalttista, jotka olivat korkeudella 1,70 m mpy. Lattian alla oli ruskeaa sekaista hiekkaa. Tilan koilliskulman kapeammassa tilassa oli savipitoinen sotkumaata johtuen ilmeisesti viereisen megapaalun kaivamisesta. Täältä löytyi mm. lasipullon kaula.

Tilaa madallettiin aluksi noin 40-70 cm, jonka jälkeen perustukset suihkupaalutettiin. Suihkupaalutuksen jälkeen seinien vierustat kaivettiin auki, jotta päästiin käsiksi puupaaluihin ja seinäperustusten tekoon. Itäseinän äärellä kaivettiin vaiheittain noin 180-195 cm lattiapinnan alapuolelle eli korkeudelle -0.10 m mpy. Tällöin seinien tiiliosan ja kiviperustan alla näkyi puuarinaa (neliömäisiä hirsiä) ja pystypaaluja. Tilan kaakkoiskulmassa lattian alla oli tiiliseinää vielä 7 tiilikertaa eli noin 50 cm ja sen alla 50 cm kiviperustaa ennen puuarinaa korkeudella 0.70 m mpy.

Puuarina tuli erityisesti tilan kaakkoiskulmassa tilan sisäpuolelle, mutta myös muualla tavallista enemmän verrattuna aikaisempiin paalutettuihin tiloihin. Sama tilanne jatkui eteläpuolisessa tilassa 0030. Puuarina oli tilan 0027 kaikkien seinien alla. Luonnollinen puhdas savi oli itäseinän syvemmän kaivannon länsireunalla eli kellarin keskiosan puolella kahdessa kohtaa 133 cm lattian alapuolella korkeudella 0.37 m mpy (355 cm eteläseinään, 150 cm itäseinään) ja 105 cm lattian alapuolella korkeudella 0.65 m mpy (eteläseinään 240 cm, itäseinään 96 cm).

Lattia oli ollut tilan länsireunalla korkeudella 1.70 m mpy. Kivijalka alkoi korkeudella 1.30 m mpy ja puuarina korkeudelta 0.70 m mpy. Kaivannon pohja oli täällä tässä dokumentointivaiheessa korkeudella 0.15 m mpy.

Uusi lattia tehtiin korkeudelle +0.70 m mpy eli puuarinan korkeudelle. Lattia on todennäköisesti sijainnut alun perin matalammalla kuin mikä oli tilanne valvonnan alkaessa (megapaalutus?), sillä tiiliseinää oli jäänyt paljon lattian alapuolelle. Tilanne oli sama tiloissa 0028-0029. Uusi lattia tuli aikaisempia lattioita matalammalle ja samalle tasolle kuin päärungon itäosan uudet lattiat.

Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan sisäpihan itäosassa vanha pihakiveys oli noin korkeudella 2.30 m mpy ja luonnollinen puhdas maa korkeudella 1.95-1.47 m mpy.

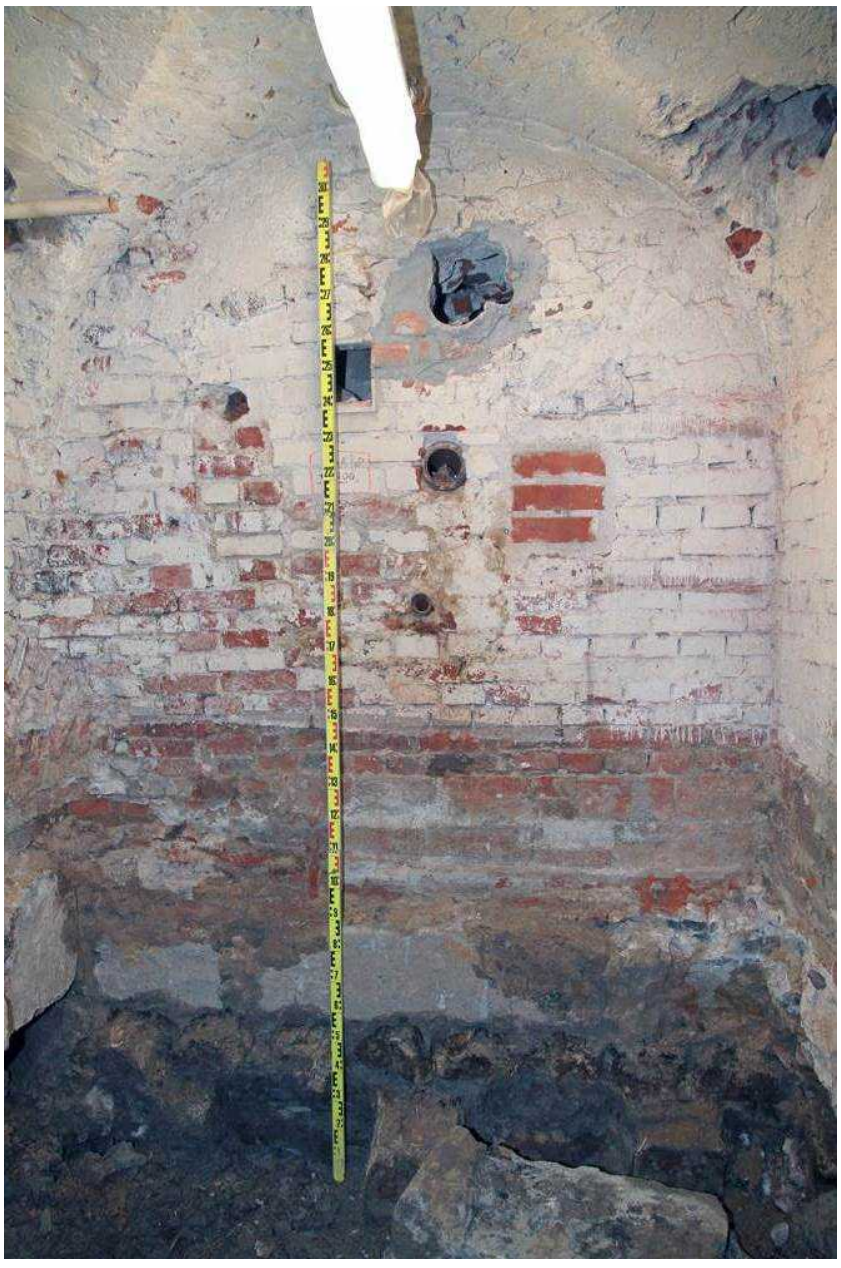
Tilassa 0027 dokumentoitiin linnan puuarinaa. Linnan rakentamista edeltäviä kerroksia ei tavattu.

5.6.3. Tila 0028

Tila 0029 (**kartat 1 ja 16; kuvat 276-282**), **dokumentointikohta 9**, sijaitsi edellisen tilan länsipuolella sijaitsevista kahdesta pienestä tilasta pohjoisempana. Lattia sijaitsi korkeudella 1.76 m mpy. Lattiapinnoite oli noin 3 cm paksu. Sen pinta oli harmahtava, mutta murtopinnasta näkyi että aines oli tummaa. Tilan korkeus oli korkeimmillaan 192-195 cm.

L- muotoista huonetilaa (5,3x1,5-2,0 m) tyhjennettiin aluksi elokuun lopussa 2013 35-55 cm eli noin korkeudelle 1.30 m mpy. Ovensuun itäreunalla oli ovikynnys 30 cm lattiapinnan alapuolella. Kapean osan eteläseinällä oli 35 cm lattian alapuolella 12 cm leveä kaksikerroksinen tiililevennys ja pohjoisseinällä 40 cm lattian alapuolella 8 cm leveä kivilevennys. Poistettu maa oli uudempaa täyttömaata; hiekkaa, laastia ja tiiliä.

Seuraavassa vaiheessa lokakuun alussa ja lopussa tilan leveämpää länsipäätä syvennettiin. Kaivannon pohja oli silloin havaintokohdassa korkeudella -0.13 m mpy ja muualla hiukan korkeammalla (0.22 m mpy) eli keskimäärin 154-189 cm lattiapinnan 1.76 m mpy:n alapuolella.

Tila 0028. Dokumentointikohta 9, havaintopiste 22. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinän kohdalla. Viimeisin lattiapinta näkyy selvästi vaaleamman seinäosan alla. Tilanne ennen kohdan lopullista syventämistä. Kuvaussuunta W. 3.10.2013.

Länsiseinän tiiliseinän ja sen kiviperustan alta tuli esiin puuarinaa **havaintopiste 22:ssa**. Havaintopisteen ja kaivannon pohja oli korkeudella -0.13 m mpy. Yli 30 cm paksun saven päällä oli seinän suuntaisesti pitkittäinen N-S – suunnassa iso 34 cm korkea veistetty hirsi korkeudelta 0.20 m mpy lähtien. Sen päällä oli esillä kolme poikittaista veistettyä isoa hirttä (25x25 cm) 54 cm välein korkeudelle 0.65 m mpy saakka. Niissä oli salvokset edellisen hirren kohdalla. Hirret olivat harmaan saven seassa. Yläpuolella oli ohuen savikerroksen erottamana poikittain halkaistuja pyöreitä hirsiä (leveys 17, 18, 19 ja 20 cm; korkeus 15-17 cm) korkeudelle 0.82 m mpy saakka. Hirsien halkaisupuoli oli alaspäin. Hirsien päällä oli 30-50 cm korkea kivijalka. Tiiliseinä alkoi korkeudelta 1.18 m mpy. Viimeisin lattia oli ollut korkeudella 1.76 m mpy. Alkuperäinen lattia on ollut alempana, sillä tiilirakenne jatkui huomattavasti lattian alapuolelle ja oven tiilikynnys sijaitsi myös paljon, 30 cm, lattian alapuolella. Havaintopiste 22 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 22:

186	viimeinen lattiataso	
128-	tiiliseinä	
94-128	kivijalka (30-50 cm)	
80-94	halkaistut poikittaiset hirret	
54-80-	isot poikittaiset veistetyt hirret (25x25 cm)	
32-67	pitkittäinen veistetty hirsi	
0-32	savi	1

Leveämmässä tilan keskiosassa ei ollut hirsiä vaan ne olivat vain seinien alla. Tilanne oli toinen itäosan kapeammassa osassa, jossa oli tiivis puuarina itäsiiven ylempien kerrosten sisäseinien kohdalla.

Tilan leveämmän länsipään syvennetyn kaivannon itäreunalla tilan kapeamman osan länsireunassa oli E-W – suuntaisia ilmeisesti pyöreitä hirsiä (17-19 cm) vieri vieressä vastaavalla korkeudella kuin ylimmät poikittaiset hirret länsiseinän alla. Niiden päällä oli isoja kiviä ainakin tilan kapeamman länsiosan kohdalla. Näiden hirsien alla profiilissa näkyi vielä N-S – suuntainen veistetty hirsi. Myöhemmässä vaiheessa havaittiin sen alapuolella vielä kaksi W-E – suuntaista hirttä, joille löytyi vastine tilan ovensuun eteläpuolelta ulkopuolella. Niiden välissä näkyi pystypaaluja.

Tila näytti länsiseinän tiilirivien perusteella olevan vinossa. Tiilirivitys laski etelään lyhyellä matkalla 12 cm.

Tilan kapeamassa itäosassa oli myöhemmin esillä keskimmäisen hirsikerran N-S – suuntaiset hirret noin 45 cm:n välimatkoin korkeudella 0.56-0.53 m mpy. Hirret olivat 25, 28 ja 29 cm leveitä. Niiden välissä näkyi samalla korkeudella tiiviinä ryhminä pystypaalujen (16-28 cm, tilan 0027 puolella 19-20 cm) päitä. Horisontaalisten hirsien ja pystypaalujen välissä oli harmaan saven lisäksi kiviä, tiiliä, hiekkaa, ym. N-S – suuntaisten hirsien ja pystypaalujen päällä pohjois- ja eteläseinien seinien alla oli pitkittäiset W-E – suuntaiset hirret korkeudella 0.70 m mpy. Hirret oli poistettu dokumentointivaiheessa jo itse tilasta. Niitä oli havaittu kuitenkin aikaisemmassa dokumentointivaiheessa kapean tilan länsipäässä. N-S – suuntaisten hirsien alla oli ovensuun eteläpuolella noin korkeudella 0.35 m mpy vielä alimpaan kolmanteen kerrokseen kuuluva veistetty W-E – suuntainen hirsi, jolle oli tilan länsiosasta löydetty kaksi vastaavaa. Ylin hirsirakenne jatkui 44 cm tilan 0027 puolelle oviaukon pohjoispuolella ja alin hirsirakenne 80-100 cm oviaukon eteläpuolella.

Tämän tilan puuarinaa dokumentoitiin vain satunnaisesti ja kaikki hirsikerrat eivät olleet yhtä aikaa kokonaan esillä. Tiedot antavat kuitenkin melko tarkan kuvan linnan itäsiiven yläkerroksien N-S – suuntaisen sisäseinien perustuksien puuarinasta. Kartan 16 tasokartta on luonnosmainen kapeamman itäosan kohdalla.

Uusi lattia tehtiin samalle korkeudelle, 0.70 m mpy, kuin tilan 0027 lattia.

Tilassa 0028 dokumentoitiin linnan puuarinaa. Linnan rakentamista edeltäviä kerroksia ei tavattu.

5.6.4. Tila 0029

Tila 0029 (**kartat 1 ja 17; kuvat 283-289**) oli pieni tila tilan 0027 länsipuolella ja tilan 0028 eteläpuolella. Se oli 182-184 cm korkea. Sen korkeudella 1.70 m mpy sijaitseva lattia oli leikattu palasiksi kesäkuun lopulla 2013.

Elokuun lopussa huonetilan (4,5x2,0 m) lattia oli poistettu. Maata ei oltu kuitenkaan poistettu vielä kuin ovikynnyksen kohdalta. Tilan tiilinen ovikynnys oviaukon itäreunalla sijaitsi 20-25 cm viimeisen lattian alapuolella korkeudella 1.45 m mpy.

Havaintopiste 23 sijaitsi tilan oven tiilikynnyksen länsipuolella. Havaintopisteen pohja oli korkeudella 1.27 m mpy ja poistettu lattia oli sijainnut korkeudella 1.70 m mpy. Havaintopiste 23 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 23:

(38-43	poistettu lattia)	
13-38	vaalea hieno hiekka, laastia, tiiliä	1
7-13	ruskea karkea hiekka, kiviä	2
4-7	vaalea karkea hiekka	3
0-4	kova laasti	4
0	kivet (oviaukon perustus)	5

Syyskuun alussa maata oli poistettu lisää. Ennen suihkupaalutusta maapinta oli 35 cm entisen lattian alapuolella.

Marraskuun alussa tilan luoteisosa oli kaivettu koneellisesti puuarinaa syvemmälle. Tilan eteläosassa (**dokumentointikohta 10**) oli jäljellä yksi iso veistetty W-E – suuntainen hirsi (29x29 cm) 110 cm lattiapinnan alapuolella eli noin korkeudella 0.60 m mpy. Sen päällä oli ollut vieri vieressä ohuita N-S -suuntaisia riukuja ainakin tilan eteläseinän alla. Niille löytyi vastineet eteläpuolisesta tilasta 0030. Ison hirren alla oli 35 cm välein N-S – suuntaisia neliömäisiä hirsiä (lev. 25 cm) 10-11 cm alempana korkeudella 0.49 m mpy. Niiden välissä oli pystypaaluja (17-26 cm), joiden päät olivat korkeudella 0.64 m mpy. Hirsien alla oli harmaa luonnollinen savi.

Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilan kaakkoisnurkassa seinän alla olevia ylempiä poikittaisia ja niiden alla olevia pitkittäisiä veistettyjä hirsiä. Kuvaussuunta SSW. 13.11..2013.

Tilan eteläseinässä ja loivan kaariholvin alla länsiseinässä oli betonia, sillä kohdilla oli megapaalut. Ne olivat linnan päärungon pohjoisseinän alla.

Tilasta ei löytynyt linnaan vanhempia kerroksia tai rakenteita. Tilojen 0027-0029 alkuperäiset lattiat ovat sijainneet alempana kuin viimeinen lattia, sillä lattioiden alla oli vielä tiiliseinää 50 cm ja oviaukkojen alareunan tiilirakenteet olivat 25-30 cm viimeisen lattian alapuolella. Linnan itäsiiven eteläosassa ja päärungon itäosassa oli erittäin vahva puuperustus ilmeisesti kohdan pehmeän maaperään takia. Sisäpihalla esille saatu kallio painui syvemmälle kaakkoon päin kohti entistä merenrantaa. Tilojen osittainen täyttö, lattiatason nosto, voi johtua perustusten osittaisesta vajoamisesta. Tiloissa tiiliseinien limitykset laskivat voimakkaasti etelään päin johtuen ilmeisesti vajoamisesta.

Uusi lattia tehtiin samalle korkeudelle, 0.70 m mpy, kuin tilojen 0027-0028 lattiat.

Tilassa 0029 dokumentoitiin linnan puuarinaa. Linnan rakentamista edeltäviä kerroksia ei tavattu.

5.7. PÄÄRUNGON ITÄPUOLISKO JA KESKIOSA

Päärungon itäpuoliskon ja keskiosan (sisätilat 23.6x26,3 m) keskilinjan kohdalla on 1600- ja 1700 -luvuilla sijainnut W-E- suuntainen Merikatu, joka oli käsittänyt suurimman osan alueesta. Päärungon itäpäässä on ollut kadun molemmilla puolilla eri kortteleiden tontit. Pohjoispuolella tontti on pysynyt rajojensa suhteen melko samanlaisena ja sen eteläosat ovat olleet päärungon pohjoisseinän perustusten kohdalla. Etelässä alun perin pieni tontti muutti etelä- ja länsirajojansa karttojen perusteella useasti ja runsaasti. Itärajan kohdalla muutokset olivat vähäisempiä. Päärungon keskiosan eteläosassa eli eteisaulan kohdalla on siten ollut välillä tämän tontin aluetta ja välillä merenrannan aukion aluetta. Tämän tontin pohjoisosa on sijainnut päärungon eteläseinän kohdalla.

Presidentinlinnan päärungon kellarien muuraaminen alkoi vuonna 1813. Päärungon itäosan kellareissa oli tehty megapaalutus 1960-luvun alussa ja linnan peruskorjaustöitä jo vuosina 2011-2012, jolloin töitä oli valvottu kaupunginmuseon arkeologien toimesta. Tällöin mahdollisista vanhoista kerroksista ja linnan eri kellaritilojen megapaalutuksen ja putkilinjojen takia tuhotuista mukulakiveyksestä tehtiin havaintoja. Vanhoja kellareita syvennettiin vuosina 2011-2012 noin metrin verran korkeuteen 0.70 m mpy. Vuosien 2013-2014 korjaustöissä perustukset suihkupaalutettiin, tiloja syvennettiin lisää ja seinien uudet perustukset tehtiin. Uudet lattiat tulivat korkeudelle 0.70 m mpy. Lattian alapuolisten rakennekerrosten takia lopullinen kaivaussyvyys vanhasta lattiapinnasta korkeudelta 1,70 m mpy oli tietenkin enemmän.

Etupiha sijaitsi kohdalla korkeudella 2.96 m mpy ja sisäpiha korkeudella 3.42-3.57 m mpy. Museoviraston vuosien 1997 ja 2013 tutkimusten mukaan sisäpihan itäosassa vanha pihakiveys oli noin korkeudella 2.30 m mpy ja luonnollinen puhdas maa korkeudella 1.95-1.47 m mpy. Sen pinta laski kaakkoon päin kohti entistä merenrantaa eli kohti päärungon kaakkoiskulmaa. Vuoden 2011 havaintojen mukaan linnan kellareiden alkuperäiset lattiat olivat korkeudella 1.80-1.50 m mpy ja luonnollinen puhdas hiekka noin korkeudella 1.00 m mpy.

Tiloissa 0031-0034 oli tehty vuosina 2011-2012 arkeologisia tutkimuksia ja linnaa vanhemmat kerrokset oli poistettu, joten siellä ei tehty nyt suurempia dokumentointeja. Tila 0030 oli uusi koskematon alue ja täältä päärungon koillisosassa löydettiin hiukan linnaa edeltäviä kerroksia linnan kellarin lattian mukulakiveyksen ja linnan perustusten lisäksi.

5.7.1. Tila 0030

Tila 0030 (**kartat 1 ja 18-21; kuvat 290-357)** oli melko matala tila (**dokumentointikohta 11**), josta ei ollut yhteyttä muihin kellaritiloihin. Tilan länsipäähän johti 1. kerroksesta jyrkät tiiliportaat. Itäseinän keskellä oli kaariholvisyvennys ja kaakkoisnurkassa ylös kadulle johtanut tukittu aukko. Tilan (6,2x5 m) pohjoisseinän äärellä oli 82 cm leveä tiili- ja betonikoroke, jonka yläpinta oli korkeudella 2.10 m mpy. Esillä oli 2-3 tiilikertaa korokkeen etelä- ja pohjoisosissa. Keskellä tiilet oli korvattu betonilla pohjoisseinän alla olevien megapaalujen tekemisen takia. Tilan pohjois-, itä- ja eteläseinien perustukset oli megapaalutettu 1960-luvun alussa. Pohjois- ja itäseinät olivat linnan päärungon ulkoseiniä.

Tämän korkeamman korokkeen edessä oli noin 20 cm alempana korkeudella 1.94 m mpy 40 cm leveä betonikoroke. Eteläseinässä ylempää koroketta oli vain 1-2 tiilikertaa ½ tiilen pituuden verran (15 cm). Tiilet menivät pituussuunnassa seinän sisään. Itäseinällä ylempää koroketta ei ollut. Etelä- ja itäseinällä alemman betonikorokkeen leveys oli 150 cm. Etelä- ja pohjoisseinillä korokkeiden yläpuolella suorassa seinässä oli kolme ja neljä tiilikerrosta ennen tynnyriholvin alkamista. Keskiosan lattia oli betonia, joka oli noin korkeudella 1.62 m mpy tilan länsipäässä. Se laski itään päin joitakin senttejä. Katto oli länsipäässä korkeudella 3.51 m mpy ja itäpäässä kaksi cm korkeammalla. Tila oli siis korkeimmillaankin vain noin 190 cm korkea.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila ennen purkutöitä. Seinien äärellä on tiili- ja betonikorokkeet. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kesäkuun lopulla 2013 tilan betonilattia oli hajotettu levyinä. Tilan pohjois-, etelä- ja itäreunoilla oli matalampien betonikorokkeiden sisältä paljastanut pienehköistä mukulakivistä (10-15 cm) tehdyt vyöhykkeet. Kyseessä oli linnan kellarin alkuperäinen lattia. Säilyneet osat olivat keskimäärin 167 cm alaspäin katon korkeimmasta kohdasta (3.53 m mpy) mitattuna. Kiveys oli länsiosassa korkeudella 1.89, kaakkoisnurkassa 1.79 ja koillisnurkassa 1.94 m mpy. Tilan keskellä oli mahdollisesti ollut vain raudoitettu betonilaatta, jonka paksuus oli ollut 8-9 cm. Näiden betonilaattojen alapinnalla oli vain

raudoituksen jälkiä kun alempien betonikorokkeiden pintabetonien alapinnassa oli mukulakivien jäljet. Betoni oli mukulakiveyksen päällä myös ohuempi, 3-5 cm paksu. Tilan etelälaidalla mukulakivivyöhykkeen leveys oli 130 cm, itälaidalla 150 cm ja pohjoislaidalla 40 cm ennen lisäkaivamista. Etelä- ja pohjoisseinän keskiosissa sitä oli rikkonut megapaalutus ja tilan keskellä todennäköisesti megapaalutuksen yhteydessä syvemmäksi kaivettu alue. Mukulakivivyöhykkeet olivat korkeammalla kuin kellariin johtavien portaiden alin porrasaskelma ja keskiosan betonilattia (1.90/1.60 m mpy). Mahdollista on että tilan keskiosa, käytävä, on ollut alun perinkin hiukan matalammalla ja säilytystilat sivuilla korkeammalla.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Itäseinän alemman korokkeen sahattuja pintoja, joiden alapinnassa näkyy mukulakivien jäljet. Mukulakiveys on paikallaan itäseinän juurella. Kuvan oikeassa reunassa näkyy itäseinän kariholvisyvennys. Kuvaussuunta NNE. 19.6.2013.

Ensimmäinen 45 cm syvä koepisto, **havaintopiste 24**, tehtiin tilan luoteisosan mukulakiveyksen kohdalle korkeamman korokkeen eteen. Kuopan pohja oli korkeudella 1.44 m mpy. Puhtaaseen maahan ei päästy havaintopisteessä. Kerrokset olivat linnan rakentamisen aikaisia täyttömaita *(1-3).* Betonilattian alapuoleinen hiekka koepiston ympärillä oli 193-200 cm katon korkeimman kohdan alapuolella eli korkeudella 1.60-1.53 m mpy. Havaintopisteen mukulakivet olivat korkeudella 1.89 m mpy. Havaintopiste 24 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 24:

32-45	lattian mukulakivet, joiden välissä ruskea likainen hiekka	
15-32	ruskea siltti, vaaleahko	1
1-15/16	ruskea siltti, tiilenpaloja, isojakin seassa	2
0-1	nokinen hiekka	3

Tilan keskelle tehtiin isompi läpimitaltaan 1,2 metrinen koealue, **havaintopiste 25**, jonka pohjalta tuli melko tasaisena kerroksena isoja kiviä 224-231 cm katon alapuolelta eli noin korkeudelta 1.22 m mpy. Kokonaan esille saatu iso kivi oli kooltansa 70x70 cm. Kivien päällä ja väleissä oli mm. hiekkaa ja tiilipaloja. Viimeinen lattiapinta oli sijainnut noin 35-40 cm kivien yläpuolella. Kivikerroksesta ei päästy läpi kivien koon takia.

Koepiston länsilaidassa pystyttiin kaivamaan 268 cm katosta alaspäin ja noin 70 cm lattiatasosta korkeuteen 0.83 m mpy. Kuopassa oli edelleen kiviä ja tiilenpaloja.

Syvemmällä kerrokset muuttuivat savisemmaksi ja aivan pohjalta tuli puuta. Niiden syyt kulkivat N-S – suunnassa. Savi kuopan pohjalla näytti jo puhtaalta.

Puurakenteen epätavallisen sijainnin takia sitä päätettiin tutkia tarkemmin. Olisiko kyseessä linnaa edeltävä rakennelma, sillä linnan puuarinaa ei ollut tavattu muualla kellaritilojen keskiosissa. Näissä tutkimuksia saatiin esiin runsaasti erilaisia linnan uudempia ja rakentamisen aikaisia hiekka-/kivikerroksia, linnan puuarinaa ja hiukan linnaa edeltäviä kulttuurikerroksia tilan itäosasta.

Kerroksista ja eri havaintopisteistä otettiin lähempään tarkasteluun runsaasti metallilevyjä ja -möykkyjä, rautanauloja, nuppineula, lasipullojen ja -astioiden paloja, kirkkaita ikkunalasien paloja, punasavisia uunikaakeleita, punasaviastioiden paloja, majolika-astian suureunapala, uudempaa keramiikkaa (fajanssi, piiposliini, posliini), liitupiippujen koristelemattomia varsipaloja ja eläinten luita, jotka poistettiin luetteloinnin jälkeen uudempina esineinä tai sekoittuneisiin kerroksiin joutuneina vanhoina esineinä (liite 5 poistetut löydöt: 44-108).

Tilan kaakkoisnurkan eteläseinään ja perustukseen tehtiin työaukko tilasta 0031 käsin kaivinkoneen saamiseksi tiloihin 0030 ja 0027-0029. Paikalla oli ollut aiemmin pieni putkitunneliaukko. Aukko pienettiin myöhemmin uudelleen putkiaukoksi, joka ei ollut läpikuljettava. Tämän takia tilan nurkassa kaivettiin maata pois aluksi mukulakiveyksen alapuolelta jonkin verran huoneesta 0031 käsin, jolloin kohtaan muodostui maaleikkaus. Se dokumentoitiin **havaintopiste 26:na.**

Havaintopiste 26:n profiilissa mukulakivet olivat katosta 157-164 cm alaspäin. Mukulakiveys laski etelään päin. Itse havaintopisteen kohdassa mukulakiveys oli korkeudella 1.77 m mpy ja profiilin pohja korkeudella 0.41 m mpy. Luonnollisten puhtaiden hiekkojen *(8-10),* yhteensä 34 cm, yläpinta oli korkeudella 0.74 m mpy. Niiden yläpuolella oli vanhoja kerroksia *(4-7)* 47 cm. Yläpuolella oli vielä linnaa liittyviä kerroksia *(1-3)* 55 cm kellarin mukulakiveyksen yläpintaan saakka. Profiilin itäosassa havaintopisteen kohdalla ylemmät puhtaat hiekat ja alimmat vanhat kerrokset notkahtavat alaspäin. Linnaa edeltävät ylemmät vanhat kerrokset ylettyivät profiilissa koko leveydeltä 81 cm:n korkeudelle eli 1.22 m mpy. Niille oli osittain vastineet vuoden 2011 valvontojen tuloksissa eteläpuolen tilassa 0031. Havaintopiste 26 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 26:

127-136	lattian mukulakivet ja hiekka	
118-127	vaalea siltti	1
98-118	ruskea täyttö, tiilenpaloja, laastia, kiviä	*2*
81-98	karkea kellertävä pieniä kiviä sisältävä hiekka	3
78-81	*harmaa hiekka, sis. nokea*	*4*
70-78	*vaalea hieno hiekka, nokiraitoja*	*5*
50-70	*tumma hiekka, nokea, vähän tiilen muruja, yläosassa 3-4 cm paksumpi tumma osa, sis. hiili ja tiilihippuja*	*6*
34-50	*ruskeita ja vaaleita hiekkaraitoja, tummissa raitoja, hiilenpaloja*	*7*
32-33/34	*luonnollinen oranssihieno hiekka, raita*	*8*
18-32	*luonnollinen vaalea hieno hiekka*	*9*
0-18	*luonnollinen harmaa savi*	*10*

Havaintopisteen tummasta orgaanisesta yhteydestä 6 tuli muutama löytö profiilia puhdistettaessa. Lasittamaton mahdollisesti punasaviastian pala ja kirkas ikkunalasipala (KM 40462:21-22).

Tämän profiilin länsiosassa profiilin yläosan linnan perustusten/megapaalutuksen täyttömaakerrokset lähtivät tulemaan alaspäin tuhoten vanhat kerrokset.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopisteet 26-27. Tilan kaakkoiskulman kaivannon profiilit. Havaintopiste 26 sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa ja havaintopiste 27 itäprofiilissa. Itäseinän edessä on jäljellä kellarin mukulakivilattiaa ja pieni tiilinen lattiakaivo. Luonnolliset ja linnaa edeltävät kerrokset ulottuvat tumman maan yläosaan. Yläpuolella on linnan rakentamisen täyttömaita. Kuvaussuunta NE. 28.6.2013.

Havaintopiste 26:n itäpuolella tilan kaakkoisnurkassa oli pieni neliömäinen tiilikaivo, jonka yläpinta korkeudella 1.71-1.75 m mpy oli 2-3 cm mukulakiveyksen alapuolella. Se oli kooltansa 57x56 cm. Siinä oli yhden pitkittäisen tiilen paksuiset seinät. Kaivossa oli viisi tiilikerrosta ja alla betonivalua 15 cm. Sen luoteisnurkan yläpinnassa oli laastilla silattu ura ilmeisesti veden valumiseksi kaivoon. Mukulakiveys vietti kaivon kohdalla nopeammin sitä kohti. Kaivon yläpinta oli hiukan kallellaan etelään päin. Tiilet olivat kooltansa 26.5-28x12-13x7-8 cm. Ympäristön täytemaan tiilet olivat kooltansa 28x13-14.5x6-7 cm. Kaivoon tuli heti kaivon yläpinnan korkeuden alapuolella ja mukulakiveyksen alla, rakennuksen itäseinästä metalliputki. Tiiliseinän limityksessä oli anomalia putken kohdalla eli se on tehty myöhemmin.

Havaintopiste 27 sijaitsi tiilirakenteen länsiseinän kohdalla ja sen kerrokset olivat suurimmaksi osaksi suoraa jatkoa edelliselle havaintopisteelle. Tiilirakenteen yläpinnan korkeus havaintopisteen kohdalla oli 1.74 m mpy. Pohja oli korkeudella 0.52 m mpy, puhtaat kerrokset 0.89 m mpy ja vanhat kerrokset 1.17 m mpy. Havaintopiste 27 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 27:

82-122	tiilirakenne	
66-82	laastia (tiilirakenteen perustus)	
65-66	vaalea hiekka	1
37-65	*tummanharmaa nokinen krs, hiiltä*	*2*
30-37	*luonnollinen karkea kellertävä hiekka*	*3*
17-30	*luonnollinen vaalea hieno hiekka*	*4*
0-17	*luonnollinen harmaa savi*	*5*

Havaintopiste 26:n länsipuolella oli sekaisin lohkokiviä 70- 80 cm paksuna kerroksena. Kivet olivat läpimitaltaan 20-40 cm. Kyseessä oli eteläseinän megapaalun aiheuttamaa sekasotkua. Mukulakiveys puuttui kohdalta sen takia.

Havaintopiste 28:n koepisto tehtiin itäseinän keskiosan kohdalle noin 80-90 cm seinästä länteen päin. Mukulakivet olivat täällä korkeudella 1.87 m mpy ja havaintopisteen pohja korkeudella 0.62 m mpy. Kerrokset välillä 0-45 cm olivat linnaa edeltäviä luonnollisia *(10-13)* ja välillä 45-68 cm vanhoja kerroksia *(5-9).* Yläpuoliset 57 cm paksuiset kerrokset (1-4) olivat mukulakiveykseen saakka linnan aikaisia. Luonnollinen puhdas maa oli siten korkeudella 1.07 m mpy. Vanhojen kerrosten yläpinnan korkeus oli 1.30 m mpy. Havaintopiste 28 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 28:

116-125	lattian mukulakivet ja hiekka	
104-116	siltti, ruskea, joka mukulakivien alla	1
102-104	enemmän laastia sisältävä raita	2
81-102	tiili-, laasti- ja kivisotku	3
68-81	karkea kellertävä kivinen hiekka, pieniä kiviä	4
61-68	*ruskea hiekka, jonka seassa tiili-, laasti- ja nokihippuja*	*5*
59-61	*vaalea hieno hiekka, ohut raita*	*6*
54-59	*alempaa hieman vaaleampi harmaa hiekka*	*7*
50-54	*ruskea hiekka, org. ainesta, pehmeä, tiili tai palanut savi*	*8*
45-50	*harmaa hieno hiekka, häviää kuopan pohjoisosassa*	*9*
25-45	*luonnollinen hiekka, oranssiharmaa, jossa pieniä kiviä*	*10*
11-25	*luonnollinen vaalea harmaa hieno hiekka*	*11*
10-11	*luonnollinen oranssi savi (rikastumaa)*	*12*
0-10	*luonnollinen harmaa sitkeä savi*	*13*

Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Havaintopiste sijaitsi tilan itäseinän edustalla säilyneen lattian mukulakiveyksen kohdalla. Havaintopisteen alaosassa on luonnollisia kerroksia ennen vanhoja linnaa edeltäviä kerroksia. Profiilin yläosa on mukulakiveykseen saakka linnan aikaisia kerroksia. Kuvaussuunta E. 2.7.2013.

Havaintopiste 29 sijoitettiin tilan keskiosassa esiin tulleiden isojen kivien kaakkoiskulmalle. Maanpinta oli tässä dokumentointihetkellä korkeudella 1.09 m mpy eli noin 50 cm betonilattian alapuolella. Koepiston pinnassa oli hiekkaa ja se muuttui alaspäin hiekansekaiseksi saveksi ja lopulta saveksi. Kuopan pohjalla tuli esiin korkeudella 0.70-0.80 m mpy puuarinaa; jossa oli kaksi hirttä (toinen 22 cm leveä) E-W – suunnassa 55 cm välillä ja edellisten päällä yksi N-S – suunnassa. Puut olivat hieman lahonneita ja eivät vaikuttaneet veistetyiltä. Kivien päällä oli pienempiä luonnonpyöreitä kiviä (läpimitat 15-20 cm). Noin 5 cm puista alaspäin näkyi rikastumiskerros savessa. Kuopan pohja oli korkeudella 0.61 m mpy.

Havaintopiste 30 tehtiin huoneen lounaisosaan kohtaan, jossa oli vielä säilynyt mukulakiveys. Mukulakivet olivat täällä korkeudella 1.91 m mpy ja kuopan pohja korkeudella 0.46 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka *(8)* oli korkeudella 0.66 m mpy. Yläpuolella oli 125 cm kellarin mukulakiveykseen saakka linnaa liittyviä täyttökerroksia (1-7). Havaintopiste 30 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 30:

135-145	lattian mukulakivet ja hiekka	
123-135	tumma siltti	1
117-123	vaalea siltti	2
90-117	tiilinen sotku	3
75-90	karkea oranssihiekka, pikkukiviä, alaosassa osittain profiilissa laastia	4
60-75	tummempi hieno aines, pieniä tiili- nokihippuja	5
42-60	vaalea siltti, jossa saviläikkiä	6
20-42	saven ja hiekan kerroksia	7
0-20	*luonnollinen harmaa hieno hiekka*	*8*

Karkea oranssihiekka (hp 30: kerros 4) oli samaa kuin idempänä vanhojen kerrosten yläpuolella ollut hiekka (hp 26:kerros 3 ja hp 28:kerros 4), mutta tässä kohdassa sen alapuolella oli lisäksi erilaisia sekoittuneita kerroksia samalla tasolla kuin idänpuoleiset isot kivet ja niiden alapuoliset hirret havaintopisteiden 25 ja 29 kohdilla.

Havaintopisteissä 25 ja 29 saatujen havaintojen perusteella puurakenne päätettiin kaivaa kokonaan esiin. Pohjoisen korkeamman korokkeen edessä oli ollut matalampi koroke, jonka sisällä oli heti betonipinnan alla mukulakiveys korkeudella 1.89 m mpy. Tämän alla oli erilaisia hiekka- ja kivikerroksia noin 50 cm. Ylimpänä oli hienompia hiekkakerroksia ja alempana isoihin kiviin saakka harmaampi tiilimurskaa ja laastipaloja sisältävä kerros. Kivien päällä oli myös osittain oranssi/ruskea keskikarkea hiekka, jota oli myös kivialueen ulkopuolella. Noin korkeudella 1.22-1.44 m mpy oli erikokoisia isoja laakakiviä, joiden pinnassa oli laastia tai jälkiä siitä sekä kivien välissä pieniä kiviä, ruskeaa hiekkaa ja savea. Kiviä oli 1,5 metrin leveydeltä korokkeen eteläpuolella koko tilan leveydeltä. Kiveys meni tilan keskiosassa etelämmäksi ja näiden kivien alta paljastui linnan N-S – suuntainen puuarina. Pohjois- ja eteläseinien korokkeet paljastuivat 7-8 tiilikertaa korkeaksi syvemmälle kaivettaessa. Tiilikoroke loppui isoihin kiviin.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila syvemmälle kaivettuna. Tilan pohjoissivun ylempi koroke on tullut paremmin esiin. Se alla ja edessä oli isoja kiviä, joiden alla eteläpuolella näkyy hirsiarinan yläosia. Kuvaussuunta E. 9.7.2013.

Kivikerroksen alla oli keskikarkea oranssi hiekka, jossa oli pieniä kiviä, tiilenmuruja, laastia ja vähän nokea. Tämä kerros näkyi myös useissa muissa tilan havaintopisteissä. Sen alta tuli vuorostaan esiin linnan huonokuntoinen N-S – suuntainen hirsiarina. Se oli esille otetulla alueella kooltansa 3,6x1,6 metriä ja joka ulottui tilan eteläseinän alapuolelle. Hirsiarinan päällä oli pääosin tahmaista savea, jonka joukossa oli vähän hiekkaa, tiilenmuruja, laastia ja nokea. Puuarinan tasolla ympärillä ja alla oli harmaa koskematon savi.

Hirsikehikko muodostui kolmesta erittäin huonokuntoisesta N-S – suuntaisesta veistetystä hirsirivistä, jotka sijaitsivat toisiinsa nähden 25-30 ja 40 cm välein. Niiden alla oli kuusi poikittaista hirttä 30-50 cm välein. Hirret olivat 22-24 cm leveitä ja paremmin säilyneet hirret noin 20 cm korkeita. Poikittaisissa hirsissä näkyi soikeat reiät (12x6 cm), tappireiät, hirsien leikkauskohdissa. Hirsien väliin jäävissä neliöissä oli samalla tasolla 1-4 pystypaalun päätä pienien kivien ja saven seassa. Pieniä kiviä oli myös jonkin verran kehikon ulkopuolella. Hirsikehikon ylempi kerros oli korkeudella 0.77-0.83 m mpy ja alempi 0.74-0.79 m mpy. Yhden poikittaisen hirren pää otettiin esiin. Hirsi oli kooltansa 25x25 cm. Sen alla oli muutamia senttejä sekoittunutta savea. Alla oli koskematon sinertävä savi.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Linnan puuarina sijaitsi poikkeuksellisesti keskellä tilaa. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Hirsiarinan huono kunto selittyi *möljäkeijulla*, jota oli ainoastaan tämän tilan hirsiarinassa. Se on hyönteinen, jonka toukka elää syöden kosteaa puuta ja vaatii lämpöisen paikan. Aikuinen ei syö puuta. Se on melko harvinainen. Sitä on tavattu Helsingissä Suomenlinnassa ja Eteläsatamassa.

Tilan lounaisosassa seinien tiiliosuuden alla oli vain vähän perustuskiviä noin korkeudelta 1.36 m mpy lähtien. Seinien sisäpuolelle tulleiden lohkokivien alla oli hiukan sekoittunutta maata ennen luonnollista puhdasta hiekkaa (1.15 m mpy), jota oli noin 35 cm. Korkeudella 0.80 m mpy oli esillä luonnollinen harmaa hieno silttikerros, jota oli myös puuarinan itäpuolella samalla korkeudella ennen harmaata savea.

Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan lounaisnurkka kaivettuna puhtaaseen hiekkaa/saveen saakka. Seinien perustuskivien alla tilan sisäpuolella on puhdas hiekka melkein heti. Vasemmalla näkyy puuarina. Kuvaussuunta S. 12.7.2013.

Tilan kaakkoisosassa oli vanhoja kerroksia, puhtaita hiekkoja ja silttiä. Muissa kohdissa linnan perustuksen ja kellarin kaivaminen, sen kivilatomukset, hirsiarina ja megapaalutus olivat tuhonneet vanhat kerrokset.

Seinien alta tilan lounaiskulmassa, kuten muuallakin, puhtaiden maiden takaa tuli esiin hirsiarinaa ja sekoittuneita maita. **Havaintopisteessä 31** sijaitsi kellarista johtavan oviaukon eteläpuolella. Tiiliseinäosuuden alla oli perustuskiviä 20-25 cm, 18 cm sekoittunutta maata ennen 25 cm korkeaa pitkittäistä hirttä. Sen alla oli esillä kolme poikittaista hirttä 40 ja 45 cm välein. Hirret olivat 20 cm korkeita ja 25 cm leveitä. Havaintopisteen pohja oli korkeudella 0.02 m mpy ja entinen lattia korkeudella 1.60 m mpy ja eteläpuolinen koroke korkeudella 1.90 m mpy. Havaintopiste 31 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 31:

(190 eteläinen betonikoroke)
(160 lattia 160)
140- tiiliseinä
112-140 kivijalka
100-112 sekoittunut maa 1
73-100 pitkittäinen hirsi
50-73 poikittainen hirsi, sekoittunut savimaa
0-50 luonnollinen savi 2

Tilan myöhemmässä tyhjentämisvaiheessa havaittiin pohjoisseinän alla aikaisemman hirsiarinan korkeudella olevan erittäin tiiviisti N-S – suuntaisia poikittaisia hirsiä, jotka tulivat noin 70 cm pohjoisseinästä ulospäin. Ne olivat samalla tasolla kuin pohjoispuolisen tilan 0027 vastaavat hirret. Niiden alla oli seinälinjan suuntainen hirsi ja alla pystypaaluja. Niiden kohdalla päällä oli aiemmin ollut pohjoisseinän leveä tiilinen koroke, jonka sisäosa oli muodostunut isoista perustuskivistä. Pohjoisseinän alla oli myös erittäin runsas, 6 kpl, megapaalujen keskittymä.

Tilan luoteisnurkan ja itäseinän alta tuli runsaasti poikittaisia ja pitkittäisiä hirsiä useassa kerroksessa. Niiden poistaminen uusien seinäperustusten takia oli hankalaa. Tilan koillisnurkasta tehtiin työaikainen aukko tilaan 0027. Pohjoisseinässä kattoholvin takaa tuli suora tiiliseinä 35-40 cm päässä. Holvissa oli vain yhdet tiilet (26x12,5x6 cm) ja holvin ja pystyseinän välissä oli isoja kiviä. Täälläkin puuarinan hirret vaikeuttivat perustusten vahvistamista paljon.

Tilan 0030 keskeltä löytyi poikkeuksellisesti linnan N-S – suuntainen puuarina korkeudelta 0.80 m mpy. Se meni niin pohjoisseinän kuin eteläseinän alle. Se ei kuitenkaan osunut täysin eteläpuolisten tilojen 0031 ja 0032 välisen perustuksen kohdalle vaan hiukan itäpuolelle. Samoin se oli hiukan pohjoispuolisen tilan 0027 länsiseinän puuarinan itäpuolella. Puuarina osuu sen sijaan sen yläpuolisten tilojen länsiseinien kohdalle.

Puuarina ja sen päällä oleva isojen kivien kerros oli myös erittäin runsas pohjoisen korokkeen alla. Myös muiden seinien alla oli vahvat perustukset. Tilan keskiosan puuarina oli tehty linnaa edeltävien kerrosten alapuolelle puhtaaseen savimaahan. Linnan rakennustöiden takia myös länsiosassa ei ollut säilynyt vanhoja kerroksia, vaan maat oli kaivettu puhtaaseen maahan saakka (1.15 m mpy). Tilan kaakkoisosassa oli säilynyt linnan täyttömaiden alla linnaa edeltäviä kerroksia 23-49 cm:n paksuudelta korkeudelle 0,95-1.30 m mpy saakka. Niiden pinta laski etelään päin. Paksuimmillaan kerros oli tilan kaakkoisnurkassa. Itäseinän luona kerros oli ohuempi linnan perustusten rakentamisen takia.

Näistä kerroksista, etupäässä alaosan tummasta orgaanisesta kerroksesta, löytyi vanhaa esineistöä (KM 40462:23-33).; punasaviastioiden lyijylasitettuja paloja (mm. vadista, jossa ripustusreikä), fajanssiastioiden sinisellä maalauskoristeltuja paloja, mahdollisesti luuposliiniastian pala, vihertäviä ikkunalasien paloja, koristeltuja ja koristelemattomia liitupiippujen varsipaloja, eläinten palamattomia luita ja huopamainen pala (kasviskuitua?) Hienoin löytö oli hyväkuntoisen tasapohjaisen ja kyljestään ylöspäin levenevän pikarin puolikas, jossa oli kaiverruskoristelua. Pikarin kyljessä on kaiverruskoristelua. Kaksi sisäkkäistä soikeaa uraa muodostaa kehyksen. Urien väleissä yläreunassa on teksti 'eines ist ge nung' eli yksi riittää (raittiusvalistusta). Tekstin lisäksi urien väleissä on viivoja ja palloja. Kehyksen sisällä lentää siivekäs mieshahmo, Amor, jonka vyötäisillä on viini eli nuolikotelo ja vasemmassa kädessään sydän ja oikeassa kynä(?). Hahmon alapuolella on pylvästä muistuttava rakenne ja ympärillä puustoa (?) imitoivaa kaiverrusta. Lasin vastakkaisella puolella on myös ollut kehyksen reunustama kuvio, sillä lasin pienemmässä irtopalassa näkyy kehystä ja siipi. Soikeiden kehysten väleissä on kaiverrettuna koristeelliset jalalliset maljakot, joissa on lehviä/kasveja. Erilaisia kaiverruksia tehtiin laseihin jo 1600-luvulla. Tämä lienee myöhäisempi.

Vanhan hienon Amor-aiheisen pikarin puolikas.

Tilan uusi lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy.

Tilasta 0030 löytyi matalamman betonikorokkeen alta linnan kellarin alkuperäinen mukulakiveys ja sen alta isojen kivien alta linnan puuarina poikkeuksellisesti myös tilan keskeltä seinien alapuolisten puuarinoiden lisäksi. Tilan itäreunassa oli säilynyt myös linnaa edeltäviä kerroksia jonkin verran.

5.7.2. Tila 0031

Tilan 0031 (**kartta 1; kuva 358**) kuten myös tilojen 0032-0034 tyhjentämistä oli valvottu vuonna 2011 (ks. kaivauskertomus). Nyt tätä (4,3x3,5 m) kuten myös muita tiloja suihkupaalutettiin ja tyhjennettiin lisää ennen linnan perustusten ja lattioiden tekoa. Tilasta oli kulku vain itään tilaan 0032. Nyt tilaan tehtiin isot työmaa-aukot etelään päin matalaan itäsiipeen ja pohjoiseen päin tilaan 0030. Ne pienennettiin putkiaukoiksi lopuksi. Tilassa oli vain luonnollista savea sisäosissa. Seinien alla oli sotkeutuneita kerroksia, puuarinaa ja erittäin paljon megapaaluja. Uusi lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy kuten muihinkin päärungon itäosan ja itäsiiven kellareihin.

Vuonna 2011 tilan maalattia oli ollut korkeudella 1.85 m mpy. Silloisissa tutkimuksissa tilan keskeltä korkeudelta 1.74 m mpy löydettiin katkelma linnan kellarin alkuperäistä mukulakivilattiaa ja sen alta erilaisia tiilenpaloja, laastia ja kiviä sisältäviä täyttöhiekkakerroksia 70 cm. Luonnollinen puhdas hiekka oli korkeudella 1.00 m mpy kuten suunnilleen muissakin länsipuolen tiloissa. Luonnollisen puhtaan hiekan päällä saattoi olla vanhoja kerroksia 12 cm.

Tilat 0031-0034 tulivat olemaan entisen tavoin yhteydessä toisiinsa ja eteisaulan uuden alapuolisen tilan kautta päärungon länsiosaan ja portaiden kautta etupihalle. Työaikaiset kulkuaukot itäsiipeen, matalaan itäsiipeen ja sisäpihan alapuoliseen kellariin suljettiin. Niissä oli vain putkille läpimenoaukot.

Tilasta 0031 ei löydetty enää vuosien 2011-2012 remonttivaiheen takia linnan rakentamista edeltäviä kerroksia.

5.7.3. Tila 0032

Tila 0032 (**kartta 1; kuvat 359-362**) oli myös tutkittu kaupunginmuseon toimesta vuonna 2011. Täällä (6,0x4,2 m) oli samanlainen tilanne kuin edellisessä tilassa kaikin tavoin. Vuoden 2011 maalattia oli ollut korkeudella 1.70 m mpy ja maata poistettiin tässä vaiheessa korkeuteen 0.70 m mpy. Täällä kellarin vanha mukulakivilattian vähäinen jäännös oli tavattu korkeudella 1.50 m mpy. Korjaustyöt jatkuivat samalla tavoin kuin edellisessä tilassa. Uusi lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy.

Tila 0032. Tilaa syvennetään ja puupaaluja poistetaan suihkupaalutuksen jälkeen. Taustalla näkyy tilan 0031 pohjalle levitettyä soraa. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Tilasta 0032 ei löydetty enää vuosien 2011-2012 remonttivaiheen takia linnan rakentamista edeltäviä kerroksia.

5.7.4. Tila 0034

Tila 0034 (**kartta 1; kuvat 363-365**) oli tutkittu myös vuonna 2011. Silloinen maalattia oli ollut korkeudella 1.50 m mpy ja samalta korkeudelta seinistä havaittiin alkuperäisen mukulakivilattian jäljet. Tila (6,2x4 m) syvennettiin silloin korkeudelle 0.70 m mpy. Täällä tehtiin samat rakennustoimenpiteet kuin edellisissä tiloissa. Lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy

Kesäkuun puolivälissä 2013 tehtiin havaintoja syvennetystä tilasta. Tilan katto oli korkeudella 3.23 m mpy. Tilaa oli syvennetty 3,15 metriä katosta laskien, joten maanpinta oli tällöin korkeudella 0.06 m mpy. Linnan perustuksen puuarina oli esillä kaikilla seinillä.

Tilan kaakkoisnurkassa eteläseinällä oli esillä kolme neliömäistä jykevää vaakapaalua poikittaisesti seinään nähden (29-30 cm läpimitta) 36 ja 50 cm välimatkoin. Hirsien alapinnat olivat noin korkeudella 0.40 m mpy. Niiden päällä oli salvottuna 29-30 cm korkea vaakahirsi seinän suuntaisesti. Poikittaiset hirret olivat puolittain harmaan siltin sisällä. Niiden alla oli kuitenkin muutamien senttien jälkeen luonnollinen puhdas savi. Ylempänä hirsien kohdalla ja alla oli sekoittunutta maata. Hirsien takana oli megapaalu, jota varten tiiliseinää oli myös rikottu.

Pohjoisseinällä tilaan 0033 johtavan oven itäpuolella oli uudemman betonivalun alla puisia pystypaaluja (läpimitta noin 23 cm). Esillä ollut paalurivi siirtyi lännestä itään mentäessä hiukan pohjoisemmaksi. Paalut olivat 55, 73, 24, 51 ja 68 cm:n välein. Betonivalun alareuna oli korkeudella 0.69 m mpy. Sen alla oli 5-10 cm likaista hiekkaa. Syvimmillään betonista alaspäin oli kaivettu 82 cm. Tämän pohjoisseinän edessä oli aiemmin ollut tiilikoroke.

Tilasta 0034 ei löydetty enää vuosien 2011-2012 remonttivaiheen takia linnan rakentamista edeltäviä kerroksia. Linnan puuarinasta tehtiin joitakin havaintoja.

5.7.5. Tila 0033

Tila 0033 (**kartat 1 ja 22; kuvat 366-370**) oli tutkittu myös vuonna 2011. Kellarin vanha mukulakivilattian pieni jäännös oli tavattu kaakkoisnurkassa korkeudella 1.80 m mpy. Ennen remonttia vuonna 2011 maalattia oli luultavasti hiukan tätä korkeammalla. Tila oli tällöin tyhjennetty korkeudelle 0.70 m mpy. Täällä (3x4 m) tehtiin samat rakennustoimenpiteet kuin edellisissä tiloissa. Lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy.

Tilan 0034 kanssa samanaikaisesti oli kaivettu tilaa 0033 syvemmäksi vuosien 2011-12 dokumentointitason alapuolelle. Tilan katto oli korkeudella 3.31 m mpy. Tilaa oli syvennetty dokumentointivaiheessa 286 cm katosta laskien eli korkeuteen 0.42 m mpy. Pohjalla oli liukas luonnollinen harmaa savi. Tilan keskellä luonnollista puhdasta savea pohjasta laskien jo 50-60 cm.

Tilan, **dokumentointikohdan 12**, kaikkien seinien alla näkyi rakennustöiden edistyessä seinien suuntaisia ja poikittaisia hirsiä ja niiden väleissä ja alla pystypaaluja. Tilassa oli seinien alla myös runsaasti megapaaluja. Osa oli kahden ryppäissä.

Tila 0033. Länsiseinän alla olleet puuperustukset ja kaksoismegapaalu. Kuvaussuunta WNW. 2.7.2013.

Alimpana oli tilan pohjoisosassa ja pohjoisseinän alla 271 cm katon alapuolella eli korkeudella 0.60 m mpy seinien suunnista riippuen poikittaisia tai pitkittäisiä veistettyjä vaakahirsiä. Ne olivat noin 23-24 cm leveitä ja 40 cm korkeita. Näitä hirsiä ei havaittu länsiseinän alla tai tilan eteläosassa. Hirsien alla oli melkein heti harmaa luonnollinen savi.

Alimpien hirsien päällä oli länsi-, pohjois- ja itäseinällä vuorostaan poikittaisia tai pitkittäisiä veistettyjä hirsiä 245-253 cm katon korkeimmasta kohdasta eli korkeudella 0.78-0.85 m mpy. Länsiseinän pohjoispäässä eli päärungon pohjoisseinän kohdalla syvemmällä muurin sisällä oli W-E – suuntaisten hirsien alla pystypaalujen välissä paksut lankut/hirrenpäät, joita ei havaittu muualla.

Länsiseinän pohjoispäässä eli päärungon pohjoisseinän alla ja pohjoisseinän alla oli vielä yksi pitkittäinen ja poikittainen hirsikerta ennen kiviperustaa. Kyseessä oli tiiviimmin vierekkäin olevista hiukan pienemmistä ja pyöreämmistä hirsistä. Ne tulivat noin 90 cm pohjoisseinästä etelään päin. Vastaavanlaista hirsikertaa oli aikaisemmin ollut idempänä päärungon pohjoisseinän alla tilojen 0029 ja 0030 välisessä seinässä. Tämä kolminkertainen hirsikerta oli linnan pohjoisseinän paksumman perustusmuurin kohdalla ja sitä ei havaittu tilan koillisnurkassa pohjoisseinän alla tai muualla tässä tilassa. Tämä saattoi johtua megapaaluista tai ettei dokumentointihetkellä oltu kaivettu tarpeeksi syvälle perustusmuurin sisään. Vuonna 2011 tilan eteläpäässä havaittiin kaksinkertainen hirsikerros.

Hirsien väleissä oli paljon pystypaaluja. Niiden (18-20 cm läpimitta) yläpäiden korkeuksia mitattiin pohjoisseinän läpi sisäpihalle tehdyn työmaa-aikaisen aukon kohdalta. Niiden päät olivat noin korkeudella 0.80 m m mpy. Pystypaalujen päät olivat ylimmän tiiviimmän hirsikerran alla. Aukkoon asennettiin vain putkia, joten siitä ei tullut läpikuljettavaa.

Tilan lattia tuli samaan 0.70 m mpy tasoon kuin tiloissa 0031-0033.

Tilasta 0033 ei löydetty enää vuosien 2011-2012 remonttivaiheen takia linnan rakentamista edeltäviä kerroksia. Tilassa dokumentoitiin linnan puuarinaa.

5.7.6. Eteisaulan alapuoli

Eteisaulan (**kartta 1; kuvat 371-373**) alapuolella ei ollut sijainnut alun perin kellaritiloja. Tilojen 0002 ja 0034 väliin eteisaulan pohjoisosan alle oli vuonna 2012 puhkaistu käytävä, jota laajennettiin nyt pohjoiseen ja etelään päin. Alue oli täynnä sekoittuneita maita ja kiviä, joka johtui tilassa tehdystä megapaalutuksesta. Megapaalujen päällä oli betonipalkkeja, jotka kannattelivat tasaista betonikattoa.

Tilassa ei havaittu vanhoja maakerroksia. Uusien tilojen lattia tuli samalle korkeudelle kuin edellisten itäpuolen tilojen lattiat eli korkeudelle 0.70 m mpy. Länsipuolen kellaritilat olivat alempana korkeudella 0.00 m mpy.

Tila Eteisaulan alapuoli. Megapaalutusta alueen läpi puhkaistun käytävän eteläpuolella. Tilan kattona on betonikatto. Tila oli ollut täynnä täyttömaita ennen tyhjentämistä. Kuvaussuunta SSE. 18.6.2013.

Tilasta Eteisaulan alapuoli ei löydetty linnan rakentamista edeltäviä kerroksia 1960-luvun laajan megapaalutuksen takia.

5.8. MATALA ITÄSIIPI

Matalan itäsiiven aivan luoteiskulmassa, etupihan koillisnurkassa ja päärungon vastaavalla kohdalla on sijainnut pieni merenrantatontti 1600 - luvun lopussa ja 1700 – luvun alussa. Tontti on sijainnut linnan päärungon keskilinjalla sijaitsevan W-E – suuntaisen Merikadun eteläpuolella. Rantaviiva on kulkenut vuoden 1697/1707 kartan perusteella SW-NE – suuntaisesti matalan länsisiiven eteläpäästä etupihan poikki matalan itäsiiven pohjoispäähän. Meri on lainehtinut linnan päärungon kaakkoisnurkan edessä. Vesialueella rannan edustalla on ollut ranta-aittoja.

Vuoden 1750-luvun kartassa kyseistä tonttia ei näy, mutta 1700-luvun loppupuolella tontti ilmestyy uudelleen kartoille vaihtelevilla rajoilla. 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa kartoissa tontin muoto vaihtelee runsaasti. Useimmiten ranta sijaitsee kartoissa matalan itäsiiven pohjoisosassa. Ruotsin vallan lopun 1800-luvun alun kartassa tontti on laajentunut merelle päin niin että koko matala itäsiipi ja etupihan itäosa vastaavalla kohdalla olisi ollut tonttialuetta. Vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävissä kartassa merenranta menee kuitenkin edelleen matalan itäsiiven puolivälissä.

Tämä matala itäsiipi (sisätilat 21x6,9 m) kuului Heidenstrauchin kauppiaspalatsiin, joka etupihan matalien siipirakennusten osalta valmistui vuoteen 1820 mennessä. Merialue linnan tontin alueella on täytynyt olla silloin viimeistään täytetty. Siiven sisäseinien perustukset on linnan vuoden 1817 kellarikerroksen pohjapiirrokseen (ks. s. 51 ja 58) merkitty paksummilla W-E – suuntaisilla ja ohuemmilla N-S – suuntaisilla perustusmuureilla. Siiven eteläpäähän on lisätty myöhemmin kynällä seiniä, joiden kohdalta löydettiin useita tiloja käsittävä tiilikellari. Vuoden 1817 pohjapiirustuksen alkuperäisissä muureissa ei ole kuitenkaan ovia ja tilat esitetään eritavalla kuin varsinaiset kellaritilat muissa linnan osissa. Niitä ei näy myöskään 1800-luvun lopun kellareiden pohjapiirustuksissa (ks. s. 52). Kyseistä eteläpään kellaria ei mainita rakennushistoriallisessa selvityksessä.

Matalan länsisiiven eteläpään vuoden 1817 pohjapiirroksessa näkyy myöhemmin tehdyt lisäykset.

Matala itäsiipi on 1960-luvun alussa megapaalutettu kokonaan. Vuoden 2013-2014 korjauksessa vanhat eteläpään kellarit purettiin ja niiden pohjoispuolella 1. kerroksen lattiaan asti ulottuvat täyttökerrokset poistettiin useassa vaiheessa. Siiven perustukset suihkupaalutettiin välillä ennen kuin kaivettiin lopulliselle syvyydelle. Uusi lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy, mutta rakennekerrosten takia kaivettiin syvemmälle, ainakin syvyydelle -0.50 m mpy tilan keskiosassa.

Etelään päin laskeva etupiha sijaitsi korkeudella 3.00-2.29 m mpy, Mariankatu siiven pohjoisosan kohdalla korkeudella 2.96 m mpy ja Pohjoisesplanadi ajoradalla korkeudella 1.90 m mpy. Matalan itäsiiven 1. kerroksen lattia sijaitsi korkeudella 3.67 m mpy ja eteläpään kellarien maalattia korkeudella 1.65 m mpy.

Matalassa itäsiivessä ei oltu tehty aiemmin arkeologisia tutkimuksia. Nyt linnan rakenteiden ja perustusten lisäksi dokumentoitiin kerroksia, jotka olivat linnaa vanhempia.

5.8.1. Matalan itäsiiven 1. kerros

Matalan itäsiiven eteläpään kaksi huonetta olivat ensimmäinen kohde, jota käytiin dokumentoimassa tämän valvonnan aikana 4.4.2013. Niistä oli poistettu lattiapinnoitteet, lattialaudat ja täytteet. Jäljellä oli lattiavasat ja alapohjan laudat. Lattiat olivat sijainneet molemmissa huoneissa korkeudella 3.69 m mpy. Itäsiiven 1. kerros dokumentoitiin **dokumentointikohtana 13 (kartat 2 ja 23; kuvat 374-404)**.

Eteläisimmässä tilassa **1112 (kartat 2 ja 23; kuvat 402-404)** esilläolevat lattiavasat olivat 11-18 cm leveitä ja 20-24 cm korkeita. Niiden yläpinnat olivat korkeudella 3.61-3.65 m mpy. N-E – suunnassa olevien lattiavasojen välit olivat 25-35 cm. Niiden yläpinnoissa oli samoilla linjoilla kolot yläpuolisille rakenteille. Alapohjan alkuperäisten lautojen leveys oli 16-17 cm. Seiniä kiersi tiilireunus, joiden varassa lattiavasat olivat. Tiilireunus oli länsiseinällä 40 cm, eteläseinällä 28/45 cm, itäseinällä 31/40 ja pohjoisseinällä 10 cm leveä. Tiiliosat olivat 3.45-3.65 m mpy:n korkeuksilla. NW -kulmassa oli puretun (kaakeli?)uunin kohdalla tiilitaso (107 x 80 cm) ja keskellä tilaan oviaukon itäreunan kohdalla N-S – suuntainen tiilimuuri (42 cm leveä), jotka olivat kolme kerrosta korkeampia kuin seinien tiilireunukset. Niiden yläpinta oli lattiavasojen yläpinnan korkeudella. Lattiavasat eivät ulottuneet seinästä seinään vaan katkesivat poikittaisen tiilirakenteen kohdalla.

Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasat ja alapohja on paljastettu. Aukko lattiassa johti siiven eteläpään vanhoihin kellareihin. Taustalla on vastaavanlainen tilanne tilassa 1111. Kuvaussuunta SW. 4.4.2013.

Edellisen pohjoispuolella olevassa huoneessa, tilassa **1111** ja sen länsi- ja pohjoispuolella kulkevan käytävän **1103** kohdalla (**kartat 2 ja 23; kuvat 399-401**), oli vastaavanlaisesti otettu lattia auki. Täällä vasojen yläpinnalla (3.54-3.65 m mpy) olevat kolot olivat selvempiä kuin aiemmassa huoneessa. Tiilireunukset olivat eteläseinällä 11 cm, eteläseinällä 38 cm, pohjoisseinällä 45 ja länsiseinällä 10-15 cm leveitä ja ne olivat 3.48-3.55 m mpy:n korkeuksilla. Tilan poikki meni N- S – suunnassa tiiliseinä, joka oli eri kohdassa kuin edellisen huoneen poikkiseinä. Sen päällä lepäsivät koko huoneen pituiset lattiavasat. Tiilirakenne ei ulottunut ainakaan dokumentointivaiheessa

lattiapinnan tasolle. Huoneen keskellä itäsivulla olevan aukon kohdalla, joka johti alapuoliseen kellaritilaan, tiilet olivat korkeammalla. Aukko oli E-W- suunnassa 90 cm ja N-S – suunnassa 140 cm leveä. Aukossa ei ollut portaita kellariin.

Itäsiiven keskellä oli tila **1107** (**kartat 2 ja 23; kuvat 395-398**), joka oli siiven länsireunassa etupihan puolella. Sen itäspuolella oli kapea käytävätila **1103**, joka jatkui siiven pohjoisosaan saakka siiven itäreunalla. Ensimmäisellä valvontakäyntikerralla lattiarakenteet oli poistettu ja esillä oli maapohja vain 30-35 cm lattiapinnan 3.68 m mpy:n alapuolella. Kyseessä oli melko yhtenäinen hiekkakerros, jossa oli tiilikappaleita ym hyvin vähän. Ulkoseinien viereen oli tehty tässä tyhjennysvaiheessa pieniä syvempiä kuoppia megapaalujen kohdille, joista pystyi tekemään irtonaisesta hiekasta havaintoja. Koko itäsiipi oli megapaalutettu niin ulkoseinien kuin sisäseinien osalta 1960-luvun alussa.

Seuraavassa vaiheessa tilasta poistettiin lisää hiekkaa, jolloin maanpinta oli noin 1.0-1.2 metriä lattiapinnan alapuolella (keskellä 2.65 m mpy). Hiekka oli edelleen samanlaista kuin aiemminkin; melko yhtenäinen ja puhdasta. Siinä ei ollut esinelöytöjä.

Tilan länsiseinästä tuli ulos 12 cm lattiapinnan alapuolella (3.59 m mpy) uudempaa tiilirakennetta 10 cm:n leveydeltä ja sen jälkeen noin 27 cm alempaa (3.32 m mpy) vielä betonia noin 20 cm:n leveydeltä. Yli 10 cm betonin alta tuli esiin rakennuksen kiviperustusta (3.20 m mpy) vielä 0-20 cm:n leveydeltä. Tilan itäseinässä tillirakennetta tuli 11-12 cm ja betonia noin 30 cm:n leveydeltä. Betonin alta paljastui rakennuksen kiviperustus. Tilan pohjoisseinän ja eteläseinän kohdalla oli vahvat 75-100 cm leveät poikittaiset kiviperustukset seinälinjojen kohdalla. Ne olivat hiukan korkeammalla kuin ulkoseinien kiviperustus (3.48-3.55/3.15-3.26 m mpy). Yläpinnassa oli tiilirakennetta jäljellä leveämmältikin.

Tilat 1107 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tila on syvennetty. Esillä on rakennuksen kiviperustat. Kuvaussuunta N. 24.4.2013.

Edellisen pohjoispuolella olevalla siiven pohjoisimman osan, tilojen **1106, 1005, 1103 ja 1104** (**kartat 2 ja 23; kuvat 374-394**), länsiseinällä tuli sisäänpäin uudempaa tiilirakennetta 7-10 cm noin 17 cm lattiapinnan alapuolella (3.54 m mpy). Siinä tiilet olivat kyljellänsä. Betonia tuli noin 30 cm:n leveydeltä 48 cm syvyydessä korkeudella 3.23 m mpy. Se liittyi länsiseinän betonikerrokseen.

Siiven pohjoisseinässä lattian alla oli heti isot säännöllisiksi hakatut muotoillut kivet (3.59 m mpy), jotka olivat 110-170 cm leveitä ja 45 cm korkeita. Kivijalan länsipäässä oli holvikaarinen kellariaukko, josta tuli metalliputkia päärungon kellarin tilasta 0032. Kyseessä on linnan päärungon eteläseinän kivijalka, joka on rakennettu kuin se olisi tarkoitettu ulkotilassa esillä olevaksi. Kivien edessä, 45 cm kivien yläpinnan alapuolella korkeudella 3.14 m mpy, oli betonia 30 cm:n leveydeltä.

Tämän pohjoisosan keskellä (1106, 1105 ja 1103) oli osaksi purettu N-S -suuntainen seinä, jonka itäpuolella tilassa 1105 oli aluksi sileä betonilattia, joka muuttui alaspäin karkeammaksi. Sen alla lähellä seinää ja seinän alla oli jäljellä yksi tiilikerros ja 18 cm lattiatason alapuolella 10 cm paksu betonilaatta. Sen alla oli ensin puhtaampaa hiekkaa ennen purkujätekerrosta, jossa oli hiekan lisäksi runsaasti tiilimurskaa, laastia ym.. Seinän länsipuolella puuttui jo ylempi betonikerros valvontahetkellä. Keskiseinän ympärillä betoni oli sahattu rakennustöiden aikana 125 cm leveäksi ja 285 cm pitkäksi laataksi, joten se oli ilmeisesti jatkunut kauemmaksi. Laatan alla kyseisen keskiseinän linjalla näytti olevan vanhempaa tiiliseinää ja sen alla isoja kiviä perustuksena. Kiviperustan syvyys ei selvinnyt valvonnan aikana. Kyseessä ei ollut kuitenkaan syvälle menevä perustus.

Seinän länsipuolelta tilassa 1106 alettiin poistaa lattian alapuolista purkujätekerrosta, jolloin esiin tuli korkeudella 3.01-3.14 m mpy vähitellen seitsemän W-E -suuntaista hirttä noin 50 cm välein. Ne olivat noin 15 cm paksuja. Niiden kohdilla ei ollut yläpuolisia lautarakenteita, alapohjan lautoja tai koloja yläpinnassa. Hirret olivat kivijalan päällä, mutta edellä mainitun betonikerroksen ja ulkoseinien betonikerrosten alla. Lattiat oli purettu ennen valvonnan alkamista, joten arkeologeilla ei ollut tietoa olivatko kyseiset betonikerrokset yhtyneet ja millaiset lattiarakenteet oli ollut tiloissa 1103, 1105 ja 1107. Todennäköisesti, ainakin tiloissa 1105 ja 1106, lattia muodostui hiekan päällä olevista kahdesta betonikerroksista, jotka olivat yhteensä noin 28 cm paksuja.

Betonilaatan ja hirsien yläpinnan välissä kuten myös hirsien välissä ja alla oli täynnä purkujätettä; hiekkaa, tiilipaloja, uunikaakeleita ja laastia. Hirsiä oli samoilla linjoilla myöhemmin itäpuolelta avatuissa tiloissa 1103 ja 1105, mutta valvontahetkellä ei selvinnyt olivatko ne yhtenäisiä vai katkesivatko ne keskellä keskiseinän kohdalla (vrt. tilat 1111 ja 1112). Poikkiseinän puretun pohjoisosan kohdalla ne oli tuettu kiven/kivien päälle. Se näkyi säilyneen kiven pinnassa olevan laastin muodossa. Hirsille oli itäseinän tiilisissä ulkoseinissä kolot ja hirsien päissä oli tuohivuoraus. Hirret olivat noin 60 cm lattiapinnan (3.68 m mpy) alapuolella korkeudella 3.01-3.14 m mpy. Ne olivat hiukan korkeammalla ulkoseinien kohdalla. Niiden pinnat laskivat noin kuusi cm keskiseinää kohti.

Hirret olivat noin 50 cm alempana kuin siiven eteläpään lattiavasat. Viimeiset lattiat olivat kuitenkin molemmissa olleet samalla korkeudella. Eteläpään lattioiden alla sijaitsi kellaritiloja näistä tiloista poiketen. Heidenstrauchin aikana pohjoisosa, tilat 1103-1106, on ollut yhtenäinen varastotila. Huomion arvoista on että hirret olivat pohjoisseinän eli linnan päärungon kivijalassa olleen aukon alareunan alapuolella. Ilmeisesti pohjoispään lattioita on nostettu jonkun remontin aikana tai kyseessä oli jokin erikoisempi rakenne. Hirsien alla on ollut luultavasti tuuletustila, jos kyseessä on ollut lattiarakenne. Hirsien alle ja päälle on laitettu rakennusjätettä. Etupiha sijaitsee tällä kohtaa noin korkeudella 2.65 m mpy ja Mariankatu korkeudella 2.96 m mpy, joten hirret ovat vielä maanpinnan yläpuolella. Päärungon 1. kerroksen lähin huone oli korkeudella 4.06 m mpy.

Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattian alta tuli rakennuksen vanhempia W-E – suuntaisia lattiavasoja. Taustalla näkyy linnan päärungon kivijalka ja kellariaukko puretun lattian alapuolella. Kuvaussuunta n. 24.4.2013.

Edellä kerrotun dokumentointivaiheen jälkeen matalan itäsiiven pohjoispuoliskon ulkoseinien sisäpuolelle tehtiin 50 cm leveät ja 50-110 cm korkeat betonipalkit. Palkkien yläpinnat olivat korkeudella 3.53 m mpy. Palkkeja jatkettiin myöhemmin eteläosaan siellä sijaitsevien kellareiden purun jälkeen.

Tilat 1107 ja 1106. Dokumentointikohta 13. Tilojen länsiseinän peruspalkki on valettu. Kuvaussuunta NW. 27.5.2013.

Matalan itäsiiven 1. kerroksessa dokumentoitiin linnan lattiarakenteita.

5.8.2. Matalan itäsiiven eteläpään vanhat kellaritilat

1. kerroksen tilojen 1108-1112 alla oli vanhat tiiliseinäiset kellaritilat (sisätilat yhteensä 6,1x8,1 m), joissa oli neljä erikokoista huonetilaa 1-4 (**kartat 1 ja 24; kuvat 405-422**). Ne dokumentoitiin **dokumentointikohtana 14** ennen niiden purkamista. Pohjoisosassa oli kolme toisiinsa yhteydessä olevaa N-S – suuntaista pientä tilaa (1: 4,6x1,6 m, 2: 4,6x1,7 ja 3: 4,6x1,8 m) ja niiden eteläpuolella koko rakennuksen levyinen tila (4: 3,1x6,1 m). Kellaritiloihin tultiin sisään 1. kerroksen tilan 1111 lattiassa olevan aukon

kautta. Kohdassa ei ollut portaita. Tilojen ainoa aukko ulospäin oli eteläpään tilan 4 länsiseinässä etupihalle.

Tilan 1111 alla oleva sisääntulotila 1:n lattia oli korkeudella 1.50 m mpy. Tilan korkeus oli eteläosassa 160-170 cm. Pohjoisosassa lattialla oli tiiliä ym vähentämässä korkeutta. Tilan länsiseinän varassa olivat yläpuolisten tilojen 1103 ja 1111 lattiavasat. Tiilisen pohjoisseinän takana oli vankka siiven eteläinen poikittainen kiviperustus. Tilasta 1 oli oviaukot länsipuolisiin tiloihin 2-3 ja eteläiseen tilaan 4.

Sisääntulotilan länsipuolella 1. kerroksen tilojen 1103 ja 1108-1009 alla oli kaksi tilaa 2-3, joiden eteläpäiden korkeus oli 130 cm. Kellaritilojen pohjoisosat olivat täynnä tiiliä ja muuta rakennusjätettä, joiden pinta nousi kohti pohjoisseinää. Tilojen pohjoispäiden korkeudet olivat vähäiset 25 cm. Tiilikerrokset johtuivat megapaalutuksista, jotka oli tehty kellaritiloissa myös kellaritiloista käsin. Megapaalujen yläosien betonivalut näkyivät eri seinissä. Kellarin tiilikaarien alle oli tehty myös betonitukia, sillä niissä ja seinissä oli repeämiä. Tilojen pohjat olivat korkeuksilla 1,92 m mpy ja 2.03 m mpy. Korkeuserot muihin tiloihin johtuivat pohjalla olevista irtomaista.

Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Eteläisin kellaritila 4, jonka länsiseinässä näkyy aukko etupihalle. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

Eteläisin kellaritila 4 1. kerroksen tilan 1112 alla oli siistimpi ja tilan korkeus oli 140-170 cm. Tilan rakennusjätteistä vapaa maalattia oli korkeudella noin 1.65 m mpy. Tilan keskellä oli N-S – suuntainen vahvikekaari, jonka varassa olivat tilan 1112 lattiavasat. Tilan pohjoisseinällä oli ulkoneva seinäkomero/rakenteen keventämiskaari ja luoteisnurkassa tiiliulkonema, jotka molemmat olivat 1. kerroksen entisiä uuninperustuksia. Jälkimmäisen sisällä oli isoja kiviä ja sen rakennetta oli myös tilan 3 lounaisnurkassa, jossa oli lisäksi kaareva seinäkomero/rakenteen keventämiskaari. Tiilirakenteiden alta paljastui myöhemmin isoja perustuskiviä. 1. kerroksen lattian alapohjan laudoituksen alapinnassa oli vuorivillaa 5 cm ja alla harva lautarimoitus.

Kellareita ei näy alkuperäisissä linnan suunnitelmapiirroksissa kuten ei näkynyt myöskään matalan länsisiiven eteläpäässä sijainnutta kellaria. Kellari on piirretty myöhemmin lyijykynällä vuoden 1817 pohjapiirustukseen. Sitä ei näy myöskään nuoremmissa kellaripiirustuksissa.

Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. 1. kerroksen lattia on poistettu. Kuvaussuunta SW. 17.6.2013.

Matalan itäsiiven eteläosassa dokumentoitiin 1. kerroksen alapuoliset linnan vanhat kellaritilat.

5.8.3. Matalan itäsiiven alaosat

Matalan itäsiiven alaosat muodostuivat kahdesta erilaisesta osasta. Siiven keski- ja pohjoisosissa oli 1. kerroksen lattian alapuolella poikittaisten perustusmuurien välissä ja pohjoispuolella linnan täyttökerroksia ja niiden alapuolella vanhempia kulttuurikerroksia puhtaaseen maahan saakka. Siiven eteläosassa tähän raporttiosaan kuuluivat linnan kellarin alapuoliset kulttuurikerrokset.

1. kerroksen alapuolinen tila oli eteläosan kellarin kohdalla 5 metriä ja muualla 6 metriä leveä. Pituutta tilalla oli 20 metriä. Se oli pienempi kuin 1. kerroksen tila, sillä kellarin seinät ja kiviperustat kavensivat tilaa.

Heinäkuun alussa 2013 itäsiiven pohjoispäätä tyhjennettiin heti lattian alapuolelle seinien vierustoille tehtyjen perustuspalkkien valun jälkeen (**kartat 1 ja 24-26; kuvat 423-4(3)**. Palkkien yläpinta oli korkeudella 3.53 m mpy kuten koko siiven alueella. Niiden alapuolelta poistettiin hiekkoja noin kaksi metriä 1.50 m mpy:n korkeudelle, josta käsin perustukset pistemäisesti suihkupaalutettiin ennen siiven lisäsyventämistä.

Siiven pohjoisseinän eli linnan päärungon eteläseinän perustus muodostui ylemmistä muotoilluista kivistä tehdystä kivijalasta, jonka korkeus oli noin 114 cm. Kivien yläpinta oli korkeudella 3.65 m mpy, jolloin ne olivat juuri 1. kerroksen lattian alapuolella. Tämän kivijalan alla oli siitä ulkoneva matala kiviperusta, jonka edessä oli alempana betoniseinä. Betoniosuuden yläosassa oli 46 cm leveä tasanne korkeudella 2.32 – 2.42 m mpy ennen hiukan vinoa 155 cm:n seinäosuutta, joka jatkui vielä silloisen tavoitekaivusyvyyden alapuolelle. Myöhemmin se todettiin 160 cm korkeaksi. Pohjalla betoniseinä oli 65 cm etelään yläosan kivijalasta. Kyseessä oli megapaalutuksen aikaista perustusten vahvistamista. Betonin takana oli linnan päärungon alkuperäinen kiviperustus, puuarina ja megapaaluja.

Ulkoseinien ja kahden ison poikkiseinän perustuksissa oli valtavia kivilohkareita (110x35, 70x65, 145x80, 115x67 cm), joissa oli porausjälkiä. Poikittaiset perustukset olivat 6 ja 12 metrin päässä pohjoisseinästä. Niiden leveys oli 1,0-1,5 metriä. Väliseinän perustukset jatkuivat silloisen kaivamisen tavoitesyvyyden 1.50 m mpy:n alapuolelle. Hiekkakerros jatkui samanlaisena kuin ylempänä. Ulkoseinien ja myös poikittaisten perustusten kohdilla oli megapaalutusta.

Matala itäsiipi. Syvennetyssä tilassa puretaan pohjoisinta vanhaa poikittaista perustusmuuria. Kuvaussuunta SE. 4.7.2013.

Eteläosan kellareissa oleva poikkiseinä oli kevyempirakenteinen, mutta uunien perustusten kohdalla oli isoja laakakiviä. Täälläkin kevyempien sisäseinien perustuksia oli megapaalutettu.

Siipeä ei tyhjennetty systemaattisesti pisteestä a pisteeseen b vaan aluetta tyhjennettiin eri paikoista eri aikaan ja syvempiä perustuksien kuoppia ulkoseinien alle tehtiin myös epäjärjestyksessä. Tässä raportissa kuvaillaan havaintopisteet siiven eteläosasta pohjoisosaan. Valvonnan yhteydessä otettiin irtolöytöinä talteen kivisavikeramiikka-, posliini- ja piiposliiniastioiden paloja, koristelemattomia liitupiippujen varsipaloja ja eläinten luita (liite 5 poistetut löydöt: 109-112 ja 115-118). Havaintopisteiden uusista kerroksista poistettiin muutama esine (liite 5 poistetut löydöt: 119-120). Samoin vanhoista kerroksista poistettiin konservoinnin takia muutama rautaesine (liite 5 poistetut löydöt: 113-114 ja 121-122).

Siiven eteläosaan kellarin kaakkoisosaan lattian alapuolelle tehtiin koepisto, **havaintopiste 32 (kartat 1 ja 24-25; kuvat 433-434)**. Se sijaitsi 1,2 metriä pohjoiseen kellarin eteläseinästä pohjoiseen ja 2,1 metriä länteen itäseinästä. Havaintopisteen yläpinta oli kaivannon senhetkinen pohja, joka oli korkeudella 1.21 m mpy. Se oli 44 cm vanhan kellarilattian alapuolella. Kuopan pohja oli 333 cm yläpuolisen teräspalkin ja viereisen betonipalkin yläpinnasta (3.53 m mpy) eli korkeudella 0.21 m mpy. Kuopan pohja on siten vielä selvästi 1800-luvun alun vedenpinnan alapuolella. Kuopan alaosassa oli 68 cm erilaisia hiekkakerroksia *(3-4)*, jotka tulkittiin ennen linnan rakentamista syntyneiksi. Niiden yläpinta oli korkeudella 0.98 m mpy. Loput olivat linnan rakentamisen ja meren täyttämisen täyttömaita *(1-2)* 1810-luvulta. Luonnollista puhdasta maata ei saatu esiin kuopan pienuuden takia. Se olisi sijainnut vielä huomattavasti nykyisen merenpintatason alapuolella. Havaintopiste 32 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 32:

75-100	tiilen-, laastin- ja hiilensekainen ruskea hiekka	1
68-75	oranssinsävyinen hiekka, tiilenpaloja	2
33-68	*tummanruskea hiekka, tiilihippuja*	*3*
0-33	*vaaleanharmaa hiekka, jossa raitoja (eri paksuisia eri korkeuksilla)*	*4*

Ylimmästä säilyneestä yhteydestä 1 tuli piiposliiniastian pala (KM 40462:37).

1600- ja 1700-luvun kerroksia ei tavoitettu tässä koekuopassa, sillä alue on ollut merialuetta 1600- ja 1700-luvuilla ja siten kuopan pohja on ollut merenpinnan alapuolella vanhojen karttojen ja korkeuksien perusteella. Helsingin keskusta kohoaa nykyisin 2,9 mm vuodessa, jolloin merenpinta on sijainnut vuonna 1640 noin 110 cm ja vuonna 1809 60 cm nykyistä merenpintaa korkeammalla vanhan korkeusjärjestelmän mukaan. Kaksi alinta kerrosta saattoivat olla ennen uuden asemakaavan mukaista merentäyttämistä ja linnan rakentamista edeltäviä vanhoja kerroksia korkeudelle 0.98 m mpy saakka. Kyseessä oli muiden itäsiiven ja etupihan havaintojen ja niiden korkeuksien perusteella ennen linnan rakentamista 1800-luvun ensivuosina tehtyä merialueen ensimmäistä täyttämistä. Näiden kerrosten yläpinta sijaitsi täällä ja etupihalla keskimäärin korkeudella 1.00 m mpy. Niiden yläpuolella oli linnan rakentamisen aikana 1810-luvulla tuodut itäsiiven ja etupihan täyttömaat, jotka erosivat koostumukseltaan alapuolisista kerroksista. Vuoden 1809 tulipalokartassa (s. 43) meri sijaitsee huomattavasti havaintopisteen pohjoispuolella siiven puolivälissä (käytetty vanhaa karttapohjaa?), mutta aiemmassa Ruotsin vallan lopun kartassa (s. 38) ranta on merkitty jo itäsiiven etelä- ja länsipuolelle. Vuoden 1820 kartassa (s. 46) alueelle on merkitty useita rantaviivoja, joista yksi sijaitsee juuri itäsiiven eteläpuolella. Havaintojen perusteella tämä täyttäminen on todellakin tapahtunut. Havaintopisteissä kursiivilla vanhoiksi merkityt kerrokset (-1810) käsittävät siis kaikki kerrokset ennen linnan rakentamista 1810-luvulla.

Suunnilleen havaintopisteen pohjan korkeudelta, mutta sen eteläpuolelta löydettiin N-S – suuntainen hirsi myöhemmässä valvontavaiheessa (dokumentointikohta 15).

Matala itäsiipi. Havaintopiste 32. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla tilan kaakkoisnurkassa. Vanerilevyjen takana ovat lattian alapuoliset betonipalkit valettuina. Niiden alla näkyy puretun kellarin tiiliseinät. Kuvaussuunta SE. 5.7.2013.

Syyskuun puolivälissä mitattiin itäsiiven silloinen pohjataso suihkupaalutustason korkeudelta. Pohja oli korkeudella 1.49-1.67 m mpy. Siiven lattia oli ollut korkeudella 3.67 m mpy eli lattiarakenteita ja alapuolisia hiekkoja oli poistettu noin kaksi metriä. Pohjalla oli vielä linnan rakentamiseen liittyvä tumman harmaa hiekka, jota oli ollut ylhäältä saakka.

Syyskuun loppupuolella siiven eteläpäätä syvennettiin (**kartat 1 ja 24; kuvat 435-446 ja 488-491).** Vesi nousi +-0 m mpy:n tasolle. 175 senttiä kellarin itäseinästä ja 50 cm kellarin eteläseinästä tuli esiin N-S – suuntainen kulmikas veistetty hirsi (180x20x20 cm). Sen pohjoispää oli 130 cm eteläisimmän tilan 4 pohjoisseinän pohjoispuolella. Se sijaitsi kellarin itäisen N-S - suuntaisen seinälinjan kohdalla. Sen alla pohjoispäässä oli pyöreä W-E -suuntainen hirsi (läpimitta 18 cm), jonka yläpinta oli korkeudella +- 0 – 0.13 m mpy. Edellinen hirsi oli 20 cm korkeammalla. Pyöreässä hirressä oli yläpinnalla salvos. Se oli 40 cm kellarin keskiosan W-E – suuntaisen seinän pohjoispuolella. Kaivurimies sanoi että N-W- suuntaisen hirren länsipuolella oli ollut säännöllisin välimatkoin vielä kaksi muuta samansuuntaista hirttä (**dokumentointikohta 15**). Tämä rakenne sijaitsi noin 60 cm alempana kuin siiven eteläseinän puuarinan ylimmät hirret, mutta samalla tasolla kuin puuarinan alemmat hirret. Siiven eteläosaa oli kaivettu sen verran syvälle etupäässä veden alla ettei voitu todentaa olivatko hirret jatkuneet eteläseinän puuarinaan saakka ja kuinka paljon niitä oli ollut. Kyseessä voi olla kellarin sisäseinien tukirakenteita, jotka olisi silloin pitänyt kaivaa vanhempaan täyttömaahan tai ne ovat vanhemman täyttövaiheen rakennejäännöksiä. Ensimmäinen vaihtoehto vaikuttaa vahvemmalta, sillä hirret osuvat N-S – suuntaisten kellariseinien kohdalle.

Hirsien luota löydettiin kaksi koristelematonta liitupiipun varsipalaa ja yksi koristeltu varsipala, jossa oli myös piipun pesää jäljellä (1700-luvun loppu/1800-luvun alku), piiposliiniastian pala ja palamaton eläimen luu (KM 40462:34-36).

Megapaalutuksen ja suihkupaalutuksen sotkemassa lounaisnurkassa kaivantoon tulleen vedenpinnan tason +- 0.0 m mpy:n yläpuolella oli pieniä risuja, oksia ja pieniä kiviä (ks. hp. 24). Ne olivat tyypillistä ranta-alueiden täyttökerrosta, jollaista löydettiin myöhemmin etupihan havaintopisteissä.

Siiven eteläpäästä saatiin edellisten hirsien löytöalueelta kaivinkoneen kaivamista liejukerroksista talteen viisi hirttä, jotka mitattiin:

1. kärjekäs katkelma 23x14 cm, pituus 72 cm, kärki teroitettu noin 23 cm matkalta.
2. pyöreä 250 cm, halkaisija 30 cm, molemmat päätä murtuneet.
3. ohuempi pyöreä 187 cm, toinen pää tasainen, halkaisija 17 cm, toisessa päässä salvos, joka 20 cm leveä ja 7.5-12.5 cm syvä.
4. veistetty neliömäinen, pituus 302, toinen pää tasainen, toinen pää tuhoutunut, 24x noin 20 cm.
5. pyöreä, pituus 106 cm, halkaisija 18-20 cm.

Matala itäsiipi. Hirsi dokumentointikohdasta 15. Päästä salvottu hirsi on vahingoittunut hiukan reunasta ylösnostossa. Sen poikkileikkaus on melko pyöreä. 24.9.2013.

Lisäksi oli tuntemattomasta kohdasta kaivinkoneen irrottama hirsi, joka oli 2,5 metriä pitkä, poikkileikkaukseltaan neliömäiseksi veistetty hirsi. Siinä oli toisella puolella kolme salvosta (25 cm leveät) ja salvoksissa oli vielä jäljellä puutapit. Se oli todennäköisesti linnan puuarinasta.

Siiven kiviperustan alle kaivettiin suihkupaalutuspisteiden väliin kapeita kuoppia, joiden kohdalta kiviperustaa purettiin ja sen alla olleet puuarinan hirret katkaistiin ja hirsiä poistettiin tarvittavissa määrin. Niiden seinämistä tehtiin kerroshavaintoja. Kuoppiin valettiin uudet betoniperustukset. Myöhemmin näiden uusien kapeiden perustuksien väliset vanhat kiviperustukset ja niiden alapuolinen puuarina ja pystypaalujen yläosat kaivettiin esiin ja niiden eteen ja alle valettiin uudet perustukset ja seinät. Vahvempia lattian perustusanturoita tehtiin myös kiviperustuksen alle.

Eteläseinän kiviperustan keskiosaan tehtiin iso kolo seinän perustusta varten. Kohta dokumentoitiin **havaintopiste 33**:na (**kartat 1 ja 24-25; kuvat 447-451**). Kaivannon pohja oli 386 cm betonipalkin (3.54 m mpy) alapuolella eli korkeudella -0.33 m mpy. Kiviperustan (alapinta 0.62 m mpy) alla oli esillä neljä vierekkäistä veistettyä W-E –suuntaista hirttä (25x25 cm) korkeudella 0.57 m mpy ja niiden alla 15 cm paksun savikerroksen erottamana yksi N-S suuntainen hirsi (15x15 cm). Kaivurin mukaan niitä oli ollut useampia. Alemmat hirret olivat karkeassa ruskeassa hiekassa *(3),* jossa oli pikku kiviä. Samaa hiekkaa oli myös hirsien alapuolella. Alimpana oli 30 cm paksu sekoittunut savi *(4),* jonka yläpinta oli korkeudella -0.03 m mpy. Puhdasta maata ei tavoitettu. Havaintopiste 33 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 33:

275-386	betonipalkki	
185-265	kellarin tiiliseinä	
95-185	kiviperustus	
90-95	sekoittunut savi	1
65-90	ylempi pitkittäinen W-E - -suuntainen hirsi	
50-65	sekoittunut savi	2
35-50	alempi poikittainen N-S – suuntainen hirsi	
30-65	karkea ruskea hiekka, kivi, tiili	3
0-30	sekoittunut savi	4

Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Eteläseinän alapuolelle kapeata perustusta varten tehty kolo on kuvan oikeassa alareunassa. Seinän tiiliosuus on vanhan kellarin seinää, jonka alla näkyy linnan kiviperustaa ja puuarinaa. Kuvaussuunta S. 30.9.2013.

Kolme metriä pohjoiseen eteläseinästä länsiseinässä sijaitsi **havaintopiste 34** (**kartat 1 ja 24-25; kuvat 452-455**). Sen pohja oli korkeudella -0.20 m mpy. Luonnollista puhdasta maata ei havaintopisteen kohdalla dokumentointivaiheessa tavoitettu. Vanhoiksi kerroksiksi (-1810) luettavia kerroksia *(2-8)* oli 90 cm korkeudelle 0.70 m mpy saakka ennen vähäisiä linnan perustuksen maita ja kiviperustaa. Vastaavat kerrokset löydettiin melkein samoilta korkeuksilta myöhemmin etupihan kaakkoisosasta. Alin tiilenpaloja, puupaloja, risuja ja kiviä sisältävä vähintään 20 cm paksu hiekkakerros *(8)* nykyisen merenpinnan tasolla ja sen yläpuolella harmaa hiekka *(7)* ja tummanruskea orgaanista sisältävä kerros *(6)* olivat vanhinta kerrosta, joka on syntynyt mereen ja rantavyöhykkeelle. Niiden yläpinta sijaitsee korkeudella 0.25 m mpy, joka on runsaasti 1800-luvun alun merenpinnan alapuolella. Niiden yläpuolella olevat kerrokset, vaalea hieno hiekka *(5),* kellertävä/oranssi karkea piikiviä sisältävä kerros *(4)* ja niiden yläpuoliset kerrokset *(2-3),* olivat 1800-luvun alun täyttöä ennen linnan rakennusvaiheen täyttöä. Vanhat kerrokset olivat noin 25 cm ja niiden päällä olevat vanhat täyttömaat olivat noin 40 cm alempana kuin vastaavat kerrokset pihan kaakkoisosassa. Nämä

pihan kerrokset laskivat itään päin. Kivijalan alla oli 10 cm paksu savikerros *(1).* Kiviperustus alkoi korkeudella 0.80 m mpy. Betonipalkin yläpinta oli korkeudella 3.53 m mpy. Havaintopiste 34 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 34:

280-374	betonipalkki	
263-280	betonipalkin valun puupohja	
100-263	kiviperustus	
90-100	savi, harmaa likainen	1
85-90	*vaalea hieno hiekka*	*2*
75-85	*tahmainen tumma pehmeä*	*3*
55-75	*kellertävä/oranssi karkea hiekka, pieniä kiviä*	*4*
45-55	*vaalea hiekka*	*5*
35-45	*tummanruskeaa org. ainesta*	*6*
29-35	*harmaa hiekka*	*7*
0-20	*tiili, kivi, puu, hiekka*	*8*

Havaintopisteen molemmin puolin oli harmaita suihkupaalutuksen massoja.

Matala itäsiipi. Havaintopiste 34. Havaintopiste sijaitsi tilan eteläosan länsiseinässä. Latan kohdalla oli säilynyt vähän vanhoja kerroksia suihkupaalutusmassojen välissä. Kuvassa palkkien siniset ja punaiset merkinnät osoittavat suihkupaalutuksen kohtia. Kuvaussuunta W. 25.9.2013.

Hieman etupihalle vievästä ovesta etelään uuden betoniperustuksen pohjoispuolelle vanhan kiviperustuksen alle oli kaivettu syvemmälle kuoppa lattian uutta perustusanturaa varten. Kohta dokumentoitiin **havaintopiste 35**:nä (**kartat 1 ja 24-25; kuvat 456-457**). Kuopan pohjoislaidalla oli megapaalu. Betonipalkin yläpinta oli korkeudella 3.53 m mpy. Kuoppa oli 388 cm syvä eli pohja oli korkeudella -0.35 m mpy. Luonnollista puhdasta maata ei havaintopisteen kohdalla dokumentointivaiheessa tavoitettu. Kaikki kiviperustuksen (alapinta 0.45 m mpy) alapuoliset kerrokset, välillä 0-80 cm, olivat vanhoja linnaa edeltäviä kerroksia korkeudelle 0.45 m mpy. Kolme alinta kerrosta *(3-5)* korkeudelle 0.25 m mpy saakka olivat kerroksia ennen ensimmäistä meren täyttämisvaihetta. Ne olivat vielä 1800-luvun alun merenpinnan alapuolella, sillä havaintopiste 35 on sijainnut karttojen ja korkeuksien perusteella vielä 1700-luvun lopulla merialueella. Ylimmät kerrokset *(1-2)* olivat 1800-luvun alun täyttöä ennen linnan rakentamisvaihetta. Kaikki kerrokset olivat samanlaisia kuin havaintopisteessä 34 ja

etupihan kaakkoisosassa. Havaintopiste 35 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 35:

295-388-	betonipalkki	
270-295	betonipalkin valun puurakenteet	
130	oranssi muoviputki	
120	ohut putki uusi	
80-270	kiviperustus, sekoittunutta hiekkaa	
68-80	*kellertävä/oranssi karkea hiekka, pieniä kiviä*	*1*
60-68	*vaalea hiekka*	*2*
22-60	*tumma, ruskea, hieno hiekka, pehmeä, sis. org. ainesta, tuohenpala, tiilenmuruja, nokea, harmaan laastin paloja*	*3*
8-28	*likainen harmaanruskea hiekka, sis. tiilenpaloja, risuja*	*4*
0-8	*harmaa tasalaatuinen hiekka*	*5*

Tummasta maasta yhteydestä 3 tuli löytöinä liitupiipun koristeltu ja koristelematon varsikatkelma, piiposliini- ja punasaviastian paloja sekä ilmeisesti laivojen painolastihiekkana tullut piikivi (KM 40462:38-42). Yhteys 1 oli karkeaa hiekkaa, jossa oli runsaasti pieniä piikiviä.

Keskimmäisen 150 cm leveän poikkiperustuksen (noin1.68 m mpy) alimman poistetun kiven kohdalle tehtiin pieni koepisto (55x45 cm) kerrospaksuuksien selvittämiseksi. Tämä **havaintopiste 36** (**kartat 1 ja 24-25; kuvat 458-463**) sijaitsi 205 cm itäseinästä länteen. Koepiston pohja oli korkeudella -0.02 m mpy. Suurimmaksi osaksi puretun pohjoispuolinen poikittaisen perustuksen pinta oli tässä vielä korkeudella 1.62 m mpy eli sunnilleen kellarin lattian korkeudella. Perustuksen kiviä oli kolmella puolella koepistoa ja vieressä länsipuolella oli sijainnut megapaalu. Kyseinen poikkiperustus oli itäsiiven eteläpään vanhan kellarin pohjoisseinän perustus.

Kuopan pohja oli korkeudella -0.02 m mpy. Luonnollista puhdasta maata ei havaintopisteen kohdalla dokumentointivaiheessa tavoitettu. Korkeudella 0.15 m mpy oli kiviä hiekassa. Korkeudella 0,24 m mpy oli lastuja ja tikkuja. Yläpuolella oli runsaasti ohuita eri harmaa sävyisiä ja tummempia hiekkakerroksia (org. ainesta) pohjasta 55 cm:n korkeudelle saakka eli korkeudelle 0.53 m mpy. Tämän kerroksen pinnalla oli pohjoissivulla lankku, jonka pinnalla oli harmaata savea. Tämän jälkeen tuli paksummat hieno harmaa hiekka (55-75 cm), vaaleampi hieno hiekka (75-82 cm), kellertävä karkeampi hiekka (82-90 cm), harmaa hieno hiekka (90-103 cm) ja uudestaan kellertävä karkeampi hiekka (103-108 cm). Poikittaisen perustuskiven alla oli vielä 10-15 cm tumman harmaata hiekkaa (108-120 cm), jota oli myös kivien ympärillä. Havaintopisteen pinta sijaitsi korkeudella 1.18 m mpy. Havaintopiste 36 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 36:

	poikittainen perustuskivi	
108-120	tummanharmaa hiekka	1

103-108	*kellertävä hiekka*	*2*
90-103	*harmaa hiekka*	*3*
82-90	*kellertävä hiekka*	*4*
75-82	*vaalea hiekka*	*5*
55-75	*harmaa hiekka*	*6*
22-55	*harmaita ja tummia raitoja*	*7*
22	*lastuja, tikkuja*	
13	*pikkukivet*	
0-22	*sekoittunut hiekka*	*8*

Havaintopisteen kerrokset poikkesivat siiven eteläosan havaintopisteiden 34 ja 35 kerroksista muistuttaen enemmän siiven pohjoisosan havaintopisteitä. Ilmeisesti kerrokset välillä 0-108 cm olivat, havaintopisteen ylintä kerrosta lukuun ottamatta, rannan vanhoja tyypillisiä karkean hiekan rantakerroksia ja ensimmäisen merentäytön kerroksia (-1810) ennen linnan rakentamista *(2-8).* Näiden kerrosten pinta olisi silloin korkeudella 1.06 m mpy, joka vastaa muualta saatuja havaintoja. Merialueen ensimmäistä täyttämistä edeltävät kerrokset olivat ilmeisesti kaksi alinta kerrosta *(7-8)* 55 cm paksuudelta korkeudelle 0.52 m mpy saakka. Havaintopiste on sijainnut karttojen perusteella vielä 1700-luvun lopussa merialueella. Merenpinta on sijainnut tuolloin noin 60 cm nykyistä korkeammalla. Poikittaisen muurin ja linnan rakentamisen aikaiset täyttömaakerrosten alapinnat ovat ilmeisesti kyseisellä noin 1.00 m mpy tasolla. Sen alla ei havaittu puuarinaa.

Havaintopisteen 36 alimmasta yhteydestä 8 eli vanhoista rantakerroksista saatiin talteen liitupiippujen koristelemattomia varsipaloja, fajanssiastian (kuppi?) ulkopinnalta sinisellä kasviaiheella koristeltuja paloja, piiposliiniastian pala, punasaviastioiden paloja, vihreän ja kirkkaan lasiastioiden/-pullojen paloja ja palamattomia eläinten luita (KM 40462:43-49). Löydöistä poisteltiin rautanaula (liite 5 poistetut löydöt: 113).

Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Havaintopisteen yläosa. Latan takana näkyy eteläisen poikittaismuurin alimmat kivet ja taustalla kellarin pohjoisseinän tiiliseinää. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Havaintopiste 37 (**kartat 1 ja 24-25; kuvat 464-467**) sijaitsi länsiseinän alla. Kyseessä oli jälleen seinän perustusta varten tehty kuoppa perustusmuurin alle. Kuopan pohjoisreuna sijaitsi 8,0 metriä siiven pohjoisseinästä ja eteläreuna 9,5 metriä etelään päin. Kuopan pohja oli 3,95 metriä alaspäin betonipalkin yläpinnasta eli pohja oli korkeudella -0,47 m mpy. Kiviperustus levenee alaspäin ja se ulottuu 60 cm uudesta betonipalkista itään. Alkuperäisestä seinästä se on 120 cm itään päin. Havaintopisteen keskellä kiviperustuksen alla keskellä oli megapaalu, jonka edestä oli perustuskivet poistettu. 55 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka *(3)* oli korkeudelle 0.08 m mpy. Päällä oli 30 cm karkeata tiilimurskaa ja pikkukiviä sisältävää hiekkaa *(2)* korkeudelle 0.38 m mpy. Kerros oli tyypillinen vanhempi alempi kerros entisellä ranta-alueella. Sen päällä oli vielä 10 cm vanhaksi kerrokseksi luettavaa tummaa maata *(1)* (sis. tiilimurskaa) korkeudelle 0.48 m mpy saakka. Vanhoja kerroksia ennen ensimmäistä meren täyttöä oli siten säilynyt 40 cm, mutta ylemmät vanhat kerrokset ja ensimmäisen täyttövaiheen kerroksia ei ollut havaintopisteessä vaan linnan perustus on tuhonnut kerrokset. Havaintopiste on sijainnut vuoden 1809 palokartan perusteella merialueella lähellä rantaviivaa. Säilyneiden vanhojen kerrosten korkeuksien perusteella kohta on ollut silloisen merenpinnan alapuolella, mutta mahdollisesti hävinneiden kerrosten kanssa juuri merenpinnan tasolla. Havaintopiste 37 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 37:

315-395	betonipalkki	
150-315	kiviperustus	
95-150	kiviperustuksen sotkukiviä/poistettuja kiviä	
85-95	*tumma kerros, tiilimurskaa*	*1*
55-85	*vaalea karkea hiekka, tiilimurskaa, pikkukiviä*	*2*
0-55	*luonnollinen hiekka*	*3*

Megapaalu ja sen alaspäin tuomat kerrokset menivät syvemmälle kuin yllä mainitut kerrokset vieressä.

Havaintopiste 38 (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 468-470**) sijaitsi siiven itäseinän alla. Se oli kaivettu myös seinän perustuksen takia. Kiviperustus levenee ainakin 0,7 metriä seinälinjasta. Kivet olivat kookkaita. Kuopan pohjoisreuna oli tilan pohjoisseinästä 7, 3 metriä etelään. Kuoppa oli kaksi metriä leveä N-S – suunnassa ja sen reunoilla oli suihkupaalutuksen harmaat aineet kovina. Kuopan W-laita oli 2,2 metriä kiviperustuksesta länteen. Kuopan pohja oli korkeudella -0.70 m mpy. Kuoppaan kertyi vettä, joka oli 52 cm pohjan yläpuolella eli korkeudella -0.18 m mpy mittaushetkellä. 60 cm paksu luonnollinen puhdas hiekka/siltti *(3)* oli korkeudella -0.10 m mpy. Havaintopisteen pohjoisosassa sen päällä oli 25 cm paksu oranssiruskea luonnollinen puhdas hiekka *(2)* korkeudelle 0.15 m mpy. Eteläosassa vastaavalla korkeudella oli sekoittuneita maita puuarinan W-E – suuntaisen hirren takia. Pohjoisosassa puhtaan hiekan päällä oli W-E – suuntainen hirsi ja sen päällä kuopan pohjoissivulla N-S – suuntaisen nyt poikkisahatun hirren jäännökset sekoittuneessa hiekassa *(1)* ennen kiviperustaa (0.90 m mpy). Havaintopiste 38 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 38:

350-(423) betonipalkki
335-350 betonivalun puut
160-330 kiviperustus
110-160 sekoittunut savi, ilmeisesti perustuskivi puuttuu ja pitkittäinen hirsi sen alta.
125-330 kuopan pohjoisreunassa perustuskivet ovat alempana
100/110-125 kuopan pohjoisreunassa alempien hirsien päällä on N-S – suuntainen hirsi (vahingoittunut).
85-110 poikittaiset veistetyt hirret E-W – suunnassa (25x25 cm)
85-100 sekoittunut savi 1
60-85 luonnollinen oranssinruskea hiekka (katkeaa eteläreunassa, jossa sekoittunutta savea tilalla)/kuopan eteläprofiilissa samalla korkeudella tyypillinen vanha alin karkea kerroksellinen hiekka, tiilimurskaa *2*
0-60 luonnollinen harmaa hiekka/siltti/kuopan eteläprofiilissa sama kerros *3*

Havaintopisteessä näytti olevan puuarinan alla vain puhtaita luonnollisia hiekkoja. Kuopan eteläprofiilissa oranssinruskean hiekan korkeudella oli tyypillinen vanha alin vaalea karkea kerroksellinen hiekkakerros, jossa oli tiilimurskaa. Kerros oli noin 110 cm:n korkeudelle saakka eli noin 0.60 m mpy:n korkeudelle. Alimpana oli harmaata hiekkaa/silttiä, joka oli samalla korkeudella kuin varsinaisessa havaintopisteessä kuopan itäseinällä. Niiden välissä oli suihkupaalutuksen massaa.

Matala itäsiipi. Havaintopiste 38. Havaintopiste sijaitsi latan vasemmalla puolelle. Kuopan eteläreunalla oleva harmaa massa oli suihkupaalutuksen massaa. Sen oikealla puolella oli puhdasta ja sekoittunutta hiekkaa puuarinan yläpinnan tasolle. Kuvaussuunta SE. 10.10.2013.

Saman kuopan NW -nurkassa oli **havaintopiste 39** (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 471-472**). Kuopan pohja oli korkeudella -0.35 m mpy ja pinta 0.55 m mpy. Profiilin itälaidalla oli suihkupaalutuksen harmaata kovaa massaa. Kaksi alinta kerrosta yhteensä 56 paksuudelta korkeudelle 0.21 m mpy olivat puhtaita luonnollisia kerroksia *(3-4).* Päällä oli korkeudelle 0.45 m mpy 24 cm paksu vaalea karkea hiekkakerros *(2),* jossa oli tiilimurskaa. Kyseessä oli sama kerros, jota oli kuopan etelälaidassa ja havaintopisteessä 37. Sen päällä oli tummanruskeaa hiekkaa *(1),* jota oli kuopan ympäristössä tasossa laajemmin ja joka jatkui koilliseen poikittaisen muurin alaosaan saakka eli kyseessä oli linnan rakentamisen tai megapaalutuksen aikaisia hiekkoja.

Poikkimuurissa on ollut nimittäin tällä kohtaa kaksi megapaalua. Pohjoisen poikittaismuurin pohjoispuolella näytti olevan jäljellä vaalean karkean hiekan päällä joitakin kymmeniä senttimetrejä vanhoja kerroksia. Havaintopiste 39 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 39:

80-90	tummempi sotkuinen kerros (uusi täyttö, linnan)	1
56-80	*vaalea karkea hiekka, tiilimurskaa*	*2*
30-56	*luonnollinen oranssinruskea hiekka*	*3*
0-30	*luonnollinen harmaa hiekka*	*4*

Havaintopisteet 37-39 sijaitsivat vuoden 1809 tulipalokartan perusteella vielä merialueella lähellä rantaa. Meri oli tällöin noin korkeudella 0.60 m mpy, jolloin vanhoiksi luetut säilyneet kerrokset ovat juuri tällä korkeudella tai hiukan alempana.

Havaintopiste 40 (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 473-475**) sijaitsi itäsiiven pohjoisosan koilliskulmassa. Arkeologista havaintoa varten koneella kaivetun kuopan pohjoisreuna oli 3,5 metriä pohjoisseinästä etelään ja sen länsireuna 2,3 metriä itäseinän uudesta betonipalkista länteen. Kuoppa oli 1,1 (E-W) x 1,3 metrin (N-S) kokoinen. Kuopan pohja on korkeudella 0.11 m mpy ja pinta 0.88 m mpy. Havaintopiste sijaitsi profiilin pohjoisreunassa, jonne pohjalle tehtiin vielä pieni koepisto. Kolme alinta hiekkakerrosta *(6-8)* välillä 0-35 cm olivat luonnollisia kerroksia korkeudelle 0.46 m mpy asti. Kaikki päällä olevat kerrokset, yhteensä 45 cm paksut, tulkittiin vanhoiksi kerroksiksi *(1-5)* ennen linnan rakentamista ja 1810-luvun täyttöä. Tämä korkeus 0.88 m mpy on sijainnut jo 1800-luvun alun merenpinnan (0.60 m mpy) yläpuolella kuten vuoden 1809 kartta osoittaa. Kohta on vuoden 1640 1.09 m mpy:n merenpinnan alapuolella ja vielä vuoden 1696/1707 kartassa rantaviiva onkin mennyt tämän kohdan pohjoispuolella. Havaintopiste 40 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 40:

77-80	*täyttömaata, kiviä, tiiliä, laastia. Tummanruskea hieno hiekka (fajanssia, luuta, liitupiippuja)*	*1*
70-77	*tummempi harmaa hiekka*	*2*
55-70	*homogeeninen vaaleanruskea hiekka, kerroksen puolivälissä ohut katkelmallinen tumma raita, missä eläimen luuta ja hammas ja puuta.*	*3*
50-55	*harmaa hiekka, raitoja, orgaanista ainesta. Itälaidalla tämän päällä enemmän tiiliä.*	*4*
35-50	*ruskeanharmaa hiekka, tiilipaloja, pieniä kiviä, orgaanista ainesta. Itäsivulla vain vähän.*	*5*
21-35	*luonnollinen harmahtava lajittunut hiekka, karkeamman ja hienomman hiekan vaihtelua*	*6*
2-21	*luonnollinen harmaa hieno hiekka*	*7*
0-2	*luonnollinen harmaa savi*	*8*

Ympäristössä vaalea karkea hiekka näyttäisi loppuvan melko pian havaintopisteen yläpinnan jälkeen ja päällä oli jäljellä jonkin verran tummempia kerroksia. Onko kyseessä jo linnan rakentamisen kerroksia vai vanhempia kerroksia jäi auki. Todennäköisesti kyseessä oli vanhoja kerroksia, sillä ylimpiä vanhoja kerroksia on poistettu jonkin verran, sillä etupihan koillisnurkassa luonnollinen puhdas maa ja paremmin säilyneet vanhat kerrokset sijaitsevat melko samoilla korkeuksilla (mm. 0.36/0.95 m mpy). Etelämpänä linnan poikkiperustus ja täyttöhiekat olivat noin korkeudella 1.00 m mpy, mutta havaintopisteen 39 kohdalla pohjoisen poikkimuurin ja sen eteläpuolella peräti korkeudella 0.45 m mpy.

Havaintopisteen 40 yhteydestä 3 tuli palamaton eläimen luu. Yhteydestä 5 tuli kuparilejeerinkinen suikale, koristelemattomia liitupiippujen varsikatkelmia ja fajanssiastian sinisellä koristeltu pala (KM 40462:50-54).

Matala itäsiipi. Havaintopiste 40. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia, joissa oli tiilipaloja ja pikku kiviä. Kuvaussuunta NNE. 10.10.2013.

Havaintopiste 41 (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 476-477**) sijaitsi edellisen pohjoispuolella 2,2 metriä tilan pohjoisseinästä etelään. Kuopan leveys oli 2,1 metriä. Alimpana itäsiivessä dokumentointihetkellä poikkeuksellisesti oli esillä pystypaaluja (12-13 cm). Niiden yläpäiden tasolla oli neliömuotoisia veistettyjä hirsiä W-E- suunnassa (25x25 cm) 50 cm välein. Niiden päällä oli vuorostaan N-S – suuntainen hirsi, jonka päällä oli noin 20 cm sekoittunutta savea *(1)* ennen kiviperustuksen alapintaa (1.00 m mpy). Kuopan pohja sijaitsi korkeudella -0.18 m mpy. Ylin hirsi oli korkeudella 0.85 m mpy. Luonnollinen puhdas savi *(2)* oli alimpien hirsien alapinnan tasolla eli korkeudella 0.42 m mpy. Havaintopiste 41 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 41:

325-372	betonipalkki	
305-325	betonipalkin valun puut	
118-305	kiviperustus	
103-120	sekoittunut savi	1
77-103	veistetty N-S – suuntainen hirsi	

60-85 veistetyt hirret W-E – suunnassa
0-77 pyöreät pystypaalut
0-77 luonnollinen savi pystypaalujen välissä 2

Täälläkin kuten havaintopisteen 38 kuopassa vanhat karkeat vaaleat sekoittuneet tiilimurskaa sisältävät hiekat sijaitsivat kuopan muilla seinillä yli 100 cm korkeudelle eli hirsiarinan 0.85 m mpy:n yläpinnan yläpuolelle. Kerroksen päällä oli säilynyt yhdellä sivulla noin 10 cm tummaa maata lähes kiviperustaan saakka. Alin kerros, harmaa savi, oli samalla korkeudella kuin varsinaisessa havaintopisteessä. Hirsiarina on tehty vanhojen kerrosten läpi. Täälläkin vanhat säilyneet kerrokset ovat olleet jo vuoden 1809 kartan mukaan rantakorkeuden yläpuolella, mutta vielä vuoden 1640 rantakorkeuden alapuolella. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan kohta oli myös vielä merialuetta.

Havaintopiste 42:n (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 478-481**) kuopan pohjoisreuna sijaitsi siiven länsireunassa 3,25 metriä siiven pohjoisseinästä etelään ja eteläreuna 4,55 metriä. Kuoppa oli neljä metriä syvä palkin yläpinnasta laskien eli pohja oli korkeudella -0.46 m mpy. Kuopan itäreuna tuli yhden metrin itään päin kiviperustuksesta. Kaksi alinta kerrosta harmaa hiekka/sillti ja ruskea hiekka olivat luonnollisia kerroksia *(3-4).* Ne olivat yhteensä 85 cm paksu kerros, jonka pinta oli korkeudella 0.39 m mpy. Päällä oli 35 cm sekoittuneita karkeita hiekkoja *(2)* (sis. tiilimurskaa) korkeudelle 0.74 m mpy. Tätä kerrosta oli myös muissa tämän kohdan havaintopisteissä. Ennen kiviperustaa(1.00 m mpy) oli vielä tiilimurskaa sisältävää tummaa hiekkaa *(1)* 25 cm, joka luultavasti oli vanhoja kerroksia. Sen yläpinta oli korkeudella 0.99 m mpy eli samoilla korkeuksilla kuin etupihan koillisosan paremmin säilyneet vanhat kerrokset., jolloin vanhoja kerroksia ei ole kadonnut paljonkaan. Kuopan pohjoispuolelta tuli esiin myöhemmin megapaalu. Havaintopiste 42 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 42:

-400 betonipalkin yläpinta
145- kiviperustuksen alapinta
120 maan pinta vieressä
120-145 tummaa sekoittunutta hiekka, tiilimurskaa 1
85-120 vaalea karkea kerroksellinen hiekka, tiilimurskaa, pikku kiviä 2
55-85 luonnollinen ruskea hiekka 3
0-55 luonnollinen harmaa hiekka 4

Täälläkin vanhat säilyneet kerrokset ovat olleet jo vuoden 1809 rantakorkeuden yläpuolella, mutta vielä vuoden 1640 rantakorkeuden alapuolella. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan kohta oli vielä merialuetta tai rantavyöhykettä.

Matala itäsiipi. Havaintopiste 42. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli vaalea karkea tiilenpaloja ja pikkukiviä sisältä hiekka ja sen päällä tummempia kerroksia ennen linnan kiviperustaa. Kuvaussuunta NW. 14.10.2013.

Siiven länsiseinän kiviperustuksen alapuolisia kerroksia puhdistettiin alkuvaiheessa noin kolme metriä pohjoisseinän betoniperustuksesta etelään päin **havaintopiste 43**:na (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 482-485**). Eteläpäähän kaivettiin pieni koepisto välille 235-265 cm. Betonipalkki oli korkeudella 3.53 m mpy ja kuopan pohja oli 302 cm alempana eli korkeudella 0.51 m mpy. Vanhoja kerroksia *(3-6)* näytti olevan 0-55 cm välillä eli korkeudelle 1.06 m mpy. Sen yläpinnan muodosti kapea tumma raita, joka nousi voimakkaasti kohti pohjoista ennen kuin tasoittui. Kyseessä saattoi olla alkuperäinen maanpinta, sillä ranta on mennyt suunnilleen tässä vuoden 1696/1707 kartan mukaan. Meri on sijainnut vuonna 1640 edellistä karttaa ylempänä eli noin 109 cm nykyistä merenpintaa ylempänä. Yläpuoliset kerrokset *(1-2)* näyttivät olevan linnan aikaisia kerroksia. Havaintopiste 43 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 43:

251-302	betonipalkki (samalla korkeudella poikittainen teräspalkki)	
220-251	puuperustus yläpuoliselle betonipalkin valulle	
135-220	kiviperustuksen kivet, niiden väleissä ruskea hiekka, jonka seassa laastia, tiilenmuruja, pieniä hiilenpaloja	
93-135	kellertävän ja ruskean siltin sotku, tiiliä, nokea, kiviä. Alimmat perustuskivet.	1
55-93	savea, hieno tummanruskea ja vaaleanruskea hiekka sekaisin, alaosassa pari tiilipalaa. Tämä kerros levenee ja ulottuu ylemmäksi etelämpänä.	2
52-54/55	*tummanruskea raita, orgaanista ainesta*	*3*
50-52	*vaalea likainen siltti*	*4*
25-50	*tummanruskea hiekka, jossa orgaanista ainesta seassa, hieman pehmeä*	*5*
0-25	*vaaleahko hiekka, likainen, pienehköjä kiviä (läpimitta 5-10 cm). Tummempi raita 16-18 cm.*	*6*

Havaintopisteen 43 yhteydestä 5 tuli koristelematon liitupiipun varsipala, fajanssiastian pala (ympyräkeskeiset siniset raidat) ja punasaviastian suureunapala (KM 40462:57-59). Ympäristön tummasta maasta tuli vielä punasaviastian pala ja koristelematon

liitupiipun varsipala (KM 40462:55-56). Tästä pintakerroksen löydöistä poistettiin rautaniitti (liite 5 poistetut löydöt:114).

Pohjoisen seinän äärellä oli megapaalutukseen liittyvän perustuksen betoniseinän teon takia kaivettu 40 cm:n leveydeltä seinän alaosan kohdalla.

Matala itäsiipi. Havaintopiste 43. Havaintopiste sijaitsi tilan luoteisnurkassa länsiseinän kohdalla alueen tyhjentämisen alussa. Kuvaussuunta W. 4.7.2013.

Havaintopiste 44 (**kartat 1, 24 ja 26; kuvat 486-487**) sijaitsi siiven koilliskulmassa. Kyseessä oli kaivinkoneen tekemä kuoppa, joka oli 160 cm leveä W-E -suunnassa ja 150 cm N-S -suunnassa. Linnan päärungon eteläseinän (=itäsiiven pohjoisseinä) vanhan viiston betonivahvikkeen yläpinta oli korkeudella 2.32 m mpy ja alareuna korkeudella 0.85 m mpy. Betonin alapohjan valoksessa oli kiviä kiinni ja ne ulottuivat korkeudelle 0.66 m mpy. Kiviperustuksen alla näkyi yksi W-E -suuntainen veistetty hirsi (27 cm leveä), jonka kaivamisen takia rikkoutunut alapinta oli korkeudella 0.44 m mpy. Tämän alla oli kaksi N-S- suuntaista hirttä (32 cm leveä). Näiden takana syvemmällä kiviperustuksen alla oli 4 pystypaalua (13-18 cm) W-E –suuntaisessa rivissä. Vaakahirret olivat 43 cm vanhan betonin eteläseinän pohjoispuolella, joten ne olivat hiukan linnan päärungon ulkopuolella. Pystypaaluja oli esillä noin 85 cm:n korkeudelta ja ne olivat silloin linnan seinän sisäpuolella. Paalujen välissä ja ympäristössä oli suihkupaalutuksen takia suihkubetonia, joten havaintoja kerroksista ei voinut tehdä. Havaintopisteen pohja oli korkeudella -0.58 m mpy. Havaintopiste 45 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 44:

143-290	vanha perustuksen betonivahvistus
124-143	betonivahvistuksen alapohjan kiviä
102-124	W-E – suuntainen hirsi (alapinta hajonnut)
86-106	N-S – suuntainen hirsi
0-100	pystypaalut/suihkubetonia

Vuoden 1696/1707 kartan mukaan rantaviiva on silloin mennyt tässä kohtaa ja vuoden rantaviiva on sijainnut vielä ylempänä.

Matala itäsiipi. Havaintopiste 44. Havaintopiste sijaitsi tilan koilliskulmassa siiven pohjoisseinän eli linnan päärungon eteläseinän perustuksen kohdalla. Kuvaussuunta NNE. 21.10.2013.

Matala itäsiipi kaivettiin rakennustöiden takia keskimäärin -0.50 m mpy:n korkeudelle, jolloin vanhat kerrokset kaivettiin kokonaan pois. Siiven alempi erittäin paksu ja vahvasti raudoitettu lattiakerros mitattiin olevan korkeudella 0.52 m mpy, joten valmis lattia tuli korkeudelle 0.70 m mpy kuten muuallakin lähitiloissa.

Itäisen matalan siiven alaosan tutkimus oli haasteellista rakennustöiden kaivamistavan takia ja eteläosan pohjaveden takia. Dokumentointia pystyttiin tekemään usein vain perustusmuurien kohdilla. Sisäosassa oli kaksi valtavaa poikittaista perustusmuuria ja sisä- ja ulkoseinien kohdalla megapaalutusta. Edellisten kaivamistyöt ovat sotkeneet kerroksia tehokkaasti.

Vuonna 1640 siipi on sijainnut kokonaan merialueella, sillä merenpinta on ollut noin 109 cm nykyistä korkeammalla. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan käytännössä koko siipi on sijainnut edelleen merialueella. Vain pieni osa luoteiskulmasta oli merenpinnan yläpuolella. Vuoden 1809 kartan perusteella, jolloin meri sijaitsi noin 60 cm nykyistä korkeammalla, yli puolet siiven alueesta oli vielä merialuetta. Joissakin saman ajan kartoissa siiven ja sen lähin länsipuolinen alue on merkitty jo täytetyksi ennen linnan rakentamista ja merialueen suurempaa täyttämistä 1810-luvulla.

Siiven pohjois- ja keskiosissa 1. kerroksen lattiarakenteiden (pinta 3.68 m mpy) alapuolella oli noin 2,5 metriä paksu yhtenäiseltä näyttävä löydötön täyttöhiekkakerros siiven kahden poikittaisten perustusmuurien alapinnan korkeudelle. Kerros ulottui siiven keskiosassa keskimäärin korkeuteen 1.00 m mpy saakka (ks. kartta 48). Siiven ulkoseinien puuarinan yläpinta ja sen yläpuolisen kiviperustan alapinta olivat korkeudella 0.50-0.60 m mpy.

Edellinen täyttökerros on linnan rakentamisajalta 1810-luvulta ja megapaalutuksen ajalta 1960-luvun alusta. Siivessä täyttökerroksen ja kiviperustoiden alla oli säilynyt erilaisia hiekkakerroksia ja luonnollisia kerroksia 80-140 cm, joista vanhoiksi (-1810) ennen linnan rakentamista 1810-luvulla laskettavia kerroksia oli 25-108 cm. Etupihan vanhoiksi tulkittujen kerrosten yläpinnat sijaitsivat samoilla korkeuksilla.

Vanhoiksi kerroksiksi tulkituista kerroksista ylimpien täytyy olla juuri ennen linnan rakentamista tehtyjä vesialueen täyttöjä niiden pintakorkeuksien ja vanhojen karttojen

perusteella. Samoista syistä vain aivan alimmaiset kerrokset, 25-60 cm, voivat olla vanhempia 1600- ja 1700-lukujen kerroksia ennen puhtaita hiekkoja ja savea. Ne ovat olleet vuoden 1809 merenpintatason alapuolella siiven etelä- ja keskiosissa. Siiven pohjoispäässä ne ovat olleet merenpinnan yläpuolella.

Puhdas luonnollinen hiekka oli siiven luoteiskulmassa korkeudella 0.40 m mpy, keskiosan pohjoispuolella 0.08-0.21 m mpy ja eteläpäässä joitakin senttejä nykyisen merenpinnan alapuolelle. Puhtaiden maiden korkeudet merkitsevät että niiden on täytynyt olla koko siiven alueella vielä vuonna 1809 silloisen merenpintatason alapuolella. Samoin näiden korkeuksien, etupihan havaintojen ja vanhojen karttojen perusteella luonnollisen puhtaan maan päällä on voinut olla vain suurimmassa osaa siipeä vain ohuelti vanhoja kerroksia, jotka ovat muodostuneet pääasiassa vesialueelle.

Siiven eteläosan kellarin lattia oli korkeudella 1.65 m mpy eli huomattavasti nykyisen ja 1800-luvun merenpinnan yläpuolella. Siiven sisäpuolelta kellarin eteläseinän pohjoispuolelta sen lattian alta tuli muutamia hirsiä toisiinsa nähden poikittain korkeudelta 0.00-0.20 m mpy. Ne saattoivat olla korkeuden perusteella siiven kellarin seinien perustusten tukemiseen liittyviä, sillä ne sijaitsivat samalla korkeudella kuin perustusten hirsiarinan alimmat hirret. Epätodennäköisempää on että ne olisivat linnaa edeltäviä 1800-luvun alun rakenteita.

Itäsiiven ja etupihan itäosan havaintojen perusteella näyttää että kyseiset alueet on täytetty Ruotsin vallan lopun kartan (s. 37) mukaisesti jo ennen linnan rakentamista toisinkuin vuoden 1809 palokartta esittää. Samoin pihan keski- ja länsiosien eteläosat on täytetty jo ennen linnan rakentamista vanhoiksi kerroksiksi tulkittujen kerrosten korkeuden perusteella. Maanpinta on sijainnut näillä alueilla ennen linnan rakentamista suunnilleen korkeudella 1.00 m mpy. Siiven pohjoisosassa vanhalla maa-alueella on ollut mahdollisesti noin 65 cm ja merialueella eteläpäässä jo suunnilleen 130 cm vanhoja kerroksia.

5.9. SISÄPIHA

Sisäpihan kohdalla on sijainnut 1600- ja 1700- luvuilla ja 1800 – luvun alussa vuoden 1808 tulipaloon saakka silloisen Merikadun pohjoispuolisen korttelin etelälaidan keskisen ja itäisen tontin sisäosia. Tonttien välinen raja oli sijainnut aivan sisäpihan länsiosassa, joten lähes koko piha oli kuulunut itäiseen tonttiin. Tontit, jotka 1700-luvun jälkipuoliskolla yhdistettiin, ulottuivat sisäpihan ulkopuolelle joka suuntaan. Vuoden 1808 palon jälkeen asemaakaava muutettiin ja pääosa näistä tonteista joutui lopulta Heidenstrauchille. Sisäpiha muodostettiin niin että eteläsivulle tuli päärakennus, itäsivuille siipirakennus, länsi- ja pohjoissivulle talousrakennukset. Läntinen ja pohjoinen siipirakennus rakennettiin uudelleen kun Heidenstrauchin kauppiastalo muutettiin keisarilliseksi palatsiksi.

Museovirasto suoritti vuosina 1997 ja 2013 arkeologiset tutkimukset sisäpihalla. Sisäpihan (25,4x15,10 cm) pinta sijaitsi korkeudella 3.52 m mpy. Sisäpihan länsiosan keksiosassa oli 1700-luvun lopun mukulakivetty piha, joka oli korkeudella 2.50-2.76 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekkamaa oli korkeudella 1.47-2.26 m mpy. Korkeudet laskivat kaakkoon päin. Kivetyn pihan ympärillä oli useampien rakennusten perustusjäännöksiä. Vuonna 1997 kaivettiin pihan länsiosa pihakiveykseen saakka ja

sitä ympäröiviä vanhoja rakennusjäännöksiä. Vuonna 2013 kaivettiin koko piha puhtaaseen hiekkaan saakka. Pihan itäosa oli tuhoutunut enemmän kuin länsiosa. Alueelta löytyi eriaikaisia rakennejäännöksiä aina 1600-luvulta lähtien.

Megapaalutuskartan mukaan kaikilla pihan muilla sivuilla on tehty megapaalutus 1960-luvun alussa paitsi itäsivulla. Töiden aikana havaittiin kuitenkin että itäseinän kiviperustuksia kuten kaikkia muitakin kiviperustuksia oli vahvistettu niiden eteen valetuilla betonivahvistuksilla, jota varten pihaa on täytynyt avata seinien luota runsaasti.

Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan eteläreuna kaivettuna syvemmälle. Kiviperustusten edessä sijaitsevan vanhan betonivahvistuksen aukkojen kohdalla on megapaalut. Kuvaussuunta WSW. 8.5.2013.

Sisäpihalla **dokumentointikohta 16**:ssa ei suoritettu Museoviraston vuoden 2013 alkupuolen kaivausten jälkeen varsinaisia arkeologisia tutkimuksia (**kartat 2 ja 27-28; kuvat 492-505**). Kaupunginmuseon valvonnan alkaessa alueella oli vain rakennustöissä sekoittuneita hiekkakerroksia. Niiden alta tuli esiin puhtaita luonnollisia hiekka- ja savikerroksia ym. ennen kalliota, jonka korkeus vaihteli suuresti pihan eri osissa.

Pihan koillisosan seinien alapuolisia kerrostumia dokumentoitiin muutamassa kohdassa. Samoin pihan kallion tultua esiin sen muoto ja korkeudet dokumentoitiin.

Koko pihan alueella seinien perustuksissa oli betonivahvistukset koko perustusten korkeudelta. Nämä yläosastaan 50 cm leveät betoniseinät oli tehty ilmeisesti ennen megapaalututusta, sillä megapaaluja varten siihen oli tehty aukkoja tai myöhemmässä korjauksessa niitä on otettu esiin (1969-1972?). Osa näistä aukoista valettiin ensiksi umpeen ja sitten vielä vanhojen betonivahvistuksen alle ja eteen 60-90 cm päähän linnan seinästä uudet betonivahvistukset, jotka valettiin paloittain noin 2.52-2.60 m mpy:n korkeuteen. Vanhan valun yläpinta sen takana oli noin 45 cm korkeammalla. Tämä osa sahattiin pois kuten myös kivijalan ulkonevat osat ennen uuden valamista ylemmäksi paloittain. Uuden seinävalun yläpinnan korkeudelle tuli sisäpihan kohdalle tehdyn kellaritilan katon alapinta. Kyseisen betonivalun yläpinta oli korkeudella 2.86 m mpy.

Pihan koillisnurkassa dokumentoitiin pohjoissiiven puretun kapeamman itäosan (6,2x7,6 m) kohdalla alkuperäisen pohjoissiiven leveämmän osan itäseinän alapuolisia kerroksia **havaintopisteessä 45 (kartat 2 ja 27-28;kuvat 496 ja 499)**: Kallion pinta oli havaintopisteen kohdalla korkeudella 0.21 m mpy ja pihataso seinän vieressä

korkeudella 3.66 mpy. Pohjoissiiven eteläisen seinälinjan kohdalla oli kalliopinnasta pihatasolle saakka noin 330 cm korkea betonivahvistus, jonka takana oli alkuperäinen kiviperustus. Se alkoi huomattavasti ylempää (2.21 mpy) kuin betoniperustus. Kiviperustuksen alla oli puhdasta hiekkaa pari metriä ennen kalliota. Havaintopiste 45 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 45:

390-	tiiliseinä
350	pihapinta
0-330	vanha seinän betonivahvike pihan puolella
310-390	muotoilluista kivistä tehty kivijalka
200-310	vanha kiviperustus pihan puoleisen betonivahvistuksen pohjoispuolella
0-200	*luonnollinen hiekka betonivahvikkeen takana pohjoispuolella*
0	*kallio*

Havaintopiste 46 (**kartat 2 ja 27-28; kuvat 497 ja 499**) sijaitsi muutaman metrin edellisen pohjoispuolella. Kivijalan muotoiltujen kivien yläpinta oli korkeudella 4.06 m mpy ja havaintopisteen pohja oli korkeudella 0.61 m mpy. Puhdas hiekka oli korkeudella 2.61 m mpy ennen kiviperustusta. Havaintopiste 46 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 46:

-345	muotoilluista kivistä tehty kivijalka eteläpuolella
300	pihapinta eteläpuolella
245-	kiviperustaa ja seinää uuden betonipalkin takana
200-245	kiviperustaa, seinää
0-200	*luonnollinen hiekka*
0	pohja (sekoittunut rakennustöiden hiekka havaintopisteen itäpuolella purkualueella)

Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 45. Pohjoissiiven kapeampi itäinen osa on purettu ja pohjoissiiven eteläseinän vanha betonivahvike on porattu poikki kohdassa. Sen takaa on tullut esiin kiviperustaa, jonka alla puhdas hiekkamaa sijaitsee korkealla. Kuvaussuunta W. 19.7.2013.

Havaintopiste 47 (**kartat 2 ja 27-28; kuvat 498-499**) sijaitsi puretun osan vastaisella itäseinällä. Havaintopisteen pohja oli korkeudella 0.01 m mpy. Esillä oli havaintohetkellä vain itäsiiven seinän kiviperustusta. Havaintopiste 47 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 47:

400-	tiiliseinä
400	kivijalan muotoilun kiven yläreuna eteläpuolella
0-400	kiviperusta

Havaintopiste 48 (**kartat 2 ja 27-28; kuvat 500-501**) sijaitsi pihan itäseinällä porttikongin eteläpuolella. Piha oli ollut täällä korkeudella 3.47 m mpy. Kaivannon pohja, kalliopinta, oli korkeudella -0.43 m mpy. Kallion päällä oli harmaata luonnollista savea korkeudelle 0.25 m mpy, jonka päällä oli karkeaa hiekkaa ja pikkukiviä 7 cm. Kerroksen päällä on ollut silttikerroksessa N-S -suuntainen hirsi, joka oli poistettu. Sen päällä oli 55 cm:n välein kaksi W-E – suuntaista veistettyä neliömäistä hirttä (korkeus. 23 ja leveys 25 cm) harmaassa savessa. Puuarina yläpinta oli korkeudella 0.87 m mpy. Yläpuolella oli vanha betonivahvistus. Kivijalka oli korkeudella 4.01 m mpy. Havaintopiste 48 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 48:

440-	tiiliseinä
390	pihapinta

345-440 muotoilluista kivistä tehty kivijalka
130-345 betoni
85-130 puuarina (poikittaisia hirsiä 2 kpl, pinnalla harmaata savea ja alla ollut pitkittäinen hirsi
78-85 vaalea ja tummanharmaa siltti ()
68-78 karkea kellertävä hiekka, pikku kiviä
0-68 harmaa savi/hiekka, pikku kiviä
0 kallio

Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 48. Lähikuva perustusten vanhan betonivahvisteen alla näkyvistä puuperustuksista ja maakerroksista. Kuvaussuunta E. 19.7.2013.

Pihan ollessa lähes kokonaan tyhjennetty maamassoista syyskuun 2013 lopulla esille saadun kalliopinnan korkeudet mitattiin. Myöhemmin pihan kulmista esiin tulleita kalliopintojen korkeuksia mitattiin myös. Kallio oli pihan keskellä korkeana harjanteena. Se oli korkeimmillaan, 1.38 mpy, pihan keskellä pohjoisreunassa. Täältä se laski siten että pihan lounaisosassa se oli syvimmillään korkeudella -0.27 m mpy ja kaakkoisosassa -0.59 m mpy. Kalliossa oli railo pihan kaakkoisnurkassa NE-SW-sunnassa ja sen syvin kohta oli korkeudella -1.15 m mpy. Itäsiiven ja pohjoissiiven välistä puretun rakennuksen osan alta tuli myös kallio esiin. Se nousi pohjoiseen päin pihan koilliskulman korkeudesta 0.38 m mpy korkeuteen 1.14 m mpy.

Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Kallio laski pihan keskiosasta nopeasti lounaaseen ja kaakkoon. Kuvaussuunta E. 24.9.2013.

Pihataso oli ollut korkeudella 3.47-3.57 m mpy. Piha oli korkeimmillaan pihan keskellä, josta se laski itään ja länteen 10 cm. Maakerroksia poistettiin siten 2.19-4.62 metriä. Koko sisäpihan alueelle tuli uusi kellaritila, jonka lattia oli korkeudella 0.00 m mpy. Samalla korkeudella oli länsisiiven uudet kellaritilat ja päärungon länsiosan kellaritilat. tilat. Tilan 1084 alapuolisen tilan, tilan 0033, tilojen 0003-0005 ja tilan 1032 alla olevan uuden kellaritilan ja sisäpihan välisiin seiniin tehtiin työmaa-aikaiset aukot. Ensimmäinen ja toinen pienennettiin lopussa putkitunneliksi, kolmas laitettiin umpeen ja viimeisestä tehtiin kulkuväylä päärungon kellareihin. Kellarista oli kulku koilliseen uuden lisäosan kautta. Uuden kellari betonikaton yläpinta eli sisäpihan betonikannen korkeus oli noin 2.86 m mpy. Sen päälle tuli vielä eristekerroksia ja pihakiveys, joten lopullinen piha tuli ilmeisesti hiukan korkeammalle kuin entinen piha. Tätä korkeutta ei mitattu.

Sisäpihalla ei ollut Museoviraston kaivausten jälkeen linnaa vanhempia kulttuurikerroksia tai rakenteita.

5.10. PORTTIKONGI JA MARIANKATU

Porttikongin kohdalla on 1600- ja 1700 -luvuilla sijainnut yksi tontti, jonka pohjois- länsi- ja etelärajat ovat sijainneet itäsiiven ulkopuolella. Sen historia on samanlainen kuin itäsiiven (ks. s.127).

Porttikongissa ei oltu tehty 1960-luvulla megapaalutuskartan mukaan perustusten korjausta. Porttikongissa tai tässä kohtaa Mariankatua ei oltu tehty aiemmin arkeologisia tutkimuksia.

Mariankatu oli porttikongin kohdalla korkeudella 3.64 m mpy. Porttikongi oli itäosassa korkeudella 3.57 m mpy, keskellä 3.49 m mpy ja pihalla 3.47 m mpy.

Porttikongia (12,8x3,6 m) alettiin kaivaa (**kartat 2 ja 27; kuvat 506-522**) syvemmäksi syyskuun alussa 2013, koska Mariankadulta syvennettävälle sisäpihalle tehtiin jyrkkä ajoluiska. Luiska laski aluksi loivasti länteen sisäpihaa kohti, mutta pian jyrkemmin. Porttikongista oli poistettu jo aiemmin pintarakenteet ja vähän niiden alapuolisia maita. Porttikongin etelä- ja pohjoisseinien perustukset tulivat erittäin paljon porttikongin sisään (60 ja 75 cm). Niiden yläpinta oli noin 30 cm porttikongin pintatasoa alempana. Kiviperustuksen kiviä jouduttiin poistamaan runsaasti riittävän ajoleveyden saamiseksi. Samoin pihan puolella jouduttiin rikkomaan itäsiiven länsiseinän perustus porttikongin kohdalla kokonaan. Se oli 1,2 metriä paksu ja pihan puolella siinä oli vielä 0,5 metriä paksu betonivahvistus yläosassa. Pihan puolella poistettiin maata ja perustuksia noin 2,8 metriä.

Aluksi poistettiin maata 30-45 cm vanhasta porttikongin pinnasta laskettaessa ja sitten syvennettiin vaiheittain siten että etupäässä länsipäätä kaivettiin syvemmälle. Kaivannon pohjalla oli runsaasti porttikongin suuntaisia ja poikittaisia putkia ja kaapeleita. Pihan puolella aukossa oli reunoilla portinovien betoniset perustukset (noin 75x90x40 cm ja 125x82x35 cm). Eteläinen oli 19 cm ja pohjoisen 14 cm porttikongin pintatasosta alaspäin korkeudella 3.23 ja 3.28 m mpy. Eteläinen oli 35 cm ja pohjoinen 40 cm paksu. Pohjoisen betonin itäpuolella seinän vieressä oli samalla korkeudella tiilikaivo, joka oli kooltansa 108x86 cm. Sen aukko oli kooltansa 58x45 cm. Tiilikaivo oli vinossa porttikongin seiniin verrattaessa. Sen seinät olivat noin 30 cm paksuja ja seinät oli sisäpuolelta silattu laastilla. Siihen tuli putki pohjoisesta kellarista ja toinen putki meni kaivosta sisäpihalle. Tiilirakenteessa oli 7-8 tiilikertaa ja se oli noin 50-60 cm korkea.

Porttikongi. Porttikongin länsiosa, jossa aukon pohjoisreunassa oli tiilinen viemärikaivo ja molemmilla puolilla sisäportin ovipylväiden uudehkot betonituet. Kuvaussuunta W. 9.9.2013.

Porttikongin itäosassa noin 25 cm pinnan alapuolelta oli poikittaisen betonikansi, jonka länsireuna oli 3.3 metriä itään Mariankadusta. Sen itäreunaa ei etsitty. Myöhemmin porttikongin pohjoisseinän perustassa sen kohdalla ja korkeudella havaittiin olevan paljon putkia ym. Kyseessä oli siis jonkinlainen suojarakenne niille.

Heti edellisen länsipuolella oli vaaleassa hiekassa poikittainen kaapelilinja, jossa oli pahveja ja vuoden 1936 lopun Helsingin Sanomien sivuja. Sen alla oli noin 100 cm porttikongin pintatasoa alempana poikittainen betonikanava, joka oli ainakin 90 cm korkea. Kyseinen rakenne jäi paikollensa.

Edellisen länsipuolella pohjoisseinän perustuksessa oviaukon alla oli uudempi betoninen rakennelma, joka oli heti porttikongin pintatason alapuolella korkeudella 3.48 m mpy. Siinä oli 35 cm ja 45 cm leveät seinät, 15 cm paksu katto ja leveyttä oli noin kaksi metriä. Rakenteen sisällä oli karkeaa uudempaa soraa. Dokumentointihetkellä sen leikattu yläosa tuli 10 cm ulos pohjoisseinästä ja piikattu alaosa 50 cm. Sen yläosa näytti laikalla leikatulta ja alaosa piikatulta. Nämä oli tehty ilmeisesti jo ennen tätä remonttivaihetta. Rakenteen kohdalla meni syvemmällä iso muoviputki porttikongin poikki noin 90 cm pintatason alapuolella.

Porttikongi. Porttikongin itäosa. Poikittainen betonikanava on kaivettu esiin. Sen takana oikealla seinäperustuksessa näkyy betonirakenne, jonka kohdalla syvemmällä oli iso muoviputki. Kuvaussuunta W. 22.8.2013.

Mariankadulla porttikongin eteläpuolella avattiin pieni kohta jalkakäytävää. Linnan itäsiiven perustuksen edessä oli betonivahvistus. Kohdassa oli kadun suuntaisesti runsaasti kaapeleita, putkia ja sekoittuneita hiekkoja, mutta ei mitään vanhempaa.

Porttikongista entiseltä tonttialueelta ja Mariankadulta entiseltä katualueelta ei löydetty mitään linnan rakentamista edeltävää rakennetta tai kulttuurikerrosta.

5.11. ETUPIHA JA POHJOISESPLANADI

Etupihan länsiosassa on sijainnut 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa katu/aukio, joka on tullut rantaan saakka linnan päärungon kohdalla sijainneelta W-E – suuntaiselta Merikadulta. Sen länsipuolella eli aivan etupihan länsiosassa on ollut länsipuolisen rantakorttelin itäisimmän tontin itäraja ja koillispuolella pääportaiden kohdalla ja pihan koillisnurkassa pieni rantatontti. Jälkimmäinen on piirretty erilailla kuin muut tontit vuoden 1697/1707 karttaan, joten sen kohta on voinut olla rakentamaton aikaisemmin. Merenranta on mennyt matalan länsisiiven eteläosasta etupihan poikki SW-NE -suunnassa matalan itäsiiven pohjoisosaan eli puolet etupihasta on ollut merialuetta. Rantaviivan edessä vesialueella on ollut useita ranta-aittoja.

1700-luvun puolivälissä pientä tonttia ei näy kartassa. 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa läntisen ja itäisen rantatonttien sekä aukion/kadun rajat vaihtelevat jatkuvasti, mutta etupihalla on ollut kuitenkin koko ajan jonkinlainen aukio ja rannassa yksi tai kaksi laituria. Aukio ja laiturit ovat sijainneet joko pihan länsiosassa tai keskiosassa. 1800-luvun alun lounaisnurkan laituri on läntisen tontin vaihtuvasta itärajasta johtuen välillä tontin puolella ja välillä aukion puolella. Rantaviiva on ollut vuoden 1808 tulipaloja kuvaavan kartan perusteella siirtynyt etelään päin vain hiukan vuoden 1707 tilanteeseen verrattuna. Joissakin hiukan aiemmissa Ruotsin vallan lopun kartoissa etupihan itäpuolisko näyttäisi olevan täytetty, sillä itäisen tontin eteläraja on siirtynyt itäsiiven eteläpuolelle. Vuoden 1820 kartassa yksi rantaviiva on piirretty jo kokonaan tontin eteläpuolelle. Tällöin etupihan olisi jo pitänyt olla täytetyn, sillä Heidenstrauchin matalat siipirakennukset valmistuivat silloin.

Kaupunginmuseon arkeologi oli valvonut vuonna 2010 kahden koekuopan kaivamista linnan päärungon eteläseinän perustusten kuntokartoituksen yhteydessä. Tällöin ei havaittu vanhoja kerroksia johtuen linnan 1960-luvun alun megapaalutuksen kaivannoista. Valetun seinän alla oli korkeudelta 0.80 ja 0.70 m mpy lähtien puuarina, jonka käsitti pitkittäisistä ja poikittaisista veistetyistä hirsistä tehdyn osan ja pystypaalut.

Vuonna 2011 etupihan luoteiskulmaan tehtiin työmaa-aikainen aukko läntisen matalan siiven perustuksiin, jolloin kohta kaivettiin ensin arkeologisesti. Täältä löytyi rakennuksen, mahdollisesti kahden, kivijalkaa korkeudelta 1.80 m mpy. Piha oli tässä korkeudella 2.75 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli korkeudella 0.90 m mpy.

Vuosien 2013-2014 valvonnassa alueelta saatiin esiin pihan etupihan täyttämiseen liittyviä paksuja vanhoja ja uudempia täyttökerroksia, tiilikaivoja ja putkilinjoja. Syvemmältä tuli esiin linnaa edeltäviä kerroksia ja rakenteita.

Korjauksessa koko pihamaalta poistettiin kiveys ja sen alapuolelta maata yhteensä 50 cm. Ensiksi poistettiin pihakiveys ja tilalle laitettiin asvaltti. Piha sijaitsi pääportaiden edessä korkeudella 2.91 m mpy ja se laski etelään päin ollen eteläosassa korkeudella 2.31 m mpy. Pohjoisesplanadin ajorata oli korkeudella 1.90 m mpy. Etupiha oli pitkään linnan rakennustyömaan varastoalueena, jossa ei tehty kunnolla töitä kun vasta vuoden 2013 lopussa. Etupihalle tuli runsaasti kaapeleiden, putkien, lämmitysputkien, turvapylväiden ja erilaisten kaivojen kaivantoja, joiden lukumäärä ja syvyydet oli yllätys arkeologeille annettujen ennakkotietojen perusteella.

Etupiha (32,4x21,1 m) kaivettiin pienissä osissa ja maankaivutyöt palasivat samoihin paikkoihin useasti takaisin myöhemmin. Kaivannot olivat erikokoisia ja syvyisiä.

Syvimmillään kaivaus oli noin neljä metriä syvä eli korkeudella -1.27 m mpy. Arkeologinen valvonta ja dokumentointi tehtiin rakennustöiden maankaivutöiden tahtiin. Tässä raportissa pyritään kuvaamaan jokainen kohta siinä järjestyksessä loppuun kun ne on ensiksi aloitettu ennen siirtymistä seuraavalle alueelle.

Etupihalta otettiin valvonnan aikana talteen esinekatkelmia ylemmistä uudemmista täyttökerroksista (1810-) ja alemmista vanhoista (-1810) täyttökerroksista ja luonnollisesti muodostuneista kulttuurikerroksista. Uudemmat ja vanhemmat esineet (fajanssi-, piiposliini- ja punasaviastioiden palat, rautanaula, lasikuona, lasiastioiden ja –pullojen paloja, punasavi- ja fajanssikaakelien paloja) ylemmistä kerroksista tai irtomaista poistettiin luetteloinnin jälkeen (liite 5 poistetut löydöt: 123-125, 131-138 ja 148-150) kuten myös vanhoista kerroksista tulleet metalli-, tuohi- ja puuesineet (liite 5 poistetut löydöt 126-130 ja 139-147). Vanhoista kerroksista löydetyt esineet luetteloitiin löytöluetteloon.

5.11.1. Etupihan kaakkoisnurkka, dokumentointikohta 17

Etupihan työt alkoivat kaakkoiskulman (5x12 m) avaamisella. Pihan kivet oli poistettu jo aiemmin.[63] Pihan kaakkoisosa (**dokumentointikohta 17**) kivet korvannut asvaltti oli korkeudella 2.33-2.37 dokumentointialueen pohjoisreunassa ja pihakivet lounaisnurkassa aidan vieressä korkeudella 2.33 m mpy (**kartat 2, 29-31; kuvat 523-530**). Uudempaa täyttömaata oli poistettu 60-75 cm kadulle johtavan itäisen portin kohdalta. 30-45 cm kivipihan alapuolella noin korkeudella 2.00 m mpy oli runsaasti keltaisia kaapeleiden suojaputkia eri suuntiin. Samalla ja 60-70 cm:n syvyydessä (1.77 m mpy) oli suojattomia mustia kaapeleita. Itäisen portin itäpuolella oli vierekkäin N-S -suunnassa kaksi neliömäistä tiilikaivoa (pohjoinen 2.31 m mpy, yläosa 1x1 m, alaosa n. 1,4 m). Niiden itäpuolella oli vielä yläosastaan pieni pyöreä betonikaivo (aukon läpimitta 40 cm). Myöhemmin paljastui, että sen uuden betoniosan alla olikin pyöreä tiiliosa ja alaosassa vastaavanlainen neliömäinen tiilirakenne kuin viereisissä kaivoissa. Portin kohdalla oli uudempi pyöreä betoninen viemärikaivo ja sen länsipuolella samannäköinen kaapeleiden betonikaivo (60 cm) vierekkäin W-E – suunnassa, joihin keltaiset suojaputket menivät. Niiden kannet olivat korkeudella 2.33 m py.

[63] *Kartassa 31 etupihan puolella viemäri- ja kaapelikaivot, kaapelit ja kaivettu alue ovat dokumentointikohta 17 ensimmäisen vaiheen dokumentointia. Pohjoisesplanadin osat ja pontit etupihalla ovat dokumentointikohtaa 18*.

Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Linnan etupihan itäisen portin edessä latan kohdalla on betoninen viemärikaivo ja edessä kaapelikaivo. Taaempana on vanhempia tiilisiä viemärikaivoja ja rakennustelineiden takana linnan matala itäsiipi. Kuvaussuunta SE. 18.11.2013.

Tiilikaivot kaivettiin esille myöhemmässä vaiheessa. Ne olivat alaosassa kooltansa 1,2-1,4 metriä ja korkeimmillaan 2,30 metriä korkeita. Itäisen pyöreän kaivon tiilirakenteesta meni 164 cm kaivon yläpinnan alapuolella putki (15 cm) länteen läntiseen kaivoon. Sen pohjalla oli 180 cm kaivon yläpinnan alapuolella korkeudella 0.34 m mpy N-S –suunnassa tiilikouru (30 cm). Se jatkui keraamisena putkena etelään päin. Kahta läntistä kaivoa poistettaessa ei oltu paikalla, mutta niiden alaosat saatiin esiin. Pohjoisemmassa oli neliömäinen pohja, joka oli yli kaksi metriä maanpinnan alapuolella korkeudella 0.22 m mpy. Siitä johti muurattu aukko eteläisempään kaivoon, josta lähti edellä mainittu keraaminen putki etelään päin. Rakenteet oli pinnoitettu mustalla aineella, ilmeisesti kreosiitilla, sisäpuolelta.

Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kahden läntisen kaivon pohjat on kaivettu esiin. Kolmas samanlainen kaivo on tilapäisen ruskean putken kohdalla. Vasemmalla profiilissa näkyy pohjoiseen kaivoon mennyt muoviputki hiukan siirtyneenä. Kuvaussuunta SE. 2.1.2014.

Pohjoiseen kaivoon tuli muoviputki (läpimitta 15 cm) koillisesta profiilin puolivälissä korkeudella 0.75 m mpy. Muista putkista ei voitu tehdä havaintoja kaivamisen sotkujen takia.

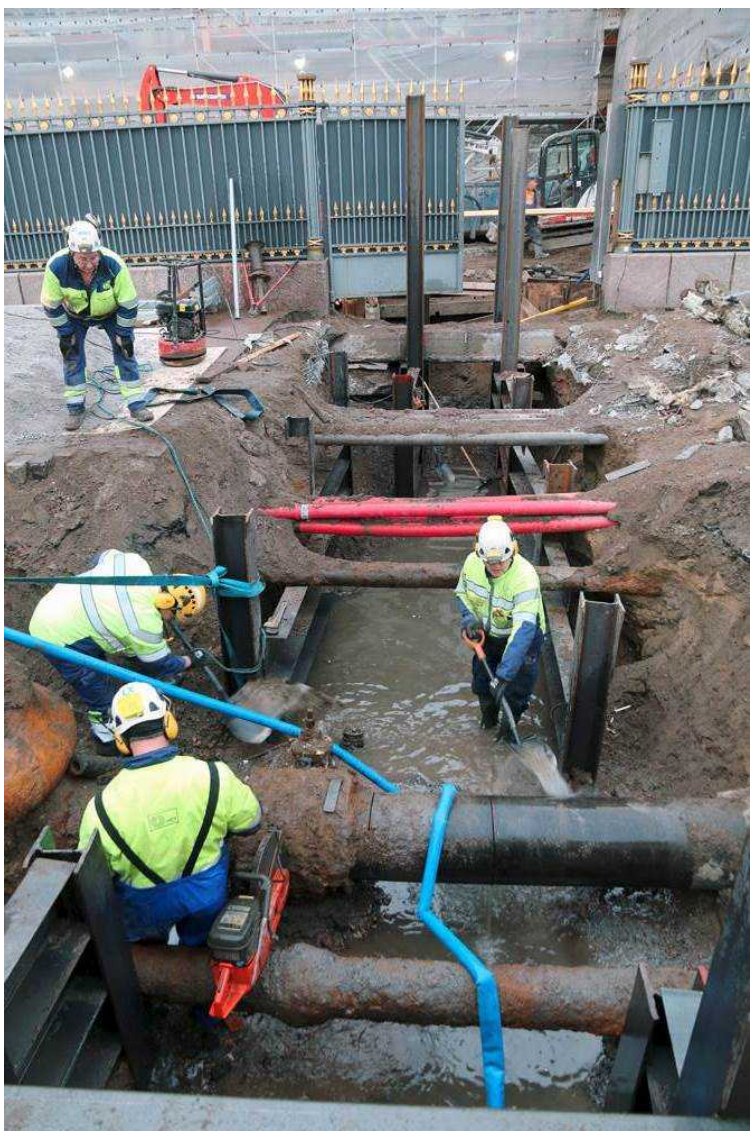
Eteläisen tiilikaivon eteläseinä näytti ulkopuolelta rikotulta aidan perustusten takia. Sisältä se oli ehjä. Aitaa on korjattu jossain vaiheessa, sillä aidan perustuksissa oli kivien lisäksi betonia.

Kaivojen koillispuolelle kaivettiin myöhemmin kaivanto (n. 150 cm syvä) mutta täällä oli vain uudempia täyttömaita. Itäsiiven seinässä näkyi kohdalla megapaalun yläosa.

Alueelta tuli esiin vain uudempia täyttökerroksia, kaapeleita, putkia ja viemäri- ja kaapelikaivoja. Alue on ollut merialuetta vielä 1800-luvun alussa karttojen perusteella. Se on täytetty viimeistään linnan rakentamisen yhteydessä 1810-luvulla, mutta kohta on voitu täyttää jo aikaisemmin 1800-luvun alkuvuosina. Kaikki kerrokset ovat kuitenkin vaihtuneet uudempiin täyttökerroksiin jossain vaiheessa avatulla alueella.

5.11.2. Pohjoisesplanadi, dokumentointikohta 18

Seuraavassa vaiheessa kaivettiin syvä kaivanto edellisen uuden viemärikaivon kohdalta itäisen portin läpi Pohjoisesplanadin ajoradalle saakka (**kartat 2, 29-30 ja 34; kuvat 531-542**). Kaivanto (**dokumentointikohta 18**) oli 15 metriä pitkä, 3 metriä leveä ja 2 metriä syvä. Kaivantoon iskettiin H-pystypaalut kadun puolelle ja niiden väliin asennettiin horisontaalisia metallipalkkeja, jolloin kaivanto alaosassa kapeni noin kahteen metriin. Etupihan puolelle tuli metallinen ponttiseinä edellisen dokumentointikohdan keskiosaan.

Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Linnan etupihan itäisen portin kohdalle kaivettiin kaivanto uusia putkia varten. Tukirakenteet on tehty osittain. Katkaistusta vesiputkesta kaivantoon on valunut vettä. Kuvaussuunta N. 3.12.2013.

Kaivannon keskellä oli N-S – suuntainen muovinen viemäriputki (20 cm). Valvonnan alkaessa se oli poistettu, mutta se näkyi vielä 156 cm kadunpinnan alapuolella eli korkeudella 0.26 m mpy kaivannon eteläprofiilissa. Sen länsipuolella meni kapeampi metalliputki (12 cm) korkeudella 0.71 m mpy. Molemmat putket tavattiin myöhemmin etupihalla eri kaivannoista. Ne menivät linnan päärungon keskirisaliitin itäpuolella linnan päärungon itäosan kellariin 0034.

Jalkakäytävän kohdalla oli paljon kaapeleita 40-80 cm kadunpinnan alapuolella (1.70 m mpy) ja kaivannon eteläpäässä kolme iso putkilinjaa kadun suuntaisesti 115-180 cm kadunpinnan alapuolella (0.06-0.70 m mpy). N-S – suuntainen muoviputki meni kahden eteläisimmän putken alta ja kolmannen yli. Kaivannon pohja oli eteläpäässä korkeudella 0.01 m mpy ja katupinta korkeudella 1.82 mpy.

Pihan puolella oli betonikaivon betoninen pyöreä pohjalevy korkeudella 0.20 m mpy. Korkeudella 0.00 sen ympärillä oli uusia lautoja. Portin kohdalla samalla korkeudella oli hiukan sekavissa kerroksissa risuja ja kiviä. Heti pihapinnan alla ollut etupihan aidan betoninen perustus oli noin 40 cm paksuinen portin kohdalla. Jalkakäytävän kohdalla noin 220 cm syvyydessä eli merenpinnan tasolla oli kaivannon pohjalla harmaassa savessa ilmeisesti kahden hirren yläpinnat esillä W-E – suunnassa, mutta muualla kaivaussyvyydellä tai kaivannon seinissä ei ollut havaittavissa puurakenteita. Kaivannosta oli nostettu ylös muutama irrallinen salvottu hirsi,

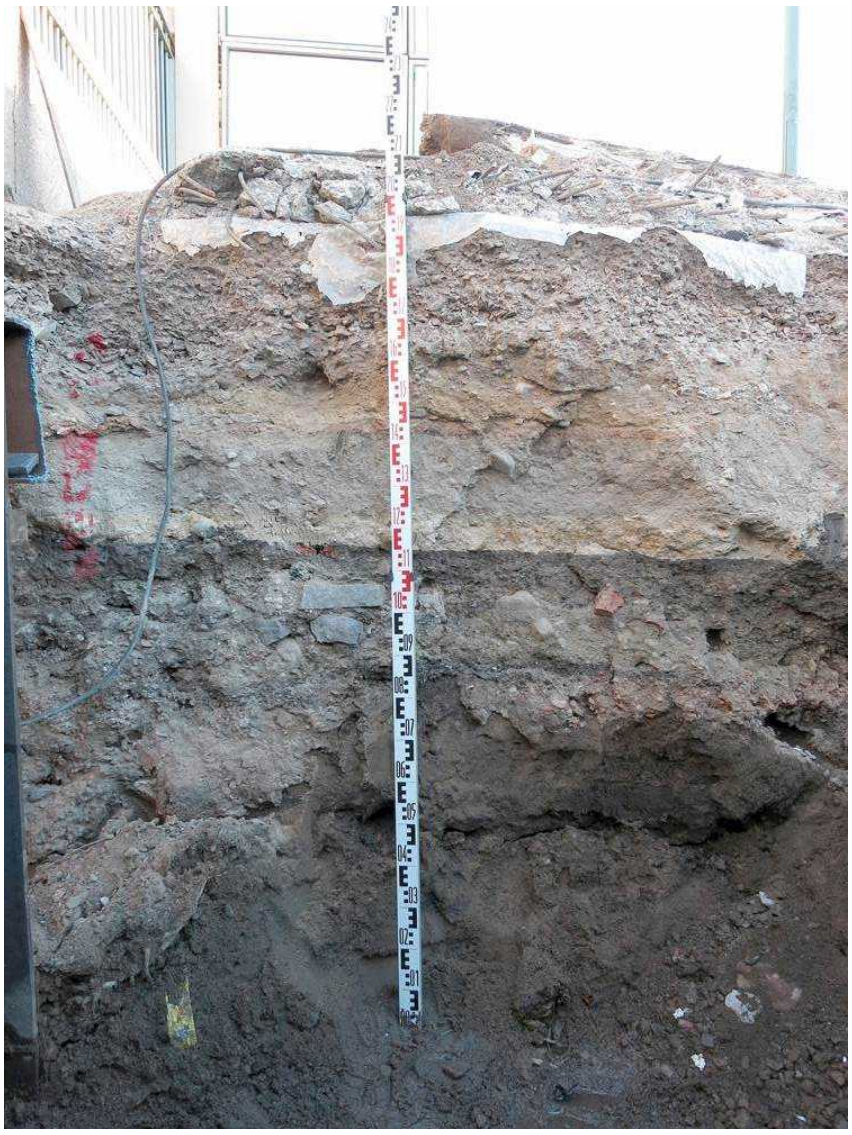
Itäportin edestä jalkakäytävän kohdalla kaivannon itäreunasta dokumentoitiin **havaintopisteessä 49** maakerrokset. Se sijaitsi 1,1 metriä etelään linnan aidasta ja kuusi metriä länteen matalasta itäsiivestä. Erilaisia kerroksia oli säilynyt aidan perustuksen ja kaapeleiden välisellä alueella. Muilla seinillä näytti olevan vain putkikaivantojen uudempia yhtenäisempiä täyttömaita.

Jalkakäytävän poistettujen graniittilaattojen alla oli betonipinta korkeudella 2.18 m mpy. Taaempana graniittilaatat olivat korkeudella 2.24 m mpy. Kaivannon pohja oli korkeudella -0.02 m mpy. Kerrosten koostumus vaihtuu 120 cm pohjasta käsin laskettaessa. Kyseessä on eri täyttöjen raja. Alempi *(6-11)* voi olla peräisin jo ennen linnan rakentamista. Heti havaintopisteen itäpuolella oli kartan perusteella vanhojen viemäreiden N-S – suuntainen linja. Havaintopiste 49 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 49:

220-226	graniittilaatat (taustalla)	
195-220	betoni+raudat	
160-195	sora+kangas	1
149-160	kellertävä hiekka	*2*
145-149	punertava hiekka	3
128-145	harmaa hiekka	4
120-128	vaalea hiekka	5
110-120	*tumma krs., hiiltä*	*6*
90-110	*kiviä, laastia, tiiliä*	*7*
80-90	*tiilipitoinen kerros*	*8*
55-80	*sekoittunut hiekka*	*9*
45-55	*tummempi hiekka*	*10*

0-45 sekoittunut harmaa hiekka 11
alla pohjasavi ?, muutamia hirsiä

Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Ylimpänä näkyy graniittilaattojen alla ollut betonikerros. Kuvaussuunta E. 2.12.2013.

Kaivannon keskelle laitettiin päällekkäin uudet vesi- ja viemäriputket.

Melkein kaikki kaivannon kerrokset vaikuttivat olevan putkikaivantojen täyttömaita. Alue on ollut merialuetta vielä 1800-luvun alussa karttojen perusteella. Havaintopisteen kohdalla oli säilynyt linnan rakentamiseen ja meren täyttämiseen 1810-luvun liittyviä täyttömaita. Mahdollisesti alemmat kerrokset olivat vanhempia meren täyttömaita aivan 1800-luvun alusta ennen linnan rakentamista. Vuoden 1820 kartassa (s. 46) näkyy useampia rantaviivoja, joista yksi menee juuri Pohjoisesplanadin jalkakäytävän kohdalla.

Itäisen portin kohdalla kaivannon pohjalla nykyisen merenpinnan tasolla eli muinoin vedenpinnan alapuolella oli hiukan sekavissa sotkeentuneissa maissa jonkin verran risuja, kiviä ja hirsiä, jotka voivat olla vanhempaa materiaalia kuin edellä mainitut merentäyttämisvaiheet. Mitään hirsirakennetta ei havaittu säilyneissä kerroksissa irrallisista hirsistä ja kaivannon pohjalla olleista hirsistä huolimatta. Kohdalla ei ole ollut karttojen perusteella laitureita. Hirret vaikuttivat liittyvän merialueen täyttämiseen. Ne sijaitsivat 1800-luvun alun merenpinnan alapuolella runsaasti.

5.11.3. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto, dokumentointikohta 19

Seuraavaksi joulukuun puolivälissä 2013 oli vuorossa pihan itäosan suuri rasvanerotuskaivo (**kartat 2, 29 ja 32-34; kuvat 543-583**), jota varten kaivettiin pihan itäosaan 4.8x7,9 metrin kokoinen ja lopulta neljä metriä syvä suunnikkaanmuotoinen kaivanto ympäröivien rakennusten suuntaisesti suunnitelman mukaan -1.27 m mpy:n korkeuteen (**dokumentointikohta 19**). Remonttia edeltävä pihakiveys oli ollut alueen keskiosassa korkeudella 2.65 m mpy. Pihapinta laski etelään päin. Aluksi alueelta poistettiin tilapäinen asvaltti ja sen alaisia uudempia täyttöhiekkakerroksia 40-50 cm. Kaivon alue pontitettiin ennen syvemmälle kaivamista. Kaivannon itäreunalta tuli esiin noin 2,02 metriä pihapinnan alapuolella korkeudelta 0.63 m mpy NNW-SSE – suuntainen muoviputki. Se oli tavattu jo aiemmin dokumentointikohdassa 18, jossa se meni Pohjoisesplanadin ajoradalta itäportin kohdalla olevaan uudehkoon betonikaivoon. Putkessa oli valmistusleimat vuodelta 1977. Sen länsipuolella oli samassa suunnassa ja korkeudella kupariputki (11 cm), joka oli myös havaittu katukaivannossa. Sen vieressä oli rautaputki (12-13 cm) hiukan alempana. Kaivannon länsireunalla ylempänä noin 2.0 m mpy:n korkeudella meni useampia kaapeleita samansuuntaisesti. Niiden alta ei kaivettu ensimmäisessä dokumentointivaiheessa. Sen sijaan kaivannon kaakkoisneljännes syvennettiin puhtaaseen maahan saakka. Tämän kaivamisvaiheen pohja oli lopulta korkeudella -0.01 m mpy.

Tämän kaivantovaiheen, rasvanerotuskaivon kaivannon kaakkoisneljänneksen, pohjoisosaan muodostettiin W-E – suuntainen profiili 1, joka dokumentoitiin. Profiilin alapinta oli korkeudella -0.07 m mpy. Vesi tuli kaivantoon korkeudelle 0.00 m mpy. Profiilissa näkyi selvästi kuinka kyseisiä putkia varten oli kaivettu kaivanto vanhempien kerrosten läpi. Putkikaivanto oli täytetty lähes pihatasolta saakka samalla harmaanruskealla hiekkakerroksella, joka jatkui putkien alapuolelle korkeudelle 0.30 m mpy saakka. Tämän levenevän kerroksen molemmilla puolilla ja alla oli alaosassa säilynyt vanhoja kerroksia ja niiden alla luonnollinen puhdas maa. Luonnollista puhdasta maata (kartta 33, kerros *14*)[64] oli profiilin alaosassa noin 5 cm eli puhtaan maan pinta oli korkeudella -0.02 m mpy. Päällä oli 33 cm vaaleata karkeata sekoittunutta hiekkaa *(13.1),* jossa oli tiilimurskaa ja esinelöytöjä. Kerroksen alaosassa oli runsaasti palaneita kiviä. Tätä kerrosta löytyi läntisen matalan siiven eteläpäässä ja itäisen matalan siiven pohjoispuoliskossa ja niiden välisellä SW-NE – suuntaisella entisellä rantavyöhykkeellä. Kerroksen yläpuolella oli tumma maa ja orgaanista ainesta 4 cm *(12)*. Sen yläpuolella oli 5 cm harmaata hienoa ainesta *(11),* joka sisälsi nokea ja tiilihippuja. Päällä oli 5 cm paksu vaalea hiekka *(10)*. Sitten oli 40 cm:n paksuinen tummanruskea hieno savi/siltti *(9)*, jossa oli tiilimurskaa, laastia ja nokea. Sen pinta oli korkeudella 0.82 – 1.00 m mpy ja kyseessä oli todennäköisesti vanha maanpinta ennen linnan rakentamista. Tämän pinta laski profiilissa itään päin. Profiilin vanhat kerrokset olivat yhteensä 80 – 100 cm paksuja. Kerrokset olivat tyypillisiä rantavyöhykkeen kerroksia, joita tavattiin lähistöllä mm. profiilissa 2, havaintopisteissä 50-51 ja matalassa itäsiivessä. Rasvanerotuskaivon kaivannon kohdalla rantaviiva on muuttunut aikojen kuluessa. Vuonna 1640 kohta on ollut merenpinnan alapuolella. Vuonna 1707 rantaviiva on kulkenut rasvanerotuskaivon keski- ja pohjoisosassa ja 1800-luvun alkuun mennessä rantaviiva on siirtynyt kaivon eteläosan kohdalle vanhojen karttojen ja kerroskorkeuksien perusteella ennen siirtymistä etupihan eteläpuolelle jalkakäytävän kohdalle.

[64] Kartassa 33 profiileissa 1 ja 2 kerrosnumerointi on yhteinen.

Vanhojen kerrosten päällä oli 20 cm:n paksuinen vaalea kellertävä siltti *(8)* ja vielä 30 cm:n paksuinen sotkuinen nokinen tiilipaloja sisältävä siltti *(6)* ennen kuin putkien täyttömaa tuli päälle koko piirretyn profiilin leveydeltä. Vaalea siltti oli tumman alkuperäisen maanpinnan päällä rasvanerotuskaivon havaintopisteiden lisäksi myös sen eteläpuolisissa havaintopisteissä, missä sen paksuus kasvoi 60 cm:een. Kerrokset liittyivät todennäköisesti linnan rakentamiseen, pihan korottamiseen ja rannan täyttämiseen 1810-luvulla. Putkien täyttömaa oli ilmeisesti 1970-luvulta putken leiman perusteella.

Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivon kaakkoisneljännes kaivettiin puhtaaseen maahan saakka ja sen pohjoisprofiili dokumentoitiin. Länsipuolen kaivaminen lopetettiin tässä vaiheessa yläosan kaapeleihin ja alempiin metalliputkiin. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon pohjoisprofiili, jossa näkyy muoviputki ja sitä varten kaivettu kaivanto. Vanhoja kerroksia on säilynyt vain hiukan putkikaivannon itä- ja länsipuolella ja alla. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Profiili 1:n länsiosan pienempien putkien yläpuolella kaivannon länsiprofiilin pohjoispäässä vanhan tumman maanpinnan yläpuolella sijaitsevat erilaiset kerrokset olivat säilyneet 120 cm:n korkeudelta. Myöhemmin kaivannon länsiseinän ponttien edessä kerrokset näyttivät samalta kuin profiilin 2 länsiosassa.

Profiili 1:n alimmasta yhteydestä *(13)* ennen puhdasta hiekkaa saatiin profiilia puhdistettaessa vihreänruskean lasipullon pala ja palamaton eläimen leukaluu ja hampaita (KM 40462:60-61). Ylemmästä täyttömaasta poimittiin talteen kääritty lyijypala, koristeltuja ja koristelmattomia liitupiippujen varsipaloja, fajanssiastioiden paloja, majolika-astian pala, posliiniastian pala (cafe au lait), piiposliiniastioiden paloja, punasaviastioiden paloja (mm. korvapala), valkosaviastian pala, lasipullon pohja, vihertäviä ikkunalasien paloja, pii, eläimen hampaita ja luita (KM 40462:62-76).

Kaivantoa syvennettiin myöhemmin myös länsipuolelta. Välitasona otettiin edellisen kappaleen kerrosten alta esiin ilmeinen vanha tumma maanpinta ennen linnan rakentamista. Kaivannon keskiosassa se oli korkeudella 0.97 m mpy ja se laski kaivannon eteläosaan korkeudelle 0.83 m mpy. Tässä tasossa 0.5-1,8 metriä profiili 1:n pohjoispuolelta dokumentoitiin koko kaivannon leveydeltä maaleikkaus pohjoisprofiili 2:na. Sen kohdalla kaivannon pohja oli siis dokumentointivaiheessa korkeammalla kuin profiilissa 1.

Profiili 2 muodostui kahdesta osasta. Länsiosassa oli säilynyt runsaasti vanhoja ja uudempia kerroksia, Itäosassa oli syvällä olevien putkien takia esillä vain sen kaivannon täyttömaa ja sen päällä vaalea karkea täyttöhiekka, jota ei ollut säilyneenä profiilissa 1. Jälkimmäistä hiekkaa oli kaikkialla etupihalla ylimpänä kerroksena ennen pihakiveystä.

Profiili 2:n länsiosaan kaivettiin kaivannon pohjalle eli 1800-luvun maanpinnasta lähtien pieni kuoppa puhtaaseen hiekkamaahan saakka. Kuopan pohja oli korkeudella 0.07 m mpy. Vesi nousi noin 10 cm pohjan yläpuolelle. Alimpana oli 10 cm luonnollinen puhdas ruskea hiekka *(14)*. Sen päällä oli pari senttiä paksu risukerros *(13.3).* Päällä oli 28 cm paksu tumma maa *(13.2),* jossa oli löytöjä, kiviä ja tiilenpaloja. Sen päällä oli 30 cm paksu vaaleahko hiekka (*13.1*), joka sisälsi palaneita puita, hiiltyneitä kiviä, tiilenpaloja ja palaneita kiviä. Tämän päällä oli 30 cm paksu tummanruskea siltti *(9)*. Kyseessä oli linnan rakentamista edeltävät kerrokset, joita oli 90 cm:n paksuudelta korkeudelle 1.07 m mpy saakka. Kerrokset olivat tyypillisiä rantavyöhykkeen kerroksia, joita tavattiin profiilissa 1, havaintopisteissä 50-51 ja matalassa itäsiivessä.

Profiilista 2 ylimmästä vanhasta yhteydestä 9 tuli posliiniastian pala, piiposliiniastioiden paloja, punasaviastioiden paloja, lasipullojen tai -astioiden paloja (KM 40462:77-80). Syvemmältä profiilista koepiston yhteydestä 13.1 tuli fajanssiastian pala ja punasaviastian pala (KM 40462:81-82). Ylimmästä yhteydestä 1 poistettiin rautanaula (liite 5 poistetut löydöt: 125).

Vanhojen kerrosten irtomaista otettiin talteen tukholmalaisen Olof Forsbergin piipputehtaan pesä 1700-luvun puolivälistä ja punasaviastian pala (KM 40462:96-97).

Vanhojen kerrosten päällä profiilin länsiosassa oli 50 cm vaalea silttiä. Profiilin länsilaidassa oli ennen seuraava yhtenäistä kerrosta harmaa nokiläikkäinen sotku (20 cm) ja ruskea-harmaa-musta-kellertävä pilkullinen siltti (20 cm). Yhtenäisenä kerroksena oli 30-40 cm paksu pilkullinen siltti, joka oli tummempi kuin alapuolella. Nämä olivat todennäköisesti linnan rakentamisen aikaisia täyttökerroksia. Viimeisen

kerroksen päällä oli kaapeli, jonka kaivannon uudempaa hiekkaa oli vielä 60 cm. Profiilin pinta oli korkeudella 2.27 m mpy ja piha on sijainnut kohdassa noin korkeudella 2.64 m mpy, joten päältä puuttui vielä noin 40 cm maata ja pihakiviä.

Profiili 2:n itäpuoliskossa oli putkien täyttömaata esillä 100 cm ja sen päällä 60 cm uudempaa ruskeaa täyttöhiekkaa, jota oli kaikkialla pihan itäosissa lähes ylimpänä kerroksena noin 60-100 cm:n verran.

Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempi pohjoisprofiili, profiili 2. Vanhoja kerroksia on vain koepiston kohdalla suunnilleen sen yläreunan tasolta lähtien. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kahdeksan metriä linnasta etelään päin kaivannossa edellisen kohdan pohjoispuolella oli muutamia isoja kiviä ja pyöreä hirsi (150x30 cm) kaivinkoneen kuljettajan mukaan. Arkeologit eivät olleet kaivamisen aikana paikalla. Samoin linnan eteläseinän edestä havaintopisteessä 58 löytyi hirsi (0.70 m mpy) kuten myös tämän dokumentointikohteen eteläreunasta (0.30-0.48 m mpy) .ja jalkakäytävän kohdalta (-0.02 m mpy) dokumentointikohdassa 18. Hirret tulivat samalta N-S -suuntaiselta linjalta pitkin välimatkoin. Muita hirsiä tai rakenteita ei ollut kohdilla. Oliko kyseessä purettujen rakenteiden esimerkiksi meriaittojen, kunnon laitureiden tai alkeellisten laitureiden jäännöksiä. Laitureita ei näy tässä kohtaa kartoissa. Vai onko kyseessä rannalle täytteeksi heitettyjä hirsiä tukemassa rantaa tai meren täyttämisen helpottamiseksi? Viimeiset vaihtoehdot vaikuttavat todennäköisimmiltä.

Kaivanto syvennettiin tämän dokumentointivaiheen jälkeen lisää. Ponttien seinämiin jäi tällöin maakerroksia, jotka dokumentoitiin **havaintopisteinä 50-51**.

Havaintopiste 50 sijaitsi kaivannon pohjoisseinän länsiosassa luoteisnurkasta 1.7 metriä itään. Pontin yläpinta oli korkeudella 2.45 m mpy, joten havaintopisteen pohja oli korkeudella 0.20 m mpy. 16 cm paksun luonnollisen puhtaan hiekan *(8)* yläpinta oli korkeudella 0.36 m mpy. Havaintopisteen alaosassa oli erilaisia vanhoja kerroksia (3-7) korkeuteen 0.95 m mpy saakka. Vanhoja kulttuurikerroksia oli yhteensä 59 cm. Ylin vanha kerros oli kärsinyt yläosastaan pontituksesta, joten vanha pinta on voinut olla hiukan ylempänä. Vastaavanlaisia kerroksia tuli havaintopisteestä 51, kaivannon profiileista 1-2 ja matalasta itäsiivestä. Havaintopiste sijaitsee vuoden 1707 kartan rantaviivan kohdalla. Vanhojen kerrosten yläpinta on ollut vielä vuonna 1640 merenpinnan alapuolella, mutta 1800-luvun alussa jo reilusti yläpuolella. Niiden

yläpuolella oli linnan rakentamisen täyttömaita. Havaintopiste 50 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 50:

185-225	pontin yläosa	
150-185	sekainen hiekka	1
125-150	poikittainen palkki, vinossa	
75-125	tiikerisiltti (pontituksen sotkumaa)	*2*
55-75	*tummanruskea maa*	*3*
35-55	*vaalea hiekka, paljon palaneita kiviä*	*4*
29-35	*tumma maa*	*5*
22-29	*puhtaan maan näköinen vaalea hiekka*	*6*
16-22	*harmaita ja mustia maita linsseinä, kiviä*	*7*
0-16	*luonnollinen vaalea hiekka*	*8*

Havaintopiste 51 sijaitsi 1,5 metriä pohjoiseen kaivon ponttiseinän lounaisnurkasta. Pontin yläpinta oli korkeudella 2.64 m mpy ja pohja 0.01 m mpy. Vesi tuli kuoppaan noin 10 cm korkeudelle. 10 cm paksun luonnollisen puhtaan vaalean hiekan *(6)* yläpinta oli korkeudella 0.10 m mpy. Päällä oli 30 cm karkeaa hiekkaa *(5),* jossa oli palaneita kiviä, puuta, luita ja ajallisesti sekalaista esineistöä. Tämä oli vastaava muinaisen rantaviivan kerros kuin matalassa itäsiivessä ja rasvanerotuskaivannon muissa dokumentointikohdissa. Sen päällä oli 5 cm paksu harmaa hiekka *(4)* ja 50 cm paksu tumma kerros *(3),* jossa oli myös tiilenpaloja, puuta ja kiviä. Vanhat kerrokset ulottuivat korkeudelle 1.01 m mpy. Vanhoja kulttuurikerroksia oli yhteensä 85 cm. Päällä oli linnan rakentamisen aikaista täyttömaata ja putkien ja kaapeleiden kaivantojen täyttömaita. Tumman maan päällä oli mm. heti vaalea ohuehko silttikerros, joka oli muuallakin rasvanerotuskaivon havaintopaikoissa. Kerros paksuni rasvanerotuskaivon eteläpuolella olevassa dokumentointikohdassa 60 cm paksuksi. Havaintopisteen pohjoispuolella oli uudemman kapean W-E -suuntaisen kaivannon täyttömaita ainakin ylimmän vanhan kerroksen alaosaan saakka. Havaintopiste 51 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 51:

215-265	pontin yläosa	
190-215	poikittainen palkki	
110-190	tiikerisiltti	1
95-110	vaalea siltti	2
45-95	*tumma maa, vähän kiviä, tiiliä, puuta alaosassa*	*3*
40-45	*harmaa hiekka*	*4*
10-40	*karkea hiekka, kiviä, puuta, luita, löytöjä (ajallisesti sekaisin)*	*5*
0-10	*luonnollinen vaalea hiekka*	*6*

Havaintopisteen 51 edestä juuri ennen puhdasta hiekkaa yhteydestä 5 tuli fajanssiastioiden paloja, punasaviastioiden paloja, posliiniastian paloja, piiposliiniastioiden paloja, pisaranmuotoisen sinisen lasikorun tai koristeen osa (toisella

pinnalla 7 viistettyä pintaa ja toisella osin tasainen pinta ja vain reunoilla viistetyt osat), lasipullojen/-astioiden paloja, vihertävä ikkunalasien pala, runsaasti liitupiipiippujen varsipaloja ja kaksi piipun pesän alaosaa (pyöristyneitä rantahiekassa?), palamattomia luita ja eläimen hammas (KM 40462:83-94). Löydöistä poistettiin viisi rautanaulaa (liite 5 poistetut löydöt: 126).
Rasvanerotuskaivon kaivannon eteläseinän kohdalla oli irrallinen W-E – suuntainen hirsi noin 20 cm päässä ponttiseinästä. Sen koko oli 350x17x17 cm. Se oli veistetty neliömäiseksi. Sen itäosan pinta oli kärsinyt siihen nähden poikittaisten asennettujen putkien kaivannon takia. Hirsi oli edellisen profiilin alaosan karkeassa hiekassa tumman maan alla syvyydellä 0.30-0.48 m mpy. Sen pinta laski itään päin, osittain yläpinnan rikkoutumisen takia.

Rasvanerotuskaivon ponttiseinien länsipuolelta, ulkopuolelta, kaivettiin maata pois noin 80 cm 3 x 6 metrin kokoiselta alueelta. Tämä tehtiin, jotta kaivinkone pystyi kaivamaan rasvanerotuskaivon pohjakorkeuden tavoitesyvyyteen, joka oli suunnitelmien mukaan -1.25 m mpy:n korkeudella. Kaivetun alueen länsireunasta dokumentoitiin profiilia **havaintopisteenä 52** noin 6.5 metriä etelään linnan pääsisäänkäynnin seinästä. Tilapäinen asvaltti oli korkeudella 2.66 m mpy. Kohdalla oli aikaisemmin poistettu pihakiveys. Havaintopiste 52 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 52 :

72-80	asvaltti	1
62-72	tummanharmaa hiekka	2
55-63	vaalea hiekka	3
53-55	tumma hiekka	4
28-53	yhtenäinen ruskea hiekka	5
10-28	harmaa hiekka (tumma vaalea vaihtelevat)	6
0-10	vaalea hiekka, savipitoinen välillä	7

Havaintopiste 53 oli kolme metriä etelämpänä samassa profiilissa. Asvaltti oli korkeudella 2.60 m mpy ja pohja siten 1.82 m mpy. Havaintopiste 53 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 53:

72-78	asvaltti	1
68-72	tummanharmaa hiekka	2
55-68	vaaleanharmaa/punertava hiekka Alareunassa tumma viiva katkelmallisesti	3
50-55	yhtenäinen ruskea hiekka.	4
40-50	vaaleanharmaa hiekka	5
30-40	ruskea hiekka	6
0-30	harmaa hiekka (tumma ja vaalea vaihtelevat).	7

Havaintopisteiden 52 ja **53** kaikki kerrokset olivat uudempia täyttömaita.

Rasvanerotuskaivannon eteläpuolelta otettiin myös maata pois, jotta kaivinkone pystyi kaivamaan rasvanerotuskaivon pohjakorkeuden tavoitesyvyyteen. Maata otettiin eteläpuolelta pois noin 100-110 cm pihapinnasta laskettaessa. Hiekat olivat edelleen uudempia pintatason täyttöhiekkoja

Rasvanerotuskaivon itäpuolelta 170 cm levyiseltä vyöhykkeeltä ja kaivon kaakkoiskulmasta kaakkoon matalan itäsiiven ovelle kaavittiin myös maita pois. Tämän alueen korkeus oli silloin 2.32 m mpy, rasvanerotuskaivon kulmalla 1.43 m mpy ja itäsiiven edessä 2.00 m mpy. Maat tässä kaivannossa olivat ylintä ruskeata täyttöhiekkaa ja tummanruskeaa täyttöhiekkaa, jota oli etupihan kaakkoisosassa. Heti tämän kohdan pohjoispuolelta dokumentoitiin myöhemmin syvemmältä profiili dokumentointikohtana 21, jossa oli säilynyt vanhoja kerroksia.

Rasvanerotuskaivossa löydettiin vanhoja 1600- ja 1700-lukujen kulttuurikerroksia entisiltä ranta- ja merivyöhykkeiltä. Rantaviiva on muuttunut paljon aikojen kuluessa. Vuonna 1640 rasvanerotuskaivon kohta on ollut merenpinnan alapuolella. Vuonna 1707 rantaviiva on kulkenut rasvanerotuskaivon keski- ja pohjoisosalla. 1800-luvun alussa rantaviiva on siirtynyt kaivon eteläosan kohdalle. Ylimmän vanhan kerroksen pinta oli korkeudella 0.82-1.07 m mpy. Sen pinta laski kaakkoon päin. Vanhat kerrokset olivat yhteensä keskimäärin 80 cm paksuja. Luonnollinen puhdas maa oli merenpinnan tason molemmilla puolilla, -0.02 - 0.11 m mpy, laskien myös kaakkoon päin. Vastaavia kerroksia oli lähistön muissa dokumentointikohteissa ja havaintopisteissä.

Vanhojen kerrosten yläpuolella oli linnan rakentamisen aikaisia täyttömaita, uudempien putkien ja kaapeleiden kaivantojen täyttömaita 1,8-2,3 metrin paksuudelta ennen pihakiveystä. Alueella oli muutama yksittäinen hirsi vanhoissa kerroksissa W-E –suunnassa: Olivatko ne vain irrallisia puita laitettuna rantavyöhykkeelle vai jäännöksiä jostain rakenteesta? Todennäköisesti edellisiä.

Rasvanerotuskaivon alue kuului matalan itäsiiven kohdalla olleeseen tonttiin, joka valtasi mereltä aluetta 1800-luvun alkuvuosina yhden Ruotsin vallan lopun kartan perusteella. Vuoden 1820 kartassa näkyy useampia rantaviivoja kuten pihan poikki menevä perinteinen rantaviiva ja Pohjoisesplanadin jalkakäytävän kohdalla oleva ranta. Itäisen matalan siiven eteläosan ja rasvanerotuskaivon eteläpuolen merialueelle on tuotu tällöin täyttömaita, jotka erottuvat useina erilaisina tiilisinä tms. ohuina kerroksina. Rasvanerotuskaivossa sen sijaan oli yksinkertaistaen alimpana alkuperäisen rantavyöhykkeen vaalea karkea hiekka ja päällä tumma maa, joista tuli palaneita kiviä, löytöjä ym. Näille 1.00 m mpy:n korkeudella sijainneille maille ei tuotu silloin täytemaata vaan merialueelle tuotu täytemaa tasattiin näiden kiinteiden maiden pintatasoon.

5.11.4. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto, dokumentointikohta 20

Rasvanerotuskaivannon eteläpuolelle 2,5 metrin päähän kaivettiin juuri ennen joulua 2013 noin 2 x 2 metrin kokoinen rakennusten seinien suuntainen kuoppa (**dokumentointikohde 20; kartat 2, 29 ja 35-36; kuvat 584-591**), johon asennettiin muovinen kaivo. Kuopan dokumentoitu länsiosa oli säilynyt paremmin kuin itäosa.

Kaivon itäosassa ylemmät kerrokset olivat tuhoutuneet N-S -suuntaisen putkikaivannon takia, mutta alempana oli vastaavia kerroksia kuin länsiprofiilissa. Länsiprofiilin alapinta oli korkeudella -0.09-0.01 m mpy.

Alimpana kerroksena oli paksuimmillaan 24 cm tummanharmaa maa *(13)*, jossa oli tikkuja, laastia ja kiviä. Profiilin pohjoispäässä yritettiin kaivaa pienessä koepistossa puhdas hiekka esiin, mutta pohjaveden tulo kuoppaa esti havaintojen teon ja järkevän kaivamisen. Itäprofiiliin korkeustietojen (-0.10 m mpy) perusteella puhdas hiekka olisi pitänyt sijaita koepiston pohjan tasolla. Tämän kerroksen korkein kohta oli profiilin pohjoispäässä ja sen pinta laski etelään.

Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan länsiseinä. Kuvaussuunta W. 20.12.2013.

Alimman kerroksen päällä oli harmahtava maa/siltti *(12)*, jossa oli paljon tiilenpaloja, laastia ja orgaanista ainesta. Kerros oli 10-16 cm paksu. Sen yläpuolella oli laastikerros *(11)*, joka oli 8-20 cm paksu.

Seuraavana oli 20 cm:n paksuinen ruskea hiekkakerros *(10)*, jossa oli tummia orgaanisia raitoja, lastuja, risuja ja tiilenpalasia. Tämän päällä oli vuorostaan vaalea hiekka *(8)*, jossa oli isoja tiilipaloja. Tämän kerroksen tasolla profiilin pohjoispäässä oli tummaa maata *(9)* samanpaksuisena kerroksena. Näiden edellisten yläpuolella samalla tasolla oli silttinen hiekka *(7)*, laastinen hiekka *(6)* ja oranssi hiekka *(5)*, jossa oli tiilipaloja.

Näiden yläpuolella oli 6-20 cm paksu tumma maa *(4)*, jossa oli risuja, lastuja ja orgaanista ainesta. Päällä oli vielä osittain 0-10 cm tummanruskeaa hiekkaa *(3)*. Tämän kerroksen yläpinta oli pohjoispäässä korkeudella 1.04 m mpy ja se laski kahden metrin matkalla etelään korkeudelle 0.84 m mpy. Kyseessä oli vanha maanpinta. Vanhoja kerroksia oli säilynyt 108 cm.

Yläpuolella oli 60 cm paksu yhtenäinen vaalea siltti *(2)* korkeudelle 1.62 m mpy saakka. Sen yläpinta oli tasainen toisinkuin alapuolisten kerrosten, jotka laskivat etelään päin. Kyseessä oli todennäköisesti linnan rakentamiseen liittyvä 1810-luvun merentäyttö ja/tai pihatason korottaminen. Sitä oli myös pohjoisempana rasvanerotuskaivon alueella alkuperäisen tumman maan päällä vain 20 cm paksuisena ja lännempänä havaintopisteen 22 kohdalla 10-20 cm:n paksuisena kerroksena. Se oli eri kerros kuin

havaintopisteen 21 vaalea kerros. Yläpuolella oli vielä uudempaa yhtenäistä ruskeaa hiekkatäyttöä *(1)*, jonka yläosasta oli poistettu noin 40-50 cm. Pihataso on ollut tässä noin korkeudella 2.41 m mpy, joten vanhan maanpinnasta pihatasolle oli noin 1,4 metriä.
Dokumentointikohdan 20 länsiprofiilista kerättiin talteen yhteydestä 10 koristelematon liitupiipun varsikatkelma ja posliiniastian pala (KM 40462: 108-109). Yhteydestä 11 tuli koristelemattomia liitupiippujen varsikatkelmia, lasipullon pala, punasaviastian/kaakelin pala, pii ja mahdollisesti puuvanteen osa (KM 40462: 110-114). Yhteydestä 12 tuli koristelemattomia liitupiippujen varsikatkelmia, punasavisen astian ja kaakelin palat, lasipullon pala ja kalkkikiveä, jossa oli simpukoita ja muita fossiileja (KM 40462: 115-118). Yhteydestä 13 tuli liitupiipun koristelematon varsikatkelma, piiposliiniastian pohjareunapala, puolikas karkeasta pienestä punasavitiilistä ja eläimen palamaton luu (KM 40462:119-122).

Kuopan itäosa melkein heti länsisivusta lähtien oli tuhoutunut N-S – suuntaisen putkikaivannon takia. Kyseessä on sama putkikaivanto, joka oli pohjoispuolisen rasvanerotuskaivon itäreunalla.

Kuopan itäprofiilissa oli enimmäkseen putkikaivannon täyttömaata, mutta aivan alaosassa oli länsiprofiilin vastaavia vanhoja kerroksia. Itäprofiilin juureen kaivetussa koepistossa saatiin esiin puhdas maa toisinkuin länsiprofiilissa. Koepiston pohja oli korkeudella -0.17 m mpy. Puhdasta hiekkaa oli 7 cm eli korkeudelle -0.10 m mpy. Vanhoja maita oli säilynyt putkikaivannon takia vain 40 cm ja niiden yläpinta oli korkeudella 0,30 m mpy. Yläpuolella oli putkikaivannon maita noin korkeudelle 2.23 m mpy eli käytännössä päältä on poistettu pihakivien (n. 2.36 m mpy) tilalle laitettu asvaltti.

Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Lähikuva kuopan itäseinästä. Alhaalla on vain vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta E. 20.12.2013.

Itäprofiilin alaosan vanhoista maista otettiin talteen liitupiipun koristelematon varsikatkelma, punasavikaakelin pala ja eläimen sarvi (KM 40462:123-125).

Dokumentointikohdassa 20 oli täysin erilaiset täyttömaat kuin pohjoispuolen rasvanerotuskaivon havaintopisteissä. Yhteensä noin 100 cm paksut kerrokset sisälsivät runsaasti tiilipaloja. Kerrokset vaikuttivat merialueelle tuodulta täyttömailta. Kohta on ollut merta vuodesta 1640 1800-luvun ensimmäisiin vuosiin saakka karttojen perusteella. 1800-luvun alun kartassa tämä kuului matalan itäsiiven kohdalla olleeseen tonttiin, joka on vallannut mereltä tilaa 1800-luvun alussa ennen linnan rakentamista. Vuoden 1820 kartassa näkyy pihan poikki menevän rantaviivan lisäksi yksi rantaviiva Pohjoisesplanadin jalkakäytävän kohdalla. Merenpinta on sijainnut 1800-luvun alussa melkein vanhojen kerrosten yläosassa. Melkein kaikki vanhoiksi luokitellut kerrokset vaikuttavat siis tältä 1800-luvun alkuvuosien täyttämiseltä noin 1.00 m mpy korkeuteen saakka, johon myös löydöt viittaavat. Alin kerros korkeudella 0.05-0.20 m mpy oli merialueen kerrostumaa ennen mitään 1800-luvun merentäyttämisiä. Yläosan vaalea siltti ja sen yläpuolinen kerros kuuluvat linnan pihan korottamiseen 1810-luvulla.

5.11.5. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto

Seuraavaksi kaivettiin kaivon paikka pihan kaakkoisosaan edellisen kaivon kaakkoispuolelle ja heti vanhojen tiilikaivojen luoteispuolelle tammikuun 2014 alussa (**kartat 2 ja 36-37; kuvat 592-595**). N-S – suuntainen 2 x 1,8 metrin kokoisen neliömäisen kaivannon kaakkoisnurkka sijaitsi 5.4 metriä itään itäseinästä ja 3,5 pohjoiseen etupihan aidasta. Sen etelä- ja itäpuolille tuli kolme muuta matalampaa kaivoa ylemmäksi.

Kaivannon ympäristö oli kaivettu jo syvälle tämän kohdan valvonnan alkaessa. Aikaisemmin kaakkoispuolella sijainneiden tiilikaivojen kohdalla ja dokumentointikohdan 18 pohjoisosasta tämän kaivon kohdalla tehdyissä havainnoissa oli näkynyt vain uudempia täyttömaita. Jälkimmäisessä tapauksessa se johtui kaivon länsiosan poikki menneestä N-S – suuntaisesta putkikaivannosta, joka oli tuhonnut kohtaa laajalti. Rasvanerotuskaivannossa profiili 1:n kohdalla tämän kaivannon pohja oli ollut korkeudella 0. 30 m mpy ja se laski etelään päin. Kaivon kuopan ympärillä oli nyt laitettu soraa, joka oli eteläreunassa korkeudella 0.33 m mpy. Sen alla oli suodatinkangas korkeudella 0.10 m mpy. Kankaan alla oli 10 cm vaaleata hiesua ja sen alla tummia maita, jotka olivat vanhoja täyttömaita tiilenpaloineen, risuineen, puineen ja löytöineen. Kuopassa oli vesi korkeudella -0.13 m mpy. Kuopan pohja oli vedenpinnan alapuolella kuopan reunalla korkeudella -0.38 m mpy, mutta keskellä kuoppaa -0.72 m mpy. Pohjoissivulla oli näkyvissä myös harmaata maata tumman maan alla. Luonnollista puhdasta maata ei pystytty havaitsemaan veden takia. Alkuperäinen kivetty pihataso on sijainnut tässä korkeudella 2.36 m mpy.

Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopisteet 54 ja 55 sijaitsevat etualan kuopassa. Vasemmalla mustien pystyputkien kohdalla on rasvanerotuskaivo ja keltaisen laitteen takana on tuleva dokumentointikohta 21. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014.

Havaintopiste 54:ssä kuopan eteläsivulla sora *(1)* oli korkeudella 0.33 mpy ja pohja korkeudella -0.38 m mpy. Puhdasta maata ei tavoitettu. 38 cm paksujen vanhojen kerrosten *(3-5)* yläpinta oli korkeudella 0.00 m mpy. Havaintopiste 54 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 54:

48-71	sora	1
50	kangas	
44-50	vaalea sekoittunut hiekka	2
38-44	*tumma hieno aines, tiiltä, risua*	*3*
30-38	*harmaa hiekka, tiiliä*	*4*
25	*vesipinta*	
0-30	*tumma maa, tiilenpaloja, risuja, puuta ja löytöjä*	*5*

Havaintopiste 55:ssä kuopan pohjoissivulla sora *(1)* oli korkeudella 0.35 m mpy ja pohja -0.31 mpy. Puhdasta maata ei tavoitettu. 55 cm paksujen vanhojen kerrosten *(2-5)* yläpinta oli korkeudella 0.24 m mpy. Havaintopiste 55 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 55:

62-66	sora	1
62	suodatinkangas	
54-62	vaalea hiesu	2
34-54	*tumma hieno hiekka, tiiltä, risuja, löytöjä*	*3*
25-34	*harmaa hiekka, tiiltä*	*4*
15	*vesipinta*	
0-25	*tumma maa, tiiliä, risuja ym*	*5*

Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 55. Kuvaussuunta N. 8.1.2014.

Havaintopisteissä 54-55 vanhaa maata oli valvontahetkellä säilynyt korkeudelle 0.00 ja 0.24 m mpy. Yläpuolelta oli kaivettu uudet kerrokset ja osa vanhoista kerroksista pois. Alkuperäinen pihataso oli ollut korkeudella 2.36 m mpy. Vanhojen kerrosten yläpinta olisi muiden havaintopisteiden mukaan sijainnut noin korkeudella 1.00 m mpy. Säilyneet alakerrokset olivat samanlaisia kuin länsipuolen dokumentointikohdan alin kerros tai itäsiiven eteläosan alimmat kerrokset. Rasvanerotuskaivon kerrostumat olivat täysin erilaisia. Kyseessä oli merialueelle syntynyttä kerrostumaa ennen 1800-luvun merentäyttämisiä.

5.11.6. Etupihan koilliskulman kaivanto

Rasvanerotuskaivon koillisnurkasta kohti pihan koillisnurkkaa kaivettiin noin 1,5 metriä leveä ja 1,7 metriä syvä kaivanto (**kartat 2 ja 36-37; ja kuvat 596-597**). Itäsiiven perustukseen porattiin pieniä reikiä läpivietäviä putkia varten. Sen pohjoissivun keskiosa, **havaintopiste 56**, oli 4,3 metriä etelään linnan eteläseinästä ja 3,20 metriä itäsiivestä. Kaivannon pohja oli tässä korkeudella 1.11 m mpy ja maanpinta dokumentointihetkellä 2.69 m mpy. Kohdalta oli poistettu pihakivet, mutta ei maata kohdalla olevien rakennustelineiden takia. Kerrokset *(1-6)* eivät vaikuttaneet vanhoilta missään kohdassa. Havaintopiste 56 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 56:

138-158	harmaa hiekka	1
117-138	sora	2
105-117	vaalea hiekka	3
102-105	tumma hiekka	4
67-102	vaaleampi hiekka	5
0-67	savinen sekainen siltti, tiiliä	6

Etupihan koilliskulman kaivanto. Havaintopiste 56. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoissivun keskiosassa latan kohdalla. Matalan itäsiiven perustus on betonoitu. Kuvaussuunta NE. 9.1.2014.

Itäsiiven perustukset oli megapaalutettu ja betonoitu ulkopuolelta 1960-luvun alussa. Seinien vierustat on silloin avattu.

Tässä kaivannossa ei ollut arkeologisesti mielenkiintoisia kerroksia vaan kerrokset olivat linnan rakentamisen aikaisia tai nuorempia. Vanhat kerrokset olisivat sijainneet vielä hiukan alempana.

5.11.7 Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto, dokumentointikohta 21

Kolmen edellä mainitun kaivon kohdalta lähti kaivanto, joka meni rasvanerotuskaivon itäosan kohdalla pohjoiseen linnan päärungon risalaatin itäpuolelle. Kaivojen koillispuolelta dokumentoitiin tammikuun alussa 5,4 metrin pituinen NW-SE –suuntainen profiili (**dokumentointikohta 21**), jonka alaosassa näkyi vanhoja kerroksia (**kartat 2, 36 ja 38; kuvat 598-606**). Profiilin pohja oli korkeudella 0.36-0.53 m mpy ja sen itäpää oli 3.10 metriä itäsiiven länsipuolella ja 7,9 metriä pohjoiseen etupihan aidasta. Länsipää luvut olivat 7,2 ja 8.3 metriä. Profiilin vanhat kerrokset katkesivat länsipäässä rasvanerotuskaivon itäreunalla menneen syvän N-S – suuntaisen putkikaivannon takia. Yläpuoliset kerrokset näyttivät myös kapenevan ja kääntyvän laskuun profiilin länsipäässä.

Profiilin länsipäässä alimpana kerroksena 6-8 cm paksuinen harmaa hiekka *(9)*, jossa oli kiviä. Kerros oli myös esillä profiilin edessä tasossa. Sen päällä oli profiilin länsiosassa tumma orgaanista ainesta sisältävä kerros *(8)*, joka oli 4-20 cm paksu. Sen pinta oli korkeudella 0.30-0.68 m mpy. Sama kerros oli profiilin keski- ja itäosassa otettu profiilin edessä esiin tasossa. Kyseessä oli ylin vanha kerros, joka on muodostunut rantavyöhykkeelle ennen systemaattista merentäyttämistä. Sen päällä oli 1800-luvun alkuvuosina ennen linnan rakentamista tehtyä täyttöä koko profiilin pituudella; 10-20 cm paksu vaalea siltti *(6)* ja sen yläpuolella 40 cm paksu luonnollisia piikiviä sisältävä karkeahko kellertävä/oranssi hiekka *(5)*. Sen päällä oli 2 cm paksu ohut tumma raita *(4)*, jossa oli hiiltä. Se oli keskimäärin korkeudella 1.00 m mpy eli samalla korkeudella kuin muissakin havaintopisteissä maanpinta ensimmäisen rannan 1800-luvun alun

täyttövaiheen jälkeen. Nämä kerrokset esiintyivät myös itäsiiven havaintopisteissä 34 ja 35, mutta ne sijaitsivat hiukan alempana. Se oli luonnollista maanpinnan laskeutuessa sinne päin. Näiden päällä oli 14-18 cm paksu savi *(3)* ja 30-40 cm sekoittunut kerros, joka sisälsi tiiltä, hiiltä, piitä ja hiekkaa *(2)*. Ne kuuluivat linnan 1810-luvun rannan täyttämiseen/pihan korottamiseen. Yläpuolella oli vielä uudempia täyttöhiekkoja ja soraa *(1)*.

Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Dokumentoitu profiili sijaitsee keltaisen tärytyskoneen takana. Rasvanerotuskaivo on mustien pystyputkien kohdalla. Kuvaussuunta NNE. 8.1.2014.

Profiilin keskellä meni keraaminen putki (25 cm) profiilin alareunaan saakka. Se oli kaivettu kaikkien kerrosten läpi noin metrin leveydellä. Putken yläpinta oli korkeudella 0.80 m mpy. Sen alapinta oli vanhan tumman maan pinnalla. Putkilinja oli johtanut ilmeisesti pihan kaakkoiskulman tiilikaivoihin. Se ei ollut N-S – suuntainen vaan se suuntautui NNW -suunnassa kohti linnan risalaatin itäpuolta, jossa useat putket menivät linnan kellariin. Se oli muuttunut konekuskin mukaan 5-6 metriä ennen linnaa muoviseksi putkeksi. Arkeologit eivät ehtineet tekemään havaintoja putkesta siellä.

Dokumentoinnin loppuvaiheessa putken itäpuolelle tehtiin 70 cm syvä koepisto, jonka pohja oli korkeudella -0.28 m mpy. Kuopan pohjalla oli 10 cm luonnollista puhdasta harmaata hiekkaa *(11)*, joka oli kosteaa. Puhtaan maan yläpinta oli korkeudella -0.18 m mpy. Yläpuolella oli 25 cm tummanharmaata hiekkaa *(10)*, jossa oli kiviä, puulastuja, tikkuja ja tiilenpaloja. Kerroksen yläpuolella oli vastaavanlainen 10 cm:n paksuinen harmaampi kerros *(9)*, joka vastasi profiilin länsipään alinta kerrosta. Koepiston yläosassa ja ensinnä dokumentoidussa osassa oli yhteensä 28 cm tummaa orgaanista ainesta, jossa oli kiviä, tiilienpaloja ja laastia *(8)*. Sen sisällä oli ohut vaalea hiekkalinssi. Vanhoja kerroksia oli tässä kohtaa 68 cm ja niiden yläpinta oli korkeudella 0.50 m mpy. Kerroksen yläpinta oli profiilin länsipäässä 10-18 cm korkeammalla. Kerrokset olivat tyypillisiä rantavyöhykkeen kerroksia. Ne ovat korkeuden perusteella olleet vielä vuonna 1800 merenpinnan alapuolella tai juuri esillä.

Dokumentointikohdan 21 yhteydestä 8 löydettiin kirkkaan lasiastian suureunapala, jossa oli tiheää viivakoristelua (KM 40462:126).

Kohdalta otettiin kerroksista 5, 6, 8 9 ja 10 makronäytteet (MN 7-2). Laboratoriotutkimuksessa havaittiin yhteyden 6 koostuvan lähes kokonaan kotilon- ja simpukankuorisilpusta, jotka olivat kauempaa todennäköisesti painolastihiekkana tulleita. Maanäytteistä tuli jonkin verran löytöjä, jotka on liitetty löytöluettelon loppuun (KM 40462:224-236). Yhteyden 10 yläosan näytteestä tuli kaksi 1700-luvun alun

lasinpullon kaulapalaa (Georg Haggrén suullinen tiedonanto), jotka eivät ole olleet veden kulutuksen alaisina. Yhteydestä 8 tuli lasinpala, joka ajoitus oli 1750-1825-/1850. Kyseessä oli viimeinen kerros 1700-luvun lopulta ja 1800-luvun alusta ennen alueen 1800 -luvun ensimmäistä järjestelmällistä täyttämistä. Liitteessä 8 Teija Alankon Presidentinlinnan makrofossiilitutkimukset -raportissa käsitellään tarkasti kyseisistä maanäytteistä saadut tulokset.

Profiilin itäisessä päässä lähellä profiilin pohjaa meni metalliputki (5-6 cm)., joka havaittiin uudelleen havaintopisteessä 57. Se oli korkeudella 0.70 m mpy kuten myös havaintopisteessä 57.

Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Profiilin keskiosaan tehty koepisto. Tummat kerrokset ovat luonnollisesti tai täyttämällä muodostuneita rantavyöhykkeen kerroksia. Päällä on 1700- ja 1800-luvun vaihteen vaalea hiekkakerros, joka osoittautui kotilo- ja simpukankuorisilpuksi laboratoriossa. Päällä on paksu piikivikerros. Kuvaussuunta N. 8.1.2014.

Dokumentointikohdassa 21 puhdas maa oli korkeudella -0.17 m mpy. Sen päällä oli 68 cm tyypillisesti etupihan ja matalan itäsiiven eteläosissa rantavyöhykkeen harmaisiin ja tummiin hiekkoihin kerääntyneitä lastuja, tiilenpaloja, kiviä ym. Vanhojen kerrosten yläpinta oli korkeudella 0.50 m mpy. Kyseinen kerros on ollut vielä korkeuden perusteella merenpinnan alapuolella 1800-luvun alussa, johon myös kartat viittaavat. Yläpuolella oli vaalea siltti, kellertävä/oranssi piikiviä sisältävä karkea hiekkakerros ja tumma raita. Niiden yläpinta oli samalla 1.00 m mpy:n korkeudella kuin pihan itäosan muissakin havaintopisteissä. Ne esiintyivät matalan itäsiiven eteläosassa hiukan alempana, sillä korkeuskäyrät laskivat sinne päin. Kyseessä oli todennäköisesti 1800-luvun alussa tehtyä merentäyttöä ennen linnan rakentamisen aikaista merentäyttöä ja pihatason nostoa 1810-luvulla. Niiden yläpuolella oli vielä näitä 1810-luvun kerroksia 40-50 cm ennen uudempia täyttömaita.

5.11.8. Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto

Edellisen kohdan dokumentoidun kohdan kaivannon jatkeella, rasvanerotuskaivon itäpuolella, tuli vierekkäin esiin NW-SE – suunnassa metalliputki (5 cm) ja sen itäpuolella toinen styroxilla eristetty putki (**kartat 2, 36 ja 38; kuvat 606-611**). Edellinen

oli korkeudella 0.72 m mpy ja edellinen sitä 6 senttiä ylempänä. Niiden länsipuolelle tehtiin pieni koepisto **havaintopisteenä 57**. Se sijaitsi 11 metriä etelään linnasta ja 4,5 metriä länteen itäsiivestä. Putki oli korkeudella 0.72 m mpy ja koepiston pohja korkeudella -0.23 m mpy. 62 cm paksujen vanhojen kerrosten yläpinta oli korkeudella 0.66 m mpy ja 15 cm paksu puhdas maa *(7)* korkeudella -0.03. Putkien alla oli erilaisia vanhoja hiekkamaita *(2-5),* joissa tiilipaloja, hiiltä, luita ja laastia. Puhtaan harmaan hiekan päällä oli kivinen kerros *(6),* joka oli tyypillinen kerros entisellä ranta-alueella. Havaintopiste 57 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 57:

90-95	putki	
80-90	putken alushiekka	1
51-80	*tumma savinen siltti, tiilenpaloja, nokea, laastia, löytöjä mm. posliinia ja punasavea*	*2*
48-51	*ohut vaalea savikerros*	*3*
45-48	*tumma krs, puuta, hiekkaa*	*4*
39-45	*vaaleanharmaa siltti, tasalaatuinen, tumma raita*	*5*
(38-39)	*ohut tumma raita, orgaanista ainesta*	
18-39	*harmaa kivinen kerros, tiilihippuja, orgaanista ainesta*	*6*
0-18	*luonnollinen harmaa hiekka (vettä 0-8 cm)*	*7*

Havaintopisteestä 57 otettiin talteen vanhoista yhteyksistä 2 ja 6 liitupiipun koristelemattomia varsikatkelmia, punasaviastioiden paloja, fajanssiastioiden paloja, posliiniastioiden paloja, piiposliiniastioiden paloja, lasipullojen paloja, ikkunalasien paloja, eläimen leukaluu ja luita (KM 40462:98-107). Löydöistä poistettiin yhteydestä 6 rautanaula (liite 5 poistetut löydöt: 128).

Havaintopisteen länsipuolella noin kahden metrin päässä oli sijainnut konekuskin kertoman mukaan pieni tiilikaivo, jossa oli pari tiilikertaa. Konekuski oli havainnut myös keraamisen putken metalliputkien länsipuolella. Kyseessä on sama putki, joka näkyi dokumentointikohta 21:n profiilin keskiosassa korkeudella 0.80 m mpy eli tämän korkeuden perusteella se on sijainnut täällä metalliputkien yläpuolella. Arkeologit eivät olleet paikalla sen kaivamisen aikaan, mutta ilmeisesti se tuli pihan kaakkoisosan kaivosta päärungon risalaatin itäpuolelle. Tänne tulivat kaikki muutkin putket. Putkesta ei tehty havaintoa täällä, joten olisiko putki ulottunut vain edellä mainittuun pieneen tiilikaivoon? Läntisempi metalliputki näkyy myös dokumentointikohta 21:n profiilin itäpäässä.

Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Kuvaussuunta NE. 10.1.2014.

Havaintopisteen kohdalla putkien alapuolella oli vanhoja kerroksia korkeudella 0.66 m mpy. Se on alempana kuin vieressä tehdyt havainnot vanhasta maanpinnasta. Metalliputkien ja keraamisen putken ja tiilikaivon takia vanhoja kerroksia on kaivettu pois.

5.11.9. Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto

Edellisen havaintopisteen itäpuolelle tehtiin lämminilmaputkia varten kaksi metriä leveä ja neljä metriä pitkä kaivanto (**kartat 2 ja 36-37; kuvat 612-613)**, jonka eteläreuna sijaitsi 9,9 metriä etupihan aidasta pohjoiseen. Putket menivät itäsiivestä pääportaikon itäpäähän vahtikoppiin. Siiven perustukseen tehtiin kaksi isoa aukkoa. Kaivanto oli 1,25 metriä korkea. Kaivannon molemmilla seinillä oli vain uudempia täyttömaita. Itäsiiven perustukset oli megapaalutettu ja kiviperusta vahvistettu betoniseinällä. Seinän vierusta on avattu silloin, mutta megapaalutuksen kaivannon raja ei ollut niin selkeä kuin aikaisempana vuonna länsisiiven kohdalla. Betoniseinä oli 50 cm leveä ja noin 15 cm alkuperäisen pihapinnan alapuolella. Piha oli ollut korkeudella 2.73 m mpy, betoniseinä 2.58 m mpy, megapaalutuksen kaulus 2.33 m mpy ja kaivannon pohja 1.30 m mpy.

Kaivannossa ei ollut arkeologisesti kiinnostavia kerroksia vaan kyseessä olin rakentamisen aikaisia tai uudempia kerroksia. Muiden havaintojen perusteella vanhat kerrokset olisivat sijainneet vielä ainakin 30 cm alempana.

5.11.10. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto

Rasvanerotuskaivon itäpuolitse mennyt kaivanto päättyi 2,5 metriä leveänä linnan risalaatin itäpuolelle (**kartat 2 ja 36-37; kuvat 614-618**), jossa rasvaerotuskaivon kohdalla ja etelämpänä tavatut putket ja kaapelit menivät kellariin tilaan 0034. Linnan seinästä tuli kiviperustuksesta ulospäin ylhäällä 35 cm paksu betonivahvistus (yläpinta 2.60 m mpy), joka leveni alaspäin 70 cm leveäksi (alapinta 0.98 m mpy).

Betoniperustuksen vieressä oli ylhäällä 80 cm leveydeltä ja alaosassa noin 50 cm leveydeltä sekoittunutta maata 1960-luvun megapaalutuksen ja betoniseinän tekemisen takia.

Pihan alkuperäinen pinta risalaatin ja päärungon kulmassa oli ollut korkeudella 3.01 m mpy.

Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Linnan päärungon betoniperustuksen ali kaivetaan aukko uusia putkia varten. Vanhoja putkia, samat kuin rasvanerotuskaivossa, näkyy kuopan vasemmassa alareunassa. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014.

Havaintopiste 58 sijaitsi kaksi metriä linnan eteläseinästä ja kuusi metriä länteen itäsiivestä. Havaintopisteen kaivannon pohjan alapuolelle kaivetun pienen kuopan pohja oli korkeudella -0.03 m mpy ja kuopan muu pohja 0.29 m mpy. Maanpinta, josta oli poistettu pihakivet ja maata, oli korkeudella 2.76 m mpy. Havaintopiste 58 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 58:

215-255	vaalean tummanruskeaa hiekka	1
205-215	vaalea hiekkakerros	2
195-205	tumma hiekkakerros	4
160-165	ruskea hiekka (tulee pohjoisesta betonimuurin täyttömaista, jotka katkaisevat alla olevat kerrokset	5
125-160	tummanruskea lik. hiekka, sis. mm. eläimen luita	6
100-125	vaalea likainen siltti, tiilihippuja	7
60-100	*tumma org. ainesta (hirret eteläpuolella kerroksen puolivälissä)*	*8*
20-60	*vaalea karkea hiekka, puulastuja, kiviä*	*9*
0-20	*luonnollinen harmaa hiekka*	*10*

Alimmat kerrokset 100 cm:n paksuudella korkeudelle 0.97 m mpy olivat ennen linnan rakentamista edeltäviä vanhoja kerroksia (8-9) ja luonnollinen kerros *(10)*. Niistä vanhoja kerroksia oli 80 cm. Ne olivat samoilla korkeuksilla ja paksuisia kuin rasvanerotuskaivannon vanhat kerrokset. Alempi kerros *(9)* oli samantyyppinen karkea hiekkakerros, jossa oli puulastuja, tiilenpaloja ja kiviä kuten muuallakin etupihan

koillisosassa ja itäsiiven pohjoisosassa. Päällä oli paksu tumma kerros *(8)*, jossa oli hiukan vaihtelua. Luonnollinen puhdas hiekka *(10)* oli korkeudella 0.17 m mpy. Betoniperustuksen alapinnan tasossa olleessa vanhan tumman maan alaosassa oli 2,5 metrin päässä linnasta kaksi W-E – suuntaista hirttä korkeudella 0.70 m mpy. Linnan rakentamisen aikaisia ja nuorempia kerroksia oli 155 cm.

Täysin mahdotonta ei ole että myös yhteydet 7 ja 6 olisivat vanhoja kerroksia, jolloin vanhan maanpinnan korkeus olisi korkeudella 1.62 m mpy. Silloin niiden korkeus vertautuisi etupihan luoteisosan vanhan maanpinnan korkeuksiin. Vanhoja kerroksia olisi 142 cm, joka olisi lähes 80 cm enemmän kuin muualla vastaavissa kohdissa. Tämä ei tunnu täysin järkevältä.

Kerroksesta 8 otettiin makronäyte (Liite 8; Teija Alanko: Presidentinlinnan makrofossiilitutkimukset)

Kaivannon länsiseinässä oli vain uusia täyttöhiekkoja putkien ja kaapeleiden takia, jotka olivat korkeudella 0.96 ja 1.19 m mpy.

Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopiste 58. Vasemmalla on linnan kiviperustan betonivahvikkeen tekoa varten tehdyn kaivannon täyttömaita. Oikealla vanha maanpinta sijaitsee latan 1 metrin kohdalla. Muut kerrokset ovat linnan rakentamisen aikaisia täyttömaita. Kuvaussuunta E. 8.1.2014.

Tässä havaintopisteessä oli alimpana 80 cm paksuudelta vanhoja kerroksia korkeudelle 0.97 m mpy. Kerrosten korkeudet ja paksuudet vastasivat eteläpuolen rasvanerotuskaivon havaintoja. Kaivannossa oli pari hirttä, joiden funktiota on pohdittu rasvanerotuskaivon yhteydessä.

5.11.11. Pääportin itäpuolinen kaivanto, dokumentointikohta 22

Pääportin itäpuolelle tehtiin tammikuun puoliväissä 2014 kaksi metriä leveä kaivanto kaakkoiskulman kaivoalueesta länteen päin (**kartat 2 ja 39; kuvat 619-623**). Sen länsipää sijaitsi 3,8 metriä pääportin itäreunasta itään ja eteläreuna 3.8 metriä aidasta pohjoiseen. Kaivannon länsipään profiili dokumentoitiin piirtämällä **dokumentointikohtana 22**. Maanpinta oli korkeudella 2,38 m mpy ja pohja korkeudella 0.53 m mpy. Lounaisnurkkaan kaivetun koepiston pohja oli korkeudella -0.05 m mpy

Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Kaivannon länsiseinä. Vanhoja kerroksia ovat alaosan valkoisen kerroksen alapuoliset kerrokset. Muut ovat etupäässä linnan rakentamisen ja alueen täyttämisen ajalta. Kuvaussuunta W. 16.1.2014.

Alimpana oli 4 cm luonnollista puhdasta harmaata hiekkaa *(13)*. Sen pinta oli korkeudella -0.01 m mpy. Sen päällä oli vanhoja kerroksia 100 cm korkeudelle 1.00 m mpy. Alimpana oli 22 cm tummanharmaata hiekkaa *(12)*, jossa oli tiilimurskaa, kiviä ja löytöjä. Päällä oli 28 cm vaaleanharmaata hiekkaa, tiiliä, kiviä, laastia, tuohta ja löytöjä *(11)*. Päällä oli ohut kerros 6 cm vaaleata hiekkaa pienen kuopan ylärajan kohdalla *(9)*. Päällä ollut tumma savinen hiekka *(8)*, jossa oli savilinssejä ja risuja, oli 30-46 cm paksu. Kerroksen yläosassa oli vaaleampaa savea/silttiä 8-16 cm *(7)*. Seuraavana oli katkelmallisena punertavaa hiekkaa *(6)*, joka oli saanut värinsä pienistä tiilenmuruista. Punaisten kerroksien välissä oli isoja kiviä. Ylimpänä vanhana kerroksena oli 6 cm paksu tumma raita *(5)*. Se sijaitsi kivien kohdalla korkeudella 1.03 m mpy, mutta sen pinta putosi nopeasti etelää kohti eli entistä merta kohti.

Päällä oli 8-25 cm vaaleata silttiä *(4)*, jonka yläpinta oli tasainen toisinkuin alemman kerroksen. Kerros esiintyi myös muissa lähistön havaintopisteissä ja se on tulkittu linnan aikaiseksi kerrokseksi kuten myös yläpuoliset kerrokset; 80 cm harmaan erisävyiset silttiset kerrokset. Ylimpänä oli 16 cm karkea sora *(2)* ja 22 cm tummempi sora *(1)*. Kaivannon yläpinta oli korkeudella 2.38 m mpy. Päältä oli otettu vain vähän maata pois, sillä pihakiveys on sijainnut noin korkeudella 2,50 m mpy.

Kaivannon etelä- ja pohjoisprofiileissa näkyi että vanhojen kerrosten päällä ollut vaalea siltti kasvoi runsaasti paksuutta itään päin. Lisäys tuli etupäässä ylöspäin. Pohjoisprofiilissa kerrokset vaikuttivat uudemmilta yläosassa ilmeisesti uudemman kaivamisen takia. Havaintojen tekoa vaikeutti tämän kaivannon kohdalla säätilan kylmeneminen ja maaperän jäätyminen.

Dokumentointikohdan 22 länsiprofiilin alimmista yhteyksistä 11-12 otettiin talteen, liitupiipun koristelemattomia varsikatkelmia, kivitavara -pullon pala, punasaviastioiden paloja, lasiastioiden/-pullojen paloja, vihertävä ikkunalasi, eläimen palamaton luu ja nahkakengän anturan osia (KM 40462:127-133). Yhteyksistä 11 ja 12 poistettiin tuohia ja puita (liite 5 poistetut löydöt: 129-130).

Havaintopisteessä oli alaosassa rantavyöhykkeen tyypillisiä kerroksia, johon on kertynyt ja tuotu puuta, tiiltä ja kiviä korkeuteen 0.50 m mpy saakka. Ne ovat kertyneet vesialueelle. Vanhojen kerrosten yläosan hiukan erilaisempien kerrostumien yläpinta sijaitsee korkeudella noin 1.00 m mpy. Niissä oli isompia kiviä kuin maanpinnan nostona ja rannanvahvikkeena, jonka eteläpuolella pinta laskee nopeasti. Tämä on sijainnut jo 1800-luvun alussa merenpinnan yläpuolella. Ruotsin vallan lopun kartan mukaan alue on jo sijainnut itäisen tontin länsipuolella, jossa maanpintaa on nostettu korkeudelle 1.00 m mpy ennen linnan rakentamista. Kohtaan on kuitenkin vuoden 1748 kartasta lähtien 1800-luvun alun Ruotsin vallan lopun karttaan merkitty aina pitkä laituri, jonka takia maata on nostettu. Laiturin havaittu pohjoisin osa sijaitsi vielä 2,5 metriä kaivannon pohjoisreunasta luoteeseen.

Vanhojen kerrosten päällä on vaalea silttikerros, jota näkyy muissakin ympäristön havaintopisteissä. Kyseessä on kerros, jolla maanpinta on tasoitettu. Kyseessä on linnan rakentamisen aikainen merentäyttäminen/pihan korottaminen. Ylemmät kerrokset kuuluvat myös pihan korottamisvaiheeseen.

5.11.12. Etupihan länsiosa

Etupihan länsipuoliskolla poistettiin (**kartat 2 ja 29; kuvat 630-634**) maaliskuun 2014 alussa yhdellä kertaa maata 50 cm toisinkuin itäosassa, jossa poistaminen tapahtui kaivojen ym. tekemisen tahtiin. Tällöin pinnalla näkyi vain ruskeankeltainen melko uusi täyttökerros, jota oli myös pihan itäosassa. Pihan läntisimmässä osassa oli nokisempia kohtia, jossa oli tiilenpaloja. Pihan kaavinnan aikana muodostettiin 10 metriä länsisiivestä itään ja 5,0 metriä pääsiivestä etelään profiili, **havaintopiste 59**, josta otettiin korkeustiedot talteen. Havaintopiste 59 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 59:

44-50	asvaltti
27-33/34	ruskea karkea hiekka, asvaltin pohjustushiekka, tämän kerroksen alaosassa noin 2-3 cm paksu tummanharmaa savisempi kerros
4-27	hiekka, ruskean ja kellertävän sekainen, sis. pieniä luonnonpyöreitä kiviä
0-4	savensekainen harmaan ja vaaleankirjava siltti

Kerrokset olivat kaikki linnan aikaisia.

Havaintopistettä ei ole piirretty erikseen, sillä havaintopiste 70 sijaitsee samalla kohtaa. Se ulottuu puhtaaseen maahan saakka.

5.11.13. Etupihan länsireunan kaivanto

Pihan länsilaitaan oli tehty marraskuun lopulla 2013 4 metriä pitkä ja 3 metriä leveä W-E – suuntainen kaivanto matalan länsisiiven itäseinästä itään päin. Kaivanto tehtiin ennen etupihan länsiosan 50 cm:n paksuisten pintakerrosten kaavintaa.

Kaivanto alkoi heti matalan länsisiiven portaikon pohjoisreunasta. Sen pohjoisseinämä oli 9,5 metrin päässä päärungon eteläseinästä. Kaivanto oli seinän kohdalla alkuperäisestä pihapinnasta 1,5 metriä syvä, mutta sen pohja nousi nopeasti itään maanpinnan tasolle. Kohdalle laitettiin vasta paljon myöhemmin betoniseinän läpi tuleva lämminilmaputki, jonka kaivanto meni pääportaiden länsipäähän tulleeseen vartiokoppiin. Kuopan pohjoisseinä dokumentoitiin **dokumentointikohtana 23** (**kartat 2, 29 ja 40; kuvat 635-636**). Portaisiin rajautuvassa kaivannon eteläseinässä oli leveälti portaiden paksua betoniperustaa ja sekoittuneita kerroksia sen itäpuolella.

Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23. Kaivannon pohjoisprofiili. Siiven perustus on betonoitu megapaalutuksen aikana ja sen tekemistä varten kaivettu kaivanto erottuu selvästi. Kuvaussuunta N. 26.11.2013.

Pihakiveys oli ollut korkeudella 2.73 m mpy seinän vierustalla. Kaavittu maanpinta oli korkeudella 2.57-2.51 m mpy. Seinän kiviperustuksen edessä oli megapaalutuksen aikana tehty betonivahvistus. Sen yläpinta oli 40 cm pihakiveyksen alapuolella korkeudella 2.29 m mpy. Se oli yläosastaan 40 cm leveä ja alaosastaan 55 cm leveä. Betonivahvikkeen yläosan tasolla sen tekemistä varten kaivettu kaivanto oli yksi metriä leveä betoniseinästä laskettaessa (*1-2*).

Tämän kaivannon täyttömaiden itäpuolella oli kaivannon pohjalta kaavitulle maapinnalle (1.30-2.50 m mpy) ohuita hiekkakerroksia. Luonnollista puhdasta maata ei ollut esillä. Matalassa länsisiivessä se oli vuoden 2011 tutkimuksessa havaittu olevan tällä kohtaa korkeudella 0.80 m mpy.

Alimpana oli 10 cm paksu tummanruskea nokinen tahmainen hiekka *(16)*. Päällä oli 10 cm vaaleanruskeaa silttiä *(15)*, 25 cm väriltään ja karkeudeltaan vaihtelevia vaaleita hiekkoja *(14)*, 13 cm nokista hiekkaa *(13)*, 10 cm savista ruskeaa hiekkaa *(12)*, 24 cm nokista hiekkaa (alapuolista kerrosta ruskeampi, paljon tiiltä, erityisesti yläosassa) *(11)*, 10 cm oranssinruskeaa hiekkaa (tiiliä) *(9)* ja ruskeaa hiekkaa *(10)*. Länsiosassa oli yläpuolella 14 cm nokinen sotku *(5)*, jossa oli tiilimurskaa. Päällä oli vielä 5 cm vaalea tasainen hiekka *(4)*. Kaksi edellistä olivat itäosassa samalla korkeudella olevien 25 cm

paksun vaalean laastisen hiekan *(6)* ja kivisen ja nokisen sotkukerroksen *(7)* yläpuolisia kerroksia. Kaikkien päällä oli 12 cm pihakivien laskuhiekkaa *(3)*. Yllämainittuja kerroksia oli noin 90 cm.

Vuonna 2011 matalan itäsiiven sisällä vanha maanpinta oli todettu sijaitsevan todennäköisesti korkeudella 1.85 m mpy. Dokumentointikohdasta 23 noin 2,5 metriä koilliseen havaintopisteen 61 pohjoispuolelta oli löydetty samoissa tutkimuksissa vanhaksi luokiteltu rakennuksen pohja, jonka seinien aluskivet olivat noin korkeudelta 1.90 m mpy. Maanpinta on ollut hiukan alempana. Etupihan pihakiveys oli korkeudella 2.75 m mpy rakennusjäännöksen kohdalla. Rakennusjäännöksen eteläpuolella tämän valvonnan havaintopisteessä 61 ylin vanhaksi maaksi luokiteltu tumma maa oli korkeudella 1.58 m mpy tai sen yläpuolisen hiekkakerroksen korkeudella 1.68 m mpy.

Dokumentointikohdan 23 kerroksissa ei nähty selvää muuttumista, josta voisi päätellä varmuudella mikä oli maan pintakerros vuoden 1810 paikkeilla. Todennäköisesti vain alin kerros korkeudella 1.50 m mpy oli vanha kerros ja muut olivat linnan rakentamisen ajoilta ympäröivien havaintopisteiden korkeuksien ja länsireunan kaivannon pohjan myöhempien havaintojen perusteella. Kerrokset laskivat kohti entistä merenrantaa.

Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohdan 23 koillis- ja itäpuolella. Pihan pintakerrokset on kaavittu pois. Kerrokset ovat enimmäkseen linnan aikaisia täyttökerroksia. Pohjalla on tummanruskea tahmainen vanha maakerros. Kuvaussuunta N. 10.3.2014.

Liitupiipun koristelemattomat varsikatkelmat olivat ainoat talteen otetut löydöt dokumentointikohdan 23 yhteyksistä 2 ja 11 (KM 40462:134).

Tämän kaivannon eteläpuolella oli länsisiipeen johtavat portaat, jotka purettiin. Alla oli vahva raudoitettu betoniperustus: Pihaa kaavittiin pois noin 50 cm, jolloin niiden edestä itäpuolelta paljastui korkeudella 2.04 m mpy runsaasti laastia ja tiilipaloja sisältävä kerros, joka ei kuitenkaan ollut mikään rakenne (**kartat 2 ja 29; kuva 637**). Se liittyi linnaan.

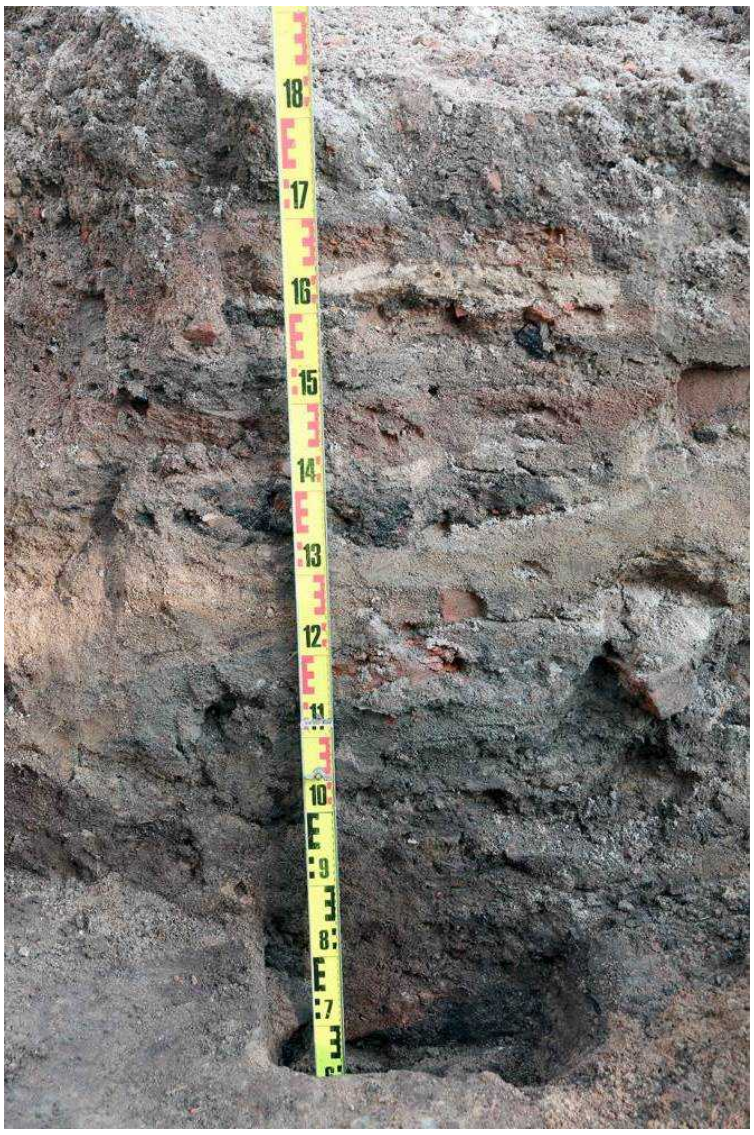
Länsisiiven eteen oviaukon pohjoispuolelta kaakkoon tehtiin noin 10 metriä pitkä, kaksi metriä leveä ja kaavitusta maanpinnasta yksi metriä syvä kaivanto maaliskuussa 2013 (**kartat 2, 29 ja 41; kuvat 638-648**). Se kaivettiin eteläosassaan noin korkeudelle 1.00 m mpy. Länsisiiven oven edustalle kaivannon itäprofiilista otettiin kerrostiedot talteen **havaintopisteessä 60**: 5,3 metriä itään länsisiivestä ja 7,2 metriä pohjoiseen etupihan aidasta. Pihakiveys oli ollut länsisiiven portaiden edessä korkeudella 2.67 m mpy ja

hiukan kaakompana korkeudella 2.45 m mpy eli havaintopisteen kohdalla noin 2.57 m mpy, jolloin kerroksia oli poistettu yhteensä noin 1,6 metriä. Havaintopisteen pinta (kaavittu maanpintakorkeus) oli korkeudella 1.94 m mpy ja profiilin viereen kaivetun koepiston pohja korkeudella 0.20 m mpy. Vanhoja kerroksia *(10-14)* oli todennäköisesti korkeudelle 1.22 m mpy saakka. Tämän yläpuolella oli linnan täyttömaita. Puhdasta maata ei tavoitettu, mutta se oli luultavasti hyvin lähellä koepiston pohjaa. Havaintopiste 60 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 60:

169-182	tummanruskea hiekka, tiilenmuruja, pieniä kiviä	1
164-169	punertava hiekka, tiilihippuja	2
159-164	vaalea hieno hiekka	3
150-159	ruskeanharmaa hiekka, jonka yläosassa taas enemmän tiilenmuruja	4
142-150	punertava värjäytynyt hiekka, tiilenmuruja	5
134-142	tummanruskea hiekka, nokea, tiilenmuruja	6
126-134	varsin homogeeninen kellertävänruskea hiekka	7
112-126	harmaa hiekka, tiilenpaloja, laastia, pilkullinen	8
102-112	karkeampi kuin alempi, tummanharmaa nokinen hiekka	9
52-102	*tummanruskea, savinen/silttinen aines, tiilenmuruja,* *sis. puunpaloja, tahmea* *Profiilin koilliskulmassa lisäksi* *59-63 ruskea keskikarkea hiekka* *56-59 tumma hieno hiesu* *54-56 vaalea* *52-54 tummanharmaa*	*10*
40-52	*samantyyppinen vaalea kuin alapuolinen hiekka,* *karkeampi kuin alla, kiviä, palaneita ja pieniä tiilenmuruja*	*11*
29-40	*vaalea hieno hiekka, tasalaatuinen ja puhtaan näköinen*	*12*
18-29	*ruskea hiekka, seassa kiviä*	*13*
0-18	*vaalea hiekka, eläimen luita ja punasavikeramiikka*	*14*

Luonnollista puhdasta maata ei saatu esille, mutta se oli ilmeisesti hyvin lähellä.

Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Lähikuva. Kuvaussuunta E. 10.3.2014.

Kaivannon pohjan tasolla ja hiukan sen yläpuolella oli 50 cm paksu tummanruskea tahmainen kerros (sis. tiilipaloja, puuta) korkeudelle 1.22 m mpy saakka. Sitä näkyi laajalti länsireunan kaivannon pohjalla. Kyseessä oli vanha maanpinta ennen linnan rakentamista. Alapuolella oli tyypillistä rantavyöhykkeen kerroksia; karkeita vaaleita hiekkoja, joissa oli kiviä ja tiilenpaloja.

Havaintopisteen 60 yhteydestä 14 eli alimmasta kerroksesta tuli punasaviastian pala ja kaksi eläimen palamatonta leukaluuta (KM 40462:135-136).

Havaintopiste 61 sijaitsi etupihan länsireunan kaivannon pohjoispäässä. Kohdalle tuli kaivo maaliskuun 2014 puolivälissä. Länsisiipeen oli matkaa 3 metriä ja aitaan 13,5 metriä. Kaavittu maanpinta oli korkeudella 2.18 m mpy ja pohja oli korkeudella 0.76 m mpy. Alkuperäinen pihakiveys oli ollut noin 2.70 m mpy:n korkeudella. Profiilista puolet oli vanhoja kerroksia. Luonnolliset puhtaat hiekat *(11-13*) olivat korkeudella 1.01 m mpy. Ylin vanha kerros oli tumma tahmainen kerros *(7)* korkeudella 1.58 m mpy tai sen yläpuolella olevat hiekat (*5-6*) korkeudella 1.68 m mpy. Vastaava hiekka oli aiemmin mainitun rakennusjäännöksen aluskivien korkeudella. Seuraava kerros oli ollut jo kivijalan päällä. Ylemmät kerrokset *(1-4)* tulkittiin varmasti uudemmiksi kerroksiksi. Havaintopiste 61 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 61:

129-145	ruskea täyttöhiekka	1
120-129	punertava hiekka (tiilimurska)	2
100-120	harmaanruskea hiekka/siltti, sis. laastia, tiilenmuruja	3
92-100	vaaleanharmaa savi/hieno hiesu, jossa laastin- ja tiilenmuruja	4

86-92	*ruskea hieno hiekka, sis. pieniä tiilenmuruja. Vanha?*	*5*
82-86	*vähänkellertävä hiekka ja harmaata hiekkaa sekaisin. Vanha?*	*6*
60-82	*tumma tahmainen kerros, puulastuja, puusilppua*	*7*
46-60	*vaalea tasalaatuinen hiekka, pieniä tiilenmuruja*	*8*
37-46	*ruskea hiekka, jossa pieniä tiilenmuruja, palaneita kiviä (10 cm)*	*9*
30-37	*harmaanruskea hiekka, jonka yläosassa 2 cm paksu musta tahmainen kerros, nokinen*	*10*
26-30	*luonnollinen vaalea hiekka*	*11*
25-26	*luonnollinen tumma org. aine*	*12*
0-25	*luonnollinen vaalea hiekka*	*13*

Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Kohtaa on kaivettu syvemmälle ja puhdistettu laajemmin. Maanpinta on kaavitulla korkeudella. Kuvaussuunta NNE. 11.3.2014.

Myöhemmin kohtaa avattiin enemmän, jolloin kerrokset näkyivät laajemmalla alueella. Profiilista paljastui vielä myöhemmässä vaiheessa kaksi päällekkäistä kulmikasta kiveä. Ylempi oli korkeudella 1.93 m mpy ja alempi 10 cm alempana. Kivien lounaiskulma sijaitsi 2,3 metriä länteen länsisiivestä ja 14,5 metriä pohjoiseen aidasta. Kivet olivat vuonna 2011 havaitun rakenteen länsireunan linjalla ja lähes samalla korkeudella 1.93/1.83-1.89 m mpy. Etäisyyttä oli 1,4 metriä. Kivet olivat vaaleanharmaassa savessa/hienossa hiesussa, jossa oli laastin- ja tiilenmuruja. Alla oli tumma tahmainen kerros, joka oli vanha maanpinta tällä alueella. Kerrokset ovat vastaavanlaiset vuoden 2011 tutkimuksen rakenteen kohdalla. Kyseessä oli saman rakennuksen jäänteitä, mutta ne jäivät kokonaisuudessaan tällä kertaa kaivamattomalle alueelle.

Pihan länsireunan keski- ja pohjoisosiin kaivettiin putkia ja kaivoa varten kaivanto, jossa todettiin suurimman osan kaivannon maista, 1,0-1,3 metriä, olevan linnan aikaisia täyttömaita. Kaivannon pohjoispäässä pihan luoteisosassa kaivon kaivanto meni kaikkien kerrosten läpi puhtaaseen hiekkaan. Etelämpänä kaivannon pohja oli juuri ylimmän tahmaisen tumman maan yläosan korkeudella 1.58 – 1.22 m mpy. Vanhan maan pinta laski etelään päin. Puhtaat hiekat olivat pihan luoteisosassa korkeudella 1.00 m mpy ja keskiosassa ilmeisesti korkeudella 0.80 m mpy (rakennuksen sisällä). Etelässä puhdasta hiekkaa ei saavutettu vielä 0.20 m mpy:n korkeudella, mutta se oli luultavasti aivan lähellä alimman kerroksen koostumuksen perusteella. Vanhoja kerroksia oli pohjoisosassa 60-70 cm, mutta etelässä ainakin 100 cm. Havaintopiste 60

sijaitsi jo entisellä rantavyöhykkeellä, jota oli täytetty. Muut kohteet ovat olleet merenpinnan yläpuolella suurimman osan kaupunkiaikaa.

5.11.14. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa

Maaliskuun alkupuolella 2014 kaivettiin maita pois pihan lounaisnurkasta noin 130 cm paksuudelta kohdalle tulevien kaivojen ja turvapollarien takia (**kartat 2 ja 29; kuvat 649-651**). Kaivetun alueen pohjalla ei näkynyt kuin uudempia sekoittuneita hiekkakerroksia paitsi itäreunassa, jossa oli tummaa maata.

Etupihan eteläreunan kaivantoa jatkettiin itään päin kuusi metriä leveänä aina pääportin länsireunalle. Sen kokonaispituus oli 14 metriä. Kaivanto jatkui vielä myöhemmin pääportin kohdalle. Kaivannon eteläreunaan lähelle aitaa tuli syvemmälle perustettuja turvapollareita ja pohjoispuolelle useampaa tasoon putkia ja kaivoja. Kaivannon eri seinämiä ja kaivannon pohjaa dokumentoitiin havaintopisteinä 62-66 ja dokumentointikohtana 24. Putkikaivannot tuhosivat vanhoja kerroksia keskimäärin 40 cm ja pollarit 50 cm vanhojen kerrosten noin 100 cm paksuudesta.

7 metriä itään länsisiivestä ja 2,5 metriä pohjoiseen aidasta oli pihan läntisen ja eteläisen kaivannon risteyksessä tummaa maata. Kohdalle tehtiin maaliskuun puolivälissä 2014 aluksi pieni koepisto, joka laajennettiin kerroskaivauskuopaksi. **Dokumentointikohta 24** (**kartat 2, 29 ja42; kuvat 652-657**) sijaitsi välittömästi edellisen pohjoispuolella W-E – suunnassa ja se oli kooltansa 85x50 cm. Pihan pintataso oli ollut täällä etupihan aidan kohdalla 2.29 m mpy ja hiukan kaivannon pohjoispuolella korkeudella 2.45 m mpy eli piha on ollut noin 2.37 m mpy tässä kohtaa. Pihan lounaisosa oli kaivettu noin korkeudelle 1.05 m mpy.

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Koepiston pohjoispuolella tehtiin pienellä alueella kerroskaivaus. Taso 2, yhteys 6. Kuvaussuunta N. 11.3.2014,

Kaivannon pohjalta lähdettiin kaivamaan yhteyksittäin alaspäin. Ensimmäinen kerros (taso 1, yhteys 5) koepiston pohjoispuolella oli hiukan kaivetun kaivannon pohjan alapuolella puhdistamisen jälkeen. Kerros oli noin 20 cm paksu tummanruskea kerros, jossa oli tiilenpaloja. Sen pinta oli korkeudella 0.80 m mpy. Pohjoisprofiilissa näkyi sen yläpuolella vielä 25 cm todennäköisesti vanhoja kerroksia.

Edellisen kerroksen alla korkeudella noin 0.59 m mpy oli tiivis tumma tahmainen kerros ja siinä oli paljon puita, luita ja löytöjä. Kerros oli vain 3-9 cm paksu (taso 2, yhteys 6)

Alla oli vaalean hiekan kerros korkeudella noin 0.53 m mpy. Sekin oli vain kaksi senttiä paksu. Sen pinnalla oli kiviä ja tiili (taso 3, yhteys 7).

Tasolla 0.51 m mpy alkoi uusi hiekkakerros, joka oli 40 cm paksu. Se oli tumman ja vaalean hiekan sekainen kerros, jossa oli puita ja kiviä runsaasti (taso 4, yhteys 8).

Korkeudella 0.19 m mpy edellinen tummaksi muuttunut kerros loppui. Alla oli vaaleanharmaa karkea hiekka, jossa oli runsaasti kiviä, tiilenpaloja, eläinten luita, liitupiippu, varsia ja fajanssia (taso 5, yhteys 9). Kerros loppui korkeudella 0.08 m mpy. Alla oli luonnollista puhdasta harmaata hiekkaa vielä noin 10 cm korkeudella -0.01 m mpy:n saakka (taso 6, yhteys 10).

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62. Pohjoisprofiili. Kuvaussuunta N. 11.3.2014,

Dokumentointikohta 24 tuli yhteyskaivauksessa runsaasti esinekappaleita, vaikka kaivausalue oli pieni. Yhteydestä 5 tuli liitupiipun pesän suureunapala ja kaksi koristelematonta varsikatkelmaa, fajanssiastioiden paloja, posliiniastian pala, piiposliiniastioiden paloja, punasaviastioiden paloja, punasavisen levykaakelin pala, lasiastian/-pullon paloja, palamaton pienen eläimen leukaluu ja luita, joissa oli leikkuujälkiä (KM 40462.137-145. Yhteydestä 5 poistettiin kaksi rautanaulaa (liite 5 poistetut löydöt: 139).

Yhteydessä 6 oli liitupiipun koristelemattomia varsipaloja, posliiniastian pala, piiposliiniastian pala, punasaviastioiden paloja, runsaasti lasipullojen/-astioiden paloja, vihertäviä ikkunalasien paloja ja palamattomia eläimen luita (KM 40462:146-152). Yhteydestä 6 poistettiin neljä rautanaulaa (liite 5 poistetut löydöt: 140).

Yhteydessä 7 oli liitupiipun koristelematon varsipala, fajanssiastian pala, punasaviastian pala, lasipullojen/-astioiden paloja ja vihreitä ikkunalasien paloja (KM 40462:153-157). Yhteydestä 7 poistettiin kaksi rautanaulaa ja –möykky (liite 5 poistetut löydöt: 141-142).

Yhteydessä 8 oli liitupiipun suureunapala, fajanssiastioiden paloja, posliiniastian pala, punasaviastioiden paloja, punasavisen levykaakelin paloja, lasiastioiden/-pullojen paloja vihreitä ikkunalasien paloja, eläimen hampaita, palaneita ja palamattomia luita (KM 40462:158-173). Yhteydestä 8 poistettiin kahdeksan rautanaulaa ja tuohia (liite 5 poistetut löydöt: 143-144).

Yhteydessä 9 oli liitupiippujen pesäkatkelmia ja kaksi koristelematonta varsikatkelmaa. Toinen pesä oli pieni ja sen molemmissa kyljissä on kahdeksasta pisteestä muodostettu 'Tudor-ruusu'. Kyseessä on mahdollisesti 1600-luvulla Alankomaiden Goudassa valmistettu piippu. Lisäksi tuli fajanssiastioiden kylkipaloja, vihertäviä ikkunalasien paloja, palanut ja palamaton eläimen luut ja kiviteelmä? (KM 40462:168-173). Yhteydestä 9 poistettiin rautanaula (liite 5 poistetut löydöt: 145).

Kuopan pohjoisseinästä otettiin kerroskorkeudet **havaintopisteessä 62 (kartat 2, 29 ja 42; kuvat 658-660)**. Kaivannon pohja oli korkeudella -0.02 ja pinta 1.18 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka *(10)* oli korkeudella 0.09 m mpy. Vanha maanpinta *(5-9)* oli ainakin korkeudella 0.75 m mpy, mutta ylemmätkin kerrokset *(2-4)* olivat melko varmasti vanhoja kerroksia korkeudelle 1.09 m mpy, joka vastaisi itäpuolen havaintopisteiden korkeuksia. Vanhojen kerrosten paksuus oli 100 cm. Havaintopiste 62 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 62:

110-120	uudempaa täyttöhiekka		1
106-110	*hiiltä, hiekkaa, musta VANHA?*		*2*
101-106	*sekoittunutta hiekkaa, tummaa ja vaaleaa*		*3*
76-101	*samantyyppinen kuin alempi, mutta vaaleampi*		*4*
68-76	*tummanruskea krs, tiiltä*	*taso 1*	*5*
63-68	*puuta, tumma maa, tahmainen*	*taso 2*	*6*
60-63	*vaalea hiekka*	*taso 3*	*7*
26-60	*tumma maa, kiviä, tiiliä, löytöjä*	*taso 4*	*8*
10-26	*harmaa hiekka, kiviä, luita*	*taso 5*	*9*
0-10	*luonnollinen harmaa hiekka*	*taso 6*	*10*

Pohjoisseinän itäosassa oli kuopan oloinen musta, hiiltä ja hiekka sisältävä, kerros *(2)*, joka näkyi profiilissa yläkerroksissa olevana tummana alueena. Kyseessä saattoi olla myöhäisempikin kerros.

Havaintopiste 62 on sijainnut vuosien 1707 ja 1808 karttojen perusteella vielä merialueella kuten kaikki seuraavat idänpuoleiset havaintopisteet 63-67. Niissä on vaikeampaa erottaa eri kerrostumia ajallisesti toisinkuin etupihan itäosassa. Havaintopisteen 62 kohdalla kerrokset olivat ohuita ja luonnollisen tapaan muodostuneita, joissa oli rantavyöhykkeen tapaan puita, kiviä, tiiliä ja löytöjä. Alimpana oli harmaa hiekka, jossa oli kiviä ym, joka oli toinen tyypillinen alin merialueen kerros. Sen päällä oleva paksumpi yhteys 9 ja mahdollisesti sen yläpuoliset ohuet yhteydet 8-6 voisivat olla vanhoja kerroksia, jotka ovat muodostuneet aikojen kuluessa. Silloin maanpinta olisi korkeudella 0.51 – 0.59 m mpy, joka on vielä 1800-luvun merenpinnan alapuolella tai tasolla. Loput vanhat kerrokset olisivat rannantäyttöä korkeudelle 1.09 m mpy vielä ennen linnan merentäyttöä ja pihan korottamista.

Edellisen itäpuolelle parin metrin päähän työaikaisen kävelyportin (=läntinen portti) linjalla kaivannon itäpää puhdistettiin ja sen eteen tehtiin pieni syvempi koepisto, **havaintopiste 63,** kooltaan 35x55 cm luonnollisen puhtaan maan esiin saamiseksi (**kartat 2, 29 ja 43; kuvat 661-668)**. Se oli 9,2 metriä itään länsisiivestä ja 3,1 metriä pohjoiseen aidasta.

Koepiston alimmat kerrokset kaivettiin yhteyksittäin. Taso 1, yhteydessä 10 oli korkeudelta 0.15 m mpy lähtien 6 cm paksu vaaleampi karkeampi hiekka, jossa oli pieniä kiviä ja tilimurskaa (ei puita). Sen alla taso 2, yhteys 11:ssä oli kivien alla karkea harmaa hiekka, joka oli vielä hiukan sekaista. Sen pinta oli korkeudella 0.08. Taso 3, yhteys 12:ssa oli jo puhdas hiekka korkeudella 0.04 m mpy. Koepiston pohja oli korkeudella -0.05 m mpy.

Koepiston pohja oli korkeudella -0.08 m mpy ja pinta 1.73 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka oli korkeudella 0.04 m mpy ja vanhojen ylin kerros korkeudella todennäköisesti korkeudella 1.07 m mpy. Piha on sijainnut tässä kohtaa noin korkeudella 2.37 m mpy. Havaintopiste 63 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 63:

170-185	ruskea hiekka	1
-170	hiekka, puusilppua	2
135-147	tumma aines, puusilppua	3
115-135	vaalea hiekka	4
95-115	*ruskea hiekka, tiilenmuruja*	*5*
62-95	*isoja kiviä, savea, vähän hiekkaa seassa, tiiltä*	*6*
55-62	*tumma tahmainen kerros, tiiliä*	*7*
35-55	*vaaleanharmaa sotkuinen hiekka, pieniä tiilenmuruja*	*8*
23-35	*tummanharmaa sotkuinen hiekka, tiilenmuruja*	*9*
17-23	*vaaleampi karkea hiekka, kiviä, tiilimurskaa, ei puita, eläinten luita, liitupiippu, liitupiipun varsi, fajanssia*	*10*
13-17	*likainen harmaa hiekka*	*11*
0-13	*luonnollinen harmaa hiekka*	*12*

Profiilin keskiosan kivet olivat kooltansa 15-40 cm. Osa oli lohkottuja ja osa oli pyöreitä. Kivet olivat samalla linjalla kuin pihan itäosan **dokumentointikohta 22** kivet. Kyseessä oli entisen rannan viimeisiä vahvistuksia tai laiturirakenteiden tukia ennen linnan rakentamista 1810-luvulla. Kivien yläpuolinen hiekka oli tällöin korkeudella 1.07 m mpy kuten muuallakin piha-alueella. Profiilin alimmat kerrokset olivat tyypillistä rantavyöhykettä; vaaleampaa karkeaa hiekkaa, kiviä, tiilipaloja ja löytöjä. Mahdollinen vanhempi rantavaihe on korkeudella 0.54 m mpy. Kyseessä on tumma tahmainen kerros, jota oli löydetty niin pihan länsireunan kaivannosta kuin tämän havaintopisteen pohjois- ja itäpuolelta. Kerros on ollut vielä 1800-luvun merenpinnan alapuolella.

Havaintopisteen 63 yhteydestä 5 tuli liitupiipun pesän katkelma ja kaksi koristelematonta varsikatkelmaa. Pesän kyljessä oli kolme kruunua ym. Lisäksi tuli punasaviastian pala ja punasavisen levykaakelin paloja (KM 40462: 174-176).

Yhteyksistä 8 ja 9 tuli useita koristelemattomia liitupiippujen varsikatkelmia, fajanssiastioiden paloja, piiposliiniastian pala, punasaviastioiden paloja, lasipullon pala ja vihertävä ikkunalasin pala (KM 40462:177-182).

Yhteydestä 10 tuli yksi liitupiipun koristeltu ja useampia koristelemattomia varsipaloja, lasipullon pohjapala ja eläimen hampaita (KM 40462: 183-185).

Yhteydestä 11 tuli vielä koristelematon liitupiipun varsipala (KM 40462:186).

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Havaintopiste alaosan tummat kerrokset ovat vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Välittömästi tämän havaintopisteen profiilin itäpuolelta tuli myöhemmin esiin iso kivi ja kaksi metriä pohjoisempaa kaksi kookkaampaa kiveä (0.87 m mpy). Jälkimmäinen kohta dokumentoitiin **havaintopisteenä 64** (**kartat 2 ja 29; kuvat 669-674**). Aluetta avattiin laajemmin, jolloin näiden kahden pohjoisen kiven kaakkoispuolella oli 20-25 cm alempana jonkin verran erikokoisia kiviä (15-30 cm), jotka eivät muodostaneet rakennetta. Kivet (n. 2x1 m) olivat edellisen havaintopisteen 63 korkeuksien 0.87-0.54 m mpy kiviin liittyviä. Kiviä ja niitä ympäröivää irtonaista hiekkaa kaivettiin pois. Kivet ja hiekka olivat kovapintaisen tumman kerroksen päällä. Tumma maa laski havaintoalueen 1,5 metrin matkalla itään päin korkeudelta 0.54 m mpy korkeuteen 0.30 m mpy. Tumman maan pinta oli myös edellisessä havaintopisteessä 63 korkeudella 0.54 m mpy. Tämä oli sama tumma maa, jota oli ollut jo läntisen kaivannon pohjalla. Pihakiveys on ollut kohdalla noin korkeudella 2.45 m mpy.

Kivien seasta tummasta maasta löytyi kaksi rahaa. Molemmat rahat olivat Ruotsin kuninkaan Adolf Fredrikin (1751-1771). Toinen oli 1 ören raha vuodelta 1763 ja toinen 1 ören raha mahdollisesti vuodelta 1768 (KM 40462:187-188). Jälkimäisen vuosilukupuoli on täysin kulunut. Rahat osoittavat kiveyksen rakennetun 1700-luvun loppupuolella tai myöhemmin. Ruotsin vallan lopun 1800-luvun alun kartoissa näkyy tässä kohtaa laituri. Kartoissa on laiturin pituuksissa ja leveyksissä on eroja. Kyseessä on siten laiturin maatuki tai vain rannan vahvistamista sen luona. Mitään puurakennetta ei näkynyt.

Lisäksi tummasta kerroksesta tuli fajanssiastian pala ja kirkkaan nelikulmaisen ? pullon pohjakylkipala (KM 40462:189-190.)

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopiste sijaitsi heti havaintopisteen 63 koillispuolella. Havaintopisteessä oli isoja kiviä entisellä rantavyöhykkeellä laiturin kohdalla. Kuvaussuunta E. 21.3.2014.

Etupihan eteläreunan kaivannon edetessä itään päin seuraava **havaintopiste 65** (**kartat 2, 29 ja 43; kuvat 676-681**) sijaitsi 12 metriä linnan länsisiivestä itään ja 3,1 metriä aidasta pohjoiseen kaivannon eteläprofiilissa. Kaivannon pohja nousi loivasti itään ylös kaavitun pihapinnan korkeudelle. Loivan osan puolivälissä kaivannon eteläseinä puhdistettiin ja eteen tehtiin pieni koepisto puhtaan kerroksen tavoittamiseksi. Koepiston pohja oli korkeudella -0.11 m mpy ja profiilissa olevien kaapeleiden pinta 1.92 m mpy. Osittain kaavittu maanpinta oli koekuopan eteläpuolella korkeudella 2.11 m mpy. Piha oli sijainnut täällä noin korkeudella 2.37 m mpy. Luonnollinen puhdas maa oli korkeudella 0.04 m mpy. Kerrokset (*9-12*) välillä 15-63 cm vaikuttivat tyypilliseltä meressä muodostuneeksi rantakerrostumalta (kivi, tiili, vaalea hiekka). Niiden pinta oli korkeudella 0.52 m mpy. Kyseessä on ilmeisesti vanha merenpohja ennen isompaa täyttöä, joka näyttäisi tapahtuneen vasta linnan rakentamisen aikaan. Pinta on korkeuden ja karttojen perusteella ollut merialueella. Havaintopiste 65 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 65:

182-203	vaalea kaapeleiden täyttöhiekka ja kaapelit	1
165-182	tiili, kivi, hiili, hieno hiekka	2
140-165	vaalea siltti	3
126-140	pientä louhintakiveä	4
119-126	samanlainen kuin alla, noen takia tummempi	5
109-119	ruskea vaalea hiekka	6
87-109	tumma nokinen kerros, tiilenpaloja	7
63-87	harmaa hiekka, tasalaatuinen	8
53-63	*tummempi sekainen hiekka, kiviä, tiilenpaloja*	*9*
37-53	*vaalea hiekka*	*10*
35-37	*tumma raita, puulastuja tai puuta*	*11*
15-35	*kivi-tiili-hiekka, tummempi hiekka*	*12*
0-15	*luonnollinen harmaa hiekka*	*13*

Havaintopisteen 65 yhteydestä 12 löydettiin liitupiipun pesän kylkipala (leima tunnistamaton), fajanssiastioiden paloja, piiposliiniastian pala, punasaviastioiden paloja,

lasipullojen/-astioiden paloja, palamattomia eläinten hampaita ja luita (KM 40462:191- 197). Yhteydestä poistettiin iso rautanaula (liite 5 poistetut löydöt: 146)

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Vanhat kerrokset alkoivat vasta koepiston alaosassa. Kuvaussuunta S. 21.3.2014.

Tässä havaintopisteessä vanha maanpinta havaittiin korkeudella 0.52 m mpy, joka vastaa muiden lähistön havaintopisteiden korkeuksia. Kohta on sijainnut silloin kaikkien karttojen ja 1800-luvun merenpinnan korkeuden perusteella vielä merialueella. Tästä havaintopisteessä puuttuu muista pihan länsipuolen entisen rantavyöhykkeen havaintopisteistä poiketen 1700-luvun jälkipuoliskolla tapahtunut merentäyttäminen, joka liittyy laiturin rakentamiseen kohdalle. Vanhan kerroksen päällä näyttäisi olevan suoraan linnan rakentamisen, merentäyttämiseen ja pihan korottamiseen liittyviä kerroksia 1810-luvulta.

Kaivannon eteläprofiilia puhdistettiin havaintopisteen länsipuolelta koekuopan teon jälkeen lisää, jolloin siinä näkyi yhden metrin levyinen kaivanto. Se oli kaivettu vaalean siltin läpi ja tumman nokisen maan läpi eteläreunan kaivannon pohjaan saakka. Tämän kaivannon pohjaa ei tavoitettu. Kyseessä oli luultavasti eteläpuolella sijainneen tiilikaivon putken kaivanto.

Maaliskuun loppupuolella pihan länsiosaan ja lounaisnurkkaan ja siitä itään pääportille oli asennettu lukuisa määrä erilaisia kaivoja ja putkia eri korkeuksille. Aidan vieren leveässä kaivannossa tuli itään päin kolmella eri korkeudella putkilinjoja (keskimmäinen oli 1.12 m mpy, eteläisin 0.81 m mpy). Putkilinjojen kaivannot olivat syvimmällään noin korkeudella 0.60-0.80 m mpy, sora korkeudella 1.35 m mpy, aidan viereiset pollareiden perustuskaivannot korkeudella 0.50 m mpy ja kaivojen kuopat noin korkeudella 0.80 ja 0.66 m mpy.

Tässä vaiheessa dokumentoitiin aidan vieressä ollut vanha tiilikaivo, joka oli ollut kokonainen kaivinkoneen käyttäjän mukaan. Se sijaitsi pääportista länsipuolella ja se jäi uuden pollarin rakenteiden ja aidanperustuksen väliin (**kartat 2 ja 29; kuvat 682-683**). Sen länsireuna oli 11.72 metriä länsisiivestä itään. Siitä oli jäljellä dokumentointihetkellä eteläseinä (130 cm) ja pohjoiseen menevien seinien alut (30 cm). Sen alaosa oli jäänyt jo uuden soran alle. Kaivon sisäosan pinta oli korkeudella 1.52 m mpy, itäseinän pinta 1.68 m mpy, pihakiveyksen pinta aidan vieressä 2.27 m mpy, tuolloinen kaivannon maanpinta kaivon pohjoispuolella 0.97 m mpy ja maanpinta pääportin luoteispuolella

0.74 m mpy. Kaivinkoneen kuljettajan mukaan siitä oli lähtenyt putki johonkin suuntaan. Kaivon pohjoispuolisessa kaivannossa ei näkynyt myöhemmin mitään putkea, mutta havaintopisteen 65 itäpuolella profiilissa näkyi mahdollisesti sen kaivanto. Se ei ollut tarpeeksi syvä, jotta putki olisi tullut esiin.

13,5 metriä itään länsisiivestä eli metrin verran länteen pääportin länsireunasta itään ja kolme metriä aidasta pohjoiseen tehtiin pihan eteläreunan kaivannon päähän N-S –suuntainen profiili, joka putsattiin ja dokumentoitiin maaliskuun 2013 lopussa **havaintopisteenä 66** (**kartat 2, 29 ja 43; kuvat 684-685**). Sen eteen tehtiin pieni koepisto luonnollisen puhtaan maan saavuttamiseksi.

Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 66. Kohdassa ei tavoitettu vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta E. 31.3.2014.

Koepiston pohja oli korkeudella 0.50 m mpy ja kaivannon pohja korkeudella 0.70 m mpy. Kaavittu maanpinta on sijainnut korkeudella 2.09 m mpy ja piha noin korkeudella 2.37 m mpy. Kerroksia ei oltu kaavittu havaintopisteen itäpuolelta paljonkaan pois, koska pääportin kautta kulki työmaaliikennettä. Luonnollista puhdasta maata ja todennäköisesti vanhoja kerroksia ei tavoitettu. Havaintopiste 66 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

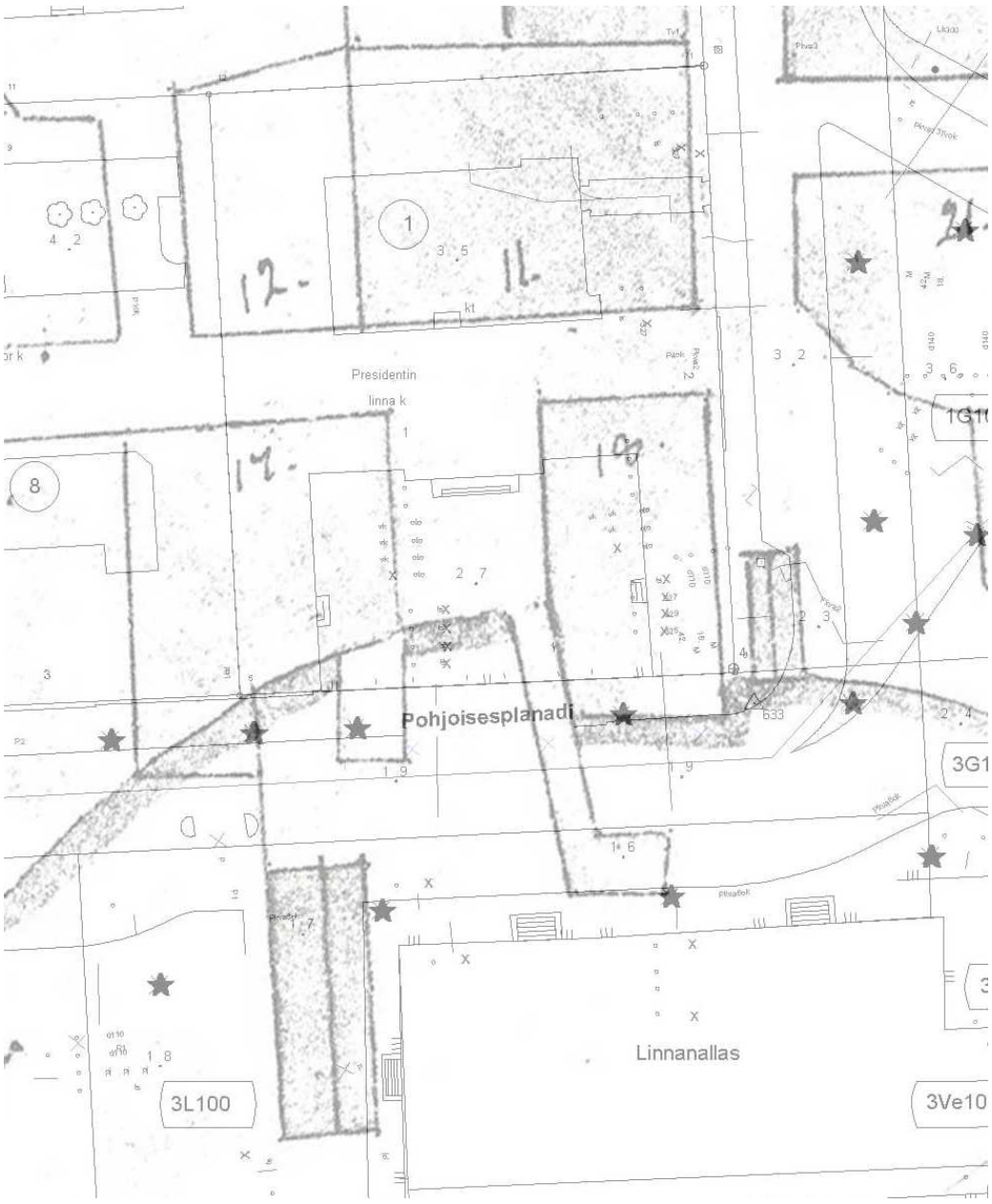
Havaintopiste 66:

135-165	erilaisia täyttöhiekkoja pintaan saakka	1
124-135	vaalea likainen siltti, tiilenpaloja, mustia nokipilkkuja, tiiliä	2
87-124	tiiltä sisältävä hiekka, ruskeanharmaa, pieniä pyöreitä kiviä	3
64-87	vaalea siltti, kivetön, vaaleampi kuin alla oleva, savilinssejä	4
50-64	vaalea likainen siltti, jossa kivenlohkareita	5
40-50	hieman tummempi kerros, koska siinä oli hiililäiskiä	6
0-50	ruskea hieno hiekka, tumma, tiilenpaloja	7

Havaintopisteessä 66 oli varmasti linnan rakentamisen aikaisiin täyttökerroksiin kuuluvan silttikerroksen alla 50 cm paksuudelta tummia kerroksia korkeudelle 0.50-1.00 m mpy. Kerrokset olivat erilaisia kuin muissa vanhemmissa täytöissä ja ne näyttivät liittyvän vasta linnan rakentamiseen, meren täyttämiseen ja pihan korottamiseen 1810-

luvulla. Vanhimpia mereen syntyneitä kerroksia ei tavoitettu, sillä ne olisivat alkaneet vasta 0.50 m mpy:n alapuolelta. Kohta on ollut karttojen perusteella merialuetta vielä 1800-luvun alussa ja valvonnan havainnot tukevat sitä. Myös edellisessä havaintopisteessä 65 puuttui tällä puolella 1700-luvun loppupuolen merentäyttäminen, joka liittyi ilmeisesti pihan lounaisosasta alkaneen laiturin tekoon.

Etupihan eteläreunan kaivannon alueella on ollut meri vielä vuoden 1809 kartan mukaan. Havaintopisteissä voi havaita alimpana olevan tyypillisiä rantavyöhykkeen harmaan tai vaalean hiekan kerroksia, joissa on merialueelle kerääntynyt kiviä, tiiliä ja puuta. Vanhoissa kerroksissa on havaittavissa kaksi vaihdetta. Noin korkeudelle 0.50 m mpy saakka vesialueelle on kerääntynyt edellä mainittuja aineksia. Ne ovat korkeuden ja karttojen perusteella olleet vielä 1800-luvun alussa silloisen merenpinnan alapuolella. Rantaa on täytetty 1700-luvun jälkipuoliskolla ja maanpinta on nostettu noin 1.00-1.10 m mpy:n korkeudelle laiturin teon takia. Maanpinta on ollut tällöin samalla korkeudella kuin etupihan itäpuolella. Kohdalle on rakennettu laituri, jonka maaperustus tai rannan vahvistamisen kivet löydettiin tältä muinaiselta rantaviivalta. Tämä laiturin perustus/rannanvahvistaminen ulottuu etupihan eteläreunaan saakka vuoden 1809 kartan mukaan. Idempänä lähellä pääporttia merentäyttö näyttää toteutuneen vasta linnan rakentamisen aikoihin. Rantaviiva näyttää olevan arkeologisten havaintojen perusteella alapuolella olevan kartan mukainen.

Ruotsin vallan lopun kartta, jossa näkyy silloinen rantaviiva. Tämä poikkeaa myöhemmästä vuoden 1809 kartasta, jossa etupihalla ranta on pohjoisempana. Arkeologisten havaintojen mukaan ranta on mennyt tämän kartan mukaisesti.

15.11.15. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla

Eteläinen putkikaivanto eteni hiukan viistosti lännestä pääportin kohdalle huhtikuun alussa 2014 yhtyen pihan itäosan putkikaivantoon (dokumentointikohta 23). Kaivannon pohjoisseinä oli 6,2 metriä ja eteläseinä 4,2 metriä etupihan aidasta pohjoiseen. Maaleikkaukset eivät olleet kovinkaan suoria.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Pääportista hiukan pohjoiseen kaivettiin putkikaivanto, jonka seinistä tehtiin havaintoja linnaa edeltävästä puurakenteesta, Erhardtin laiturista. Kuvan etualalla on sijainnut aiemmin dokumentoidun pihan itäosan havaintopiste 23. Kuvaussuunta W. 2.4.2014.

Arkeologien tullessa paikalle kohta oli kaivettu auki ja pohjalle oli laitettu sorat ja putket. Putkien pohjoispuolelta kaivannon pohjoisseinästä otettiin kerrostiedot talteen **havaintopisteessä 67** (**kartat 2, 29 ja 44; kuvat 686-696**). Kaivannon pohjasorien alapuolelle tehdyn koepiston pohja oli korkeudella -0.11 m mpy, kaivannon pohja 0.77 m mpy ja profiilin yläreuna 1.86 m mpy. Kaavittu maanpinta hiukan pohjoisempana oli korkeudella 2.04 m mpy. Piha on ollut kohdalla noin korkeudella 2.43 m mpy. Luonnollinen puhdas hiekka *(19)* oli korkeudella 0.04 m mpy ja ylin vanha kerros *(6)* korkeudella 1.01 m mpy. Havaintopiste 67 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 67:

205-235	myllätty hiekkakasa	1
175-205	pilkullinen ruskea hiekka	2
145-175	vaaleahko harmaanruskea hiekka, likainen	3
135-145	alla olevaa hieman vaaleampi hiesu	4
110-135	savinen harmaa hiesu	5
101-110	*savensekainen tummanruskea hiekka, tiilenmuruja*	*6*
98-101	*harmaa savi*	*7*
96-98	*ohut puuriuku (paljastui puurakenteeksi)*	
94-96	*tummanruskea hiekka*	*8*
93-94	*vaalea hiekka*	*9*
Kaivannon varsinainen pohja		
89-93	*tummanruskea hiekka*	*10*
63-89	*hieman tummempi kuin alla oleva keskiruskea hiekka, tiilenmuruja, nokihippuja*	*11*

55-63	*vaaleahko likainen hiekka, aivan pientä tiilenmurua*	*12*
50-55	*puuta, ohuehko puunrunko*	*13*
48-50	*hieno vaalea tasalaatuinen hiekka*	*14*
45-48	*puuta, hieman maatunutta*	*15*
35-45	*vaalea keskikarkea hiekka, pieniä kiviä*	*16*
27-35	*vaalea keskikarkea hiekka*	*17*
15-27	*harmaa likainen hiekka*	*18*
0-15	*luonnollinen harmaa hiekka (vesi nousi 10 cm korkeudelle)*	*19*

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen kohdalta kaivannon pohjatason korkeudelta otettiin esiin pohjoisseinästä puurakenne, ilmeinen laiturin pohjoispää. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Havaintopisteen ylempi puu välillä 96-98 cm osoittautui profiilia lisää puhdistettaessa E-W – suuntaiseksi laudaksi, joka oli 1,5-2 cm paksu. Sen pinta oli korkeudella 0.87-0.94 m mpy ja sen pinta kallistui länteen päin. Lankun kokonaispituus oli 160 cm. Lankun alla päissä ja keskellä oli kolme noin N-S – suuntaista soikeaa puuta 48 cm ja 73 cm välein. Niiden leveydet olivat 12 cm, 22 cm ja 18 cm ja paksuus 4 cm. Rakenne jatkui ainakin 19 cm pohjoiseen maan sisään. Lankun päällä oli ohut savi *(7)* ja tiilenmuruja sisältävä savensekainen tummanruskea hiekka *(6).* Niitä oli yhteensä 10 cm ja ne kuuluivat ilmeisesti vanhoihin kerrostumiin. Muut yläpuoliset kerrokset *(1-5)* olivat linnan rakentamiseen liittyvää merentäyttämistä ja pihatason korottamista. Alapuoliset 80 cm ennen puhdasta hiekkaa *(19)* olivat tyypillisiä vaaleita karkeita rantavyöhykkeen hiekkakerroksia *(8-18),* joissa oli tiilipaloja ja kiviä.

Rakenteen länsireuna sijaitsi 6,2 metriä pohjoiseen etupihan aidasta ja 15,9 metriä itään matalasta länsisiivestä. Itäreunan vastaavat mitat olivat 6,3 metriä ja 17,6 metriä.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Lähikuva rakenteesta. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Sama puutaso löytyi myös kahden metrin päästä kaivannon eteläprofiilista 4,1 metriä etupihan aidasta pohjoiseen ja 16,9 metriä itään matalasta länsisiivestä. Täällä esiin otettiin pieni pätkä W-E – suuntaisesta lankusta. Se oli hieman alempana, korkeudella 0.78 m mpy, kuin pohjoislaidan rakenne. Kaivannon pohjan kaivamisen tavoitekorkeus, putkien kohta, sijaitsi juuri tämän rakenteen alapuolella korkeudella 0.66 m mpy. Kaivurin mukaan puuta oli ollut koko tällä välillä kaivannossa, mutta asiasta ei ollut ilmoitettu arkeologeille. Tälle rakenteelle löydettiin lisää osia kahdessa eri kaivausvaiheessa kun eteläreunan kaivantoa levennettiin etelään pääportille saakka.

Rantaviiva on mennyt suurin piirtein tässä kohtaa eri karttojen perusteella 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa. Puurakenne on sijainnut silloin merenpinnan yläpuolella. Vanhoissa 1700-luvun kartoissa näkyy juuri tässä kohtaa alkavan pitkän NNW-SSE – suuntaisen laiturin. Kyseessä on asiakirjoissa usein mainittu Erhardtin laituri. Laiturin alla oli tyypillisiä rantavyöhykkeen karkeita vaaleita hiekkakerroksia.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Pääportin kohta ennen kaivamista. Etualalla menee ylläkuvattu putkikaivanto, jonka eteläprofiilissa keskellä sijaitsi pieni laiturinjäännös. Kuvaussuunta S. 2.4.2014.

Pihan eteläreunan kaivannon viimeisessä vaiheessa huhtikuun alkupuolella 2014 edellisen putkikaivannon eteläpuolelta porttiin saakka oli poistettu hiekat 6,0 x 2,3 metrin kokoiselta alueelta uusien putkien tasoon saakka. Portin kohdalla oli laskeutuvien turvapollareiden takia kaivettu hiukan syvemmälle. Syvempi sorastettu pohja oli korkeudella 0.81 m mpy ja itäpuolen ylempi osa korkeudella 1.18 m mpy.

Näkyvillä oleva uusi putki oli korkeudella 0.68 m mpy. Tilanne dokumentoitiin osana **dokumentointikohtaa 25** (**kartat 2, 29 ja 44-45; kuvat 697-698)**.

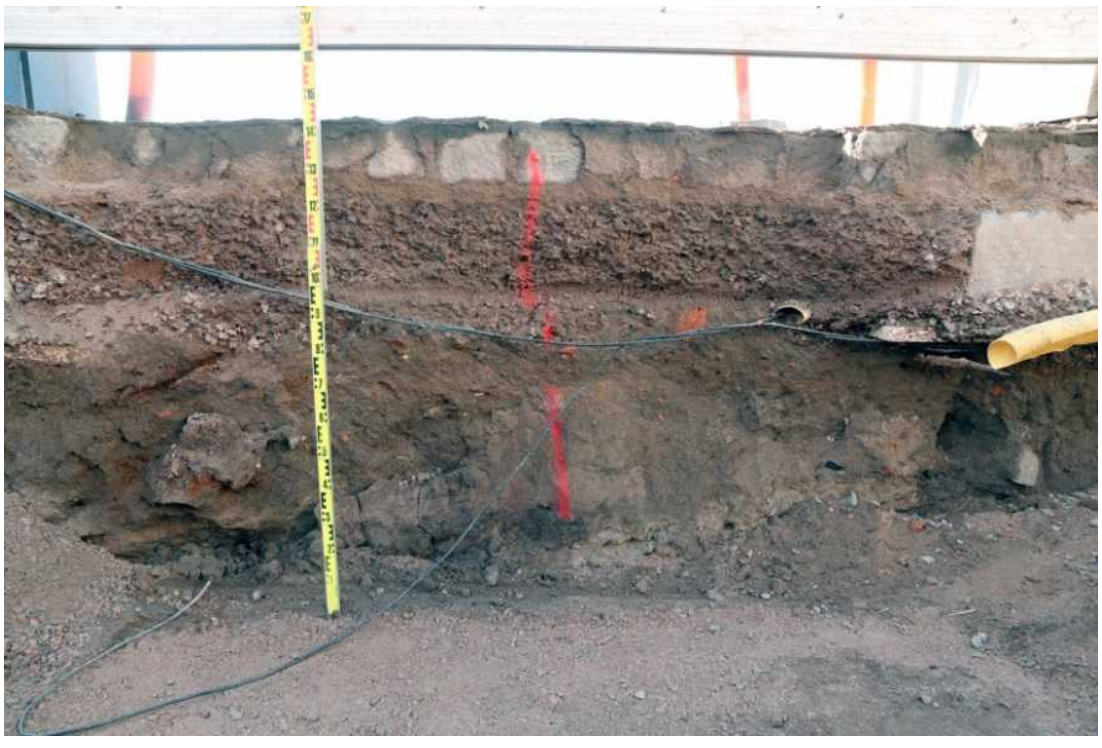

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon pohja on sorastettu turvapollareiden perustuksia varten ja putki asennettu. Kuvaussuunta ESE. 8.4.2014.

Kaivannon eteläprofiilista portin keskilinjan kohdalta otettiin kerrostiedot talteen **havaintopisteessä 68** (**kartat 2 ja 29; kuva 699**). Havaintopiste sijaitsi noin 90 cm etupihan aidasta pohjoiseen ja 16,7 metriä itään matalasta länsisiivestä. Pihakivet olivat korkeudella 2.30 m mpy ja pohja korkeudella 0,83 m mpy. Kerrokset olivat linnan rakentamisen ajalta tai uudempia aidan perustusten korjaamisen soria. Havaintopiste 68 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 68:

130-147	katukivet	
125-130	laskuhiekka	
80-125	uusi sora	1
60-80	ruskea tiilinen hiekka	2
0-60	harmaa hiekka	3

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 68. Havaintopiste sijaitsi kaivannon eteläseinässä, jossa näkyi vain myöhäisempiä täyttökerroksia. Kuvaussuunta S. 8.4.2014.

Samalla kertaa 320 cm pohjoiseen etupihan aidasta kaivannon pohjoisprofiilista edellistä havaintopistettä vastapäätä puhdistettiin pieni pätkä ja se dokumentoitiin **havaintopisteenä 69** (**kartat 2, 29 ja 44; kuvat 700-708**). Havaintopiste 69 oli 2,4 ja 0,3 metriä etelämpänä aiemman pohjoisemman kaivannon pohjois- ja eteläprofiilissa havaittua puurakennetta (havaintopiste 67). Kaivannon pohja oli korkeudella 0.57 m mpy, havaintopisteessä havaittu ylempi lauta korkeudella 0.62 m mpy ja havaintopisteen yläpinta korkeudella 2.37 m mpy. Kohdan länsiosaan kaivannon pohjalle kaivettiin myöhemmin koepisto, jonka tiedot on yhdistetty tähän havaintopisteeseen. Koepiston pohja oli korkeudella -0.18 m mpy ja puhdas hiekka korkeudella 0.00 m mpy. Havaintopiste 69 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 69:

178-258	aiemmin kaivetun kaivannon uutta soraa	1
146-178	vaaleampia ja tummempia hiekkoja, läiskiä	2
118-146	tummanruskea hiekka, pieniä tiilihippuja ja nokea	3
100-118	hieman tummempi sotkuinen hiekka	4
80-100	*kivi (7 cm) ja hieno harmaa hiekka*	*5*
78-80	*N-E – suuntainen lauta*	*5*
74-78	*vaaleanharmaa hiekka*	*5*
70-74	*W-E – suuntainen maatunut lauta*	*6*
38-70	*vaalea hieno hiekka, vähän tiilimurskaa*	*7*
18-38	*harmaa likainen hiekka, tiilenmuruja, nokea, kiviä*	*8*
0-18	*luonnollinen harmaa hiekka*	*9*

Rakenteen länsiosaan tehtiin koepisto kahden läntisen N-S – suuntaisen hirren itäpuolelle. Kuopan pohja oli korkeudella -0.18 m mpy. Puhdas hiekka *(9)* oli korkeudella 0.00 m mpy. Päällä oli 20 cm harmaata hiekkaa *(8)* ja sitten 30 cm vaalea karkeaa hiekkaa *(7),* joissa molemmissa oli tiilenmuruja, nokea ja kiviä. Vaalean hiekan yläpinta oli alimpien hirsien yläpinnan tasolla eli korkeudella noin 0.52 m mpy. Kyseessä oli tyypilliset rantavyöhykkeen kerrokset. Yhteys 7 oli sama kerros kuin dokumentointikohdan 25 eteläprofiilin yhteys 10.

Havaintopisteen kohtaa laajennettiin profiilissa ja tasossa poistamalla uutta pohjasoraa profiilin vierestä. Dokumentoitu kohta oli 1,5 metriä leveä W-E – suunnassa. Rakenteen länsipää saatiin esiin, mutta itäpää meni ylemmäksi nousevan kaivannon seinän sisään. Sen kaivaminen olisi vaatinut suurta kaivannon avaamista, joten se kaivaminen jätettiin.

Havaintopisteessä näkyneen kiven tasolta tuli profiilissa enemmän esiin samankokoisia kiviä. Kivien alla oli N-S – suuntaisia lankkuja ja hirsiä kahdeksan kappaletta (19x16, 20x4-5, 10x4, 13x10, 20x1,5, 6x2 cm, 10x6 cm, 18x18 cm). Niistä isoimmat kolme (2+1) neliömäistä oli laidoilla muiden alapuolella vaalean hiekan sisällä ja todellisosuudessa muiden alapuolella, sillä niiden ja ohuempien lankkujen välissä oli W-E – suunnassa erittäin lahonnut ja hiiltynyt puu. Länsireunalla oli kaksi hirttä vierekkäin, ilmeisesti rakenne oli tehty näin jatkumaan maavaraisena. Päällä oli mahdollisesti vielä yksi hirsi kuten myös mahdollisesti itälaidalla. N-S –suuntaiset lankut olivat noin korkeudella 0.62 m mpy, alimmat hirret korkeudella 0.57-0.53 m mpy ja W-E –suuntainen lankku niiden välissä. N-S – suuntaisten hirsien länsireunat olivat 115 cm päässä toisistaan. Nämä N-

S - suuntaiset hirret ja lankut tulivat esiin myöhemmässä vaiheessa uudelleen etelämpää. Pohjoisemmassa kaivannossa oli sen sijaan W-E – suuntainen lankku.

Lankkujen päällä oli kiviä ja hiekkaa *(5)* ja niiden päällä erilaisia maakerroksia *(1-4),* jotka tulkittiin laituria nuoremmiksi eli laiturin purkamisen jälkeen tehdyksi. Nämä kerrokset jatkuivat rakenteen länsipuolelle ja vaalean silttikerroksen päälle, joka on tulkittu 1810-luvun täyttökerrokseksi. Lännestä päin tuleva vaalea siltti loppui länsihirsien kohdalle kuten myös etelämpänä.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Kaivannon pohjoisosan erisuuntaiset puut kivikerroksen alla. Kyseiset puut tulivat uudelleen esiin myöhemmässä dokumentointivaiheessa kuvan oikeasta reunasta. Kuvaussuunta NE. 8.4.2014.

Kaivannon vieressä irtomaakasassa havaittiin hirsi (**kuvat 709-710**), joka kaivajien mukaan oli tästä kaivannon syvemmästä kohdasta. Se oli kooltansa 255x18x18 cm. Hirsi oli veistämätön paitsi yhdeltä sivulta. Tasaiselle pinnalle oli veistetty koirankaulasalvokset. Hirren toinen pää oli murtunut ja toinen oli ehjä. Ehjästä päästä välillä 8-32 cm oli 3,5 cm ja välillä 136-159 cm oli 4 cm syvä salvos. Se on voinut olla pituutensa puolesta kaivannossa N-S - tai W-E - suunnassa. Salvosten väli oli 104 cm, joka sopii N-S – suuntaisten hirsien kohdalle. Kaivinkoneen käyttäjä sanoi tosin kaivannon länsiosassa olisi ollut vielä kolmas N-S – suuntainen hirsirivi, jolloin se olisi mahtunut matalampaan kaivanto-osaan. Kohtaa dokumentoitaessa mitään siihen viittaavaa ei havaittu. Hirren on pitänyt sijaita laiturirakenteen yläosassa. Hirrestä sahattiin kaksi viipaletta dendronäytteitä varten.

Laskevien turvapollareiden perustamisen suunnitelmissa tuli muutos huhtikuun puolivälissä ja jo pohjasorastetun kaivannon pohjasta otettiin sorat pois kaivannon syventämiseksi (**kartat 2, 29 ja 45; kuvat 711-722**). Työt oli tehty jälleen ilmoittamatta arkeologeille. Kaivannosta oli poistettu laituriin kuuluvia pyöreitä salvottuja hirsiä ja ne oli siirretty maakasoihin. Ne otettiin esiin ja mitattiin (**kuvat 723-724**):

1. 97x18 cm, pyöreä, murtunut molemmista päistä, päästä 50 cm veistetty yhdeltä pinnalta

2. 145x23 cm, toinen pää katkennut, toinen sahattu, 17 cm päästä oli 24 cm leveä ja 3 cm syvä salvos, vastakkaisella puolelle sama salvos

3. 180x20-21 cm, pyöreä, toinen pää hajonnut, toinen pää vanha kulunut, jossa 7 cm salvosta ja toisella puolella 16 cm, muutaman sentin syvät

4. 142 cm syvä, pyöreä, molemmat päät murtuneet

5. 174x21 cm, pyöreä

6. 123x21 cm, pyöreä, toinen pää vanha, toisessa murtuneessa päässä molemmilla puolilla salvokset 29 cm, 25 cm ja 4 cm syvät

7. 135x26 cm, pyöreä, toisessa päässä salvos, 5 cm syvä, salvosta jäljellä 17 cm, pää hajonnut, toisessa päässä salvos, joka 7 cm syvä ja siitä jäljellä 10 cm, tämäkin pää murtunut

Hirsien sijaintien rekonstruointi on tosi vaikeaa puutteellisten tietojen perusteella. Nrot 1 ja 4 vaikuttavat sopivan yhteen. Nrot 2-3, 6 ovat hirsien välissä olevia hirsien molemmilla puolilla olevien salvosten perusteella. Nro 7 voi olla alin läntisin N-S –suuntainen hirsi.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannosta irrotettuja katkaistuja pyöreitä hirsiä. 14.4.2014.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kohdan rakentamiseen tuli muutos. Sorat on poistettu ja kohtaa kaivettu syvemmälle ilman arkeologin valvontaa. Puurakenteesta on poistettu edellisen kuvan hirsiä. Punaiset merkit ovat turvapollareiden paikkoja. Kuvaussuunta SE. 14.4.2014.

Syvennetty kohta puhdistettiin ja dokumentoitiin pohjan ja eteläprofiilin kohdalta edelleen **dokumentointikohta 25**:nä. Kuoppa oli pohjalla 280 cm leveä W-E – suunnassa, noin 140 cm N-S – suunnassa ja 220 cm syvä katukiveyksestä.

Pohjalla oli keskellä enimmäkseen pyöreä N-S – suuntainen hirsi, joka oli 21 cm leveä. Sen yläpinta oli korkeudella 0.27-0.30 m mpy. Se meni etelä- ja pohjoisprofiilin sisään. Sen eteläpään yläpinta profiilin kohdalla oli tasaiseksi veistetty 25 cm:n leveydeltä ja 3 cm syvyydeltä. Kyseessä oli salvoksen kohta. Tämän päällä eteläprofiilissa näkyi vielä jäännökset todennäköisesti kolmen N-S suuntaisen hirren päästä. Niiden kunto huononi ylöspäin. Ne eivät vaikuttaneet juuri murretuilta. Ylin oli korkeudella 0.74 m mpy. Tästä 100 cm itään oli sijainnut 2-3 N-S – suuntaisen päällekkäistä hirttä, joiden kohdat näkyivät koloina profiilissa. Hirsien tuoreet katkokset näkyivät osassa syvemmällä profiilin sisällä. Näiden hirsien yläpintojen korkeudella oli muutamia N-S – suuntaisia lankkuja kahdella eri korkeudella 0.74 ja 0.62 m mpy. Pohjoisprofiilin sisältä löytyi alimman itäisen N-S – suuntaisen hirren toinen pää, joka oli juuri rikottu. Sen päällä oli 4 cm paksu W-E – suuntainen lankku korkeudella 0.34 m mpy. Itäprofiilissa näkyi kahden W-E – suuntaisen hirsirivin päät, jotka olivat melko lähekkäin toisiansa eri korkeudella. Ne olivat sijainneet alimman N-S – suuntaisen hirren päällä. Eteläisemmän yläpinta oli korkeudella 0.32 m mpy. Niiden yläpuolella oli itäprofiilissa jo uutta soraa.

Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon eteläseinä. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Eteläprofiilin eteen tehtiin pieni 35 cm syvyinen koepisto luonnollisen puhtaan maan tavoittamiseksi. Kuopan pohja oli korkeudella -0.24 m mpy. Luonnollista puhdasta hiekkaa *(12)* oli 12 cm eli puhtaan maan pinta on korkeudella -0.12 m mpy. Sen päällä oli 10 cm samanlaista hiekkaa *(11)*, mutta harmaampaa ja likaisempaa. Koekuopan ylimpänä oli vaaleaa karkeaa sekoittunutta hiekkaa ja kiviä *(10)* 10 cm ennen kaivannon pohjaa, joka oli korkeudella 0.07-0.12 mpy. Melko isot kivet olivat alimman hirren alapuolella ja niitä oli myös muualla alimman hirsitason alapuolella. Vaalea hiekka meni vielä alimpien hirsien yläpuolelle. Puhtaasta hiekasta tähän oli yli 40 cm.

Kaivannon varsinaisen pohjan yläpuolella oli vielä edellä mainittua vaaleanruskeaa karkeata sekoittunutta hiekkaa 20 cm *(10)*. Se sisälsi puuta, tiiltä, kiviä ja paljon löytöjä alimman hirsikerran yläpinnan tasolle. Kerros meni myös puurakenteiden länsipuolelle samalla 0.34 m mpy:n korkeudella. Läntisen hirsirivistön kohdalla meni selvä maakerrosten raja pystysuunnassa. Hirsirakenteen itäpuolella eli sisäpuolella vaalean

sekoittuneen hiekan päällä oli 5-20 cm harmahtavaa silttistä hiekkaa *(9)*. Se leveni länteen päin hirsiin saakka. Sen päällä oli N-S – suuntaisten hirsien ylätasoon saakka 12-24 cm paksu vaaleahko raidallinen hieno hiekka *(8)* ja 20 cm paksu harmaa hieno hiekka *(7)*. Sen sijaan läntisen hirsirivin länsipuolella oli näiden kerrosten tasolla ja vaalean sekoittuneen hiekan yläpuolella 30-70 cm:n paksuinen tummanruskea nokinen hiekka (hienompi, tiiltä, kiviä) *(6)* ja sen yläpuolella 20-25 cm paksuinen vaalea sotkuinen siltti *(4)*. Molemmat kerrokset laskivat voimakkaasti itään päin hirsiseinämää kohti. Nämä kerrokset olivat linnan rakentamisen ajalta, sillä kohta on ollut merialuetta vielä 1800-luvun alussa karttojen mukaan.

Kaikkien edellä mainittujen kerrosten päällä oli 40-100 cm paksu vaalean hiekan- ja tummanruskean kirjava sekoittunut keskikarkea hiekka *(3)*, jossa oli tiilenmuruja ja laastinmuruja. Päällä oli 70 cm soraa *(2)* ennen korkeudella 2.30 m mpy sijaitsevaa pihapinnan kiviä ja laskuhiekkaa *(1)*. Ensimmäisen kerroksen itäosassa oli 5 cm paksu rautaputki. Sora liittyy linnan aidan portin betonisiin perustuksiin.

Alimmasta vaaleasta hiekasta (eteläprofiilin 10 ja havaintopisteen 69 5) tuli koristelemattomia liitupiippujen varsipaloja, fajanssiastioiden paloja, posliiniastioiden paloja, piiposliiniastioiden paloja, punasaviastioiden paloja, lasipullojen/-astioiden erilaisia paloja, pii, palamattomia eläimen hammas ja luu (KM 40462:198-206). Yhteydestä poistettiin rautaesine, mahdollisesti saranan osa (liite 5 14) ja

poistetut löydöt:

Havaintopisteen 69 laituripuiden väleistä yhteydestä 5 tuli posliiniastian paloja, punasaviastian pala, lasiastian pala, vihertävä ikkunalasin pala, pii ja palamaton luu (KM 40462:207-212). Puiden alta yhteydestä 7 tuli piiposliiniastian pala, eläimen hampaita ja leukaluu (KM 40462:213-215).

Näytti siltä että jälleen saatiin saman rakenteen, laiturin, länsireuna esiin, mutta itäosa meni idässä korkeammalla sijaitsevan kaivannon pohjan alle. Kyseessä näyttäisi olevan linnan seiniin nähden hiukan erisuuntaisen, NNW-SSE -suuntaisen rakenteen, laiturin pohjarakenteet. Luonnollisen puhtaan hiekan (-0.12 m mpy) päällä oli sekoittunutta vaaleaa karkeata hiekkaa, jonka yläosassa oli isoja kiviä ennen N-S – suuntaisia hirsiä (0.30 m mpy). Vaalea sekoittunut hiekka meni näiden alimpien hirsien yläpuolelle. N-S – suuntaisia hirsiä oli ollut kaivannon avatulla osuudella pohjalla kaksi. Laiturin itälaita jäi maan sisään. Alimpien hirsien päällä oli mennyt 1-2 hirttä W-E -suunnassa. Niiden päällä on ollut jälleen N-S – suuntaiset hirret ja niiden päällä poistetut W-E – suuntaiset hirret ja uudestaan N-S suuntaiset hirret (0.64-0.74 m mpy). N-S – suuntaisia hirsiä oli säilynyt havaintohetkellä 3-4 hirsikertaa ja W-E – suuntaisia 1-2 hirsikerrosta. Eteläprofiilin ylimpien hirsien tasolla oli N-S – suuntaisia lankkuja useammassa tasossa. Pohjoisemmassa havaintopisteessä 67 ja 69 N-S – suuntaisia hirsiä oli vain yksi kerros ennen erisuuntaisia lankkuja. Rakenteen sisällä oli vanhoja maita ylimpien hirsien ja lankkujen tasolle (0.80 m mpy). Mahdollista, mutta epätodennäköistä, olisi että kyseessä olisi laiturin purkamisen aikaisia täyttömaita. Läntisen hirsirivin ulkopuolella kerrokset olivat sisäosaan verrattuna erilaisia. Kyseessä oli merialueen myöhemmät täyttökerrokset.

Etupihan eteläreunan kaivannossa pääportin edustalla saatiin esiin laiturin jäännös, joka näkyy vuosien 1748, 1752, 1763 ja Ruotsin vallan lopun 1800-luvun alun (s. 38) kartoissa. Tämä on ainoa kartoissa näkyvä alueen laituri 1800-luvun alkuun saakka.

Kyseessä täytyy olla ns. Erhardtin laituri, joka mainitaan useasti 1700-luvun asiakirjoissa. Laituri on purettu vuoden 1809 tulipalokartan mukaan. Laiturin pohjoispää saatiin esiin 5,5 metriä aidasta pohjoiseen. Tämä kohta on sijainnut 1800-luvun alussa rantaviivalla. Rakennetta saatiin vain katkelmallisesti esiin pituussuunnassa ja enintään 1,6 metrin leveydeltä. Pohjoispäässä se muodostui maavaraan asetetusta kolmesta N-S – suuntaisesta parrusta, joiden päällä oli poikittaisia lankkuja. Päällä saattoi olla vielä ohuelti savea ja maata. Hirsien alla oli rantavyöhykkeen karkeata sekoittunutta vaaleata hiekkaa.

Etelämpänä pohjoisprofiilista saatiin esiin vain kaksi N-S – suuntaista hirttä, joiden päällä oli poikittaisia lautoja, niiden päällä N-S – suuntaisia lankkuja ja kiviä. Mahdollisesti N-S – suuntaisia hirsiä oli kaksi päällekkäin. Tämän havaintopisteen eteläpuolella etupihan aidan luona N-S – suuntaisia hirsirivejä oli kaivannon pohjalla esillä vain yksi, mutta eteläprofiilissa kahdessa rivissä olevia hirsikertoja oli 3-4 kerrosta ja itäprofiilissa kaksi niiden väliin meneviä E-W – suuntaista hirsiriviä kahdessa eri kerroksessa. Hirret oli poistettu syvennetystä kaivannosta kaivamisen yhteydessä. Erittäin lähekkäin olevien W-E – suuntaiset hirret voivat merkitä, että tässä laiturin korkeutta on nostettu eteläprofiilissa näkyvillä uusilla hirsikerroksilla. Hirsien päällä oli säilynyt eteläprofiilissa vain N-S – suuntaisia lankkuja. Hirsien alla oli rantavyöhykkeen karkeata sekoittunutta vaaleata hiekkaa ja heti hirsien alla isompia kiviä. Rakenteen säilyneet pinnat laskivat pohjoisesta 0.90 m mpy:stä etelän 0.80 m mpy:hyn eli pinta on melko tasainen johtuen ilmeisesti laiturin purkamisesta. Puhdas hiekka laski korkeudesta 0.04 m mpy korkeuteen -0.12 m mpy.

Laiturin eteläpään rakenteiden alaosat ovat olleet merenpinnan alapuolella. Onko lankut olleet laiturin pintaa vain jotain laiturin muuta rakennetta? Ilmeisesti ei, sillä vuoden 1809 tulipalokartan mukaan se on purettu ennen Ruotsin vallan loppua. Säilynyt korkeus olisi ollut vain 20-30 cm 1800-luvun merenpinnan yläpuolella. Etupihalla portin kohdalla laiturin länsipuolella on ollut meri, sillä uudet täyttömaat menevät rantavyöhykkeen karkeaan vaaleaan hiekkaan saakka korkeudelle 0.30 m mpy.

15.11.16. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto

Maaliskuun puolivälissä 2014 pääportaikon länsipuolella linnan eteläseinästä etelään kaivettiin yli kuusi metriä pitkä ja kaksi metriä leveä N-S – suuntainen kaivanto (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 725-738**), jonka molemmista seinämistä otettiin kerrostiedot ylös. Kaivanto syveni kohti linnan seinää.

Havaintopiste 70 sijaitsi viisi metriä etelään linnan päärungon eteläseinästä ja 9,5 metriä itään länsisiivestä kaivannon itäsivulla. Havaintopiste 59 sijaitsi lähes samassa kohtaa ja sitä ei ole piirretty erikseen tämän vuoksi. Asvaltti oli korkeudella 2.78 m mpy, jolloin pihakiveys on sijainnut noin 10 cm korkeammalla. Kaivannon pohja oli valvontahetkellä 0.84 m mpy. 15 cm paksu luonnollinen puhdas maa *(15)* oli korkeudella 0.94 m mpy ja vanha maa *(11-14)* ilmeisesti korkeudella 1.59 m mpy. Selvää rajaa yläpuolisiin kerroksiin ei ollut ja yläpuolella voi olla vanhoja kerroksia *(8-10),* mahdollisesti vuoden 1808 tulipalon purkukerroksia, ehkä 23 cm. Havaintopiste 70 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 70:

187-194	asvaltti		
177-187	asvaltin alushiekka/pihakivien laskuhiekka		1
174-177	vaaleanruskea hiekka		2
158-174	karkea kivinen hiekka		3
154-158	vaalea ja harmaa hiekka		4
117-154	pilkullinen vaaleanharmaa hiekka, alareunassa tiilimurskaa		5
110-117	kellertävä hiekka		6
98-110	harmaa sekainen hiekka		7
85-98	harmaa hiekka	VANHA?	8
78-85	tumma hiekka	VANHA?	9
75-78	harmaa hiekka, tiilipaloja	VANHA?	10
48-75	*runsaasti tummanruskeita horisontaalisia viivoja vaaleanruskeassa hiekassa*		*11*
33-48	*vaalea hiekka ja kivet*		*12*
28-33	*vaaleanharmaa hiekka, tummia raitoja*		*13*
10-28	*vaalea hiekka, tummia raitoja*		*14*
0-10	*luonnollinen hiekka*		*15*

Luonnollinen puhdas hiekka korkeudella 0.94 m mpy oli 1640-luvun merenpinnan alapuolella. Yläpuoliset kerrokset näyttivät vielä rantavyöhykkeen tyypilliseltä vaalealta kerrostuneelta sekoittuneelta hiekkakerrosta.

Havaintopisteestä 70 otettiin talteen yhteydestä 11 koristelematon liitupiipun varsikatkelma ja piiposliiniastian pala (KM 40462:216-217).

Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa pääportaiden lounaispuolella. Kuvaussuunta NNE. 17.3.2014.

Havaintopiste 71 sijaitsi 3,9 metriä etelään linnan eteläseinästä ja 7,8 metriä itään länsisiivestä kaivannon länsiseinällä: Kaivannon pohjalle tehtiin koepisto, jonka pohja on korkeudella 0.76 m mpy ja pinta 2.61 m mpy. Luonnollinen puhdas maa *(17)* oli korkeudella 0.96 m mpy ja vanha maa *(11-16)* voi olla korkeudella 1.56 m mpy. Yläpuolella on 12 cm:n paksuinen nokinen hiekka (10) (sis. hiiltä, tiilimurskaa, nokea), joka voisi olla vuoden 1808 tulipalon kerrosta korkeudella 1.68 m mpy. Täälläkin

vanhojen kerrosten yläpinnan korkeuden määrittely on vaikeaa. Kerrokset *(8-9)* välillä 92-115 voivat olla vielä vanhoja tulipalon purkukerroksia korkeudelle 1.91 m mpy. Havaintopiste 71 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 71:

158-185	sora		1
145-158	valkea hiekka		2
138-145	harmaa sekoittunut hiekka		3
133-138	tiilikerros		4
131-133	vaalea hiekka		5
128-131	tummanharmaa hiekka		6
115-128	sekainen hiekka, tummia läikkiä vaaleassa hiekassa		7
108-115	tummanharmaa hiekka, joukossa hieman savea	VANHA?	8
92-108	vaaleanharmaa hiekka	VANHA?	9
80-92	*tumma hiekka, nokea, hiiltä, tiilimurskaa*		*10*
66-80	*tummanharmaa hiekka*		*11*
62-66	*tummanharmaa hiekka, hyvin savipitoinen hiekkakerros*		*12*
43-62	*vaalea hiekka, häiriöitä kerroksessa*		*13*
34-43	*vaaleanharmaa hiekka*		*14*
30-34	*tumma hiekka*		*15*
20-30	*samanlainen hiekka kuin alla, mutta sekoittunut ja kiviä.*		*16*
0-20	*luonnollinen puhdas hiekka*		*17*

Havaintopisteestä 71 otettiin talteen puhtaan maan yläpuolelta yhteydestä 16 liitupiipun pesä, kanta ja varsi. Pesän kyljessä oli kirjaimet F.R. ja päällä kruunu tai kruunuja. Lisäksi oli fajanssiastioiden paloja KM 40462:218-219).

Edellisen N-S – suuntaista kaivantoa jatkettiin kaakkoon kääntyvänä yli kahdeksan metriä kohden pääportin länsipuolta maaliskuun lopulla 2014. Kaivanto ei ollut kovin leveä, 100 cm. Kaivannon pohja oli pohjoisosan putken taitekohdassa korkeudella 1.06 m mpy (putki 1.29 mpy) ja pihan keskiosan eteläpuolella korkeudella 0.95 m mpy. Kaivanto jouduttiin ottamaan väärän koron takia uudelleen auki ja putkea nostamaan 10 cm. Arkeologi ei ollut kaivettaessa koko ajan paikalla. Kaivannon pohja oli juuri vanhan maanpinnan ylätasossa.

Linnan pääportaikon länsipuolisessa kaivannossa dokumentoitiin kaksi kohtaa. Puhdas hiekka oli itäisemmässä havaintopisteessä korkeudella 0.94 m mpy, vanha maanpinta 1.59 m mpy ja mahdollinen vuoden 1808 tulipalon purkukerros 1.82 m mpy. Toisessa havaintopisteessä korkeudet olivat vastaavasti 0.96 m mpy, 1.56 m mpy ja 1.68/191 m mpy. Vanhoja kerroksia oli ainakin 60 cm.

15.11.17. Keskisen kaapelikaivon kaivanto

Edellisen kaivannon itäpuolelle keskelle pihaa tuli maaliskuun lopulla 2014 iso kaapelikaivo (läpimitta 175 cm), jonka kansi oli korkeudella 1.95 m mpy (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 739-742**). Tämä betonikansi tuli sijaitsemaan pihatason alapuolella. Kaivoa varten oli kaivettu noin kolme metriä läpimitaltaan oleva kuoppa 0.40 m mpy:n syvyyteen saakka. Ilman arkeologien paikallaoloa kaivetun kuopan länsireunaa tehtiin syvempi koepisto ja kohdasta dokumentointiin ylös kerrokset. Havaintopiste 72 sijaitsi 10,4 metriä pohjoiseen aidasta ja 12 metriä itään matalasta länsisiivestä. Koepiston pohja oli korkeudella 0.30 m mpy. Puhdasta maata ei saatu esiin. Kerrokset *(6-13)* korkeudelle 93 cm tulkittiin vanhoiksi kerroksiksi eli korkeudelle 1.33 m mpy. Pihan kaavittu pinta oli korkeudella 1.88 m mpy. Alkuperäinen pihakiveys oli sijainnut tällä linjalla korkeudella noin 2.60 m mpy. Havaintopiste 72 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 72:

126-160	ruskea hiekka, missä vaaleita läikkiä	1
123-126	vaalea tasalaatuinen hieno hiekka	2
118-123	vaaleita ja tummia raitoja	3
115-118	tumma hiekka	4
93-115	kivenlohkareita, savisessa maassa, savi alaosastaan tummempaa, yläosastaan vaaleaa	5
82-93	*tummanharmaa hiekka, tiilenmuruja*	*6*
80-82	*vaalea hiekkaraita*	*7*
73-80	*ruskea hieno hiekka, pehmeä*	*8*
71-73	*vaalea hiekkaraita*	*9*
65-71	*ruskea hieno hiekka, pehmeä*	*10*
40-65	*harmaa hiekka, jossa tummia raitoja (orgaanisia), tiilihippuja, muutama kivi*	*11*
20-40	*vaalea hiekka, nyrkinkokoisia kiviä*	*12*
0-20	*vaalea hiekka, likainen, vähemmän kiviä*	*13*

Talteen otettiin liitupiipun jossa oli leima ’…allsrtöm’ ja alapuolella ’Stockholm’. Tekstien ympärillä on sahalaita ja palloleimaa. Kyseessä on Kungsholmenilla sijanneen Carl F. Wallströmin piipputehtaan (1768-1770) tuote. Lisäksi tuli fajanssiastioiden paloja ja punasaviastian pala (KM 40462: 220-222)

Keskisen kaapelikaivon kaivannosta ei saatu esiin puhdasta maata. Vanhoja tulkittuja kerroksia oli 73 cm. Vanha maanpinta oli korkeudella 1.33 m mpy.

15.11.18. Läntisen kaapelikaivon kaivanto

Edellisen kaivannon länsipuolelle tuli myös samanlainen kaapelikaivo (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 743-745**) maaliskuun puolivälissä 2014. Tämän kuopan kaivamista ei oltu

valvomassa, mutta kuopan pohja oli korkeudella 0.70 m mpy työmiesten mukaan. Se oli omien havaintojen perusteella kaksi rengasta korkea eli 1 metrin korkea.

Kaapelikaivoa varten kaivetun kuopan pohjoisreunaan tehtiin koepisto, jonka pohja oli korkeudella 0.71 m mpy. Puhdasta maata ei tavoitettu kuopassa. Korkeuteen 67 cm oli vanhoja kerroksia *(7-10)* eli korkeudelle 1.22 m mpy. Kaavittu maanpinta oli kohdalla korkeudella 2.00 m mpy. **Havaintopiste 73** sijaitsi 10 metriä pohjoiseen aidasta ja kuusi metriä itään länsisiivestä. Havaintopiste 73 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 73:

-130	maanpinta	1
119-122	ruskeampi hieno hiekka, pieniä tiilenmuruja	2
110-119	(ruskea) sotkuinen krs, harmahtava	3
107-110	tiilimurskaa	4
82-107	vaalea läikkäinen hiekka	5
67-82	vaaleanharmaa hiesuhiekka	6
65-67	*ruskea raita, tummempi, org. ainesta*	*7*
60-65	*kellertävä sekoittunut hiekka*	*8*
25-60	*tummanharmaa hiekka, sis. isoja kiviä, tiilenpaloja*	*9*
0-25	*vaalea sekoittunut hiekka*	*10*

Pari metriä luoteeseen olleessa havaintopiste 60:ssa luonnollinen puhdas maa saatettiin tavoittaa korkeudella 0.20 m mpy ja vanha maanpinta 1.22. mpy.

Läntisen kaapelikaivon kaivanto ei saatu myöskään puhdasta maata esiin. Vanhoja tulkittuja kerroksia oli 67 cm. Vanha maanpinta oli korkeudella 1.22 m mpy.

15.11.19. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto

Pihan luoteisosassa länsisiiven oven pohjoispuolelta lähti maaliskuussa 2014 pääportaiden länsireunaan rakennettavaa vartiokoppia kohden lämminilmaputkikaivanto 2,5 metrin leveydeltä ja 13 metrin pituudelta (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 746-749**). Kaivusyvyys tälle oli 1.30 m mpy:n korkeus eli noin 1,3-1,4 metriä alkuperäisen pihapinnan alapuolelle. Tämän ja pihan länsiosan NW-SE – suuntaisen kaivantojen risteyksen eteläkulmassa oli yksi isompi kivi ja muutamia pienempiä irrallisia. Iso kivi oli korkeudella 1.79 m mpy. Kivi oli 4,5 metriä itään länsisiivestä. Se oli myllerretyssä hiekassa, joten varmoja päätelmiä siitä ei voinut tehdä. Kyseessä saattoi olla rakennuksen kulmakivi. Sen pinta oli samalla korkeudella kuin vuonna 2011 luoteispuolelta löydetyn rakennuksen. Kyseessä oli luultavasti kuitenkin linnaan liittyviä kiviä.

Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kuvaussuunta ENE. 14.3.2014.

Kaivannon pohjoisprofiilin länsipäässä 13,8 metriä pohjoiseen aidasta ja 4,0 metriä itään matalasta länsisiivestä näkyi vähän kaivannon pohjan (1.30 m mpy) yläpuolella korkeudelle 1.58 m mpy ulottuva tumma maa. Päällä oli erilaisia hiekkoja, joita ei dokumentoitu koska alle metrin päässä oli aiemmin dokumentoitu kokonainen profiili **havaintopisteessä 61**. Samoin idempänä 15 metriä pohjoiseen aidasta ja 6,1 metriä itään matalasta länsisiivestä näkyi tummaa maata pohjoisprofiilissa korkeudella 1.52 m mpy. ja täällä kaivannon pohja oli korkeudella 1.45 m mpy. Tämän kohdan itäpuolella oli iso kivi (60x40 cm) (**kartat 2, 29; kuvat 735-736**), jonka pohjoispuolella oli otettu aiemmin korkeudet tarkemmin **havaintopisteessä 71**. Tumman kerroksen pinta oli samoilla korkeuksilla kuin havaintopisteiden 61 ja 70-71 vanhat kerrokset.

Lämminilmaputkikaivannon reunoilla oli useammassa kohdassa kiviä, jotka tulkittiin irtokiviksi tai linnan liittyviksi. Niiden alapuolella oli korkeudella 1.52-1.58 m mpy vanha maanpinta. Kaivannon pohja oli juuri hiukan sen alapuolella.

15.11.20. Pääportaikon kaivanto

Pääportaikko oli purettu toukokuun alkuun 2013 mennessä ja kohdalle oli kaivettu 2,8 metriä leveä ja 100 cm syvä kaivanto (**kartat 2 ja 29; kuvat 750-752**). Perustusseinä oli suihkupaalutettu. Kaivannon eteläprofiilissa oli 70 cm pihan väkiaikaisesta asvalttipinnasta alaspäin noin korkeudella 2.1 m mpy kaapeleita W-E – suunnassa. Portaiden molemmissa päissä kaivannossa oli pyöreät betoniset kaapelikaivot, joista kaapelit menivät ainakin pohjoiseen. Näissä kohdissa niiden päällä oli keltaiset kaapelisuojaputket noin 30-40 cm maanpinnasta. Kaivanto oli kokonaan suihkubetonin täyttämä toukokuun lopussa

Pääportaikon kaivanto. Portaikko on purettu. Kuvaussuunta W. 8.5.2013.

Huhtikuun puolivälissä 2014 lännestä tulevan ilmalämpöputken kaivanto oli kaivettu pääportaiden länsireunaan. saakka (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 753-756**). Kaivannon pohjoisprofiilissa näkyi paksulti edellisen kesän suihkupaalutuksen harmaata massaa. **Havaintopiste 74** sijaitsi purettujen portaiden eteläpuolella 2,2 metriä etelään linnasta ja 11,8 metriä itään länsisiivestä. Sen pohja oli korkeudella 1.61 m mpy ja pinta 2.79 m mpy. Havaintopiste 74 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 74:

98-120	sora	1
91-98	hieno vaalea hiekka	2
68-91	suihkubetoni	3
63-68	harmaa sotku	4
58-63	vaaleita tasalaatuinen kaapelin täyttömaa	5
0-58	ruskehtavia ja harmaita kerroksia, joissa tiilenpaloja ja nokeaa	6

Kaikki havaintopisteen kerrokset olivat linnan aikaisia.

Pääportaikon kaivanto. Portaikon edusta on kaivettu. Portaikon kohdan kaivannon suihkupaalutusmassa näkyy latan kohdalla. Havaintopiste 74 sijaitsee latan kohdalla ja 75 sitä vastapäätä. Kuvaussuunta NE. 19.3.2014.

Sitä vastapäätä dokumentoitiin eteläprofiilia. **Havaintopiste 75** sijaitsi viisi metriä etelään linnasta ja 12,1 metriä itään länsisiivestä. Kaivannon sorastettu pohja oli korkeudella 1.56 m mpy ja eteläprofiiliin tehty pieni koepisto 1.49 m mpy. Pohjalla oli 20 cm vaaleaa sekoittunutta hiekkaa *(3)* ja sen päällä kaivannon pohjatason yläpuolella 12 cm tummaa maata *(2),* joka tulkittiin vanhaksi kerrokseksi. Sen pinta oli korkeudella 1.69 m mpy. Sen päällä hienoa vaaleaharmaata hiekkaa ym. *(1).* Suora seinä ulottui korkeudelle 2.09 m mpy: Voimakkaasti viistetyn seinämän takana kaavittu maanpinta oli korkeudella 2.43 m mpy. Pihakiveys oli sijainnut portaiden edessä korkeudella 2.91 m mpy. Tähän kaivantokohtaan tuli iso betoninen kaapelikaivo. Havaintopiste 75 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 75:

32-60	vaalea hiekka ym	1
20-32	*tumma maakerros*	*2*
0-20	*vaalea sekoittunut hiekka*	*3*

Huhtikuun lopussa 2014 pihan pääportaiden edessä kaivettiin (**kartat 2, 29 ja 46; kuvat 757-762**). Itäiseen kellariin johtavan oven edestä puhdistettiin pieni alue tasossa (1.75 m mpy) ja pohjoisprofiili. Tasossa oli esillä vaalea silttikerros. Profiilin juureen tehtiin pieni koepisto, **havaintopiste 76**, 2,3 metriä etelään linnasta ja 21,5 metriä itään länsisiivestä. Vaalea sekoittunut silttikerros jatkui koepiston itäpuoliskossa. Samaa ”tiikerimaata” oli tavattu muuallakin pihan itäosassa. Profiilin länsiosa oli tummempaa ja siellä oli metalliputki (6 cm). Länsiosa on kaivettu putken takia myöhemmin auki. Itäosassa oli kerroksellisempaa hiekkamaata. Se oli linnan rakentamisen aikaista täyttömaata. Maiden raja meni koepiston kohdalla. Havaintopisteen pohja oli korkeudella 1.21 m mpy ja maanpinta 2.63 m mpy. Havaintopiste 76 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 76:

125-142	sora	1
107-125	vaaleanruskea siltti	2
90-107	suihkubetoni	3
65-90	karkeaa hiekka ja kiviä	4
30-65	erilaisia hiekkoja raitoina, kellertäviä, ruskeita, tummempia	5
27-30	harmahtava savinen/silttinen hiekka	6
14-27	vaalea siltti, likainen	7
0-14	vaalean siltin raidoittama tumma maa	8

Vanhoja kerroksia ei ollut havaintopisteessä. Kerroksesta löydettiin piiposliiniastian pala, punasaviastian pala ja lasikuona, jotka poistettiin (liite 5 poistetut löydöt: 148-150.

Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla pohjoisseinän kohdalla. Kuvaussuunta W. 30.4.2014.

Havaintopiste 77 sijaitsi metrin etelämpänä. Itäpään tasosta kaivettiin pieni koepisto, jonka pohja oli korkeudella 0.74 m mpy ja pinta 1.67 m mpy. Havaintopiste 77 sisälsi seuraavat kerrokset alhaalta ylös (cm):

Havaintopiste 77:

14-93	tiikerihiekka	1
14-60	*erilaisia vanhoja kerroksia; alaosassa harmaata hiekkaa/savea yläosassa tummaa hiekkaa, jossa ruskeita raitoja ym*	*2*
0-14	*kivinen hiekkainen maa*	*3*

0-60 cm olivat vanhoja kerroksia *(2-3),* joten vanhojen kerrosten yläpinta oli korkeudella 1.34 m mpy.

Täältä otettiin talteen fajanssiastian pala yhteydestä 2 (KM 40462:223).

Pihalle tuli tasoitetun maanpinnan päälle soraa ja raudoitettu betonikerros, jossa oli lämmitysputkisto. Betonikerroksen päälle tuli vielä kivien laskuhiekka ja nupukivet vanhan pihakiveyksen tasoon.

Pääportaikon portaat purettiin ja alue injektoitiin. Kohdalla oli kaivusyvyydessä enimmäkseen linnan vanhempia ja uudempia täyttömaita. Portaiden länsipään edustalla vanha maanpinta oli esillä korkeudella 1.69 m mpy ja itäpäässä korkeudella 1.34 m mpy. Ne sopivat ympäristön muiden havaintopisteiden korkeuksiin.

<u>Yhteenveto etupihasta</u>: Etupihalle tuli runsaasti erilaisia kaivoja, putkilinjoja, pollareita ja lämminilmakanavia. Etukäteen arkeologeille oli annettu vaikutelma että kyseessä oli vain vanhojen linjojen uusimisista, jolloin kaupunginmuseossa oltiin varauduttu vain valvontaan. Kohdat olisi ollut parempi kaivaa arkeologisesti etukäteen. Nyt jouduttiin seuraamaan kaivantojen kaivamista ja pysäyttämään kaivaminen rakenteiden ja kaivausalueiden keskelle tehtyjen maaleikkausten dokumentoinnin ajaksi. Erikokoisten ja -syvyisten kaivantojen muita profiileita dokumentoitiin myös ja niiden pohjille tehtiin vielä luonnollisen puhtaan maan tavoittamiseksi koepistoja. Joitakin alueita kaivettiin tasossa. Alueen kaivaminen tapahtui hyvässä yhteistyössä, paitsi valvonnan loppupuolella laiturin alueella kaivamisesta ei ilmoitettu arkeologeille. Tällöin menetettiin laiturin rakenteista tarkempia tietoja.

Vuoden 1809 palokartan mukaan etupiha oli ollut merialuetta kaupungin perustamisesta aina 1800-luvun alkuun matalan länsisiiven eteläosasta matalan itäsiiven pohjoisosaan vedetyn SW-NE – suuntaisen viivan eteläpuolella. Toisessa edellistä vanhemmassa Ruotsin vallan lopun kartassa rantaviiva on jo merkitty osittain etelämmäksi ennen tätä aikaa.

Etelään loivasti viettävä kivetty etupiha sijaitsi korkeudella 3.03 – 2.29 m mpy. Etupihalla oli ylimpänä linnan rakentamisen aikaisia etupihan maankohottamiseen ja meren täyttämiseen käytettyjä täyttömaita pihan pohjoisosassa noin 1,3-2,00 metriä riippuen oliko täyttö tapahtunut kuivalle maalle vai rantavyöhykkeellä (ks. kartta 47). Etelässä entisellä merialueella täyttöä oli noin 1,2-2,00 metriä. Laajalti oli myös uudempia täyttömaita, jotka menivät syvemmällekin vanhoihin kerroksiin. Ne olivat peruja eri-ikäisistä syvistä putkikaivannoista, tiilikaivoista ja matalimmista kaapelikaivannoista. Linnan seinien kohdat oli avattu syvälle megapaalutuksen aikana 1960-luvun alussa.

Niiden alla oli pihan eteläreunassa entisellä rantavyöhykkeellä ja vesialueella keskimäärin yhden metrin verran vanhoja kerroksia, joiden yläpinnat olivat muinaisen rannan lähellä noin korkeudella 1.10 m mpy. Luoteessa ylemmällä maalla vanhoja kerroksia oli noin 60 cm ja vanha maanpinta oli korkeudella 1.50-1.60 m mpy. Kerrosten erottaminen useilla havaintopisteillä uudemmista täyttökerroksista oli vaikeaa. Havaintopisteissä ei näkynyt mitään selviä rajapintoja kuten aukion/kadun kiveyksiä tai palokerroksia. Vanhat kerrokset tarkoittavat tässä kaikkia kerroksia ennen linnan rakentamista. 1600- ja 1700-luvun kerrokset ovat ohuempina alimpana ja vanhan vesialueen kohdalla niiden on täytynyt muodostua korkeuksien perusteella vesialueelle. Alimpana kerroksena oli useasti harmaassa ja/tai sen yläpuolella karkeassa vaaleassa hiekassa kiviä, tiilenpaloja, orgaanista ainesta ja pieniä esinelöytöjä. Luonnollinen puhdas maa sijaitsi entisellä vesialueella pihan kaakkoisosassa 10-20 cm nykyisen merenpinnan alapuolella, vanhalla rantavyöhykkeellä merenpinnan tasolla ja pihan luoteiskulmassa korkeudella noin 1.00 m mpy.

Etupihalta ei tullut paljonkaan vanhempia kiinteitä rakenteita. Etupihan luoteisnurkassa kaivannon pohjoispäässä tuli esiin muutama vuonna 2011 tutkitun pienen rakennuksen perustuskiviä, mutta tätä aluetta ei tarvinnut kaivaa tällä kertaa. Pihan lounaisosassa tuli isojen kivien keskittymä entisen rannan suuntaisesti. Kyseessä on laiturin maatuet ja rannan korottaminen. 1800-luvun alun kartat osoittavat kohtaan leveän laiturin. Kivien välistä tuli kaksi rahaa, joista toinen nuorempi ajoittuu vuoteen 1765. Laituri on rakennettu 1700-luvun lopulla tai mahdollisesti vuoden 1802 jälkeen liittyen kaupungille

lohkottuun vesijättömaahan. Vuoden 1809 tulipalokartassa laiturin tonttialueen rajaa on muutettu siten että laituri on siirtynyt pois tonttialueelta ja samalla sitä oli pidennetty.

Pihan eteläosan keskellä, pääportin kohdalla, tuli esiin maaleikkauksissa ja kaivantojen pohjalla poikittaisia ja pitkittäisiä hirsiä ja niiden päällä horisontaalisia lautoja pitkittäin ja poikittain. Kyseessä oli vuosien 1748, 1752, 1763 ja 1800-luvun alun Ruotsin vallan lopun (s. 38) kartoissa samassa kohdassa näkyvä alueen ainoa NNW-SSE – suuntainen laituri, useasti mainittu Erhardtin laituri. Se jatkui syvemmän kaivannon itäpuolelle kaivamattomiin kerroksiin, joten sen leveyttä ei saatu selville. Valvonta-alueella sille saatiin pituutta 4,7 metriä ja leveyttä 1,6 metriä. Sen pohjoispäätä ei saatu esille. Laiturin eteläpää on sijainnut Linnanallaksen pohjoisreunan kohdalla. Länsipuolella se rajautui pihalla mereen kuten toinen Ruotsin vallan loppuajan kartta (s. 38) osoittaa. Laituri on purettu ennen vuoden 1808 tulipaloa tulipalokartan mukaan.

Rakenteessa ei ole kyse vuoden 1694/1707 kartassa näkyvistä meriaitoista, jotka ovat sijainneet hiukan pohjoisempana.

Pihan itäosassa tuli W-E – suuntaisia hirsiä vanhoista alimmista kerroksista. Niihin ei liittynyt muita rakenteita ainakaan kaivantojen kohdalla. Ne saattoivat olla rannalle joutuneita/laitettuja hirsiä, joita on käytetty jollain lailla hyväksi (veneen veto/rannan täyttö/meri-aitta?).

Itäsiiven ja etupihan itäsivun havaintojen perusteella näyttää että kyseiset merialueet on täytetty 1800-luvn vaihteessa itäisen tontin kohdalta sivun 38 kartan mukaisesti jo ennen linnan rakentamista toisinkuin vuoden 1809 palokartta esittää. Itäisen tontin länsipuolella keskellä etupihaa on sijainnut NNW-SSE – suuntaisen Ehrandtin laiturin pohjoispää. Se näkyy vuosien 1748, 1752, 1763 ja 1800-luvun alun kartoissa. Samoin pihan länsiosan eteläreunan vielä 1800-luvun alussa merenpinnan alapuolella sijainneet kerrokset on peitetty 1700-luvun jälkipuoliskolla puolimetriä paksulla kivi- ja hiekkakerroksella, jotka liittyvät pihan länsilaitaan tehtyyn laituriin. Se on tosin voitu tehdä vasta vuoden 1802 jälkeen, jolloin alueelta lohkaistiin vesijättömaata kaupungille.

Pihan ja matalan itäsiiven eteläosassa 1700-luvun loppupuolella ja 1800-luvun ensivuosina merenpinnan alapuolella pääosin 0.25-0.50 m mpy:n korkeudella sijainneita vanhoja kerroksia on korotettu edellä mainituissa töissä merenpinnan yläpuolelle noin korkeudelle 1.10 m mpyn. Pihan koillisosa, myös vanha merialue, oli jo tällä korkeudella. Maanpinta nousi loivasti luoteeseen päin ollen etupihan luoteisosassa korkeudella 1.60 m mpy.

6. VALVONNAN TULOKSET

Presidentinlinnan rakennetutkimusten ja peruskorjauksen yhteydessä vuosina 2010-2014 tehtiin arkeologisia kaivauksia ja valvontaa. Helsingin kaupunginmuseon tutkijat tarkastivat vuonna 2010 perustuksien kuntokartoituksen takia tehdyt pari kuoppaa etupihalla päärungon eteläseinän kohdalla. Vuosina 2011-2012 kaupunginmuseo valvoi päärungon kellareiden ensimmäistä syventämistä ja matalan länsisiiven kellarittoman tilan tyhjentämistä ja etupihalta edelliseen tilaan johtavan työkäytävän tekoa.

Toisessa vaiheessa vuosina 2013-2014 Museovirasto kaivoi tammi-maaliskuussa 2013 koko sisäpihan. Museovirasto oli tutkinut pihan länsiosaa jo vuonna 1997. Museoviraston lopetettua linnan sisäosien rakennustöiden arkeologinen valvonta siirrettiin kaupunginmuseon hoidettavaksi. Aktiivinen valvonta kesti huhtikuusta 2013 kesään 2014. Tänä aikana tarkoitus oli dokumentoida etupäässä linnaa edeltäviä kerrostumia ja rakenteita, mutta linnan rakenteiden kuten puuarinoiden, kellareiden mukulakivetykset, linnaan liittyvien tuntemattomien kellareiden ja rakennusten dokumentoinnit veivät runsaasti aikaa, mutta tuottivat runsaasti tietoa linnan perustuksista ja rakenteista.

Työt tehtiin tuntiveloituksena, joten paikalla ei ollut koko ajan arkeologia valvomassa rakennustöitä. Työmaalla käytiin säännöllisesti, välillä tiiviimmin ja välillä harvemmin tarpeen mukaan. Dokumentointia vaikeutti rakennustöiden periodimaisuus. Samaa tilaa tehtiin vaiheittain; tilaa syvennettiin, suihkupaalutettiin, syvennettiin lisää jostakin kohtaa, perustusmuuri valettiin jollekin pätkälle, seuraavaksi kaivettiin syvemmäksi vierestä puupaalujen repimiseksi perustusmuurin alta ym.

Useimmiten dokumentointi oli profiilien dokumentointia. Raportissa erilaisia havaintopisteitä tuli 77 kpl, mutta havaintokohtia oli todellisuudessa runsaasti enemmän. Raporttiin valittiin vain joitakin tärkeimpiä kohteita. Linnan sisällä havaintopisteet koskivat suurimmaksi osaksi linnan puuperustuksia tai pohjoissiivessä linnaa edeltäviä 1800-luvun lopun rakennusraunioita ja niiden kerrostumia. Linnaa edeltäviä kerroksia tavattiin linnan sisällä vain länsisiiven pohjoisosassa, päärungon itäosassa ja matalissa sivusiivissä pienillä alueilla.

Isompia alueita tasossa, dokumentointikohtia, oli arkeologisen tutkimuksen takia auki sisätiloissa harvemmin. Pohjoissiipeen 1900-luvun alussa liitetyllä alueella oli neljän sen aikakauden rakennuksen raunioita; portaikko, kivisiä perustusmuureja, tiilikellari ja pihan mukulakiveystä. Päärungon itäosassa kaivettiin poikkeuksellisesti tilan poikki menevä puuarina esiin. Täältä tuli esiin tällä kertaa myös ainoa linnan kellareiden alkuperäinen mukulakivilattia, joka oli muualla tuhottu käytännössä kokonaan jo ennen vuosien 2011-2012 korjausvaihetta. Puuarinan vierestä tuli kapeilta alueilta hiekkakerroksia, joista alimmat olivat linnaa edeltävältä ajalta mm. löytöjen perusteella

Matalissa siipirakennuksissa kummankin eteläpäästä oli kellarit, joista ei ollut tarkempaa arkistotietoa. Läntisen siiven kellari oli purettu ja täytetty, mutta itäisen siiven kellari oli käyttökunnossa. Molemmat kellarit dokumentoitiin ennen kuin ne purettiin uusien kellareiden tieltä. Läntisen kellarin oletetun lattitason alapuolisia kerroksia pystyttiin dokumentoimaan tilan keskellä. Alla oli alle metrin vanhoja kerroksia. Luonnollinen puhdas hiekkamaa oli nykyisen merenpinnan korkeudella tai hiukan yläpuolella, joten vanhojen kerroksien on täytynyt osittain muodostua vesialueelle 1600- ja 1700-luvuilla

korkeamman merenpintatason takia. Karttojen perusteella puolet eteläisimmästä tilasta, havaintopisteiden kohdat, on ollutkin merialuetta.

Itäisen matalan siiven alaosan tutkimus oli haasteellista rakennustöiden kaivamistavan takia ja eteläosan pohjaveden takia. Dokumentointia pystyttiin tekemään usein vain perustusmuurien kohdilla. Sisäosassa oli kaksi valtavaa poikittaista perustusmuuria ja sisä- ja ulkoseinien kohdalla 1960-luvun alun megapaalutusta. Edellisten kaivamistyöt ovat sotkeneet kerroksia tehokkaasti.

Vuonna 1640 siipi on sijainnut kokonaan merialueella, sillä merenpinta on ollut noin 110 cm nykyistä korkeammalla. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan käytännössä koko siipi on sijainnut edelleen merialueella. Vain pieni osa luoteiskulmasta oli merenpinnan yläpuolella. Vuoden 1809 kartan perusteella, jolloin meri sijaitsi noin 60 cm nykyistä korkeammalla, yli puolet siiven alueesta oli vielä merialuetta. Toisessa edellistä hiukan vanhemmassa 1800-luvun alun kartassa siiven ja sen lähin länsipuolinen alue on merkitty jo täytetyksi ennen linnan rakentamista, merialueen suurempaa täyttämistä ja pihatason kohottamista 1810-luvulla.

Siiven pohjois- ja keskiosissa 1. kerroksen lattiarakenteiden (pinta 3.68 m mpy) alapuolella oli noin 2,5 metriä paksu yhtenäiseltä näyttävä löydötön täyttöhiekkakerros siiven kahden poikittaisten perustusmuurien alapinnan korkeudelle. Kerros ulottui siiven keskiosassa keskimäärin korkeuteen 1.00 m mpy saakka. Siiven ulkoseinien puuarinan yläpinta ja sen yläpuolisen kiviperustan alapinta olivat korkeudella 0.50-0.60 m mpy.

Edellinen täyttökerros on linnan rakentamisajalta 1810-luvulta ja megapaalutuksen ajalta 1960-luvun alusta. Siivessä täyttökerroksen ja kiviperustoiden alla oli säilynyt erilaisia vanhoja hiekkakerroksia ja luonnollisia kerroksia 80-140 cm, joista vanhoiksi (-1810) ennen linnan rakentamista 1810-luvulla laskettavia kerroksia oli 25-108 cm. Etupihan vanhoiksi tulkittujen kerrosten yläpinnat sijaitsivat samoilla korkeuksilla.

Vanhoiksi kerroksiksi tulkituista kerroksista ylimpien täytyy olla juuri ennen linnan rakentamista tehtyjä vesialueen täyttöjä niiden pintakorkeuksien ja vanhojen karttojen perusteella. Samoista syistä vain aivan alimmaiset kerrokset, 25-60 cm, voivat olla vanhempia 1600- ja 1700-lukujen kerroksia ennen puhtaita hiekkoja ja savea. Ne ovat olleet vuoden 1809 merenpintatason alapuolella siiven etelä- ja keskiosissa. Siiven pohjoispäässä ne ovat olleet merenpinnan yläpuolella.

Puhdas luonnollinen hiekka oli siiven luoteiskulmassa korkeudella 0.40 m mpy, keskiosan pohjoispuolella 0.08-0.21 m mpy ja eteläpäässä joitakin senttejä nykyisen merenpinnan alapuolelle. Puhtaiden maiden korkeudet merkitsevät että niiden on täytynyt olla koko siiven alueella vielä vuonna 1809 silloisen merenpintatason alapuolella. Samoin näiden korkeuksien, etupihan havaintojen ja vanhojen karttojen perusteella luonnollisen puhtaan maan päällä on voinut olla vain suurimmassa osaa siipeä vain ohuelti vanhoja kerroksia, jotka ovat muodostuneet pääasiassa vesialueelle.

Siiven eteläosan kellarin lattia oli korkeudella 1.65 m mpy eli huomattavasti nykyisen ja 1800-luvun merenpinnan yläpuolella. Siiven sisäpuolelta kellarin eteläseinän pohjoispuolelta sen lattian alta tuli muutamia hirsiä toisiinsa nähden poikittain korkeudelta 0.00-0.20 m mpy. Ne saattoivat olla korkeuden perusteella siiven kellarin seinien perustusten tukemiseen liittyviä, sillä ne sijaitsivat samalla korkeudella kuin

perustusten hirsiarinan alimmat hirret. Epätodennäköisempää on että ne olisivat linnaa edeltäviä 1800-luvun alun rakenteita.

Itäsiiven ja etupihan itäosan havaintojen perusteella näyttää että kyseiset alueet on täytetty Ruotsin vallan lopun kartan (s. 37) mukaisesti jo ennen linnan rakentamista toisinkuin vuoden 1809 palokartta esittää. Samoin pihan keski- ja länsiosien eteläosat on täytetty jo ennen linnan rakentamista vanhoiksi kerroksiksi tulkittujen kerrosten korkeuksien perusteella. Maanpinta on sijainnut näillä alueilla ennen linnan rakentamista suunnilleen korkeudella 1.00- 1.10 m mpy. Siiven pohjoisosassa vanhalla maa-alueella on ollut mahdollisesti noin 65 cm ja merialueella eteläpäässä jo suunnilleen 130 cm vanhoja kerroksia.

Sisäpihalla ja porttikongissa tehtiin havaintoja linnan rakenteista, peruskalliosta ja puhtaiden maiden korkeuksista. Mariankadun jalkakäytävän kohdalla näkyi vain putkia ja kaapeleita.

Etupihalle tuli runsaasti erilaisia kaivoja, putkilinjoja, pollareita ja lämminilmakanavia. Etukäteen arkeologeille oli annettu vaikutelma että kyseessä oli vain vanhojen linjojen uusimisista, jolloin kaupunginmuseossa oltiin varauduttu vain valvontaan. Kohdat olisi ollut parempi kaivaa arkeologisesti etukäteen. Nyt jouduttiin seuraamaan kaivantojen kaivamista ja pysäyttämään kaivaminen rakenteiden ja kaivausalueiden keskelle tehtyjen maaleikkausten dokumentoinnin ajaksi. Erikokoisten ja -syvyisten kaivantojen muita profiileita dokumentoitiin myös ja niiden pohjille tehtiin vielä luonnollisen puhtaan maan tavoittamiseksi koepistoja. Joitakin alueita kaivettiin tasossa. Alueen kaivaminen tapahtui hyvässä yhteistyössä, paitsi valvonnan loppupuolella laiturin alueella kaivamisesta ei ilmoitettu arkeologeille. Tällöin menetettiin laiturin rakenteista tarkempia tietoja.

Vuoden 1809 palokartan mukaan etupiha oli ollut merialuetta kaupungin perustamisesta aina 1800-luvun alkuun matalan länsisiiven eteläosasta matalan itäsiiven pohjoisosaan vedetyn SW-NE – suuntaisen viivan eteläpuolella. Toisessa edellistä vanhemmassa Ruotsin vallan lopun kartassa rantaviiva on jo merkitty osittain etelämmäksi ennen tätä aikaa.

Etelään loivasti viettävä kivetty etupiha sijaitsi korkeudella 3.03 – 2.29 m mpy. Etupihalla oli ylimpänä linnan rakentamisen aikaisia etupihan maankohottamiseen ja meren täyttämiseen käytettyjä täyttömaita pihan pohjoisosassa noin 1,3-2,00 metriä riippuen oliko täyttö tapahtunut kuivalle maalle vai rantavyöhykkeellä. Etelässä entisellä merialueella täyttöä oli noin 1,2-2,00 metriä. Laajalti oli myös uudempia täyttömaita, jotka menivät syvemmällekin vanhoihin kerroksiin. Ne olivat peruja eri-ikäisistä syvistä putkikaivannoista, tiilikaivoista ja matalimmista kaapelikaivannoista. Linnan seinien kohdat oli avattu syvälle megapaalutuksen aikana 1960-luvun alussa.

Niiden alla oli pihan eteläreunassa entisellä rantavyöhykkeellä ja vesialueella keskimäärin yhden metrin verran vanhoja kerroksia, joiden yläpinnat olivat muinaisen rannan lähellä noin korkeudella 1.10 m mpy. Luoteessa ylemmällä maalla vanhoja kerroksia oli noin 60 cm ja vanha maanpinta oli korkeudella 1.50-1.60 m mpy. Kerrosten erottaminen useilla havaintopisteillä uudemmista täyttökerroksista oli vaikeaa. Havaintopisteissä ei näkynyt mitään selviä rajapintoja kuten aukion/kadun kiveyksiä tai palokerroksia. Vanhat kerrokset tarkoittavat tässä kaikkia kerroksia ennen linnan rakentamista. 1600- ja 1700-luvun kerrokset ovat ohuempina alimpana ja vanhan

vesialueen kohdalla niiden on täytynyt muodostua korkeuksien perusteella vesialueelle. Alimpana kerroksena oli useasti harmaassa ja/tai sen yläpuolella karkeassa vaaleassa hiekassa kiviä, tiilenpaloja, orgaanista ainesta ja pieniä esinelöytöjä. Luonnollinen puhdas maa sijaitsi entisellä vesialueella pihan kaakkoisosassa 10-20 cm nykyisen merenpinnan alapuolella, vanhalla rantavyöhykkeellä merenpinnan tasolla ja pihan luoteiskulmassa korkeudella noin 1.00 m mpy.

Etupihalta ei tullut paljonkaan vanhempia kiinteitä rakenteita. Etupihan luoteisnurkassa kaivannon pohjoispäässä tuli esiin muutama vuonna 2011 tutkitun pienen rakennuksen perustuskiviä, mutta tätä aluetta ei tarvinnut kaivaa tällä kertaa. Pihan lounaisosassa tuli isojen kivien keskittymä entisen rannan suuntaisesti. Kyseessä on laiturin maatuet ja rannan korottaminen. 1800-luvun alun kartat osoittavat kohtaan leveän laiturin. Kivien välistä tuli kaksi rahaa, jotka ajoittuvat 1760-luvulle. Laituri on rakennettu 1700-luvun lopulla tai mahdollisesti vuoden 1802 jälkeen liittyen kaupungille lohkottuun vesijättömaahan. Vuoden 1809 tulipalokartassa laiturin tonttialueen rajaa on muutettu siten että laituri on siirtynyt pois tonttialueelta ja samalla sitä oli pidennetty.

Pihan eteläosan keskellä, pääportin kohdalla, tuli esiin maaleikkauksissa ja kaivantojen pohjalla poikittaisia ja pitkittäisiä hirsiä ja niiden päällä horisontaalisia lautoja pitkittäin ja poikittain. Kyseessä oli vuosien 1748, 1752, 1763 ja 1800-luvun alun Ruotsin vallan lopun (s. 38) kartoissa samassa kohdassa näkyvä alueen ainoan NNW-SSE – suuntaisen laiturin, useasti mainitun Erhardtin laiturin alaosan jäännökset. Se jatkui syvemmän kaivannon itäpuolelle kaivamattomiin kerroksiin, joten sen leveyttä ei saatu selville. Avatuilla alueella sille saatiin pituutta 4,7 metriä ja leveyttä 1,6 metriä. Sen pohjoispäätä ei saatu esille. Laiturin eteläpää on sijainnut Linnanallaksen pohjoisreunan kohdalla. Länsipuolella se rajautui pihalla mereen kuten toinen Ruotsin vallan loppuajan kartta (s. 38) osoittaa. Laituri on purettu ennen vuoden 1808 tulipaloa tulipalokartan mukaan.

Rakenteessa ei ole kyse vuoden 1694/1707 kartassa näkyvistä meriaitoista, jotka ovat sijainneet hiukan pohjoisempana.

Pihan itäosassa tuli yksitellen joitakin W-E – suuntaisia hirsiä vanhoista alimmista kerroksista. Niihin ei liittynyt muita rakenteita ainakaan kaivantojen kohdalla. Ne saattoivat olla rannalle joutuneita/laitettuja hirsiä, joita on käytetty jollain lailla hyväksi (veneen veto/rannan täyttö/meri-aitta?).

Itäsiiven ja etupihan itäsivun havaintojen perusteella näyttää että kyseiset merialueet on täytetty 1800-luvun vaihteessa itäisen tontin kohdalta sivun 38 kartan mukaisesti jo ennen linnan rakentamista toisinkuin vuoden 1809 palokartta esittää. Itäisen tontin länsipuolella keskellä etupihaa on sijainnut NNW-SSE – suuntaisen Ehrandtin laiturin pohjoispää. Se näkyy vuosien 1748, 1752, 1763 ja 1800-luvun alun kartoissa. Samoin pihan länsiosan eteläreunan vielä 1800-luvun alussa merenpinnan alapuolella sijainneet kerrokset on peitetty 1700-luvun jälkipuoliskolla puolimetriä paksulla kivi- ja hiekkakerroksella, jotka liittyvät pihan länsilaitaan tehtyyn laituriin. Se on tosin voitu tehdä vasta vuoden 1802 jälkeen, jolloin alueelta lohkaistiin vesijättömaata kaupungille.

Pihan ja matalan itäsiiven eteläosassa 1700-luvun loppupuolella ja 1800-luvun ensivuosina merenpinnan alapuolella pääosin 0.25-0.50 m mpy:n korkeudella sijainneita vanhoja kerroksia on korotettu edellä mainituissa töissä merenpinnan yläpuolelle noin korkeudelle 1.10 m mpyn. Pihan koillisosa, myös vanha merialue, oli jo tällä

korkeudella. Maanpinta nousi loivasti luoteeseen päin ollen etupihan luoteisosassa korkeudella 1.60 m mpy.

Linnan sisällä lattioiden alla sekoittuneissa kerroksissa oli välillä runsaasti linnan rakentamisajan tai myöhempien kausien esinekatkelmia. Niistä otettiin talteen myöhempää tarkastelua varten vain osa. Ne poistettiin luetteloinnin jälkeen uudehkoina esinekatkelmina kuten myös vanhat esineet sekoittuneista kerroksista ja rautanaulat vanhoista kerroksista (liite 5 Poistetut löydöt). Linnan sisällä vanhoja matalan länsisiiven eteläosassa, länsisivun pohjoisosassa, päärungon itäosassa ja matalassa itäsiivessä. Näiltä alueilta saatiin jonkin verran esineistöä etupäässä profiilien puhdistuksessa. Etupihalla vanhoista kerroksista löydettiin runsaammin vanhaa esineistöä profiilien puhdistamisen yhteydessä. Pienellä yhteyskaivausalueella löytöjen määrä kasvoi heti huomattavasti. Vanha esineistö oli punasavikeramiikka-, fajanssi- ja piiposliiniastioiden paloja, lasipullojen/-astioiden paloja, liitupiipun paloja ja muuta tyypillistä löytöaineistoa. Niiden perusteella pystyi todentamaan teoriaa rantavyöhykkeen täyttämisteoriasta, sillä uudempaa keramiikkaa sijaitsi alimmissa kerroksissa. Etupihan merialueen täyttäminen on tapahtunut vasta 1700-luvun lopussa.

Presidentinlinnan etupihan makrofossiilit kuvastavat selvästi voimakasta ihmistoiminnan vaikutusta tontilla runsaan kulttuurinseuralaislajiston ja hyötykasvien muodossa. Tämän ohella löydetty kosteikko- ja rantakasvien lajisto indikoi merenrantaympäristöä. Merestä kertovat myös kotilo- ja simpukkalöydöt. Löydöt osoittavat selvää poikkeamaa Presidentinlinnan sisäpihan makrofossiileista eli tonttien erilaista funktiota. Samoin materiaalissa on paljon kasveja, joita ei löydy muista Helsingin makrofossiiliaineistoista.

Puutarhakasvien siemenet olivat aineistossa suhteellisen kuluneita, mikä voi viitata niiden ensisijaiseen kerrostumiseen puutarhamaahan (esimerkiksi MN 1:een havaintopisteessä 58) ja vasta toissijaisesti, siirrettynä, kerrostumiseen paremmin säilyttävään kontekstiin (MN 7:n kosteaan vesijättömaahan dokumentointikohdassa 21).

Vuosien 2010-2014 kaupunginmuseon valvontojen ja Museovirastojen kaivausten jälkeen presidentinlinnan sisätiloissa ja sisäpihalla ei ole enää odotettavissa vanhoja linnaa edeltäviä kerroksia. Pohjoissiiven lattioiden alle jäi 1800-luvun lopun rakennustenjäännöksiä, vaikka osa niistä purettiin. Osa niistä on linnan seinien perustuksia. Linnan etupihalla, lähinnä keskiosassa, uusien kaapeli- ja putkilinjojen ym välissä ja osittain myös alapuolella on säilynyt vanhoja kerroksia. Nyt ne sijaitsevat pihakiveyksen lämmitysputkien betonikerroksen alapuolella muuttuvissa olosuhteissa.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTO

Helsingin kaupunginmuseo:

Beskrifning till Hellsingfors Stadz Tompter och åkrar, såsom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade" Kopio alkuperäisestä, Ruotsissa sijaitsevasta asiakirjasta Lantmät. lev. 1892 nr. 27 (kartavd.st.form.).RA

Helsingin kaupunginarkisto(HKA):

Berndt Aminoffin kokoelma
Maistraatinarkisto

PAINAMATON AINEISTO

Teemu Mökkönen: Helsinki – Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2002.

Tuuli Pöyhiä 2007/2008/2010: Presidentinlinnan rakennushistoriallinen selvitys. Tasavallan presidentin kanslia.

KIRJALLISUUS

Berndt Aminoff – Leo A. Pesonen 1992: Helsingin kadunnimistön synty ja kehitys vuoteen 1946 mennessä. Helsingin kadunnimet. *Helsingin kaupungin julkaisuja 24.* Helsinki.

Yrjö Blomstedt 1992: Kauppakartanosta keisarilliseksi palatsiksi ja tasavallan presidentin linnaksi. *Linna – The Presidential Palace.* Toim. J. Kalela et al. Keuruu.

Eirik Hornborg 1950: Ajanjakso 1721-1809. *Helsingin kaupungin historia II.* Helsinki.

Juhani Kostet 1995: Cartographia urbium Finnicarum – Suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa.

Pekka Kärki 1981: Helsinkiläisiä porvaristaloja pikkuvihan aattona. *Narinkka 1981.*Helsingin kaupunginmuseo.

Tiina Merisalo 1995: Sederholmin kivitalo - porvaristalon vaiheita hyödyn ajalta

1990-luvulle. Narinkka 1995.

Oscar Nikula 1969: Augustin Ehrensvärd. *Skrifter utgifna av Svenska Literatursäkllskapet i Finland nr 380.*

Kaija Ollila – Kirsti Toppari 1975: Puhvelista Punatulkkuun. *Helsingin vanhoja kortteleita.* Helsinki.

Eino O. Suolahti 1950: Ensimmäinen Vironniemen Helsinki (1640—1721*). Helsingin kaupungin historia I.* Helsinki.

O. Stenius (toim.) 1969: Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.

Birger Åkerman1937: Bouppteckningar i Helsingfors stad 1679-1808. *Suomen sukututkimuseuran julkaisuja XIII.* Helsingfors.

KARTAT

Geometrisk Grundritning Öfwer Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätta ANNO 1696 af Sahl Lars Forssell renoverat och beskrefwen Anno 1707. Alkuperäinen Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format)

Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors, jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärck. 1721. Kopioinut Johan Cronhielm. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum IX nr 99.

Proiect Öfwer Helsingfors Stads Anläggning. Axel Löwen 1723. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 1.

Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Broberget samt Helsingfors stad, Allekirjoittaneet A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe 1752. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 51.

Geographisk Charta öfwer Hellsingfors Stad Med dess närmaste belägenhet. A. E. Gete 1763. Alkuperäinen Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 57.

Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d,1 7 November 1808. O.N. Wahlberg (A. Silvan, J.V. Ekwall). HKM. XIV:17.

Uudelleenrakentamisen edistymisestä kuvaava kartta. Anders Kocke 1820. Kansallisarkisto.

KARTTALUETTELO

KARTTALUETTELO

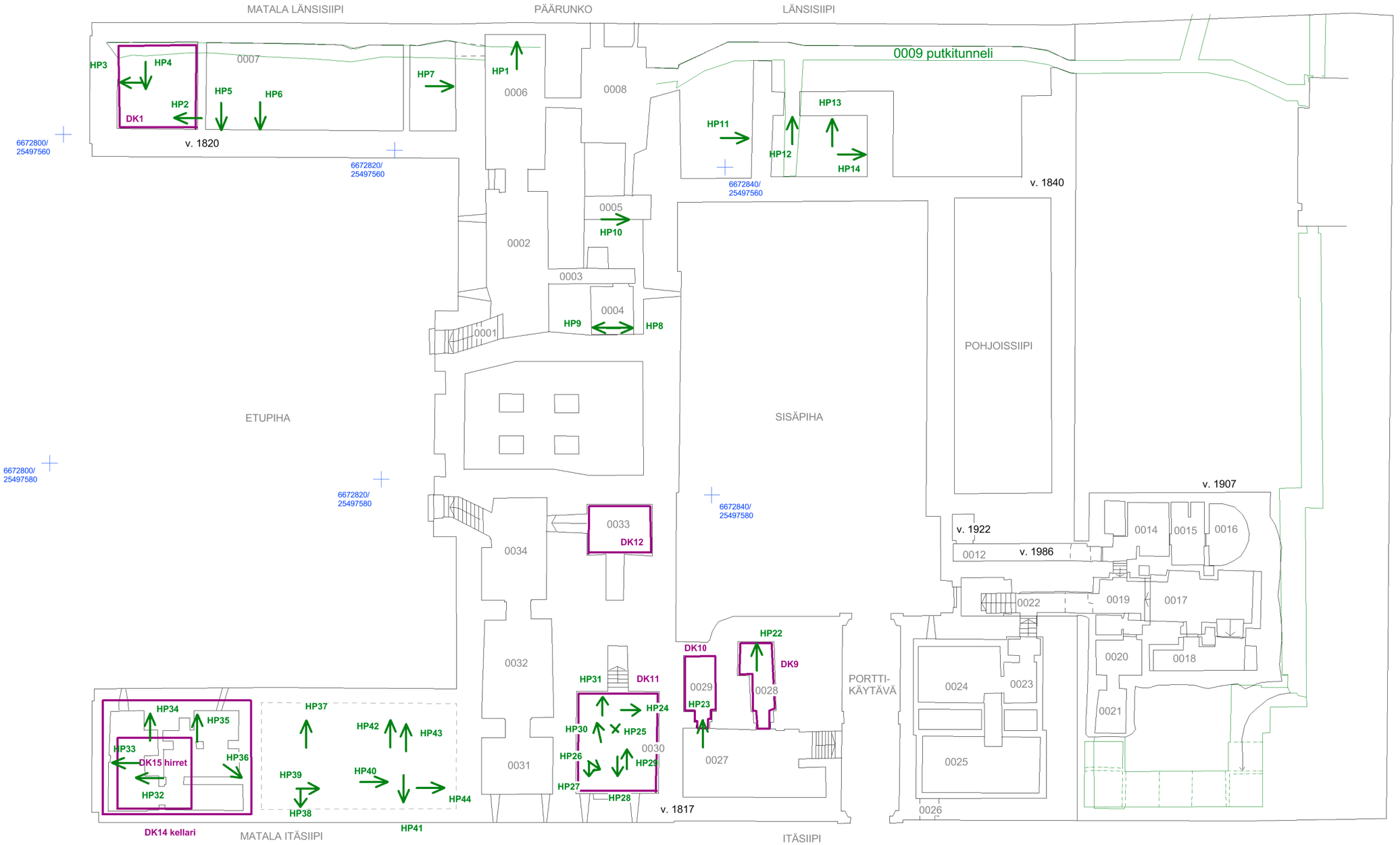
Mittausdokumentointi: Markku Heikkinen ja Heini Hämäläinen 2013-2014
Digitointi: Heini Hämäläinen 2015

Nro	Kartta	Mk
1	Yleiskartta kellarikerroksen dokumentointikohdista ja havaintopisteistä	1:250
2	Yleiskartta I kerroksen ja pihojen dokumenetointikohdista ja havaintopisteistä	1:250
3	Profiilikarttaluonnos tilan 0006 länsi- ja eteläseinistä, tila 0006 Havaintopiste 1, tila 0006	1:20
4	Tasokartta, tila 0007, dokumentointikohta 1. Itäprofiili, tila 0007, dokumentointikohta 1	1:50
5	Havaintopistekartta, havaintopisteet 2-7, tila 0007	1:20
6	Havaintopistekartta, havaintopisteet 8-9, tila 0004 Havaintopiste 10, tila 0005	1:20 1:20
7	Tasokartta, tila 1032-1033, dokumentointikohta 2 Havaintopiste 11, tila 1032 Havaintopisteet 12-14, tila 1036	1:50 1:20 1:20
8	Tasokartta putkitunneleista, tilat 1032-1050	1:100
9	Tasokartta, tila 1040, dokumentointikohta 3 Havaintopisteet 15a-15b, tila 1040 Havaintopisteet 16-17, tila 1049	1:20
10	Profiilikartta, tila 1060, dokumentointikohta 4 Havaintopiste 18, tila 1060	1:20
11	Tasokartta, tila 1053-1057, dokumentointikohta 5	1:50
12	Tasokartta, tila 1061, dokumentointikohta 6 Havaintopisteet 19-20, tila 1061, dokumentointikohta 6	1:50 1:20
13	Tasokartta, tila 1062, dokumentointikohta 7	1:25
14	Profiilikartta, itäprofiili tiiliholvista ja seinärakenteista, tila 0061, dokumentointikohta 7	1:20
15	Tasokartta, tila 1068, dokumentointikohta 8 Havaintopiste 21, tila 1068	1:50 1:20
16	Tasokartta, tila 0028, dokumentointikohta 9 Havaintopiste 22, tila 0028, dokumentointikohta 9	1:20
17	Tasokartta, tila 0029, dokumentointikohta 10 Havaintopiste 23, tila 0029, dokumentointikohta 10	1:20
18	Tasokartta, tila 0030, dokumentointikohta 11, taso 1	1:25
19	Tasokartta,tila 0030, dokumentointikohta 2, taso 2	1:25
20	Tasokartta, tila 0030, dokumentointikohta 11, taso 3	1:25
21	Havaintopistekartta, tila 0030, havaintopisteet 24, 26-28 ja 30-31	1:20
22	Tasokartta, tila 0033, dokumentointikohta 12	1:20
23	Tasokartta, matala itäsiipi, 1.krs, dokumentointikohta 13	1:50
24	Tasokartta, matala itäsiipi, kellari, dokumentointikohta 14 sekä matalan itäsiiven alaosa, etelepään hirret tasossa, dokumentointikohta 15 ja havaintopisteiden 32-44 paikat	1:50
25	Havaintopistekartta, matalan itäsiiven alaosa, havaintopisteet 32-37	1:20
26	Havaintopistekartta, matalan itäsiiven alaosa, havaintopisteet 38-44	1:20
27	Tasokartta, sisäpiha, dokumentointikohta 16 ja havaintopisteiden 45-48 paikat Porttikongi ja Mariankatu	1:100
28	Havaintopistekartta, sisäpiha, havaintopisteet 45-48	1:20

29	Yleiskartta, etupiha, dokumentoidut alueet, profiillit ja havaintopisteet	1:100
30	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 17 Tasokartta, Pohjoisesplanadi, dokumentointikohta 18	1:50
31	Tasokartta, etupiha, dokumetointikohta 17	1:20
32	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 19 Profiilien 1-2 ja havaintopisteiden 50-53 paikat	1:50
33	Profiilikartta, etupiha, dokumentointikohta 19 Pohjoisprofiili 1 ja 2	1:20
34	Havaintopistekartta, Pohjoisesplanadii ja etupiha, havaintopisteet 49-53	1:20
35	Profiilikartta, etupiha, länsiprofiili, dokumentointikohta 20	1:20
36	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohtdat 20-21. Havaintopisteiden 54-58 paikat.	1:50
37	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 54-58	1:20
38	Profiilikartta, etupiha, pohjoisprofiili, dokumentointikohta 21	1:20
39	Profiilikartta, etupiha, länsiprofiili, dokumentointikohta 22	1:20
40	Profiilikartta, etupiha, pohjoisprofiili, dokumentointikohta 23	1:20
41	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 60-61	1:20
42	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 24 sekä havaintopiste 62	1:20
43	Tasokartta, etupiha, havaintopisteen 63 tasot sekä havaintopisteet 63, 65-66	1:20
44	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 67-69	1:20
45	Profiilikartta, etupiha, dokumentointikohta 25, eteläprofiili	1:20
46	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 70-77	1:20
47	Yleiskartta I kerroksen ja pihojen maakerrostumista	1:250
48	Yleiskartta kellarikeroksen maakerrostumista	1:250

Liite 2

KARTAT

12,5 metri

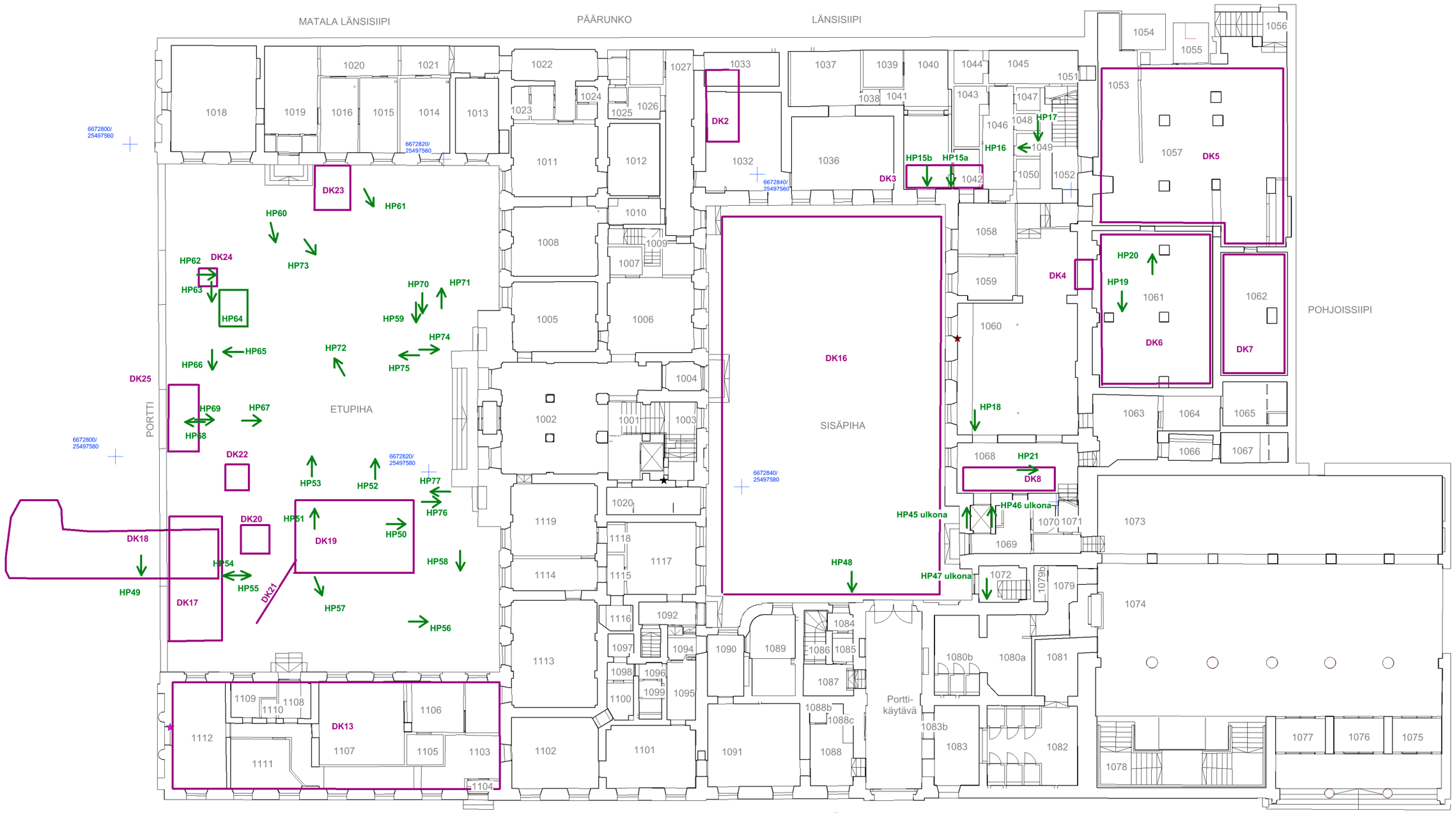
Dokumentointikohta DK16

Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP77

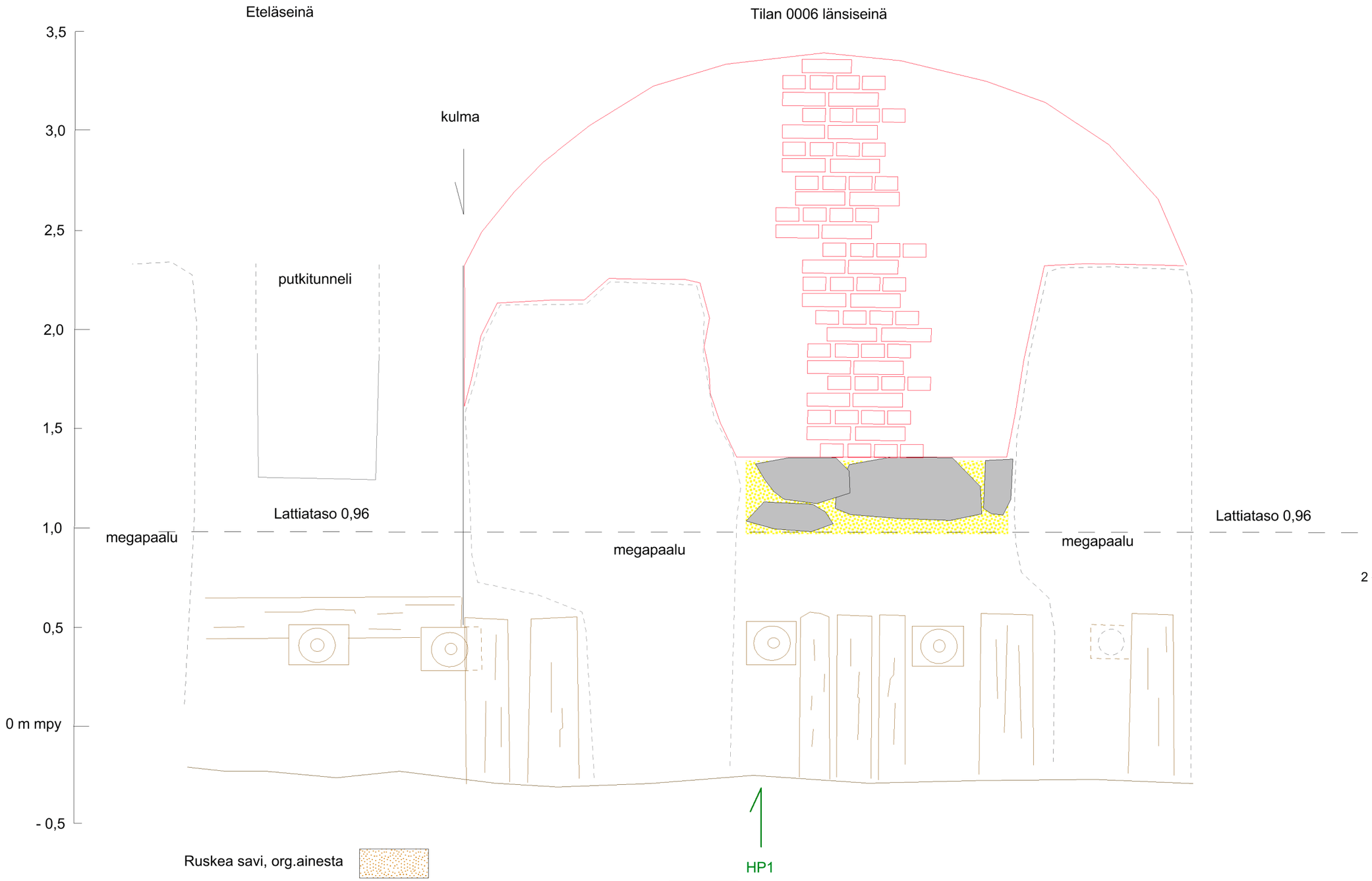
Tilan numero 1102

Koordinaatit ETRS-GK25 6672800/ 25497560

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Yleiskartta kellarikerroksen dokumentointikohdista ja havaintopisteistä. Mk 1: 250
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 2013-2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 1

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Yleiskartta I kerroksen ja pihojen dokumentointikohdista ja havaintopisteistä. Mk 1: 250
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 2013-2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 2

Tiili

Kivi

Laasti

Ruskea savi, org.ainesta

Harmaa savi

Tummanharmaa hiekka

Ruskeankirjava hiekka

Havaintopiste HP1

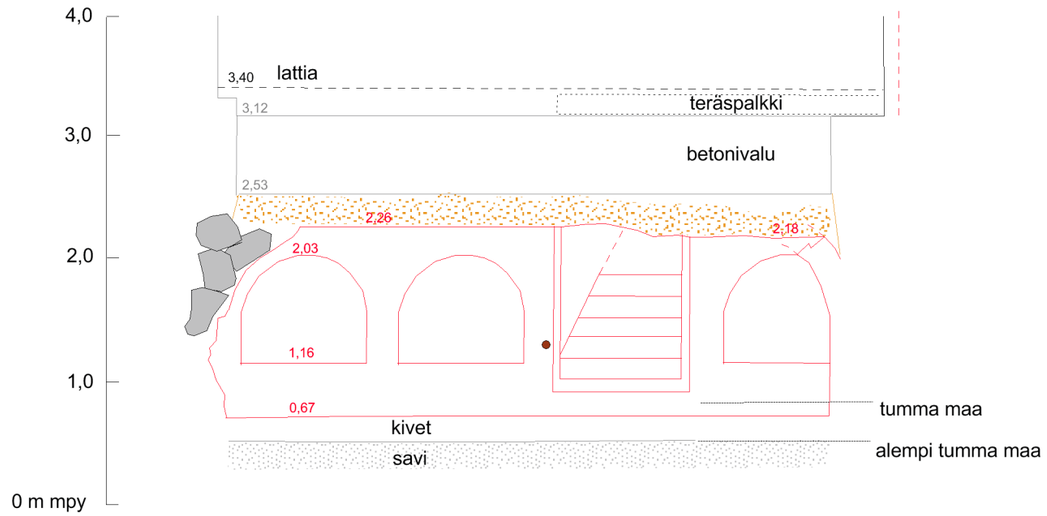
Hirsi

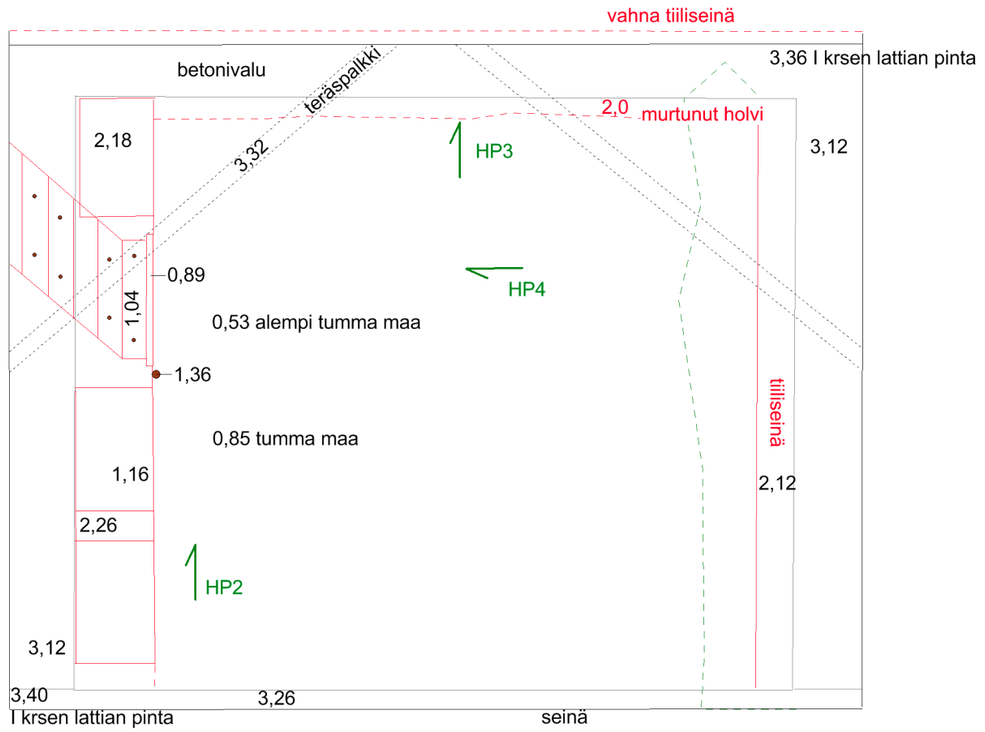
Hirsi

Megapaalun hajoittama hirsi

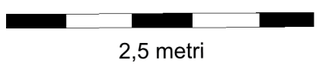
Megapaalun kohta

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikarttaluonnos tilan 0006 länsi- ja eteläseinistä, tila 0006. Havaintopiste 1, tila 0006. Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 19.-20.6.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 3

Sarana tai naula

Tiilirakenne

Betonirakenne

Teräspalkki

Putkitunneli

Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP77

Kivi

Savi

Täyttömaa

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 0007, dokumentointikohta 1. Itäprofiili, tila 0007, dokumentointikohta 1. Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 17.-24.4.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 4

4,0
3,5
3,0
2,5
2,0
1,5
1,0
0,5
0 m mpy
- 0,5

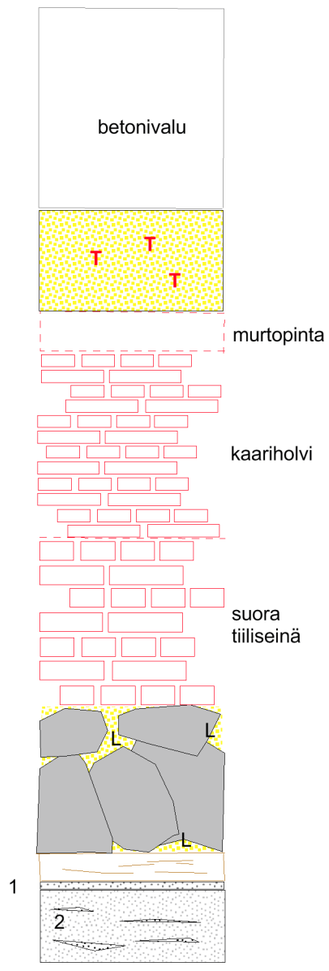
Havaintopiste 2

I krsen lattia 3,40 m

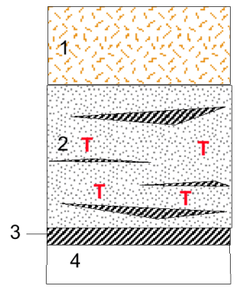
Havaintopiste 3

I krsen lattia 3,40 m

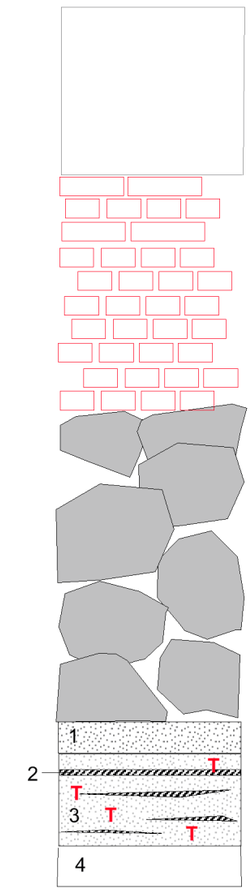
Havaintopiste 4

I krsen lattia 3,40 m

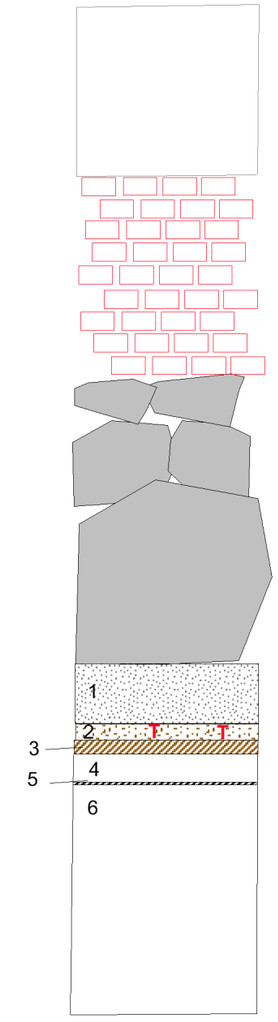
Havaintopiste 5

I krsen lattia 3,30 m

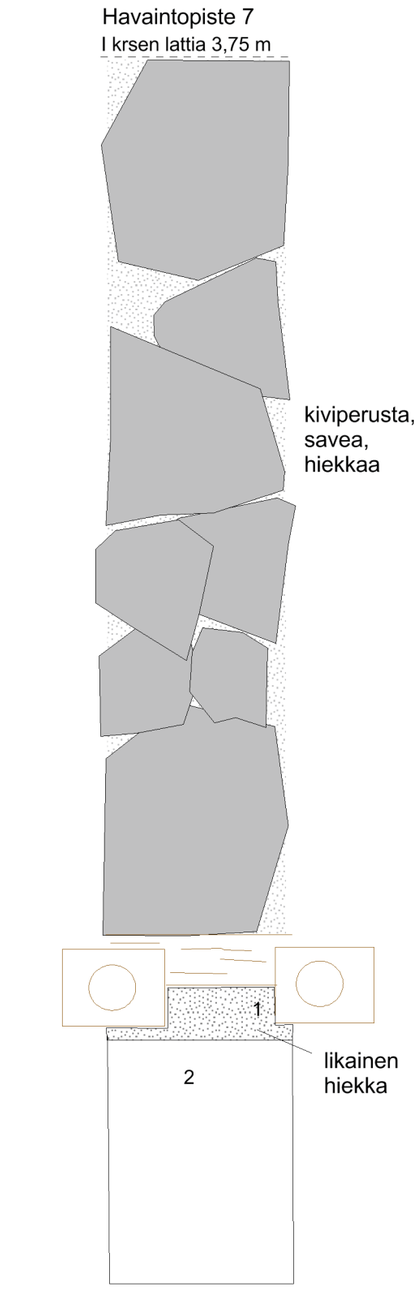
Havaintopiste 6

I krsen lattia 3,36 m

Havaintopiste 7

I krsen lattia 3,75 m

Tiiltä T

Tiili

Laastia

Kivi

Ruskea savi, org. ainesta

Vaalea hiekka

Vaalea karkea hiekka

Tummanruskea hiekka, tiiltä

Ruskea hiekka, tiiltä, kiviä

Tumma raita/org. ainesta

Harmaa hiekka

Puu

Hirsi

Harmaa karkea hiekka, kiviä

Harmaan ja tumman hiekan raitoja

Puhdas hiekka

Hiekka, sis. tiilenpaloja

Orgaanista mutaa

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Havaintopistekartta, havaintopisteet 2-7, tila 0007.
Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 19.4.- 28.6.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 5

Havaintopiste 8

Havaintopiste 9

Havaintopiste 10

3,0
2,5
2,0
1,5
1,0
0,5
0 m mpy
- 0,5
- 1,0

betoni

kiviä,
silttiä,
laastia

1

2

L

3

T

L

T

L

T

4 likainen hk

5

betoni

1

2
Suihkubetonia

1

sekoittunut hk,
kiviä

2

paaluja
savessa

Tiiltä T

Betonirakenne

Laastia

Kivi

Tiili

Ruskea, tasalaatuinen hiekka

Ruskea hiekka, tiiltä, laastia

Vaaleanruskea hiekka, kiviä

Puhdas hiekka/
vähän likainen hiekka

Harmaa savi

Vaalea karkea hiekka

Hirsi

Hirsi

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

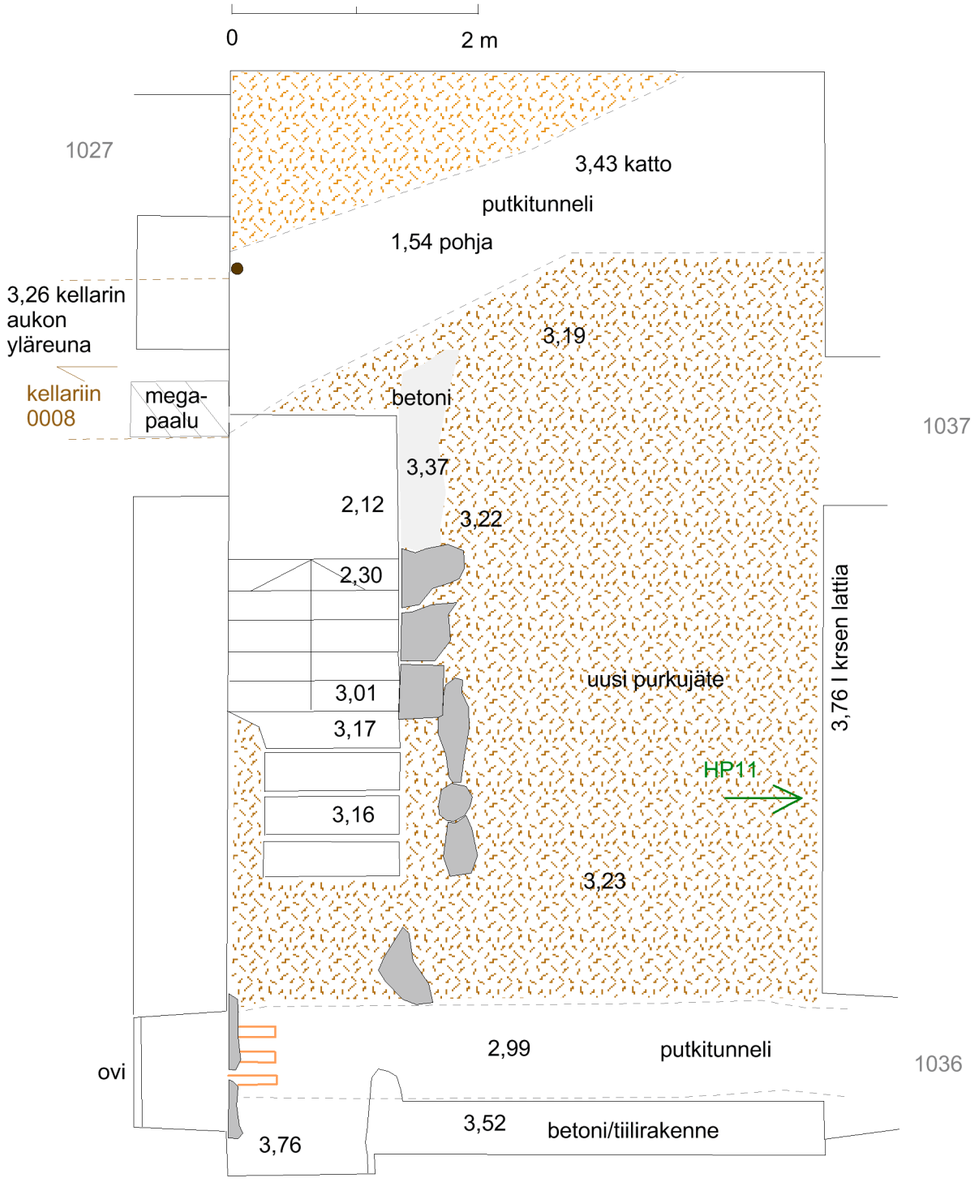
Havaintopistekartta,
havaintopisteet 8-9, tila 0004.
Havaintopiste 10, tila 0005.
Mk 1:20

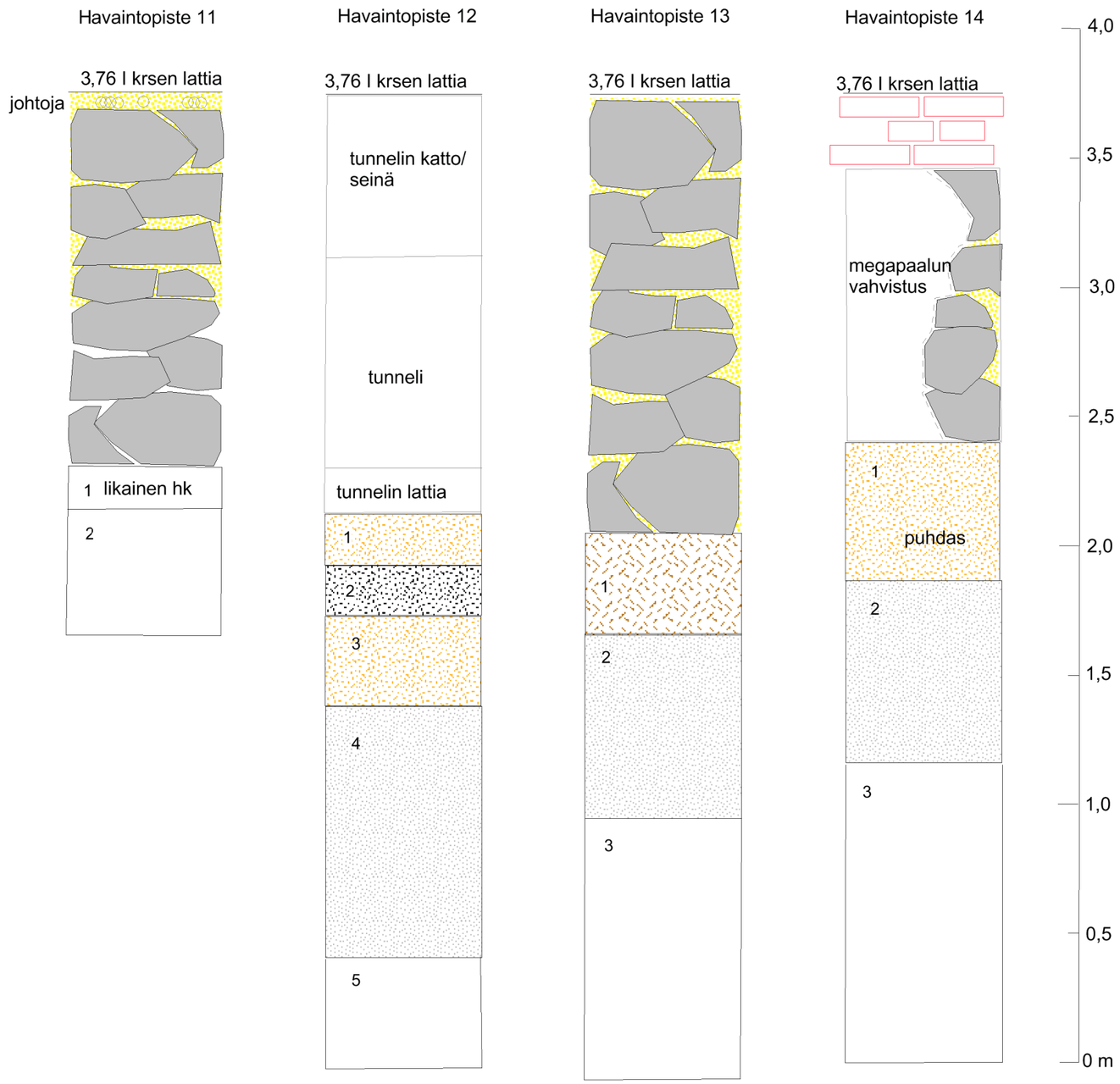
MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 18.6., 28.6.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO,
KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 6

Tasokartta tila 1032-1033
Mk 1:50

Havaintopiste HP11
Betonirakenne
Hiekkaa, purkujätettä, sekoittunut hiekka
Kivi

Betoni
Putkia
Laastia
Puhdas hiekka/ vähän likainen hiekka

Harmaa savi
Vaalea hiekka
Tumma, likainen hiekka
Tiili

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

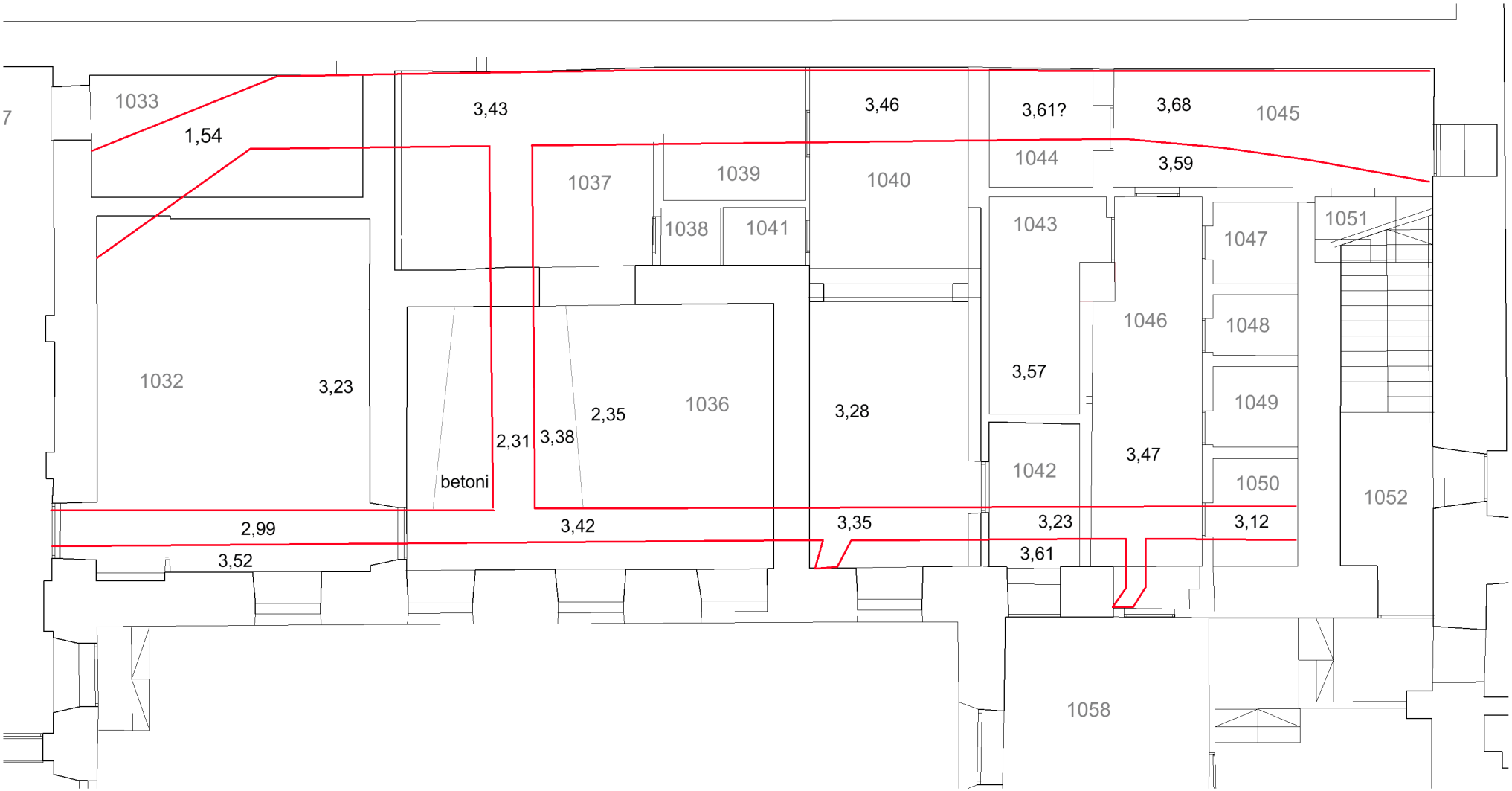
M. Heikkinen

Tasokartta, tila 1032-1033, dokumentointikohta 2. Mk 1:50.
Havaintopiste 11, tila 1032. Mk 1:20.
Havaintopisteet 12-14, tila 1036.
Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 28.5.2013-20.1.2014
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 7

5 metri

Putkitunneli

Korkeus 2,99

Tilan numero 1102

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Tasokartta putkitunneleista, tilat 1032-1050. Mk 1: 100

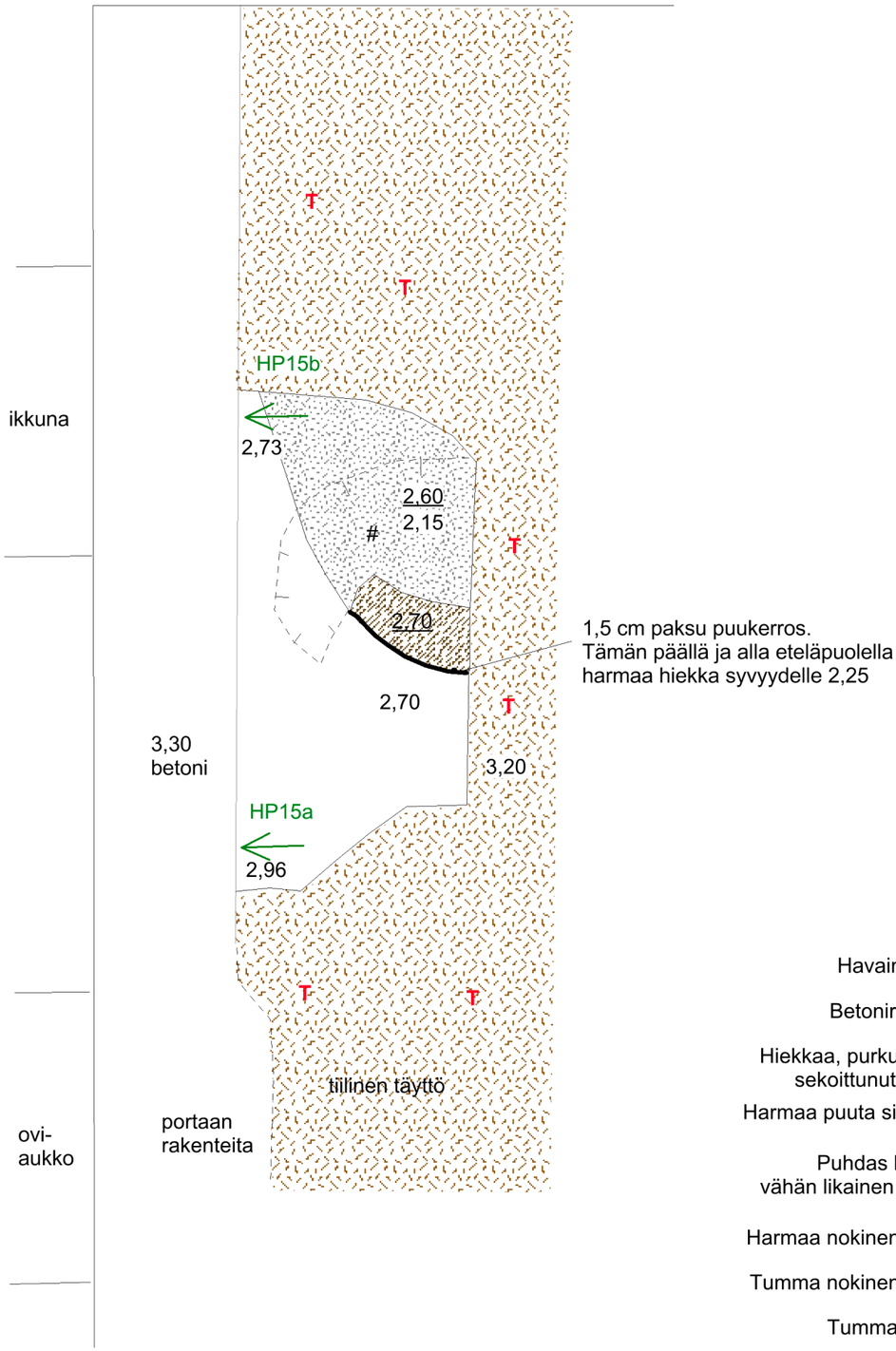
MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 5.6.-30.6.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

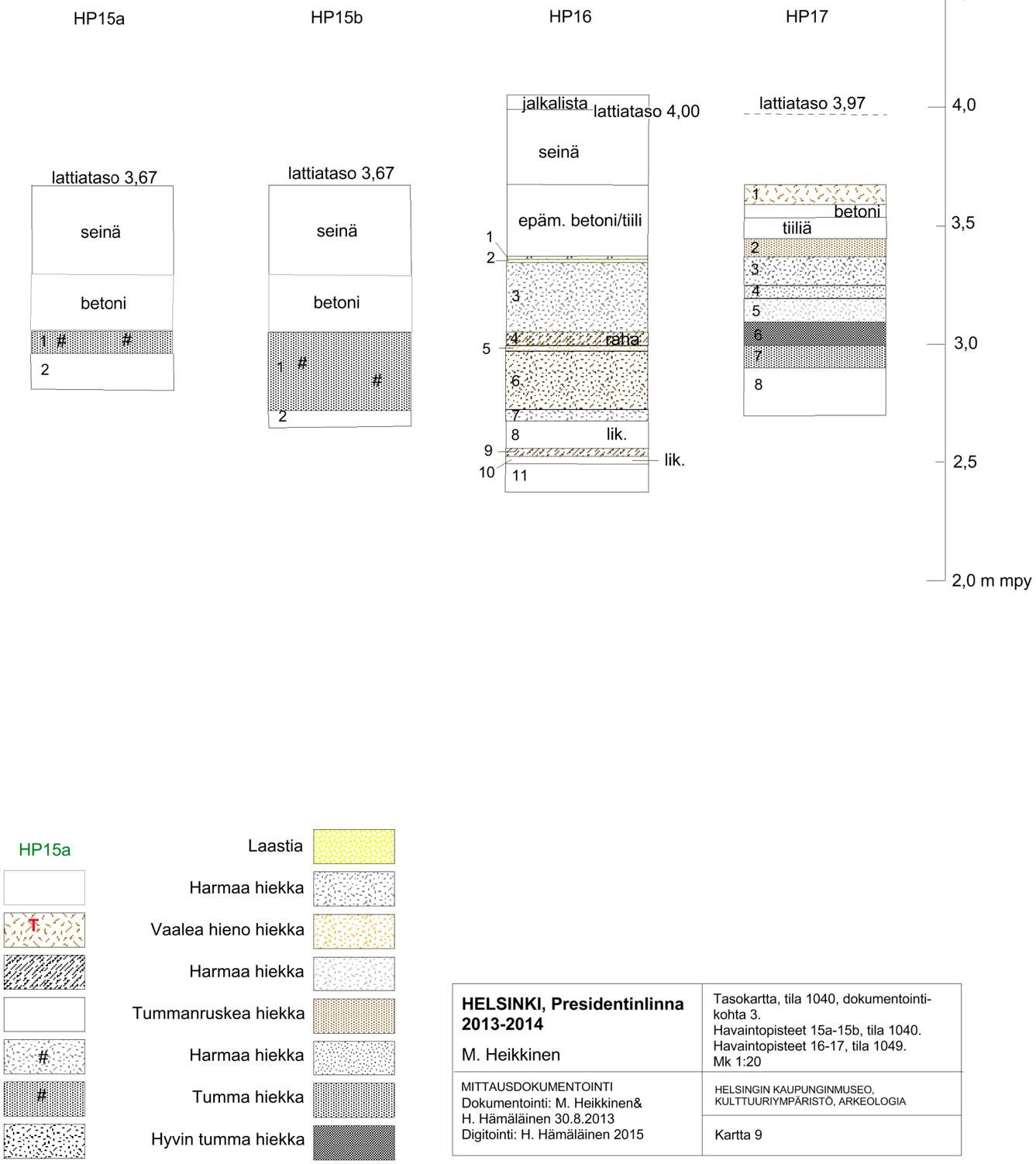
Kartta 8

N

Tasokartta, dokumentointikohta 3
Mk 1:20

1,5 cm paksu puukerros.
Tämän päällä ja alla eteläpuolella
harmaa hiekka syvyydelle 2,25

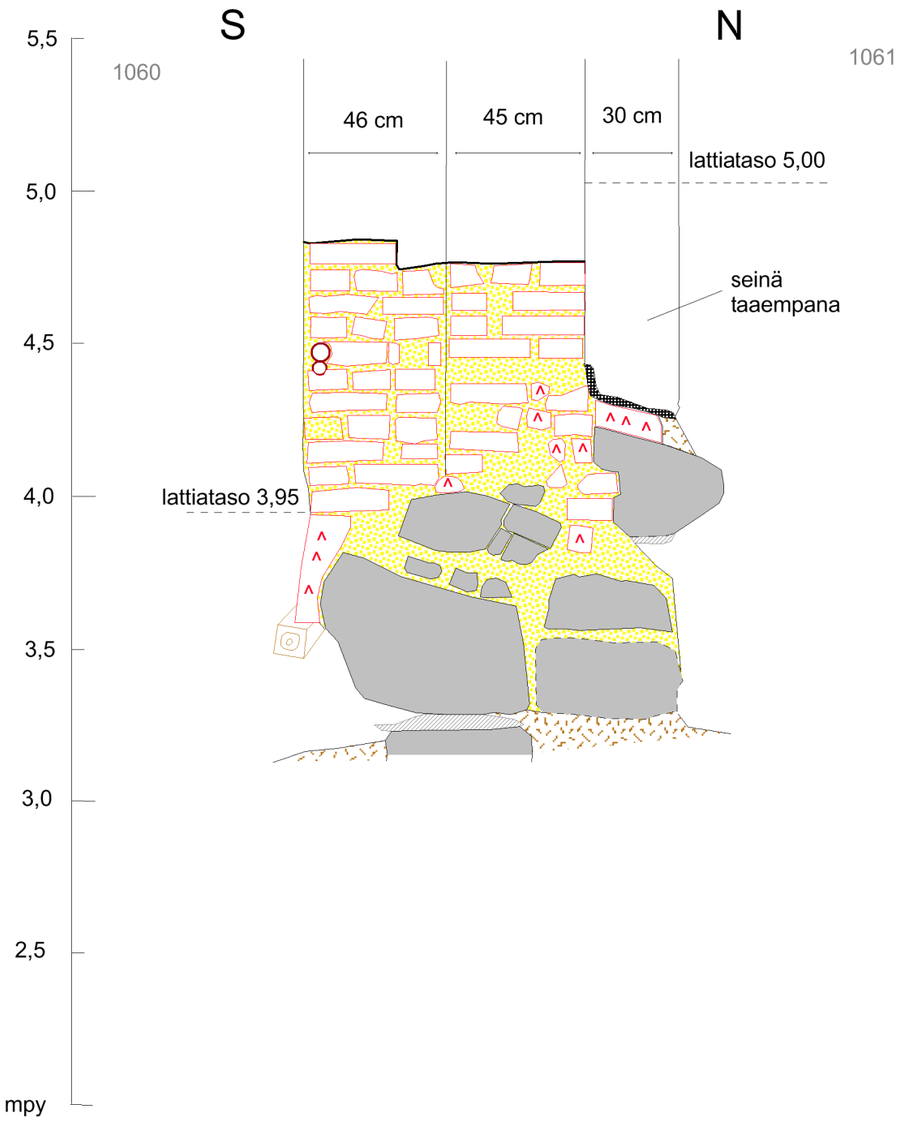

Havaintopiste	HP15a
Betonirakenne	
Hiekkaa, purkujätettä, sekoittunut hiekka	T
Harmaa puuta sisältävä kerros	
Puhdas hiekka/ vähän likainen hiekka	
Harmaa nokinen hiekka	#
Tumma nokinen hiekka	#
Tumma hiekka	

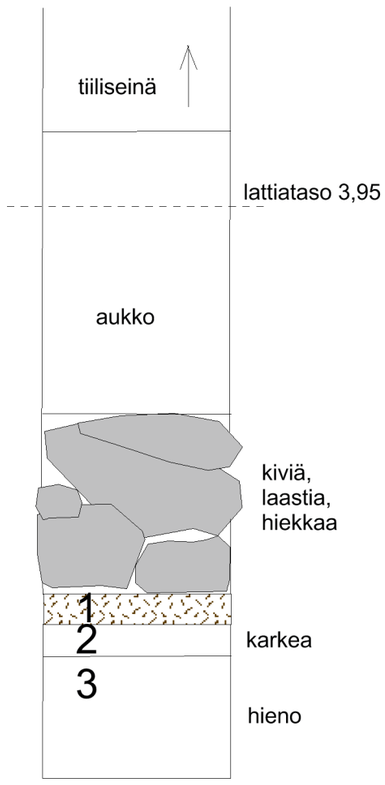
Laastia	
Harmaa hiekka	
Vaalea hieno hiekka	
Harmaa hiekka	
Tummanruskea hiekka	
Harmaa hiekka	
Tumma hiekka	
Hyvin tumma hiekka	

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 1040, dokumentointi-kohta 3. Havaintopisteet 15a-15b, tila 1040. Havaintopisteet 16-17, tila 1049. Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 30.8.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 9

Dokumentointikohta 4

Havaintopiste 18

Laastia
Kivi
Tiili
Hajonnut tiili

Puu, 9 X 8,5 cm
Kreosiittia
Ruiskubetonia
Puusilppua, moskaa

Uudet metalliputket
Tumma sekoittunut hiekka
Puhdas hiekka, hieno tai karkea

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

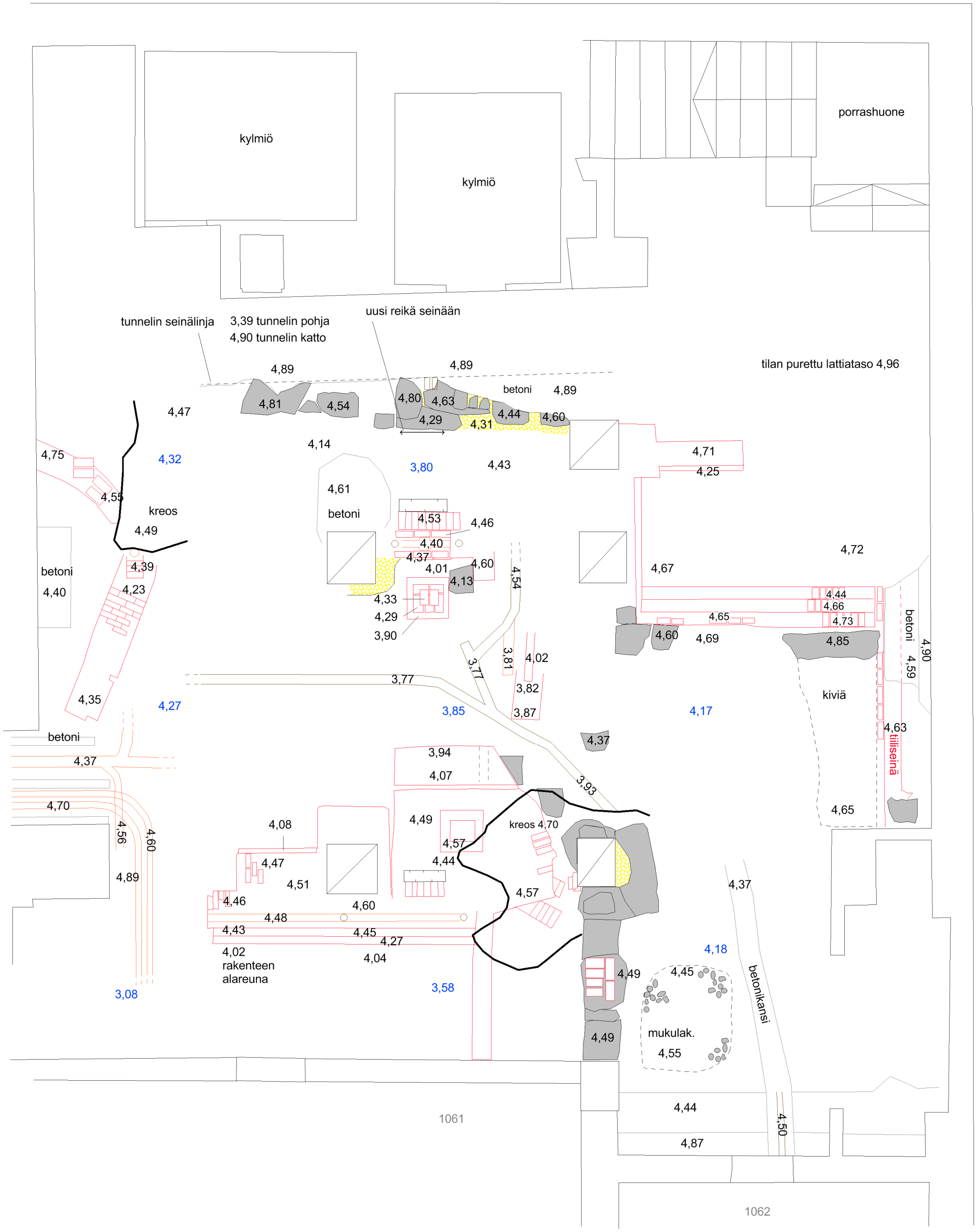
M. Heikkinen

Profiilikartta, tila 1060, dokumentointikohta 4.
Havaintopiste 18, tila 1060.
Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 28.8. ja 13.9.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 10

Lopullinen kaivuusyvyys 3,08

Laastia

Kivi

Tiili/tiilirakenne

Betonirakenne

Vanha metalliputki

Keraaminen putki

Pylväs

Kreosiittia

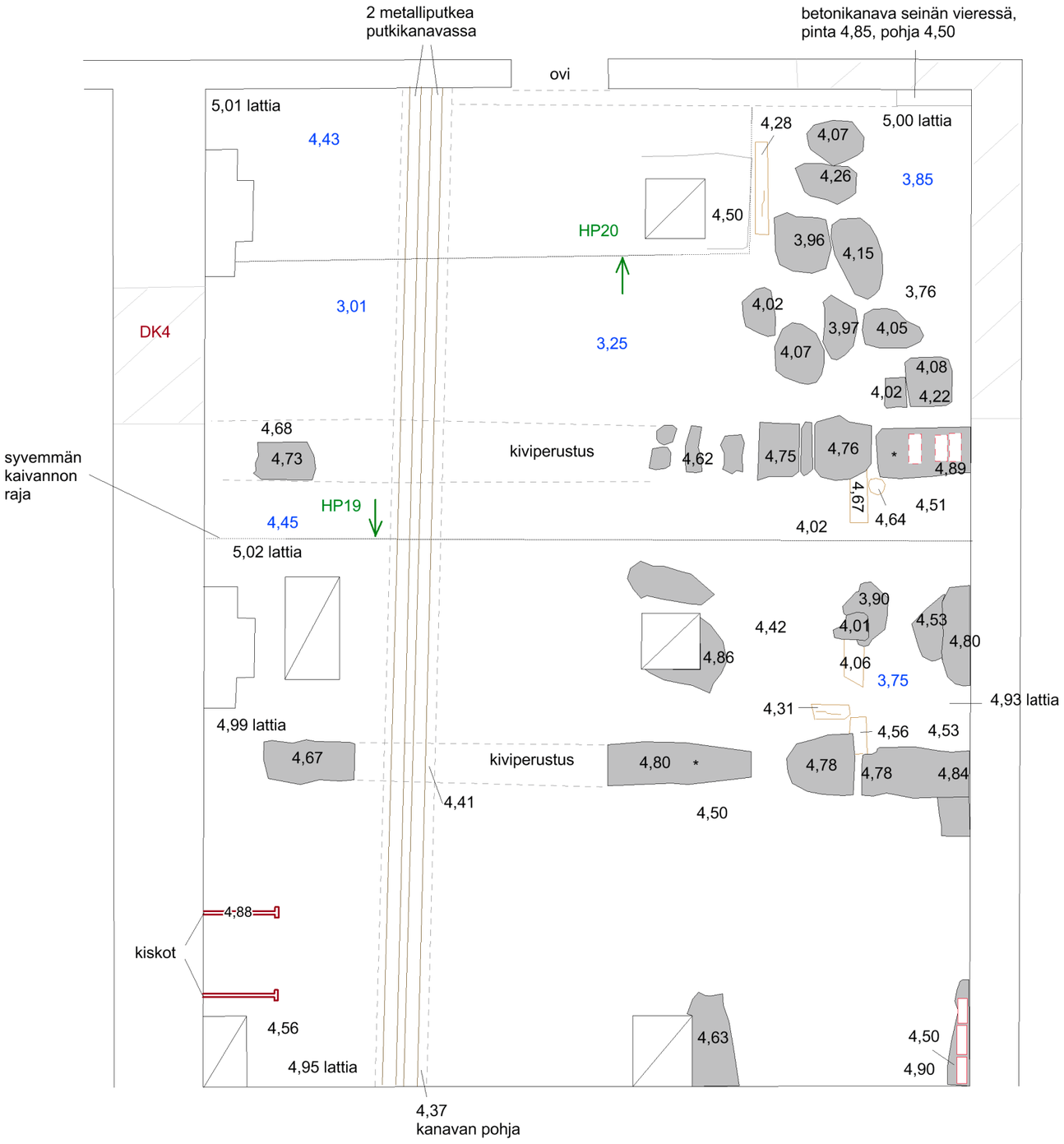
Syvänne tiilirakenteessa

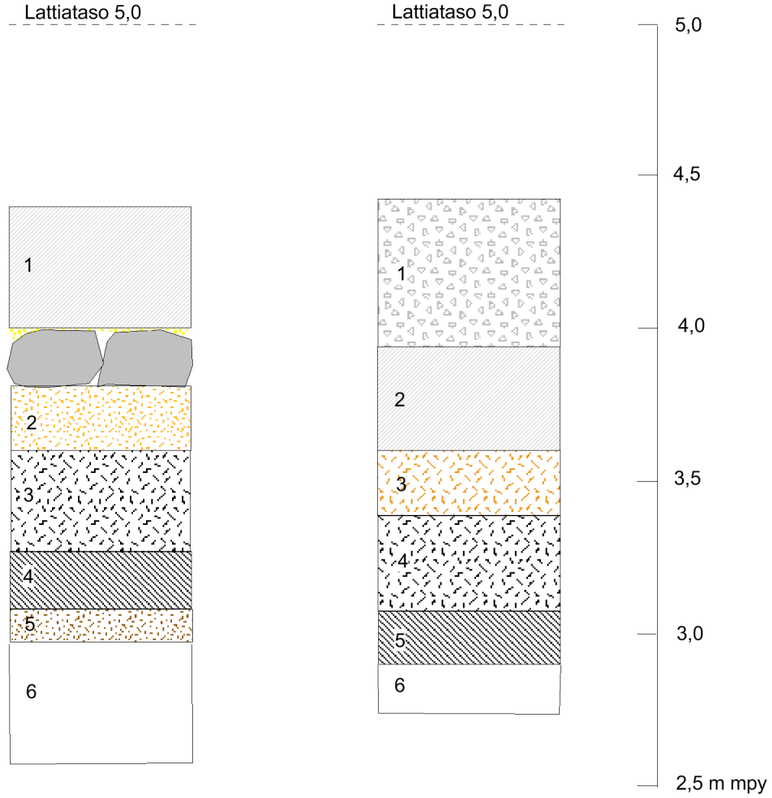
N

2,5 metri

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 1053-1057, dokumentointikohta 5. Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen & H. Hämäläinen 26.6.-1.8.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 11

Dokumentointikohta 6

Lopullinen kaivuusyvyys 4,43

Havaintopiste HP19

Vanha metalliputki

Hirsi/lauta

Pylväs

Seinän alaosa purettu

Betonirakenne

Laastia

Kivi

Tiili

Purkumassaa

Tumma, kova, tiivis maa

Vaalea hiekka

Tumma sekoittunut maa

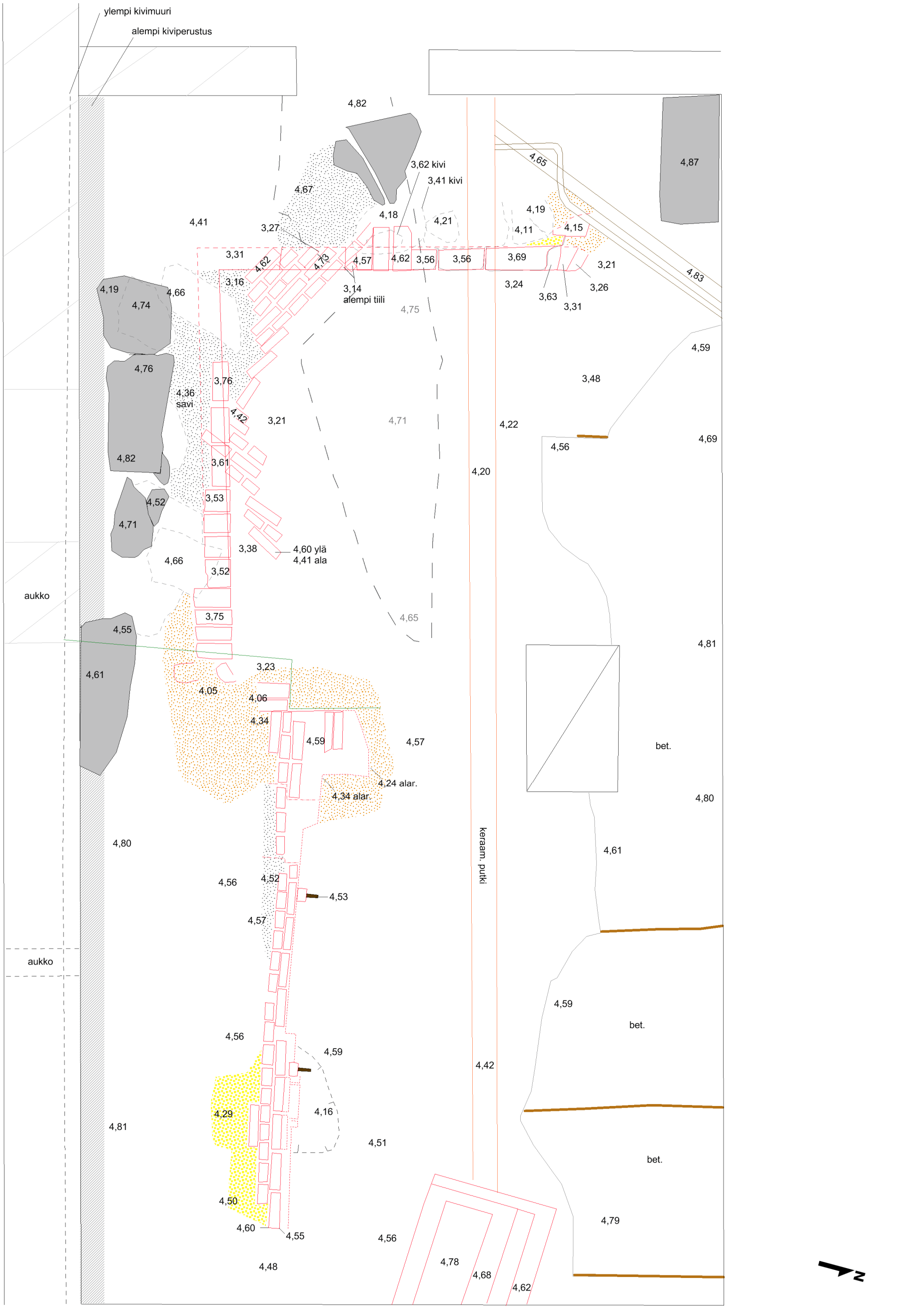
Ruskea likainen hiekka

Puhdas hiekka

Sora

Vaalea sekoittunut hiekka

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 1061, dokumentointikohta 6. Mk 1:50. Havaintopisteet 19-20, tila 1061, dokumentointikohta 6. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen & H. Hämäläinen 28.5.-7.6.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 12

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

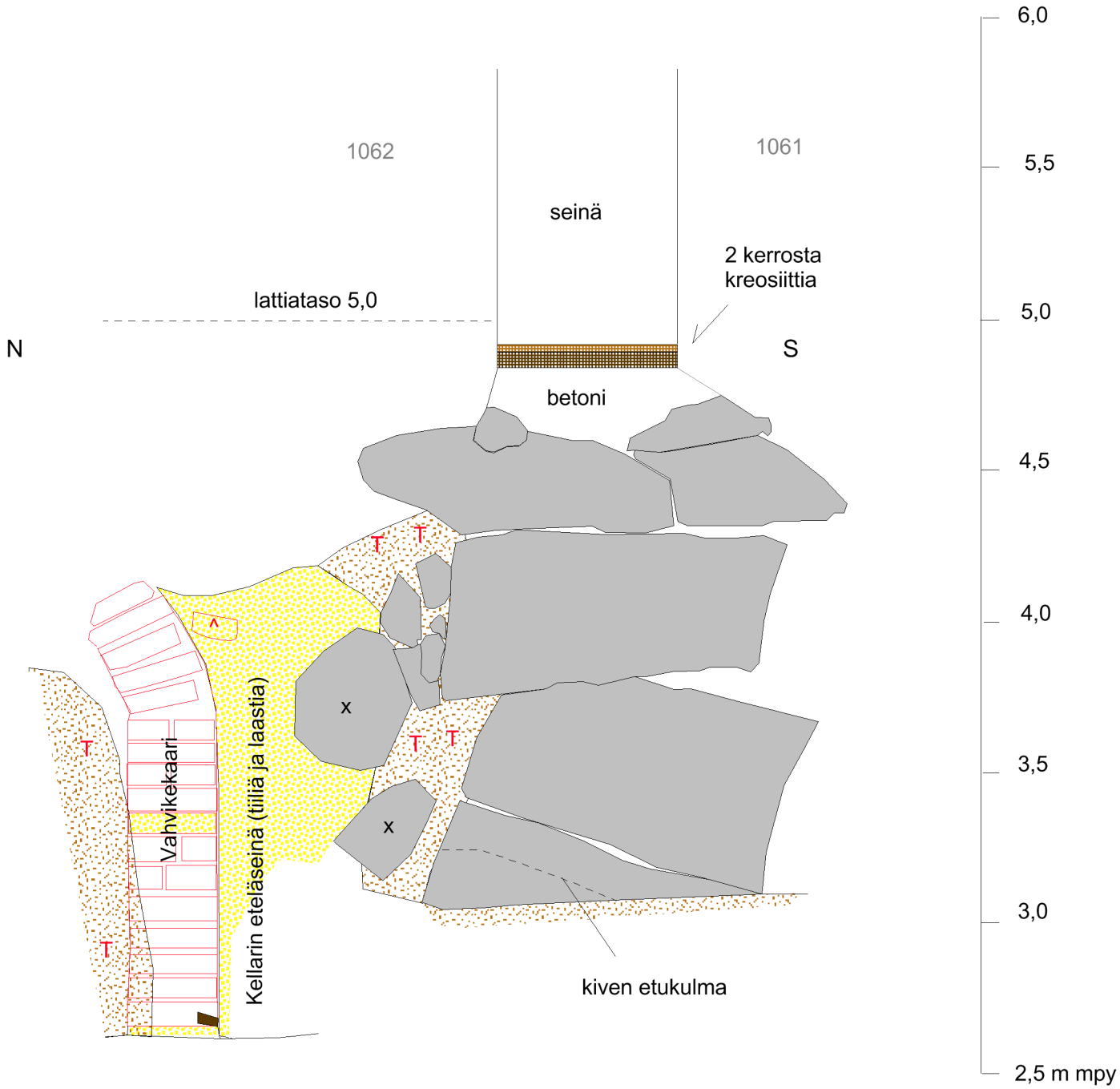
M. Heikkinen

Tasokartta, tila 1062, dokumentointikohta 7.
Mk 1:25

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen & H. Hämäläinen 19.4.-9.9.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 13

Tiiliä ja laastia

Kivi

Kivi laastilla kiinni tiiliseinässä X

Tiili

Hajonnut tiili ^

Kreosiittia

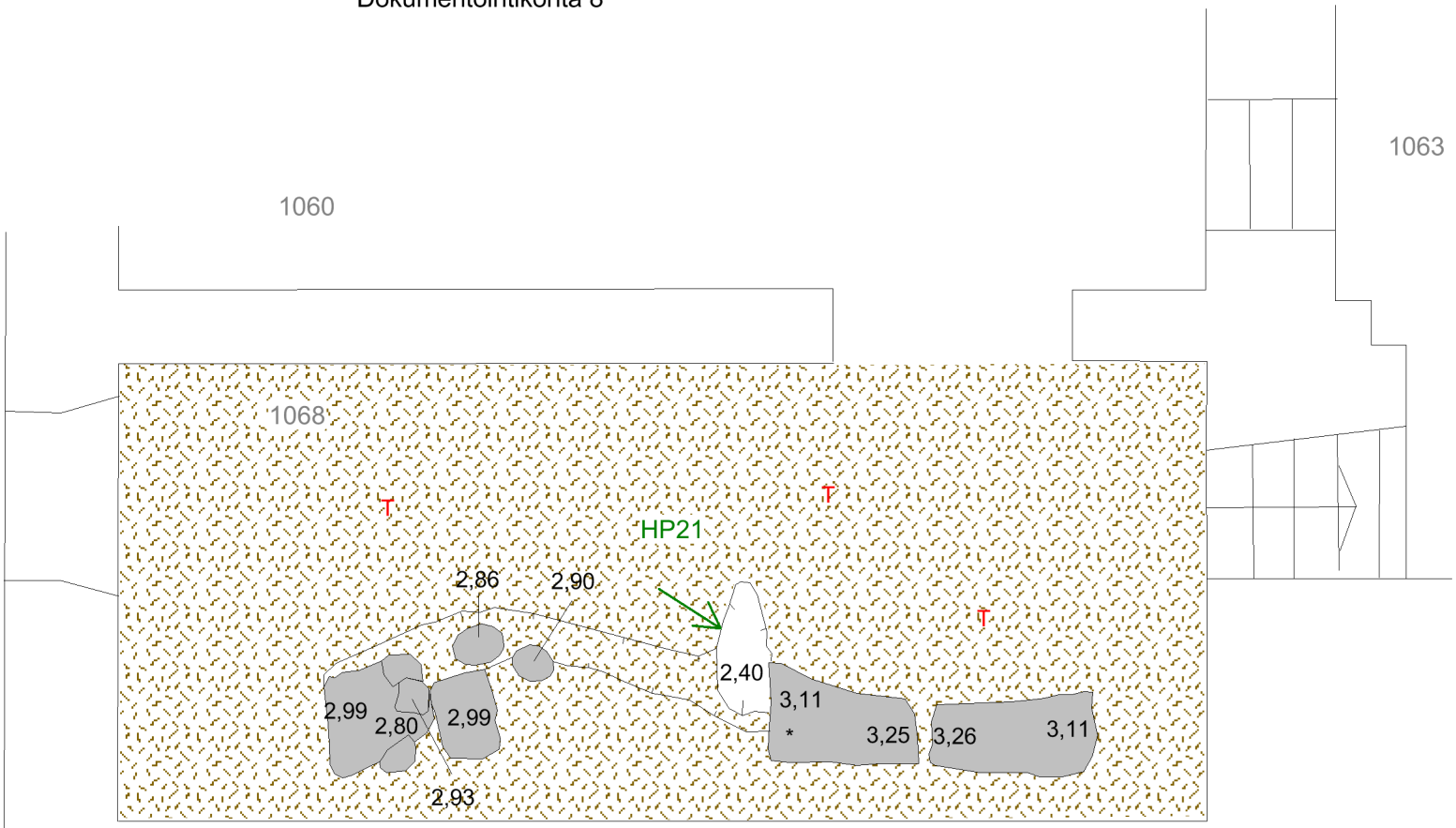
Betoni

Hieno hiekka, tiiltä kiviä, roskaa. löytöjä T

Rautatappi

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, itäprofiili tiiliholvista ja seinärakenteesta, tila 1062, dokumentointikohta 7. Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 9.8.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 14

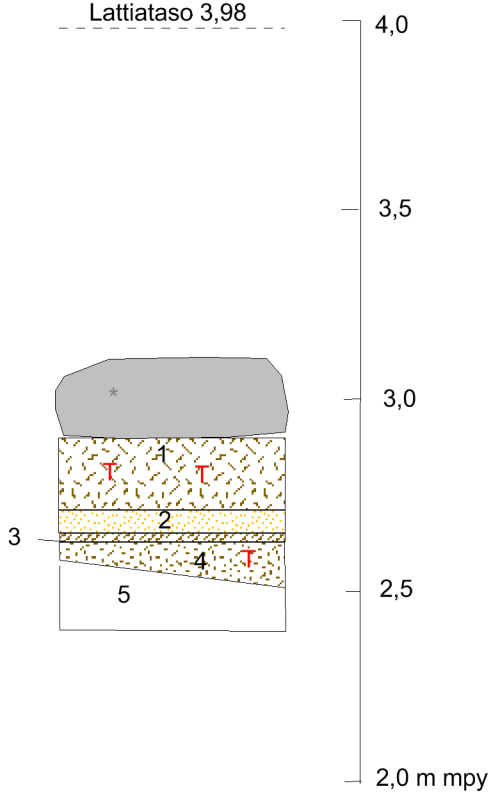
Dokumentointikohta 8

2 m

Havaintopiste 21

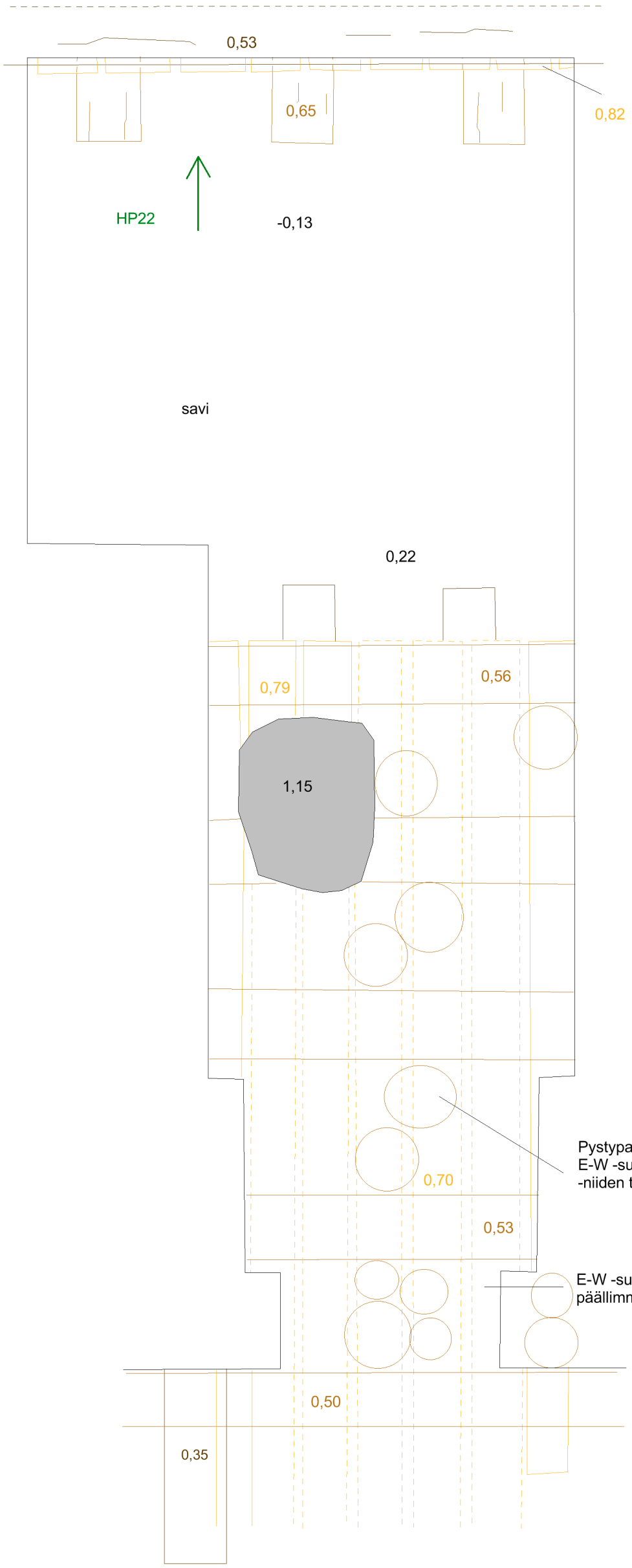
Lattiataso 3,98

N

Havaintopiste	HP21
Ruskea täyttöhiekka, tiiltä, kiviä, roskia	
Kivi	
Sama kivi havaintopistekartassa	*
Vaalea hieno hiekka	
Puuta, kaarnaa	
Hieno hiekka, tiiltä kiviä, roskaa	
Puhdas hiekka	

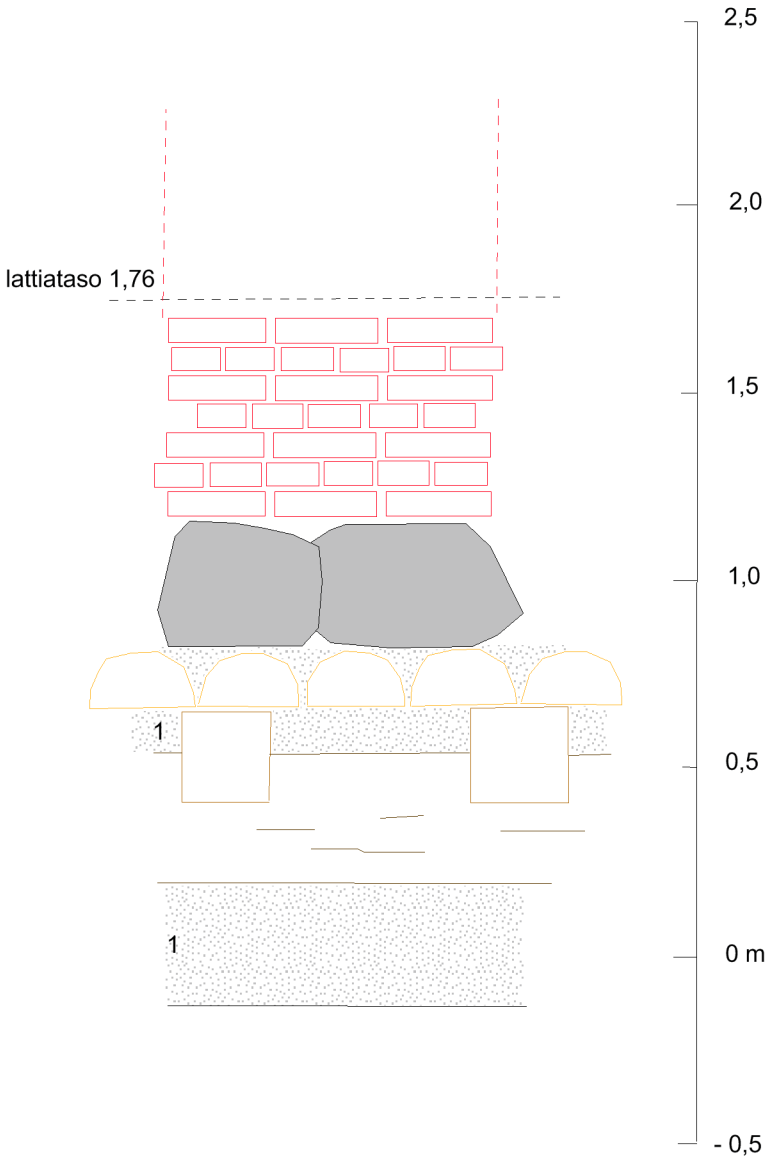
HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 1068, dokumentointikohta 8. Mk 1:50. Havaintopiste 21, tila 1068. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 17.7.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 15

Pystypaalut ovat
E-W -suuntaisten hirsien alla
-niiden tarkat sijainnit puuttuvat

E-W -suuntaiset puut
päällimmäisenä

N

Päällimmäiset hirret
Edellisten alla olevat hirret
Alimmat havaitut hirret
Hirsien sijainti ei tiedossa

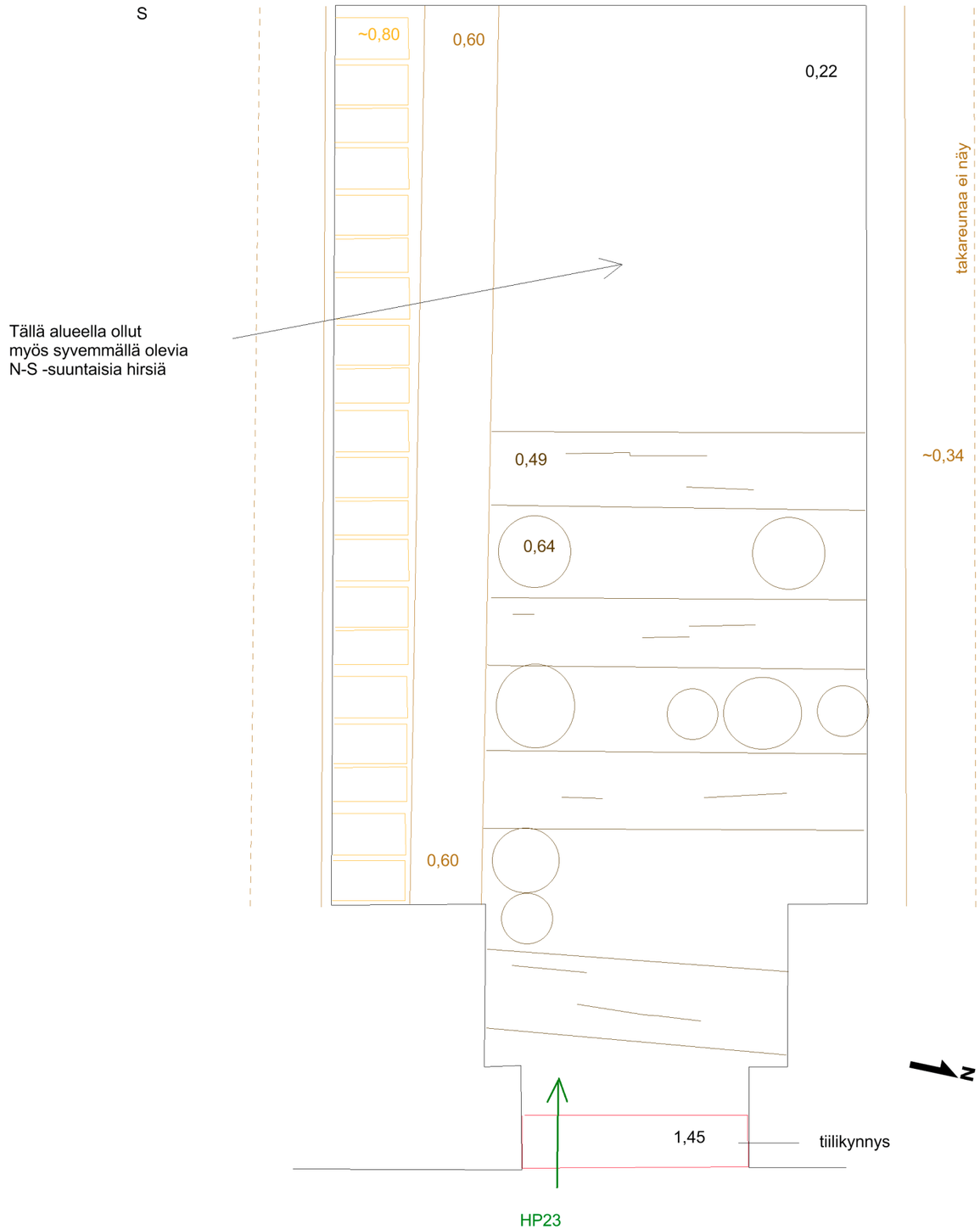
Havaintopiste HP21
Kivi
Savi
Tiili

1 m

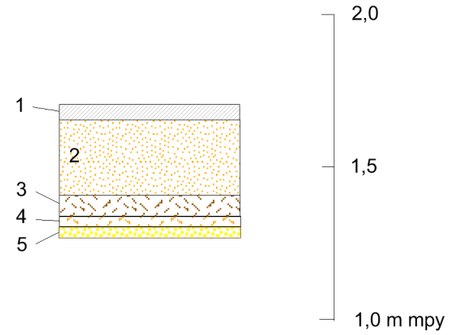
N

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 0028, dokumentointi-kohta 9. Havaintopiste 22, tila 0028. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 3.10.-28.10.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 16

Dokumentointikohta 10

Havaintopiste 23

Havaintopiste HP23

Päällimmäiset hirret

Edellisten alla olevat hirret

Alimmat havaitut hirret
tai pystypaalut

Hirren toinen reuna ei tiedossa

Purettu lattia

Vaalea hieno hiekka,
sis. laastia, tiiltä

Ruskea karkea hiekka,
kiviä

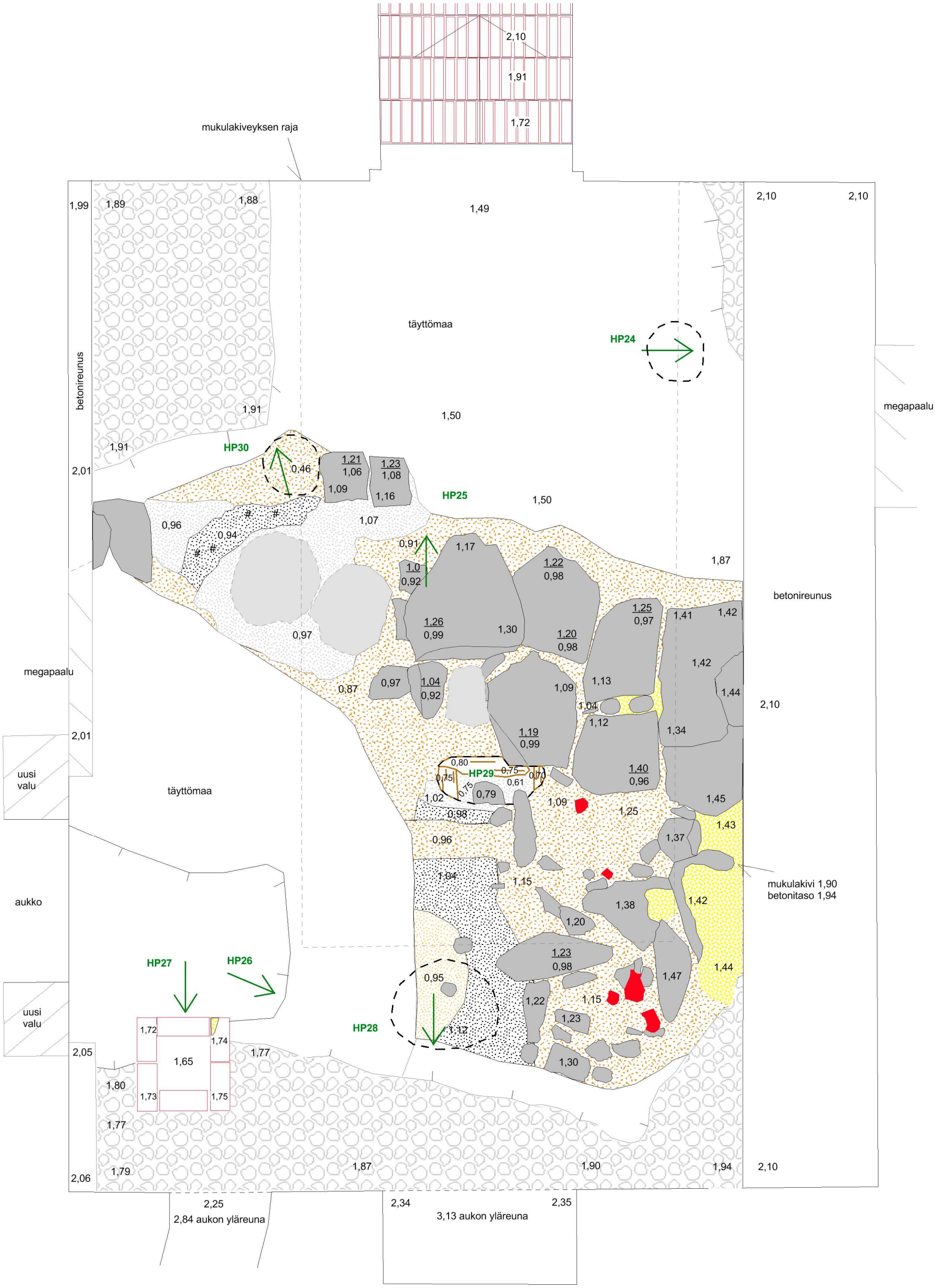
Vaakea karkea hiekka

Laasti

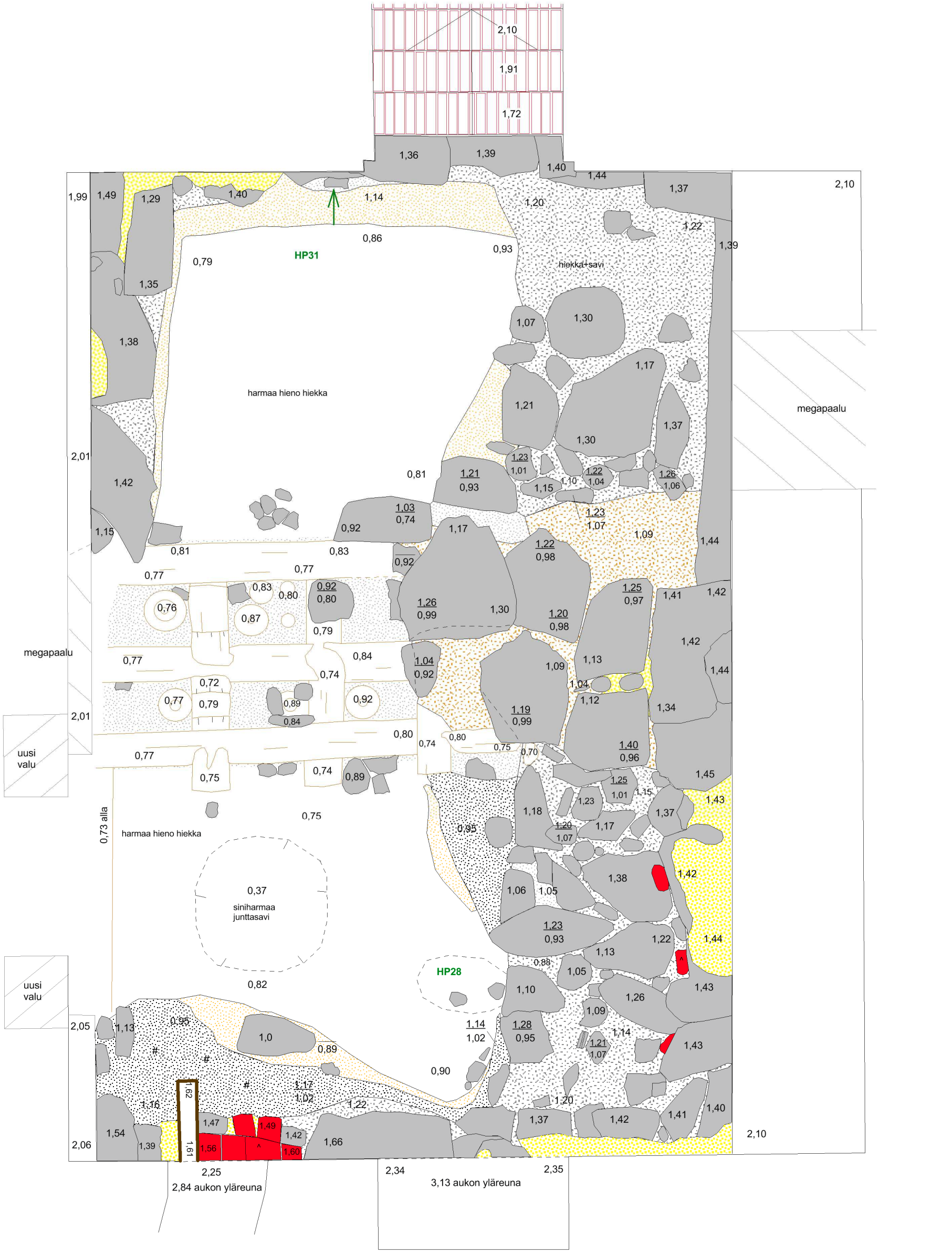
Tiilirakenne

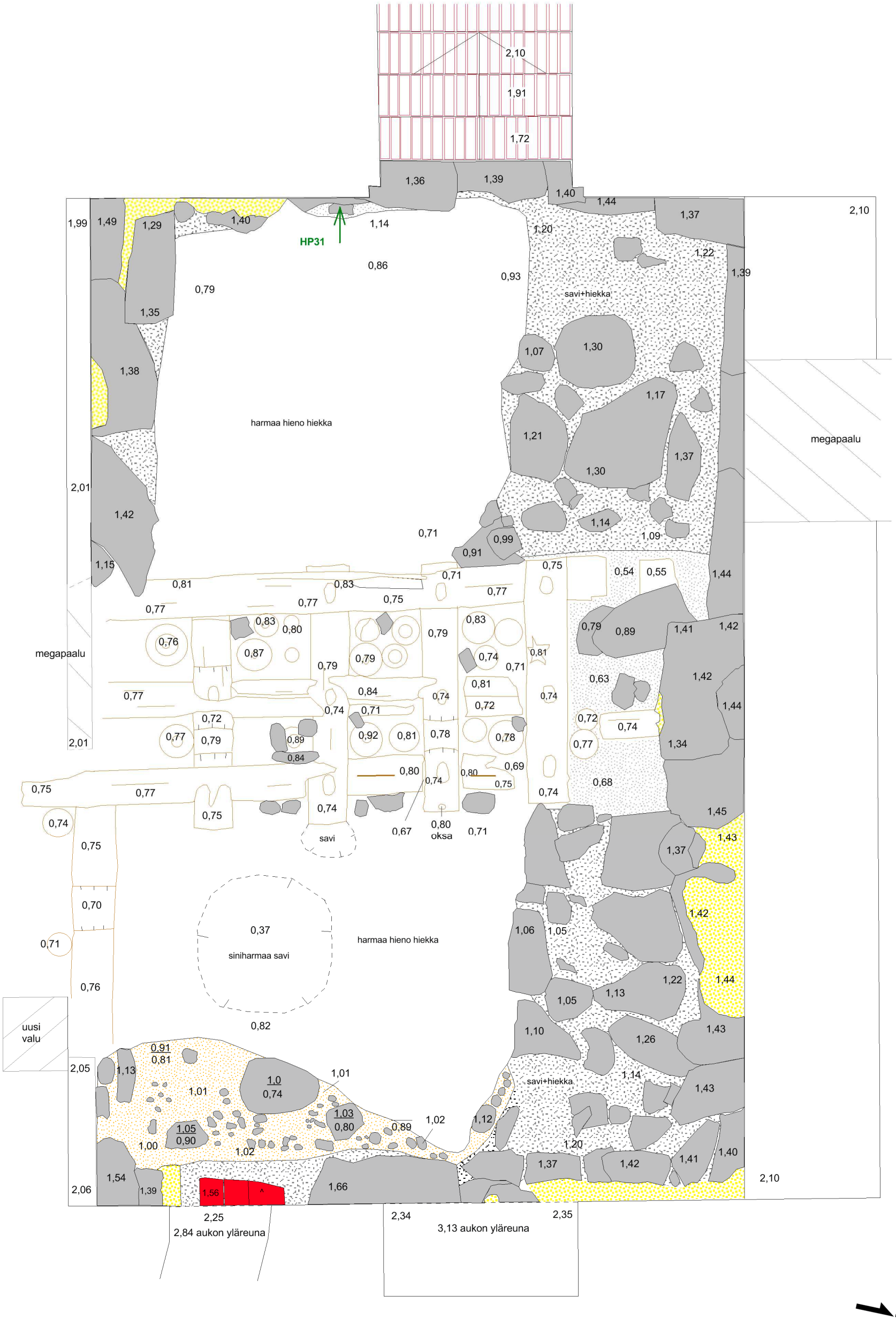
1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 0029, dokumentointi-kohta 10. Havaintopiste 23, tila 0029. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen & H. Hämäläinen 30.8.-13.11.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 17

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 0030, dokumentointi-kohta 11, taso 1. Mk 1:25.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 19.6.-11.9.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 18

2,10
1,91
1,72
1,36
1,39
1,40
1,44
1,37
2,10
1,99
1,49
1,29
1,40
1,14
1,20
1,22
1,39
0,86
0,93
HP31
0,79
hiekka+savi
1,35
1,38
1,07
1,30
1,17
harmaa hieno hiekka
megapaalu
1,21
1,37
1,30
2,01
1,23
1,01
1,22
1,04
1,26
1,06
1,42
0,81
1,21
0,93
1,10
1,15
1,03
0,74
0,92
1,23
1,07
1,09
1,44
1,15
0,81
0,83
1,17
1,22
0,98
0,77
0,77
0,83
0,80
0,92
0,80
1,25
0,97
1,41
1,42
0,76
0,87
0,79
1,26
0,99
1,30
1,20
0,98
1,42
megapaalu
0,77
0,84
1,04
0,92
1,13
1,44
0,74
1,09
0,72
1,04
0,77
0,79
0,89
0,92
1,12
1,34
2,01
0,84
1,19
0,99
0,80
0,74
0,80
0,75
0,70
1,40
0,96
uusi
valu
0,77
1,45
0,74
0,89
1,25
1,01
1,15
1,43
0,75
1,23
1,18
1,37
0,73 alla
harmaa hieno hiekka
0,95
1,20
1,07
1,17
0,75
1,38
1,42
0,37
siniharmaa
junttasavi
1,06
1,05
1,23
0,93
1,22
1,44
1,13
0,88
HP28
uusi
valu
1,05
1,10
1,26
1,43
2,05
1,13
0,95
1,0
0,89
1,09
1,14
1,14
1,02
1,28
0,95
1,21
1,07
1,43
0,90
1,17
1,02
1,16
1,22
1,20
1,54
1,47
1,49
1,42
1,66
1,37
1,42
1,41
1,40
2,10
2,06
1,39
1,61
1,56
1,60
2,25
2,84 aukon yläreuna
2,34
2,35
3,13 aukon yläreuna
N
Havaintopiste
HP31
Hiekkaa ja savea
Savi
Tumma hiekka, sis. orgaanista ainesta
Kuten yllä, nokinen
Laasti
Tiili tai tiilirakenne
Ruskea hiekka
Kellertävä hiekka
Hirsi
Koekuoppa/kuoppa
Kivi
Metalliputki
1,25 m
HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014
M. Heikkinen
Tasokartta, tila 0030, dokumentointikohta 11, taso 2.
Mk 1:25.
MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 19.6.-11.9.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015
HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
Kartta 19

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

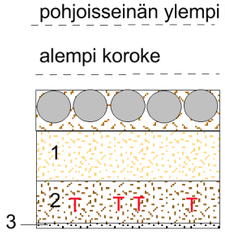
Tasokartta, tila 0030, dokumentointikohta 11, taso 3.
Mk 1:25.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 19.6.-11.9.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

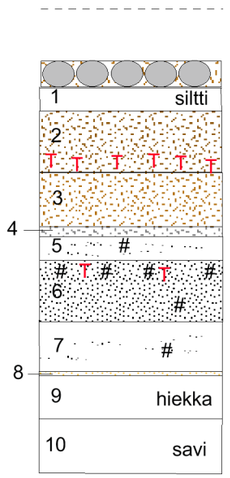
HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 20

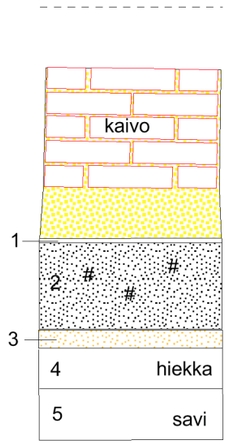
Havaintopiste 24

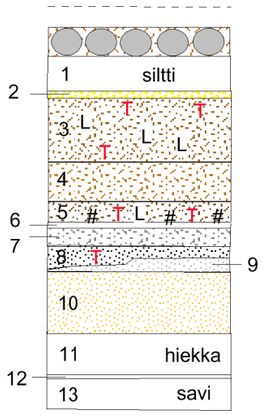
Havaintopiste 26

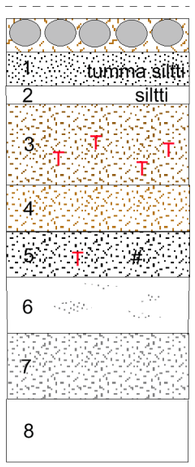
Havaintopiste 27

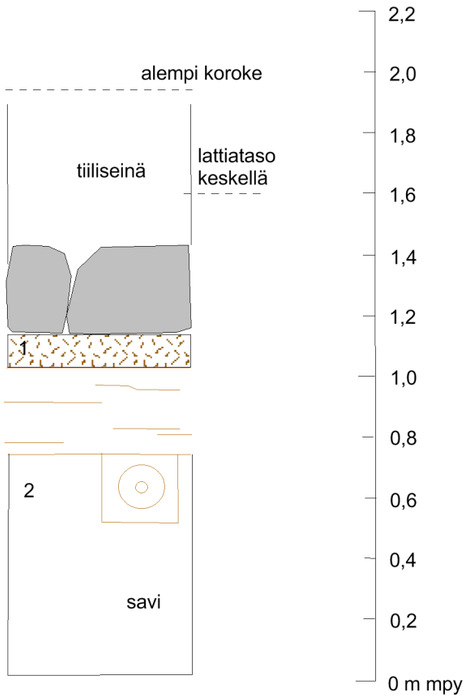
Havaintopiste 28

Havaintopiste 30

Havaintopiste 31

Kivi

Ruskea hiekka kivien välissä

Ruskea siltti, vaalea

Ruskea tiilinen siltti

Siltti/hiekka/savi

Vaalea hiekka, tummia raitoja

Tumma hieno aines, tiiltä, hiiltä

Tumma hiekka, tiiltä, hiiltä

Harmaa hiekka

Karkea kellertävä/oranssi hiekka

Tiilinen täyttömaa

Tiili tai tiilirakenne

Laastinen L

Nokinen #

Tiilinen T

Laasti

Vaalea siltti, saviläikkiä

Harmaa hieno hiekka

Kellertävä puhdas hiekka

Hirsi

Sekoittunut hiekka

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Havaintopistekartta, tila 0030, havaintopisteet 24, 26-28 ja 30-31. Mk 1:20.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 19.6.-11.9.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 21

keskimmäisten W-E -suuntaisten hirsien alla on paksut lankut pystypaalujen välissä

pystypaalut ylempien vaakahirsien alla

pystypaaluja

pystypaaluja

megapaalu

megapaalu

luiska tilaan 0034

pohjalla savea

megapaalu

megapaalu

megapaalu

0,78

0,82

0,83

0,76

0,60

0,83

0,79

0,73

0,79

0,74

0,86

0,86

0,80

aukko

sarana

1 m

Yhtenäisellä viivaalla piirretyt hirret ovat mitattuja. Muut ovat luonnoksia.

Megapaalu

Irronnut/ei mitattu pystypaalu

Pystypaalu

Irronnut hirsi

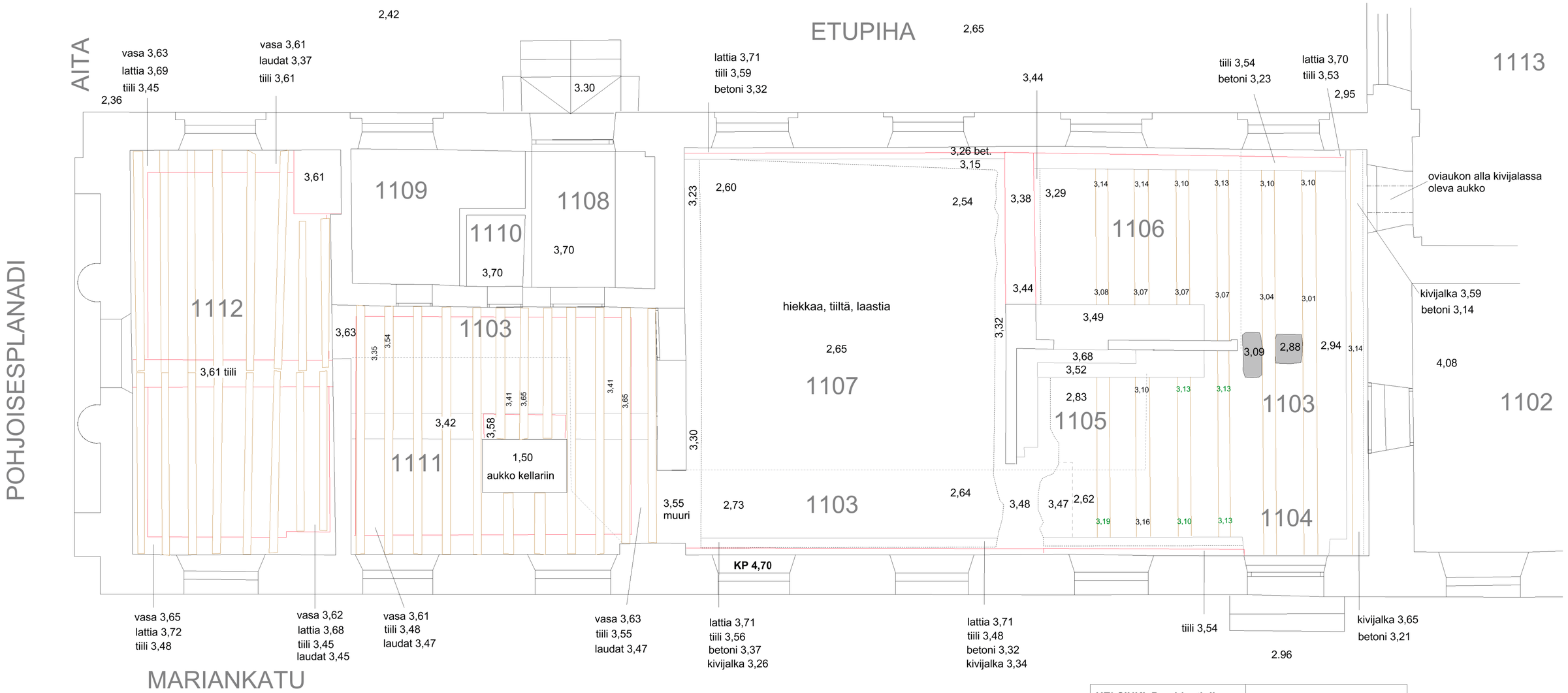
Hirsi

Alin hirsikerta

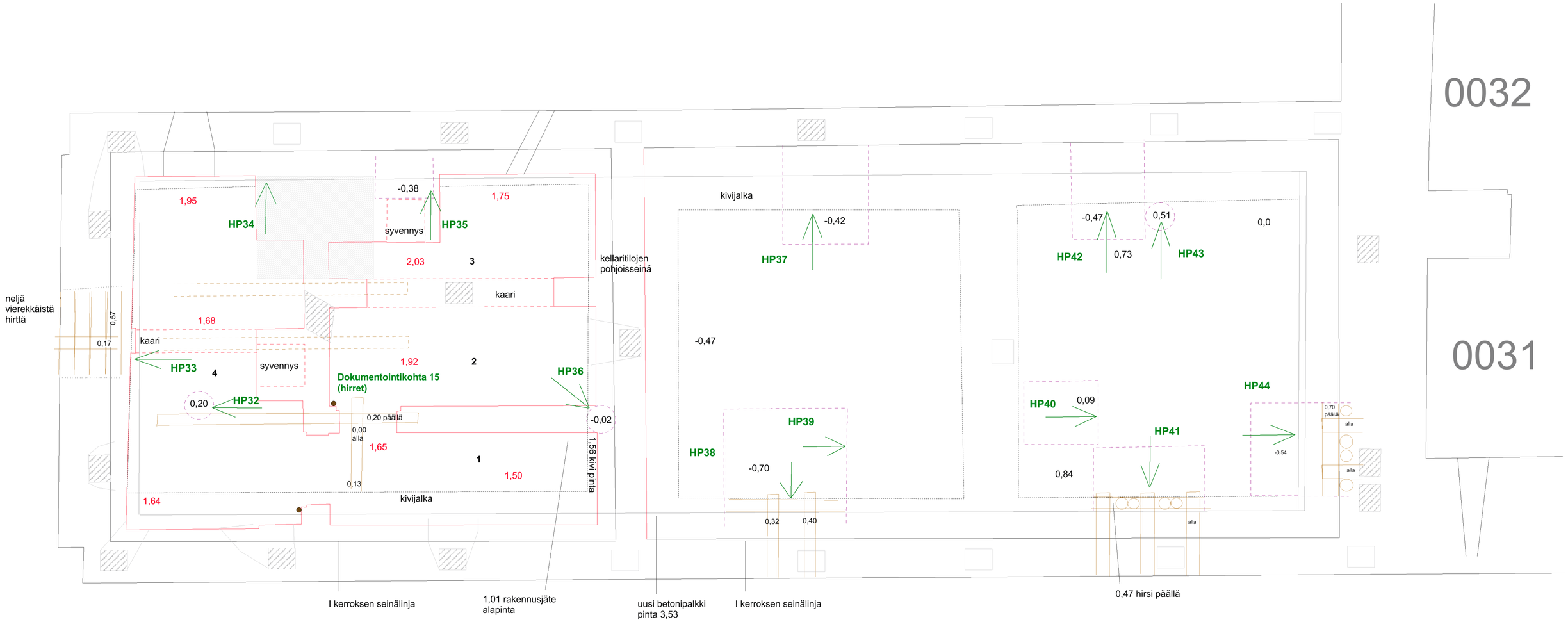
Keskimmäinen hirsikerta

Ylin hirsikerta

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, tila 0033, dokumentointikohta 12. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 20.6.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 22

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, matala itäsiipi, 1 krs, dokumentointikohta 13. Mk 1:50.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 4.4.-26.4.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 23

2,5 m

Kellaritilan numero 1

Sarana

Havaintopiste HP33

Kellarin lattioiden korkeudet ennen kaivamista 3,13

Koekuoppa/koepisto

Tiilireunus/tiilirakenne

Havaittu megapaalu

Megapaalu -ei havaittu

Kookkaista kivistä ja tiilistä tehty perustus

Betonirakenne

Hirsi/pystypaalu

Kivijalka

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Tasokartta, matala itäsiipi, kellari, dokumentointikohta 14 sekä matalan itäsiiven alaosa, eteläpään hirret tasossa, dokumentointikohta 15 ja havaintopisteiden 32-44 paikat.
Mk 1:50.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen & H. Hämäläinen 17.6.-7.11.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 24

Havaintopiste 32

Havaintopiste 33

betoni

1 sek.

2

3

4 ei puhdas

Havaintopiste 34

betoni

puuta

1

2

3 org. ainesta

4

5 vaalea siltti

6 org. ainesta

7

8 puutä

Havaintopiste 35

betoni

puuta

uusia putkia

1

2

3 org. ainesta

4 risuja

5

Havaintopiste 36

1

2

3

4

5

6

7

8

lastuja, tikkuja

Havaintopiste 37

betoni

1 tumma sotku

2 vaalea sotku

3

3,5
3,0
2,5
2,0
1,5
1,0
0,5
0
-0,5

1 m

Tiiliseinä

Kivi

Ruskea hiekka. laastia, tiiltä, hiiltä

Oranssi hiekka, tiilenpaloja

Tumma hiekka, tiilihippuja

Harmaa hiekka, tummia raitoja

Laastinen L

Nokinen #

Tiilinen T

Sekoittunut savi

Hirsi

Karkea hiekka, kiviä, tiiltä

Savi/vaalea hieno aines

Tummanruskea hiekka, orgaanista ainesta

Karkea kellertävä/oranssi hiekka

Harmaa hiekka

Vaalea siltti

Uusia putkia

Harmaa hiekka

Hyvin vaalea harmaa hiekka

Tikkuja, lastuja

Sekoittunut hiekka, pikkukiviä

Tummanharmaa hiekka

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Havaintopistekartta, matalan itäsiiven alaosa, havaintopisteet 32-37.
Mk 1:20.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 17.6.-7.11.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 25

Havaintopiste 38

betoni

puuta

sek.

1 sek.

2

3

Havaintopiste 39

1 uusi

2 T sek. T

3

4

Havaintopiste 40

1 L T

2

3

4 org.

5 org. T

6

7

8 savi

Havaintopiste 41

betoni

puuta

1 sek.

2

Havaintopiste 42

betoni

1 T sek. T

2 T T

3

4

Havaintopiste 43

betoni

puuta

L L

T

1 # kiviä

T T

#

2 savea hiekkaa

T

3 org.

4

5 T org.

6 lik.

Havaintopiste 44

I krs lattia

kivijalka

betonivahvike

betoni+ kivi

suihku- betonia

kuopan pohja

1 m

4,0

3,5

3,0

2,5

2,0

1,5

1,0

0,5

0

-0,5

-0,7 m mpy

Laastinen L

Nokinen #

Tiilinen T

Hirsi

Kivi

Sekoittunut savi sek.

Oranssi hiekka, luonnollinen

Savi/hieno hiekka

Tummanruskea sekoittunut hiekka uusi

Tummanruskea hiekka, tiiltä, laastia, kiviä L T

Tummanharmaa hiekka

Vaaleanruskea hiekka

Harmaa hiekka, raitoja, orgaan. ainesta

Ruskeanharmaa hiekka, tiiltä, orgaan. ainesta T org.

Luonnollinen savi

Tumma sekoittunut hiekka, tiilimurskaa T sek.

Vaalea karkea hiekka, tiilimurskaa, pikkukiviä T

Keltaruskea siltti, tiiltä, kiviä, nokea T #

Savea ja hiekkaa, ruskeankirjava, alaosassa tiiltä T

Orgaan. ainesta, tummanruskea

Vaalea likainen siltti

Tummanruskea hiekka, orgaanista ainesta, tiiltä org T

Vaalea hiekka, tumma raita, pienehköjä kiviä

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

Havaintopistekartta, matalan itäsiiven alaosa, havaintopisteet 38-44.
Mk 1:20.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi:
H. Hämäläinen 17.6.-7.11.2013
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 26

1032
1036
1042
1050
1058
1059
1006
1060
1004
1003
1068
1069
1117
1072
1092
1089
1084

2,58
Työmaa-aukko,
johon tehtiin oviaukko
-0,27
Työmaa-aukko, joka
valettiin umpeen
-0,41
0,86
-0,09
-0,08
1,38
2,60
-0,27
1,25
0,87
1,11
0,16
0,94
2,56
-0,59
0,32
Työmaa-aukko, joka
pienennettiin
putkiaukoksi
-1,15
0,11
0,20
0,38
1,02
HP45
HP46
railo kalliossa
2,52
0,42
1,14
HP48
0,51
uusi betoni
2,59
aukko
putkia
varten
2,97
vanha betoni alareuna
vanha betoni yläreuna
0,44
HP47
0,82
1,11
3.28
Portin
betonipe-
rustukset
Kaivo
3,49
Kiviperustukset
Kiviperustukset
Porttikongi
Betonirakenne
3.48
Betonikanava
3.58

Mariankadun
kuoppa

Mariankatu

N

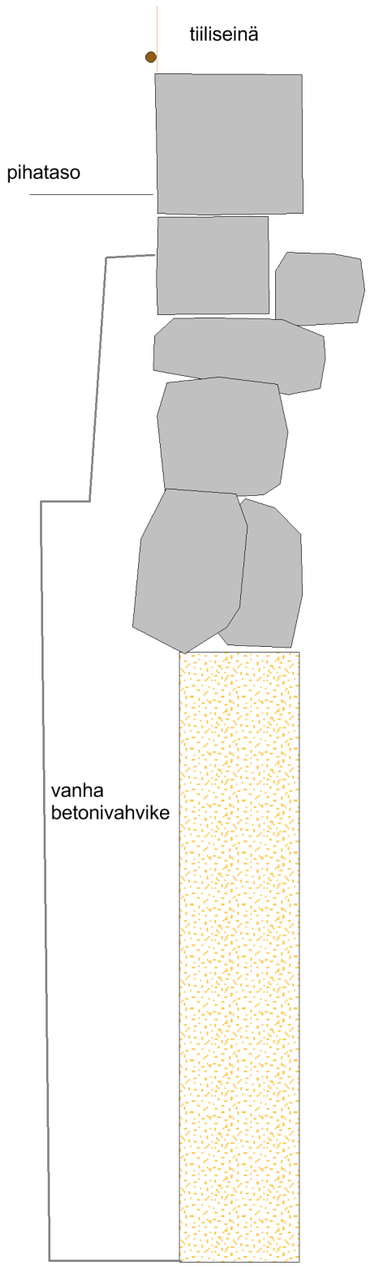
5 metriä

Uuden pihan betonikansi:
korkeus itälaita 2,86
korkeus länsilaita 2,88

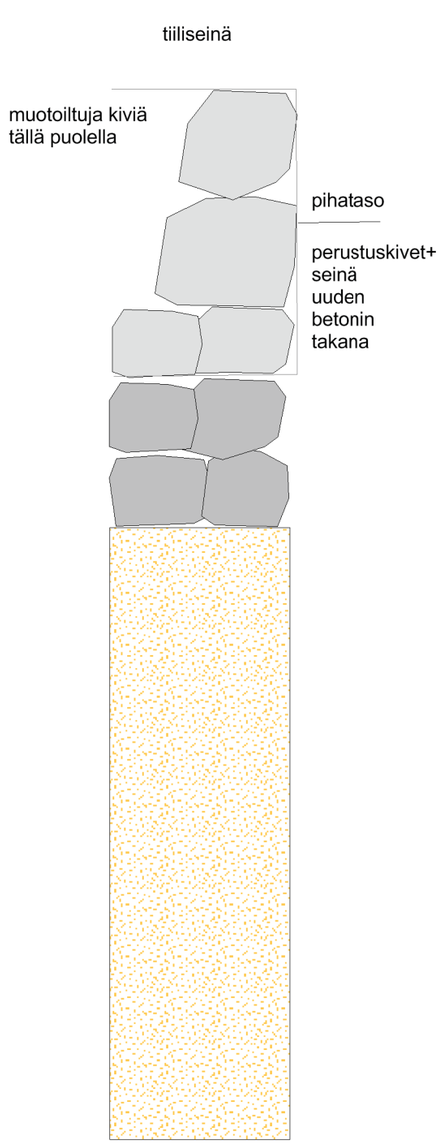
Vanhat/uudet betonirakenteet
Puretut rakenteet
Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP45
Tilan numero 1060
Maannoksen korkeus sisäpihalla -muut korkeudet ovat kallion pinnasta 0,51

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, sisäpiha, dokumentointikohta 16 ja havaintopisteiden 45-48 paikat. Porttikongi ja Mariankatu. Mk 1: 100
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 19.7.-26.9.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 27

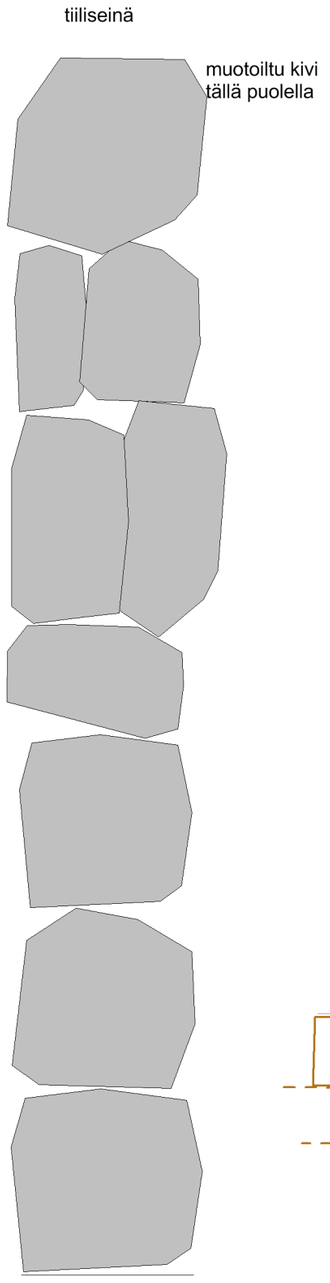
Havaintopiste 45

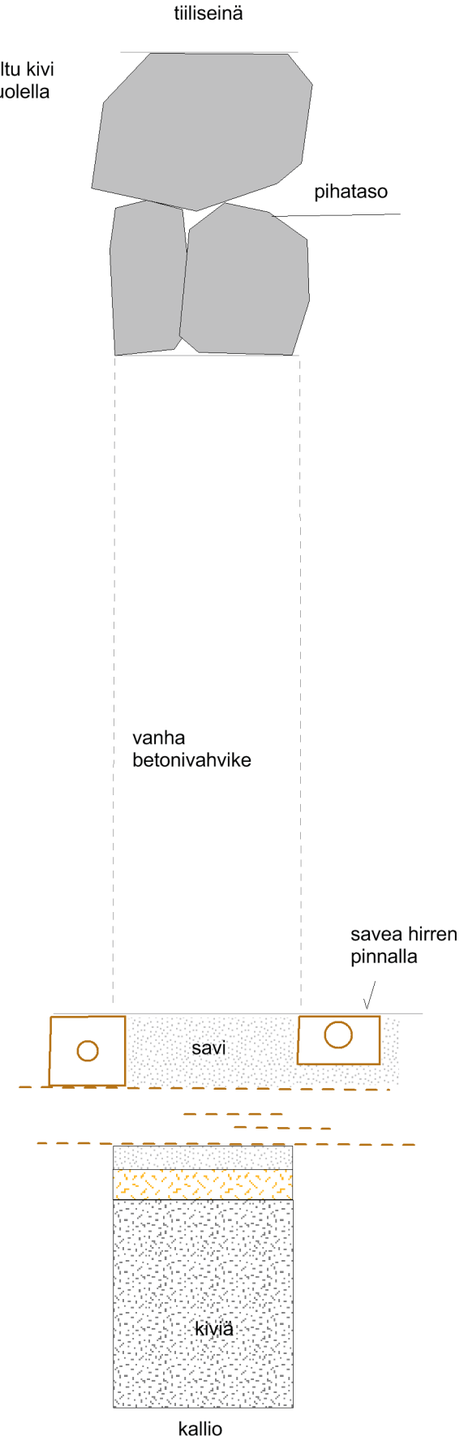
Havaintopiste 46

Havaintopiste 47

Havaintopiste 48

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Havaintopistekartta, sisäpiha, havaintopisteet 45-48. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 19.7.-13.8.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 28

Seinän perustuskiviä

Betonin takana olevat perustuskivet

Puhdas vaalea hiekka

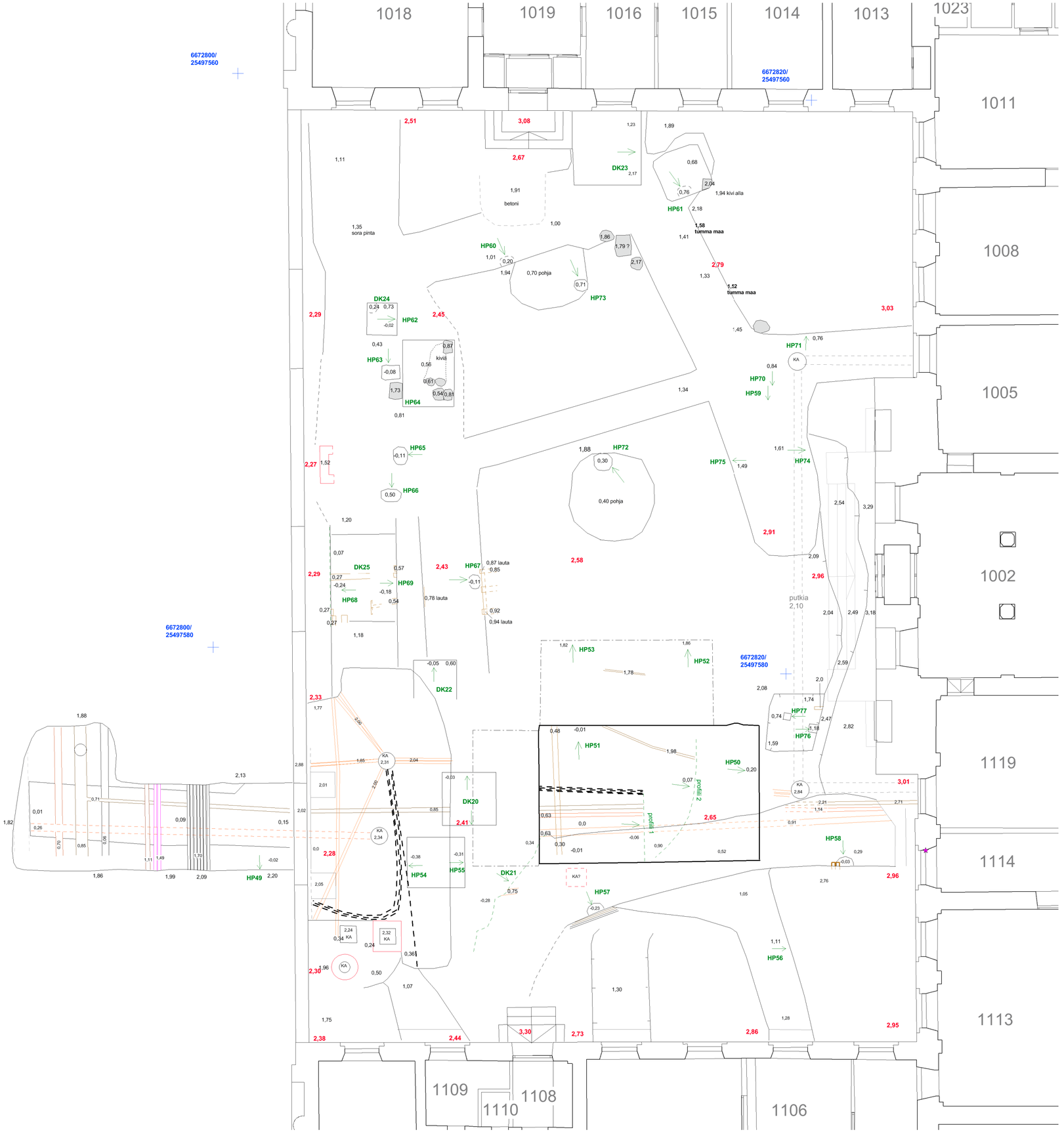
Savi/vaalea siltti

Kellertävä karkea hiekka

Hirsi

Irronnut hirsi

Harmaa hiekka, savea, kiviä

Alkup. pihan pinta 2,73

Kaivetut alueet

Mustia kaapeleita

Putkia, kaapeleita

Kaivo KA

Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP50

Dokumentointihetken pohjalukema 1,31

Tiilirakenteet

Hirsi/lauta näkyvissä/piilossa

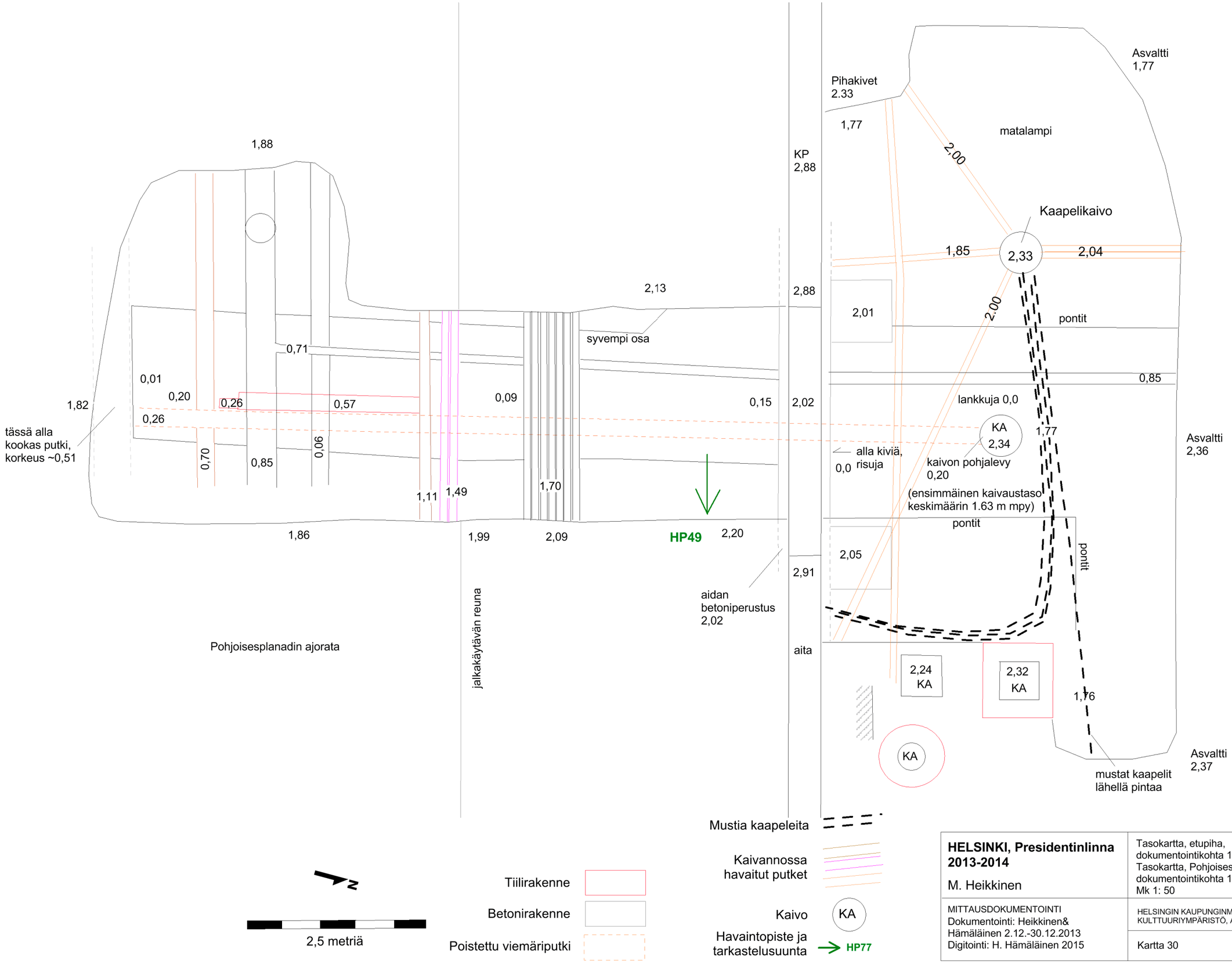
Pontitettu alue

Laajennus

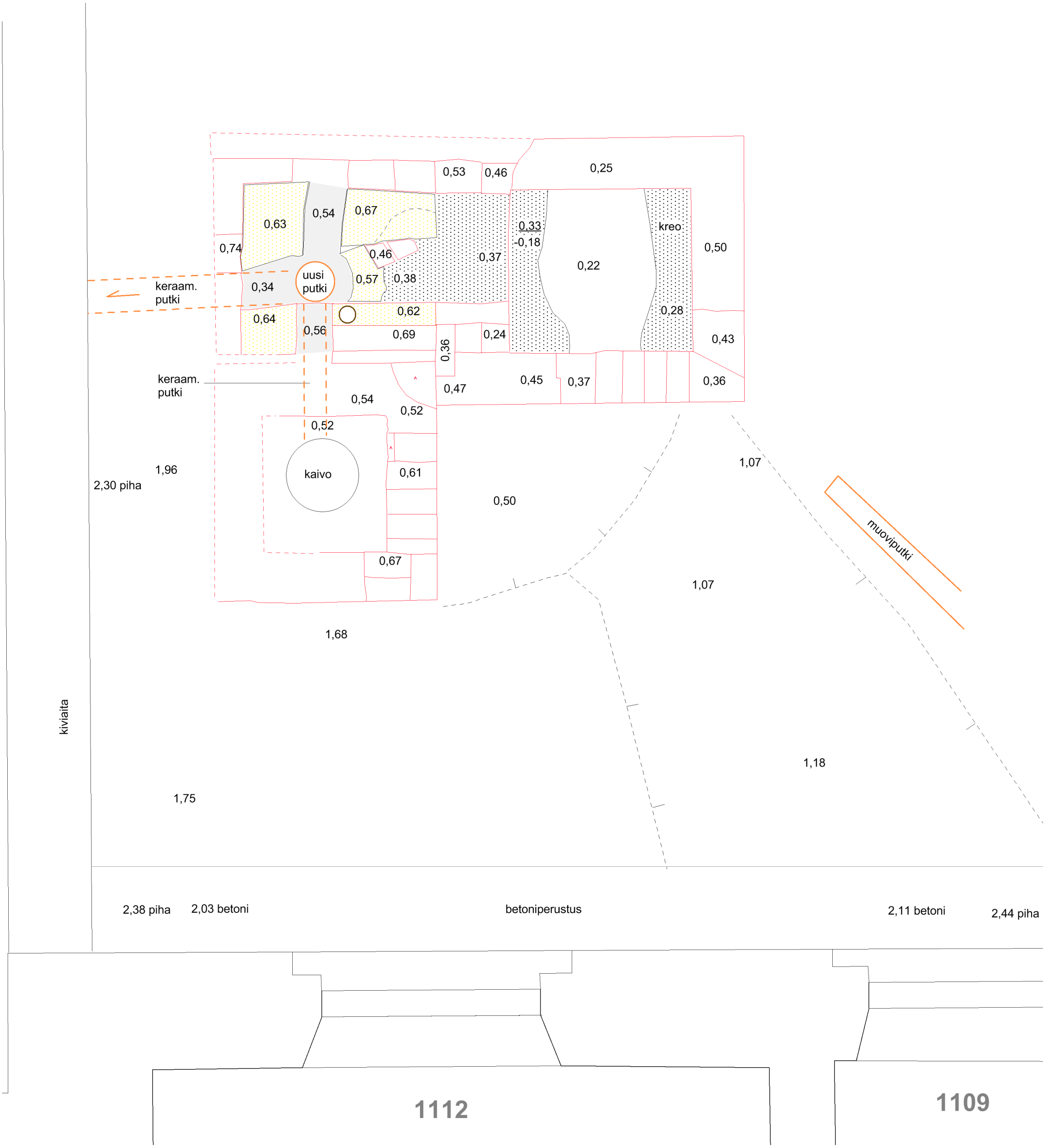
Profiilit

5 metriä

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Yleiskartta, etupiha, Dokumentoidut alueet, profiilit ja havaintopisteet. Mk 1: 100
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 11/2013-05/2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 29

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 17. Tasokartta, Pohjoisesplanadi, dokumentointikohta 18. Mk 1: 50
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 2.12.-30.12.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 30

Tilan numero 1102

Tiili

Hajonnut tiili

Rikkonainen/ei havaittu tiilirakenne

Laasti

Kreosiitti

Betoni

Muoviputki

Rautaputki

Vanha keraam. putki

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, etupiha dokumentointikohta 17. Mk 1: 20
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 31.12.2013-8.1.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 31

Aluperäinen
pihakorkeus
2.91 m mpy

2,60 asf

2,66 asf

HP53

HP52

1,78

0,48

HP51

hirsi

0,90 tumma

1,98

HP50

0,83 tumma

1,92

1,70

0,97 tumma

profiili 2

kaapelit
2,10

KA
2,84

2,41

0,95 siltti

rauta

0,63

kupari

0,69

profiili 1

0,31 hiekka-kivi
0,0 pohja

muovi

0,63

soraa

0,30

Alkuperäinen
pihakorkeus
2.64 m mpy

Alkuperäinen
pihakorkeus
2.41 m mpy

laajennus 13.12.2013

0,69 tumma
0,30 hiekka-kivi
0,13 vesi
-0,01 pohja

isompia kiviä

kaivettu alue

2,5 metriä

Pontitettu alue

Laajennus

Sorainen alue

Profiilit

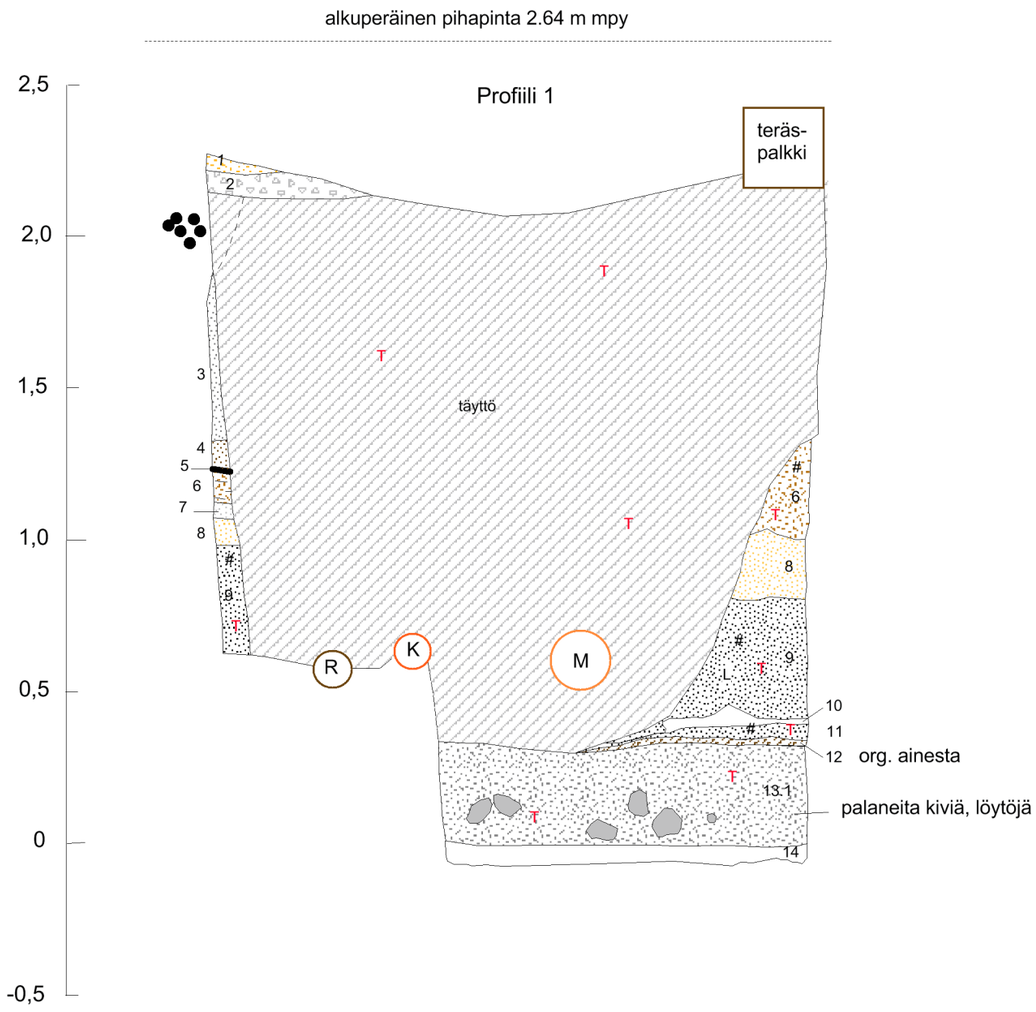
Mustia kaapeleita

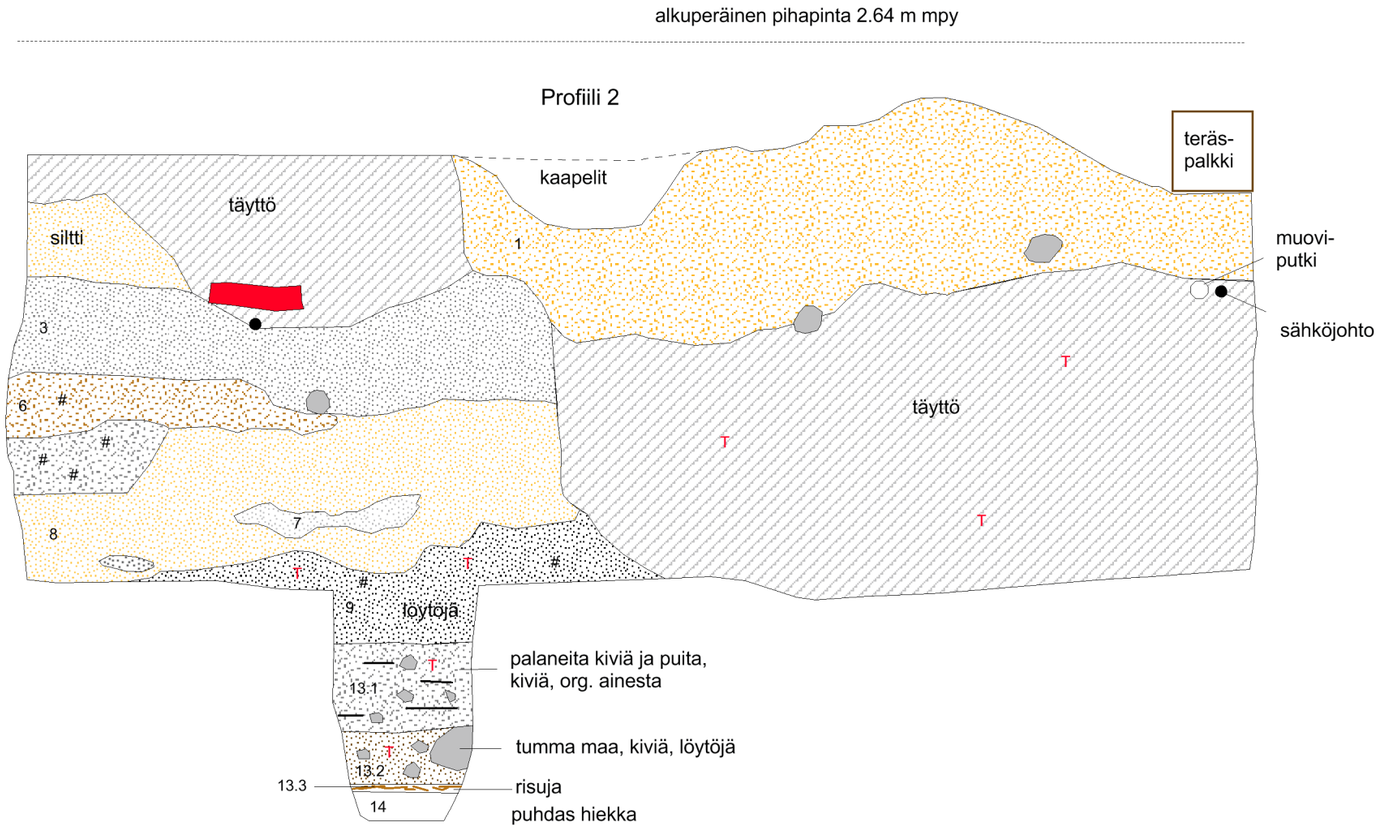
Putkia, kaapeleita, hirsi

Kaivo KA

Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP50

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 19. Profiilien 1-2 ja havaintopisteiden 50-53 paikat. Mk 1: 50
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 11.12.-13.12.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 32

Tiili
Kivi
Pihan täyttöhiekka
Putkien täyttömaita
Harmaa siltti
Tumma hieno aines

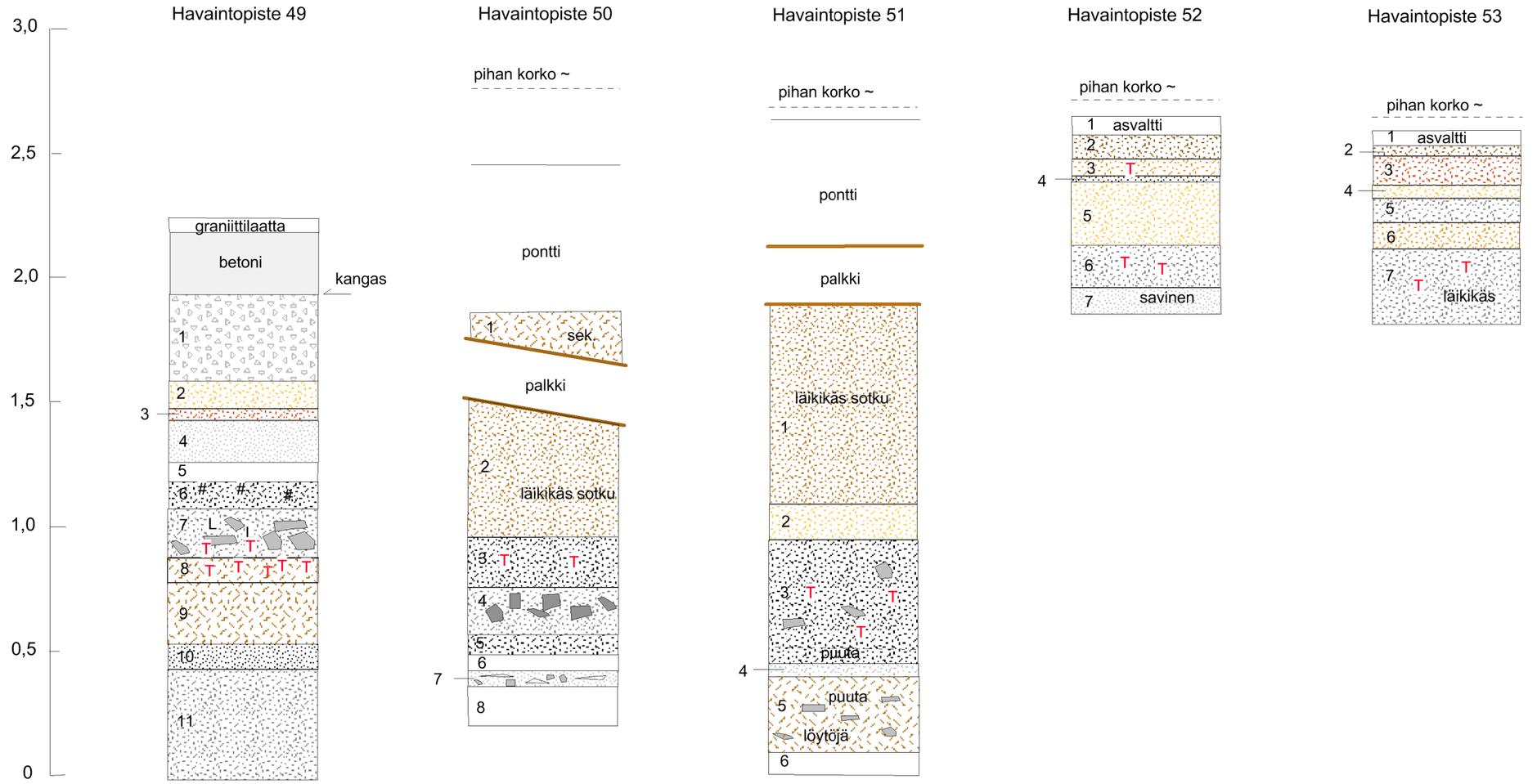
Kirjava läikikäs hiekka, tiiltä
Vaalea siltti
Tummanruskea siltti, tiiltä, nokea, laastia
Vaalea hiekka/puhdas hiekka
Orgaan. ainesta, puuta, tummanruskea

Nokiraita
Vaalea karkea hiekka, löytöjä tiilimurskaa, pikkukiviä
Harmaa nokinen sotku
Savi
Tumma maa, löytöjä pienehköjä kiviä
Risukerros

Laastinen L
Nokinen #
Tiilinen T
Kaapeli ●
Muoviputki M
Kupariputki K
Muoviputki
Metalliputki R

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, dokumentointikohta 19. Pohjoisprofiilit 1 ja 2. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 11.12.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 33

Betoni
Sora
Vaalea hiekka/siltti
Punertava hiekka
Harmaa hiekka
Vaalea hiekka/puhdas hiekka
Tumma kerros, hiiltä

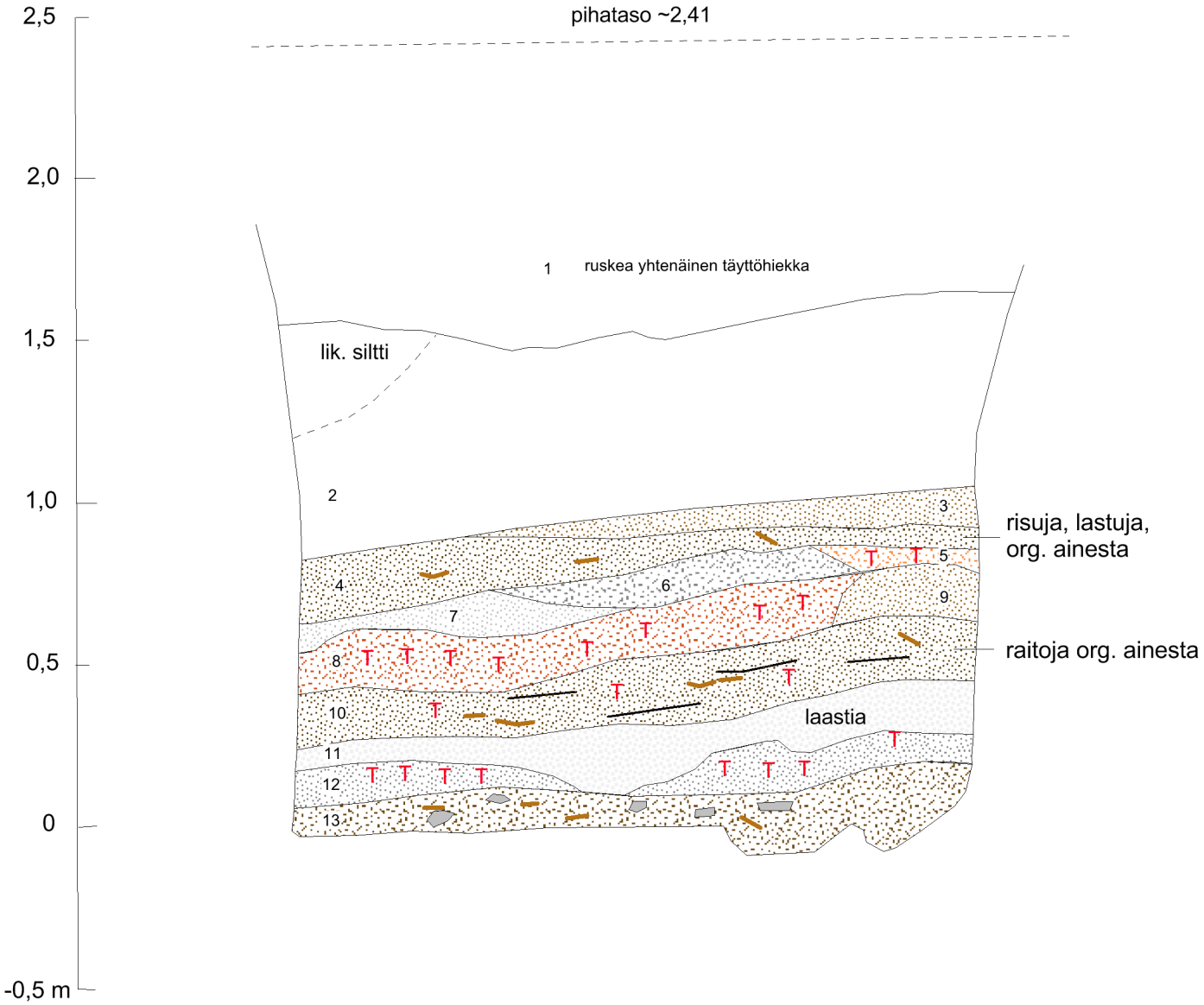
Kiviä, laastia, tiiltä
Kivi
Palanut kivi
Tiilinen aines
Sekoittunut hiekka
Tumma hiekka
Sekoittunut harmaa hiekka

Palkki
Kirjava läikikäs hiekka
Tummanruskea maa, tiiltä
Vaalea hiekka, palaneita kiviä
Harmaan ja mustan kirjava maa, kiviä
Harmaa hiekka
Karkea hiekka, kivi, puuta, löytöjä

Laastinen L
Nokinen #
Tiilinen T
Alkup. maan pinta noin
Vaalea hiekka
Vaalea hiekka, tiiltä
Harmaa hiekka, tiiltä
Metalliputki

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Havaintopistekartta, Pohjoisesplanadi ja etupiha, havaintopisteet 49-53. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 2.-12.12.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 34

Siltti/likainen siltti

Tumma hiekka

Tumma org. aines' lastuja, risuja

Silttinen hiekka

Laastinen hiekka

Oranssi hiekka, tiiltä

Vaalea hiekka, tiiltä

Laastia

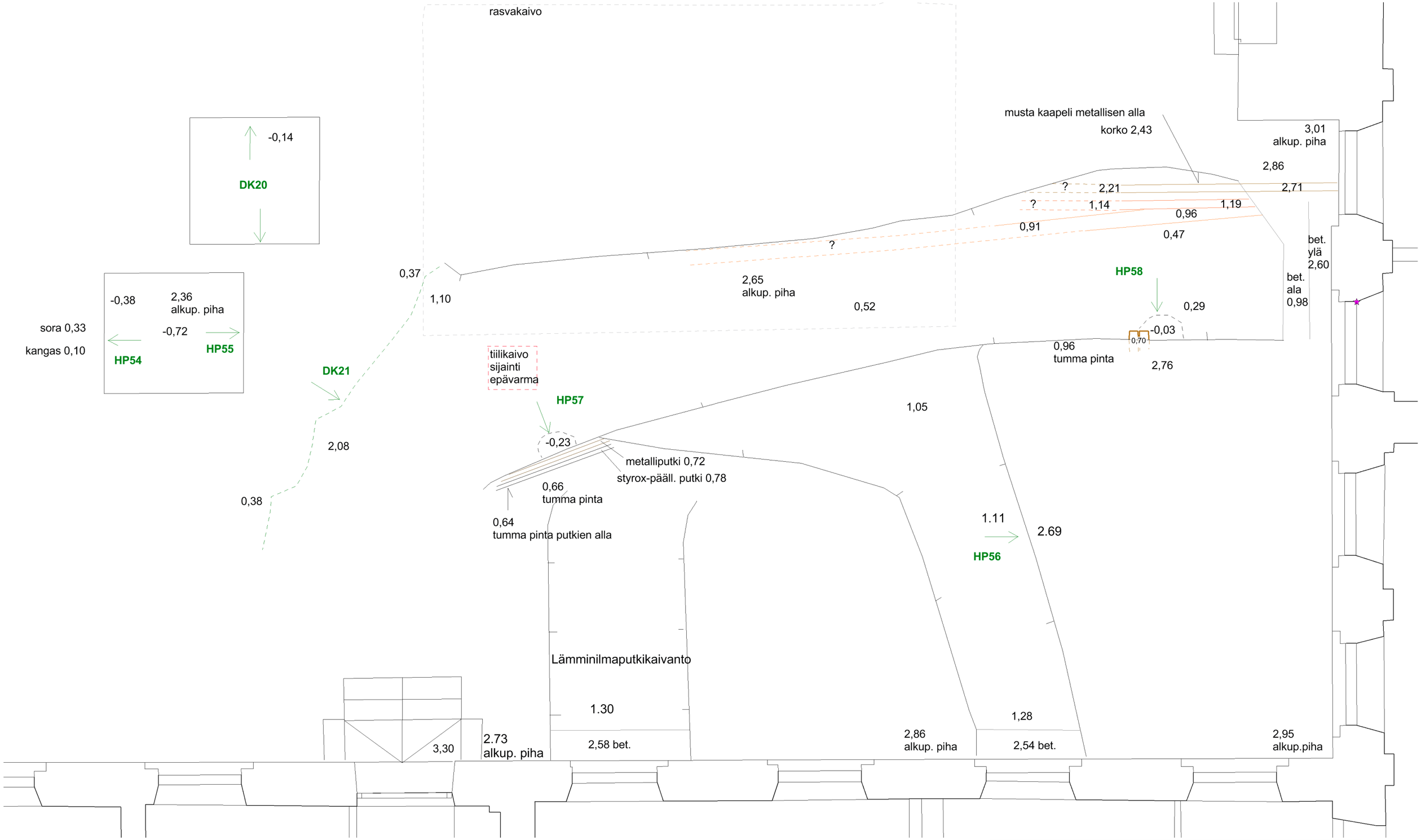
Harmaa aines, laastia, tiiltä

Tummanharmaa maa, tikkuja, laastia, kiviä

Tiilinen T

Kivi

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, länsiprofiili, dokumentointikohta 20. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 20.12.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 35

2,5 metriä

Dokumentoidut alueet

Betonirakenne

Hirsi

Rasvakaivon kuoppa

DK21

Putkia, kaapeleita

Havaintopiste ja tarkastelusuunta HP55

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

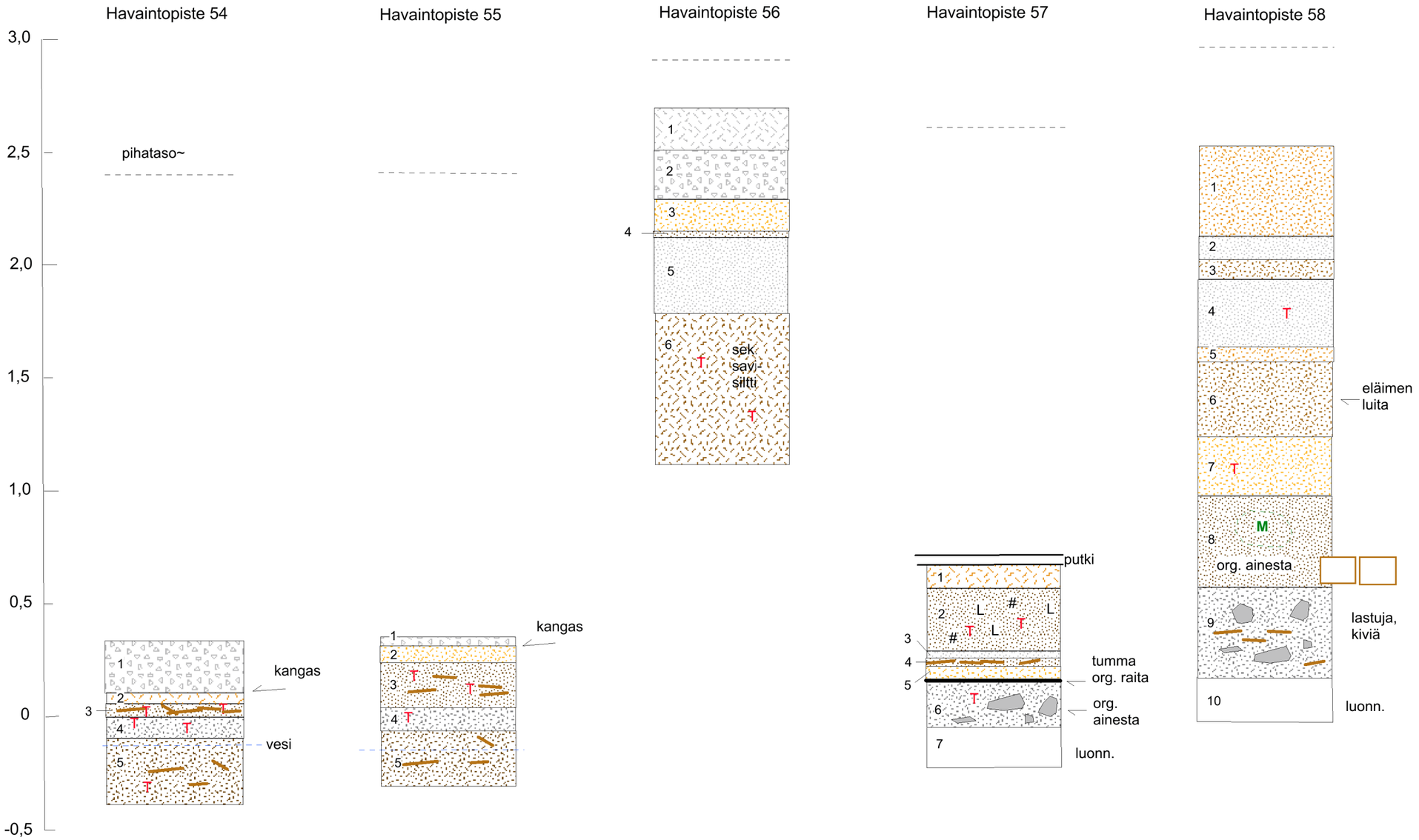
M. Heikkinen

Tasokartta, etupiha, dokumentointikohdat 20-21. Havaintopisteiden 54-58 paikat. Mk 1: 50.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 20.12.2013-10.1.2014
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 36

Sora
Vaalea sekoittunut hiekka
Tumma hieno aines, tiiltä, risuja
Harmaa hiekka, tiiltä
Tumma maa, tiiltä, risuja, löytöjä
Vaalea hiesu
Harmaa hiekka

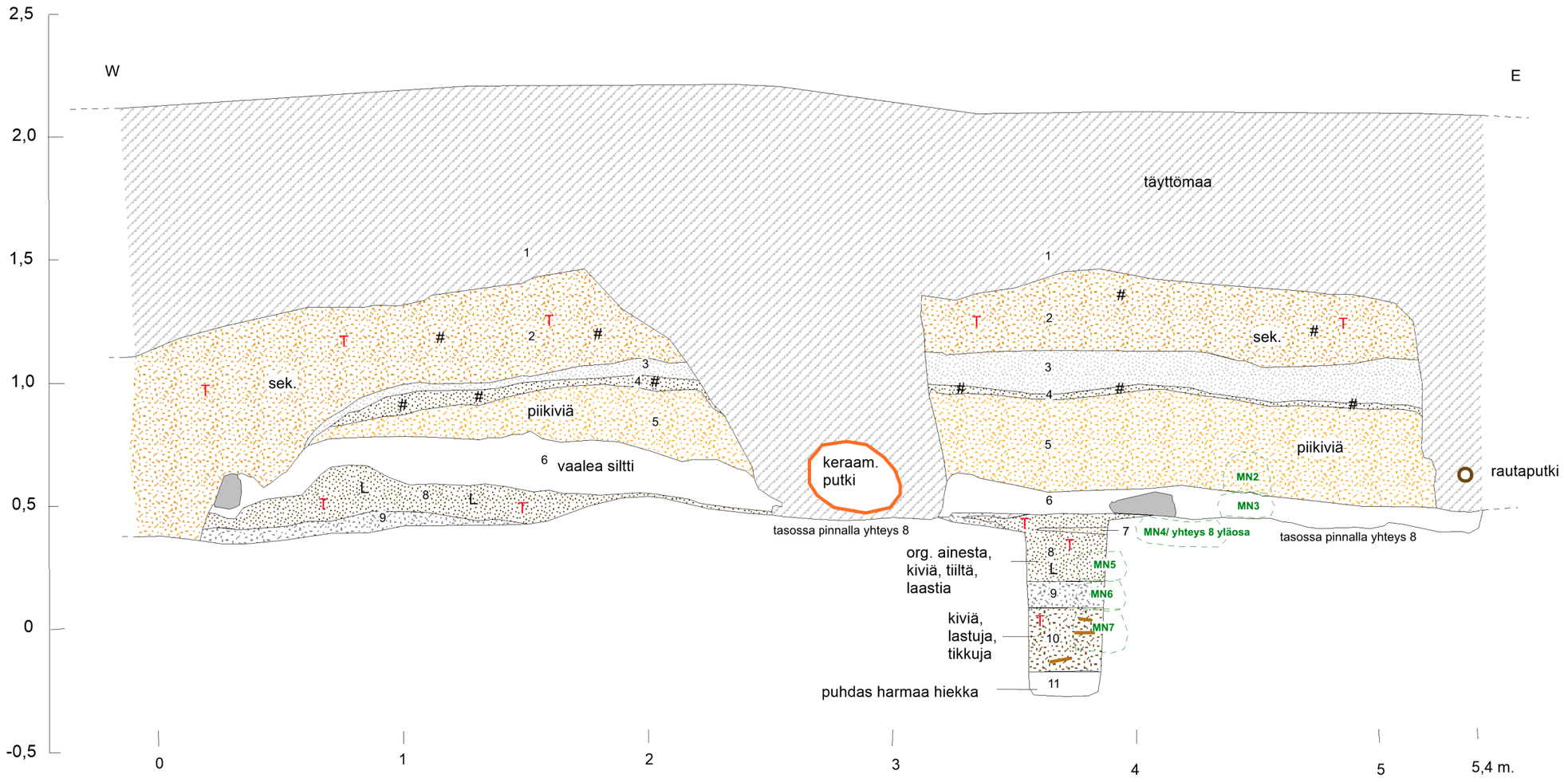
Tumma hiekka
Harmaa hieno hiekka
Sekoittunut savi-siltti, tiilinen
Tumma maa, tiiltä, nokea, laastia, löytöjä
Harmaa hiekka, kiviä, tiiltä, org. ainesta
Puhdas hiekka/hiesu

Kivi
Ruskea hiekka
Vaalea hiekka
Tummanruskea hiekka
Vaalea hiekka, tiiltä
Hirsi

Makronäyte
Veden pinta kuopassa
Laastinen L
Nokinen #
Tiilinen T
Alkup. maan pinta noin
Lastuja tai risuja

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 54-58. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 20.12.2013-10.1.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 37

Täyttö

Kivi

Ruskea hiekka, sekoittunut, tiiltä, hiiltä

Savinen harmaa aines

Tumma nokinen raita

Karkea kellertävä/oranssi hiekka, sisältää piitä

Vaalea siltti/puhdas hiekka

Tumma maa, laastia, tiiltä, org. ainesta

Harmaa hiekka ja kiviä

Tumma hiekka, tiiltä, lastuja, tikkuja

Makronäyte MN7

Laastinen L

Nokinen #

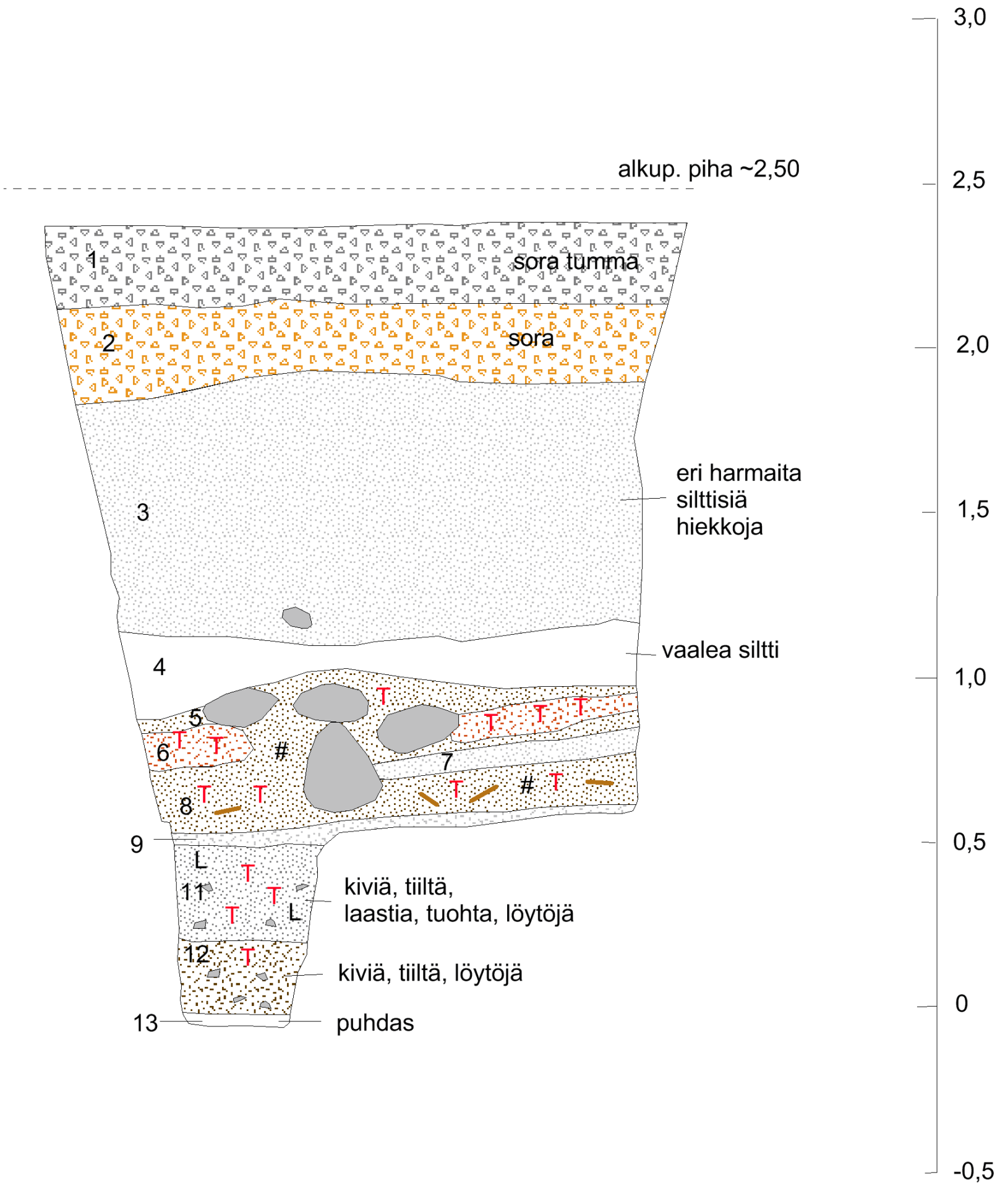
Tiilinen T

Keraaminen putki

Rautaputki

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, pohjoisprofiili, dokumentointikohta 21. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 8.1.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 38

Sorat

Harmaita silttisiä hiekkoja

Vaalea siltti/puhdas maa

Tumma maa, nokea tiiltä, risuja

Punertava hiekka, tiiltä

Savinen siltti

Vaalea hiekka

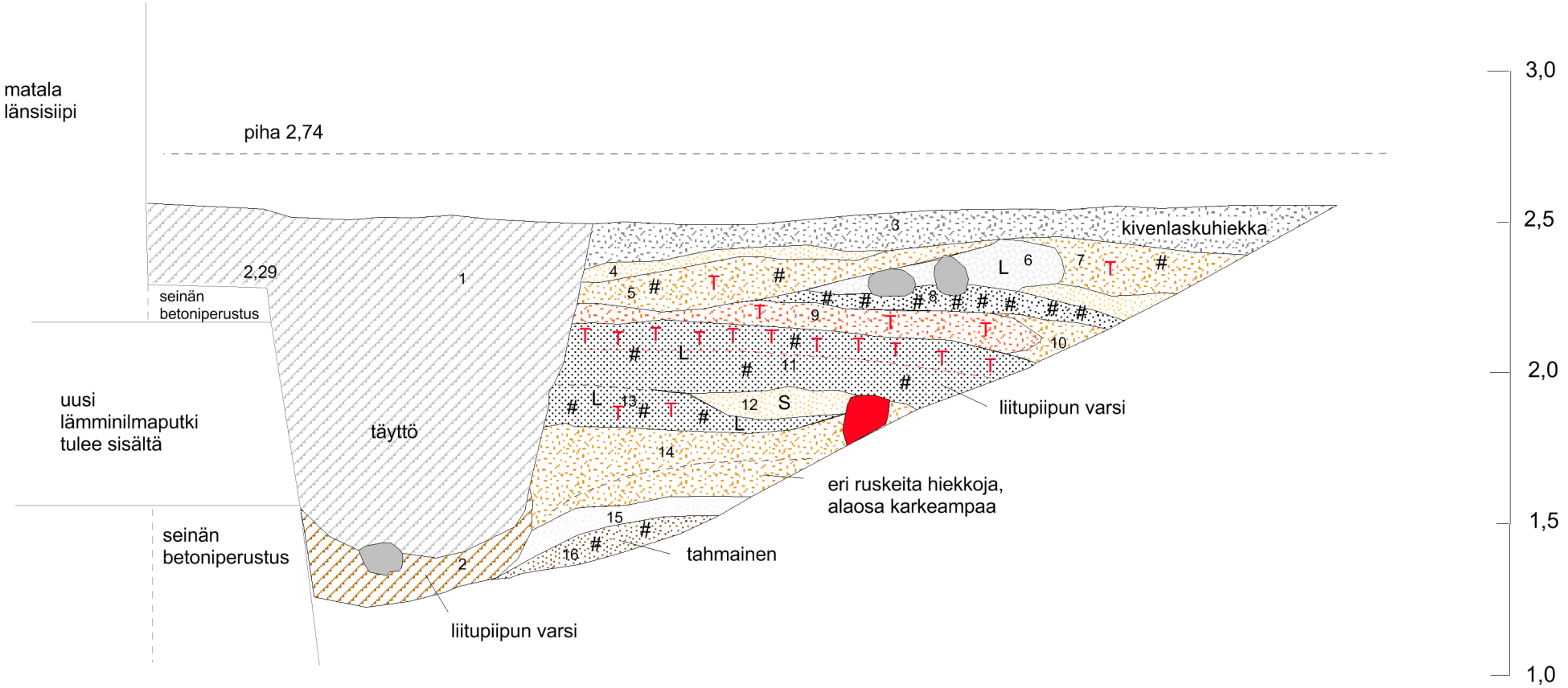
Harmaa aines, kiviä, tiiltä, laastia, tuohta, löytöjä

Tumma hiekka, kiviä, tiiltä, löytöjä

Kivi

Laastia	L
Nokea	#
Tiilinen	T

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, länsiprofiili, dokumentointikohta 22. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 16.1.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 39

Täyttömaat

Kivi

Tiili

Kivenlaskuhiekka

Vaalea tasainen hiekka
S=savinen

Nokinen sotku, tiilimurskaa

Laastinen siltti

Nokinen maa

Oranssinruskea hiekka, tiiltä

Ruskea hiekka

Nokinen hiekka,
tiiltä, laastia

Vaaleanruskea siltti

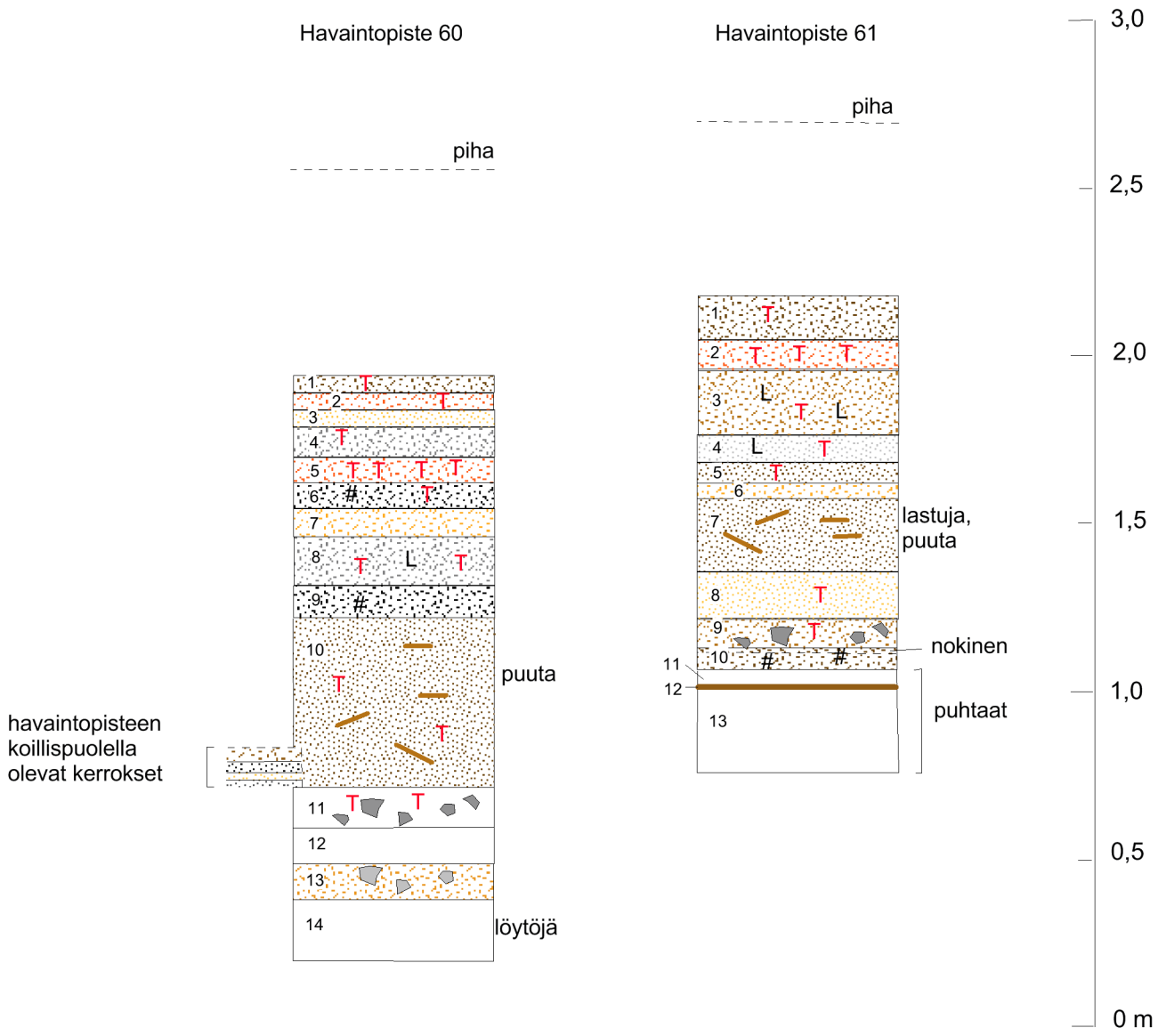
Tumma, nokinen,
tahmainen maa

Nokea #

Laastia L

Tiilinen T

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, pohjoisprofiili, dokumentointikohta 23. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 26.11.2013 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 40

Tumma hiekka, tiiltä, kiviä
Punertava hiekka, tiiltä
Vaalea hieno hiekka
Harmaa hiekka, tiiltä
Tumma maa, nokea tiiltä
Kellertävänruskea hiekka
Tahmea, savinen maa, puuta, tiiltä
Tumma hieno hiesu
Vaalea hiekka, tiiltä, palaneita kiviä
Ruskea hiekka, kiviä

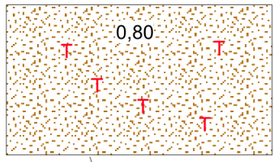
Puhdas hiekka/lik. hiekka
Harmaanruskea hiekka, tiiltä
Vaalea savi, tiiltä, laastia
Kivi
Palanut kivi

Org. raita
Laastia L
Nokea #
Tiiltä T

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 60-61. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 10.-11.3.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 41

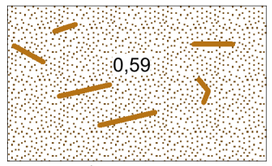
Dokumentointikohta 24.

Taso 1, yhteys 5

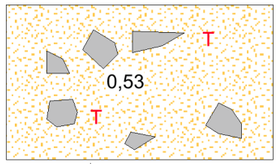

Taso 2, yhteys 6

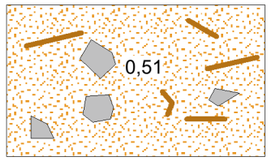
tiivis tumma maa
löytöjä,
luita,
puuta

Taso 3, yhteys 7

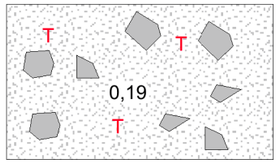

Taso 4, yhteys 8

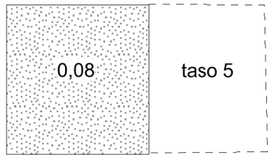
kirjavanruskea,
puuta,
kiviä

Taso 5, yhteys 9

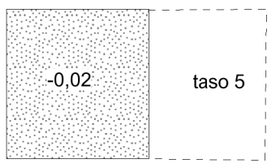

löytöjä, luita

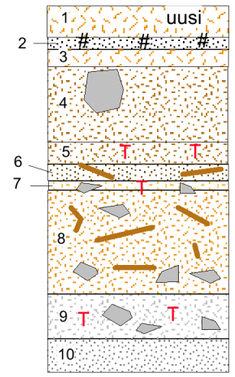
Taso 6, yhteys 10

Taso 7, yhteys 10

piha

Havaintopiste 62

2,5
2,0
1,5
1,0
0,5
0 m
-0,5

Ruskea hiekka, tiiltä
Tumma, tahmainen, puuta, löytöjä
Vaalea hiekka, tiiltä, kiviä
Ruskeankirjava, puuta, kiviä
Vaaleanharmaa,kiviä, löytöjä
Harmaa hiekka, luonn.

Sek. hiekka/uusi täyttö
Kivi
Tumma maa, nokea

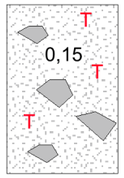
Nokinen #
Tiilinen T
Alkup. maan pinta noin
Lastuja tai risuja

1 m

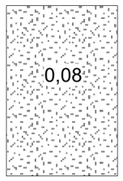
HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Tasokartta, etupiha, dokumentointikohta 24 sekä havaintopiste 62. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 11.3.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 42

Havaintopiste 63

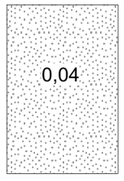
Taso 1, yhteys 10

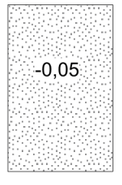
Taso 2, yhteys 11

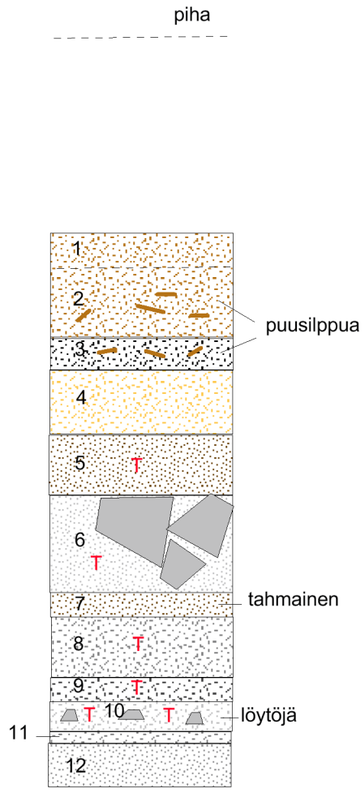
Taso 3, yhteys 12

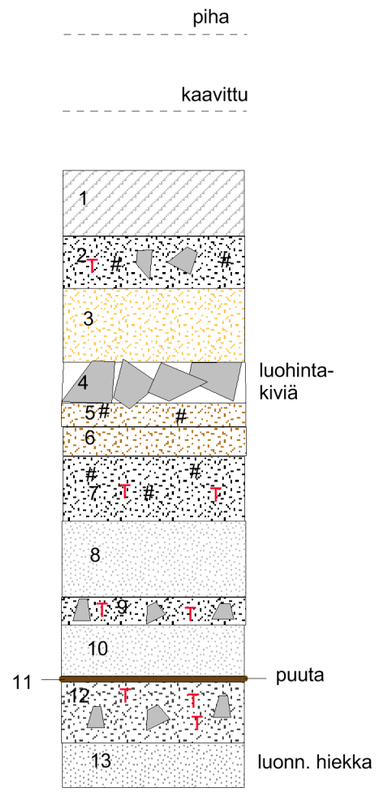
Pohjataso, yhteys 12

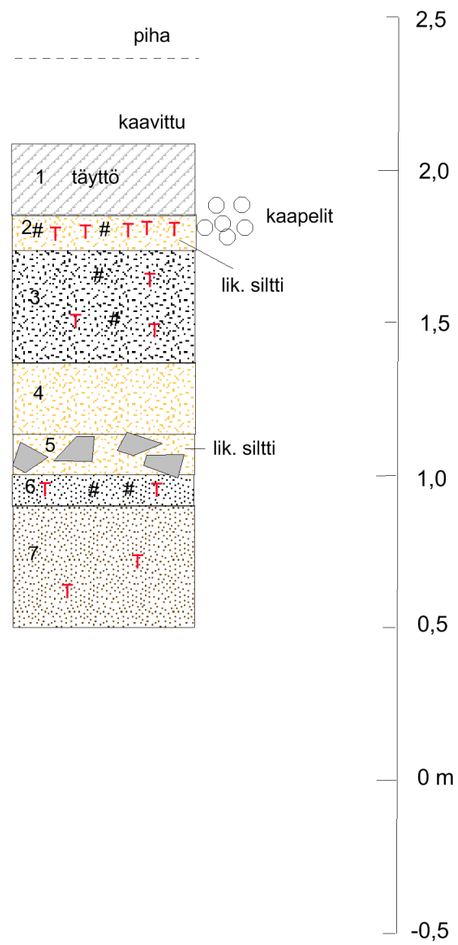
Havaintopiste 63

Havaintopiste 65

Havaintopiste 66

Karkea harmaa hiekka, kiviä, tiiltä

Lik. harmaa hiekka

Harmaa hiekka/puhdas hiekka

Ruskea hiekka, puusilppua

Tumma hiekka, puusilppua

Vaalea hiekka

Ruskea hiekka, tiiltä

Vaaleanharmaa,kiviä, tiiltä

Tumma, tahmainen

Harmaa sotku, tiiltä

Sek. hiekka/uusi täyttö

Hiekka, kiviä, tiiltä, hiiltä

Ruskea hiekka, nokea

Tumma nokinen maa, tiiltä

Kivi

Tumma maa, tiiltä, hiililäiskiä

Nokinen

Tiilinen

Alkup. maan pinta noin

Puuta/lastuja

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

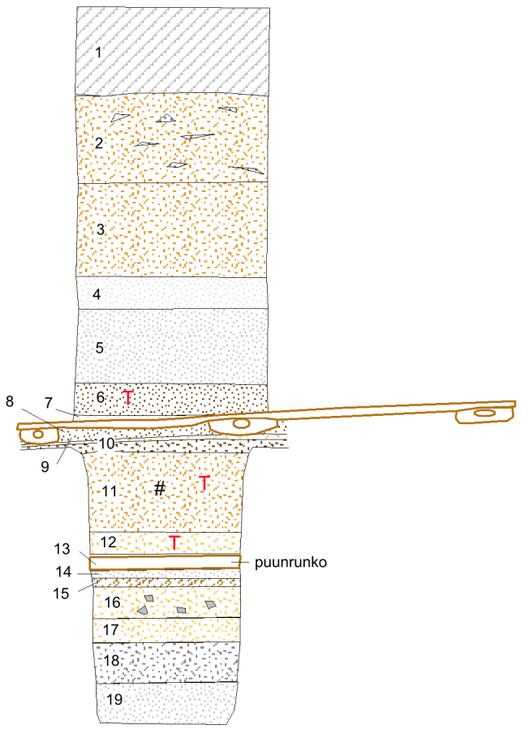
Tasokartta, etupiha, havaintopisteen 63 tasot sekä havaintopisteet 63, 65-66. Mk 1:20.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 14.-21.3.2014
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

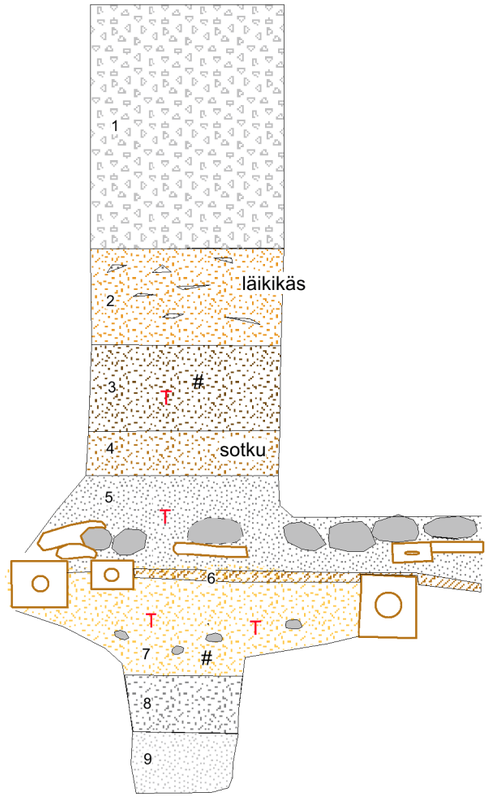
HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 43

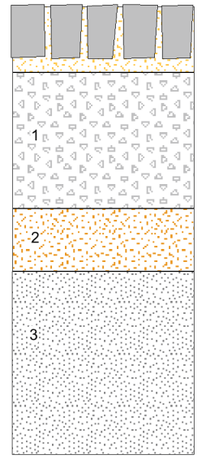
Havaintopiste 67

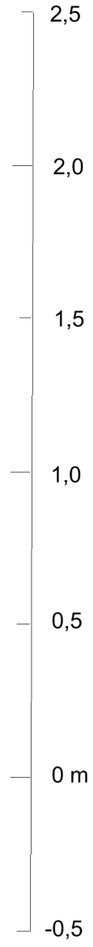

Havaintopiste 69

Havaintopiste 68

Sek. hiekka/uusi täyttö

Ruskea hiekka, läikikäs

Harmaanruskea hiekka

Vaalea hiesu/savi

Savinen hiesu

Ruskea hiekka, tiiltä T

Vaalea hiekka

Tummanruskea/harmaa hiekka

Hiekka, tiiltä, hiiltä # T

Puu/hirsi

maatunut puu

Vaalea hiekka, kiviä

Tummanruskea hiekka, tiiltä, nokea T #

Irronnut kivi

Kivi

Sora

Hieno harmaa hiekka, pientä tiilenmurua T

Nokinen #

Tiilinen T

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014

M. Heikkinen

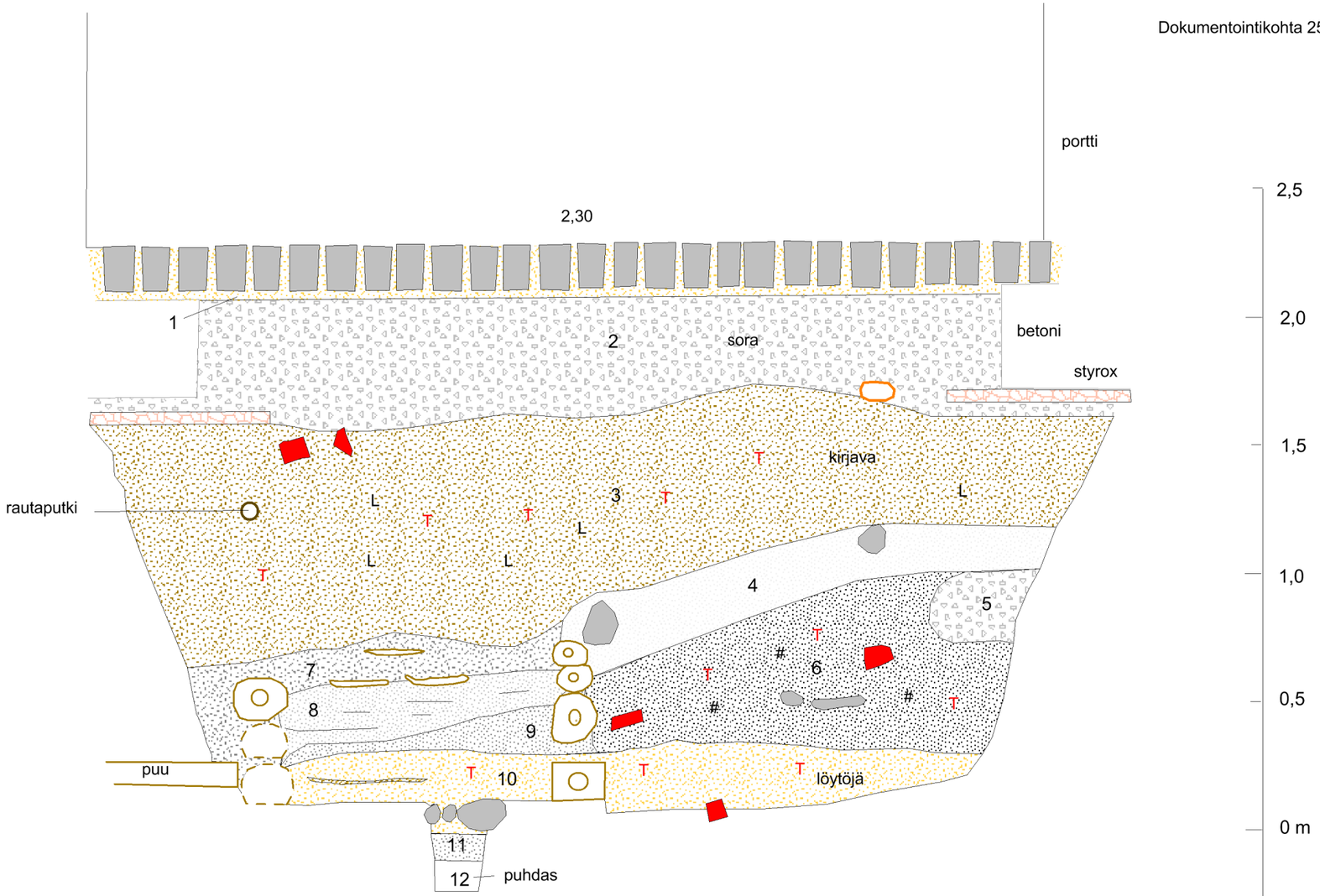
Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 67-69.
Mk 1:20.

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 2.4.-8.4.2014
Digitointi: H. Hämäläinen 2015

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 44

Dokumentointikohta 25

Kivi

Kivenlaskuhiekka kivien alla

Sora

Styrox

Vaalean- ja tummankirjava, tiiltä, laastia

Vaalea likainen siltti

Harmaa hiekka

Vaaleahko hiekka, raitoja

Tumma maa, nokea, tiiltä, kiviä

Tiili

Puusilppua

Irronnut hirsi

Puu/hirsi

Vaalea hiekka, kiviä, puuta, tiiltä, löytöjä

Porttiin liittyvä betonirakenne

Harmaa siltti, likainen

Puhdas maa

Muoviputki

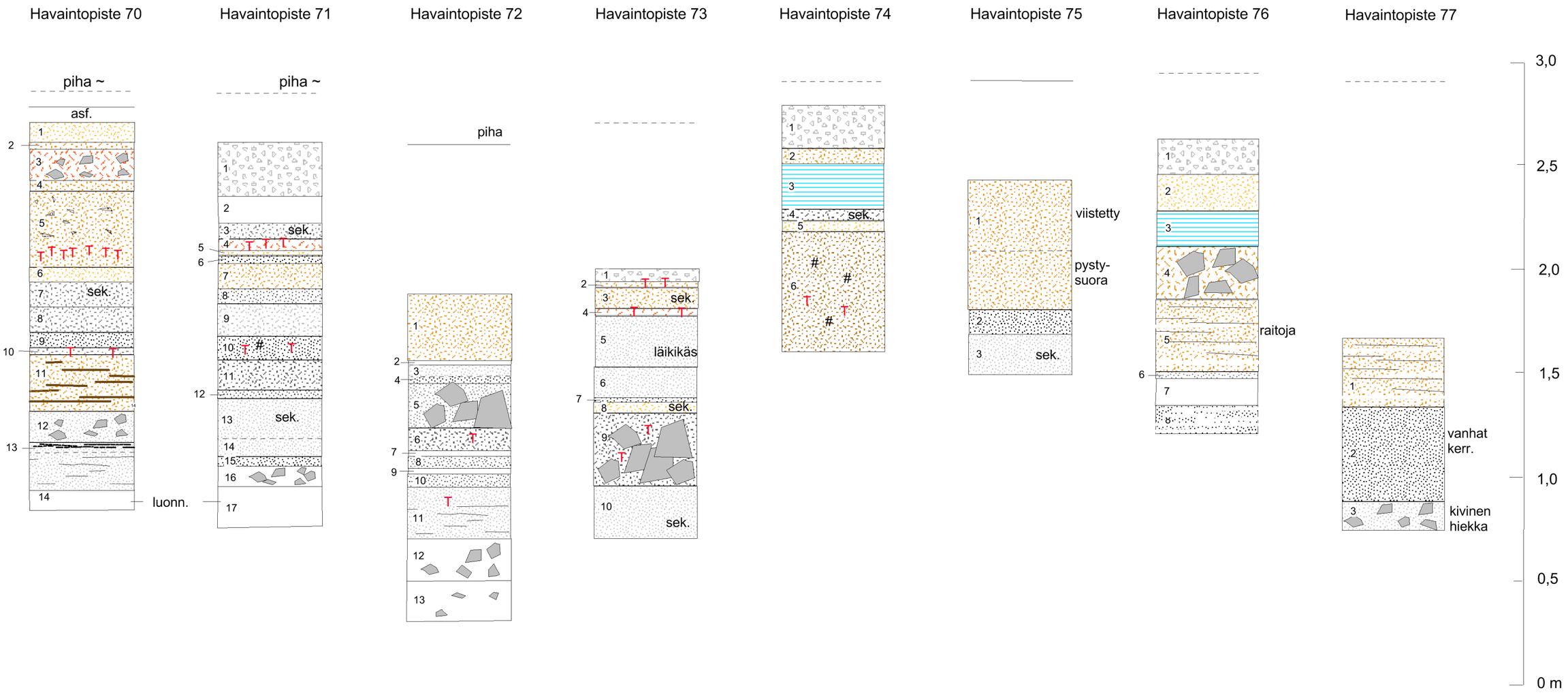
Laastinen L

Nokinen #

Tiilinen T

1 m

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Profiilikartta, etupiha, dokumentointikohta 25, eteläprofiili. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: H. Hämäläinen 14.4.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 45

Vaalea hiekka/asfaltin alushiekka

Harmaanruskea/ruskea hiekka

Karkea hiekka, kiviä/
punertava hiekka

Läikikäs harmaa hiekka,
alaosassa tiiltä

Harmaa/sek. hiekka

Tumma hiekka

Vaalea hiekka, kiviä

Vaalea hiekka/puhdas hiekka

Sora

Hiekka, tiiltä, hiiltä

Tummanharmaa hiekka, tiiltä

Tummia raitoja

Kivi

Ruskea hieno, pehmeä hiekka

Suihkubetoni

Ruskeita ja harmaita kerr.,
tiiltä, nokea

Tumma maa,
vaaleita silttiraitoja

Nokinen #

Tiilinen T

1 m

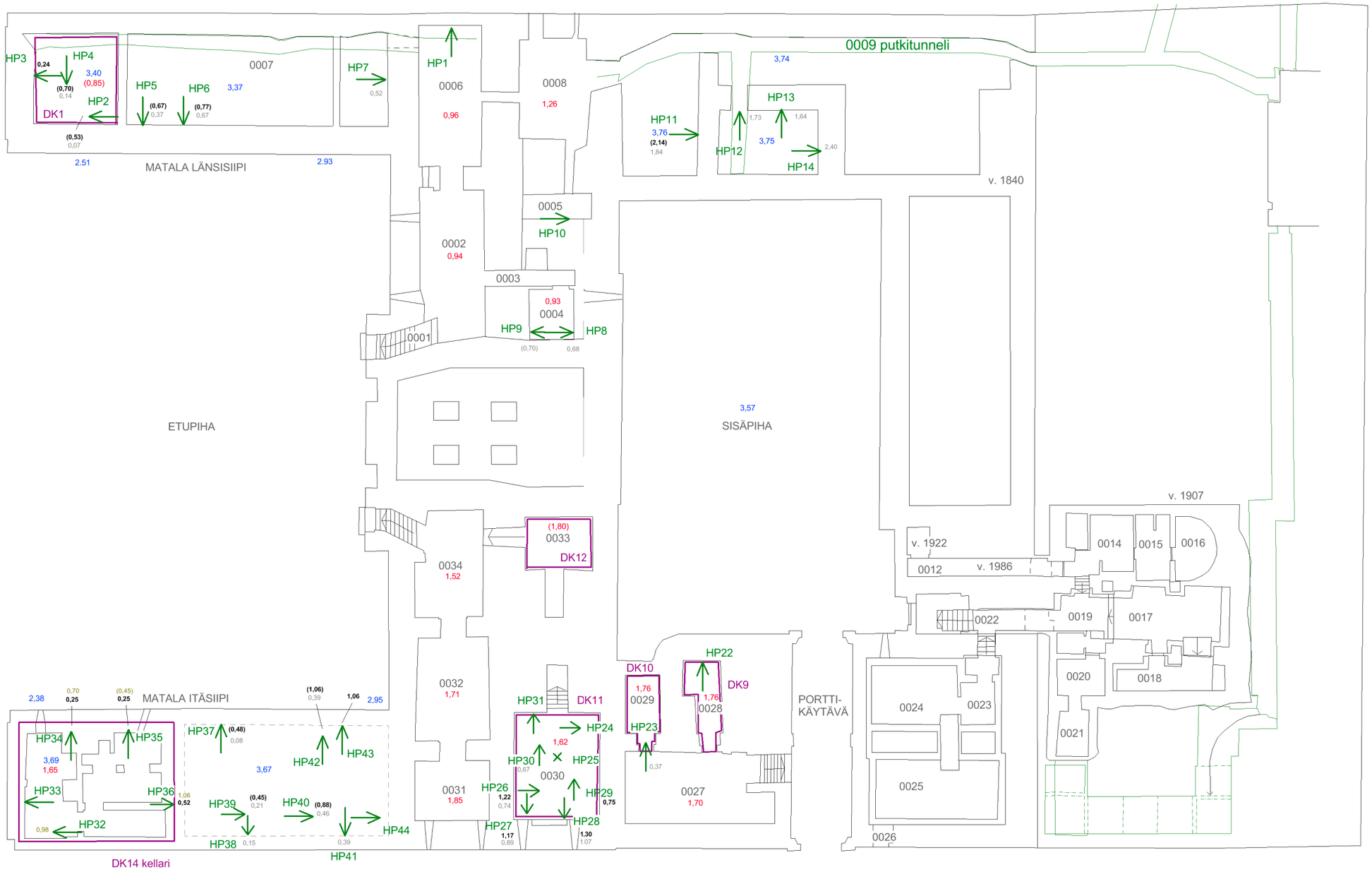
HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Havaintopistekartta, etupiha, havaintopisteet 70-77. Mk 1:20.
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 17.3.-30.4.2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA
	Kartta 46

Alkuperäisten pihojen ja 1. kerroksen lattioiden korkeudet	3,57
Täyttö 1800-luvun alkuun	0,95
Vanhan maan pinta	0,50
Vanhan maan pinta -yläosa tuhoutunut	(0,66)
Puhtaan maan pinta	0,00

Dokumentointikohta	DK16
Havaintopiste ja tarkastelusuunta	HP77
Tilan numero	1102

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Yleiskartta I kerroksen ja pihojen maakerrostumista. Mk 1: 250
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: Heikkinen& Hämäläinen 2013-2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 47

Alkuperäisten pihojen ja 1. kerroksen lattioiden pinnat	3,40
Kellareiden lattiapinnat	1,65
Täyttö 1800-luvun alkuun	0,95
Vanhan maan pinta	**0,50**
Vanhan maan pinta -yläosa tuhoutunut	**(0,66)**
Puhtaan maan pinta	0,0

12,5 metriä

Dokumentointikohta	DK16
Havaintopiste ja tarkastelusuunta	HP77
Tilan numero	1102

HELSINKI, Presidentinlinna 2013-2014 M. Heikkinen	Yleiskartta kellarikerroksen maakerrostumista. Mk 1: 250
MITTAUSDOKUMENTOINTI Dokumentointi: M. Heikkinen& H. Hämäläinen 2013-2014 Digitointi: H. Hämäläinen 2015	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 48

KUVALUETTELO

KUVALUETTELO

Digitaalikuvat HKM Helsinki, Presidentinlinna 2013-2014:1-762

Markku Heikkinen: kuvat 1-10, 12-13. 15-45, 47-56, 59-62, 68-77, 79-110, 112-166, 169-203, 205-252, 261-264, 266-271, 275-286, 290-292, 340-362, 366, 371-372, 374-416, 427-432, 435-481, 486-606, 612-736 ja 738-762

Heini Hämäläinen: kuvat 11,14, 46, 57-58, 63-67, 78, 111, 167-168, 204, 253-260, 265, 272-274, 287-289, 293-339, 363-365, 367-370, 373, 417-426, 433-434, 482-485, 607-611 ja 737

Ala-numero	Aihe	Kuvaus-suunta	Päivä-määrä	Kuvaaja
1	Tila 0002. Kellaritilassa jatkettiin vuonna 2013 linnan perustusten vahvistamista. Taustalla näkyy eteisaulan alitse tehty uusi käytävä. E. 7.6.2013	E	7.6.2013	MH
2	Tila 0002. Ensimmäiset perustusten betonivahvikkeet on tehty. Seinissä ja seinien alla näkyy myös aikaisempien perustusvahvistuksien megapaaluja.	W	13.9.2013	MH
3	Tila 0002. Tilaa on syvennetty ja perustusten vahvistaminen on jatkunut.	WE	3.10.2013	MH
4	Tila 0002. Kellari on kaivettu tavoitesyvyyteen ja pohjalle on levitetty eristekangas ja soraa.	E	8.11.2013	MH
5	Tila 0002. Tilan alempi betonilattia on valettu. E	E	26.11.2013	MH
6	Tila 0002. Tilojen 0002 ja 0006 välisen oviaukon seinien perustukset on valettu.	W	30.12.2013	MH
7	Tila 0002. Seinien betoniosat on vesieristetty ja lattian toinen kerros valettu.	W	7.3.2014	MH
8	Tila 0002. Seinien uusien betonivahvistusten eteen valetaan betonilevennys.	W	22.4.2014	MH
9	Tila 0002. Tekniikkaa asennetaan tilaan	E	6.6.2014	MH
10	Tila 0006. Tila työn alkuvaiheessa. Vasemmalla on aukko tilaan 0008, keskellä tilaan 0002 ja oikealla tilaan 0007.	E	7.6.2013	MH
11	Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan länsipäässä tuli esiin laajemmalti yhdellä kertaa linnan puuperustusta.	W	19.6.2013	HH
12	Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan länsipään eteläosan puuperustuksen pysty- ja vaakahirsiä.	WSW	20.6.2013	HH
13	Tila 0006 Havaintopiste 1. Tilan länsipään pohjoisosan puuperustusta.	W	20.6.2013	HH
14	Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan lounaiskulmassa sijainneita pysty- ja vaakahirsiä. Ylhäällä näkyy tilan 0007 länsilaidassa sijainnut putkitunneli.	S	20.6.2013	HH
15	Tila 0006. Tilan alemman lattian raudoituksia tehdään.	W	31.10.2013	MH
16	Tila 0006. Tilan lattia on tehty. Perustusten levennykset ovat vielä tekemättä.	E	7.3.2013	MH
17	Tila 1018. Matalan länsisiiven tilan 0007 eteläpään yläpuolella sijainneen tilan lattia on purettu ja seinät tuettu	S	4.4.2013	MH

	metallipalkein. Lattian alla on vanha rakennusjätekerros.			
18	Tila 0007. Lattiatason alapuolelle on valettu betonipalkit. Rakennusjätekerroksen alta tuli esiin matalan länsisiiven puretun kellarin tiilirakenteita ja kellarin tumma taso eli lattiataso. Vasemmalla itäseinällä oli kolme holvattu komeroa ja oviaukko portaineen ylöspäin (dokumentointikohta 1). Eteläseinässä oli pystyseinää ja tynnyriholvin alkua.	S	17.4.2013	MH
19	Tila 0007. Edellinen tilanne. Länsiseinällä oli vanhaa tillirakennetta ja länsiseinän äärellä menneen putkitunnelin betoniseinää.	W	17.4.2013	MH
20	Tila 0007. Edellinen tilanne. Pohjoisseinä oli tuhottu melkein kokonaan. Länsiseinän putkitunnelin kohta on vasemmalla ja keskellä 1960-luvun megapaalu.	N	17.4.2013	MH
21	Tila 0007. Itäseinän tiilirakenteet (dokumentointikohta 1).	E	17.4.2013	MH
22	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Rakenne on vielä puhdistamatta.	SE	17.4.2013	MH
23	Tila 0007. Melkein kokonaan tuhoutunut kellarin pohjoisseinä.	N	17.4.2013	MH
24	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Rakenne on puhdistettu.	E	19.4.2013	MH
25	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Viistosti ylös etupihalle johtavat tiiliportaat.	E	19.4.2014	MH
26	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Lähikuva edellisestä.	E	19.4.2014	MH
27	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Lähikuva portaista ja sen pintatason nauloista.	SSE	19.4.2013	MH
28	Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Kellarin eteläseinä tiiliholveineen ja portaat.	ESE	19.4.2013	MH
29	Tila 0007. Dokumentointikohta 1:n edessä sijaitsi havaintopiste 2 latan kohdalla.	E	19.4.2013	MH
30	Tila 0007. Havaintopiste 2.	SSE	19.4.2013	MH
31	Tila 0007. Havaintopiste 2. Lähikuva kerroksista.	S	19.4.2013	MH
32	Tila 0007. Havaintopiste 3. Havaintopiste sijaitsi kellaritilan eteläseinän keskellä.	S	26.4.2013	MH
33	Tila 0007. Havaintopiste 3. Tiiliseinän kiviperustan alla näkyy pitkittäinen hirsi.	S	26.4.2013	MH
34	Tila 0007. Havaintopiste 3. Hirren alla oli savi ja sekoittunut hiekkaa pohjaveden pintaan saakka.	S	26.4.2013	MH
35	Tila 0007. Havaintopiste 3. Edellinen kohta myöhemmässä vaiheessa. Hirren alla näkyy vain savea.	SE	7.6.2013	MH
36	Tila 0007. Havaintopiste 4. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen kuopan itäreunassa.	SE	26.4.2013	MH
37	Tila 0007. Havaintopiste 4.	NE	26.4.2013	MH
38	Tila 0007. Havaintopiste 4. Lähikuva havaintopisteen alaosasta.	NE	26.4.2013	MH

39	Tilat 1013-1016 ja 1020-1021. Tilat sijaitsivat tilan 0007 keski- ja pohjoisosan yläpuolella.	N	4.4.2013	MH
40	Tilat 1013-1016 ja 1020-1021. Lähikuva puulattiasta.	NW	28.3.2013	MH
41	Tilat 1013-1016, 1020-1021 ja 0007. Puulattia ja alapuolinen tila tilan 0007 pohjoispäässä.	W	4.4.2013	MH
42	Tila 0007. Tilan keski- ja pohjoisosat yläpuolisen lattian purun jälkeen.	N	17.4.2013	MH
43	Tila 0007. Havaintopiste 5. Havaintopiste sijaitsi eteläisen kellaritilan ison tilan itäseinän eteläpäässä.	E	26.4.2013	MH
44	Tila 0007. Havaintopiste 5. Havaintopisteen alaosa.	E	26.4.2013	MH
45	Tila 0007. Havaintopiste 5. Lähikuva perustusmuurin alapuolisista maakerroksista.	E	26.4.2013	MH
46	Tila 0007. Havaintopiste 6. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosan itäseinän kohdalla.	NE	28.6.2013	HH
47	Tila 0007. Havaintopiste 7. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisseinän keskiosassa.	N	17.9.2013	MH
48	Tila 0007. Havaintopiste 7. Perustuskivien alla oli näkyvissä poikittaisten hirsien päitä ja hiukan pitkittäistä seinän suuntaista hirttä.	N	17.9.2013	MH
49	Tila 0007. Eteläosa ja sen pohjoinen perustusseinä on poistettu.	S	8.5.2013	MH
50	Tila 0007. Dokumentointikohta 1.	SE	8.5.2013	MH
51	Tila 0007. Tilan eteläosassa tehdään perustusten suihkupaalutusta.	SW	27.5.2013	MH
52	Tila 0007. Tilanne ennen tilan syventämistä.	S	27.5.2013	MH
53	Tila 0007. Lattian keskellä tulleen pohja-anturan kaivantoa kaivetaan tilan eteläosassa.	N	7.6.2013	MH
54	Tila 0007. Pohja-anturoita raudoitetaan tilan eteläosassa.	S	13.6.2013	MH
55	Tila 0007. Poikittainen pohja-antura dokumentointikohdan 1 tiilirakenteen kohdalla. SE.	SE	13.6.2013	MH
56	Tila 0007. Lähikuva edellisestä. Tiilisen itäseinän alla on yksi kivikerros ja sen alla savi, pitkittäinen hirsi ja sekoittunutta hiekkaa ennen puhdasta hiekkaa. Kuvan oikeassa reunassa oleva harmaa massa on suihkupaalutuksen ainetta.	ESE	13.6.2013	MH
57	Tila 0007. Tilan pohjoisosa ennen syventämistä.	NNW	24.6.2013	HH
58	Tila 0007. Tilan pohjoisosassa sijaitsevaa poikittaista pohja-anturaa raudoitetaan.	S	2.7.2013	HH
59	Tila 0007. Pohja-anturat ja seinien uudet perustukset on valettu.	S	13.8.2013	MH
60	Tila 0007. Tilan itäseinän läpi porattiin putkia varten aukkoja etupihalle, jossa Heini Hämäläinen dokumentoi profiilia.	E	26.11.2013	MH
61	Tila 0003. Tilasta 0002 pohjoiseen johtava tilassa 0003 oli betonilla muuratut komerot ja niihin yhtyvinä 1960-luvun	SSE	13.8.2013	MH

	megapaalut. Oikealla näkyy myös puisia pystypaaluja.			
62	Tila 0004. Tila ennen tiili- ja betonilevennysten ja lattian purkua.	ESE	24.4.2013	MH
63	Tila 0004. Havaintopiste 8. Rakenteet on purettu. Havaintopiste sijaitsi tilan koilliskulmassa.	ENE	18.6.2013	HH
64	Tila 0004.Havaintopiste 8.	NE	18.6.2013	HH
65	Tila 0004. Havaintopiste 8. Kohdan pohjoispuolella sijaitsi megapaalu, josta johtui puhtaan hiekan sekoittuminen.	N	18.6.2013	HH
66	Tila 0004. Havaintopiste 8. Megapaalu on tullut esiin.	N	2.7.2013	HH
67	Tila 0004. Havaintopiste 9. Havaintopiste sijaitsi tilan kaakkoisnurkassa.	SE	27.6.2013	HH
68	Tila 0005. Tilasta 0008 käsin kuvattu näkymä niiden välisen seinän rikkomisen jälkeen.	E	24.4.2013	MH
69	Tila 0005. 1.kerrokseen johtavat myöhemmin rakennetut portaat ennen purkamista. Vasemmalla on tila 0003 ja portaiden takana tila 0008.	W	24.4.2013	MH
70	Tila 0005. Portaat, osa holvia ja väliseinä tilaa 0008 kohti on purettu.	W	8.5.2013	MH
71	Tila 0005. Eteläseinän kohdalle on kaivettu kuoppa perustusten betonointia varten. Kaivaminen ja betonointi tehtiin paloittain. Taustalla on tilat 0004 ja 0003.	SE	23.7.2013	MH
72	Tila 0005. Kuva edellisestä kuopasta, jossa seinän alla näkyy megapaalu ja puisia pystypaaluja.	S	23.7.2013	MH
73	Tila 0005. Havaintopiste 10. Pohjoisseinän kuoppa, jossa näkyy tiiliseinän kohdalla megapaalutuksen yläosan sekoittuneita maita ja puisia pystypaaluja.	ENE	13.9.2013	MH
74	Tila 0005. Havaintopiste 10. Lähikuva havaintopisteestä. Kohdan oikealla ja vasemmalla puolella on valettu uudet perustukset. Vasemmalla näkyy myös megapaalu.	NE	13.9.2013	MH
75	Tila 0008. Tilan paksu itäseinä ja ulkopinnaltaan tiilimuuratun uuninperustan kohta, joita ollaan purkamassa.	E	17.4.2013	MH
76	Tila 0008. Kuvattu idästä tilasta 0005 käsin. Vasemmalla näkyy uuninperustuksen sisäosan isoja kiviä.	W	26.4.2013	MH
77	Tila 0008. Tilan luoteisnurkka. Oviaukko johtaa putkitunneliin 0009. Alun perin se on johtanut pihalle. Holviin on tehty aukko kohdalle tulevan hissin takia.	NW	18.6.2013	MH
78	Tila 0008. Kuvan yläreunassa näkyy holviin tehty aukko tilassa 0005.	W	23.7.2013	MH
79	Tila 0008. Puretun väliseinän kohdalla näkyy pohjalla pystypaalujen päitä.	S	22.8.2013	MH
80	Tila 0008. Hissikuilun kohdalla länsiseinän alla näkyi pystypaalutusta.	WNW	16.10.2013	MH
81	Tila 0008. Hissikuilun kohta tilan länsipäässä.	NW	26.11.2013	MH

82	Tilat 1006, 1010, 1012, 1026-1027. Osasta tiloja poistettiin lattia. Alhaalla kellarissa takaosasta lähtien on tilat 0004, 0005 ja 0008.	E	27.5.2013	MH
83	Tilat 0004, 0005 ja 0008. Tiloissa suihkupaalutetaan perustuksia.	WNW	28.5.2013	MH
84	Tilat 0004, 0005 ja 0008.	W	24.7.2013	MH
85	Tilat 0004, 0005 ja 0008.	WNW	8.8.2013	MH
86	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Kellarittoman länsisiiven tilojen 1032-1033 lounaiskulmasta tuli esiin peitetty portaikko, joka johti linnan päärungon tilaan 0008.	WSW	27.5.2013	MH
87	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista.	S	27.5.2013	MH
88	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista. Putkitunnelin, tilan 0009, betoniseinään vastaan olevia kiviä portaiden alapäässä.	W	27.5.2013	MH
89	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista.	SE	27.5.2013	MH
90	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaiden askelkivistä ja alapuolisista tiilirakenteista.	E	27.5.2013	MH
91	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Oikealla on putkitunnelin 0009 rakenteita osittain purettuna. Vanhassa oviaukossa on putkitunnelin betonirakenne vielä paikoillaan.	S	4.6.2014	MH
92	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Vanha oviaukko on otettu kokonaan esiin.	S	23.7.2013	MH
93	Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Oven kohdalla sijainnut ripustuskoukku.		23.7.2013	MH
94	Tilat 1032-1033 ja 0009. Putkitunneli 0009 tilan länsiosassa.	W	12.6.2013	MH
95	Tilat 1032-1033 ja 0009. Lähikuva putkitunnelin 0009 sisäosista. N.	N	7.6.2013	MH
96	Tilat 1032-1033 ja 0009. Tilan itäosa, jossa itäseinän perustus oli vahvistettu ilmeisesti megapaalutuksen yhteydessä 1960-luvulla betoniseinällä. Itäseinän vieressä heti lattian alla meni matala putkitunneli. Isompi putkitunneli meni seinän läpi sisäpihalle itäseinän eteläosassa.	ENE	12.6.2013	MH
97	Tilat 1032-1033. Tilan koillisnurkka. Itäseinän vieressä heti lattian alla meni matala putkitunneli. N.	N	12.6.2013	MH
98	Tilat 1032-1033. Havaintopiste 11. Pohjoisseinän perustukset, jossa näkyy myös megapaalu.	N	22.8.2013	MH
99	Tilat 1032-1033. Tila myöhemmässä vaiheessa syvemmälle kaivettuna.	W	28.11.2013	MH
100	Tila1036. Vasemmalla oleva tila lattian purun jälkeen. Kuvattu tilasta 1037-1039 käsin. Oikealla on tila 1032-	SE	27.5.2013	MH

	1033.			
101	Tila 1036. Tilan länsireunassa oli iso putkitunneli, joka yhtyi länsisiiven länsiseinän vierellä menevään putkitunneliin 0009.	NW	27.5.2013	MH
102	Tila 1036. Tilan pohjoisosa, jossa on edelleen pohjalla uudempaa täyttömaata. Tilan itäreunalla lattian alapuolella on seinän suuntainen matalampi putkitunneli. Itäseinän perustus on betonoitu ja pohjoisseinällä on megapaalu. Oikealla on tilan eteläreunan ison putkitunnelin pohjoisseinä.	ENE	3.6.2013	MH
103	Tila 1036. Länsireunan isoa putkitunnelia puretaan.	SE	23.10.2013	MH
104	Tila 1036. Havaintopiste 12. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinässä putkitunnelin kohdalla.	NW	26.11.2013	MH
105	Tila 1036. Edellinen kohta betoniraudoitettuna.	W	30.12.2013	MH
106	Tila 1036. Havaintopiste 13. Havaintopiste sijaitsi länsiseinän oviaukon kohdalla.	NW	13.1.2013	MH
107	Tila 1036. Havaintopiste 14. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisseinän keskellä. Pohjoisseinän alla perustuksissa näkyy megapaaluja ja itäseinän vieressä kulkeva pieni putkitunneli.	N	20.1.2014	MH
108	Tilat 1037-1041. Lattia on purettu ja tilan länsireunassa näkyy putkitunnelin 0009 betonikattoa. Tilaa ei syvennetty matalaa putkitusta lukuun ottamatta.	S	27.5.2013	MH
109	Tilat 1037 ja 1039. Uudet lattianalaiset putkitukset on tehty.	WNW	9.12.2013	MH
110	Tilat 1040-1050. Tilojen väliset seinät la lattia on purettu.	SE	13.6.2013	MH
111	Tilat 1040-1050. Purkujätteet on poistettu. Oikealla näkyy putkitunnelin 0009 katto. Tilaa ei syvennetty kuin itäosassa hiukan pienen putkitunnelin takia.	SE	17.6.2013	HH
112	Tilat 1040-1050. Lattianalaiset putkitukset on tehty.	SE	2.12.2013	MH
113	Tila 1040. Dokumentointikohta 3 ja havaintopisteet 15 ja 16 sijaitsevat itäseinän kohdalla. Lattia on purettu.	E	27.5.2013	MH
114	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3 sijaitsi lattialla itäseinän perustusmuurin länsipuolella ja havaintopisteet 15a-b itäseinän alla.	S	30.8.2013	MH
115	Tilat 1040 ja 1042. Havaintopiste 15a.	E	30.8.2013	MH
116	Tilat 1040 ja 1042.Havaintopiste 15b.	E	30.8.2013	MH
117	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Länsisiiven itäseinän matalan putkitunnelin alta tuli esiin uudemman täyttömaan alta vanhoja kerroksia. Kohtaa kaivettiin kohdalle tulevien uusien putkien takia syvemmälle kuin muualla.	S	30.8.2013	MH
118	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Tumman maan pohjoispuolella oli puhdas hiekka. Edellinen tilanne.	E	30.8.2013	MH
119	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kohdan eteläpuolisko on kaivettu kerroskaivauksena puhtaaseen hiekkaan saakka.	NW	30.8.2013	MH

120	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä tilanteesta.	E	30.8.2013	MH
121	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen länsiprofiili	W	30.8.2013	MH
122	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä tilanteesta.	W	30.8.2013	MH
123	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen pohjoispuoliskoon tehtiin N-S –suuntainen poikkileikkaus.	S	30.8.2013	MH
124	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Oikeassa alakulmassa näkyy puhtaan hiekan päällä muutamia vanhoja kerroksia ennen rakennusjätekerrosta, joka muuten ulottuu suoraan tumman maan päälle. Lähikuva edellisestä tilanteesta.	S	30.8.2013	MH
125	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen pohjoispuoliskon N-S –suuntainen poikkileikkaus.	W	30.8.2013	MH
126	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen eteläpuoliskoa kaivettu lisää.	W	30.8.2013	MH
127	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Edellinen tilanne.	W	30.8.2013	MH
128	Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä.	W	30.8.2013	MH
129	Tilat 1042 ja 1046. Tilanne ennen kaikkien seinien purkamista. S.	S	27.5.2013	MH
130	Tila 1046. Tilanne pohjoispuoliskon komeroiden purkamisen jälkeen.	E	28.3.2013	MH
131	Tila 1046. Lattia on purettu.	E	8.5.2013	MH
132	Tila 1046. Havaintopiste 16 on oikealla ja havaintopiste-17 vasemmalla.	E	6.6..2013	MH
133	Tila 1046. Havaintopiste 16. Havaintopiste sijaitsi tilojen 1042 ja 1046 välisen kevyesti perustetun seinän alapuolella.	S	5.6.2013	MH
134	Tila 1046. Havaintopiste 16.	S	5.6.2013	MH
135	Tila 1046. Havaintopiste 16.	S	5.6.2013	MH
136	Tila 1046. Havaintopiste 16. Profiilista löytyi raha, joka sijaitsee latan oikealla puolella.	S	5.6.2013	MH
137	Tila 1046. Havaintopiste 17.	E	6.6.2013	MH
138	Tila 1046. Havaintopiste 17. Lähikuva edellisestä.	E	6.6.2013	MH
139	Tila 1046. Tilan itäosassa ollut matala putkitunneli.	W	6.6.2013	MH
140	Tila 1046. Eteläseinässä ollut leimattu tiili.	S	6.6.2013	MH
141	Tilat 1058-1060. Tilojen väliseinät on purettu, mutta lattia on vielä purkamaton.	W	28.3.2013	MH
142	Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat ja väliseinät on purettu.	E	19.4.2013	MH
143	Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat ja väliseinät on purettu. Tilaa on syvennetty hiukan.	E	24.4.2013	MH
144	Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat on tehty osittain.	E	13.11.2013	MH
145	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Kohta sijaitsi tilojen pohjoisseinän länsiosassa. Pohjoisseinän tiilien alla näkyy pitkittäinen hirsi.	N	5.8.2013	MH

146	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Pohjoisseinään on tehty aukko tilasta 1061 tulevia putkia varten.	N	28.8.2013	MH
147	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinä, jossa näkyy kaksi toisiinsa vastakkain tehtyä seinää. Pitkittäinen hirsi näkyy tiiliseinän alla olevien kivien edessä.	NW	28.8.2013	MH
148	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinän yläosa.	W	28.8.2013	MH
149	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinän alaosa.	W	28.8.2013	MH
150	Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon itäseinä.	NE	28.8.2013	MH
151	Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18. Havaintopiste sijaitsi tilojen kaakkoiskulmassa.	E	13.9.2013	MH
152	Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18.	E	13.9.2013	MH
153	Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18. Lähikuva.	E	13.9.2013	MH
154	Tilat 1058-1060. Eteläseinän viereinen kaivanto itäpäässä.	E	15.7.2013	MH
155	Tilat 1058-1060. Eteläseinän viereinen kaivanto länsipäässä.	E	15.7.2013	MH
156	Tilat 1052 ja 1058-1060. Leimattu tiili tiiliseinässä.	W	7.10.2013	MH
157	Tila 1052.	W	31.10.2013	MH
158	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosa ennen lattian poistamista, joka on leikattu jo neliöpaloiksi.	W	28.3.2013	MH
159	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosa lattian alaisten kerrosten poiston alettua.	NE	28.5.2013	MH
160	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut putkia ja niiden tiilisiä tukirakenteita.	NW	3.6.2013	MH
161	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilan itäosa, itäisten pylväiden välinen tila, jossa esiin on tullut linnan aikaisempia tiilirakenteita.	S	3.6.2013	MH
162	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	SW	3.6.2013	MH
163	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut lisää linnan aikaisia tiilisiä tukirakenteita.	W	4.6.2013	MH
164	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosan pylväiden välinen linnan aikainen tiilirakenne, jossa näkyy putkien paikkoja.	E	5.6.2013	MH
165	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosan pylväiden välinen linnan aikainen tiilirakenne asvaltinpalojen ym. poistamisen jälkeen.	W	12.6.2013	MH
166	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut putkia ja lisää linnan aikaisia tukirakenteita.	S	5.6.2013	MH

167	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosa. Oikealla näkyy lattianalainen matala putkitunneli, joka menee pohjoissiiven ja länsisiiven läpi. Keskellä on itäisten pylväiden välinen tiilirakenne.	NE	17.6.2013	HH
168	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen kaakkoisosa. Itäisten pylväiden välissä ollut tiilirakenne jatkui pylväiden eteläpuolelle.	NE	26.6.2013	HH
169	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Kaakkoisimman pylvään läpi menevä N-S – suuntainen aukko.	S	23.7.2013	MH
170	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tiilirakenne tilojen eteläreunassa.	W	5.6.2013	MH
171	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen länsiosa. Edessä on korttelin luoteisen tontin länsireunalla sijainneen linnaa edeltävän vanhemman rakennuksen itäseinän N-S – suuntainen kivi- ja tiiliperustus, jonka takana on koko länsisiiven läpi menevä iso putkitunneli 0009.	NW	5.6.2013	MH
172	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Edellisen kuvan kohta syvemmälle kaivettuna. Vasemmalla on vanhan rakennuksen perustaa ja oikealla linnan perustusrakenteita.	NW	19.7.2013	MH
173	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Vanhan rakennuksen kiviperustaa.	W	19.7.2013	MH
174	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Vanhan rakennuksen kivet on poistettu ja takaa on tullut esiin putkitunnelin 0009 betoniseinä, johon on tehty uusia putkia varten aukko.	W	23.7.2013	MH
175	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Sisäkuva putkitunnelista.	W	13.8.2013	MH
176	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen eteläosa. Putkitunnelista 0009 itään tehtiin kaivanto isoille putkille.	E	23.7.2013	MH
177	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keski- ja eteläosat pylväiden välissä.	E	24.7.2013	MH
178	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosan keskiosasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin länsireunan linnaa edeltävän vanhemman N-S – suuntaisen rakennuksen eteläpään portaikko.	NE	4.6.2013	MH
179	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	SW	4.6.2013	MH
180	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	S	4.6.2013	MH
181	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Lähikuva portaista ja muista rakenteista.	S	4.6.2013	MH
182	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	E	4.6.2013	MH
183	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Lähikuva portaista.	E	5.6.2013	MH

184	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen koillisosa, jossa oli säilynyt korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta edeltävän pihan mukulakiveystä. Pihakiveyksen takana on saman tontin eteläosassa linnaa edeltävän W-E – suuntaisen rakennuksen kiviperustaa, jota on käytetty hyväksi linnaa laajennettaessa.	S	3.6.2013	MH
185	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	E	3.6.2013	MH
186	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilan eteläseinään tehtiin aukko tilaan 1061 putkia varten.	SE	4.9.2013	MH
187	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	NE	4.9.2013	MH
188	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne.	NE	4.9.2013	MH
189	Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Putket on asennettu tilan keski- ja itäosiin ja pylväiden väliin on valettu tukiperustuksia.	E	20.9.2013	MH
190	Dokumentointikohta 5. Tilat 1053-1057. Tilojen luoteisosassa tilassa 1056 oli oikeassa seinässä jäännöksiä portaista.	SE	28.5.2013	MH
191	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan lattia on sahattu neliöksi sen poistamiseksi.	E	28.3.2013	MH
192	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Lattia on poistettu ja sen alta on tullut esiin korttelin pohjoisen tontin eteläosassa sijainneen linnan laajennusta edeltävän W-E –suuntaisen rakennuksen kaksi N-S – suuntaista kiviperustusta.	NE	27.5.2013	MH
193	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne.	WSW	27.5.2013	MH
194	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Läntisen kivirivin päällä oli jäljellä vielä tiiliä.	E	27.5.2013	MH
195	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan luoteisosasta imuroitiin maat pois koneellisesti.	W	5.6.2013	MH
196	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Keskiosan kivirivien välissä pohjoisseinän juurella oli sekaista maata, kiviä, tiiliä, yksi puu ja muuta materiaalia.	S	6.6.2013	MH
197	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Keskiosan kivirivien välistä aluetta pohjoisseinän kohdalla on kaivettu lisää.	NE	6.6.2013	MH
198	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Lähikuva edellisen kuvan itäseinästä.	E	6.6.2013	MH
199	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan luoteisosaa.	WSW	7.6.2013	MH
200	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Läntinen kivirivi on kaivettu osittain esiin länsipuolelta kohdalle tulevien isojen putkien takia.	NE	7.6.2013	MH
201	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne.	SE	7.6.2013	MH
202	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellisen kaivannon länsiprofiili eteläpäässä.	WSW	7.6.2013	MH

203	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne. Pohjoispäässä.	NW	7.6.2013	MH
204	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellisen kaivannon tilanne kuvattuna kaivannosta käsin.	S	17.6.2013	HH
205	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen kaivanto kuvattuna myöhemmin tilasta 1060. Pohjoisseinällä on jo puretun perustuksen kohdalla valetut aukot putkille tilaan 1062.	N	30.8.2013	MH
206	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Kaivannosta on jo poistettu osa perustuskivistä. Heini Hämäläinen tekee muistiinpanoja.	SE	30.8.2013	MH
207	Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne.	SE	30.8.2013	MH
208	Tila 1061. Havaintopiste 19. Havaintopiste sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa.	SE	20.9.2013	MH
209	Tila 1061. Havaintopiste 20. Havaintopiste sijaitsi laajennetun putkikaivannon pohjoispäässä länsiprofiilissa.	W	20.9.2013	MH
210	Tila 1061. Havaintopisteet 19 ja 20. Havaintopiste 19 sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa vasemmalla olevan pylvään edessä. Havaintopiste 20 sijaitsi latan kohdalla kaivannon länsiprofiilissa. Heini Hämäläinen tekee muistiinpanoja.	NW	20.9.2013	MH
211	Tila 1061. Kaivantoon on asennettu isot imastointiputket.	ESE	31.10.2013	MH
212	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lattia on poistettu tilasta.	E	28.3.2013	MH
213	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan koillisnurkassa oli betonivalua ja tiilirakenne. Betonivalu liittyi aikaisempaan pohjoisseinän vahvistamiseen. Tiilirakenteeseen johti linnan putki.	E	28.3.2013	MH
214	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan länsipäässä oli korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta aikaisemman pihan mukulakiveystä, jota tavattiin myös länsipuolen tilassa 1057.	S	18.4.2013	MH
215	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	E	18.4.2013	MH
216	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	W	18.4.2013	MH
217	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan itälaidasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin pihan keskellä sijainneen linnan laajennusta aikaisemman N-S – suuntaisen rakennuksen eteläisimmän kellarin eteläseinä. Kellarin länsipään päälle tuleva mukulakiveys näkyy taustalla.	W	19.4.2013	MH
218	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	E	19.4.2013	MH
219	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tiiliholvi rakenteen itäpäässä.	S	19.4.2013	MH
220	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	N	19.4.2013	MH
221	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lähikuva edellisestä, jossa näkyy ripustuskoukun tiiliholviin muurattu osa.	SW	19.4.2013	MH
222	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Holvin länsipää.	S	19.4.2013	MH
223	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsipäätä on saatu esiin. Heini Hämäläinen dokumentoi kohtaa.	W	12.6.2013	MH

224	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarijäännöksen länsiosan yläosa. W.	W	12.6.2013	MH
225	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulma.	S	12.6.2013	MH
226	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulma.	SW	12.6.2013	MH
227	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulman tiiliholvia.	NE	12.6.2013	MH
228	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	E	12.6.2013	MH
229	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan.	E	12.6.2013	MH
230	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan. Heini Hämäläinen dokumentoi kohdetta.	E	12.6.2013	MH
231	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan.	W	24.6.2013	MH
232	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Eteläseinän itäpään alaosa.	SE	8.8.2013	MH
233	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lähikuva eteläseinän alaosasta.	S	8.8.2013	MH
234	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan koilliskulman tiilirakenne otettuna enemmän esille. Sinne johti linnan putkistoon kuuluva keraaminen putki.	E	8.8.2013	MH
235	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsipään syvemmälle menevää eteläseinää on saatu esiin.	W	9.8.2013	MH
236	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	E	9.8.2013	MH
237	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiosaa dokumentoidaan.	SE	9.8.2013	MH
238	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan eteläseinän perustukseen tehtiin aukko isoille putkille tilaan 1061.	SE	13.8.2013	MH
239	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiosan kaakkoisnurkkaan on kaivettu kuoppa kellarin lattian tavoittamiseksi.	ESE	13.8.2013	MH
240	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Lähikuva.	E	13.8.2013	MH
241	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen kohta. Lähikuva alaosasta.	E	13.8.2013	MH
242	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiseinää tilan luoteiskulmassa.	W	9.9.2013	MH
243	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne.	SW	9.9.2013	MH
244	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulman alaosien tiiliseiniä. Isojen putkien valetut aukot eteläseinässä.	ESE	9.9.2013	MH
245	Tila 1062. Dokumentointikohta 7.Holvissa ollut ripustuskoukku.		8.8.2013	MH
246	Tila 1062. Dokumentointikohta 7.Holvissa ollut ripustuskoukku.		8.8.2013	MH
247	Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Holvissa olleet kaksi ripustuskoukkua.		8.8.2013	MH

248	Tilat 1064-1067. Väliseiniä puretaan.	N	7.6.2013	MH
249	Tilat 1064-1067. Tiloja ei syvennetty.	SE	7.10.2013	MH
250	Tilat 1064-1067. Uusi lattia on valettu.	N	29.11.2013	MH
251	Tila 1063. Sahattuja lattiapaloja poistetaan.	SW	13.6.2013	MH
252	Tila 1063. Lattia on poistettu.	SW	13.6.2013	MH
253	Tila 1063. Tilaa on tyhjennetty lisää.	SW	10.7.2013	HH
254	Tila 1063. Edellinen tilanne.	N	10.7.2013	HH
255	Tila 1063. Edellinen tilanne.	E	10.7.2013	HH
256	Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Lattia on poistettu.	N	27.6.2013	HH
257	Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Tilaa on syvennetty. Tilan itäreunasta on tullut esiin kivirivi, joka on mahdollisti linnan alkuperäisen pohjoissiiven perustusta.	SE	10.7.2013	HH
258	Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Edellinen tilanne.	NE	10.7.2013	HH
259	Tila 1068. Dokumentointikohta 8, havaintopiste 21. Kivirivin länsipuolelle on tehty kuoppa.	NE	10.7.2013	HH
260	Tila 1068. Dokumentointikohta 8, havaintopiste 21. Lähikuva.	N	10.7.2013	HH
261	Tila 0013-0016. Kellarikerros purkutöiden jälkeen.	S	17.7.2013	MH
262	Tila 0017-0019. Kellarikerros.	S	17.7.2013	MH
263	Tila 0017-0019. Kellarikerros. Uudet järjestelyt ovat valmistuneet.	S	6.6.2013	MH
264	Tila 0027. Kellarikerros. Tila ennen suurempia purkutöitä. Taustalla on portaat ylös porttikongiin.	N	13.6.2013	MH
265	Tila 0027. Tilasta on purettu lattiaa.	SE	27.6.2013	HH
266	Tila 0027. Tilan täyttökerroksesta löydetty pullonkaula.		28.8.2013	MH
267	Tila 0027. Tilaa on madallettu ja työn alla on perustusten suihkupaalutus. Tilan eteläseinään on tehty aukko tilaan 0030. Oikealla on tilat 0028-0029. Kuvaussuunta SSE. 30.8..2013.	SSE	30.8.2013	MH
268	Tila 0027.	N	9.9.2013	MH
269	Tila 0027. Tilan kaakkoiskulman perustusten tukemisen kaivauskuoppa. Seinän alla näkyy pystypaalutusta ja poikittaisia neliömäisiä hirsiä, jotka on sahattu poikki.	SE	28.10.2013	MH
270	Tila 0027. Edellinen tilanne. Lähikuva.	SE	28.10.2013	MH
271	Tila 0027. Perustusten valukuoppia kaivetaan saviliejussa.	N	31.10.2013	HH

272	Tila 0027. Perustusten poikittaisia hirsiä tilaan 0028 johtavan oven kohdalla.	SW	7.11.2013	HH
273	Tila 0027. Tilan koilliskulmaa, jossa itäseinän alle on jo valettu uutta perustaa.	NNE	7.11.2013	HH
274	Tila 0027. Lähikuva edellisestä kohdasta.	N	13.11.2013	HH
275	Tila 0027. Lattian sorat ja eristeet on asennettu.	N	2.12.2013	MH
276	Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Lattia on poistettu.	W	13.6.2013	MH
277	Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Tilaa syvennetään tilan kapeassa kohdassa.	E	28.8.2013	MH
278	Tila 0028. Dokumentointikohta 9, havaintopiste 22. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinän kohdalla.	W	3.10.2013	MH
279	Tila 0028. Dokumentointikohta 9, havaintopiste 22. Seinän perustuskivien alla on halkaistuja hirsiä alla ja niiden alla veistettyjä pitkittäisiä ja poikittaisia hirsiä ennen savea. Kohtaa syvennettiin vielä ennen dokumentointia.	W	3.10.2013	MH
280	Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Perustuskiviä ja puuarinaa edellisen kohdan itäpuolella kellarinkapeamman osan länsiosassa.	E	3.10.2013	MH
281	Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Tila on syvennetty itäosan kapeammasta kohdasta hirsitasoon saakka.	WNW	16.10.2013	MH
282	Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Edellinen kohta enemmän puhdistettuna. Edessä näkyy pystypaalujen päitä.	W	16.10.2013	MH
283	Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Lattia on poistettu.	W	13.6.2013	MH
284	Tila 0029. Dokumentointikohta 10, havaintopiste 23. Havaintopiste sijaitsi oviaukon kohdalla. Täyttöhiekka on poistettu oven alareunan tiilirakenteeseen saakka.	W	28.8.2013	MH
285	Tila 0029. Dokumentointikohta 10, havaintopiste 23.	W	30.8.2013	MH
286	Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilaa on syvennetty.	W	4.9.2013	MH
287	Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilan luoteisnurkkaa on syvennetty.	W	7.11.2013	HH
288	Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Edellinen tilanne.	ESE	7.10.2013	HH
289	Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilan pohjoisseinän alla olevia pitkittäisiä ja poikittaisia veistettyjä hirsiä.	WNW	13.11.2013	HH
290	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila ennen purkutöitä. Seinien äärellä on tiili- ja betonikorokkeet.	E	27.5.2013	MH
291	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne.	W	27.5.2013	MH
292	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan lattia ja korokkeet on rikottu.	E	19.6.2013	MH
293	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Korokkeiden sahattuja pintoja, joissa on mukulakivien jäljet. Mukulakiveys on paikallaan itäseinän juurella.	NNE	19.6.2013	HH
294	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 24.	NW	19.6.2013	HH

	Havaintopiste sijaitsi tilan luoteisosassa tiilikorokkeen edessä.			
295	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 24. Lähikuva.	N	19.6.2013	HH
296	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosassa.	WNW	24.6.2013	HH
297	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Lähikuva pohjoisprofiilista.	N	24.6.2013	HH
298	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Lähikuva länsiprofiilista.	NW	24.6.2013	HH
299	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoisnurkassa on tultu seinän läpi tilasta 0031.	SE	27.6.2013	HH
300	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellistä kohtaa on laajennettu. Kohdassa sijaitsevat havaintopisteet 26-27.	ESE	28.6.2013	HH
301	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopisteet 26-27. Tilan kaakkoiskulman kaivannon profiilit. Havaintopiste 26 sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa ja havaintopiste 27 itäprofiilissa. Itäseinän edessä on jäljellä kellarin mukulakivilattiaa ja pieni tiilinen lattiakaivo.	NE	28.6.2013	HH
302	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 26. Havaintopiste sijaitsi edellisen kaivannon pohjoisprofiilissa.	N	28.6.2013	HH
303	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäseinän juurella oli kellarin mukulakivilattiaa ja pieni tiilinen lattiakaivo.	SE	28.6.2013	HH
304	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen kohta ylhäältä kuvattuna.	S	28.6.2013	HH
305	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 27. Havaintopiste sijaitsi edellisen kaivannon itäprofiilissa lattiakaivon kohdalla.	E	28.6.2013	HH
306	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Havaintopisteen 26 länsipuolella tilan eteläseinän juurella oli louhintakiviä johtuen kohdan megapaaluista. Taaempana näkyy kapealla vyöhykkeellä kellarin alkuperäistä mukulakivilattiaa.	W	28.6.2013	HH
307	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosan pohjoispuolella sijaitsi isoja kivilaattoja. Tiilikorokkeen yläpinnan alapuolella näkyy kellarin mukulakivilattiaa ja sen alla 50 cm hiekkoja ennen kiviä.	NW	1.7.2013	HH
308	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keski- ja länsiosia. Lounaiskulmassa on jäljellä kellarin mukulakivilattiaa.	W	1.7.2013	HH
309	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne toisesta kuvakulmasta.	W	1.7.2013	HH
310	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keski- ja itäosat.	E	1.7.2013	HH
311	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulma.	NNE	1.7.2013	HH
312	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan pohjoisosia laakakivien kohdalla.	NW	1.7.2013	HH

313	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulma. NE.	NE	1.7.2013	HH
314	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Havaintopiste sijaitsi tilan itäseinän edustalla säilyneen mukulakiveyksen kohdalla.	NE	2.7.2013	HH
315	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28.	E	2.7.2013	HH
316	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Lähikuva havaintopisteen alaosasta.	E	2.7.2013	HH
317	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 29. Havaintopiste sijaitsi keskiosan laattakivien itäpuolella.	NW	2.7.2013	HH
318	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 29. Havaintopisteen pohjalla oli savessa puita.	W	2.7.2013	HH
319	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 30. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosan eteläosassa mukulakiveyksen kohdalla.	W	2.7.2013	HH
320	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 30. Ylimpänä on mukulakiveys.	W	2.7. 2013	HH
321	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoiskulmaa on syvennetty.	SE	8.7.2013	HH
322	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosaa on syvennetty, jolloin tilan keskeltä on tullut esiin puita ja koko pohjoisen korokkeen edestä isoja laakakiviä.	NW	9.7.2013	HH
323	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan luoteisosaa syvemmälle kaivettuna. Puhdas hiekka ja savi ovat tulleet esiin.	W	9.7.2013	HH
324	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen kohta.	NNE	9.7.2013	HH
325	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan eteläpuolisko syvemmälle kaivettuna. Lattiakaivo on poistettu.	E	9.7.2013	HH
326	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan pohjoispuolisko syvemmälle kaivettuna. W.	W	9.7.2013	HH
327	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila syvemmälle kaivettuna.	E	9.7.2013	HH
328	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoisnurkka kaivettuna puhtaaseen hiekkaan ja saveen saakka. Oikealla näkyy poistettuun lattiakaivoon mennyt metalliputki mukulakiveyksen alapuolella.	ESE	9.7.2013	HH
329	**T**ila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koillisnurkka kaivettuna pääosin puhtaaseen hiekkaan ja saveen saakka.	NNE	9.7.2013	HH
330	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäpää edellisten kuvien tilanteessa.	E	9.7.2013	HH
331	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosan eteläosan puurakennetta, linnan perustusten puuarinaa, on kaivettu enemmän esiin.	E	11.7.2013	HH
332	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina, jossa näkyy pitkittäisiä ja poikittaisia huonokuntoisia hirsiä ja niiden välissä pystypaaluja.	S	11.7.2013	HH
333	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne.	NW	11.7.2013	HH
334	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan lounaisnurkka kaivettuna puhtaaseen hiekkaa/saveen saakka. Seinien perustuskivien alla on puhdas melkein heti.	S	12.7.2013	HH

335	Tila 0030. Möljäkeiju, joka söi puuarinan hirsiä.		12.7.2013	HH
336	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäpää kaivettuna saveen saakka.	S	12.7.2013	HH
337	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan pohjoisosan esiin kaivaminen on alkanut. Yläpuoliset laakakivet on poistettu kohdalta.	E	12.7.2013	HH
338	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellisen kohdan kivien alapuolinen sekoittunut savikerros siistittynä.	NW	12.7.2013	HH
339	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinasta. Päällä on N-S – suuntainen hirsi ja alla W-E – suuntainen hirsi, jossa on tapin reikä. Kuvassa näkyy ja hirsien välissä olleen pystypaalun pää ja pieniä kiviä. Hirsien tasolla rakenteen ulkopuolella oli puhdasta savea.	E	12.7.2013	HH
340	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina on kaivettu kokonaan esiin.	S	15.7.2013	MH
341	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinan pohjoispäästä.	S	15.7.2013	MH
342	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina on kaivettu kokonaan esiin. Kuva ilman salamavaloa.	S	15.7.2013	MH
343	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina.	W	15.7.2013	MH
344	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina.	W	15.7.2013	MH
345	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan pohjoisosa.	W	15.7.2013	MH
346	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan eteläosa.	W	15.7.2013	MH
347	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinan pohjoisosasta.	W	15.7.2013	MH
348	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina.	SW	15.7.2013	MH
349	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina.	E	15.7.2013	MH
350	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan W-E – suuntaisen hirren alapuolella oli puhdasta savea.	W	15.7.2013	MH
351	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Pohjoisseinän puretun korokkeen alta tuli tiivis rivi poikittaisia hirsiä.	E	17.7.2013	MH
352	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulman holvi on rikottu ja sisällä oli isoja kiviä.	NNE	22.8.2013	MH
353	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31. Havaintopiste sijaitsi tilan lounaiskulmassa. Seinän perustuskivien alla oli linnan puuarinaa ennen luonnollista savea.	W	11.9.2013	MH
354	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31.	W	11.9.2013	MH
355	Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31. Lähikuva.	W	11.9.2013	MH
356	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan luoteiskulma. Pohjoisseinän alla oli runsaasti megapaaluja.	NW	10.10.2013	MH
357	Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koillisnurkka, jossa oli vastaavasti erittäin runsaasti puuperustuksen	N	13.12.2013	MH

	hirsiä.			
358	Tila 0031. Tila on tutkittu aikaisempina vuosina kuten myös tilat 0032-0034. Tilan pohjoisseinässä näkyi megapaaluja.	N	4.4.2013	MH
359	Tila 0032. Tilaa syvennetään ja puupaaluja poistetaan suihkupaalutuksen jälkeen. Taustalla näkyy tilan 0031 pohjalle uuden tulevan lattian alle levitettyä soraa.	E	27.5.2013	MH
360	Tila 0031. Ensimmäistä lattiakerrosta valetaan.	E	7.6.2013	MH
361	Tila 0031. Uudet seinien perustukset on valettu.	E	15.7.2013	MH
362	Tila 0031. Tilan lattia ja seinät ovat valmistuneet.	E	6.11.2014	MH
363	Tila 0034. Tilan kaakkoisnurkasta esiin tulleita puuperustuksia.	S.	18.6.2013	HH
364	Tila 0034. Lähikuva tilan kaakkoisnurkasta esiin tulleita puuperustuksia.	SSE	18.6.2013	HH
365	Tila 0034. Tilan pohjoisseinän alla oli pystypaaluja. Niiden edestä oli poistettu koroke.	NW	18.6.2013	HH
366	Tila 0033. Dokumentointikohta 12.	N	4.4.2013	MH
367	Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Tilaa on syvennetty puhtaaseen saveen saakka.	N	18.6.2013	HH
368	Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Pohjoisseinään on tehty aukko sisäpihalle.	N	27.6.2013	HH
369	Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Pohjois- ja itäseinän alla olevat puuperustukset.	ENE	27.6.2013	HH
370	Tila 0033. Länsiseinän alla olleet puuperustukset.	WNW	2.7.2013	HH
371	Tila Eteisaulan alapuoli. Eteisaulan alapuoliseen tilaan puhkaistiin käytävä tilasta 0034 tilaan 0002. Käytävän molemmille puolille tehtiin tiloja. Tiloissa oli megapaalutus ja betonikatto ja uutta täyttömaata.	W	4.4.2013	MH
372	Tila Eteisaulan alapuoli. Megapaalutusta käytävän pohjoispuolella.	NE	8.5.2013	MH
373	Tila Pääportaikon alapuoli. Megapaalutusta käytävän eteläpuolella.	SSE	18.6.2013	HH
374	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Matalan itäsiivenpohjoisosan tiloista on poistettu lattiat ja osa väliseinistä.	SE	4.4.2013	MH
375	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan luoteiskulma. Linnan päärungon kivijalan kiveys vaikuttaa kuin se olisi tehty näkyväksi.	NW	4.4.2013	MH
376	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan länsiseinän perustaa.	SSW	4.4.2013	MH
377	Tilat 1106 ja 1103.Dokumentointikohta 13. Lattian alta tuli rakennuksen vanhempia W-E – suuntaisia lattiavasoja.	S	24.4.2013	MH
378	Tila 1106. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne.	W	24.4.2013	MH
379	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen	N	24.4.2013	MH

	tilanne.			
380	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasojen alapuolista maata on ryhdytty kaivamaan.	NNE	24.4.2013	MH
381	Tilat 1103 ja 1106. Dokumentointikohta 13. Tilojen 1103 ja 1106 välinen seinä.	S	26.4.2013	MH
382	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasat on poistettu ja tilaa syvennetty.	SW	26.4.2013	MH
383	Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Länsiseinän uutta lattian alapuolista betonipalkkia tehdään.	NW	8.5.2013	MH
384	Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattia ja väliseiniä on purettu.	SSW	4.4.2013	MH
385	Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattiavasoja tulee esiin.	E	24.4.2013	MH
386	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan itäseinän perustusta ja lattiavasa	E	24.4.2013	MH
387	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan itäseinän perustusta, jossa näkyy lattiavasojen paikat.	E	26.4.2013	MH
388	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Lähikuva vasan paikasta. Kolossa on vielä tuohta.	E	26.4.2013	MH
389	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasan pää, jossa on tuohta ympärillä.		26.4.2013	MH
390	Tila 1105. Dokumentointikohta 13. Väliseinän betonilaatan alapuolisia kerroksia.	W	24.4.2013	MH
391	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan koilliskulmassa sijaitsevia lattiavasoja.	SE	24.4.2013	MH
392	Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattiavasoja tilojen länsiseinän puolella.	W	26.4.2013	MH
393	Dokumentointikohta 13. Tilat 1103 ja 1105. Tila syvennettynä.	SE	26.4.2013	MH
394	Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilojen 1103 ja 1106 välinen seinänperusta, jossa näkyy lattiavasan paikka.	S	26.4.2013	MH
395	Tilat 1107 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tilojen lattia ja osa väliseinistä on poistettu.	NNW	4.4.2013	MH
396	Tila 1107. Dokumentointikohta 13. Tilan länsiseinän perustukset.	S	4.4.2013	MH
397	Tilat 1107 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tila on syvennetty.	N	24.4.2013	MH
398	Tilat 1107 ja 1106. Dokumentointikohta 13. Tilojen länsiseinän peruspalkki on valettu.	NW	27.5.2013	MH
399	Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Silloiset lattiavasat ja alapohja on paljastettu. Aukko lattiassa johti siiven eteläpään vanhoihin kellareihin.	NE	4.4.2013	MH
400	Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne.	SW	4.4.2013	MH

401	Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne tilojen etelälaidassa.	E	4.4.2013	MH
402	Tila 1112. Dokumentointikohta 13. Silloiset lattiavasat ja alapohja on paljastettu.	W	4.4.2013	MH
403	Tila 1112. Dokumentointikohta 13. Tilan itäreuna.	W	4.4.2013	MH
404	Tila 1112. Dokumentointikohta 13. Tilan keskiosan lattiavasojen tukimuuri.	S	4.4.2013	MH
405	Matalan itäsiiven eteläpään vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1.	S	4.4.2013	MH
406	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1 kuvattuna tilasta 4.	N	24.4.2013	MH
407	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1.	N	4.4.2013	MH
408	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tilat 1 ja 2. Oviaukko tilasta 1 tilaan 2.	W	24.4.2013	MH
409	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 2. Kaaren kohdalla on megapaalu.	NNW	24.4.2013	MH
410	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 3.	NNW	24.4.2013	MH
411	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4.	W	24.4.2013	MH
412	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Länsiosa, jossa on luukku etupihan kaakkoisosaan ja yläpuolella sijainneen uunin perustus.	W	4.4.2013	MH
413	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Länsiosa. Kaaressa näkyy megapaalun kohta.	NW	4.4.2013	MH
414	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Keskiosa.	NNE	4.4.2013	MH
415	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4.	E	24.4.2013	MH
416	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Keskiosa.	NE	24.4.2013	MH
417	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. 1. kerroksen lattia on poistettu.	SW	17.6.2013	HH
418	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Edellinen tilanne.	SE	17.6.2013	HH
419	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Kellareiden pohjoisosan tilat 1-3.	NE	17.6.2013	HH
420	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Eteläosan tilan 4 keski- ja itäpuolisko.	ESE	17.6.2013	HH
421	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Eteläosan tilan 4 länsipuolisko.	SW	17.6.2013	HH
422	Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14.	W	18.6.2013	HH
423	Matalan itäsiiven alaosa. Lattia ja väliseinät on poistettu ja tiloja madallettu.	SSE	17.6.2013	HH
424	Matalan itäsiiven alaosa. Syvennetyssä tilassa puretaan pohjoisinta vanhaa poikittaista perustusmuuria.	SE	4.7.2013	HH
425	Matalan itäsiiven alaosa. Pohjoisen poikittaisen	S	4.7.2013	HH

	perustusmuurin kohta.			
426	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan keskiosaa kaivetaan syvemmälle.	SSE	5.7.2013	HH
427	Matalan itäsiiven alaosa. Syvennetty tila.	S	15.7.2013	MH
428	Matalan itäsiiven alaosa. Edellinen tilanne.	N	15.7.2013	MH
429	Matalan itäsiiven alaosa. Edelleen syvennetyssä tilassa työskentelyä myöhemmin.	N	10.10.2013	MH
430	Matalan itäsiiven alaosa. Lattian uutta raudoitusta tehdään	S	26.11.2013	MH
431	Matalan itäsiiven alaosa. Esiin kaivetun itäisen seinän alla näkyy vanhaa puista pystypaalutusta megapaalutuksen ja uuden kapean perustuksen välissä.	SE	26.11.2013	MH
432	Matalan itäsiiven alaosa. Uudet seinät ja lattia on valettu.	S	13.1.2014	MH
433	Matala itäsiipi, havaintopiste 32. Havaintopiste sijaitsi tilan kaakkoisnurkassa. Vanerilevyjen takana on lattian alapuoliset palkit valettuina. Niiden alla näkyy puretun kellarin tiiliseinät.	SE	5.7.2013	HH
434	Matala itäsiipi, havaintopiste 32. Lähikuva.	SE	5.7.2013	HH
435	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan kaakkoisnurkka myöhemmässä kaivausvaiheessa.	SE	23.9.2013	MH
436	Matalan itäsiiven alaosa. Lähikuva edellisen kuvan oikeasta reunasta siiven lounaiskulman perustuksen kohdalta.	W	23.9.2013	MH
437	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan itäseinän eteläpää.	SW	23.9.2013	MH
438	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan lounaisnurkka.	SW	23.9.2013	MH
439	Matalan itäsiiven alaosa. Dokumentointikohta 15. Latan kohdalla on pohjalla W-E – suuntainen hirsi.	E	23.9.2013	MH
440	Matalan itäsiiven alaosa. Dokumentointikohta 15. Latan kohdalla pohjalla W-E – suuntainen hirsi, jonka päällä lähtee hirsi pohjoiseen.	SE	23.9.2013	MH
441	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan lounaisnurkka, jossa vedenpinnan tasolla on tumma puusilppukerros.	S	23.9.2013	MH
442	Matalan itäsiiven alaosa. Lähikuva edellisestä.	S	23.9.2013	MH
443	Matalan itäsiiven alaosa. Yleiskuva eteläpäästä hiukan myöhemmin.	SW	25.9.2013	MH
444	Matalan itäsiiven alaosa. Tilan lounaisnurkka, länsiseinä.	W	25.9.2013	MH
445	Matalan itäsiiven alaosa. Eteläpää töiden edistyttyä.	S	7.10.2013	MH
446	Matalan itäsiiven alaosa. Eteläseinän itäosan alapuolisia kerroksia.	S	7.10.2013	MH
447	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 33. Yleiskuva eteläseinän alapuolelle tehdystä kolosta.	SSW	30.9.2013	MH
448	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 33. Eteläseinän alapuolelle perustusta varten tehty kolo.	S	30.9.2013	MH
449	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 33. Lähikuva edellisestä.	S	30.9.2013	MH

450	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 33. Lähikuva kolon sisäosista.	S	30.9.2013	MH
451	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 33. Lähikuva kolon sisäosista latta sijoitettuna sisään.	S	30.9.2013	MH
452	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 34. Havaintopiste sijaitsi tilan eteläosan länsiseinässä. Latan kohdalla oli säilynyt vähän vanhoja kerroksia suihkupaalutusmassojen välissä.	W	25.9.2013	MH
453	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 34.	W	25.9.2013	MH
454	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 34. Lähikuva alaosasta.	W	25.9.2013	MH
455	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 34. Edellinen tilanne.	NNW	25.9.2013	MH
456	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 35. Havaintopiste sijaitsi länsiseinän keskiosan eteläpuolella.	W	23.10.2013	MH
457	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 35. Lähikuva alaosasta.	W	23.10.2013	MH
458	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Havaintopiste sijaitsi keskiosassa sijaitsevan poikittaisen perustusmuurin kohdalla. Perustusmuuri oli siiven kellarin pohjoisseinän kohdalla.	NW	23.9.2013	MH
459	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla.	ENE.	23.9.2013	MH
460	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Havaintopisteen yläosa. Latan takana näkyy eteläinen poikittainen perustusmuuri ja taustalla kellarin pohjoisseinän tiiliseinää.	ENE	23.9.2013	MH
461	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Havaintopisteen alaosa.	ENE	23.9.2013	MH
462	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Lähikuva havaintopisteen alaosasta.	ENE	23.9.2013	MH
463	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 36. Lähikuva havaintopisteen aivan alaosasta.	ENE	23.9.2013	MH
464	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 37. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinän keskiosassa.	NW	16.10.2013	MH
465	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 37.	NW	16.10.2013	MH
466	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 37. Havaintopisteen keskellä sijaitsi megapaalu.	W	16.10.2013	MH
467	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 37. Lähikuva. Vanhoja kerroksia oli profiilin keskiosan alaosassa megapaalun molemmin puolin ennen puhdasta hiekkaa.	W	16.10.2013	MH
468	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 38. Havaintopiste sijaitsi tilan itäseinän keskiosassa.	SSE	10.10.2013	MH
469	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 38. Havaintopiste eteläreunalla oleva harmaa massa oli suihkupaalutuksen massaa. Sen oikealla puolella oli puhdasta ja sekoittunutta hiekkaa.	SE	10.10.2013	MH

470	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 38. Itäseinän alla näkyy erisuuntaisia perustuksen hirsiä sekoittuneissa maissa ennen puhdasta silttiä/savea.	E	10.10.2013	MH
471	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 39. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen kuopan luoteiskulmassa.	N	10.10.2013	MH
472	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 39. Havaintopisteessä puhtaan hiekan päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia. Oikealla harmaa massa on suihkupaalutuksen massaa.	N	10.10.2013	MH
473	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 40. Havaintopiste sijaitsi tilan koillisosassa.	NE	3.10.2013	MH
474	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 40. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia.	NNE	10.10.2013	MH
475	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 40. Lähikuva.	N	10.10.2013	MH
476	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 41. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisosassa itäseinän kohdalla.	E	10.10.2013	MH
477	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 41. Lähikuva perustuskivien alapuolisesta puuperustuksesta savimaassa. Oikealla näkyy vanha vaalea hiekkakerros, jonka korkeudella perustusten kohdalla on puuarina.	ESE.	10.10.2013	MH
478	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 42. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisosassa länsiseinän kohdalla.	NW	14.10.2013	MH
479	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 42. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia.	NW	14.10.2013	MH
480	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 42. Edellinen tilanne, kuvassa länsiseinä.	W	14.10.2013	MH
481	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 42. Lähikuva edellisestä.	W	14.10.2013	MH
482	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 43. Havaintopiste sijaitsi tilan luoteisnurkassa länsiseinän kohdalla alueen tyhjentämisen alussa.	W	4.7.2013	HH
483	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 43. Havaintopisteen eteläosa.	W	4.7.2013	HH
484	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 43. Havaintopisteen eteläpäähän tehty koepisto.	W	4.7.2013	HH
485	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 43. Havaintopisteen pohjoispää linnan päärungon perustusta vasten.	WNW	4.7.2013	HH
486	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 44. Havaintopiste sijaitsi tilan koilliskulmassa pohjoisseinän, linnan päärungon eteläseinän, perustuksen kohdalla.	NNE	21.10.2013	MH
487	Matalan itäsiiven alaosa. Havaintopiste 44. Lähikuva perustusten alapuolisista perustuspaaluista.	N	21.10.2013	MH

488	Matalan itäsiiven alaosa. Hirsi dokumentointikohdasta 15.		24.9.2013	MH
489	Matalan itäsiiven alaosa. Hirsi dokumentointikohdasta 15.		25.9.2013	MH
490	Matalan itäsiiven alaosa. Hirsiä dokumentointikohdasta 15.		25.9.2013	MH
491	Matalan itäsiiven alaosa. Hirsi dokumentointikohdasta 15.		25.9.2013	MH
492	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan pohjoisreuna, jossa oli runsaasti vanhempia betonirakenteita.	WNW	28.3.2013	MH
493	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan eteläreuna.	SW	28.3.2013	MH
494	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan eteläreuna kaivettuna syvemmälle. Aukkojen kohdalla on megapaalut.	WSW	8.5.2013	MH
495	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan koillisnurkasta purettiin Itäsiiven ja pohjoissiiven välinen rakennus.	N	5.6.2013	MH
496	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 45. Edellisen kuvan rakennus on purettu kokonaan ja pohjoissiiven vanhat betonivahvikkeet porattu poikki kohdassa. Niiden takaa on tullut esiin kiviperustaa, joiden oikealla puolella puhdas hiekkamaa sijaitsee korkealla.	W	19.7.2013	MH
497	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 46. Pohjoissiiven eteläseinän perustukseen on valettu uusia perustuksia. Niiden oikealla puolella näkyy puhtaita hiekkakerroksia korkealle.	N	13.8.2013	MH
498	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 47. Havaintopiste sijaitsi vastapäätä edellistä havaintopistettä puretun talon itäpuolella itäsiiven länsiseinän kohdalla.	E	13.8.2013	MH
499	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Puretun rakennuksen kohdalla havaintopisteet 45 ja 46 sijaitsivat etualalla vasemmalla puolella ja havaintopiste 48 oikealla puolella.	N	13.9.2013	MH
500	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 48. Havaintopiste sijaitsi porttikongin eteläpuolella.	E	19.7.2013	MH
501	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 48. Lähikuva perustusten betonivahvisteiden alla näkyvistä puuperustuksista ja maakerroksista.	E	19.7.2013	MH
502	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan tyhjennetty keskiosassa kallioon saakka.	WNW	22.8.2013	MH
503	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Kallio laski keskiosasta nopeasti lounaaseen ja kaakkoon.	E	24.9.2013	MH
504	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Kallio pihan kaakkoisnurkassa. Kallioon on porattu jo louhintaa varten reiät.	S	16.10.2013	MH
505	Sisäpiha. Dokumentointikohta 16.Vanhoja perustusten betoneita ja kiviä sahataan tiettyyn tasoon saakka tasaiseksi päärungon pohjoisseinässä uuden kellarin seinää ja kattoa varten.	SE	7.10.2013	MH
506	Porttikongi. Porttikongin pintarakenteet on poistettu ja	E	8.8.2013	MH

	alla oleva kongin suuntainen putkitunneli on esillä kuvan etualalla.			
507	Porttikongi. Porttikongi kuvattuna lännestä kun pihaa on tyhjennetty. Kongin länsiaukossa oli kiviperustassa vanha betonointi pihan puolella.	ENE	9.9..2013	MH
508	Porttikongi. Porttikongin länsiosa, jossa aukon pohjoisreunassa oli tiilinen viemärikaivo ja molemmilla puolilla sisäportin ovipylväiden uudehkot betonituet.	E	9.9.2013	MH
509	Porttikongi. Edellinen kohta. Kongin suuntaisia kaapeleita ja putki on tullut esiin.	W	9.9.2013	MH
510	Porttikongi. Porttikongin länsiosaa kaivetaan syvemmäksi työmaaliikenteen mahdollistamiseksi Mariankadulta sisäpihalle. Seinien kiviperustoita jouduttiin louhimaan pois runsaasti. Vasemmalla oleva oviaukko (metalliovet) johti linnan kellariin tilaan 0027.	W	13.9.2013	MH
511	Porttikongi. Porttikongin länsiosassa itäsiiven länsiseinän kiviperustusta murretaan.	WSW	13.9.2013	MH
512	Porttikongi. Edellinen tilanne toisesta suunnasta. Oikealla on havaintopisteen 48 paikka, jonka yläpuolella on tehty aukko 1. kerroksen tilaan 1086.	ENE	9.9.2013	MH
513	Porttikongi. Porttikongin itäosa, josta tuli esiin poikittainen betonitunneli ja sen itäpuolelta putki ja kaapeli. putki vaaleassa hiekassa.	E	17.9.2013	MH
514	Porttikongi. Lähikuva edellisestä kohdasta. S.	S	17.9.2013	MH
515	Porttikongi. Eristeenä kohdassa oli käytetty vuodenvaihteen 1936/1937 Helsingin Sanomia.		17.9.2013	MH
516	Porttikongi. Porttikongin länsiosan kaltevuus alkaa olla valmis. Perustusseiniä on rouhittu molemmilta puolilta paljon.	W	20.9.2013	MH
517	Porttikongi. Porttikongin itäosan pohjoisseinän poikittainen tukirakenne, jonka päällä ja sisällä oli soraa.	NE	20.9.2013	MH
518	Porttikongi. Porttikongin länsiosa. Sisäpihalle tulleen kellarin katto alkaa valmistua ja porttikongi johtaa sen alle.	W	13.12.2013	MH
519	Porttikongi. Porttikongin itäosa, jossa edellisen betonirakenteen kohdalla meni muoviputki kongin poikki.	E	22.4.2014	MH
520	Porttikongi. Porttikongin länsiosa. Sisäpihan kellarin seinää tehdään länsiaukon kohdalle.	W	6.6.2014	MH
521	Porttikongi. Porttikongin itäosa. Kuvien 513-514 poikittainen betonitunneli on kaivettu esiin.	W	22.8.2013	MH
522	Mariankatu. Heti porttikongin eteläpuolella jalkakäytävän kohta avattiin, mutta siellä oli vain kaapeleita, putkia, linnan perustusten betonivahvistuksia ja sekoittuneita maita.	S	22.8.2013	MH
523	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Linnan etupihan itäisen portin edessä on betoninen viemärikaivo ja edessä kaapelikaivo. Taaempana on vanhempia tiilisiä viemärikaivoja ja rakennustelineiden takana linnan matala itäsiipi.	SE	18.11.2013	MH
524	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17.	S	19.12.2013	MH

	Kaksi vanhaa tiilikaivoa on esillä ja kolmanteen menee ruskea putki. Eteen on lyöty Pohjoisesplanadille menevään kaivannon tueksi metallipontteja.			
525	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kaksi läntistä tiilikaivoa on purettu osittain.	SE	31.12.2013	MH
526	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Lounaisen puretun kaivon pohjalla oli kourut molemmista muista kaivoista.	SE	31.12.2013	MH
527	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kahta läntistä kaivoa dokumentoidaan Heini Hämäläisen toimesta.	ENE	2.1.2014	MH
528	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kahden läntisen kaivon pohjat on kaivettu esiin. Kolmas samanlainen kaivo on vielä ruskean putken kohdalla. Vasemmalla profiilissa näkyy muoviputki hiukan siirtyneenä.	SE	2.1.2014	MH
529	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Edellinen tilanne.	E	2.1.2014	MH
530	Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kaivojen koillispuoli matalaan itäsiipeen saakka. Kivijalassa näkyy luukku matalan itäsiiven eteläosan kellariin. Siiven perustusmuuri on betonoitu.	ENE	8.1.2014	MH
531	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Pintakerroksia poistetaan avattavalta alueelta.	ESE	29.11.2013	MH
532	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Linnan etupihan itäisen portin kohdalle kaivettiin kaivanto uusia putkia varten. Tukirakenteet on tehty osittain. Katkaistusta vesiputkesta kaivantoon on valunut vettä.	N	3.12.2013	MH
533	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivannon eteläpää.	SW	2.12.2013	MH
534	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Edellinen tilanne.	W	2.12.2013	MH
535	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Edellinen kohta. Länteen päin on kaivettu hiukan lisää.	NW	2.12.2013	MH
536	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivanto ennen vesiputken katkaisemista.	N	2.12.2013	MH
537	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivannosta nostettuja veistettyjä hirsiä.	SW	2.12.2013	MH
538	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäreunassa jalkakäytävän kohdalla kuvan alareunassa. Kaivannon pohjalla kohdalla näkyy betonikaivon pohja ja uudempia lautoja.	W	2.12.2013	MH
539	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Edellinen kohta hiukan syvemmälle kaivettuna. Pohjalla näkyy nyt todennäköisesti hirren pintaa.	W	2.12.2013	MH
540	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa lähellä etupihan aitaa.	ENE	2.12.2013	MH
541	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Ylimpänä näkyy graniittilaattojen alla	E	2.12.2013	MH

	ollut betonikerros.			
542	Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivanto kuvattuna kaivannosta käsin.	S	2.12.2013	MH
543	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Etupihan itäosan keskelle tulleen ison ja syvän rasvanerotuskaivon työt alkoivat pintamaan kaapimisella. Pihakiveys oli poistettu aiemmin ja tilalle laitettu asvaltti ja sen alapuolista hiekkaa poistettiin. Rasvanerotuskaivo sijaitsi kuvan vasemmassa osassa.	S	10.12.2013	MH
544	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivon kohta on merkitty ja tukirakenteita tuotu paikalle.	S	10.12.2013	MH
545	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivon tukikehikko on paikoillansa ja pontteja lyödään paikoillensa.	NW	11.12.2013	MH
546	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon pohjalla näkyy muoviputki, joka johti linnan päärungon itäosasta itäisen portin kautta kadun putkistoihin. Putken oikealla puolella samassa tasossa on samansuuntaisia metalliputkia. Oikealla ylempänä oli runsaasti kaapeleita.	SE	11.12.2013	MH
547	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon muoviputkessa oli vuosiluku 1977.		11.12.2013	MH
548	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon kaivamista jatkettiin muoviputken poiston jälkeen.	SE	11.12.2013	MH
549	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivon kaakkoisneljännes kaivettiin puhtaaseen maahan saakka ja sen pohjoisprofiili dokumentoitiin profiili 1:nä. Länsipuolen kaivaminen lopetettiin tässä vaiheessa yläosan kaapeleihin ja alempiin metalliputkiin.	N	11.12.2013	MH
550	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon pohjoisprofiili 1, jossa näkyy muoviputki ja sitä varten kaivettu kaivanto. Vanhoja kerroksia on säilynyt vain hiukan putkikaivannon itäpuolella ja alla.	N	11.12.2013	MH
551	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva profiili 1:n alaosasta. Alimpana pohjaveden pinnan tasolla oli puhdas siltti.	N	11.12.2013	MH
552	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Länsiosan eteläpään putkikaivannon sekoittuneita maita.	SE	11.12.2013	MH
553	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisprofiilia 1 dokumentoidaan.	NE	11.12.2013	MH
554	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisprofiili 1:n länsipuolella	W	11.12.2013	MH

	oli alempana kaksi metalliputkea ja ylempänä kaapeleita.			
555	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva profiilista.	W	11.12.2013	MH
556	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon länsiosa on kaivettu todennäköiseen vanhaan kerrokseen saakka.	SW	11.12.2013	MH
557	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempi pohjoisprofiili, profiili 2. Eteläisemmän pohjoisprofiilin pohjoispuolella tehtiin uusi profiili koko kaivannon leveydeltä. Sen pohja ei ollut puhtaassa maassa kuin länsireunaan tehdyn piston kohdalla.	N	11.12.2013	MH
558	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempaa pohjoisprofiilia 2dokumentoidaan.	NNE	11.12.2013	MH
559	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempi pohjoisprofiili 2. Vanhoja kerroksia on vain koepiston kohdalla.	N	11.12.2013	MH
560	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisemman pohjoisprofiili 2:n länsiosa ja koepiston kohta.	N	11.12.2013	MH
561	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisemman pohjoisprofiili 2:n koepisto. Vanhoja kerroksia on koepiston ylätasosta pohjaan. Pohjalla veden tasossa on puhdas hiekka.	N	11.12.2013	MH
562	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva edellisestä.	N	11.12.2013	MH
563	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Kaivannon pohjoisseinän metalliponttien edessä oli alempana säilynyt vanhoja kerroksia.	N	12.12.2013	MH
564	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Havaintopisteen alaosa.	N	12.12.2013	MH
565	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Lähikuva alaosasta.	N	12.12.2013	MH
566	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon itäpuolella syvennettiin aluetta. Kohdassa oli uudempia täyttömaita.	W	12.12.2013	MH
567	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannosta tullut pyöreä hirsi.		12.12.2013	MH
568	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Kaivannon länsiseinän eteläpään pohjoisseinän metalliponttien edessä oli alempana säilynyt vanhoja kerroksia. Kerrosten oikealla puolella on uudemman pienen kaivannon kohta.	SW	12.12.2013	MH

569	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Havaintopisteen alaosan vanhat kerrostumat. Alimpana on puhdas hiekka.	SW	12.12.2013	MH
570	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Lähikuva alaosasta.	SW	12.12.2013	MH
571	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivantoa on syvennetty ja eteläpäästä on tullut esiin poikittainen hirsi.	S	12.12.2013	MH
572	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Eteläpään poikittainen hirsi puhdistamattomana.	SE	12.12.2013	MH
573	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Hirsi oli vanhoissa kerroksissa ja sen itäpää oli vahingoittunut muoviputken kaivannon takia. Samoin karkea hiekka hirren päällä loppuu putkikaivannon kohdalla.	SW	12.12.2013	MH
574	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Edellinen tilanne kauempaa kuvattuna.	SW	12.12.2013	MH
575	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivantoa syvennetty lisää. Eteläseinän ponttien alaosassa näkyy vanhoja kerroksia.	S	12.12.2013	MH
576	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 52. Kaivannon länsiseinän länsipuolelta syvennettiin aluetta, jolloin länsiprofiiliin syntyi havaintopisteet 52-53. Latan kohdalla on havaintopiste 52. Kaikki kerrokset olivat uudehkoja.	S	13.12.2013	MH
577	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 52.	W	13.12.2013	MH
578	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 53. Havaintopiste sijaitsi edellisen eteläpuolella.	W	13.12.2013	MH
579	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 53.	W	13.12.2013	MH
580	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivanto on kaivettu pohjatasoonsa pohjalevyä raudoitetaan.	S	16.12.2013	MH
581	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivo on asennettu paikallensa.	S	19.12.2013	MH
582	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon tukirakenteet on poistettu.	SSE	31.12.2013	MH
583	Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Edellinen kohta.	NE	3.1.2014	MH
584	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Rasvanerotuskaivon eteläpuolelle kaivettiin kaivoa varten kuoppa, jonka	SW	20.12.2013	MH

	länsiosassa oli säilynyt alempana vanhempia kerroksia.			
585	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Oikealla näkyvän rasvanerotuskaivon eteläpuolella näkyy kyseinen kaivonpaikka.	W	30.12.2013	MH
586	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan eteläseinä.	SW	20.12.2013	MH
587	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan länsiseinä.	W	20.12.2013	MH
588	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan pohjoisseinä.	NW	20.12.2013	MH
589	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Lähikuva länsiseinästä.	W	20.12.2013	MH
590	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan itäseinä. Kuopan itäosa oli tuhoutunut rasvanerotuskaivannon kohdalla kulkeneen putkikaivannon takia.	NE	30.12.2013	MH
591	Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Lähikuva kuopan itäseinästä. Alhaalla on vain vanhoja kerroksia.	E	20.12.2013	MH
592	Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopisteet 54 ja 55.	NE	8.1.2014	MH
593	Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 54.	S	8.1.2014	MH
594	Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 55.	N	8.1.2014	MH
595	Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 55. Lähikuva.	N	8.1.2014	MH
596	Etupihan koilliskulman kaivanto. Havaintopiste 56. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoissivun keskiosassa latan kohdalla. Matalan itäsiiven perustus on betonoitu.	NE	9.1.2014	MH
597	Etupihan koilliskulman kaivanto. Havaintopiste 56. Lähikuva.	N	9.1.2014	MH
598	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Dokumentoitu profiili sijaitsee keltaisen tärytyskoneen takana.	NNE	8.1.2014	MH
599	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne.	E	8.1.2014	MH
600	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne.	NW	8.1.2014	MH
601	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne tarkemmin rajattuna.	NW	8.1.2014	MH
602	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva profiilin länsiosasta, jossa sijaitsi putkilinja noin NW-SE -suunnassa	NW	8.1.2014	MH
603	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Profiilin keskiosaan tehty	N	8.1.2014	MH

	koepisto.			
604	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva koepiston kerroksista.	NW	8.1.2014	MH
605	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Profiilin pidennetty itäpää.	NE	8.1.2014	MH
606	Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva edellisestä.	NE	8.1.2014	MH
607	Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Edessä noin NW-SE –suuntaisia putkia ja kaapeleita.	NW	10.1.2014	HH
608	Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57.	NE	10.1.2014	HH
609	Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57.	E	10.1.2014	HH
610	Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57.	NE	10.1.2014	HH
611	Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Havaintopisteen alakerrokset.	NE	10.1.2014	HH
612	Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto. Itäsiivestä pääportaikon vartiokoppeihin menevä lämminilmakanavat.	E	16.12.2014	MH
613	Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto. Itäsiivestä pääportaikon Kaivannon pohjoisseinän länsipää.	N	16.12.2014	MH
614	Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Linnan päärungon betoniperustuksen ali kaivetaan aukko uusia putkia varten. Vanhoja putkia, samat kuin rasvanerotuskaivossa, näkyy kuopan vasemmassa alareunassa.	NE	8.1.2014	MH
615	Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopiste 58. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa latan kohdalla.	ENE	8.1.2014	MH
616	Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopiste 58. Havaintopiste kuvattuna salamavalolla, jolloin kerrokset näkyvät paremmin. Vasemmalla on linnan perustusten betoniperustusten tekoa varten tehdyn kaivannon täyttömaita.	E	8.1.2014	MH
617	Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopisteen kohdalle tehty koepiston kerrokset. alimpana on puhdasta maata.	ESE	8.1.2014	MH
618	Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Kaivannon länsiprofiilissa oli vain linnan betoniperustusta ja sen kaivannon täyttömaata.	NW	8.1.2014	MH
619	Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Etupihan aidan pohjoispuolella kulkenut putkikaivanto.	WNW	16.1.2014	MH
620	Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Kaivannon länsiseinä. Vanhoja kerroksia ovat alaosan valkoisen kerroksen alapuoliset kerrokset. Muut ovat etupäässä linnan rakentamisen ja alueen täyttämisen ajalta.	W	16.1.2014	MH
621	Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Länsiseinän eteläreunaan on tehty syvempi koepisto	W	16.1.2014	MH

	puhtaan maan tavoittamiseksi.			
622	Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Koepiston kerrokset.	W	16.1.2014	MH
623	Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Kaivannon eteläseinä. Taustalla näkyy etupihan aita.	SSW	16.1.2014	MH
624	Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja pihan kaakkoisosassa.	NE	13.1.2014	MH
625	Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja pihan koillisosassa.	NE	20.1.2014	MH
626	Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja ja vartiokoppiin tuleva lämminilmaputki pihan koillisosassa.	ESE	6.2.2014	MH
627	Pihan itäpuolisko. Pihan kaakkoiskulman uusien turvapollareiden pohjia tehdään.	E	7.3.2014	MH
628	Pihan itäpuolisko. Edellinen tilanne.	SE	7.3.2014	MH
629	Pihan itäpuolisko. Edellinen tilanne. Vasemmalla on kiinteiden turvapollareiden perustuksia ja oikealla portin kohdalla olevien nousevien turvapollareiden perustukset.	SE	7.3.2014	MH
630	Pihan länsipuolisko. Pihaa kuoritaan yhdellä kertaa 50 cm pihakiveyksen korvanneesta asvalttipinnasta. Pihan itäpuoliskon pohjoisosa työn alla.	NW	7.3.2014	MH
631	Pihan länsipuolisko. Edellinen tilanne keskiosassa.	NW	7.3.2014	MH
632	Pihan länsipuolisko. Edellinen tilanne eteläosassa.	W	7.3.2014	MH
633	Pihan länsipuolisko. Havaintopiste 59. Kuorinnan aikana syntynyt profiili pääportaiden lounaispuolella. Pihapintana on asvaltti, jolla oli korjattu pihakiveys aiemmin.	E	7.3.2014	MH
634	Pihan länsipuolisko. Matalan länsisiiven portaiden alla oli tiili- ja laastikerrosta.	E	7.3.2014	MH
635	Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23. Länsisiivestä pääportaikon vartiokoppiin menevän lämminilmakanavan kaivanto.	NW	26.11.2013	MH
636	Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23. Kaivannon pohjoisprofiili. Siiven perustus on betonoitu megapaalutuksen aikana ja sen tekemisen kaivanto erottuu selvästi.	N	26.11.2013	MH
637	Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23:n eteläpuolella siiven purettujen portaiden ja niiden edessä oli tiili- ja laastimassaa, jotka eivät muodostaneet rakennetta.	W	7.3.2014	MH
638	Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohdan 23 koillis- ja itäpuolella. Kerrokset ovat enimmäkseen linnan aikaisia täyttökerroksia. Pohjalla on tummanruskea vanha maakerros.	N	10.3.2014	MH
639	Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohdan 23 kaakkoispuolella.	NW	10.3.2014	MH
640	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Havaintopiste sijaitsi dokumentointikohdan 23 kaakkoispuolella.	E	10.3.2014	MH
641	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Lähikuva.	E	10.3.2014	MH
642	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Havaintopisteen alaosa koepiston kohdalla.	E	10.3.2014	MH
643	Etupihan länsireunan kaivanto. Putkia ja kaivoja on	S.	14.3.2014	MH

	asetettu kaivantoon.			
644	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoispäässä.	NNE	10.3.2014	MH
645	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61.	NE	10.3.2014	MH
646	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopisteen alaosa.	NE	10.3.2014	MH
647	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Kohtaa on kaivettu syvemmälle ja puhdistettu laajemmin.	NNE	11.3.2014	MH
648	Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopiste myöhemmin hiukan lisää kaivettuna. Esiin tuli kiviä, jotka kuuluivat todennäköisesti aiemmassa kaivauksessa havaittuun rakennukseen.	NNE	21.3.2014	MH
649	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kohdassa on edelleen linnan aikaisia täyttökerroksia. Taustalla on etupihan aidan perustukset, joita on korjailtu.	S	10.3.2014	MH
650	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kaivot ja turvapollarit on asennettu kaivantoon.	SW	19.3.2014	MH
651	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Tilanne ennen pintakerroksen poistamisen jälkeistä syventämistä. Pihan kävelyportti sijaitsee aidasta erkanevassa kohdassa (vaalea levy).	E	10.3.2014	MH
652	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Kävelyportin kohdalle tehtiin koepisto syvennettyyn kaivantoon. Koepiston pohjoispuolella tehtiin pienellä alueella kerroskaivaus. Taso 1, yhteys 5.	N	11.3.2014	MH
653	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Koepiston pohjoispuolella tehtiin pienellä alueella kerroskaivaus. Taso 2, yhteys 6.	N	11.3.2014	MH
654	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 3, yhteys 7.	N	11.3.2014	MH
655	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 4, yhteys 8.	N	11.3.2014	MH
656	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 5, yhteys 9.	N	11.3.2014	MH
657	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 7, yhteys 10 pohja.	N	11.3.2014	MH
658	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62. Pohjoisprofiili.	N	11.3.2014	MH
659	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62.	NW	11.3.2014	MH
660	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62. Kuvattuna kauempaa.	E	11.3.2014	MH
661	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Havaintopiste sijaitsi edellisen	E	14.3.2014	MH

	havaintopisteen itäpuolella edelleen kävelyportin kohdalla. Alimmat kerrokset kaivetiin kerroskaivauksena. Taso 1, yhteys 10..			
662	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 2, yhteys 11.	E	14.3.2014	MH
663	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Lähikuva tasosta 2, yhteydestä 11.	E	14.3.2014	MH
664	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 3, yhteys 12 pinta.	E	14.3.2014	MH
665	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 4, yhteys 12 pohja..	E	14.3.2014	MH
666	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63.	E	14.3.2014	MH
667	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Lähikuva.	E	14.3.2014	MH
668	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Havaintopisteen alaosa.	E	14.3.2014	MH
669	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopiste sijaitsi heti havaintopisteen 63 koillispuolella. Havaintopisteestä oli isoja kiviä.	E	21.3.2014	MH
670	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64.	N	21.3.2014	MH
671	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopisteestä oli löytyi raha.	N	21.3.2014	MH
672	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopisteestä oli löytyi toinen raha.	N	21.3.2014	MH
673	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Kivikerroksen alta tuli esiin tumma tasainen kerros, joka laski kaakkoon.	N.	21.3.2014	MH
674	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Kohta kaivamisen lopettamisvaiheessa.	SE	21.3.2014	MH
675	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kaivanto pihan keskiportin länsipuolella kun kaivot ja putket on asennettu ja turvapollarien perustukset laitettu kävelyporttiin saakka.	SE	25.3.2014	MH
676	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Havaintopiste sijaitsi pääportin länsipuolella kaivannon eteläprofiilissa.	E	21.3.2014	MH
677	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Edellinen tilanne.	W	21.3.2014	MH
678	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Edellinen tilanne.	S	21.3.2014	MH
679	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Lähikuva.	S	21.3.2014	MH
680	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Lähikuva havaintopisteen alakerroksista koepiston kohdalla.	S	21.3.2014	MH

681	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Havaintopisteen länsipuolella sijainnutta profiilia, jossa näkyy uudemman kaivannon poikkileikkaus.	S	21.3.2014	MH
682	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65:n eteläpuolella etupihan aidan reunassa oli vanhan tiilisen viemärikaivon eteläreunan jäännös turvapollareiden takana.	SSE	31.3.2014	MH
683	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Edellinen tilanne. Kuvassa on kaivon eteläseinää.	E	31.3.2014	MH
684	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 66. Havaintopiste sijaitsi pääportin länsipuolella silloisen kaivannon itäpäässä.	E	31.3.2014	MH
685	Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 66.	E	31.3.2014	MH
686	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Pääportista hiukan pohjoiseen kaivettiin putkikaivanto, jonka Seinistä tehtiin havaintoja linnaa edeltävästä puurakenteesta, laiturista.	W	2.4.2014	MH
687	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä.	N	2.4.2014	MH
688	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen yläosa.	N	2.4.2014	MH
689	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen alaosa.	N	2.4.2014	MH
690	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen kohdalta kaivannon pohjatasolta otettiin esiin pohjoisseinästä puurakenne.	N	2.4.2014	MH
691	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Edellinen tilanne. Alaosa.	N	2.4.2014	MH
692	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen länsiosa.	N	2.4.2014	MH
693	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen keskiosa.	N	2.4.2014	MH
694	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen itäosa.	N	2.4.2014	MH
695	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Kaivannon eteläseinästä kaivannon pohjan tasolta saatiin esiin pieni katkelma samasta puurakenteesta kuin pohjoisprofiilista.	E	2.4.2014	MH
696	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Lähikuva edellisestä.	E	2.4.2014	MH
697	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Pääportin kohta ennen kaivamista. Etualan kaivannon eteläprofiilissa sijaitsi edellisen kuvan rakennejäännös.	S	2.4.2014	MH
698	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon pohja on sorastettu turvapollareiden perustuksia varten ja putki asennettu.	ESE	8.4.2014	MH

699	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 68. Havaintopiste sijaitsi kaivannon eteläseinässä.	S	8.4.2014	MH
700	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä. Kaivannon pohjan tasolta paljastui kiviä ja puuta.	N	8.4.2014	MH
701	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Lähikuva puhdistetusta kohdasta.	N	8.4.2014	MM
702	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Kohtaa on kaivettu enemmän esiin tasossa ja kohdalle on tehty koepisto.	N	8.4.2014	MH
703	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä.	NW	8.4.2014	MH
704	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakennetta on kaivettu lisää esiin.	N	8.4.2014	MH
705	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Edellinen tilanne.	NE	8.4.2014	MH
706	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen länsiosa.	N	8.4.2014	MH
707	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen keskiosa.	N	8.4.2014	MH
708	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen itäosa.	N	8.4.2014	MH
709	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Maakasasta löytynyt hirsi.		8.4.2014	MH
710	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Maakasasta löytyneen hirren pään poikkileikkaus denronäytteen oton jälkeen.		8.4.2014	
711	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kohdan rakentamiseen tuli muutos. Sorat on poistettu ja kohtaa kaivettu syvemmälle ilman arkeologin valvontaa. Puurakenteesta on poistettu hirsiä. Punaiset merkit ovat turvapollareiden paikkoja.	SE	14.4.2014	MH
712	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kohdan irtomaat on poistettu dokumentointia varten.	S	14.4.2014	MH
713	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellinen tilanne.	E	14.4.2014	MH
714	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon eteläseinä.	S	14.4.2014	MH
715	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Eteläprofiilin länsiosa, jossa	S	14.4.2014	MH

	näkyy poistettujen hirsien paikat. Itäprofiilissa näkyy yhden hirren pää.			
716	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Lähikuva poistettujen hirsien aukoista.	S	14.4.2014	MH
717	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Eteläprofiilin keskellä pohjalla olleen hirren päällä oli sijainnut useampia hirsiä, jotka näkyivät eteläprofiilissa.	S	14.4.2014	MH
718	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Pitkittäisiä N-S – suuntaisia lautoja edellisen kohdan yläpuolella eteläprofiilissa.	S	14.4.2014	MH
719	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellisen hirren länsipuolelle tehtiin koepisto.	SSW	14.4.2014	MH
720	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon koillisnurkasta putken alapuolelta saatiin esiin W-E -suuntainen lauta ja sen alta N-S -suuntaisen hirren jäännökset.	NE	14.4.2014	MH
721	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellinen tilanne.	N	14.4.2014	MH
722	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon kaakkoisnurkka, jossa näkyy poistettujen hirsien paikkoja ja hirsien päitä.	SE	14.4.2014	MH
723	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannosta irrotettuja katkaistuja pyöreitä hirsiä.		14.4.2014	MH
724	Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon rakenteesta irrotettuja katkaistuja hirsiä. Poikkileikkaukset.		14.4.2014	MH
725	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa pääportaiden lounaispuolella.	NNE	17.3.2014	MH
726	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70.	E	17.3.2014	MH
727	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva keski- ja alaosista.	E	17.3.2014	MH
728	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva alaosasta.	E	17.3.2014	MH
729	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva alimmista kerroksista.	E	17.3.2014	MH
730	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsiprofiilissa pääportaiden lounaispuolella.	N	17.3.2014	MH
731	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Edellinen tilanne.	NNW	17.3.2014	MH
732	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Edellinen tilanne.	W	17.3.2014	MH

733	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopisteen yläkerrokset.	W	17.3.2014	MH
734	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopisteen alakerrokset.	W	17.3.2014	MH
735	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71:n eteläpuolella oli iso kivi.	WNW	17.3.2014	MH
736	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Edellisen ison kiven länsipuolta.	NE	17.3.2014	MH
737	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Kaivantoa jatkettiin kapeana ja matala pihan eteläreunaan kaivantoon saakka.	NW	24.3.2014	HH
738	Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Edellisen kaivannon eteläpää.	NE	17.3.2014	MH
739	Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsireunassa.	NW	31.3.2014	MH
740	Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72.	W	31.3.2014	MH
741	Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopisteen alakerrokset.	W.	31.3.2014	MH
742	Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopisteen alimmat kerrokset.	W	31.3.2014	MH
743	Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä.	S	19.3.2014	MH
744	Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73.	N	19.3.2014	MH
745	Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73. Havaintopisteen alimmat kerrokset.	N	19.3.2014	MH
746	Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto.	ENE	14.3.2014	MH
747	Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon länsipää.	NE	14.3.2014	MH
748	Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon länsipää. Lähikuva pohjoisprofiilista.	NE	14.3.2014	MH
749	Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon keskiosa. Lähikuva pohjoisprofiilista.	NE	14.3.2014	MH
750	Pääportaikon kaivanto. Portaikko on purettu.	W	8.5.2013	MH
751	Pääportaikon kaivanto. Portaikko on purettu. Kaivannossa näkyi runsaasti kaapeleita ja kaapelikaivoja.	SW	8.5.2013	MH
752	Pääportaikon kaivanto. Kaivanto on täynnä suihkupaalutuksen massaa.	ENE	27.5.2013	MH
753	Pääportaikon kaivanto. Portaikon edusta on kaivettu. Suihkupaalutusmassaa näkyy latan kohdalla. Havaintopiste 74 sijaitsee latan kohdalla.	NE	19.3.2014	MH
754	Pääportaikon kaivanto. Edellinen tilanne. Havaintopiste 75 sijaitsee latan kohdalla.	W.	19.3.2014	MH
755	Pääportaikon kaivanto. Havaintopiste 74. Havaintopiste sijaitsi silloisen kaivannon länsipään pohjoisseinässä	N	19.3.2014	MH

	eli aikaisemman vaiheen eteläseinän kohdalla.			
756	Pääportaikon kaivanto. Havaintopiste 75. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsipään eteläprofiilissa.	S	19.3.2014	MH
757	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla pohjoisseinän kohdalla.	W	30.4.2014	MH
758	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Edellinen tilanne.	W	30.4.2014	MH
759	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Edellinen tilanne. Latan vasemmalla puolella näkyy metalliputki, jonka kaivanto ulottui havaintopisteen kohdalle.	N	30.4.2014	MH
760	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Koepisto.	NNW	30.4.2014	MH
761	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 77. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen eteläpuolella. Lähikuva koepiston kerroksista ilman lattaa.	W	30.4.2014	MH
762	Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 77. Lähikuva koepiston kerroksista latan kanssa. Vanhoja kerroksia on ilmeisesti korkeudelle 060 saakka.	W	30.4.2014	MH

KUVATAULUT

Kuva 1. Tila 0002. Kellaritilassa jatkettiin vuonna 2013 linnan perustusten vahvistamista. Taustalla näkyy eteisaulan alitse tehty uusi käytävä. Kuvaussuunta E. 7.6.2013.

Kuva 2. Tila 0002. Ensimmäiset perustusten betonivahvikkeet on tehty. Seinissä ja seinien alla näkyy myös aikaisempien perustusvahvistuksien megapaaluja. Kuvaussuunta W. 13.9.2013.

Kuva 3. Tila 0002. Tilaa on syvennetty ja perustusten vahvistaminen on jatkunut. Kuvaussuunta WE. 3.10.2013.

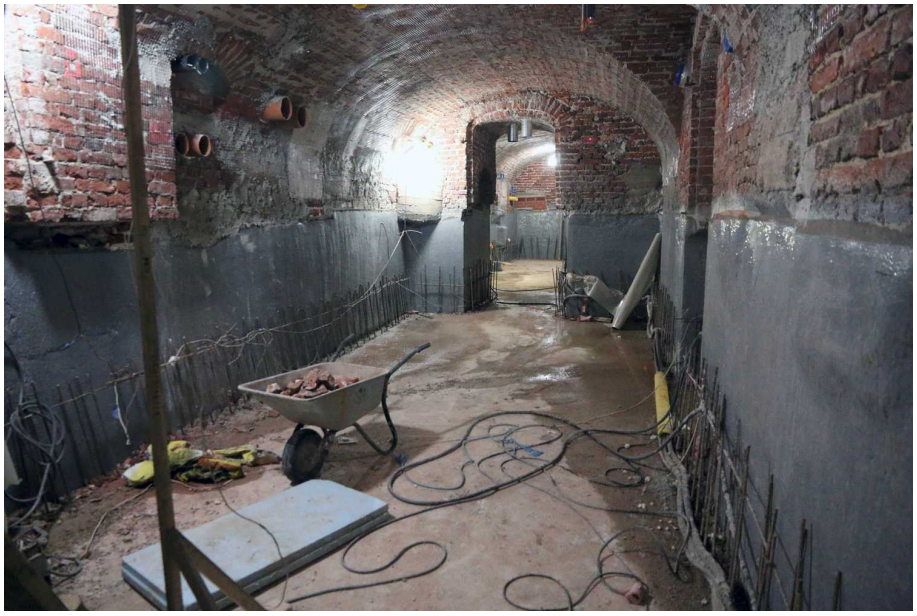
Kuva 4. Tila 0002. Kellari on kaivettu tavoitesyvyyteen ja pohjalle on levitetty eristekangas ja soraa. Kuvaussuunta E. 8.11.2013.

Kuva 5. Tila 0002. Tilan alempi betonilattia on valettu. Kuvaussuunta E. 26.11.2013.

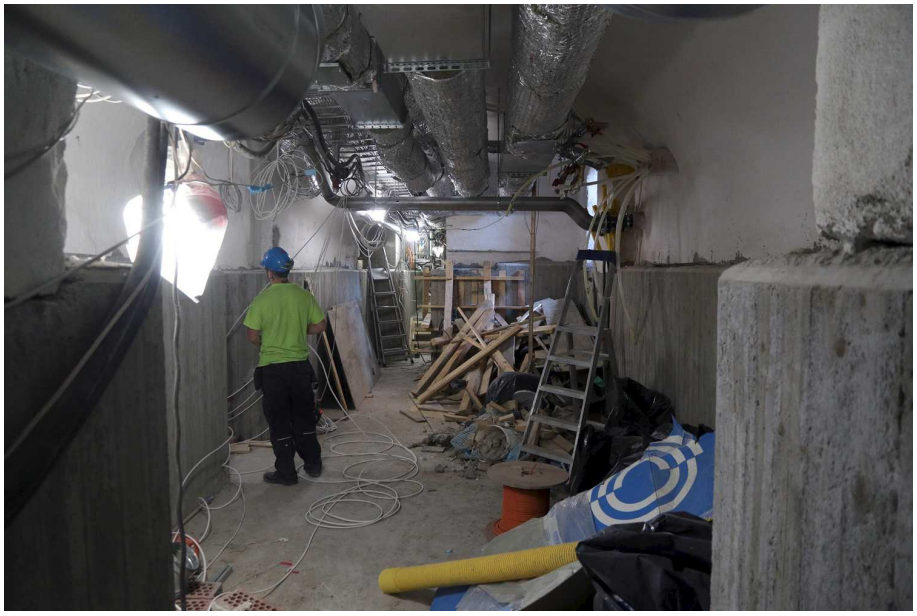
Kuva 6. Tila 0002. Tilojen 0002 ja 0006 välisen oviaukon seinien perustukset on valettu. Kuvaussuunta W. 30.12.2013.

Kuva 7. Tila 0002. Seinien betoniosat on vesieristetty ja lattian toinen kerros valettu. Kuvaussuunta W. 7.3.2014.

Kuva 8. Tila 0002. Seinien uusien betonivahvistusten eteen valetaan betonilevennys. Kuvaussuunta W. 22.4.2014.

Kuva 9. Tila 0002. Tekniikkaa asennetaan tilaan. Kuvaussuunta E. 6.6.2014.

Kuva 10. Tila 0006. Tila työn alkuvaiheessa. Vasemmalla on aukko tilaan 0008, keskellä tilaan 0002 ja oikealla tilaan 0007. Kuvaussuunta E. 7.6.2013.

Kuva 11. Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan länsipäässä tuli esiin laajemmalti yhdellä kertaa linnan puuperustusta. Kuvaussuunta W. 19.6.2013.

Kuva 12. Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan länsipään eteläosan puuperustuksen pysty- ja vaakahirsiä. Kuvaussuunta WSW. 20.6.2013.

Kuva 13. Tila 0006 Havaintopiste 1. Tilan länsipään pohjoisosan puuperustusta. Kuvaussuunta W. 20.6.2013.

Kuva 14. Tila 0006. Havaintopiste 1. Tilan lounaiskulmassa sijainneita pysty- ja vaakahirsiä. Ylhäällä näkyy tilan 0007 länsilaidassa sijainnut putkitunneli. Kuvaussuunta S. 20.6.2013.

Kuva 15. Tila 0006. Tilan alemman lattian raudoituksia tehdään. Kuvaussuunta W. 31.10.2013.

Kuva 16. Tila 0006. Tilan lattia on tehty. Perustusten levennykset ovat vielä tekemättä. Kuvaussuunta E. 7.3.2013.

Kuva 17. Tila 1018. Matalan länsisiiven tilan 0007 eteläpään yläpuolella sijainneen tilan lattia on purettu ja seinät tuettu metallipalkein. Lattian alla on vanha rakennusjätekerros. Kuvaussuunta S. 4.4.2013.

Kuva 18. Tila 0007. Lattiatason alapuolelle on valettu betonipalkit. Rakennusjätekerroksen alta tuli esiin matalan länsisiiven puretun kellarin tiilirakenteita ja kellarin tumma taso eli lattiataso. Vasemmalla itäseinällä oli kolme holvattu komeroa ja oviaukko portaineen ylöspäin (dokumentointikohta 1). Eteläseinässä oli pystyseinää ja tynnyriholvin alkua. Kuvaussuunta S. 17.4.2013.

Kuva 19. Tila 0007. Edellinen tilanne. Länsiseinällä oli vanhaa tillirakennetta ja länsiseinän äärellä menneen putkitunnelin betoniseinää. Kuvaussuunta W. 17.4.2013.

Kuva 20. Tila 0007. Edellinen tilanne. Pohjoisseinä oli tuhottu melkein kokonaan. Länsiseinän putkitunnelin kohta on vasemmalla ja keskellä 1960-luvun megapaalu. Kuvaussuunta N. 17.4.2013.

Kuva 21. Tila 0007. Itäseinän tiilirakenteet (dokumentointikohta 1). Kuvaussuunta E. 17.4.2013.

Kuva 22. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Rakenne on vielä puhdistamatta. Kuvaussuunta SE. 17.4.2013

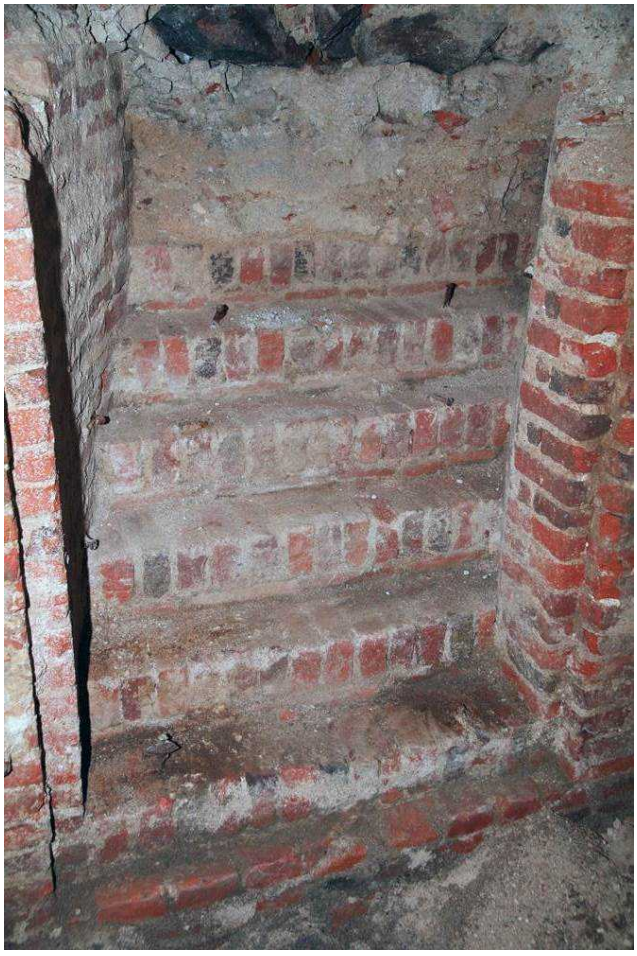
Kuva 23. Tila 0007. Melkein kokonaan tuhoutunut kellarin pohjoisseinä. Kuvaussuunta N. 17.4.2013.

Kuva 24. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Rakenne on puhdistettu. Kuvaussuunta E. 19.4.2013

Kuva 25. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Viistosti ylös etupihalle johtavat tiiliportaat. Kuvaussuunta E. 19.4.2014.

Kuva 26. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta E. 19.4.2014.

Kuva 27. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Lähikuva portaista ja sen pintatason nauloista. Kuvaussuunta SSE. 19.4.2013.

Kuva 28. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Kellarin eteläseinä tiiliholveineen ja portaat. Kuvaussuunta ESE. 19.4.2013.

Kuva 29. Tila 0007. Dokumentointikohta 1:n edessä sijaitsi havaintopiste 2 latan kohdalla. Kuvaussuunta E. 19.4.2013.

Kuva 30. Tila 0007. Havaintopiste 2. Kuvaussuunta SSE. 19.4.2013.

Kuva 31. Tila 0007. Havaintopiste 2. Lähikuva kerroksista. Kuvaussuunta S. 19.4.2013.

Kuva 32. Tila 0007. Havaintopiste 3. Havaintopiste sijaitsi kellaritilan eteläseinän keskellä. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 33. Tila 0007. Havaintopiste 3. Tiiliseinän kiviperustan alla näkyy pitkittäinen hirsi. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 34. Tila 0007. Havaintopiste 3. Hirren alla oli savi ja sekoittunut hiekkaa pohjaveden pintaan saakka. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

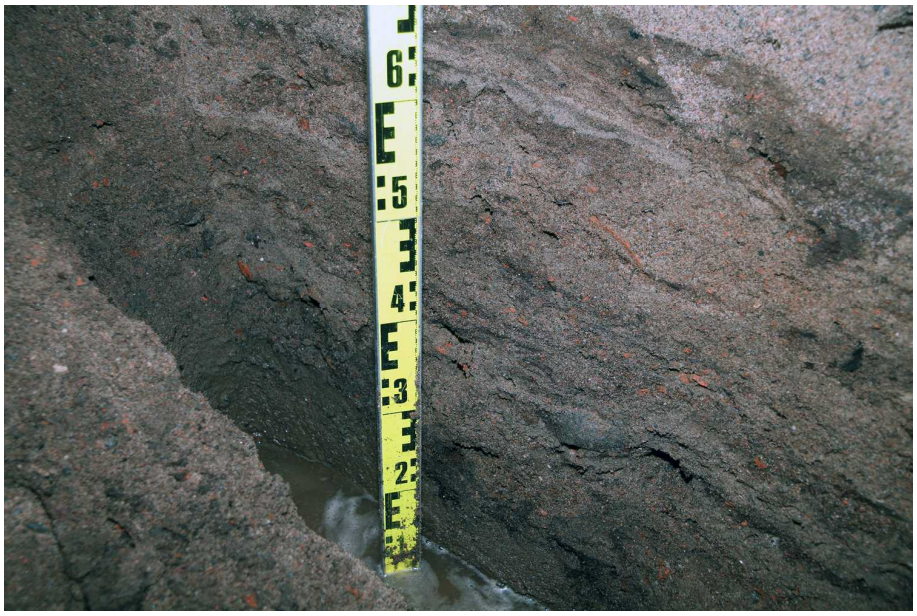
Kuva 35. Tila 0007. Havaintopiste 3. Edellinen kohta myöhemmässä vaiheessa. Hirren alla näkyy vain savea. Kuvaussuunta SE. 7.6..2013.

Kuva 36. Tila 0007. Havaintopiste 4. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen kuopan itäreunassa. Kuvaussuunta SE. 26.4.2013.

Kuva 37. Tila 0007. Havaintopiste 4. Kuvaussuunta NE. 26.4.2013.

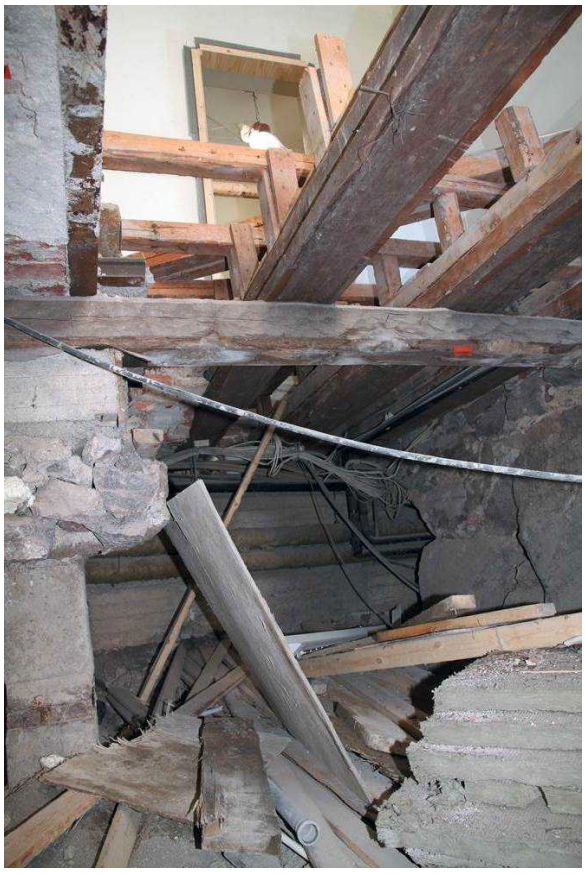
Kuva 38. Tila 0007. Havaintopiste 4. Lähikuva havaintopisteen alaosasta. Kuvaussuunta NE. 26.4.2013.

Kuva 39. Tilat 1013-1016 ja 1020-1021. Tilat sijaitsivat tilan 0007 keski- ja pohjoisosan yläpuolella. Kuvaussuunta N. 4.4.2013.

Kuva 40. Tilat 1013-1016 ja 1020-1021. Lähikuva puulattiasta. Kuvaussuunta NW. 28.3..2013

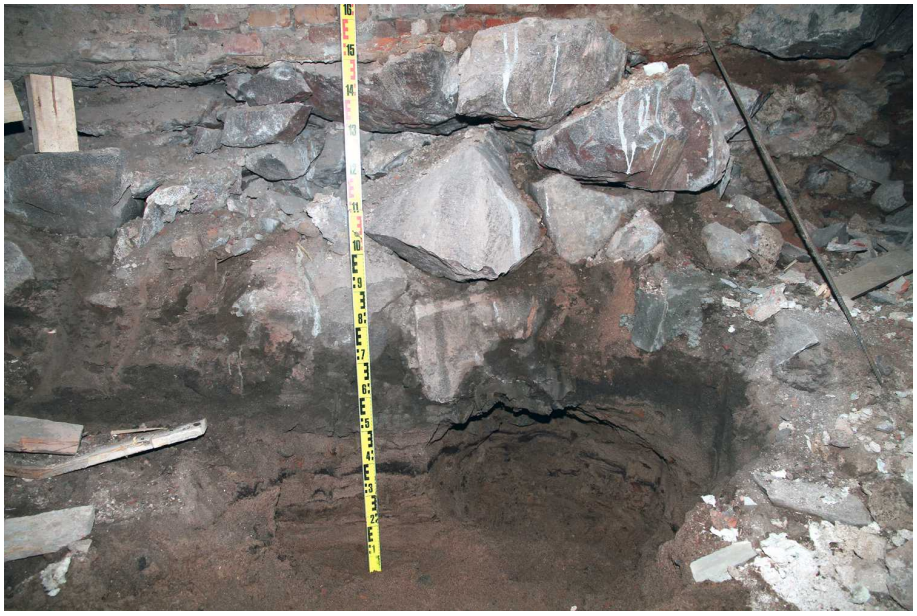
Kuva 41. Tilat 1013-1016, 1020-1021 ja 0007. Puulattia ja alapuolinen tila tilan 0007 pohjoispäässä. Kuvaussuunta W. 4.4.2013

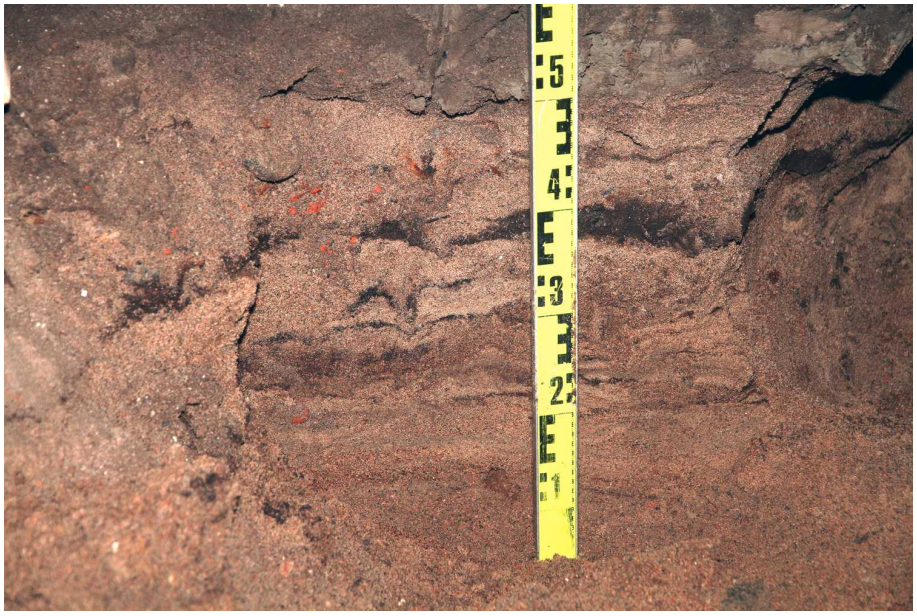
Kuva 42. Tila 0007. Tilan keski- ja pohjoisosat yläpuolisen lattian purun jälkeen. Kuvaussuunta N. 17.4.2013.

Kuva 43. Tila 0007. Havaintopiste 5. Havaintopiste sijaitsi eteläisen kellaritilan ison tilan itäseinän eteläpäässä. Kuvaussuunta E. 26.4.2013.

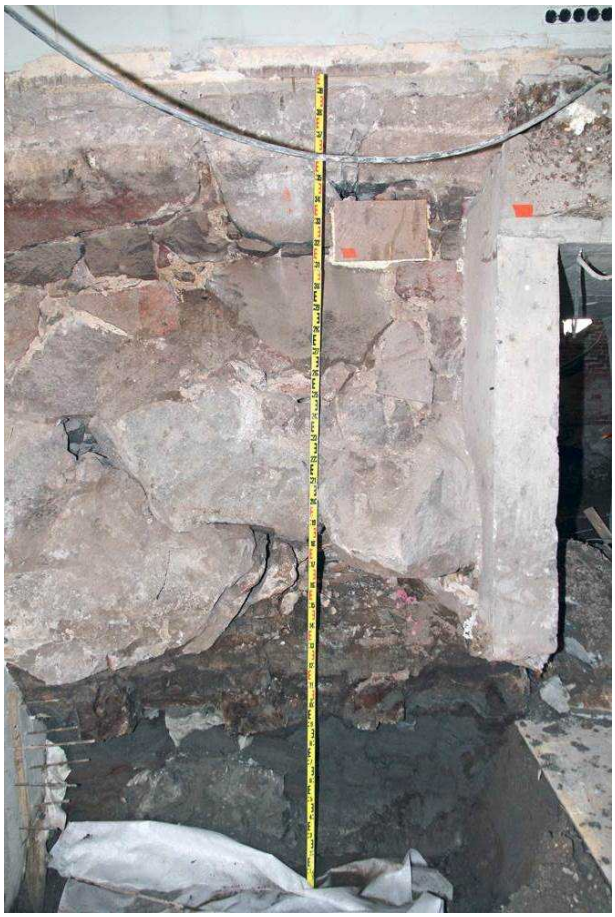
Kuva 44. Tila 0007. Havaintopiste 5. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta E. 26.4.2013.

Kuva 45. Tila 0007. Havaintopiste 5. Lähikuva perustusmuurin alapuolisista maakerroksista. Kuvaussuunta E. 26.4.2013.

Kuva 46. Tila 0007. Havaintopiste 6. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosan itäseinän kohdalla. Kuvaussuunta NE. 28.6.2013.

Kuva 47. Tila 0007. Havaintopiste 7. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisseinän keskiosassa. Kuvaussuunta N. 17.9.2013.

Kuva 48. Tila 0007. Havaintopiste 7. Perustuskivien alla oli näkyvissä poikittaisten hirsien päitä ja hiukan pitkittäistä seinän suuntaista hirttä. Kuvaussuunta N. 17.9..2013.

Kuva 49. Tila 0007. Eteläosa ja sen pohjoinen perustusseinä on poistettu. Kuvaussuunta S. 8.5.2013.

Kuva 50. Tila 0007. Dokumentointikohta 1. Kuvaussuunta SE. 8.5.2013.

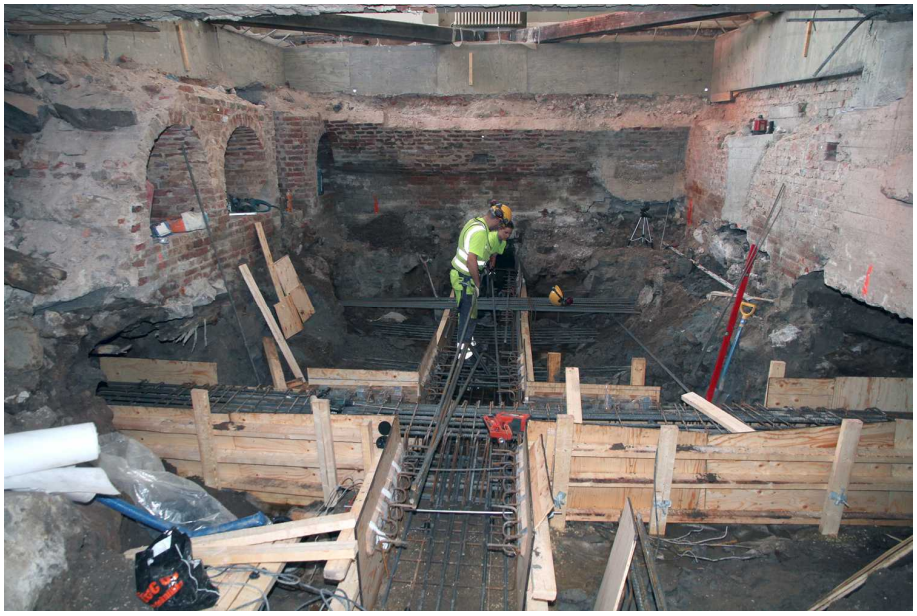
Kuva 51. Tila 0007. Tilan eteläosassa tehdään perustusten suihkupaalutusta. Kuvaussuunta SW. 27.5.2013.

Kuva 52. Tila 0007. Tilanne ennen tilan syventämistä. Kuvaussuunta S. 27.5.4.2013.

Kuva 53. Tila 0007. Lattian keskellä tulleen pohja-anturan kaivantoa kaivetaan tilan eteläosassa. Kuvaussuunta N. 7.6.2013.

Kuva 54. Tila 0007. Pohja-anturoita raudoitetaan tilan eteläosassa. Kuvaussuunta S. 13.6..2013

Kuva 55. Tila 0007. Poikittainen pohja-antura dokumentointikohdan 1 tiilirakenteen kohdalla. Kuvaussuunta SE. 13.6.2013.

Kuva 56. Tila 0007. Lähikuva edellisestä. Tiilisen itäseinän alla on yksi kivikerros ja sen alla savi, pitkittäinen hirsi ja hiukan sekoittunutta hiekkaa ennen puhdasta hiekkaa. Kuvan oikeassa reunassa oleva harmaa massa on suihkupaalutuksen ainetta. Kuvaussuunta ESE. 13.6.2013.

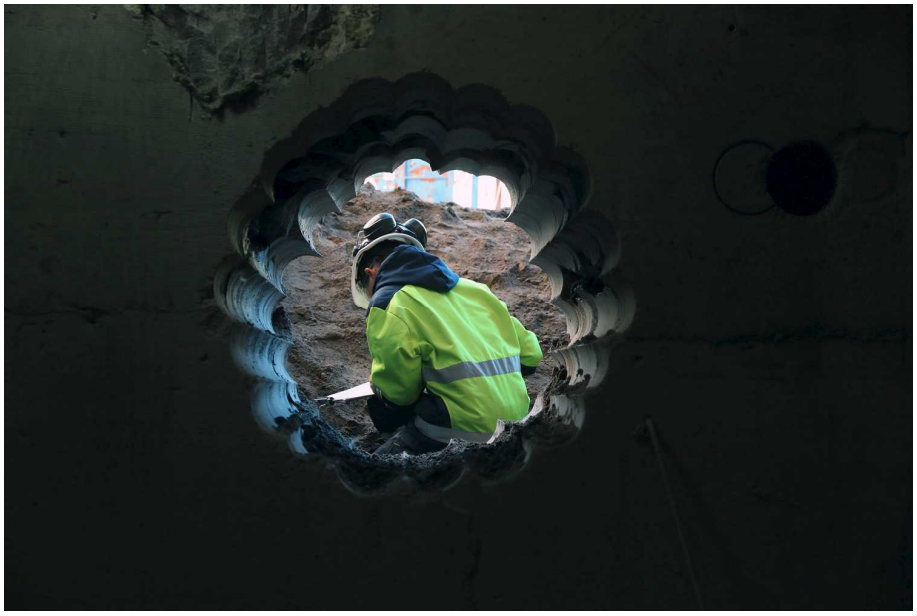
Kuva 57. Tila 0007. Tilan pohjoisosa ennen syventämistä. Kuvaussuunta NNW. 24.6.2013.

Kuva 58. Tila 0007. Tilan pohjoisosassa sijaitsevaa poikittaista pohja-anturaa raudoitetaan. Kuvaussuunta S. 2.7.2013.

Kuva 59. Tila 0007. Pohja-anturat ja seinien uudet perustukset on valettu. Kuvaussuunta S. 13.8.2013.

Kuva 60. Tila 0007. Tilan itäseinän läpi porattiin putkia varten aukkoja etupihalle, jossa Heini Hämäläinen dokumentoi profiilia. Kuvaussuunta E. 26.11.2013.

Kuva 61. Tila 0003. Tilasta 0002 pohjoiseen johtava tilassa 0003 oli betonilla muuratut komerot ja niihin yhtyvinä 1960-luvun megapaalut. Oikealla näkyy myös puisia pystypaaluja. Kuvaussuunta SEE. 13.8.2013.

Kuva 62. Tila 0004. Tila ennen tiili- ja betonilevennysten ja lattian purkua. Kuvaussuunta ESE. 24.4.2013.

Kuva 63. Tila 0004. Havaintopiste 8. Rakenteet on purettu. Havaintopiste sijaitsi tilan koilliskulmassa. Kuvaussuunta ENE. 18.6.2013.

Kuva 64. Tila 0004.Havaintopiste 8. Kuvaussuunta NE. 18.6.2013.

Kuva 65. Tila 0004. Havaintopiste 8. Kohdan pohjoispuolella sijaitsi megapaalu, josta johtui puhtaan hiekan sekoittuminen. Kuvaussuunta N. 18.6.2013.

Kuva 66. Tila 0004. Havaintopiste 8. Megapaalu on tullut esiin. Kuvaussuunta N. 2.7.2013.

Kuva 67. Tila 0004. Havaintopiste 9. Havaintopiste sijaitsi tilan kaakkoisnurkassa. Kuvaussuunta SE. 27.6.2013.

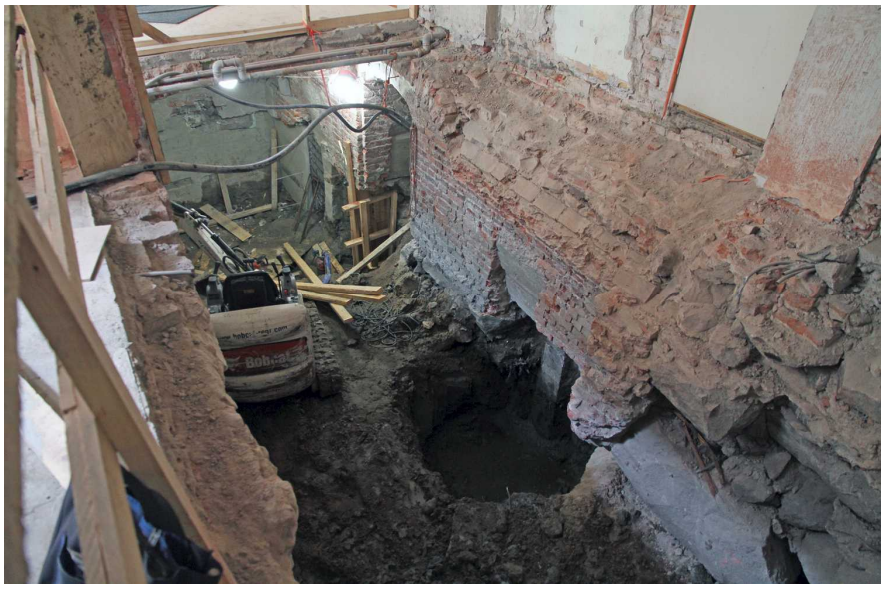
Kuva 68. Tila 0005. Tilasta 0008 käsin kuvattu näkymä niiden välisen seinän rikkomisen jälkeen. Kuvaussuunta E. 24.4.2013.

Kuva 69. Tila 0005. 1.kerrokseen johtavat myöhemmin rakennetut portaat ennen purkamista. Vasemmalla on tila 0003 ja portaiden takana tila 0008. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

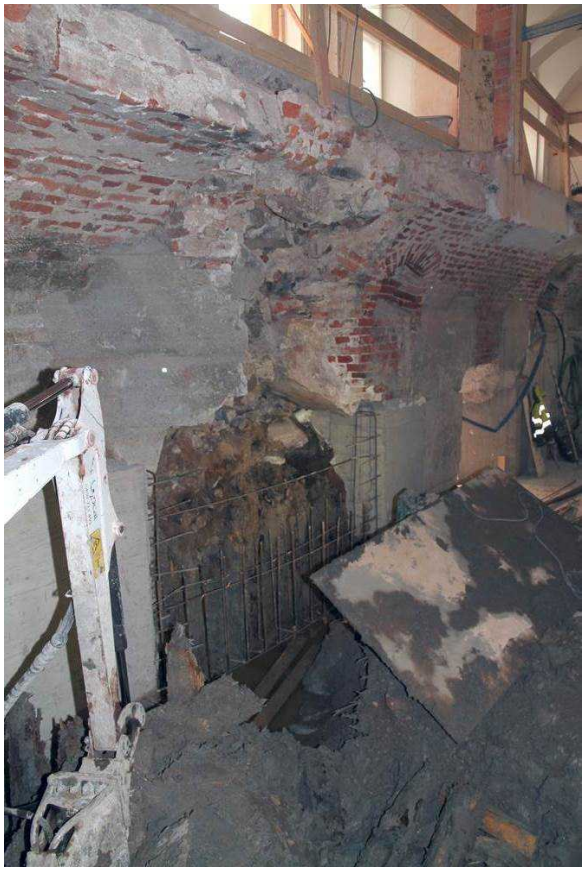
Kuva 70. Tila 0005. Portaat, osa holvia ja väliseinä tilaa 0008 kohti on purettu. Kuvaussuunta W. 8.5.2013.

Kuva 71. Tila 0005. Eteläseinän kohdalle on kaivettu kuoppa perustusten betonointia varten. Kaivaminen ja betonointi tehtiin paloittain. Taustalla on tilat 0004 ja 0003. Kuvaussuunta SE. 23.7.2013.

Kuva 72. Tila 0005. Kuva edellisestä kuopasta, jossa seinän alla näkyy megapaalu ja puisia pystypaaluja. Kuvaussuunta S. 23.7.2013.

Kuva 73. Tila 0005. Havaintopiste 10. Pohjoisseinän kuoppa, jossa näkyy tiiliseinän kohdalla megapaalutuksen yläosan sekoittuneita maita ja puisia pystypaaluja. Kuvaussuunta ENE. 13.9.2013.

Kuva 74. Tila 0005. Havaintopiste 10. Lähikuva havaintopisteestä. Kohdan oikealla ja vasemmalla puolella on valettu uudet perustukset. Vasemmalla näkyy myös megapaalu. Kuvaussuunta NE. 13.9.2013.

Kuva 75. Tila 0008. Tilan paksu itäseinä ja ulkopinnaltaan tiilimuuratun uuninperustan kohta, joita ollaan purkamassa. Kuvaussuunta E. 17.4.2013.

Kuva 76. Tila 0008. Kuvattu idästä tilasta 0005 käsin. Vasemmalla näkyy uuninperustuksen sisäosan isoja kiviä. Kuvaussuunta W. 26.4.2013.

Kuva 77. Tila 0008. Tilan luoteisnurkka. Oviaukko johtaa putkitunneliin 0009. Alun perin se on johtanut pihalle. Holviin on tehty aukko kohdalle tulevan hissin takia. Kuvaussuunta NW. 18.6.2013.

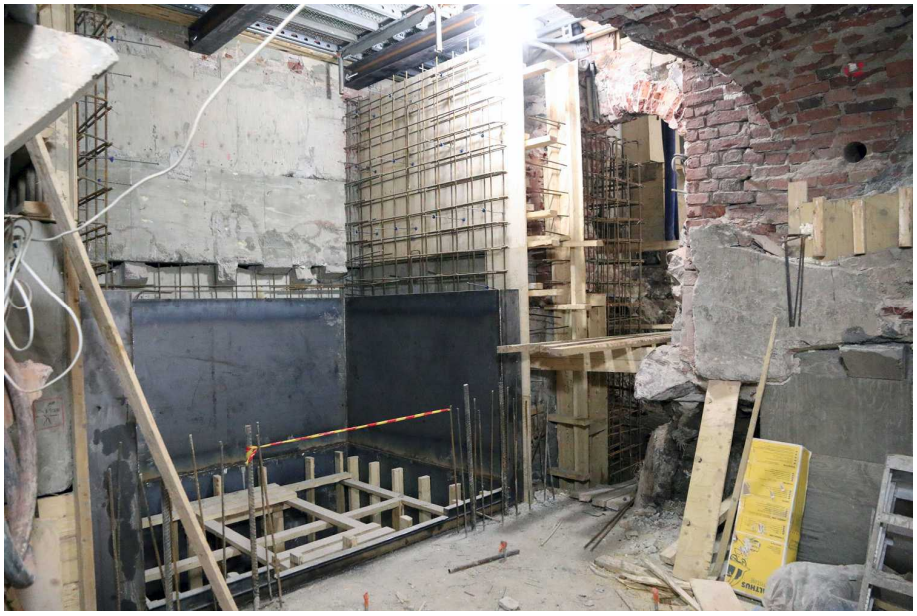
Kuva 78. Tila 0008. Kuvan yläreunassa näkyy holviin tehty aukko tilassa 0005. Kuvaussuunta W. 23.7.2013.

Kuva 79. Tila 0008. Puretun väliseinän kohdalla näkyy pohjalla pystypaalujen päitä. Kuvaussuunta S. 22.8.2013.

Kuva 80. Tila 0008. Hissikuilun kohdalla länsiseinän alla näkyi pystypaalutusta. Kuvaussuunta WNW. 16.10.2013.

Kuva 81. Tila 0008. Hissikuilun kohta tilan länsipäässä. Kuvaussuunta NW. 26.11.2013.

Kuva 82. Tilat 1006, 1010, 1012, 1026-1027. Osasta tiloja poistettiin lattia. Alhaalla kellarissa takaosasta lähtien on tilat 0004, 0005 ja 0008. Kuvasuunta E. 27.5.2013.

Kuva 83. Tilat 0004, 0005 ja 0008. Tiloissa suihkupaalutetaan perustuksia. Kuvaussuunta WNW. 28.5.2013.

Kuva 84. Tilat 0004, 0005 ja 0008. Kuvaussuunta W. 24.7.2013.

Kuva 85. Tilat 0004, 0005 ja 0008. Kuvaussuunta WNW. 8.8.2013.

Kuva 86. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Kellarittoman länsisiiven tilojen 1032-1033 lounaiskulmasta tuli esiin peitetty portaikko, joka johti linnan päärungon tilaan 0008. Kuvaussuunta WSW. 27.5.2013.

Kuva 87. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista. Kuvaussuunta S. 27.5.2013.

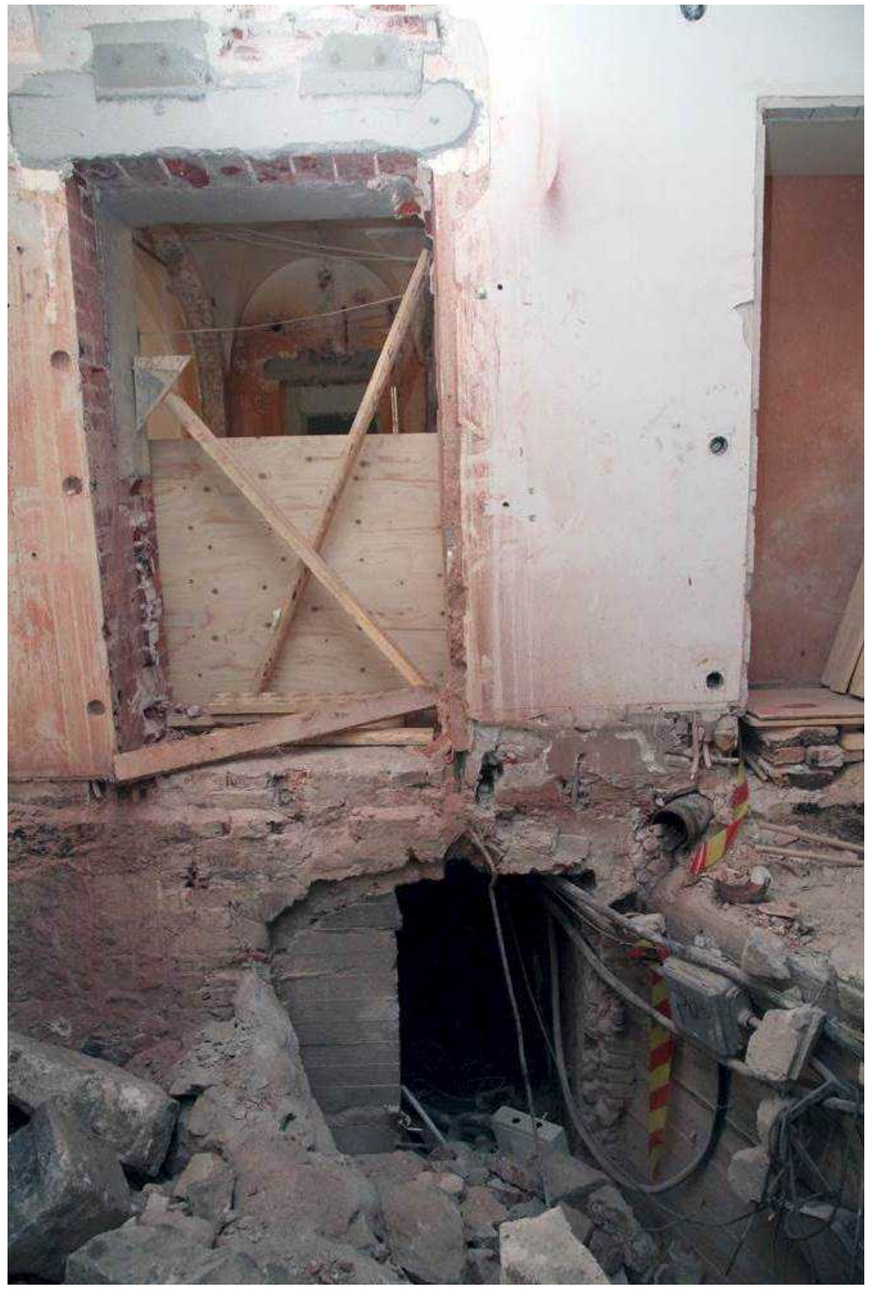
Kuva 88. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista. Putkitunnelin, tilan 0009, betoniseinään vastaan olevia kiviä portaiden alapäässä. Kuvaussuunta W. 27.5.2013.

Kuva 89. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaista. Kuvaussuunta SE. 27.5.2013.

Kuva 90. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Lähikuva portaiden askelkivistä ja alapuolisista tiilirakenteista. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kuva 91. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Oikealla on putkitunnelin 0009 rakenteita osittain purettuna. Vanhassa oviaukossa on putkitunnelin betonirakenne vielä paikoillaan. Kuvaussuunta S. 4.6.2014

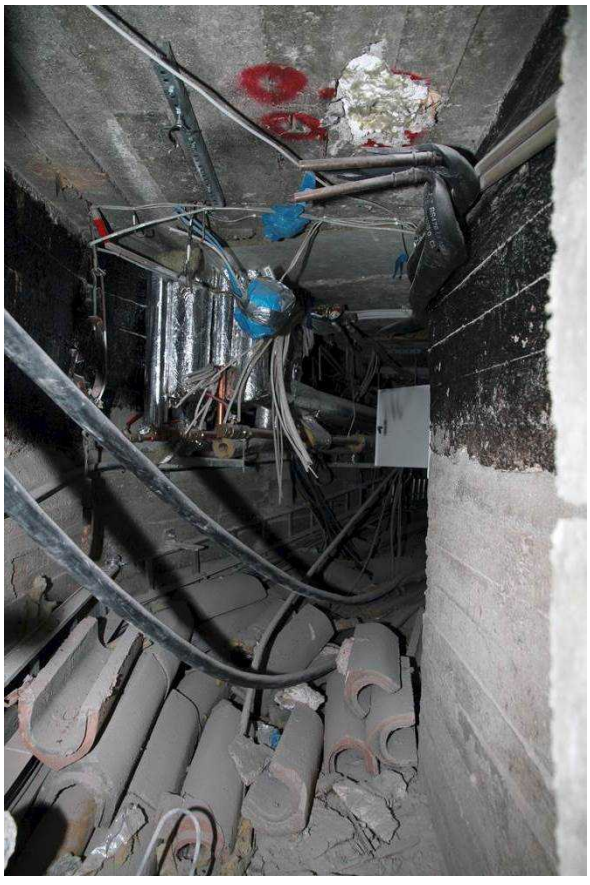
Kuva 92. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Vanha oviaukko on otettu kokonaan esiin. Kuvaussuunta S. 23.7.2013.

Kuva 93. Tilat 1032-1033 ja 0009. Dokumentointikohta 2. Oven kohdalla sijainnut ripustuskoukku. 23.7.2013.

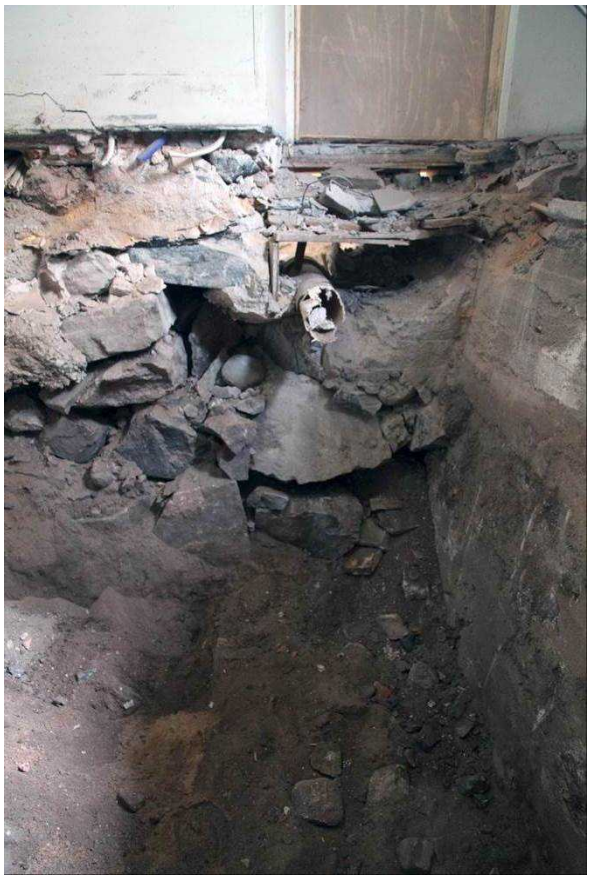
Kuva 94. Tilat 1032-1033 ja 0009. Putkitunneli 0009 tilan länsiosassa. Kuvasuunta W. 12.6.2013.

Kuva 95. Tilat 1032-1033 ja 0009. Lähikuva putkitunnelin 0009 sisäosista. Kuvaussuunta N. 7.6.2013.

Kuva 96. Tilat 1032-1033 ja 0009. Tilan itäosa, jossa itäseinän perustus oli vahvistettu ilmeisesti megapaalutuksen yhteydessä 1960-luvulla betoniseinällä. Itäseinän vieressä heti lattian alla meni matala putkitunneli. Isompi putkitunneli meni seinän läpi sisäpihalle itäseinän eteläosassa. Kuvaussuunta ENE. 12.6.2013.

Kuva 97. Tilat 1032-1033. Tilan koillisnurkka. Itäseinän vieressä heti lattian alla meni matala putkitunneli. Kuvaussuunta N. 12.6.2013

Tila 98. Tilat 1032-1033. Havaintopiste 11. Pohjoisseinän perustukset, jossa näkyy myös megapaalu. Kuvaussuunta N. 22.8.2013

Kuva 99. Tilat 1032-1033. Tila myöhemmässä vaiheessa syvemmälle kaivettuna. Kuvaussuunta W. 28.11.2013.

Kuva 100. Tila1036. Vasemmalla oleva tila lattian purun jälkeen. Kuvattu tilasta 1037-1039 käsin. Oikealla on tila 1032-1033. Kuvaussuunta SE. 27.5.2013.

Kuva 101. Tila 1036. Tilan länsireunassa oli iso putkitunneli, joka yhtyi länsisiiven länsiseinän vierellä menevään putkitunneliin 0009. Kuvaussuunta NW. 27.5.2013.

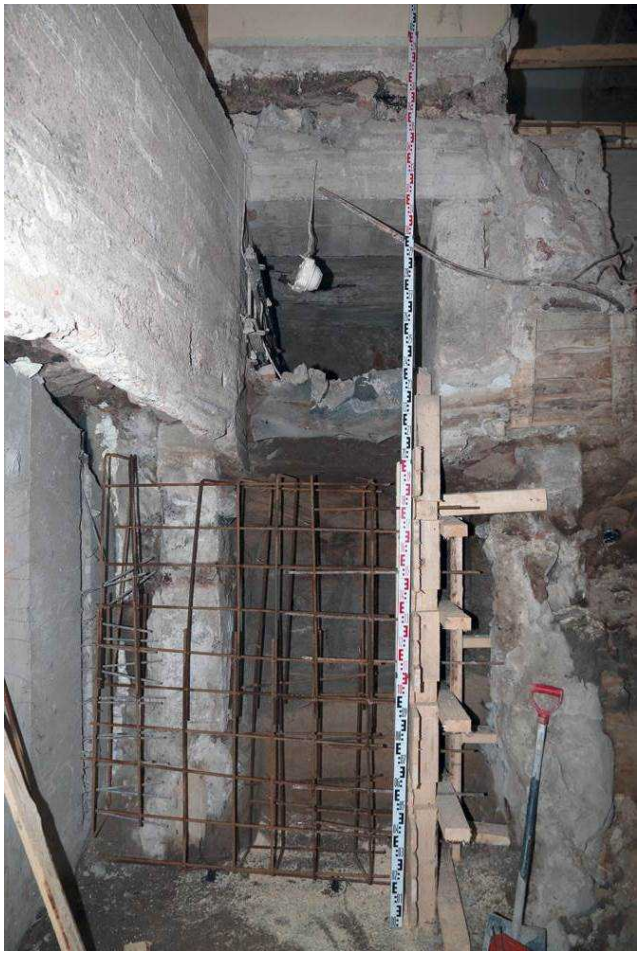
Kuva 102. Tila 1036. Tilan pohjoisosa, jossa on edelleen pohjalla uudempaa täyttömaata. Tilan itäreunalla lattian alapuolella on seinän suuntainen matalampi putkitunneli. Itäseinän perustus on betonoitu ja pohjoisseinällä on megapaalu. Oikealla on tilan eteläreunan ison putkitunnelin pohjoisseinä. Kuvaussuunta ENE. 3.6.2013.

Kuva 103. Tila 1036. Länsireunan isoa putkitunnelia puretaan. Kuvaussuunta SE. 23.10.2013.

Kuva 104. Tila 1036. Havaintopiste 12. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinässä putkitunnelin kohdalla. Kuvaussuunta NW. 26.11.2013.

Kuva 105. Tila 1036. Edellinen kohta betoniraudoitettuna. Kuvaussuunta W. 30.12-2013.

Kuva 106. Tila 1036. Havaintopiste 13. Havaintopiste sijaitsi länsiseinän oviaukon kohdalla. Kuvaussuunta NW. 13.1.2013.

Kuva 107. Tila 1036. Havaintopiste 14. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisseinän keskellä. Pohjoisseinän alla perustuksissa näkyy megapaaluja ja itäseinän vieressä kulkeva pieni putkitunneli. Kuvaussuunta N. 20.1.2014.

Kuva 108. Tilat 1037-1041. Lattia on purettu ja tilan länsireunassa näkyy putkitunnelin 0009 betonikattoa. Tilaa ei syvennetty matalaa putkitusta lukuun ottamatta. Kuvaussuunta S. 27.5.2013.

Kuva 109. Tilat 1037 ja 1039. Uudet lattianalaiset putkitukset on tehty. Kuvaussuunta WNW. 9.12.2013.

Kuva 110. Tilat 1040-1050. Tilojen väliset seinät ja lattiat on purettu. Kuvaussuunta SE. 13.6.2013.

Kuva 111. Tilat 1040-1050. Purkujätteet on poistettu. Oikealla näkyy putkitunnelin 0009 katto. Tilaa ei syvennetty kuin itäosassa hiukan pienen putkitunnelin takia. Kuvaussuunta SE. 17.6.2013

Kuva 112. Tilat 1040-1050. Lattianalaiset putkitukset on tehty. Kuvaussuunta SE. 2.12.2013.

.

Kuva 113. Tila 1040. Dokumentointikohta 3 ja havaintopisteet 15 ja 16 sijaitsevat itäseinän kohdalla. Lattia on purettu. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kuva 114. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3 sijaitsi lattialla itäseinän perustusmuurin länsipuolella ja havaintopisteet 15a-b itäseinän alla. Kuvaussuunta S. 30.8.2013.

Kuva 115. Tilat 1040 ja 1042. Havaintopiste 15a. Kuvaussuunta E. 30.8.2013.

Kuva 116. Tilat 1040 ja 1042. Havaintopiste 15b. Kuvaussuunta E. 30.8.2013.

Kuva 117. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Länsisiiven itäseinän matalan putkitunnelin alta tuli esiin uudemman täyttömaan alta vanhoja kerroksia. Kohtaa kaivettiin kohdalle tulevien uusien putkien takia syvemmälle kuin muualla. Kuvaussuunta S. 30.8.2013.

Kuva 118. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Tumman maan pohjoispuolella oli puhdas hiekka. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 30.8.2013.

Kuva 119. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kohdan eteläpuolisko on kaivettu kerroskaivauksena puhtaaseen hiekkaan saakka. Kuvaussuunta NW. 30.8.2013.

Kuva 120. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuvaussuunta E. 30.8.2013.

Kuva 121. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen länsiprofiili. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 122. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 123. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen pohjoispuoliskoon tehtiin N-S –suuntainen poikkileikkaus. Kuvaussuunta S. 30.8.2013.

Kuva 124. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Oikeassa alakulmassa näkyy puhtaan hiekan päällä muutamia vanhoja kerroksia ennen rakennusjätekerrosta, joka muuten ulottuu suoraan tumman maan päälle. Lähikuva edellisestä tilanteesta. Kuvaussuunta S. 30.8.2013.

Kuva 125. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen pohjoispuoliskon N-S –suuntainen poikkileikkaus. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 126. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Kaivausalueen eteläpuoliskoa kaivettu lisää. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

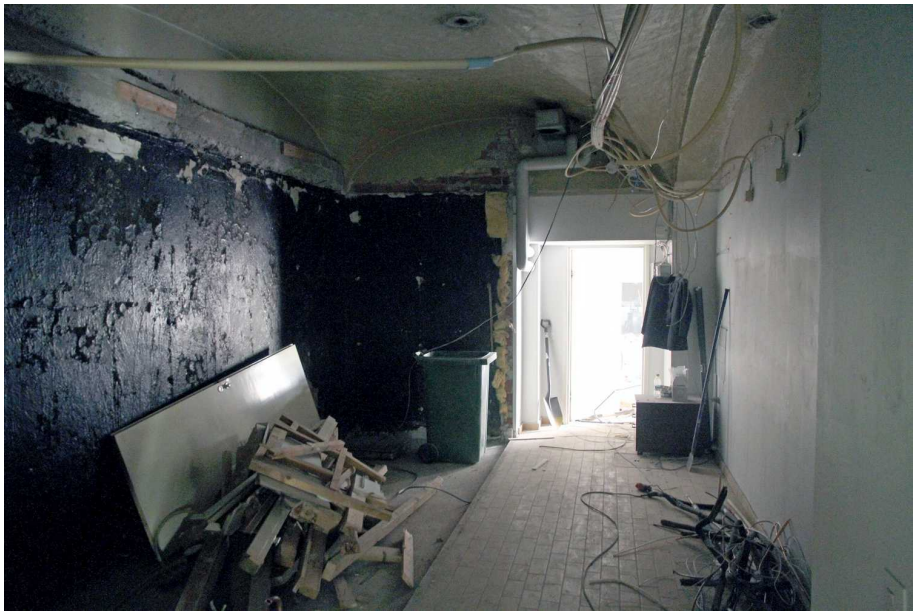
Kuva 127. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 128. Tilat 1040 ja 1042. Dokumentointikohta 3. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 129. Tilat 1042 ja 1046. Tilanne ennen kaikkien seinien purkamista. Kuvaussuunta S. 27.5.2013.

Kuva 130. Tila 1046. Tilanne pohjoispuoliskon komeroiden purkamisen jälkeen. Kuvaussuunta E. 28.3.2013.

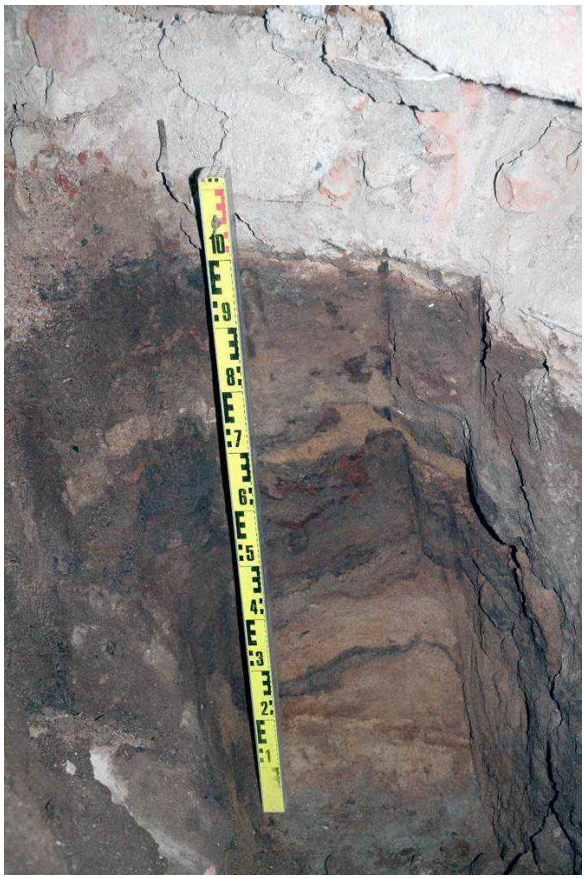
Kuva 131. Tila 1046. Lattia on purettu. Kuvaussuunta E. 8.5.2013.

Kuva 132. Tila 1046. Havaintopiste 16 on oikealla ja havaintopiste-17 vasemmalla. Kuvaussuunta E. 6.6..2013.

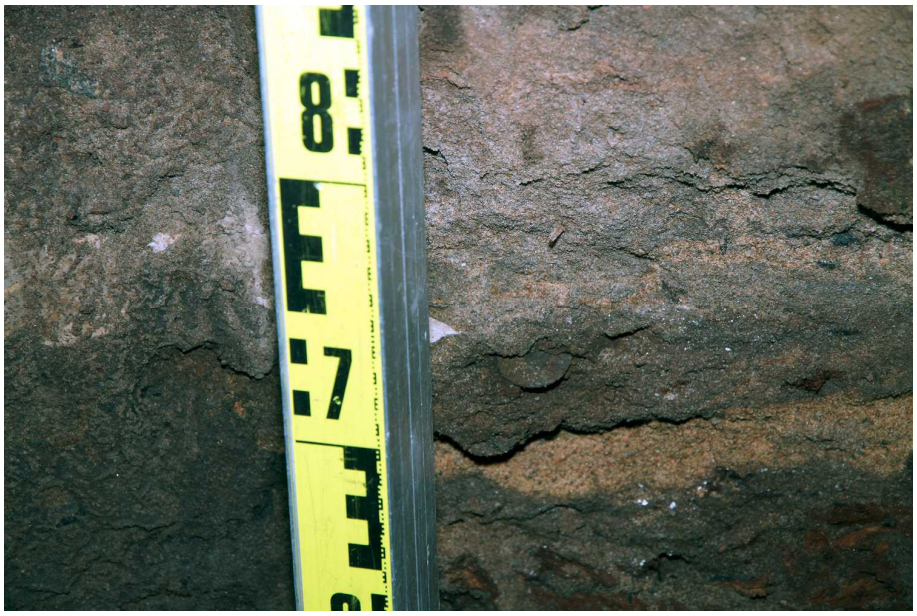
Kuva 133. Tila 1046. Havaintopiste 16. Havaintopiste sijaitsi tilojen 1042 ja 1046 välisen kevyesti perustetun seinän alapuolella. Kuvaussuunta S. 5.6.2013.

Kuva 134. Tila 1046. Havaintopiste 16. Kuvaussuunta S. 5.6..2013.

Kuva 135. Tila 1046. Havaintopiste 16. Kuvaussuunta S. 5.6..2013.

Kuva 136. Tila 1046. Havaintopiste 16. Profiilista löytyi raha, joka sijaitsee latan oikealla puolella. Kuvaussuunta S. 5.6.2013.

Kuva 137. Tila 1046. Havaintopiste 17. Kuvaussuunta E. 6.6.2013.

Kuva 138. Tila 1046. Havaintopiste 17. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta E. 6.6.2013.

Kuva 139. Tila 1046. Tilan itäosassa ollut matala putkitunneli. Kuvaussuunta W. 6.6.2013.

Kuva 140. Tila 1046. Eteläseinässä ollut leimattu tiili. Kuvaussuunta S. 6.6.2013.

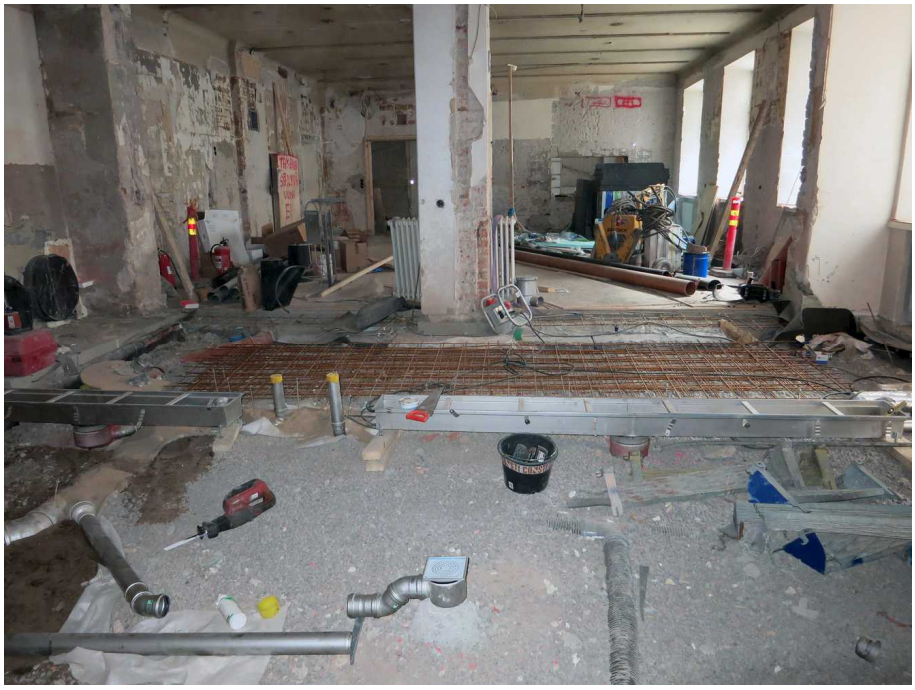
Kuva 141. Tilat 1058-1060. Tilojen väliseinät on purettu, mutta lattia on vielä purkamaton. Kuvaussuunta W. 28.3.2013.

Kuva 142. Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat ja väliseinät on purettu. Kuvaussuunta E. 19.4.2013.

Kuva 143. Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat ja väliseinät on purettu. Tilaa on syvennetty hiukan. Kuvaussuunta E. 24.4.2013.

Kuva 144. Tilat 1058-1060.Tilojen lattiat on tehty osittain. Kuvaussuunta E. 13.11.2013.

Kuva 145. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Kohta sijaitsi tilojen pohjoisseinän länsiosassa. Pohjoisseinän tiilien alla näkyy pitkittäinen hirsi. Kuvaussuunta N. 5.8.2013.

Kuva 146. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Pohjoisseinään on tehty aukko tilasta 1061 tulevia putkia varten. Kuvaussuunta N. 28.8.2013.

Kuva 147. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinä, jossa näkyy kaksi toisiinsa vastakkain tehtyä seinää. Pitkittäinen hirsi näkyy tiiliseinän alla olevien kivien edessä. Kuvaussuunta NW. 28.8.2013.

Kuva 148. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinän yläosa. Kuvaussuunta W. 28.8.2013.

Kuva 149. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon länsiseinän alaosa. Kuvaussuunta W. 28.8.2013.

Kuva 150. Tilat 1058-1060. Dokumentointikohta 4. Aukon itäseinä. Kuvaussuunta NE. 28.8.2013.

Kuva 151. Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18. Havaintopiste sijaitsi tilojen kaakkoiskulmassa. Kuvaussuunta E. 13.9.2013.

Kuva 153. Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18. Kuvaussuunta E. 13.9.2013.

Kuva 153. Tilat 1058-1060. Havaintopiste 18. Lähikuva. Kuvaussuunta E. 13.9.2013.

Kuva 154. Tilat 1058-1060. Eteläseinän viereinen kaivanto itäpäässä. Kuvaussuunta E. 15.7.2013.

Kuva 155. Tilat 1058-1060. Eteläseinän viereinen kaivanto länsipäässä. Kuvaussuunta E. 15.7.2013.

Kuva 156. Tilat 1052 ja 1058-1060. Leimattu tiili seinässä. Kuvaussuunta W. 7.10.2013.

Kuva 157. Tila 1052. Kuvaussuunta W. 31.10.2013.

Kuva 158. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosa ennen lattian poistamista, joka on leikattu jo neliöpaloiksi. Kuvaussuunta W. 28.3.2013.

Kuva 159. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosa lattian alaisten kerrosten poiston alettua. Kuvaussuunta NE. 28.5.2013.

Kuva 160. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut putkia ja niiden tiilisiä tukirakenteita. Kuvaussuunta NW. 3.6.2013.

Kuva 161. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilan itäosa, itäisten pylväiden välinen tila, jossa esiin on tullut linnan aikaisempia tiilirakenteita. Kuvaussuunta S. 3.6.2013.

Kuva 162. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SW. 3.6.2013.

Kuva 163. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut lisää linnan aikaisia tiilisiä tukirakenteita. Kuvaussuunta W. 4.6.2013.

Kuva 164. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosan pylväiden välinen linnan aikainen tiilirakenne, jossa näkyy putkien paikkoja. Kuvaussuunta E. 5.6.2013.

Kuva 165. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosan pylväiden välinen linnan aikainen tiilirakenne asvaltinpalojen ym. poistamisen jälkeen. Kuvaussuunta W. 12.6.2013.

Kuva 166. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Esiin on tullut putkia ja lisää linnan aikaisia tukirakenteita. Kuvaussuunta S. 5.6.2013.

Kuva 167. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen itäosa. Oikealla näkyy lattianalainen matala putkitunneli, joka menee pohjoissiiven ja länsisiiven läpi. Keskellä on itäisten pylväiden välinen tiilirakenne. Kuvaussuunta NE. 17.6.2013.

Kuva 168. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen kaakkoisosa. Itäisten pylväiden välissä ollut tiilirakenne jatkui pylväiden eteläpuolelle. Kuvaussuunta NE. 26.6.2013.

Kuva 169. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Kaakkoisimman pylvään läpi menevä N-S – suuntainen aukko. Kuvaussuunta S. 23.7.2013.

Kuva 170. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tiilirakenne tilojen eteläreunassa. Kuvaussuunta W. 5.6.2013.

Kuva 171. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen länsiosa. Edessä on korttelin luoteisosan tontin itäreunalla sijainneen linnaa edeltävän vanhemman rakennuksen itäseinän N-S – suuntainen kivi- ja tiiliperustus, jonka takana on koko länsisiiven läpi menevä iso putkitunneli 0009. Kuvaussuunta NW. 5.6.2013.

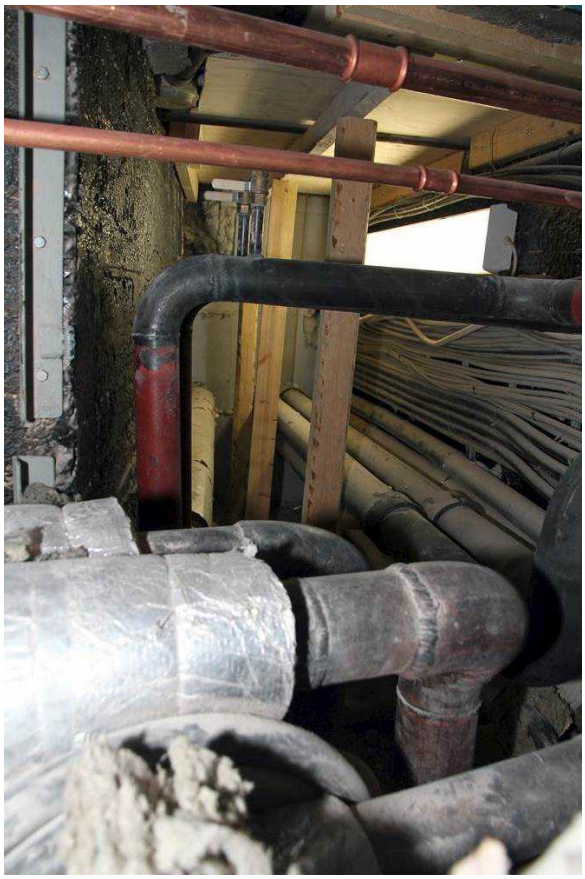
Kuva 172. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Edellisen kuvan kohta syvemmälle kaivettuna. Vasemmalla on vanhan rakennuksen perustaa ja oikealla linnan perustusrakenteita. Kuvaussuunta NW. 19.7.2013.

Kuva 173. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Vanhan rakennuksen kiviperustaa. Kuvaussuunta W. 19.7.2013.

Kuva 174. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keskiosa pylväiden välissä. Vanhan rakennuksen kivet on poistettu ja takaa on tullut esiin putkitunnelin 0009 betoniseinä, johon on tehty uusia putkia varten aukko. Kuvaussuunta W. 23.7..2013.

Kuva 175. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Sisäkuva putkitunnelista. Kuvaussuunta W. 13.8.2013.

Kuva 176. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen eteläosa. Putkitunnelista 0009 itään tehtiin kaivanto isoille putkille. Kuvaussuunta E. 23.7.2013.

Kuva 177. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen keski- ja eteläosat pylväiden välissä. Kuvaussuunta E. 24.7.2013.

Kuva 178. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen pohjoisosan keskiosasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin länsireunan linnaa edeltävän vanhemman N-S –suuntaisen rakennuksen eteläpään portaikko. Kuvaussuunta NE. 4.6.2013.

Kuva 179. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SW. 4.6.2013.

Kuva 180. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta S. 4.6.2013.

Kuva 181. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Lähikuva portaista ja muista rakenteista. Kuvaussuunta S. 4.6.2013.

Kuva 182. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 4.6.2013

Kuva 183. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Lähikuva portaista. Kuvaussuunta E. 5.6.2013.

Kuva 184. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilojen koillisosa, jossa oli säilynyt korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta edeltävän pihan mukulakiveystä. Pihakiveyksen takana on saman tontin eteläosassa linnaa edeltävän W-E –suuntaisen rakennuksen pohjoisseinän kiviperustaa, jota on käytetty hyväksi linnaa laajennettaessa. Kuvaussuunta S. 3.6.2013.

Kuva 185. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 3.6.2013.

Kuva 186. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Tilan eteläseinään tehtiin aukko tilaan 1061 putkia varten. Kuvaussuunta SE. 4.9.2013.

Kuva 187. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NE. 4.9.2013.

Kuva 188. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NE. 4.9.2013.

Kuva 189. Tilat 1053-1057. Dokumentointikohta 5. Putket on asennettu tilan keski- ja itäosiin ja pylväiden väliin on valettu tukiperustuksia. Kuvaussuunta E. 20.9.2013.

Kuva 190. Dokumentointikohta 5. Tilat 1053-1057. Tilojen luoteisosassa tilassa 1056 oli oikeassa seinässä jäännöksiä portaista. Kuvaussuunta SE. 28.5.2013.

Kuva 191. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan lattia on sahattu neliöksi sen poistamiseksi. Kuvaussuunta E. 28.3.2013.

Kuva 192. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Lattia on poistettu ja sen alta on tullut esiin korttelin pohjoisen tontin eteläosassa sijainneen linnan laajennusta edeltävän W-E -suuntaisen rakennuksen kaksi N-S – suuntaista kiviperustusta. Kuvaussuunta NE. 27.5..2013.

Kuva 193. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta WSW. 27.5.2013.

Kuva 194. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Läntisen kivirivin päällä oli jäljellä vielä tiiliä. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kuva 195. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan luoteisosasta imuroitiin maat pois koneellisesti. Kuvaussuunta W. 5.6.2013.

Kuva 196. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Keskiosan kivirivien välissä pohjoisseinän juurella oli sekaista maata, kiviä, tiiliä, yksi puu ja muuta materiaalia. Kuvaussuunta S. 6.6.2013.

Kuva 197. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Keskiosan kivirivien välistä aluetta pohjoisseinän kohdalla on kaivettu lisää. Kuvaussuunta NE. 6.6.2013.

Kuva 198. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Lähikuva edellisen kuvan itäseinästä. Kuvaussuunta E. 6.6.2013.

Kuva 199. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Tilan luoteisosaa. Kuvaussuunta WSW. 7.6.2013.

Kuva 200. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Läntinen kivirivi on kaivettu osittain esiin länsipuolelta kohdalle tulevien isojen putkien takia. Kuvaussuunta NE. 7.6.2013.

Kuva 201. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 7.6.2013.

Kuva 202. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellisen kaivannon länsiprofiili eteläpäässä. Kuvaussuunta WSW. 7.6.2013.

Kuva 203. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne. Pohjoispäässä. Kuvaussuunta NW. 7.6.2013.

Kuva 204. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellisen kaivannon tilanne kuvattuna kaivannosta käsin. Kuvaussuunta S. 17.6.2013.

Kuva 205. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen kaivanto kuvattuna myöhemmin tilasta 1060. Pohjoisseinällä on jo puretun perustuksen kohdalla valetut aukot putkille tilaan 1062. Kuvaussuunta N. 30.8..2013.

Kuva 206. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Kaivannosta on jo poistettu osa perustuskivistä. Heini Hämäläinen tekee muistiinpanoja. Kuvaussuunta SE. 30.8.2013.

Kuva 207. Tila 1061. Dokumentointikohta 6. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 30.8.2013.

Kuva 208. Tila 1061. Havaintopiste 19. Havaintopiste sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa. Kuvaussuunta SE. 20.9.2013.

Kuva 209. Tila 1061. Havaintopiste 20. Havaintopiste sijaitsi laajennetun putkikaivannon pohjoispäässä länsiprofiilissa. Kuvaussuunta W. 20.9.2013.

Kuva 210. Tila 1061. Havaintopisteet 19 ja 20. Havaintopiste 19 sijaitsi laajennetun putkikaivannon eteläpäässä itäprofiilissa vasemmalla olevan pylvään edessä. Havaintopiste 20 sijaitsi latan kohdalla kaivannon länsiprofiilissa. Heini Hämäläinen tekee muistiinpanoja. Kuvaussuunta NW. 20.9.2013.

Kuva 211. Tila 1061. Kaivantoon on asennettu isot ilmastointiputket. Kuvaussuunta ESE. 31.10.2013.

Kuva 212. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lattia on poistettu tilasta. Kuvaussuunta E. 28.3.2013.

Kuva 213. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan koillisnurkassa oli betonivalua ja tiilirakenne. Betonivalu liittyi aikaisempaan pohjoisseinän vahvistamiseen. Tiilirakenteeseen johti linnan putki. Kuvaussuunta E. 28.3.2013.

Kuva 214. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan länsipäässä oli korttelin pohjoisen tontin linnan laajennusta aikaisemman pihan mukulakiveystä, jota tavattiin myös länsipuolen tilassa 1057. Kuvaussuunta S. 18.4.2013.

Kuva 215. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 18.4.2013.

Kuva 216. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 18.4.2013.

Kuva 217. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan itälaidasta tuli esiin korttelin pohjoisen tontin pihan keskellä sijainneen linnan laajennusta aikaisemman N-S – suuntaisen rakennuksen eteläisimmän kellarin eteläseinä. Kellarin länsipään päälle tuleva mukulakiveys näkyy taustalla. Kuvaussuunta W. 19.4.2013.

Kuva 218. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 19.4..2013.

Kuva 219. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tiiliholvi rakenteen itäpäässä. Kuvaussuunta S. 19.4..2013.

Kuva 220. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 19.4.2013.

Kuva 221. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lähikuva edellisestä, jossa näkyy ripustuskoukun tiiliholviin muurattu osa. Kuvaussuunta SW. 19.4.2013.

Kuva 222. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Holvin länsipää. Kuvaussuunta S. 19.4.2013.

Kuva 223. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsipäätä on saatu esiin. Heini Hämäläinen dokumentoi kohtaa. Kuvaussuunta W. 12.6.2013.

Kuva 224. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarijäännöksen länsiosan yläosa. Kuvaussuunta W. 12.6.2013.

Kuva 225. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulma. Kuvaussuunta S. 12.6.2013.

Kuva 226. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulma. Kuvaussuunta SW. 12.6.2013.

Kuva 227. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulman tiiliholvia. Kuvaussuunta NE. 12.6.2013.

Kuva 228. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 12.6.2013.

Kuva 229. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan. Kuvaussuunta E. 12.6.2013.

Kuva 230. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan. Heini Hämäläinen dokumentoi kohdetta. Kuvaussuunta E. 12.6.2013.

Kuva 231. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellari kokonaisuudessaan. Kuvaussuunta W. 24.6.2013.

Kuva 232. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Eteläseinän itäpään alaosa. Kuvaussuunta SE. 8.8.2013.

Kuva 233. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Lähikuva eteläseinän alaosasta. Kuvaussuunta S. 8.8.2013.

Kuva 234. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan koilliskulman tiilirakenne otettuna enemmän esille. Sinne johti linnan putkistoon kuuluva keraaminen putki. Kuvaussuunta E. 8.8.2013.

Kuva 235. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsipään syvemmälle menevää eteläseinää on saatu esiin. Kuvaussuunta W. 9.8.2013.

Kuva 236. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 9.8.2013.

Kuva 237. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiosaa dokumentoidaan. Kuvaussuunta SE. 9.8.2013.

Kuva 238. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Tilan eteläseinän perustukseen tehtiin aukko isoille putkille tilaan 1061. Kuvaussuunta SE. 13.8.2013.

Kuva 239. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiosan kaakkoisnurkkaan on kaivettu kuoppa kellarin lattian tavoittamiseksi. Kuvaussuunta ESE. 13.8.2013.

Kuva 240. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Lähikuva. Kuvaussuunta E. 13.8.2013.

Kuva 241. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen kohta. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta E. 13.8.2013.

Kuva 242. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin länsiseinää tilan luoteiskulmassa. Kuvaussuunta W. 9.9.2013.

Kuva 243. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SW. 9.9.2013.

Kuva 244. Tila 1062. Dokumentointikohta 7. Kellarin lounaiskulman alaosien tiiliseiniä. Isojen putkien valetut aukot eteläseinässä. Kuvaussuunta ESE. 9.9.2013.

Kuva 245. Tila 1062. Dokumentointikohta 7.Holvissa ollut ripustuskoukku. 8.8.2013.

Kuva 246. Tila 1062. Dokumentointikohta 7.Holvissa ollut ripustuskoukku. 8.8.2013.

Kuva 247. Tila 1062. Dokumentointikohta 7.Holvissa olleet kaksi ripustuskoukkua. 8.8.2013.

Kuva 248. Tilat 1064-1067.
Väliseiniä puretaan.
Kuvaussuunta N. 7.6.2013.

Kuva 249. Tilat 1064-1067.
Tiloja ei syvennetty.
Kuvaussuunta SE. 7.10.2013.

Kuva 250. Tilat 1064-1067.
Uusi lattia on valettu.
Kuvaussuunta N. 29.11.2013.

Kuva 251. Tila 1063. Sahattuja lattiapaloja poistetaan. Kuvaussuunta SW. 13.6.2013.

Kuva 252. Tila 1063. Lattia on poistettu. Kuvaussuunta SW. 13.6.2013.

Kuva 253. Tila 1063. Tilaa on tyhjennetty lisää. Kuvaussuunta SW. 10.7.2013.

Kuva 254. Tila 1063. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 10.7.2013.

Kuva 255. Tila 1063. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E 10.7.2013.

Kuva 256. Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Lattia on poistettu. Kuvaussuunta N. 27.6.2013.

Kuva 257. Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Tilaa on syvennetty. Tilan itäreunasta on tullut esiin kivirivi, joka on mahdollisti linnan alkuperäisen pohjoissiiven perustusta. Kuvaussuunta SE. 10.7.2013.

Kuva 258. Tila 1068. Dokumentointikohta 8. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NE. 10.7.2013.

Kuva 259. Tila 1068. Dokumentointikohta 8, havaintopiste 21. Kivirivin länsipuolelle on tehty kuoppa. Kuvaussuunta NE. 10.7.2013.

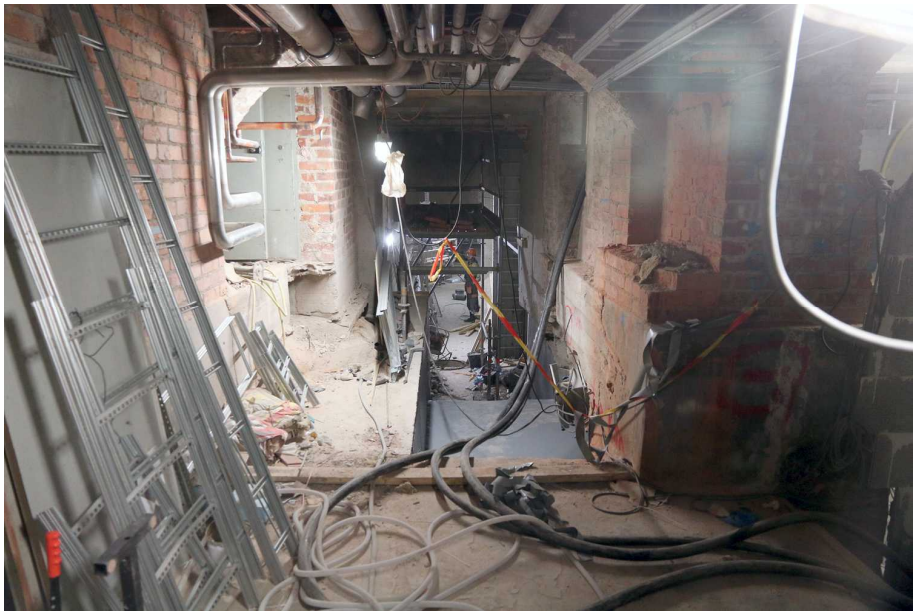
Kuva 260. Tila 1068. Dokumentointikohta 8, havaintopiste 21. Lähikuva. Kuvaussuunta N. 10.7.2013.

Kuva 261. Tila 0013-0016. Kellarikerros purkutöiden jälkeen. Kuvaussuunta S. 17.7.2013.

Kuva 262. Tila 0017-0019. Kellarikerros. Kuvaussuunta S. 17.7.2013.

Kuva 263. Tila 0017-0019. Kellarikerros. Uudet järjestelyt ovat valmistuneet. Kuvaussuunta S. 6.6.2013.

Kuva 264. Tila 0027. Kellarikerros. Tila ennen suurempia purkutöitä. Taustalla on portaat ylös porttikongiin. Kuvaussuunta N. 13.6.2013.

Kuva 265. Tila 0027. Tilasta on purettu lattiaa. Kuvaussuunta SE. 27.6.2013.

Kuva 266. Tila 0027.
Tilan täyttökerroksesta löydetty pullonkaula. 28.8.2013.

Kuva 267. Tila 0027.
Tilaa on madallettu ja työn alla on perustusten suihkupaalutus. Tilan eteläseinään on tehty aukko tilaan 0030. Oikealla on tilat 0028-0029. Kuvaussuunta SSE. 30.8.2013.

Kuva 268. Tila 0027.
Kuvaussuunta N. 9.9.2013.

Kuva 269. Tila 0027.
Tilan kaakkoiskulman perustusten tukemisen kaivauskuoppa. Seinän alla näkyy pystypaalutusta ja poikittaisia neliömäisiä hirsiä, jotka on sahattu poikki.
Kuvaussuunta SE. 28.10.2013.

Kuva 270. Tila 0027.
Edellinen tilanne. Lähikuva.
Kuvaussuunta SE. 28.10.2013.

Kuva 271. Tila 0027. Perustusten valukuoppia kaivetaan saviliejussa. Kuvaussuunta N. 31.10.2013.

Kuva 272 Tila 0027. Perustusten poikittaisia hirsiä tilaan 0028 johtavan oven kohdalla. Kuvaussuunta SW. 7.11.2013.

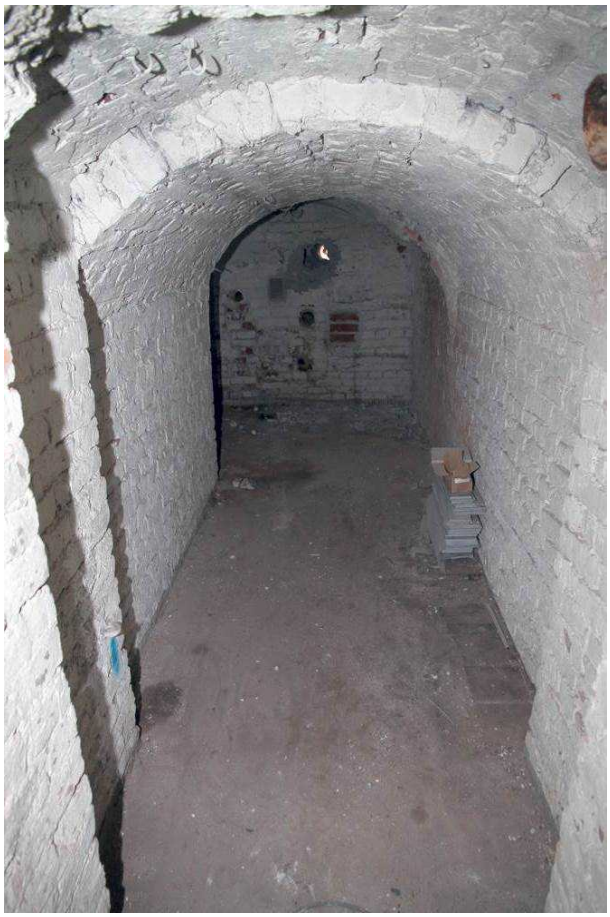
Kuva 273. Tila 0027. Tilan koilliskulmaa, jossa itäseinän alle on jo valettu uutta perustaa. Kuvaussuunta NNE. 7.11.2013.

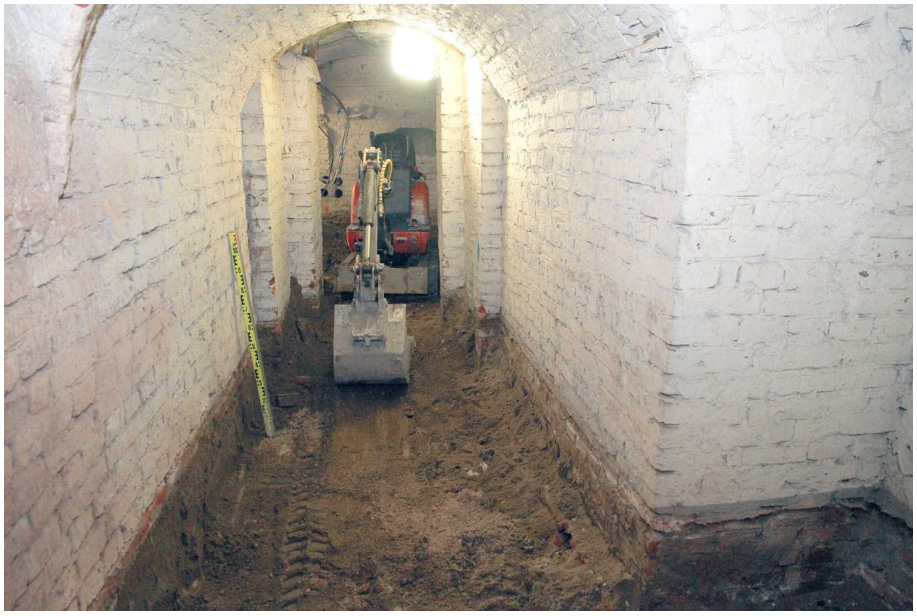
Kuva 274. Tila 0027.
Lähikuva edellisestä kohdasta.
Kuvaussuunta N. 13.11.2013.

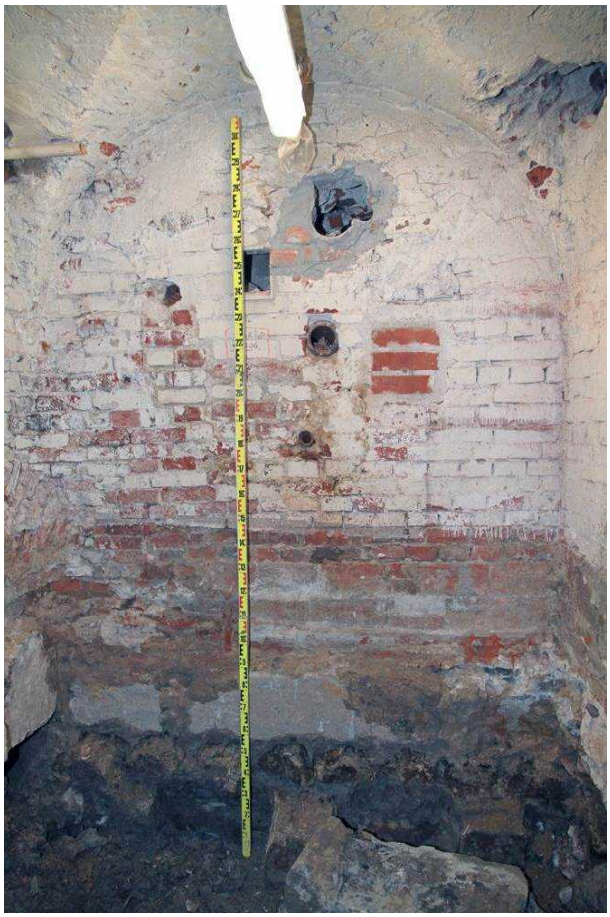
Kuva 275. Tila 0027.
Lattian sorat ja eristeet on asennettu. Kuvaussuunta N. 2.12.2013.

Kuva 276. Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Lattia on poistettu. Kuvaussuunta W. 13.6.2013.

Kuva 277. Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Tilaa syvennetään tilan kapeassa kohdassa. Kuvaussuunta E. 28.8.2013.

Kuva 278. Tila 0028. Dokumentointikohta 9, havaintopiste 22. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinän kohdalla. Kuvaussuunta W. 3.10.2013.

Kuva 279. Tila 0028. Dokumentointikohta 9, havaintopiste 22. Seinän perustuskivien alla on halkaistuja hirsiä alla ja niiden alla veistettyjä pitkittäisiä ja poikittaisia hirsiä ennen savea. Kohtaa syvennettiin vielä ennen dokumentointia. Kuvaussuunta W. 3.10.2013.

Kuva 280. Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Perustuskiviä ja puuarinaa edellisen kohdan itäpuolella kellarinkapeamman osan länsiosassa. Kuvaussuunta E. 3.10.2013.

Kuva 281. Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Tila on syvennetty itäosan kapeammasta kohdasta hirsitasoon saakka. Kuvaussuunta WNW. 16.10.2013.

Kuva 282. Tila 0028. Dokumentointikohta 9. Edellinen kohta enemmän puhdistettuna. Edessä näkyy pystypaalujen päitä. Kuvaussuunta W. 16.10.2013.

Kuva 283. Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Lattia on poistettu. Kuvaussuunta W. 13.6.2013.

Kuva 284. Tila 0029. Dokumentointikohta 10, havaintopiste 23. Havaintopiste sijaitsi oviaukon kohdalla. Täyttöhiekka on poistettu oven alareunan tiilirakenteeseen saakka. Kuvaussuunta W. 28.8.2013.

Kuva 285. Tila 0029. Dokumentointikohta 10, havaintopiste 23. Kuvaussuunta W. 30.8.2013.

Kuva 286. Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilaa on syvennetty. Kuvaussuunta W. 4.9.2013.

Kuva 287. Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilan luoteisnurkkaa on syvennetty. Kuvaussuunta W. 7.11.2013.

Kuva 288. Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta ESE. 7.10.2013.

Kuva 289. Tila 0029. Dokumentointikohta 10. Tilan pohjoisseinän alla olevia pitkittäisiä ja poikittaisia veistettyjä hirsiä. Kuvaussuunta WNW. 13.11.2013.

Kuva 290. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila ennen purkutöitä. Seinien äärellä on tiili- ja betonikorokkeet. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kuva 291. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 27.5.2013.

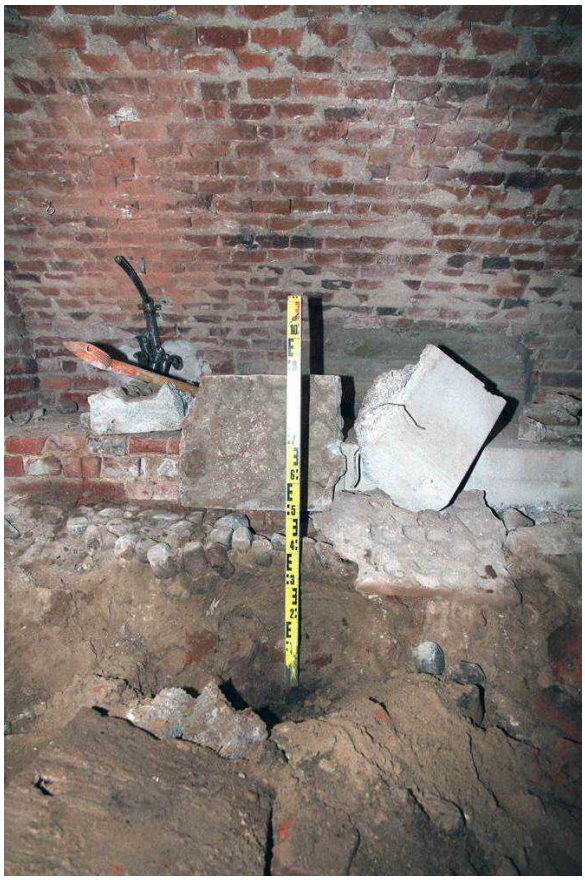
Kuva 292. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan lattia ja korokkeet on rikottu. Kuvaussuunta E. 19.6.2013.

Kuva 293. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Korokkeiden sahattuja pintoja, joissa on mukulakivien jäljet. Mukulakiveys on paikallaan itäseinän juurella. Kuvaussuunta NNE. 19.6.2013.

Kuva 294. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 24. Havaintopiste sijaitsi tilan luoteisosassa tiilikorokkeen edessä. Kuvaussuunta NW. 19.6.2013.

Kuva 295. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 24. Lähikuva. Kuvaussuunta N. 19.6.2013.

Kuva 296. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosassa. Kuvaussuunta WNW. 24.6.2013.

Kuva 297. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Lähikuva pohjoisprofiilista. Kuvaussuunta N. 24.6.2013.

Kuva 298. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 25. Lähikuva länsiprofiilista. Kuvaussuunta NW. 24.6.2013.

Kuva 299. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoisnurkassa on tultu seinän läpi tilasta 0031. Kuvaussuunta SE. 27.6.2013.

Kuva 300. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellistä kohtaa on laajennettu. Kohdassa sijaitsevat havaintopisteet 26-27. Kuvaussuunta ESE. 28.6.2013.

Kuva 301. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopisteet 26-27. Tilan kaakkoiskulman kaivannon profiilit. Havaintopiste 26 sijaitsi kaivannon pohjoisprofiilissa ja havaintopiste 27 itäprofiilissa. Itäseinän edessä on jäljellä kellarin mukulakivilattiaa ja pieni tiilinen lattiakaivo. Kuvaussuunta NE. 28.6.2013

Kuva 302. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 26. Havaintopiste sijaitsi edellisen kaivannon pohjoisprofiilissa. Kuvaussuunta N. 28.6.2013.

Kuva 303. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäseinän juurella oli kellarin mukulakivilattiaa ja pieni tiilinen lattiakaivo. Kuvaussuunta SE. 28.6.2013.

Kuva 304. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen kohta ylhäältä kuvattuna. Kuvaussuunta S. 28.6.2013.

Kuva 305. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 27. Havaintopiste sijaitsi edellisen kaivannon itäprofiilissa lattiakaivon kohdalla. Kuvaussuunta E. 28.6.2013.

Kuva 306. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Havaintopisteen 26 länsipuolella tilan eteläseinän juurella oli louhintakiviä johtuen kohdan megapaaluista. Taaempana näkyy kapealla vyöhykkeellä kellarin alkuperäistä mukulakivilattiaa. Kuvaussuunta W. 28.6.2013.

Kuva 307. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosan pohjoispuolella sijaitsi isoja kivilaattoja. Tiilikorokkeen yläpinnan alapuolella näkyy kellarin mukulakivilattiaa ja sen alla 50 cm hiekkoja ennen kiviä. Kuvaussuunta NW. 1.7.2013.

Kuva 308. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keski- ja länsiosia. Lounaiskulmassa on jäljellä kellarin mukulakivilattiaa. Kuvaussuunta W. 1.7.2013.

Kuva 309. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne toisesta kuvakulmasta. Kuvaussuunta W. 1.7..2013.

Kuva 310. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keski- ja itäosat. Kuvaussuunta E. 1.7.2013.

Kuva 311. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulma. Kuvaussuunta NNE. 1.7.2013.

Kuva 312. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan pohjoisosia laakakivien kohdalla. Kuvaussuunta NW. 1.7.2013.

Kuva 313. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulma. Kuvaussuunta NE. 1.7.2013.

Kuva 314. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Havaintopiste sijaitsi tilan itäseinän edustalla säilyneen mukulakiveyksen kohdalla. Kuvaussuunta NE. 2.7.2013.

Kuva 315. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Kuvaussuunta E. 2.7.2013.

Kuva 316. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 28. Lähikuva havaintopisteen alaosasta. Kuvaussuunta E. 2.7.2013.

Kuva 317. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 29. Havaintopiste sijaitsi keskiosan laattakivien itäpuolella. Kuvaussuunta NW. 2.7.2013.

Kuva 318. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 29. Havaintopisteen pohjalla oli savessa puita. Kuvaussuunta W. 2.7.2013.

Kuva 319. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 30. Havaintopiste sijaitsi tilan keskiosan eteläosassa mukulakiveyksen kohdalla. Kuvaussuunta W. 2.7.2013.

Kuva 320. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 30. Ylimpänä on mukulakiveys. Kuvaussuunta W. 2.7. 2013.

Kuva 321. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoiskulmaa on syvennetty. Kuvaussuunta SE. 8.7.2013.

Kuva 322. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosaa on syvennetty, jolloin tilan keskeltä on tullut esiin puita ja koko pohjoisen korokkeen edestä isoja laakakiviä. Kuvaussuunta NW. 9.7.2013.

Kuva 323. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan luoteisosaa syvemmälle kaivettuna. Puhdas hiekka ja savi ovat tulleet esiin. Kuvaussuunta W. 9.7.2013.

Kuva 324. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen kohta. Kuvaussuunta NNE. 9.7.2013.

Kuva 325. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan eteläpuolisko syvemmälle kaivettuna. Lattiakaivo on poistettu. Kuvaussuunta E. 9.7.2013.

Kuva 326. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan pohjoispuolisko syvemmälle kaivettuna. Kuvaussuunta W. 9.7.2013.

Kuva 327. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tila syvemmälle kaivettuna. Kuvaussuunta E. 9.7.2013.

Kuva 328. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan kaakkoisnurkka kaivettuna puhtaaseen hiekkaan ja saveen saakka. Oikealla näkyy poistettuun lattiakaivoon mennyt metalliputki mukulakiveyksen alapuolella. Kuvaussuunta ESE. 9.7.2013.

Kuva 329. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koillisnurkka kaivettuna pääosin puhtaaseen hiekkaan ja saveen saakka. Kuvaussuunta NNE. 9.7.2013.

Kuva 330. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäpää edellisten kuvien tilanteessa. Kuvaussuunta E. 9.7.2013.

Kuva 331. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan keskiosan eteläosan puurakennetta, linnan perustusten puuarinaa, on kaivettu enemmän esiin. Kuvaussuunta E. 11.7.2013.

Kuva 332. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina, jossa näkyy pitkittäisiä ja poikittaisia huonokuntoisia hirsiä ja niiden välissä pystypaaluja. Kuvaussuunta S. 11.7.2013.

Kuva 333. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NW. 11.7.2013.

Kuva 334. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan lounaisnurkka kaivettuna puhtaaseen hiekkaa/saveen saakka. Seinien perustuskivien alla on puhdas hiekka melkein heti. Kuvaussuunta S. 12.7.2013.

Kuva 335. Tila 0030. Möljäkeiju, joka söi hirsiä. 12.7.2013.

Kuva 336. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan itäpää kaivettuna saveen saakka. Kuvaussuunta S. 12.7.2013.

Kuva 337. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan pohjoisosan esiin kaivaminen on alkanut. Yläpuoliset laakakivet on poistettu kohdalta. Kuvaussuunta E. 12.7.2013.

Kuva 338. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Edellisen kohdan kivien alapuolinen sekoittunut savikerros siistittynä. Kuvaussuunta NW. 12.7.2013.

Kuva 339. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinasta. Päällä on N-S – suuntainen hirsi ja alla W-E – suuntainen hirsi, jossa on tapin reikä. Kuvassa näkyy ja hirsien välissä olleen pystypaalun pää ja pieniä kiviä. Hirsien tasolla rakenteen ulkopuolella oli puhdasta savea. Kuvaussuunta E. 12.7.2013.

Kuva 340. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina on kaivettu kokonaan esiin. Kuvaussuunta S. 15.7.2013.

Kuva 341. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinan pohjoispäästä. Kuvaussuunta S. 15.7.2013.

Kuva 342. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina on kaivettu kokonaan esiin. Kuva ilman salamavaloa. Kuvaussuunta S. 15.7.2013.

Kuva 343. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

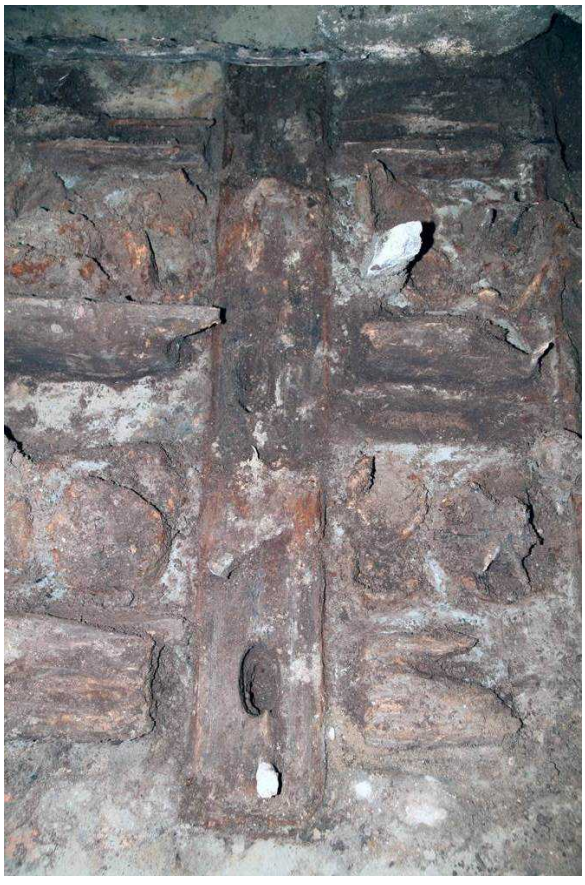
Kuva 344. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Kuva 345. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan pohjoisosa. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Kuva 346. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan eteläosa. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Kuva 347. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Lähikuva puuarinan pohjoisosasta. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Kuva 348. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina. Kuvaussuunta SW. 15.7.2013.

Kuva 349. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarina. Kuvaussuunta E. 15.7.2013.

Kuva 350. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Puuarinan W-E –suuntaisen hirren alapuolella oli puhdasta savea. Kuvaussuunta W. 15.7.2013.

Kuva 351. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Pohjoisseinän puretun korokkeen alta tuli tiivis rivi poikittaisia hirsiä. Kuvaussuunta E. 17.7.2013.

Kuva 352. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koilliskulman holvi on rikottu ja sisällä oli isoja kiviä. Kuvaussuunta NNE. 22.8.2013.

Kuva 353. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31. Havaintopiste sijaitsi tilan lounaiskulmassa. Seinän perustuskivien alla oli linnan puuarinaa ennen luonnollista savea. Kuvaussuunta W. 11.9.2013.

Kuva 354. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31. Kuvaussuunta W. 11.9.2013.

Kuva 355. Tila 0030. Dokumentointikohta 11, havaintopiste 31. Lähikuva. Kuvaussuunta W. 11.9.2013.

Kuva 356. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan luoteiskulma. Pohjoisseinän alla oli runsaasti megapaaluja. Kuvaussuunta NW. 10.10.2013.

Kuva 357. Tila 0030. Dokumentointikohta 11. Tilan koillisnurkka, jossa oli vastaavasti erittäin runsaasti puuperustuksen hirsiä. Kuvaussuunta N. 13.12.2013.

Kuva 358. Tila 0031. Tila on tutkittu aikaisempina vuosina kuten myös tilat 0032-0034. Tilan pohjoisseinässä näkyi megapaaluja. Kuvaussuunta N. 4.4.2013.

Kuva 359. Tila 0032. Tilaa syvennetään ja puupaaluja poistetaan suihkupaalutuksen jälkeen. Taustalla näkyy tilan 0031 pohjalle uuden tulevan lattian alle levitettyä soraa. Kuvaussuunta E. 27.5.2013.

Kuva 360. Tila 0031. Ensimmäistä lattiakerrosta valetaan. Kuvaussuunta E. 7.6.2013.

Kuva 361. Tila 0031. Uudet seinien perustukset on valettu. Kuvaussuunta E. 15.7.2013.

Kuva 362. Tila 0031. Tilan lattia ja seinät ovat valmistuneet. Kuvaussuunta E. 6.11.2014.

Kuva 363. Tila 0034. Tilan kaakkoisnurkasta esiin tulleita puuperustuksia. Kuvaussuunta S N. 18.6.2013.

Kuva 364. Tila 0034. Lähikuva tilan kaakkoisnurkasta esiin tulleita puuperustuksia. Kuvaussuunta SSE. 18.6.2013.

Kuva 365. Tila 0034. Tilan pohjoisseinän alla oli pystypaaluja. Niiden edestä oli poistettu koroke. Kuvaussuunta NW. 18.6.2013.

Kuva 366. Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Kuvaussuunta N. 4.4.2013.

Kuva 367. Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Tilaa on syvennetty puhtaaseen saveen saakka. Kuvaussuunta N. 18.6.2013.

Kuva 368. Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Pohjoisseinään on tehty aukko sisäpihalle. Kuvaussuunta N. 27.6.2013.

Kuva 369. Tila 0033. Dokumentointikohta 12. Pohjois- ja itäseinän alla olevat puuperustukset. Kuvaussuunta ENE. 27.6.2013.

Kuva 370. Tila 0033. Länsiseinän alla olleet puuperustukset. Kuvaussuunta WNW. 2.7.2013.

Kuva 371. Tila Eteisaulan alapuoli. Eteisaulan alapuoliseen tilaan puhkaistiin käytävä tilasta 0034 tilaan 0002. Käytävän molemmille puolille tehtiin tiloja. Tiloissa oli megapaalutus ja betonikatto ja uutta täyttömaata. Kuvaussuunta W. 4.4.2013.

Kuva 372. Tila Eteisaulan alapuoli. Megapaalutusta käytävän pohjoispuolella. Kuvaussuunta NE. 8.5.2013.

Kuva 373. Tila Eteisaulan alapuoli. Megapaalutusta käytävän eteläpuolella. Kuvaussuunta SSE. 18.6.2013.

Kuva 374. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Matalan itäsiivenpohjoisosan tiloista on poistettu lattiat ja osa väliseinistä. Kuvaussuunta SE. 4.4.2013.

Kuva 375. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan luoteiskulma. Linnan päärungon kivijalan kiveys vaikuttaa kuin se olisi tehty näkyväksi. Kuvaussuunta NW. 4.4.2013.

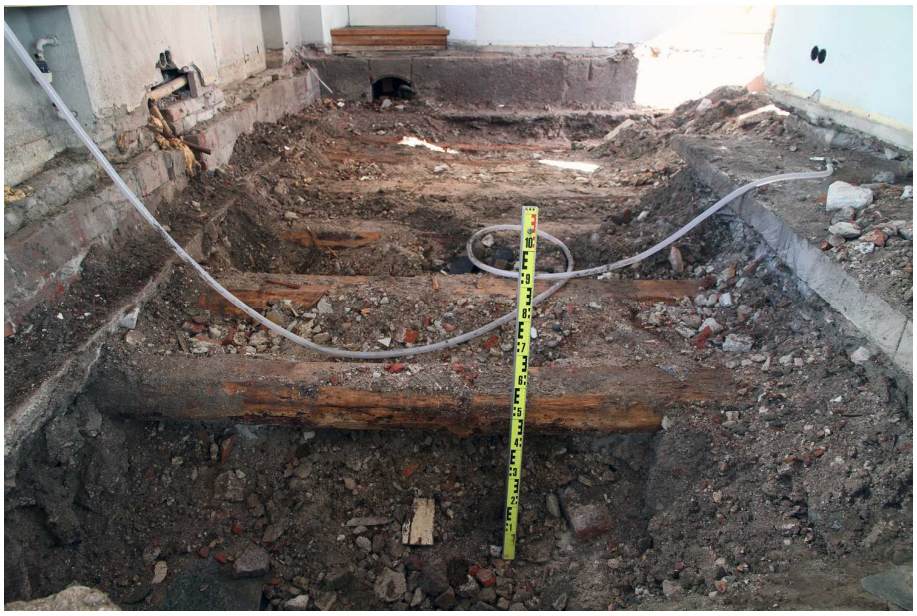
Kuva 376. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan länsiseinän perustaa. Kuvaussuunta SSW. 4.4.2013.

Kuva 377. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattian alta tuli rakennuksen vanhempia W-E – suuntaisia lattiavasoja. Kuvaussuunta S. 24.4.2013.

Kuva 378. Tila 1106. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

Kuva 379. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne. Takana näkyy linnan päärungon kivijalan aukko. Kuvaussuunta N. 24.4.2013.

Kuva 380. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasojen alapuolista maata on ryhdytty kaivamaan. Kuvaussuunta NNE. 24.4.2013.

,

Kuva 381. Tilat 1103 ja 1106. Dokumentointikohta 13. Tilojen 1103 ja 1106 välinen seinä. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 382. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasat on poistettu ja tilaa syvennetty. Kuvaussuunta SW. 26.4.2013.

Kuva 383. Tilat 1106 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Länsiseinän uutta lattian alapuolista betonipalkkia tehdään. Kuvaussuunta NW. 8.5.2013.

Kuva 384. Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattia ja väliseiniä on purettu. Kuvaussuunta SSW. 4.4.2013.

Kuva 385. Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattiavasoja tulee esiin. Kuvaussuunta E. 24.4.2013.

Kuva 386. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan itäseinän perustusta ja lattiavasa. Kuvaussuunta E. 24.4.2013.

Kuva 387. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan itäseinän perustusta, jossa näkyy lattiavasojen paikat. Kuvaussuunta E. 26.4.2013.

Kuva 388. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Lähikuva vasan paikasta. Kolossa on vielä tuohta. Kuvaussuunta E. 26.4.2013.

Kuva 389. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Lattiavasan pää, jossa on tuohta ympärillä. 26.4.2013.

Kuva 390. Tila 1105. Dokumentointikohta 13. Väliseinän betonilaatan alapuolisia kerroksia. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

Kuva 391. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilan koilliskulmassa sijaitsevia lattiavasoja. Kuvaussuunta SE.24.4.2013.

Kuva 392. Tilat 1103 ja 1105. Dokumentointikohta 13. Lattiavasoja tilojen länsiseinän puolella. Kuvaussuunta W. 26.4.2013.

Kuva 393. Dokumentointikohta 13. Tilat 1103 ja 1105. Tila syvennettynä. Kuvaussuunta SE.26.4.2013.

Kuva 394. Tila 1103. Dokumentointikohta 13. Tilojen 1103 ja 1106 välinen seinänperusta, jossa näkyy lattiavasan paikka. Kuvaussuunta S. 26.4.2013.

Kuva 395. Tilat 1107 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tilojen lattia ja osa väliseinistä on poistettu. Kuvaussuunta NNW. 4.4.2013.

Kuva 396. Tila 1107. Dokumentointikohta 13. Tilan länsiseinän perustukset. Kuvaussuunta S.4.4.2013.

Kuva 397. Tilat 1107 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Tila on syvennetty. Kuvaussuunta N. 24.4.2013.

Kuva 398. Tilat 1107 ja 1106. Dokumentointikohta 13. Tilojen länsiseinän peruspalkki on valettu. Kuvaussuunta NW. 27.5.2013.

Kuva 399. Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Silloiset lattiavasat ja alapohja on paljastettu. Aukko lattiassa johti siiven eteläpään vanhoihin kellareihin. Kuvaussuunta NE. 4.4.2013.

Kuva 400. Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SW. 4.4.2013.

Kuva 401. Tilat 1111 ja 1103. Dokumentointikohta 13. Edellinen tilanne tilojen etelälaidassa. Kuvaussuunta E. 4.4.2013.

Kuva 402. Tila 1112. Dokumentointikohta 13. Silloiset lattiavasat ja alapohja on paljastettu. Kuvaussuunta W. 4.4.2013.

Kuva 403. Tila 1112. Dokumentointikohta 13. Tilan itäreuna. Kuvaussuunta W. 4.4.2013.

Kuva 404. Dokumentointikohta 13. Tila 1112. Tilan keskiosan lattiavasojen tukimuuri. Kuvaussuunta S. 4.4.2013.

Kuva 405. Matalan itäsiiven eteläpään vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1. Kuvaussuunta S. 4.4.2013.

Kuva 406. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1 kuvattuna tilasta 4. Kuvaussuunta N. 24.4.2013.

Kuva 407. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 1. Kuvaussuunta N. 4.4.2013.

Kuva 408. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tilat 1 ja 2. Oviaukko tilasta 1 tilaan 2. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

Kuva 409. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 2. Kaaren kohdalla on megapaalu. Kuvaussuunta NNW. 24.4.2013.

Kuva 410. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 3. Kuvaussuunta NNW. 24.4.2013.

Kuva 411. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Kuvaussuunta W. 24.4.2013.

Kuva 412. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Länsiosa, jossa on luukku etupihan kaakkoisosaan ja yläpuolella sijainneen uunin perustus. Kuvaussuunta W. 4.4.2013.

Kuva 413. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Länsiosa. Kaaressa näkyy megapaalun kohta. Kuvaussuunta NW. 4.4.2013.

Kuva 414. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Keskiosa. Kuvaussuunta NNE. 4.4.2013.

Kuva 415. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Kuvaussuunta E. 24.4.2013.

Kuva 416. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Tila 4. Keskiosa. Kuvaussuunta NE. 24.4.2013.

Kuva 417. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. 1. kerroksen lattia on poistettu. Kuvaussuunta SW. 17.6.2013.

Kuva 418. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 17.6.2013.

Kuva 419. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Kellareiden pohjoisosan tilat 1-3. Kuvaussuunta NE. 17.6.2013.

Kuva 420. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Eteläosan tilan 4 keski- ja itäpuolisko. Kuvaussuunta ESE. 17.6.2013.

Kuva 421. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Eteläosan tilan 4 länsipuolisko. Kuvaussuunta SW. 17.6.2013.

Kuva 422. Matalan itäsiiven vanhat kellarit. Dokumentointikohta 14. Kuvaussuunta W. 18.6.2013.

Kuva 423. Matala itäsiipi. Lattia ja väliseinät on poistettu ja tiloja madallettu. Kuvaussuunta SSE. 17.6.2013.

Kuva 424. Matala itäsiipi. Syvennetyssä tilassa puretaan pohjoisinta vanhaa poikittaista perustusmuuria. Kuvaussuunta SE. 4.7.2013.

Kuva 425. Matala itäsiipi. Pohjoisen poikittaisen perustusmuurin kohta. Kuvaussuunta S. 4.7.2013

Kuva 426. Matala itäsiipi. Tilan keskiosaa kaivetaan syvemmälle. Kuvaussuunta SSE. 5.7.2013.

Kuva 427. Matala itäsiipi. Syvennetty tila. Kuvaussuunta S. 15.7.2013.

Kuva 428. Matala itäsiipi. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 15.7.2013.

Kuva 429. Matala itäsiipi. Edelleen syvennetyssä tilassa työskentelyä myöhemmin. Kuvaussuunta N. 10.10.2013.

Kuva 430. Matala itäsiipi. Lattian uutta raudoitusta tehdään Kuvaussuunta S. 26.11.2013.

Kuva 431. Matala itäsiipi. Esiin kaivetun itäisen seinän alla näkyy vanhaa puista pystypaalutusta megapaalutuksen ja uuden kapean perustuksen välissä. Kuvaussuunta SE. 26.11.2013.

Kuva 432. Matala itäsiipi. Uudet seinät ja lattia on valettu. Kuvaussuunta S. 13.1.2014.

Kuva 433. Matala itäsiipi, havaintopiste 32. Havaintopiste sijaitsi tilan kaakkoisnurkassa.. Vanerilevyjen takana on lattian alapuoliset palkit valettuina. Niiden alla näkyy puretun kellarin tiiliseinät. Kuvaussuunta SE. 5.7.2013.

Kuva 434. Matala itäsiipi, havaintopiste 32. Lähikuva. Kuvaussuunta SE. 5.7.2013.

Kuva 435. Matala itäsiipi. Tilan kaakkoisnurkka myöhemmässä kaivausvaiheessa. Kuvaussuunta SE. 23.9.2013.

Kuva 436. Matala itäsiipi. Lähikuva edellisen kuvan oikeasta reunasta siiven lounaiskulman perustuksen kohdalta. Kuvaussuunta W. 23.9.2013.

Kuva 437. Matala itäsiipi. Tilan itäseinä. Kuvaussuunta SW. 23.9.2013.

Kuva 438. Matala itäsiipi. Tilan lounaisnurkka. Kuvaussuunta SW. 23.9.2013.

Kuva 439. Dokumentointikohta 15. Matala itäsiipi. Latan kohdalla pohjalla on W-E –suuntainen hirsi. Kuvaussuunta E. 23.9.2013.

Kuva 440. Matala itäsiipi. Dokumentointikohta 15. Latan kohdalla pohjalla W-E – suuntainen hirsi, jonka päällä lähtee hirsi pohjoiseen. Kuvaussuunta SE. 23.9.2013.

Kuva 441. Matala itäsiipi. Tilan lounaisnurkka, jossa vedenpinnan tasolla on tumma puusilppukerros. Kuvaussuunta S. 23.9.2013.

Kuva 442. Matala itäsiipi. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta S. 23.9.2013.

Kuva 443. Matala itäsiipi. Yleiskuva eteläpäästä hiukan myöhemmin. Kuvaussuunta SW. 25.9.2013.

Kuva 444. Matala itäsiipi. Tilan lounaisnurkka, länsiseinä. Kuvaussuunta W. 25.9.2013.
.

Kuva 445. Matala itäsiipi. Eteläpää töiden edistyttyä. Kuvaussuunta S. 7.10.2013.

Kuva 446. Matala itäsiipi. Eteläseinän itäosan alapuolisia kerroksia. Kuvaussuunta S. 7.10.2013.

Kuva 447. Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Yleiskuva eteläseinän alapuolelle tehdystä kolosta. Kuvaussuunta SSW. 30.9.2013.

Kuva 448. Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Eteläseinän alapuolelle perustusta varten tehty kolo. Kuvaussuunta S. 30.9.2013.

Kuva 449. Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta S. 30.9.2013.

Kuva 450. Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Lähikuva kolon sisäosista. Kuvaussuunta S. 30.9.2013.

Kuva 451. Matala itäsiipi. Havaintopiste 33. Lähikuva kolon sisäosista latta sijoitettuna sisään. Kuvaussuunta S. 30.9.2013.

Kuva 452. Matala itäsiipi. Havaintopiste 34. Havaintopiste sijaitsi tilan eteläosan länsiseinässä. Latan kohdalla oli säilynyt vähän vanhoja kerroksia suihkupaalutusmassojen välissä. Kuvaussuunta W. 25.9.2013.

Kuva 453. Matala itäsiipi. Havaintopiste 34. Kuvaussuunta W. 25.9.2013.

Kuva 454. Matala itäsiipi. Havaintopiste 34. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta W. 25.9.2013.

Kuva 455. Matala itäsiipi. Havaintopiste 34. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NNW. 25.9.2013.

Kuva 456. Matala itäsiipi. Havaintopiste 35. Havaintopiste sijaitsi länsiseinän keskiosan eteläpuolella. Kuvaussuunta W. 23.10.2013.

Kuva 457. Matala itäsiipi. Havaintopiste 35. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta W. 23.10.2013.

Kuva 458. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Havaintopiste sijaitsi keskiosassa sijaitsevan eteläisen poikittaisen perustusmuurin kohdalla. Perustusmuuri oli siiven kellarin pohjoisseinän kohdalla. Kuvaussuunta NW. 23.9.2013.

Kuva 459. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Kuva 460. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Havaintopisteen yläosa. Latan takana näkyy eteläinen poikittainen perustusmuuri ja taustalla kellarin pohjoisseinän tiiliseinää. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Kuva 461. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Kuva 462. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Lähikuva havaintopisteen alaosasta. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Kuva 463. Matala itäsiipi. Havaintopiste 36. Lähikuva havaintopisteen aivan alaosasta. Kuvaussuunta ENE. 23.9.2013.

Kuva 464. Matala itäsiipi. Havaintopiste 37. Havaintopiste sijaitsi tilan länsiseinän keskiosassa. Kuvaussuunta NW. 16.10.2013.

Kuva 465. Matala itäsiipi. Havaintopiste 37. Kuvaussuunta NW. 16.10.2013.

Kuva 466. Matala itäsiipi. Havaintopiste 37. Havaintopisteen keskellä sijaitsi megapaalu. Kuvaussuunta W. 16.10.2013.

Kuva 467. Matala itäsiipi. Havaintopiste 37. Lähikuva. Vanhoja kerroksia oli profiilin keskiosan alaosassa megapaalun molemmin puolin ennen puhdasta hiekkaa. Kuvaussuunta W. 16.10.2013.

Kuva 468. Matala itäsiipi. Havaintopiste 38. Havaintopiste sijaitsi tilan itäseinän keskiosassa. Kuvaussuunta SSE. 10.10.2013.

Kuva 469. Matala itäsiipi. Havaintopiste 38. Havaintopiste eteläreunalla oleva harmaa massa oli suihkupaalutuksen massaa. Sen oikealla puolella oli puhdasta ja sekoittunutta hiekkaa. Kuvaussuunta SE. 10.10.2013.

Kuva 470. Matala itäsiipi. Havaintopiste 38. Itäseinän alla näkyy erisuuntaisia perustuksen hirsiä sekoittuneissa maissa ennen puhdasta silttiä/savea. Kuvaussuunta E. 10.10.2013.

Kuva 471. Matala itäsiipi. Havaintopiste 39. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen kuopan luoteiskulmassa. Kuvaussuunta N. 10.10.2013.

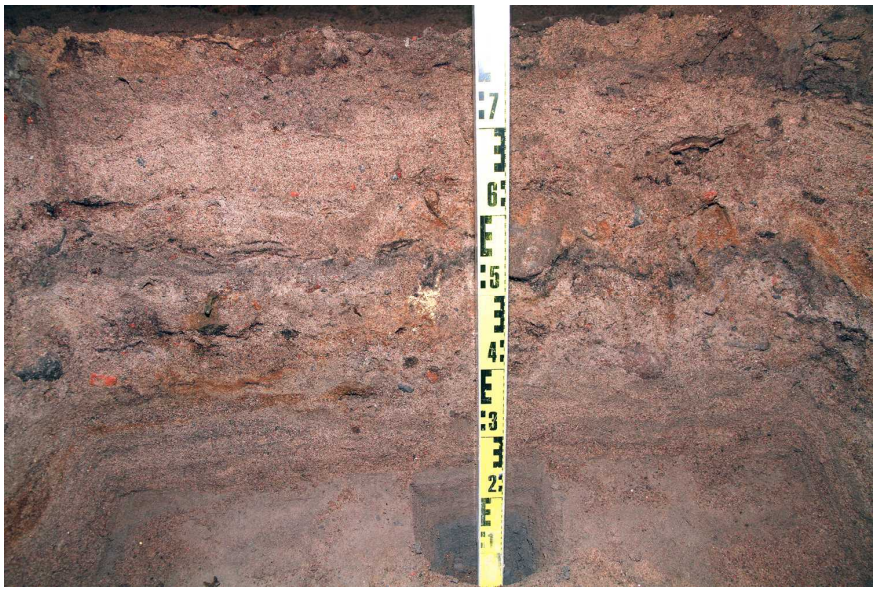
Kuva 472. Matala itäsiipi. Havaintopiste 39. Havaintopisteessä puhtaan hiekan päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia. Oikealla harmaa massa on suihkupaalutuksen massaa. Kuvaussuunta N. 10.10.2013.

Kuva 473. Matala itäsiipi. Havaintopiste 40. Havaintopiste sijaitsi tilan koillisosassa. Kuvaussuunta NE. 3.10.2013.

Kuva 474. Matala itäsiipi. Havaintopiste 40. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia. Kuvaussuunta NNE. 10.10.2013.

Kuva 475. Matala itäsiipi. Havaintopiste 40. Lähikuva. Kuvaussuunta N. 10.10.2013.

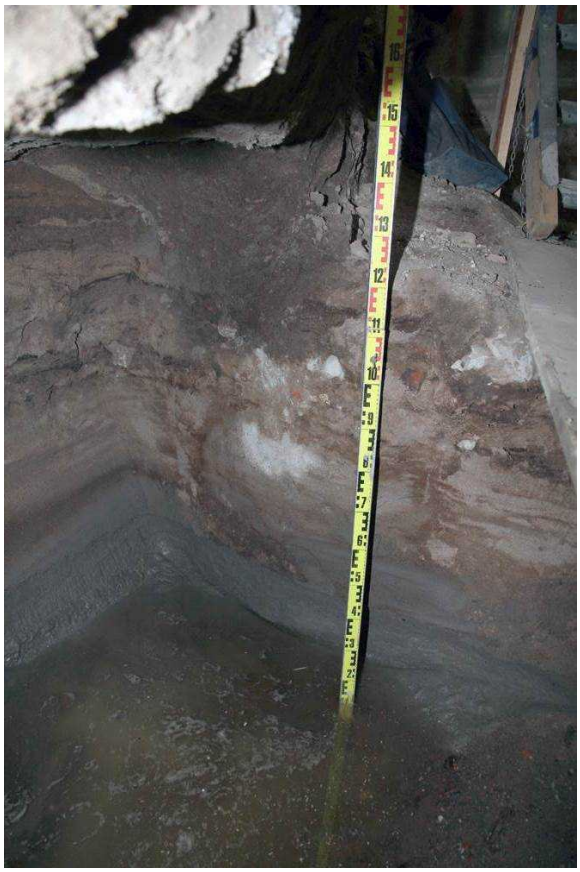
Kuva 476. Matala itäsiipi. Havaintopiste 41. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisosassa itäseinän kohdalla. Kuvaussuunta E. 10.10.2013.

Kuva 477. Matala itäsiipi. Havaintopiste 41. Lähikuva perustuskivien alapuolisesta puuperustuksesta savimaassa. Oikealla näkyy vanha vaalea hiekkakerros, jonka korkeudella perustusten kohdalla on puuarina. Kuvaussuunta ESE. 10.10.2013.

Kuva 478. Matala itäsiipi. Havaintopiste 42. Havaintopiste sijaitsi tilan pohjoisosassa länsiseinän kohdalla. Kuvaussuunta NW. 14.10.2013.

Kuva 479. Matala itäsiipi. Havaintopiste 42. Havaintopisteessä puhtaan hiekan/siltin päällä oli hiukan vanhoja sekoittuneita hiekkakerroksia. Kuvaussuunta NW. 14.10.2013.

Kuva 480. Matala itäsiipi. Havaintopiste 42. Edellinen tilanne, kuvassa länsiseinä. Kuvaussuunta W. 14.10.2013.

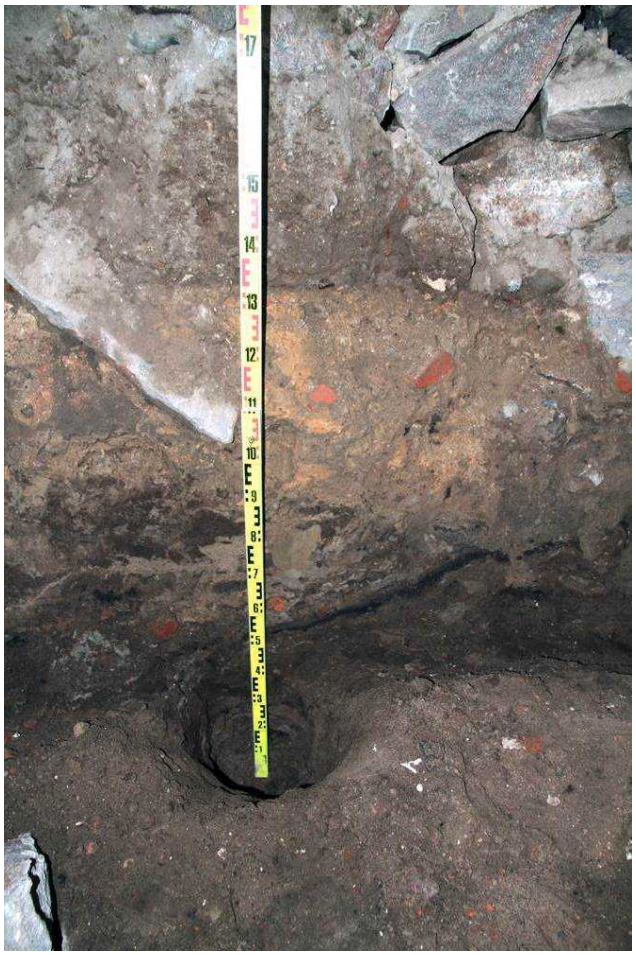
Kuva 481. Matala itäsiipi. Havaintopiste 42. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta W. 14.10.2013.

Kuva 482. Matala itäsiipi. Havaintopiste 43. Havaintopiste sijaitsi tilan luoteisnurkassa länsiseinän kohdalla alueen tyhjentämisen alussa. Kuvaussuunta W. 4.7.2013.

Kuva 483. Matala itäsiipi. Havaintopiste 43. Havaintopisteen eteläosa. Kuvaussuunta W. 4.7.2013.

Kuva 484. Matala itäsiipi. Havaintopiste 43. Havaintopisteen eteläpäähän tehty koepisto. Kuvaussuunta W. 4.7.2013.

Kuva 485. Matala itäsiipi. Havaintopiste 43. Havaintopisteen pohjoispää linnan päärungon perustusta vasten. Kuvaussuunta WNW. 4.7.2013.

Kuva 486. Matala itäsiipi. Havaintopiste 44. Havaintopiste sijaitsi tilan koilliskulmassa pohjoisseinän, linnan päärungon eteläseinän, perustuksen kohdalla. Kuvaussuunta NNE. 21.10.2013.

Kuva 487. Matala itäsiipi. Havaintopiste 44. Lähikuva perustusten alapuolisista perustuspaaluista. Kuvaussuunta N. 21.10.2013.

Kuva 488. Matala itäsiipi. Hirsi dokumentointikohdasta 15. 24.9.2013.

Kuva 489. Matala itäsiipi. Hirsi dokumentointikohdasta 15. 25.9.2013.

Kuva 490. Matala itäsiipi. Hirsiä dokumentointikohdasta 15. 25.9.2013.

Kuva 491. Matala itäsiipi. Hirsi dokumentointikohdasta 15. 25.9.2013.

Kuva 492. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan pohjoisreuna, jossa oli runsaasti vanhempia betonirakenteita. Kuvaussuunta WNW. 28.3.2013.

Kuva 493. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan eteläreuna. Kuvaussuunta SW. 28.3.2013.

Kuva 494. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan eteläreuna kaivettuna syvemmälle. Aukkojen kohdalla on megapaalut. Kuvaussuunta WSW. 8.5.2013.

Kuva 495. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan koillisnurkasta purettiin Itäsiiven ja pohjoissiiven välinen rakennus. Kuvaussuunta N. 5.6..2013.

Kuva 496. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 45. Edellisen kuvan rakennus on purettu kokonaan ja pohjoissiiven vanhat betonivahvikkeet porattu poikki kohdassa. Niiden takaa on tullut esiin kiviperustaa, joiden oikealla puolella puhdas hiekkamaa sijaitsee korkealla. Kuvaussuunta W. 19.7.2013.

Kuva 497. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 46. Pohjoissiiven eteläseinän perustukseen on valettu uusia perustuksia. Niiden oikealla puolella näkyy puhtaita hiekkakerroksia korkealle. Kuvaussuunta N. 13.8.2013.

Kuva 498. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 47. Havaintopiste sijaitsi vastapäätä edellistä havaintopistettä puretun talon itäpuolella itäsiiven länsiseinän kohdalla. Kuvaussuunta E. 13.8.2013.

Kuva 499. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Puretun rakennuksen kohdalla havaintopisteet 45 ja 46 sijaitsivat etualalla vasemmalla puolella ja havaintopiste 48 oikealla puolella. Kuvaussuunta N. 13.9.2013.

Kuva 500. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 48. Havaintopiste sijaitsi porttikongin eteläpuolella. Kuvaussuunta E. 19.7.2013.

Kuva 501. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16, havaintopiste 48. Lähikuva perustusten betonivahvisteiden alla näkyvistä puuperustuksista ja maakerroksista. Kuvaussuunta E. 19.7.2013.

Kuva 502. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Pihan on tyhjennetty keskiosassa kallioon saakka. Kuvaussuunta WNW. 22.8.2013.

Kuva 503. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Kallio laski keskiosasta nopeasti lounaaseen ja kaakkoon. Kuvaussuunta E. 24.9.2013.

Kuva 504. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16. Kallio pihan kaakkoisnurkassa. Kallioon on porattu jo louhintaa varten reiät. Kuvaussuunta S. 16.10.2013.

Kuva 505. Sisäpiha. Dokumentointikohta 16.Vanhoja perustusten betoneita ja kiviä sahataan tiettyyn tasoon saakka tasaiseksi päärungon pohjoisseinässä uuden kellarin seinää ja kattoa varten. Kuvaussuunta SE. 7.102013.

Kuva 506. Porttikongi. Porttikongin pintarakenteet on poistettu ja alla oleva kongin suuntainen putkitunneli on esillä kuvan etualalla. Kuvaussuunta E. 8.8.2013.

Kuva 507. Porttikongi. Porttikongi kuvattuna lännestä kun pihaa on tyhjennetty. Kongin länsiaukossa oli kiviperustassa vanha betonointi pihan puolella. Kuvaussuunta ENE. 9.9.2013.

Kuva 508. Porttikongi. Porttikongin länsiosa, jossa aukon pohjoisreunassa oli tiilinen viemärikaivo ja molemmilla puolilla sisäportin ovipylväiden uudehkot betonituet. Kuvaussuunta E. 9.9.2013.

Kuva 509. Porttikongi. Edellinen kohta. Kongin suuntaisia kaapeleita ja putki on tullut esiin. Kuvaussuunta W. 9.9.2013.

Kuva 510. Porttikongi. Porttikongin länsiosaa kaivetaan syvemmäksi työmaaliikenteen mahdollistamiseksi Mariankadulta sisäpihalle. Seinien kiviperustoita jouduttiin louhimaan pois runsaasti. Vasemmalla oleva oviaukko (metalliovet) johti linnan kellariin tilaan 0027. Kuvaussuunta W. 13.9.2013.

Kuva 511. Porttikongi. Porttikongin länsiosassa itäsiiven länsiseinän kiviperustusta murretaan. Kuvaussuunta WSW. 13.9.2013.

Kuva 512. Porttikongi. Edellinen tilanne toisesta suunnasta. Oikealla on havaintopisteen 48 paikka, jonka yläpuolella on tehty aukko 1. kerroksen tilaan 1086. Kuvaussuunta ENE. 9.9.2013.

Kuva 513. Porttikongi. Porttikongin itäosa, josta tuli esiin poikittainen betonitunneli ja sen itäpuolelta putki ja kaapeli. putki vaaleassa hiekassa. Kuvaussuunta E. 17.9.2013.

Kuva 514. Porttikongi. Lähikuva edellisestä kohdasta. Kuvaussuunta S. 17.9.2013.

Kuva 515. Porttikongi. Eristeenä kohdassa oli käytetty vuodenvaihteen 1936/1937 Helsingin Sanomia. 17.9.2013.

Kuva 516. Porttikongi. Porttikongin länsiosan kaltevuus alkaa olla valmis. Perustusseiniä on rouhittu molemmilta puolilta paljon. Kuvaussuunta W. 20.9.2013.

Kuva 517. Porttikongi. Porttikongin itäosan pohjoisseinän poikittainen tukirakenne, jonka päällä ja sisällä oli soraa. Kuvaussuunta NE. 20.9.2013.

Kuva 518. Porttikongi. Porttikongin länsiosa. Sisäpihalle tulleen kellarin katto alkaa valmistua ja porttikongi johtaa sen alle. Kuvaussuunta W. 13.12.2013.

Kuva 519. Porttikongi. Porttikongin itäosa, jossa edellisen betonirakenteen kohdalla meni muoviputki kongin poikki. Kuvaussuunta E. 22.4.2014.

Kuva 520. Porttikongi. Porttikongin länsiosa. Sisäpihan kellarin seinää tehdään länsiaukon kohdalle. Kuvaussuunta W. 6.6.2014.

Kuva 521. Porttikongi. Porttikongin itäosa. Kuvien 513-514 poikittainen betonitunneli on kaivettu esiin. Kuvaussuunta W. 22.8.2013.

Kuva 522. Mariankatu. Heti porttikongin eteläpuolella jalkakäytävän kohta avattiin, mutta siellä oli vain kaapeleita, putkia, linnan perustusten betonivahvistuksia ja sekoittuneita maita. Kuvaussuunta S. 22.8.2013.

Kuva 523. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Linnan etupihan itäisen portin edessä on betoninen viemärikaivo ja edessä kaapelikaivo. Taaempana on vanhempia tiilisiä viemärikaivoja ja rakennustelineiden takana linnan matala itäsiipi. Kuvaussuunta SE. 18.11.2013.

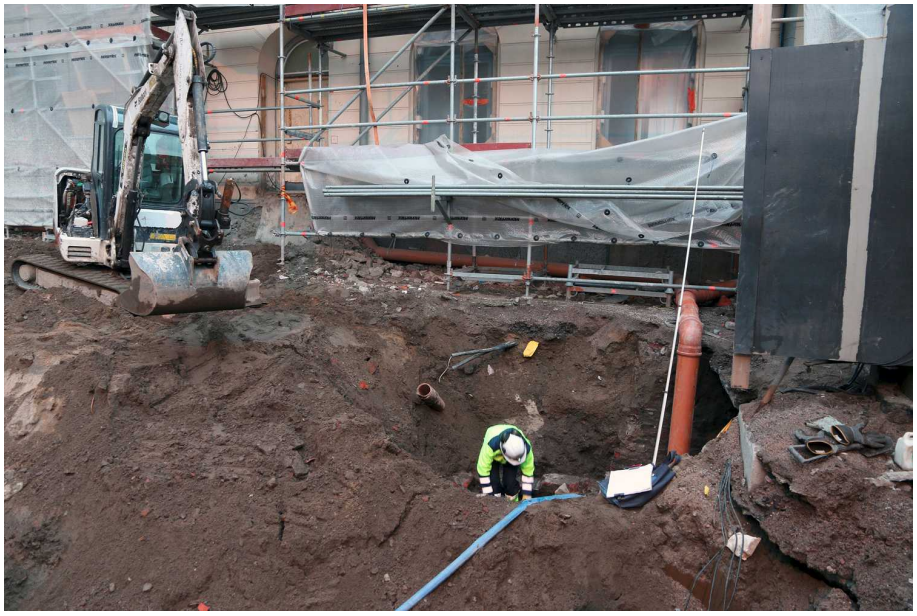
Kuva 524. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kaksi vanhaa tiilikaivoa on esillä ja kolmanteen menee ruskea putki. Eteen on lyöty Pohjoisesplanadille menevään kaivannon tueksi metallipontteja. Kuvaussuunta S. 19.12.2013.

Kuva 525. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kaksi läntistä tiilikaivoa on purettu osittain. Kuvaussuunta SE. 31.12.2013.

Kuva 526. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Lounaisen puretun kaivon pohjalla oli kourut molemmista muista kaivoista. Kuvaussuunta SE. 31.12.2013.

Kuva 527. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kahta läntistä kaivoa dokumentoidaan Heini Hämäläisen toimesta. Kuvaussuunta ENE. 2.1.2014.

Kuva 528. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kahden läntisen kaivon pohjat on kaivettu esiin. Kolmas samanlainen kaivo on vielä ruskean putken kohdalla. Vasemmalla profiilissa näkyy muoviputki hiukan siirtyneenä. Kuvaussuunta SE. 2.1.2014.

Kuva 529. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 2.1.2014.

Kuva 530. Etupihan kaakkoisnurkka. Dokumentointikohta 17. Kaivojen koillispuoli matalaan itäsiipeen saakka. Kivijalassa näkyy luukku matalan itäsiiven eteläosan kellariin. Siiven perustusmuuri on betonoitu. Kuvaussuunta ENE. 8.1.2014.

Kuva 531. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Pintakerroksia poistetaan avattavalta alueelta. Kuvaussuunta ESE. 29.11.2013.

Kuva 532. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Linnan etupihan itäisen portin kohdalle kaivettiin kaivanto uusia putkia varten. Tukirakenteet on tehty osittain. Katkaistusta vesiputkesta kaivantoon on valunut vettä. Kuvaussuunta N. 3.12.2013.

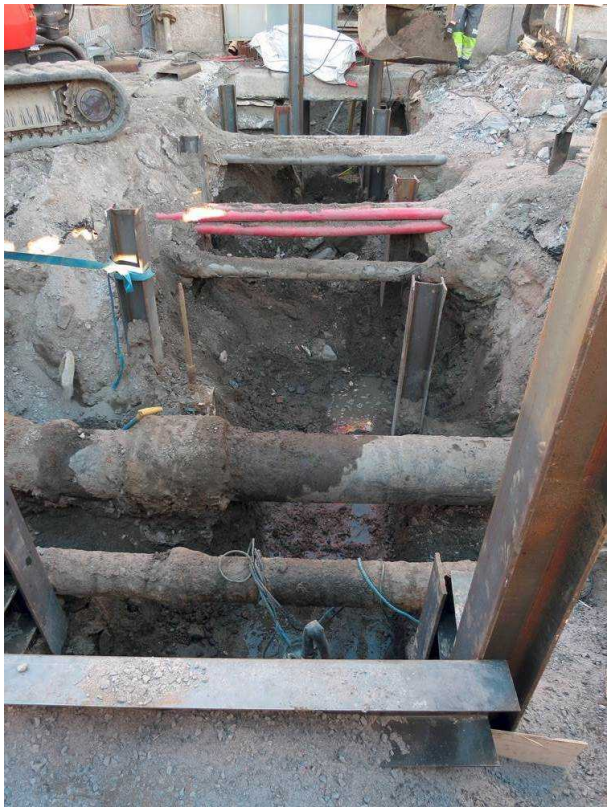
Kuva 533. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivannon eteläpää. Kuvaussuunta SW. 2.12.2013.

Kuva 534. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 2.12.2013.

Kuva 535. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Edellinen kohta. Länteen päin on kaivettu hiukan lisää. Kuvaussuunta NW. 2.12.2013.

Kuva 536. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivanto ennen vesiputken katkaisemista. Kuvaussuunta N. 2.12.2013.

Kuva 537. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivannosta nostettuja veistettyjä hirsiä. Kuvaussuunta SW. 2.12.2013.

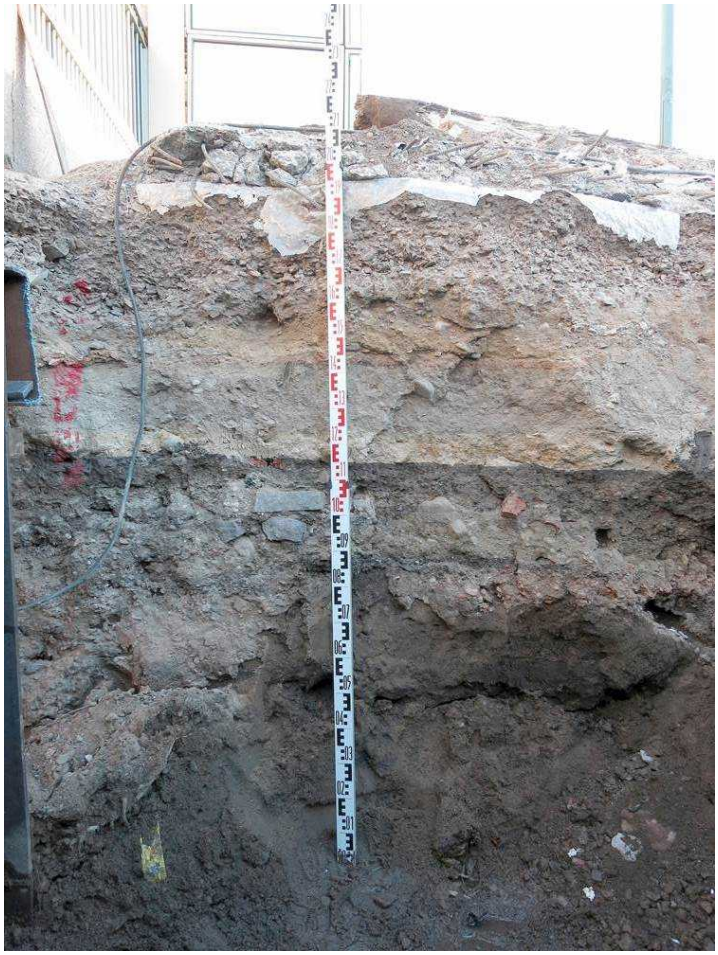
Kuva 538. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäreunassa jalkakäytävän kohdalla kuvan alareunassa. Kaivannon pohjalla kohdalla näkyy betonikaivon pohja ja uudempia lautoja. Kuvaussuunta W. 2.12.2013.

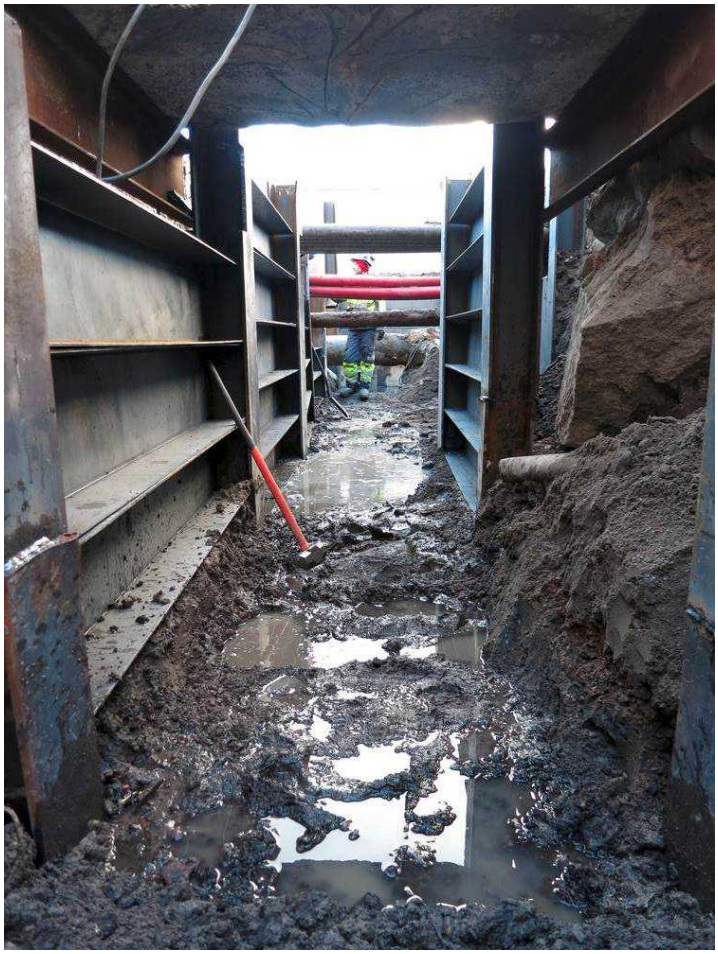
Kuva 539. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Edellinen kohta hiukan syvemmälle kaivettuna. Pohjalla näkyy nyt todennäköisesti hirren pintaa. Kuvaussuunta W. 2.12.2013.

Kuva 540. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa lähellä etupihan aitaa. Kuvaussuunta ENE. 2.12.2013.

Kuva 541. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18, havaintopiste 49. Ylimpänä näkyy graniittilaattojen alla ollut betonikerros. Kuvaussuunta E. 2.12.2013.

Kuva 542. Pohjoisesplanadi. Dokumentointikohta 18. Kaivanto kuvattuna kaivannosta käsin. Kuvaussuunta S. 2.12.2013.

Kuva 543. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Etupihan itäosan keskelle tulleen ison ja syvän rasvanerotuskaivon työt alkoivat pintamaan kaapimisella. Pihakiveys oli poistettu aiemmin ja tilalle laitettu asvaltti ja sen alapuolista hiekkaa poistettiin. Rasvanerotuskaivo sijaitsi kuvan vasemmassa osassa. Kuvaussuunta S. 10.12.2013.

Kuva 544. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivon kohta on merkitty ja tukirakenteita tuotu paikalle. Kuvaussuunta S. 10.12.2013.

Kuva 545. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivon tukikehikko on paikoillansa ja pontteja lyödään paikoillensa. Kuvaussuunta NW. 11.12.2013.

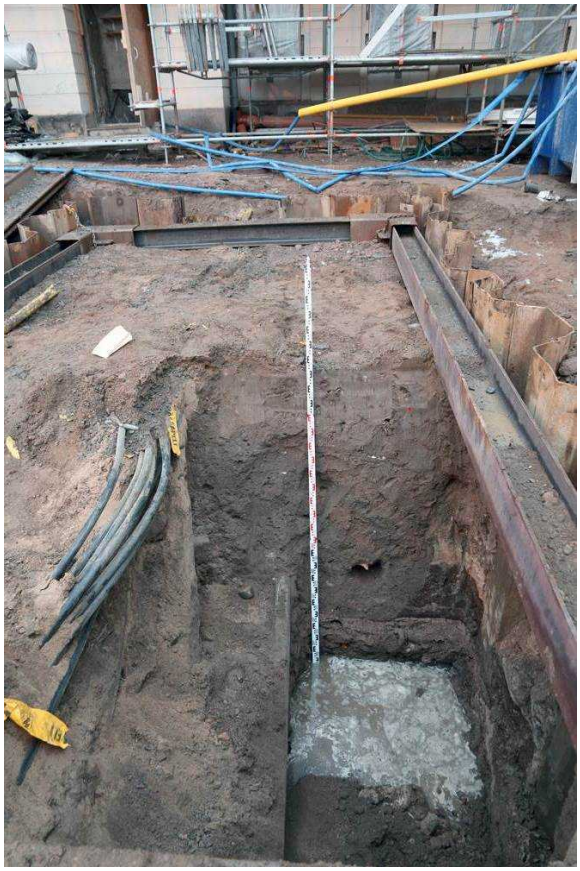
Kuva 546. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon pohjalla näkyy muoviputki, joka johti linnan päärungon itäosasta itäisen portin kautta kadun putkistoihin. Putken oikealla puolella samassa tasossa on samansuuntaisia metalliputkia. Oikealla ylempänä oli runsaasti kaapeleita. Kuvaussuunta SE. 11.12.2013.

Kuva 547. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon muoviputkessa oli vuosiluku 1977. 11.12.2013.

Kuva 548. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon kaivamista jatkettiin muoviputken poiston jälkeen. Kuvaussuunta SE. 11.12.2013.

Kuva 549. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivon kaakkoisneljännes kaivettiin puhtaaseen maahan saakka ja sen pohjoisprofiili dokumentoitiin profiili 1:nä. Länsipuolen kaivaminen lopetettiin tässä vaiheessa yläosan kaapeleihin ja alempiin metalliputkiin. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

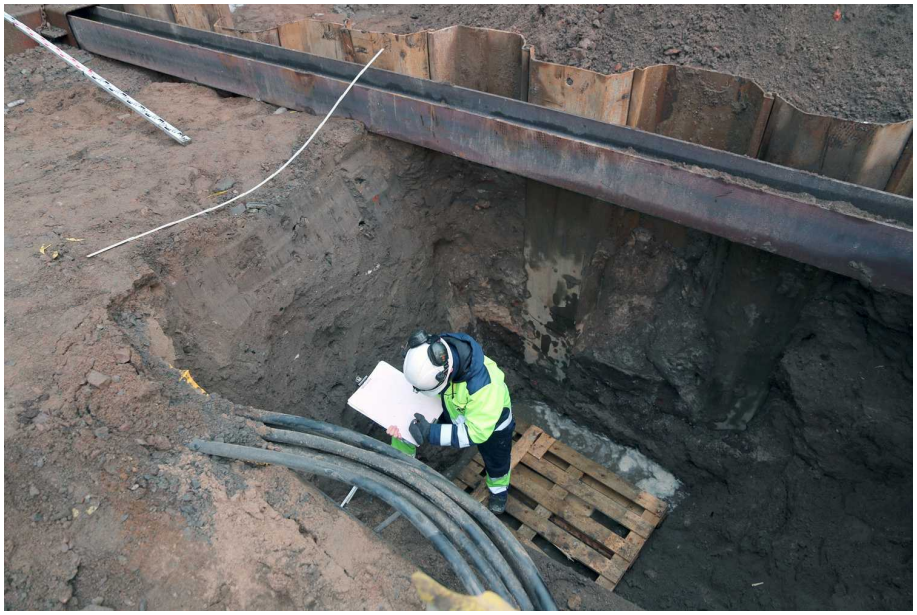
Kuva 550. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon pohjoisprofiili 1, jossa näkyy muoviputki ja sitä varten kaivettu kaivanto. Vanhoja kerroksia on säilynyt vain hiukan putkikaivannon itäpuolella ja alla. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 551. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva profiili 1:n alaosasta. Alimpana pohjaveden pinnan tasolla oli puhdas siltti. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

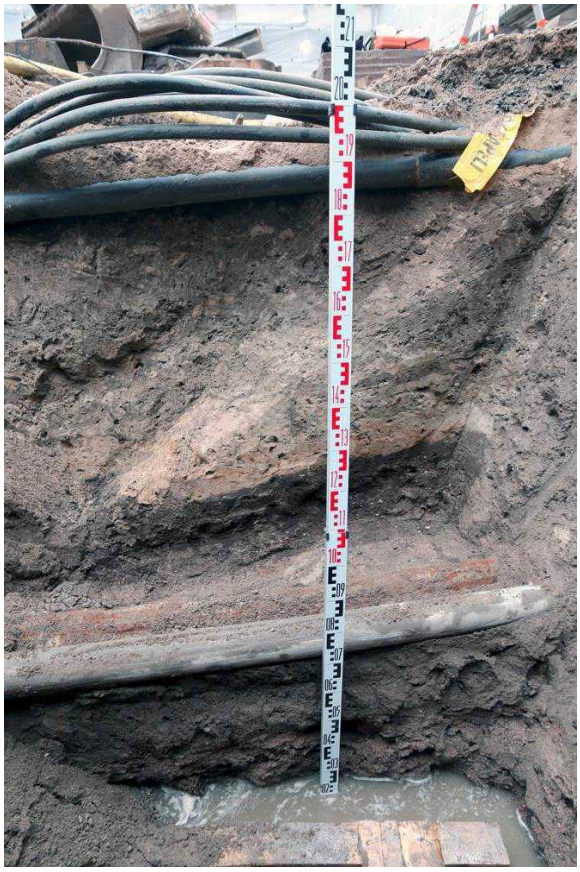
Kuva 552. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Länsiosan eteläpään putkikaivannon sekoittuneita maita. Kuvaussuunta SE. 11.12.2013.

Kuva 553. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisprofiilia 1 dokumentoidaan. Kuvaussuunta NE. 11.12.2013.

Kuva 554. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisprofiili 1:n länsipuolella oli alempana kaksi metalliputkea ja ylempänä kaapeleita. Kuvaussuunta W. 11.12.2013.

Kuva 555. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva profiilista. Kuvaussuunta W. 11.12.2013.

Kuva 556. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon länsiosa on kaivettu todennäköiseen vanhaan kerrokseen saakka. Kuvaussuunta SW. 11.12.2013.

Kuva 557. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempi pohjoisprofiili, profiili 2. Eteläisemmän pohjoisprofiilin 1 pohjoispuolella tehtiin uusi profiili koko kaivannon leveydeltä. Sen pohja ei ollut puhtaassa maassa kuin länsireunaan tehdyn piston kohdalla. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 558. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempaa pohjoisprofiilia 2 dokumentoidaan. Kuvaussuunta NNE. 11.12.2013.

Kuva 559. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisempi pohjoisprofiili 2. Vanhoja kerroksia on vain koepiston kohdalla. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 560. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisemman pohjoisprofiili 2:n länsiosa ja koepiston kohta. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 561. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Pohjoisemman pohjoisprofiili 2:n koepisto. Vanhoja kerroksia on koepiston ylätasosta pohjaan. Pohjalla veden tasossa on puhdas hiekka. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 562. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta N. 11.12.2013.

Kuva 563. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Kaivannon pohjoisseinän metalliponttien edessä oli alempana säilynyt vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta N. 12.12.2013.

Kuva 564. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta N. 12.12.2013.

Kuva 565. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 50. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta N. 12.12.2013.

Kuva 566. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon itäpuolella syvennettiin aluetta. Kohdassa oli uudempia täyttömaita.. Kuvaussuunta W. 12.12.2013.

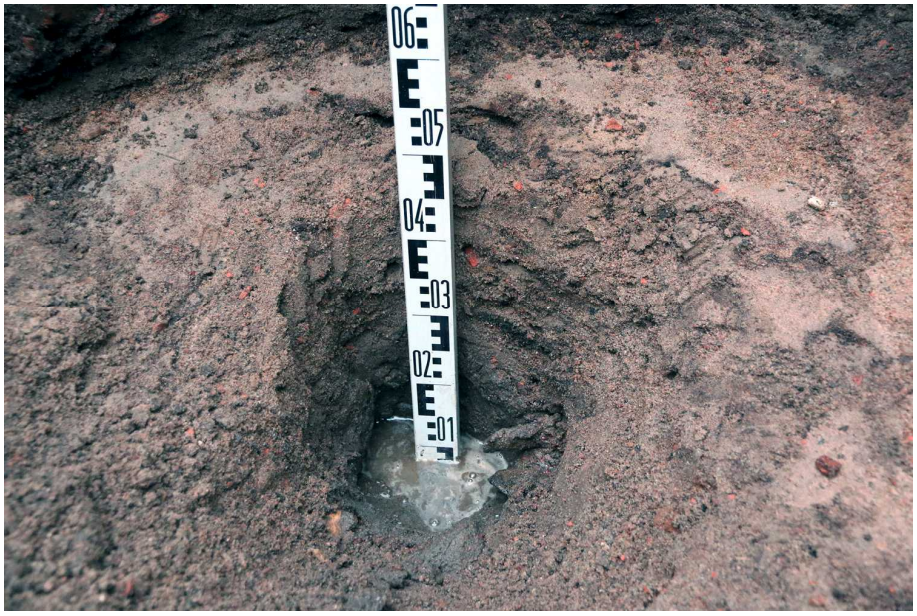
Kuva 567. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannosta tullut pyöreä hirsi. 12.12.2013.

Kuva 568. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Kaivannon länsiseinän eteläpään pohjoisseinän metalliponttien edessä oli alempana säilynyt vanhoja kerroksia. Kerrosten oikealla puolella on uudemman pienen kaivannon kohta. Kuvaussuunta SW. 12.12.2013.

Kuva 569. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Havaintopisteen alaosan vanhat kerrostumat. Alimpana on puhdas hiekka. Kuvaussuunta SW. 12.12.2013.

Kuva 570. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 51. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta SW. 12.12.2013.

Kuva 571. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivantoa on syvennetty ja eteläpäästä on tullut esiin poikittainen hirsi. Kuvaussuunta S. 12.12.2013.

Kuva 572. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Eteläpään poikittainen hirsi puhdistamattomana, Kuvaussuunta SE. 12.12.2013.

Kuva 573. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Hirsi oli vanhoissa kerroksissa ja sen itäpää oli vahingoittunut muoviputken kaivannon takia. Samoin karkea hiekka hirren päällä loppuu putkikaivannon kohdalla. Kuvaussuunta SW. 12.12.2013.

Kuva 574. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Edellinen tilanne kauempaa kuvattuna. Kuvaussuunta SW. 12.12.2013.

Kuva 575. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivantoa syvennetty lisää. Eteläseinän ponttien alaosassa näkyy vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta S. 12.12.2013.

Kuva 576. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 52. Kaivannon länsiseinän länsipuolelta syvennettiin aluetta, jolloin länsiprofiiliin syntyi havaintopisteet 52-53. Latan kohdalla on havaintopiste 52. Kaikki kerrokset olivat uudehkoja. Kuvaussuunta S. 13.12.2013.

Kuva 577. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 52. Kuvaussuunta W. 13.12.2013.

Kuva 578. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 53. Havaintopiste sijaitsi edellisen eteläpuolella. Kuvaussuunta W. 13.12.2013.

Kuva 579. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19, havaintopiste 53. Kuvaussuunta W. 13.12.2013.

Kuva 580. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivanto on kaivettu pohjatasoonsa pohjalevyä raudoitetaan. Kuvaussuunta S. 16.12.2013.

Kuva 581. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Rasvanerotuskaivo on asennettu paikallensa. Kuvaussuunta S. 19.12.2013.

Kuva 582. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Kaivannon tukirakenteet on poistettu. Kuvaussuunta SSE. 31.12.2013.

Kuva 583. Etupihan itäosan rasvanerotuskaivon kaivanto. Dokumentointikohta 19. Edellinen kohta. Kuvaussuunta NE. 3.1.2014.

Kuva 584. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Rasvanerotuskaivon eteläpuolelle kaivettiin kaivoa varten kuoppa, jonka länsiosassa oli säilynyt alempana vanhempia kerroksia. Kuvaussuunta SW. 20.12.2013.

Kuva 585. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Oikealla näkyvän rasvanerotuskaivon eteläpuolella näkyy kyseinen kaivonpaikka. Kuvaussuunta W. 30.12.2013.

Kuva 586. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan eteläseinä. Kuvaussuunta SW. 20.12.2013.

Kuva 587. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan länsiseinä. Kuvaussuunta W. 20.12.2013.

Kuva 588. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan pohjoisseinä. Kuvaussuunta NW. 20.12.2013.

Kuva 589. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Lähikuva länsiseinästä.. Kuvaussuunta W. 20.12.2013.

Kuva 590. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Kuopan itäseinä. Kuopan itäosa oli tuhoutunut rasvanerotuskaivannon kohdalla kulkeneen putkikaivannon takia. Kuvaussuunta NE. 30.12.2013.

Kuva 591. Rasvanerotuskaivon eteläpuolisen kaivon kaivanto. Dokumentointikohta 20. Lähikuva kuopan itäseinästä. Alhaalla on vain vanhoja kerroksia. Kuvaussuunta E. 20.12.2013.

Kuva 592. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopisteet 54 ja 55. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014.

Kuva 593. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 54. Kuvaussuunta S. 8.1.2014.

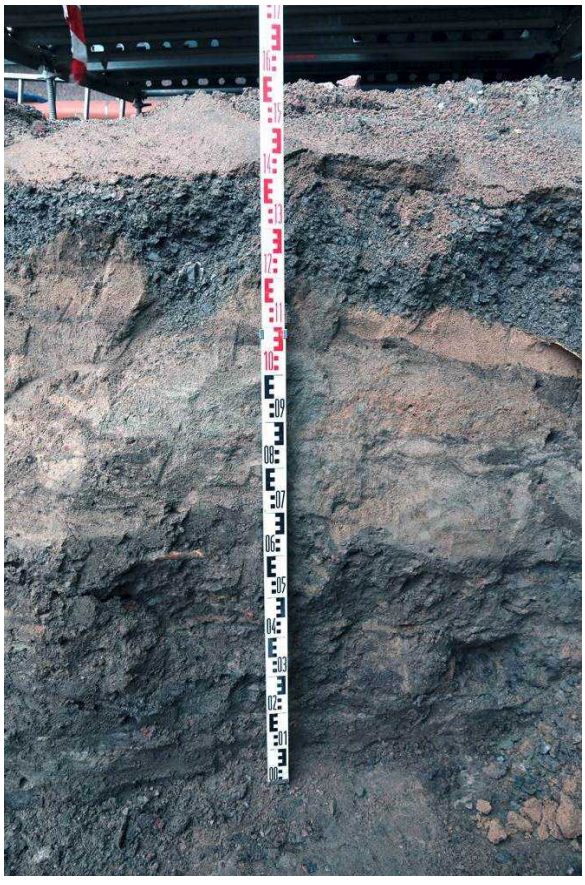
Kuva 594. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 55. Kuvaussuunta N. 8.1.2014.

Kuva 595. Etupihan kaakkoiskulman kaivojen kaivanto. Havaintopiste 55. Lähikuva. Kuvaussuunta N. 8.1.2014.

Kuva 596. Etupihan koilliskulman kaivanto. Havaintopiste 56. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoissivun keskiosassa latan kohdalla. Matalan itäsiiven perustus on betonoitu. Kuvaussuunta NE. 9.1.2014.

Kuva 597. Etupihan koilliskulman kaivanto. Havaintopiste 56. Lähikuva. Kuvaussuunta N. 9.1.2014.

Kuva 598.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Dokumentoitu profiili sijaitsee keltaisen tärytyskoneen takana. Kuvaussuunta NNE. 8.1.2014.

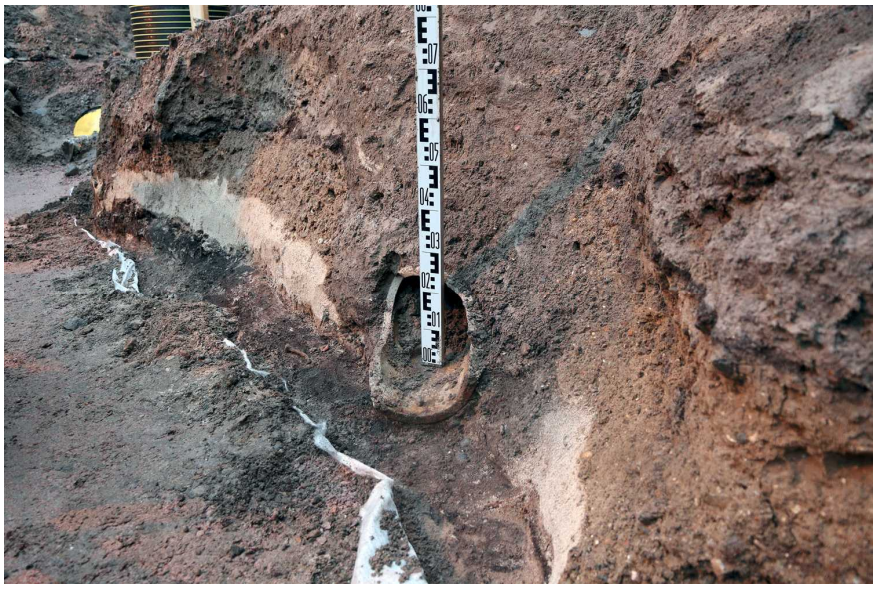
Kuva 599.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 8.1.2014.

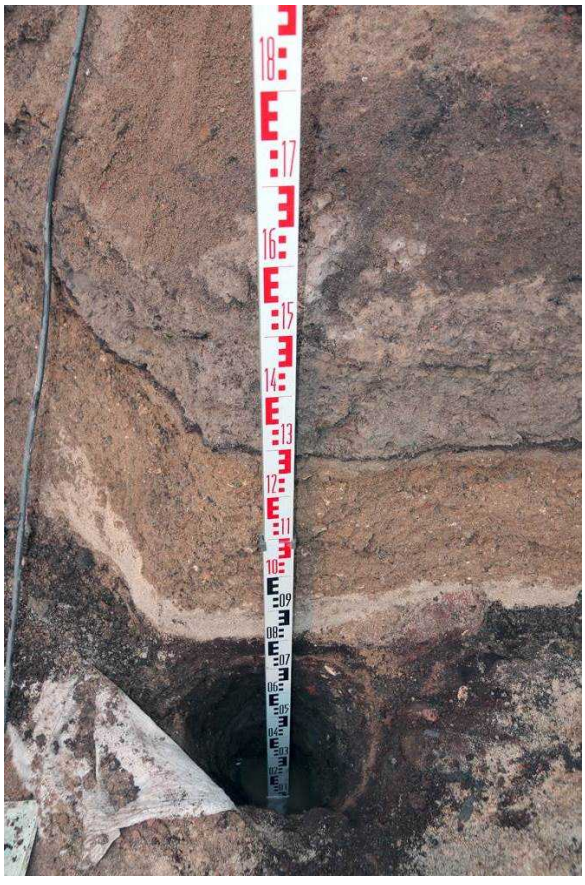
Kuva 600.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NW. 8.1.2014.

Kuva 601.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Edellinen tilanne tarkemmin rajattuna. Kuvaussuunta NW. 8.1.2014.

Kuva 602.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva profiilin länsiosasta, jossa sijaitsi putkilinja noin NW-SE -suunnassa.. Kuvaussuunta NW. 8.1.2014.

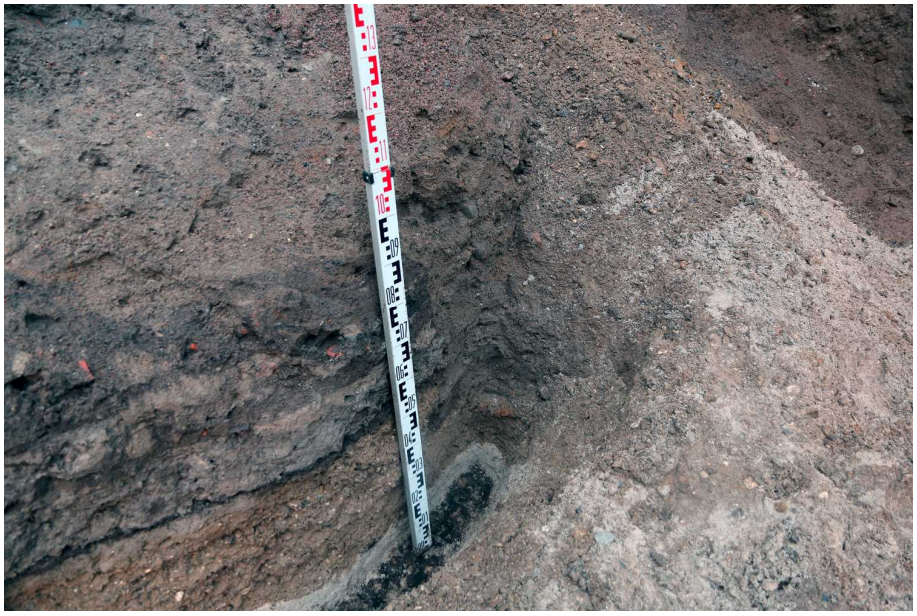
Kuva 603.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Profiilin keskiosaan tehty koepisto. Kuvaussuunta N. 8.1.2014.

Kuva 604.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva koepiston kerroksista. Kuvaussuunta NW. 8.1.2014.

Kuva 605.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Profiilin pidennetty itäpää. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014

Kuva 606.
Rasvanerotuskaivannon kaakkoispuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 21. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014

Kuva 607.
Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Edessä noin NW-SE –suuntaisia putkia ja kaapeleita. Kuvaussuunta NW. 10.1.2014.

Kuva 608.
Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Kuvaussuunta NE. 10.1.2014.

Kuva 609.
Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Kuvaussuunta E. 10.1.2014.

Kuva 610.
Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto. Havaintopiste 57. Kuvaussuunta NE. 10.1.2014.

Kuva 611.
Rasvanerotuskaivannon itäpuolinen kaivanto.
Havaintopiste 57.
Havaintopisteen alakerrokset.
Kuvaussuunta NE.10.1.2014.

Kuva 612. Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto.
Itäsiivestä pääportaikon vartiokoppeihin menevä lämminilmakanavat.
Kuvaussuunta E. 16.12.2014.

Kuva 613. Etupihan itäreunan lämminilmaputkikaivanto. Itäsiivestä pääportaikon Kaivannon pohjoisseinän länsipää. Kuvaussuunta N. 16.12.2014.

Kuva 614. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Linnan päärungon betoniperustuksen ali kaivetaan aukko uusia putkia varten. Vanhoja putkia, samat kuin rasvanerotuskaivossa, näkyy kuopan vasemmassa alareunassa. Kuvaussuunta NE. 8.1.2014.

Kuva 615. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopiste 58. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa latan kohdalla. Kuvaussuunta ENE. 8.1.2014.

Kuva 616. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopiste 58. Havaintopiste kuvattuna salamavalolla, jolloin kerrokset näkyvät paremmin. Vasemmalla on linnan perustusten betoniperustusten tekoa varten tehdyn kaivannon täyttömaita. Kuvaussuunta E. 8.1.2014.

Kuva 617. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Havaintopisteen kohdalle tehty koepiston kerrokset. alimpana on puhdasta maata. Kuvaussuunta ESE. 8.1.2014.

Kuva 618. Rasvanerotuskaivon pohjoispuolinen kaivanto. Kaivannon länsiprofiilissa oli vain linnan betoniperustusta ja sen kaivannon täyttömaata. Kuvaussuunta NW. 8.1.2014.

Kuva 619. Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Etupihan aidan pohjoispuolella kulkenut putkikaivanto. Kuvaussuunta WNW. 16.1.2014.

Kuva 620. Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Kaivannon länsiseinä. Vanhoja kerroksia ovat alaosan valkoisen kerroksen alapuoliset kerrokset. Muut ovat etupäässä linnan rakentamisen ja alueen täyttämisen ajalta. Kuvaussuunta W. 16.1.2014.

Kuva 621. Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Länsiseinän eteläreunaan on tehty syvempi koepisto puhtaan maan tavoittamiseksi. Kuvaussuunta W. 16.1.2014.

Kuva 622. Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Koepiston kerrokset. Kuvaussuunta W 16.1.2014.

Kuva 623. Pääportin itäpuolinen kaivanto. Dokumentointikohta 22. Kaivannon eteläseinä. Taustalla näkyy etupihan aita. Kuvaussuunta SSW. 16.1.2014.

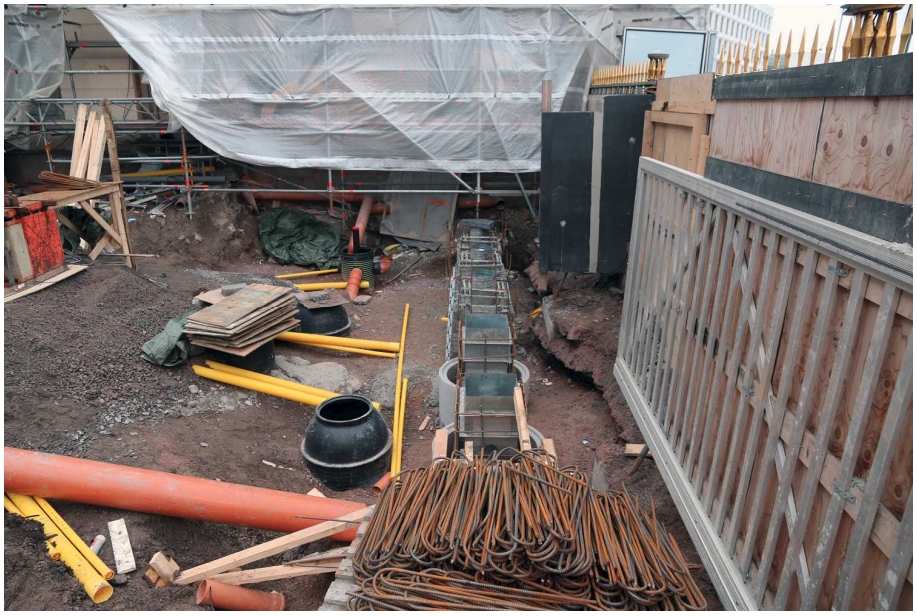
Kuva 624. Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja pihan kaakkoisosassa. Kuvaussuunta NE. 13.1.2014.

Kuva 625. Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja pihan koillisosassa. Kuvaussuunta NE. 20.1.2014.

Kuva 626. Pihan itäpuolisko. Uusia kaivoja ja vartiokoppiin tuleva lämminilmaputki pihan koillisosassa. Kuvaussuunta ESE. 6.2.2014.

Kuva 627. Pihan itäpuolisko. Pihan kaakkoiskulman uusien turvapollareiden pohjia tehdään. Kuvaussuunta E. 7.3.2014.

Kuva 628. Pihan itäpuolisko. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SE. 7.3.2014.

Kuva 629. Pihan itäpuolisko. Edellinen tilanne. Vasemmalla on kiinteiden turvapollareiden perustuksia ja oikealla portin kohdalla olevien nousevien turvapollareiden perustukset. Kuvaussuunta SE. 7.3.2014.

Kuva 630. Pihan länsipuolisko. Pihaa kuoritaan yhdellä kertaa 50 cm pihakiveyksen korvanneesta asvalttipinnasta. Pihan itäpuoliskon pohjoisosa työn alla. Kuvaussuunta NW. 7.3.2014.

Kuva 631. Pihan länsipuolisko. Edellinen tilanne keskiosassa. Kuvaussuunta NW. 7.3.2014.

Kuva 632. Pihan länsipuolisko. Edellinen tilanne eteläosassa. Kuvaussuunta W. 7.3.2014.

Kuva 633. Pihan länsipuolisko. Havaintopiste 59. Kuorinnan aikana syntynyt profiili pääportaiden lounaispuolella. Pihapintana on asvaltti, jolla oli korjattu pihakiveys aiemmin. Kuvaussuunta E. 7.3.2014.

Kuva 634. Pihan länsipuolisko. Matalan länsisiiven portaiden alla oli tiili- ja laastikerrosta. Kuvaussuunta E. 7.3.2014.

Kuva 635. Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23. Länsisiivestä pääportaikon vartiokoppiin menevän lämminilmakanavan kaivanto. Kuvaussuunta NW. 26.11.2013.

Kuva 636. Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23. Kaivannon pohjoisprofiili. Siiven perustus on betonoitu megapaalutuksen aikana ja sen tekemisen kaivanto erottuu selvästi. Kuvaussuunta N. 26.11.2013.

Kuva 637. Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohta 23:n eteläpuolella siiven purettujen portaiden ja niiden edessä oli tiili- ja laastimassaa, jotka eivät muodostaneet rakennetta. Kuvaussuunta W. 7.3.2014.

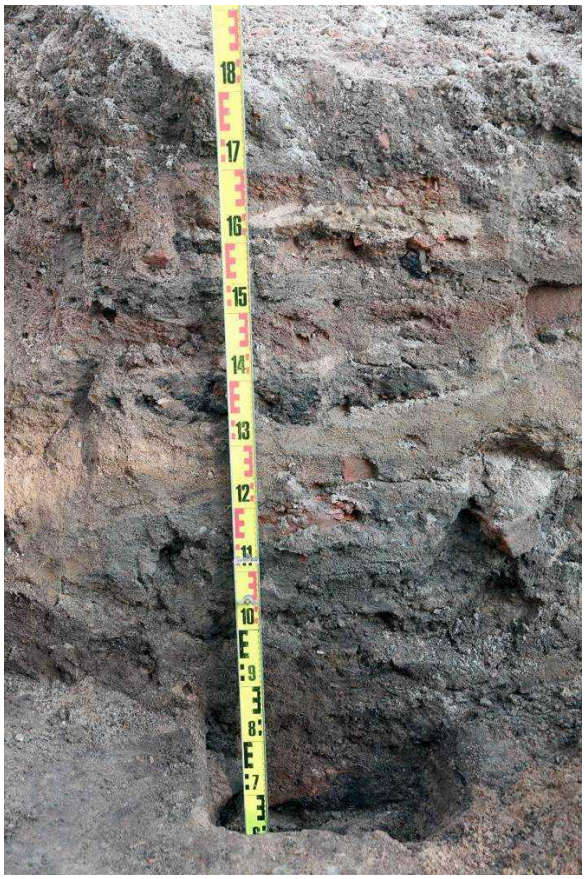
Kuva 638. Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohdan 23 koillis- ja itäpuolella. Kerrokset ovat enimmäkseen linnan aikaisia täyttökerroksia. Pohjalla on tummanruskea vanha maakerros. Kuvaussuunta N. 10.3.2014.

Kuva 639. Etupihan länsireunan kaivanto. Dokumentointikohdan 23 kaakkoispuolella. Kuvaussuunta NW. 10.3.2014.

Kuva 640. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Havaintopiste sijaitsi dokumentointikohdan 23 kaakkoispuolella. Kuvaussuunta E. 10.3.2014.

Kuva 641. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 60. Lähikuva. Kuvaussuunta E. 10.3.2014.

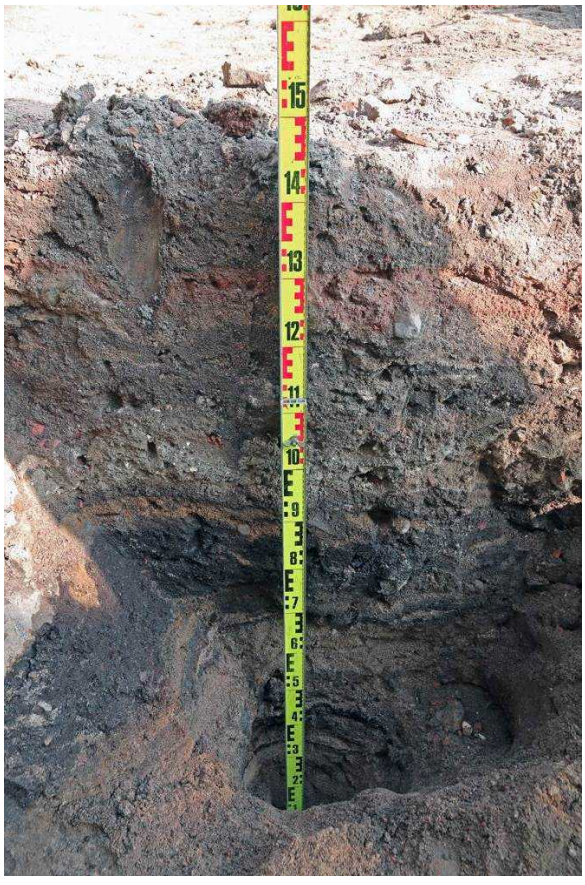
Kuva 642. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopisteen alaosa koepiston kohdalla. Kuvaussuunta E. 10.3.2014.

Kuva 643. Etupihan länsireunan kaivanto. Putkia ja kaivoja on asetettu kaivantoon. Kuvaussuunta S. 14.3.2014.

Kuva 644. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoispäässä. Kuvaussuunta NNE. 10.3.2014.

Kuva 645. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Kuvaussuunta NE. 10.3.2014.

Kuva 646. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta NE. 10.3.2014.

Kuva 647. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Kohtaa on kaivettu syvemmälle ja puhdistettu laajemmin. Kuvaussuunta NNE. 11.3.2014.

Kuva 648. Etupihan länsireunan kaivanto. Havaintopiste 61. Havaintopiste myöhemmin hiukan lisää kaivettuna. Esiin tuli kiviä, jotka kuuluivat todennäköisesti aiemmassa kaivauksessa havaittuun rakennukseen. Kuvaussuunta NNE. 21.3.2014.

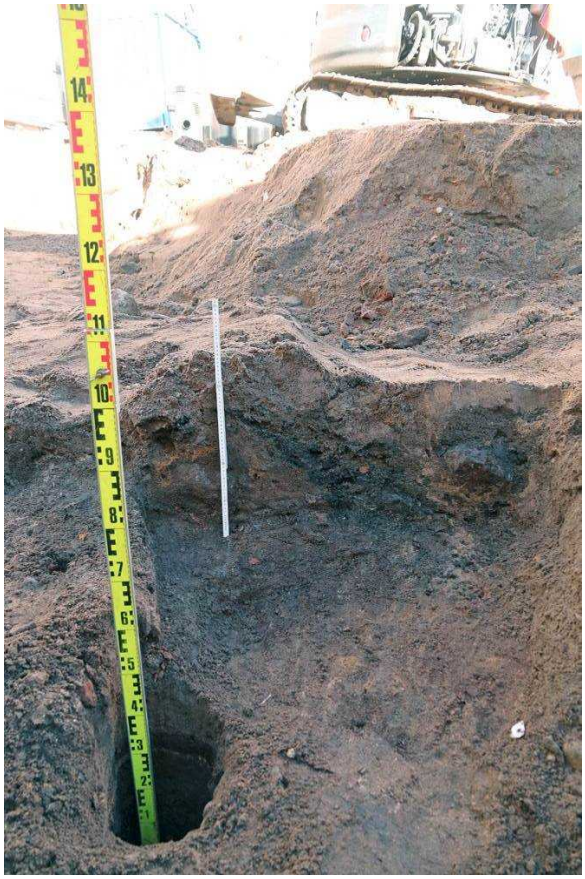
Kuva 649. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kohdassa on edelleen linnan aikaisia täyttökerroksia. Taustalla on etupihan aidan perustukset, joita on korjailtu. Kuvaussuunta S. 10.3.2014.

Kuva 650. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kaivot ja turvapollarit on asennettu kaivantoon. Kuvaussuunta SW. 19.3.2014.

Kuva 651. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Tilanne ennen pintakerroksen poistamisen jälkeistä syventämistä. Pihan kävelyportti sijaitsee aidasta erkanevassa kohdassa (vaalea levy). Kuvaussuunta E. 10.3.2014.
.

Kuva 652. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Kävelyportin kohdalle tehtiin koepisto syvennettyyn kaivantoon. Koepiston pohjoispuolella tehtiin pienellä alueella kerroskaivaus. Taso 1, yhteys 5. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 653. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 2, yhteys 6. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 654. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 3, yhteys 7. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 655. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 4, yhteys 8. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 656. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 5, yhteys 9. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 657. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24. Taso 7, yhteys 10 pohja. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 658. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62. Pohjoisprofiili. Kuvaussuunta N. 11.3.2014.

Kuva 659. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62. Kuvaussuunta NW. 11.3.2014.

Kuva 660. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Dokumentointikohta 24, havaintopiste 62.Kuvattuna kauempaa. Kuvaussuunta E. 11.3.2014.

Kuva 661. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen itäpuolella edelleen kävelyportin kohdalla. Alimmat kerrokset kaivettiin kerroskaivauksena. Taso 1, yhteys 10. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 662. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 2, yhteys11. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 663. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Lähikuva tasosta 2, yhteydestä 11.. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

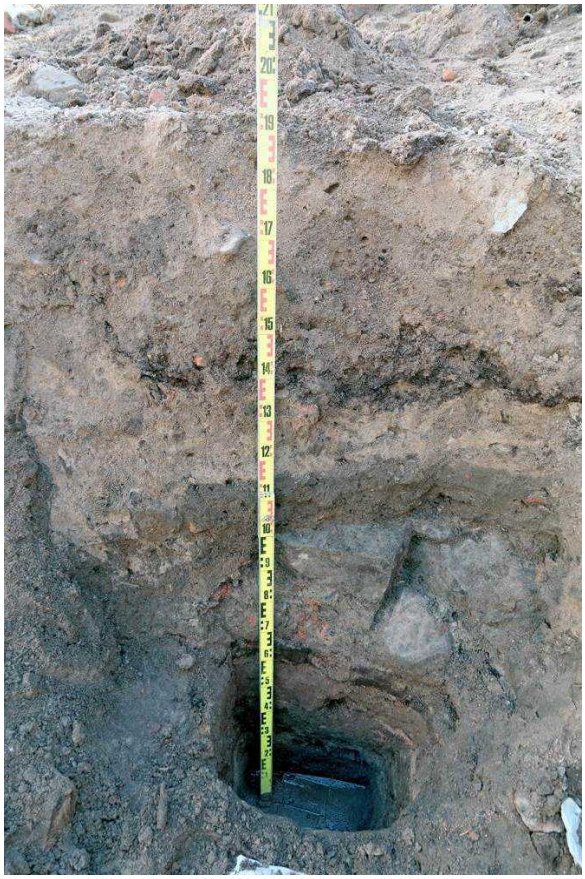
Kuva 664. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 3, yhteys 12 pinta. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 665. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Taso 4, yhteys 12 pohja. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 666. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 667. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Lähikuva. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.,

Kuva 668. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 63. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta E. 14.3.2014.

Kuva 669. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopiste sijaitsi heti havaintopisteen 63 koillispuolella. Havaintopisteessä oli isoja kiviä. Kuvaussuunta E. 21.3.2014.

Kuva 670. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Kuvaussuunta N. 21.3.2014,

Kuva 671. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopisteestä oli löytyi raha. Kuvaussuunta N. 21.3.2014.

Kuva 672. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Havaintopisteestä oli löytyi toinen raha. Kuvaussuunta N. 21.3.2014.

Kuva 673. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Kivikerroksen alta tuli esiin tumma tasainen kerros, joka laski kaakkoon. Kuvaussuunta N. 21.3.2014.

Kuva 674. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 64. Kohta kaivamisen lopettamisvaiheessa. Kuvaussuunta SE. 21.3.2014.

Kuva 675. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Kaivanto pihan keskiportin länsipuolella kun kaivot ja putket on asennettu ja turvapollarien perustukset laitettu kävelyporttiin saakka. Kuvaussuunta SE. 25.3.2014.

Kuva 676. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Havaintopiste sijaitsi pääportin länsipuolella kaivannon eteläprofiilissa. Kuvaussuunta E. 21.3.2014.

Kuva 677. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 21.3.2014.

Kuva 678. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta S. 21.3.2014.

Kuva 679. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Lähikuva. Kuvaussuunta S. 21.3.2014.

Kuva 680. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Lähikuva havaintopisteen alakerroksista koepiston kohdalla. Kuvaussuunta S. 21.3.2014.

Kuva 681. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65. Havaintopisteen länsipuolella sijainnutta profiilia, jossa näkyy uudemman kaivannon poikkileikkaus. Kuvaussuunta S. 21.3.2014.

Kuva 682. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 65:n eteläpuolella etupihan aidan reunassa oli vanhan tiilisen viemärikaivon eteläreunan jäännös turvapollareiden takana. Kuvaussuunta SSE. 31.3.2014.

Kuva 683. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Edellinen tilanne. Kuvassa on kaivon eteläseinää. Kuvaussuunta E. 31.3.2014.

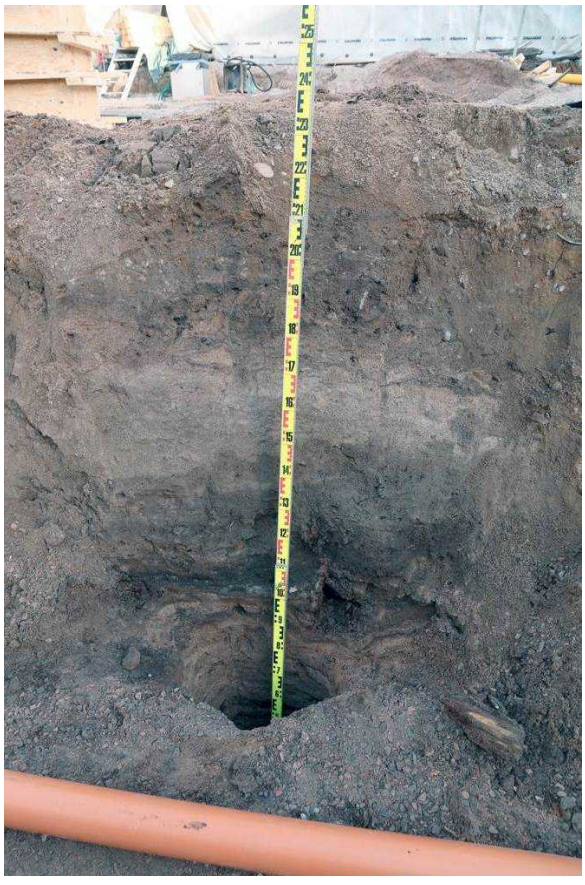
Kuva 684. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 66. Havaintopiste sijaitsi pääportin länsipuolella silloisen kaivannon itäpäässä. Kuvaussuunta E. 31.3.2014.

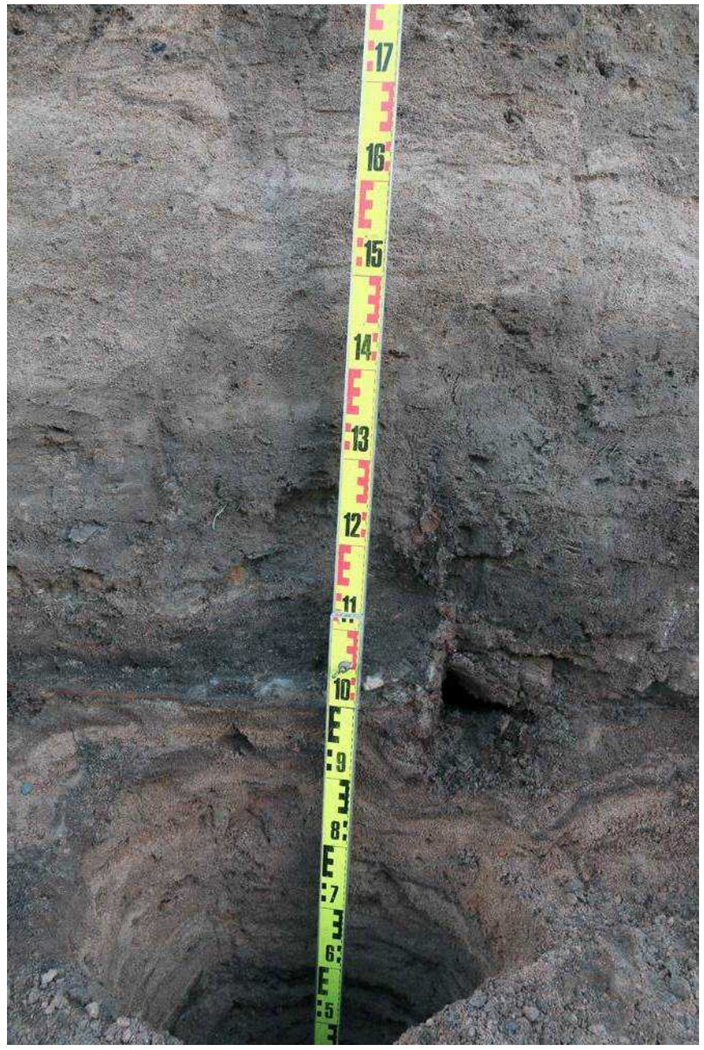
Kuva 685. Etupihan eteläreunan kaivanto pihan lounaisosassa. Havaintopiste 66. Kuvaussuunta E. 31.3.2014.

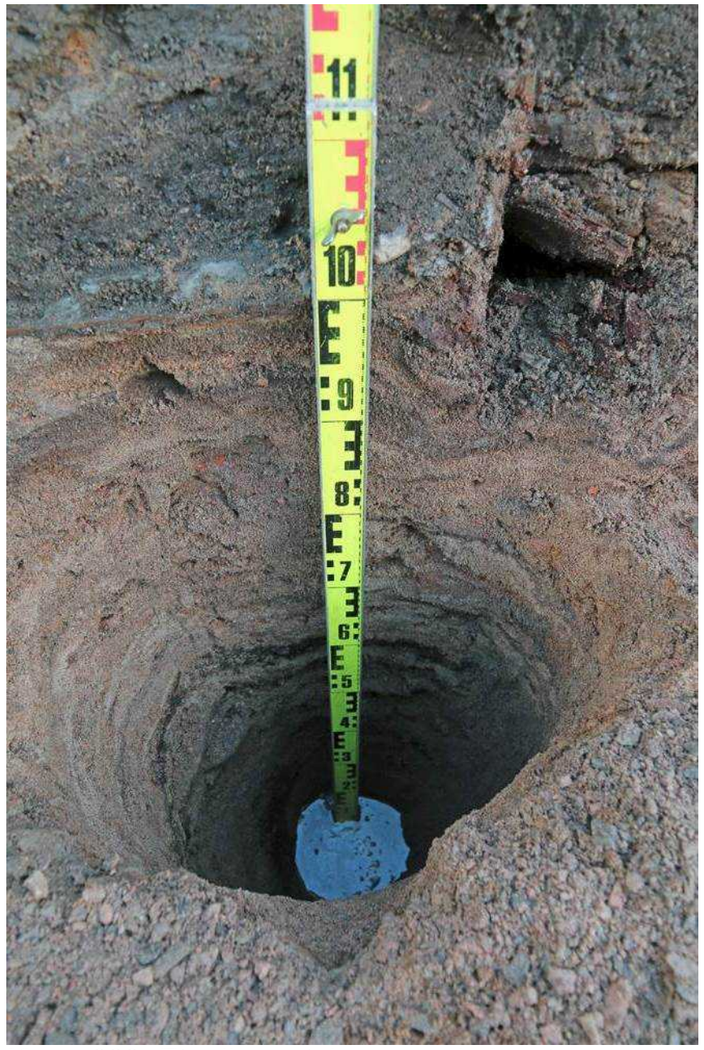
Kuva 686. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Pääportista hiukan pohjoiseen kaivettiin putkikaivanto, jonka Seinistä tehtiin havaintoja linnaa edeltävästä puurakenteesta, laiturista Kuvan etualalla on ollut pihan itäosan dokumentointikohta 22. Kuvaussuunta W. 2.4.2014.

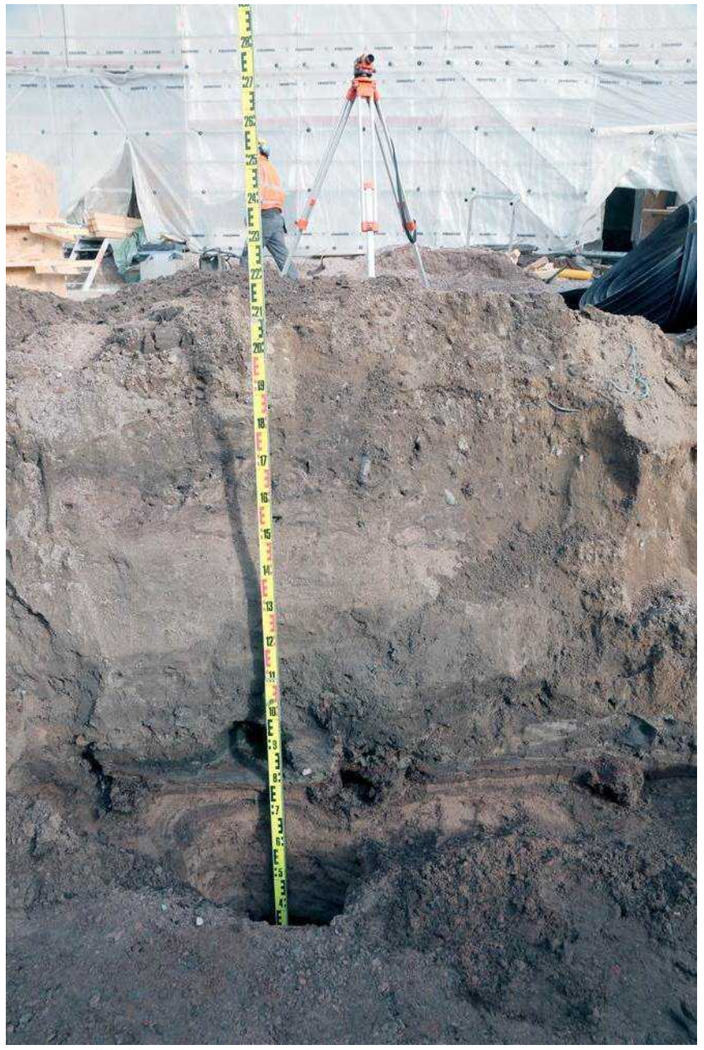
Kuva 687. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 688. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen yläosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 689. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen alaosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 690. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Havaintopisteen kohdalta kaivannon pohjatasolta otettiin esiin pohjoisseinästä puurakenne. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 691. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Edellinen tilanne. Alaosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 692. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen länsiosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 693. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen keskiosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 694. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Puurakenteen itäosa. Kuvaussuunta N. 2.4.2014.

Kuva 695. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Kaivannon eteläseinästä kaivannon pohjan tasolta saatiin esiin pieni katkelma samasta puurakenteesta kuin pohjoisprofiilista. Kuvaussuunta E. 2.4.2014.

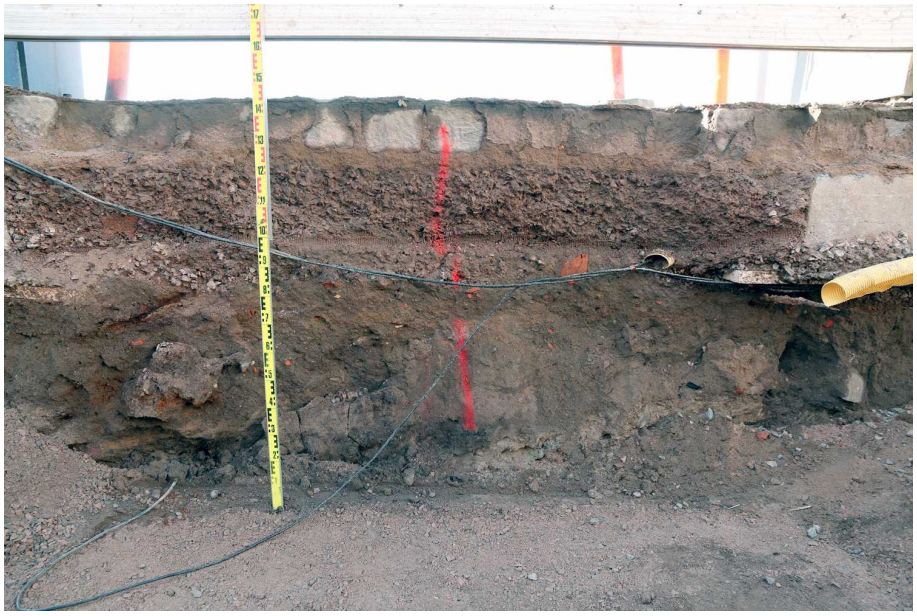
Kuva 696. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Havaintopiste 67. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta E. 2.4.2014.

Kuva 697. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Pääportin kohta ennen kaivamista. Etualan kaivannon eteläprofiilissa sijaitsi edellisen kuvan rakennejäännös. Kuvaussuunta S. 2.4.2014.

Kuva 698. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon pohja on sorastettu turvapollareiden perustuksia varten ja putki asennettu. Kuvaussuunta ESE. 8.4.2014.

Kuva 699. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 68. Havaintopiste sijaitsi kaivannon eteläseinässä. Kuvaussuunta S. 8.4.2014.

Kuva 700. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä. Kaivannon pohjan tasolta paljastui kiviä ja puuta. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 701. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Lähikuva puhdistetusta kohdasta. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 702. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Kohtaa on kaivettu enemmän esiin tasossa ja kohdalle on tehty koepisto. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 703. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. Kuvaussuunta NW. 8.4.2014.

Kuva 704. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakennetta on kaivettu lisää esiin. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 705. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NE. 8.4.2014.

Kuva 706. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen länsiosa. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 707. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen keskiosa. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 708. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25, havaintopiste 69. Rakenteen itäosa. Kuvaussuunta N. 8.4.2014.

Kuva 709. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Maakasasta löytynyt hirsi. 8.4.2014.

Kuva 710. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Maakasasta löytyneen hirren pään poikkileikkaus denronäytteen oton jälkeen. 8.4.2014.

Kuva 711. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kohdan rakentamiseen tuli muutos. Sorat on poistettu ja kohtaa kaivettu syvemmälle ilman arkeologin valvontaa. Puurakenteesta on poistettu hirsiä. Punaiset merkit ovat turvapollareiden paikkoja. Kuvaussuunta SE. 14.4.2014.

Kuva 712. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kohdan irtomaat on poistettu dokumentointia varten. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 713. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta E. 14.4.2014.

Kuva 714. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon eteläseinä. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 715. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Eteläprofiilin länsiosa, jossa näkyy poistettujen hirsien paikat. Itäprofiilissa näkyy yhden hirren pää. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 716. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Lähikuva poistettujen hirsien aukoista. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 717. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Eteläprofiilin keskellä pohjalla olleen hirren päällä oli sijainnut useampia hirsiä, jotka näkyivät eteläprofiilissa. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 718. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Pitkittäisiä N-S – suuntaisia lautoja edellisen kohdan yläpuolella eteläprofiilissa. Kuvaussuunta S. 14.4.2014.

Kuva 719. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellisen hirren länsipuolelle tehtiin koepisto. Kuvaussuunta SSW. 14.4.2014.

Kuva 720. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon koillisnurkasta putken alapuolelta saatiin esiin W-E -suuntainen lauta ja sen alta N-S -suuntaisen hirren jäännökset. Kyseessä on sama lauta ja hirsi kuin kuvassa 708. Kuvaussuunta NE. 14.4.2014.

Kuva 721. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta N. 14.4.2014.

Kuva 722. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon kaakkoisnurkka, jossa näkyy poistettujen hirsien paikkoja ja hirsien päitä. Kuvaussuunta SE. 14.4.2014.

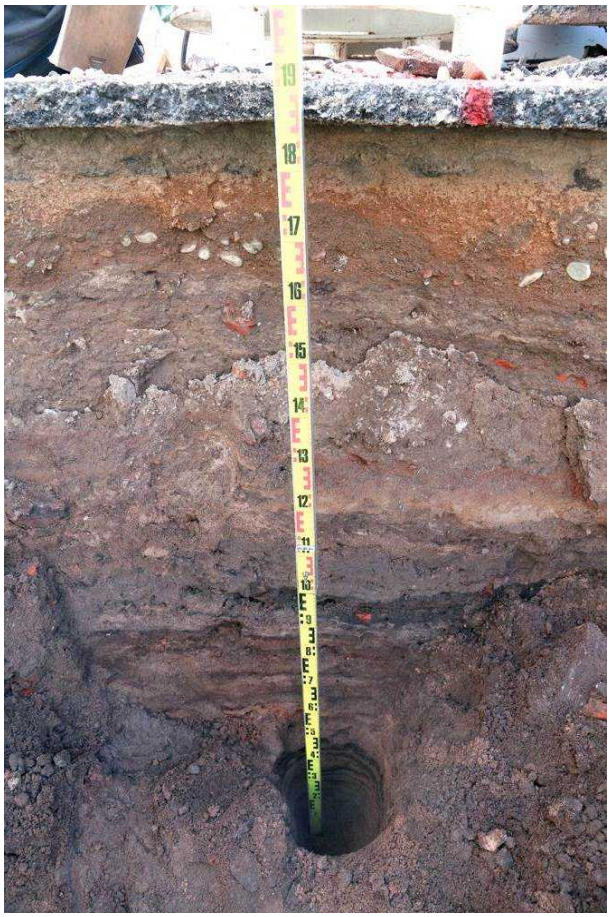
Kuva 723. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannosta irrotettuja katkaistuja pyöreitä hirsiä. 14.4.2014.

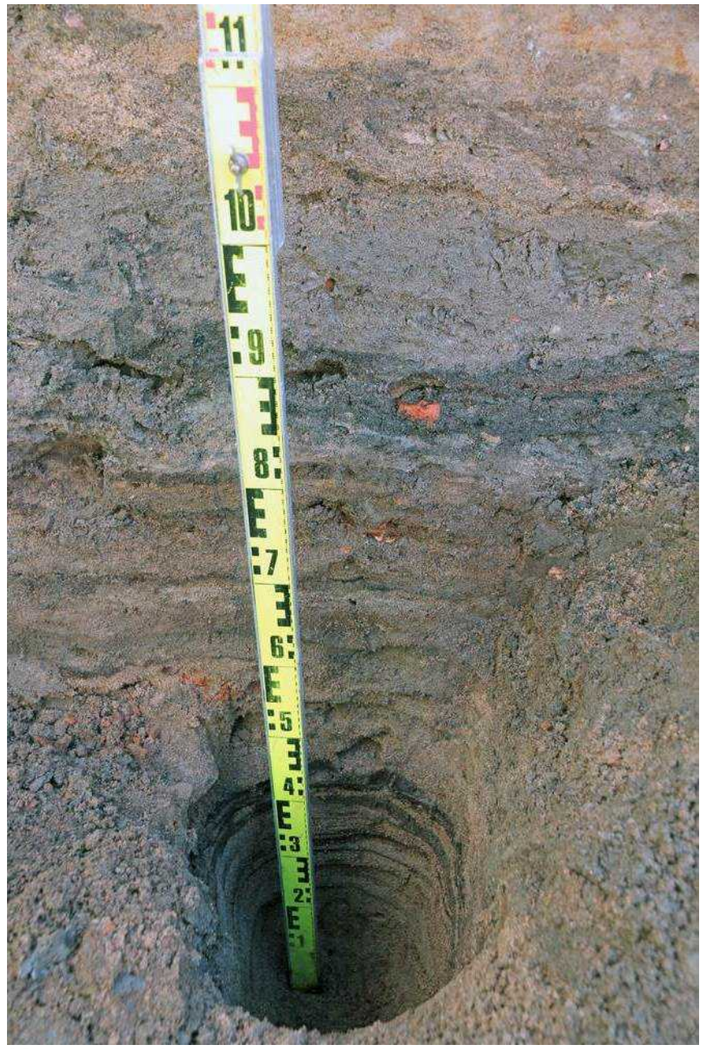
Kuva 724. Etupihan eteläreunan kaivanto pääportin edustalla. Dokumentointikohta 25. Kaivannon rakenteesta irrotettuja katkaistuja hirsiä. Poikkileikkaukset. 14.4.2014.

Kuva 725. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Havaintopiste sijaitsi kaivannon itäprofiilissa pääportaiden lounaispuolella. Kuvaussuunta NNE. 17.3.2014.

Kuva 726. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Kuvaussuunta E. 17.3.2014.

Kuva 727. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva keski- ja alaosista. Kuvaussuunta E. 17.3.2014.

Kuva 728. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva alaosasta. Kuvaussuunta E. 17.3.2014.

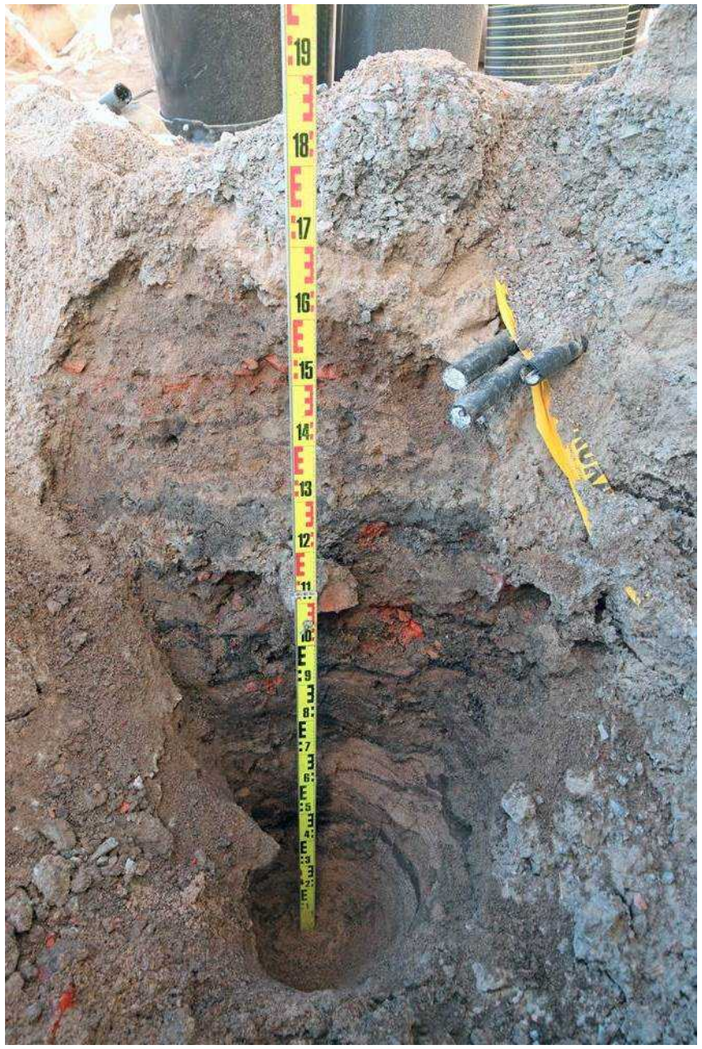
Kuva 729. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 70. Lähikuva alimmista kerroksista. Kuvaussuunta E. 17.3.2014.

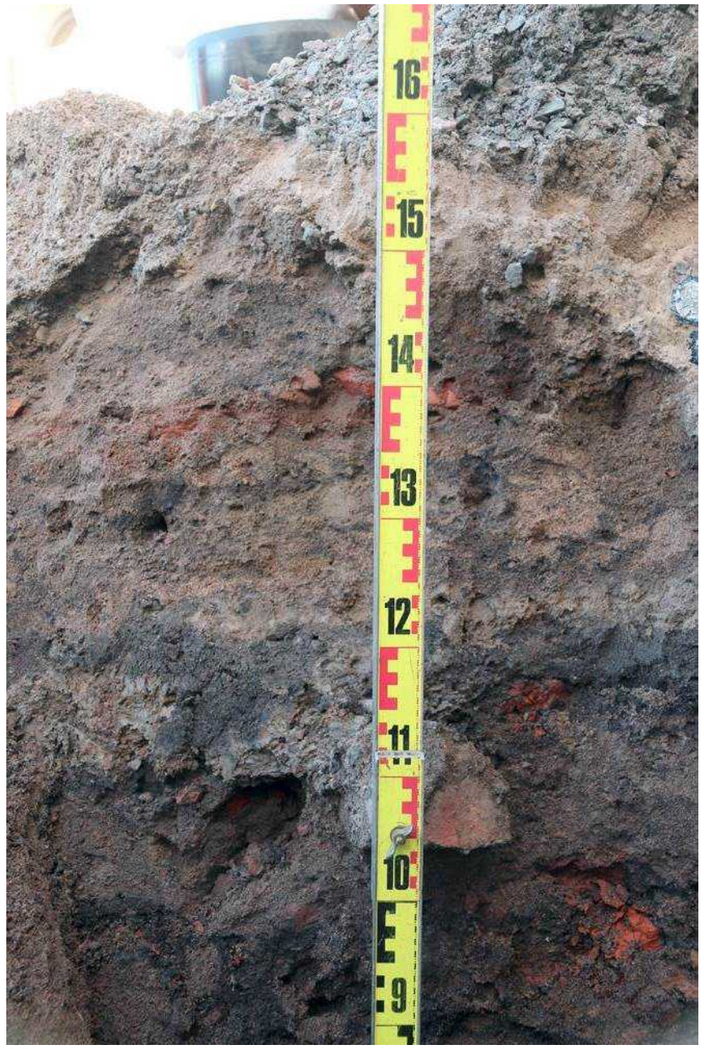
Kuva 730. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsiprofiilissa pääportaiden lounaispuolella. Kuvaussuunta N. 17.3.2014.

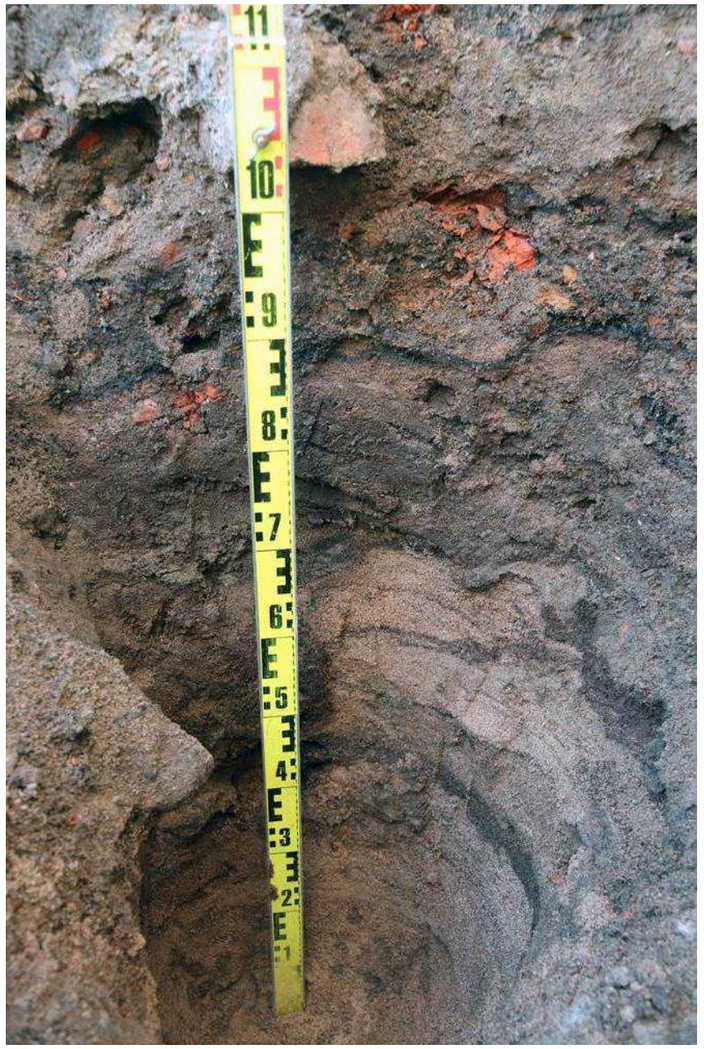
Kuva 731. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NNW. 17.3.2014.

Kuva 732. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 17.3.2014.

Kuva 733. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopisteen yläkerrokset. Kuvaussuunta W. 17.3.2014.

Kuva 734. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71. Havaintopisteen alakerrokset. Kuvaussuunta W. 17.3.2014.

Kuva 735. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Havaintopiste 71:n eteläpuolella oli iso kivi. Kuvaussuunta WNW. 17.3.2014.

Kuva 736. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Edellisen ison kiven länsipuolta. Kuvaussuunta NE. 17.3.2014.

Kuva 737. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Kaivantoa jatkettiin kapeana ja matala pihan eteläreunaan kaivantoon saakka. Kuvaussuunta NW. 24.3.2014.

Kuva 738. Linnan pääportaikon länsipuolinen kaivanto. Edellisen kaivannon eteläpää. Kuvaussuunta NE. 17.3.2014.

Kuva 739. Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsireunassa. Kuvaussuunta NW. 31.3.2014.

Kuva 740. Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Kuvaussuunta W. 31.3.2014.

Kuva 741. Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopisteen alakerrokset Kuvaussuunta W. 31.3.2014

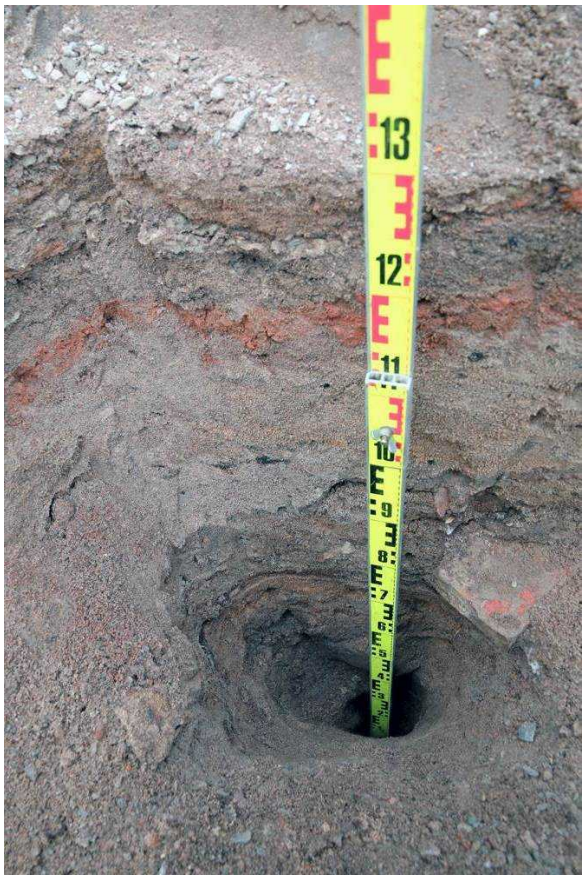

Kuva 742. Keskisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 72. Havaintopisteen alimmat kerrokset. Kuvaussuunta W. 31.3.2014.

.

Kuva 743. Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73. Havaintopiste sijaitsi kaivannon pohjoisseinässä. Kuvaussuunta S. 19.3.2014.

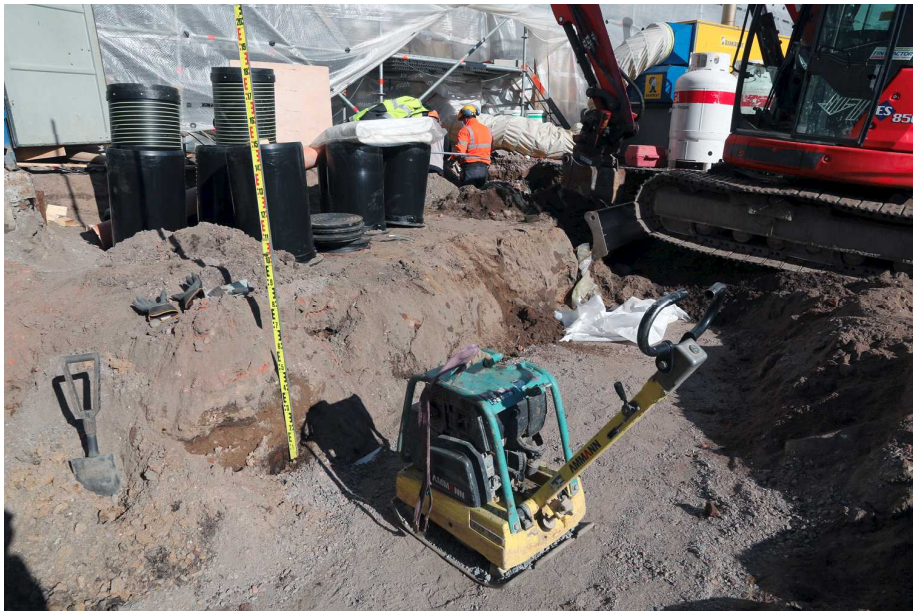
Kuva 744. Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73. Kuvaussuunta N. 19.3.2014.

Kuva 745. Läntisen kaapelikaivon kaivanto. Havaintopiste 73. Havaintopisteen alimmat kerrokset. Kuvaussuunta N. 19.3.2014.

Kuva 746. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kuvaussuunta ENE. 14.3.2014.

Kuva 747. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon länsipää. Kuvaussuunta NE. 14.3.2014

Kuva 748. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon länsipää. Lähikuva pohjoisprofiilista. Kuvaussuunta NE. 14.3.2014

Kuva 749. Etupihan luoteisosan lämminilmaputkikaivanto. Kaivannon keskiosa. Lähikuva pohjoisprofiilista. Kuvaussuunta NE. 14.3.2014

Kuva 750. Pääportaikon kaivanto. Portaikko on purettu. Kuvaussuunta W. 8.5.2013.

Kuva 751. Pääportaikon kaivanto. Portaikko on purettu. Kaivannossa näkyi runsaasti kaapeleita ja kaapelikaivoja. Kuvaussuunta SW. 8.5.2013.

Kuva 752. Pääportaikon kaivanto. Kaivanto on täynnä suihkupaalutuksen massaa. Kuvaussuunta ENE. 27.5.2013.

Kuva 753. Pääportaikon kaivanto. Portaikon edusta on kaivettu. Suihkupaalutusmassaa näkyy latan kohdalla. Havaintopiste 74 sijaitsee latan kohdalla. Kuvaussuunta NE. 19.3.2014.

Kuva 754. Pääportaikon kaivanto. Edellinen tilanne. Havaintopiste 75 sijaitsee latan kohdalla. Kuvaussuunta W. 19.3.2014.

Kuva 755. Pääportaikon kaivanto. Havaintopiste 74. Havaintopiste sijaitsi silloisen kaivannon länsipään pohjoisseinässä eli aikaisemman vaiheen eteläseinän kohdalla. Kuvaussuunta N. 19.3.2014.

Kuva 756. Pääportaikon kaivanto. Havaintopiste 75. Havaintopiste sijaitsi kaivannon länsipään eteläprofiilissa. Kuvaussuunta S. 19.3.2014.

Kuva 757. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Havaintopiste sijaitsi latan kohdalla pohjoisseinän kohdalla. Kuvaussuunta W. 30.4.2014.

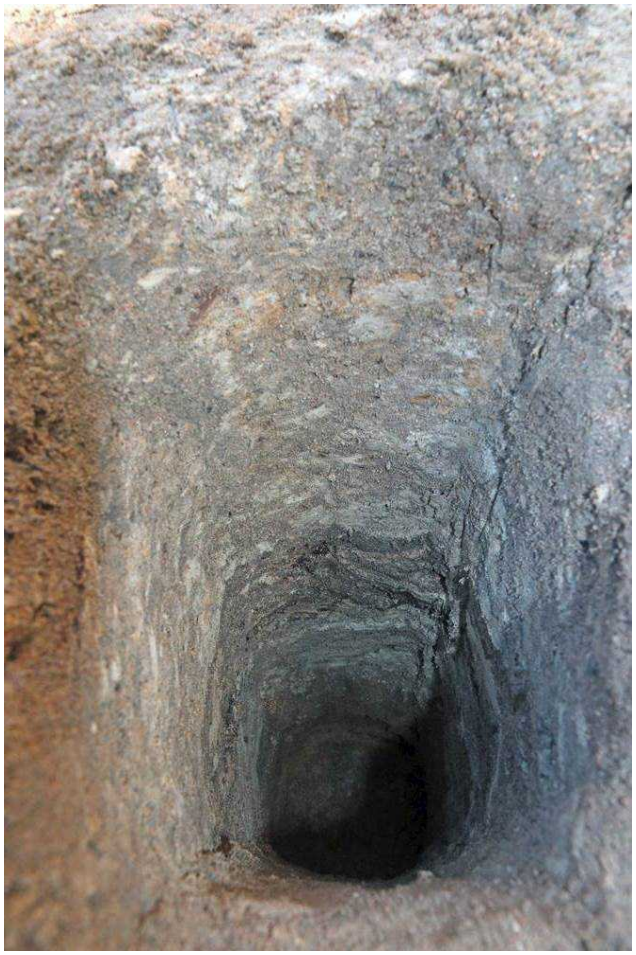
Kuva 758. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta W. 30.4.2014.

Kuva 759. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Edellinen tilanne. Latan vasemmalla puolella näkyy metalliputki, jonka kaivanto ulottui havaintopisteen kohdalle. Kuvaussuunta N. 30.4.2014.

Kuva 760. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 76. Koepisto. Kuvaussuunta NNW. 30.4.2014.

Kuva 761. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 77. Havaintopiste sijaitsi edellisen havaintopisteen eteläpuolella. Lähikuva koepiston kerroksista ilman lattaa. Kuvaussuunta W. 30.4.2014.

Kuva 762. Pääportaikon kaivanto. Kaivannon itäpää. Havaintopiste 77. Lähikuva koepiston kerroksista latan kanssa. Vanhoja kerroksia on ilmeisesti korkeudelle 060 saakka. Kuvaussuunta W. 30.4.2014.

Liite 5

POISTETUT LÖYDÖT

Presidentinlinna 2013-2014 Markku Heikkinen, poistetut löydöt 1-150

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
1	0007	KK	Rauta	Naula	Erikokoisia nauloja, joiden kannat ovat soikeita tai kulmikkaita. Varret ovat suorakaiteen muotoisia. Pituudet 80-170 mm.	4		120,5	Koekuoppa portaiden edessä. Vanha kerros.
2	1042	täyttömaa	Posliini	Astia	Pohjakylkipala ja kylkipala astiasta. Kylkipalassa ulkopinnalla koristelua, ainakin kasviaihetta. Väreinä vihreä, ruskea, punertava, sininen ja kulta. Pohjakylkipala koristelematon. Paksuhkoa posliinia. Pohjan halk. Noin 12-14 cm.	2	53x36x8	22,8	
3	1042, DK3 itäreuna	tiilinen täyttö	Rauta	Naula	Mutkille vääntynyt rautanaula, korrodoitunut. Varren poikkileikkaus suorakaide, kanta murtunut.	1	92x9x8	25,9	
4	1042, DK3 itäreuna	tiilinen täyttö	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	39x9	2,5	
5	1042, DK3 itäreuna	tiilinen täyttö	Posliini	Astia	Suureunapalat ja kylkipala eri astioista. Kookas pala kannen (halk. 20 cm) reunasta, reunaa kiertää kaksi kultaraitaa. Ulkopinnalla kukkakoristelua punaisella ja vihreällä. Samanväristä koristelua lautasen reunapalassa. Kolmas pala kulunut ja laastinen.	3	112x61x16	111,6	
6	1042, DK3 itäreuna	tiilinen täyttö	Punasavi	Astia	Kylkipala, jonka molemmilla pinnoilla vaalea saviliete sekä vihreää, ruskeaa ja punertavaa koristelua, raitoja mm. Pala kahdessa osassa.	1	38x33x4	9,9	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
7	1047-1050, HP17		Punasavi	Astia	Pohjapala (halk. 13 cm), pohja on tasainen. Ulkopinta lasitteeton. Sisäpinnalla kulunut vihertävä lyijylasitus. Siro kaareva pohjareuna.	1	120x61x10	75,0	Irtomaakasasta HP17:n vierestä.
8	1057, DK5	itäosa	Lasi	Pullolasi	Pohjakylki- ja kaulapaloja kirkkaista pulloista. Yksi pala kahdessa osassa. Pohja on soikea (47x35 mm) ja kyljessä näkyy etiketin 'kehys'. Kaulojen halk. Pyöreä (20-19 mm) ja suun reunassa lasinauhat (24-27 mm). Pienet ohutseinäiset pullot.	4	53x47x2	64,5	Itäisen tiilirakenteen päältä.
9	1057, DK5	itäosa	Lasi	Ikkunalasi	Palat kirkasta ikkunalasia. Lasin pintaan on takertunut laastia.	2	61x34x2	10,9	Itäisen tiilirakenteen päältä.
10	1061, DK6	N-laita	Lasi	Astia	Pullon tai karahvin kaulaosa kirkkaasta lasista. Suureuna taittuu ulospäin. Kaulassa on koristeena kaksi vaakakohovyötä, puolipallon muotoista ja kaulan pinnassa pystysuoria tasaisia pintoja, vyöhykkeitä. Lasin pinta ei siis ole kaareva vaan 'kulmikas'.	1	81x47x5/11	103,9	Tilan N-laita, kuoppa.
11	1061, HP19	Kiviperustuksen alta	Piiposliini	Astia	Suureunapala ja kylkipala valkoisella tinalasitetusta lautasesta, ei koristelua.	2	46x36x4	13,1	
12	1061, HP19	Pylvään täyttömaa	Punasavi	Kaakeli	Reunapala ja pala. Reunapalassa on mustaa maalauskoristelua. Toisessa palassa ei maalausta, mutta siinä on saattanut olla jokin kohokuvio, murtunut juuri tämän kohdalta.	2	86x46x9	84,9	
13	1061, HP20	Pylvään täyttömaa	Punasavi	Astia	Kylkipala mahd. kookkaasta padasta. Sisäpinnalla kulunut vaalea saviliete. Ulkopinnalla rihlausta ja tummia pilkkuja, ei lasitetta.	1	72x60x7	48,7	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
14	1061, DK6	irtolöytö	Fajanssi	Astia	Kylkipalat eri astioista. Molemmissa paloissa molemmin puolin valkoinen tinalasitus. Toisessa palassa sisäpinnalla sinistä maalauskoristelua. Saviaines kellertävänruskea.	2	30x18x7	6,2	Tilan keskeltä.
15	1061, DK6	irtolöytö	Punasavi	Astia	Kulhon kylkeä suureunasta pohjaan ja kylkipala toisesta astiasta. Kulhossa pystysuora suureuna, missä kaksi kapeaa uraa. Pohjassa leima 'AHL…'. Ahlberg? Molemmissa sisäpinnalla ruskea lyijylasitus, ulkopinnat lasitteettomat. Kulho halk. 28, kork. 7 cm.	2	120x135x12	267,1	
16	1061, DK6	irtolöytö	Punasavi	Kaakeli	Kulmapala levykaakelista. Etupuoli aavistuksen kupera. Takapinnalle takertunut laastia ja nokea.	1	110x105x46	242,3	
17	1061, DK6	irtolöytö	Lasi	Pullo	Suureunalapa vihreästä pullosta. Suureunan ympärille on pyöräytetty lasinauha vahvikkeeksi. Muoto epäsäännöllinen, suun halk. 35 mm.	1	14x35x7	10,6	
18	1062, DK7	täyttömaa	Rauta	Esine, naula	Kaksi koukkumaista esineen katkelmaa, toisessa kiinnitysnaula jäljellä. Kolme naulaa, nauloissa soikea tai suorakaide kanta. Varret suorakaiteen muotoiset. Esineisiin on takertunut hiekkaa, kiviä ja laastia. Korroosiota.	5	147x24x4 (kou	287,2	
19	1062, DK7	täyttömaa	Piiposliini	Astia	Suureunapala ja kylkipalat tinalasitetusta lautasesta. Ei koristelua.	3	45x23x3	18,3	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
20	1062, DK7	täyttömaa	Punasavi	Kaakeli	Reunapaloja levykaakeleista. Kolmessa palassa on etupinnalla valkoista tinalasitusta. Yksi lasitetuista paloista pinnaltaan aaltoileva, koristeellisempi. Pinnassa kaksi kapeaa koristeuraa ja kulmikas taite.	7	135x54x23	332,7	
21	1062, DK7	täyttömaa	Luu	Eläimen palamaton luu	Putkiluun katkelma, kulunut ja huonokuntoinen.	1		8,8	
22	1062, DK7	tiiliholvi	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta, jossa molemmilla pinnoilla väritön lyijylasitus.	1	52x25x5	12,7	
23	1062, DK7	tiiliholvi	Punasavi	Kaakeli	Kulmapala- ja reunapala levykaakelista. Reunapalassa etupinnalla lyijylasitusroiske. Paloihin takertunut laastia.	2	81x80xx9,5	113,7	
24	1062, DK7	tiiliholvi	Lasi	Pullo	Kaulapala aavistuksen vihertävästä pienestä pullosta. Litteässä kyljessä lukee 'GERMAN'. Suun halk. 21,5 mm. Pohja- ja kylkipala vihreästä sylinterinmuotoisesta pullosta. Pohja on paksu, pala kahdessa osassa, halk. 78 mm. Kylkipala kaareva.	3	43x78x10	234,2	
25	1062, DK7	tiiliholvi	Luu	Eläimen palamaton luu	Katkelma pienestä putkiluusta. Pinnassa näkyy käsittelyn jälkiä.	1		9,0	
26	1063	täyttömaa	Fajanssi/piipos liini	Astia/esine	Pohjapala tinalasitetusta lautasesta, ei koristelua. Pohja varsin tasainen. Toinen pala on pienestä sylinterimäisestä esineestä, jonka halk. 3-3,5 cm. Tämän kuppimaisen esineen pohja on tasainen. Molemmilla pinnoilla tinalasitus, saviaines vaalea.	2	83x72x3	61,6	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
27	1063	täyttömaa	Lasi	Pullo	Kaula-, pohja- ja kylkipaloja vihreistä ja ruskeista pulloista. Kolmessa kaulapalassa suureuna, jonka ympärillä lasinauha. Osa paloista irisoitunut. Kylkipalat kaarevia, usea pala sylinterin muotoisesta pullosta.	18	122x63x4/9	606,2	
28	1063	täyttömaa	Lasi	Ikkunalasi	Reunapaloja ja paloja kirkkaista ja aavistusen vihertävistä ikkunalaseista. Paksuudet 1-2 mm.	24	130x61x2	155,3	
29	1063	täyttömaa	Luu	Eläimen palamaton luu	Katkelma putkiluun pinnasta, huonokuntoinen.	1		11,2	
30	1068, DK8	täyttömaa	Rauta	Naula	Naula sekä esine tai naulan katkelma. Naulan kanta soikea ja varsi suorakaide. Toinen pitkänomainen varras on hyvin korrodoitunut.	2	73x11x5/4	19,3	
31	1068, DK8	täyttömaa	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	23x6	1,1	
32	1068, DK8	täyttömaa	Kivisavikeramiikka	Pullo	Kylkipala sylinterin muotoisesta kivisavikeraamisesta pullosta. Kylkeä ja kapenevaa kaulaosaa. Ulkopinnalla kaulaosassa ruskea liete sekä suolalasitus. Sisäpinnalla suolalasitus. Aines vaaleanharmaata ja kovaa. Seltteripullo?	1	110x80x9	121,8	
33	1068, DK8	täyttömaa	Fajanssi	Astia	Suureunapala ja kylkipala lautasesta. Molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus, sisäpinnalla sinisellä maalattua koristelua.	2	49x23x4	6,7	
34	1068, DK8	täyttömaa	Posliini	Astia	Suureunapala pienestä astiasta, ehkä kupista. Ei koristelua, mutta pintaan takertunut laastia. Halk. Alle 4 cm.	1	23x14x4	2,0	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
35	1068, DK8	täyttömaa	Punasavi	Astia	Suureunapala ja kylkipaloja eri astioista. Paloissa on väritöntä tai ruskeaa lyijylasitusta ainakin sisäpinnalla ja joissakin myös ulkoinnoilla. Yksi pala lasitettu ulkopinnalta, mutta sisäpinnalta ei.	5	79x44x5,5	38,5	
36	1068, DK8	täyttömaa	Fajanssi/Punasavi	Kaakeli	Kaksi reunapalaa, kulmapala ja pala kaakelia. Yksi reunapala punasavea, muut palat vaaleaa fajanssia ja paloissa on valkoista tinalasitusta. Yksi fajanssikaakeli hieman koristeellisempi pintakuvioinniltaan.	4	90x75x15	312,5	
37	1068, DK8	täyttömaa	Lasi	Pullo	Pohja-, kaula-, ja kylkipaloja vihreistä, ruskeista ja kirkkaista sylinterin muotoisista lasipulloista.	9	78x50x7	138,9	
38	1068, DK8	täyttömaa	Lasi	Ikkunalasi	Paloja eripaksuisista kirkkaista ikkunalaseista. Paksuudet 1-2 mm.	13	41x16x2	19,8	
39	1068, DK8	täyttömaa	Kivi	Pala	Hyvin litteä, ohut pala teräväreunaista kiveä, ilmeisesti piitä. Muoto lähenee suorakaidetta. Harmaa väriltään.	1	36x28x3,5	2,9	
40	1068, DK8	täyttömaa	Luu	Eläimen palamaton luu	Siron, kaarevan putkiluun katkelma.	1		2,6	
41	1068, DK8	täyttömaa	Kuona	Lasikuona	Yksi kookas ja kolme pientä palaa sinistä lasikuonaa. Palassa ikään kuin useita kerroksia sulanut päällekäin.	4		183,3	
42	1068, DK8	Kivirivin eteläpää, kellertävä maa	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	19x10	2,0	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
43	1068, DK8	Kivirivin eteläpää, kellertävä maa	Lasi/punasavi	Pullo?	Kaulaosa muodottomaksi, sameaksi ja karkeapintaiseksi sulaneesta esineestä. Ilmeisesti ollut keraaminen alunperin. Väri harmaa, pinnassa hiekkaa.	1	66x50x37	64,8	
44	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Metalli	Nuppineula	Pieni, lyhyt, tasakantainen nuppineula. Kannan halk. 1 mm. Moderni. Materiaali?	1	21x1x0,5	0,1	
45	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Rauta	Levyjä, varras	Levyn repaleita sekä yksi ohut varras/puikko. Osa levyistä on taitettu kaksinkerroin tai levyn reunaa on taitettu kaksinkerroin vajaan 2 cm leveydeltä. Paloihin on takertunut hiekkaa.	8	87x58x3/6	131,3	
46	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomat liitupiipun varren katkelmat.	2	38x7	3,7	
47	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Piiposliini	Astia	Kaareva horisontaali kahva, poikkileikkaus linssin muotoinen. Etupuolella reunoilla kaksi uraa. Kaksi kylkipalaa astiasta. Ulkopinnalla merimaisema-aihe koristelua, sisäpinnalla kasviaiheista koristelua punaisella värillä. Tinalasitus molemmilla puolilla.	3	53x22x10	18,0	
48	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Punasavi	Astia	Pohja ja kylkipaloja kolmesta eri astiasta. Yksi on sisäp. lyijylasitettu tasapohjainen matalareunainen lautanen. Toinen on sisäp. lyijylasitettu tasapohjainen vati. Lisäksi kaksi kylkipalaa molemm. Puolin vihertävällä lyijylasitetusta astiasta.	8	13x5x3,2.	193,1	Matalan lautasen halk. 14 cm, kork. 3,2 cm.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
49	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Lasi	Pullo/astia	Suureuna-, kaula- ja kylkipaloja ruskeista, vihreistä ja kirkkaasta lasipullosta ja astioista. Kylkipaloja myös ohutseinäisestä (1 mm) astiasta tai pullosta. Pullon kaulapalassa suureunassa lasinauha. Suun halk. 32 mm.	24	60x52x3	94,5	
50	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Lasi	Ikkunalasi	Runsaasti erikokoisia reunapaloja ja paloja kirkkaasta ja vihertävästä ikkunalasista. Paksuudet 1-2 mm. Irisoitumista ja paloihin takertunut laastia.	208	194x46x1	548,7	
51	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Luu	Eläimen palamaton luu	Erikokoisia luita ja luiden katkelmia eri eläimistä.	19		80,7	
52	0030, DK11	Länsilaita, portaiden juurelta	Luu	Kalan luu, suomu, ruoto	Palamattomia kalan ruotoja, suomuja ja luita.	25		0,2	
53	0030, DK11	HP24, nokinen hiekka	Lasi	Astia?	Suureunapala ja kylkipalat, jotka kuumuuden takia samentuneet, vääntyneet ja huokoiset. Kirkasta lasia, esine ohutseinäinen.	3	28x28x2	3,7	
54	0030, DK11	HP24, nokinen hiekka	Luu	Eläimen palanut luu	Lyhyet putkiluun katkelmat.	2		1,1	
55	0030, DK11	tilan keskiosa, tiilinen siltti	Rauta	Naula, varras	Huonokuntoisia naulojen (?) ja ohuiden vartaiden tai puikojen katkelmia. Esineisiin on takertunut hiekkaa ja laastia. Korroosiota.	7	94x5x3	24,0	
56	0030, DK11	tilan keskiosa, tiilinen siltti	Punasavi	Astia	Kylkipala astiasta. Sisäpinnalla ruskean sävyinen lyijylasitus, ulkopinta lasitteeton. Kukkaruukkutyyppinen.	1	47x43x5	13,0	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
57	0030, DK11	tilan keskiosa, tiilinen siltti	Lasi	Pullo, astia	Pohja-, kaula- ja kylkipaloja eri pulloista. Lasi vihreää tai kirkasta. Kaulapala on sirosta ohutseinäisestä pullosta. Pohjapalan halk. 10 cm. Paloihin takertunut laastia.	10	68x34x2,5	63,5	
58	0030, DK11	tilan keskiosa, tiilinen siltti	Lasi	Ikkunalasi	Palat kirkasta ikkunalasia. Paksuudet 1-3,5 mm. Ohut pala irisoitunut.	2	28x17x3,5	3,0	
59	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Rauta	Naula	Pienehkö taipunut taotun naulan varsi. Kanta lohjennut. Varren poikkileikkaus suorakaide 5x4 mm.	1	55x5x4	7,1	
60	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	46x8,5	4,1	
61	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Posliini	Astia	Suureunapala lautasesta, jonka sisäpinnalla suureunaa kiertää kolme kapeaa ympyräkeskistä koristeraitaa. Väri sininen. Myös reunan päällä sininen raita. Ulkopinta koristeeton.	1	38x32x2	6,6	
62	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Piiposliini	Astia	Kylkipala astiasta, mahdollisesti kupista (vrt. nro 47). Ulkopinnalla maisema-aiheista koristelua, sisäpinnalla tyyliteltyä kasviaiheista koristelua. Pala tummunut ja pinta karkea.	1	26x22x3,5	2,5	
63	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Fajanssi	Kaakeli	Reunapala levykaakelia. Tasaisella etupinnalla valkoinen tinalasitus, saviaines vaalea. Reunapala kaarevasta, U-muotiosesta, paksusta kaakelista, jossa etupinnalla valkoinen tinalasitus, saviaines kellertävä.	2	175x58x41	626,1	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
64	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Lasi	Astia, pullo	Pohja-, kaula- ja kylkipaloja vihreistä, ruskeista ja kirkkaista pulloista ja mahd. astioista. Pohjapalassa puntteliarpi, halk. 72 mm. Kaulan halk. 22 ja suun halk 27 mm. Kaulan ja kyljen rajalla selkeä taite. Kylkipalat kaarevia, eri paksuisia.	9	72x20x2	118,6	
65	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Lasi	Ikkunalasi	Paloja paksua kirkasta ikkunalasia sekä yksi ohuempi pala kirkasta lasia, paksuus 1 mm.	12	104x61x3,2	159,1	
66	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Luu	Eläimen palamaton luu	Yksi pieni siro putkiluu. Toinen on leukaluu pienestä eläimestä tai kalasta. Leukaluussa on kiinni pieniä naskalimaisia hampaita. Kolmas on pieni ohut luun katkelma.	3		1,5	
67	0030, DK11	Tilan keskiosa, tiilinen täyttömaa	Korkki	Pullon korkki	Litteä pyöreä pala luonnonkorkkia.	1	22x4,5	0,3	
68	0030, DK11	Savinen hiekka kivien väleissä	Rauta	Naula	Kookas naula. Kanta L-moutoinen eli kanta suorakulmaisesti taitettu toiselle sivulle. Pinnasta irronnut useita levymäisiä paloja. Kiviä ja laastia takertunut pintaan. Korroosiota.	1	153x25x10/8	105,7	
69	0030, DK11	Savinen hiekka kivien väleissä	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	28x7	1,6	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
70	0030, DK11	Savinen hiekka kivien väleissä	Lasi	Astia, pullo	Pohjapala ja kylkipaloja vihreistä ja ruskeista pulloista. Pohjapala voimakkaan kupera. Paloissa irisoitumista. Kirkkaassa kylkipalassa suorakulmainen taite, saattaa olla astiasta.	7	127x63x4,5	262,8	
71	0030, DK11	Savinen hiekka kivien väleissä	Lasi	Ikkunalasi	Paloja ohutta, kirkasta ikkunalasia. Paksuus 0,5-1 mm. Palat irisoituneet sameiksi.	6	40x28x1	5,4	
72	0030, DK11	Savinen hiekka kivien väleissä	Luu	Eläimen palamaton luu	Yksi pieni putkiluu sekä pienehkö selkänikama, jossa pitkä spinous process.	2		8,6	
73	0030, DK11	Laakakivien alta, savi ja hiekka	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	17x6,5	0,7	
74	0030, DK11	Laakakivien alta, savi ja hiekka	Piiposliini	Astia	Suureunapalat samasta lautasesta, halk. 12-13 cm. Sisäpinnalla tyyliteltyä kasviaiheista pallo- ja viivakoristelua sinisellä maalattuna. Suureunaa kiertää kapea ympyräkeskinen sininen raita. Molemmilla pinnoilla tinalasitus.	3	30x20x3,5	5,4	
75	0030, DK11	Laakakivien alta, savi ja hiekka	Lasi	Astia/pullo	Pieni kylkipala ohutseinäisestä astiasta tai pullosta. Pinta hieman irisoitunut, lasi kirkasta.	1	16x12x1,5	0,4	
76	0030, DK11	Laakakivien alta, savi ja hiekka	Lasi	Ikkunalasi	Paloja eripaksuisista ikkunalaseista. Kaksi irisoitunut täysin sameaksi. Yksi paloista kirkasta lasia. Paksuudet 1,5-3 mm.	3	51x26x3	7,4	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
77	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Rauta	Esine	Kiinnitysrauta. Litteä, suorakaiteen muotoinen, pitkänomainen esine, jonka keskellä on U-muotoine kaari. Esineen päissä vaikuttaa olleen kiinnitysreiät. Korroosiota, kiviä ja laastia takertunut esineeseen.	1	66x26x4	41,3	
78	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	26x8,5	2,3	
79	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Fajanssi	Astia	Kylkipala astiasta. Molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus. Sisäpinnalla sinisellä tehtyä maalauskoristelua. Saviaines ruskehtava.	1	19x14x3	0,8	
80	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Piiposliini	Astia	Kylkipala astiasta. Molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus. Sisäpinnalla sinisellä tehtyä tyyliteltyä kasviaiheista (palloja) maalauskoristelua (vrt. nro 74). Saviaines vaalea.	1	18x11x3	0,8	
81	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Punasavi	Astia/kukkaruukku	Kylkipala astiasta tai kukkaruukusta, kaareva. Molemmat pinnat lasittamattomia.	1	35x23x5	4,8	
82	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Punasavi	Kaakeli	Reunapalat ja pala levykaakelia. Kahdessa palassa on osittaiset kiinnitysreiät. Pinnat osin lohkeilleet. Kookkaimman palan pinnassa hieman laastia.	3	93x60x19	125,9	
83	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Lasi	Pullo/esine	Kylkipalat pulloista, paksumpi pala ruskeaa lasia ja ohuempi kirkasta. Jälkimmäinen saattaa olla astiasta. Kaarevia.	2	22x19x4	3,2	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
84	0030, DK11	Puiden yhteydestä savesta	Lasi	Ikkunalasi	Palat eripaksuisista ikkunalaseista. Paksua kirkasta lasia sekä ohuempaa aavistuksen vihreän sävyistä lasia. Paksuudet 1-3 mm.	3	36x30x1	8,2	
85	0030, DK11	Itäseinusta, perustuskivien vierustalta	Lasi	Pullo	Pohja-, kaula- ja kylkipaloja vihertävistä ja kirkkaista sylinterin muotoisista pulloista. Useassa on voimakkaan kupera pohja ja puntteliarpi. Kahdessa suureunapalassa lasinauha suun ympärillä. Ehjät pohjat halk. 61-77 mm.	17	117x77x3	1234,8	
86	0030, DK11	Itäseinusta, perustuskivien vierustalta	Lasi	Ikkunalasi	Paloja vihreän sävyisiä ja kirkkaita ikkunalaseja, erittäin runsaasti. Erikokoisia ja paksuudet 1-3 mm.	947	95x45x1	1127,2	
87	0030, DK11	Itäseinusta, perustuskivien vierustalta	Luu	Eläimen palamaton luu	Luun katkelma, mahdollisesti selkänikamasta.	1		8,5	
88	0030, HP28	8	Punasavi/saviti iviste	Astia/tiiviste	Litteähkö punaruskea pala, joka muistuttaa palanutta savea tai jonkinlaista tiivitettä. Saviaines punaruskea ja karkea.	1	19x16x5	1,4	Vanha kerros.
89	0030, DK11	Itäreuna, tumma orgaaninen maa	Rauta	Naula	Möykkymäiseksi korrodoitunut naulan varsi. Esineeseen on takertunut hiekkaa.	1	68x26x24	21,6	Vanha kerros.
90	0030, DK11	Tilan koilliskulman täyttömaa	Lasi	Astia/pullo	Kylkipala vihertävää ohuehkoa lasia, kaareva. Pullosta tai astiasta.	1	27x20x2	1,6	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
91	0030, DK11	Kaakkoisosa, oviaukon	Fajanssi	Astia	Pieni kylkipala astiasta. Molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus. Sisäpinnalla sinistä maalauskoristelua. Saviaines ruskehtava.	1	11x10x4	0,4	
92	0030, DK11	Kaakkoisosa, oviaukon	lasi	Astia	Kylkipala pullosta tai astiasta, lasi kirkasta ja ohutta. Voimakkaan kaareva.	1	23x10x2	0,8	
93	0030, DK11	Kaakkoisosa, oviaukon	lasi	Ikkunalasi	Palat kirkkaista ikkunalaseista. Paksuudet 0,5 ja 3,5 mm. Ohuempi hyvin irisoitunut.	2	45x19x3,5	5,2	
94	0030, DK11	Kaakkoisosa, oviaukon kohdalta,	Luu	Eläimen palamaton luu	Katkelmat eläinten luita.	2		6,3	
95	0030, DK11	Oviaukon kohdalta, hirren päältä	Majolika	Astia	Suureunapala lautasesta. Sisäpinnalla sinisellä maalattua koristelua, reunassa mm. ympyräkeskinen raita. Sisäpinnalla valkoinen tinalasitus, ulkopinnalla kellertävä lyijylasitus.	1	33x21x9	4,2	
96	0030, DK11	Oviaukon kohdalta, hirren päältä	Punasavi	Astia	Pohjakylkipala pienestä kupista. Pohja tasainen, kaareva pohjareuna. Molemmilla pinnoilla vihreänruskea lyijylasitus.	1	55x51x6	16,6	
97	0030, DK11	Tilan etelälaita, savinen hiekka	Rauta	Esine/esineen katkelma	Litteä suorakaiteen muotoinen hieman kaareva levy. Pahasti korrodoitunut ja palaan on takertunut runsaasti kiviä ja laastia yms.	1	160x35x9 (esin	368,3	Isojen kivien eteläpuolelta.
98	0030, DK11	Tilan etelälaita, savinen hiekka	Rauta	Naula	Huonokuntoinen taottu naula. Kanta soikea. Pintaan on takertunut runsaasti hiekkaa ja laastia/betonia.	1	134x22x9	43,0	Isojen kivien eteläpuolelta.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
99	0030, DK11	Tilan etelälaita, savinen hiekka	Lasi	Pullo/astia	Kaareva kylkipala vihertävästä lasipullosta (tai astiasta). Irisoitunut.	1	40x33x3	5,9	Isojen kivien eteläpuolelta.
100	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Rauta	Esine	Taottu pieni koukku. Toisessa päässä piikkimäinen osa puuhun kiinnitystä varten ja toisessa päässä koukku.	1	57x19x4	2,3	
101	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Lyijy	Puikko/esineen katkelma	Puikkomainen, poikkileikkaukseltaan pyöreä varras, murtunut molemmista päistä. Levenee toisessa päässä.	1	84x11/6	18,4	
102	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Fajanssi	Astia, kaakeli	Kylkipala astiasta, toisella pinnalla valkoinen tinalasitus ja sinisellä tehtyä maalauskoristelua, toinen pinta murtunut. Toinen pala on levykaakelia, jonka toisella pinnalla valkoinen tinalasitus, toinen lasitteeton.	2	61x49x7	26,7	
103	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Punasavi	Astia	Kylkipala mahdollisesti vadista. Sisäpinnalla vaalealla lietteellä tehtyjä ympyräkeskisiä raitoja ja lyijylasitus. Palassa pieni taite. Ulkopinta lasitteeton.	1	32x30x7	7,5	
104	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Lasi	Pullo	Kylkipaloja vihreästä pullosta, kaarevia.	4	57x39x3	16,3	
105	0030, DK11	Tilan etelälaita, hiekkainen savi	Luu	Eläimen palamaton luu	Pieni putkiluu.	1		2,0	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
106	0030, DK11	Tilan etelälaita, puhtaan hiekan pinnalta	Luu	Eläimen palamaton luu	Mustaksi tummunut luun katkelma.	1		1,6	Löytö on isojen kivien eteläpuolelta puhtaan maan pinnasta.
107	0030, DK11	Tilan etelälaita, megapaalun täyttömaa	Piiposliini	Astia	Lautasen suureunapala. Sisäpinnalla mustaa kukka- ja lehväaiheista koristelua ja valkoinen tinalasitus. Ulkopinnalla valkoinen tinalasitus. Vrt nro 47.	1	104x58x5	51,4	
108	0030, DK11	Tilan etelälaita, irtolöytö	Lasi	Pullo	Suu- kaula- ja kylkipala vihertävästä pullosta. Kaula lyhyt ja voimakkaan kaareva. Pullo mahdollisesti ollut litteä/soikea poikkileikkaukseltaan. Suun halk. 27 mm. Lasin paksuus 2 mm. Irisoitunut.	1	83x85x40	43,3	Työmiehiltä saatu, maakasasta.
109	Matala itäsiipi	tilan eteläosa irtomaa	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia.	4	37x8	7,3	
110	Matala itäsiipi	tilan eteläosa irtomaa	Kivisavikeramiikka	Astia	Kylkipala astiasta tai pullosta. Ulkopinnalla ruskea saviliete ja suolalasitus. Sisäpinnalla vaalea saviliete. Saviaines harmaata ja kovaa.	1	49x32x4,5	8,8	
111	Matala itäsiipi	tilan eteläosa irtomaa	Posliini	Astia	Pohjakylkipala pienestä kupista. Sisäpinnalla sinisellä maalattua tyyliteltyä kasviaihekoristelua. Kapea suorakulmainen pohjareuna, matala. Pohjan halk. Alle 4 cm.	1	25x23x3	3,8	
112	Matala itäsiipi	tilan eteläosa irtomaa	Lasi	Pullo	Kaareva kylkipala tai kaulapala pullosta. Pinta on irisoitunut täysin sameaksi.	1	36x24x3	4,1	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
113	Matala itäsiipi, HP36	8	Rauta	Naula	Vääntynyt taottu naula, johon takertunut runsaasti hiekkaa ja puuta. Toinen pala on katkelma naulan vartta, johon myös takertunut hiekkaa. Huonokuntoiset.	2	95x20x8	30,9	Vanha kerros.
114	Matala itäsiipi, koillisosa, itäprofiili	tumma sotkuinen maa	Rauta	Niitti	Niitin toinen kanta on pyöreä, toinen hieman kulmikas, halk. 26 mm. Niittiin on takertunut hiekkaa ja laastia tms.	1	75x26x9	60,5	Vanha kerros?
115	Matala itäsiipi, pohjoisosa	Irtolöytö	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	59x8	4,8	
116	Matala itäsiipi, pohjoisosa	Irtolöytö	Piiposliini	Astia	Suureunapala lautasesta. Molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus, koristelematon.	1	33x32x4	5,3	
117	Matala itäsiipi, pohjoisosa	Irtolöytö	Luu	Eläimen palamaton hammas	Eläimen hammas, osin lohjennut, litteä ja leveä.	1	30x28x10	5,0	
118	Matala itäsiipi, pohjoisosa	Irtolöytö	Luu	Eläimen palamaton luu	Pienehkön putkiluun katkelma.	1		4,4	
119	Matala itäsiipi, HP43	1	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	54x7	3,1	Uusi kerros.
120	Matala itäsiipi, HP43	1	Luu	Eläimen palamaton luu	Litteän luun katkelma.	1		2,9	Uusi kerros.
121	Matala itäsiipi, HP43	5	Rauta	Sarana	Saranan litteästä poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoisesta vartaasta se rullalle taivutettu pää. Sarana on katkennut reiän kohdalta. Pintaan takertunut runsaasti laastia ja hiekkaa.	1	87x35x9	262,9	Vanha kerros.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
122	Matala itäsiipi, HP43	5	Kivi	Kivi	Litteä, poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoinen pala harmaata kiilleliusketta. Muodoltaan myös suorakaidetta lähenevä. Mahdollisesti luonnollinen kivi.	1	113x58x18	168,8	Vanha kerros.
123	Etupiha, DK17	irtomaa	Punasavi	Vati	Suureunapala vadista. Sisäpinnalla kulunut boluskoristelu ja lyijylasitus. Ulkopinta lasitteeton. Halk. Noin 35 cm.	1	68x29x18	31,9	
124	Etupiha, DK17	irtomaa	Pii	Pala	Pii. Pieni ruskea ja harmaa piin pala.	2	27x12x11	5,0	
125	Etupiha, DK19	Prof. 2, yhteys 1	Rauta	Naula	Pienehkö taottu naula, jossa soikea kanta ja varsi suorakaide. Pintaan on takertunut hiekkaa.	1	60x16x6/5	6,6	
126	Etupiha, DK19	eteläosa, karkea hiekka	Rauta	Naula	Nauloja, joiden pintaan on takertunut runsaasti hiekkaa ja laastia. Pituudet 70-109 mm.	5	109x17x11	116,5	Vanha kerros.
127	Etupiha, DK19	Kuopan vanha irtomaa	Kivi	Kivi	Soikea hyvin säännöllisen muotoinen kivi, joka toiselta puoleltaan tasainen. Poikkileikkaus siis litteä puolipallo. Pinta varsin sileä, muttei kuitenkaan hioutunut sliipatuksi. Hyvin vaaleanharmaata hienojakoista kiveä. Saattaa olla aivan luonnollinen.	1	58x47x17	63,2	Vanha kerros.
128	HP57	6	Rauta	Naula	Naula, jonka pintaan takertunut runsaasti hiekkaa. Kanta ollut ehkä soikea.	1	85x18x9	19,2	Vanha kerros.
129	DK22	11,12	Tuohi	Tuohisuikale	Tuohensuikaleita, ilmeisesti koivusta. Ei säännöllisen muotoisia, eri kokoisia.	usea	245x45x3	21,4	Vanha kerros.
130	DK22	11,12	Puu	Teelmä?	Pitkänomainen jossain määrin veistelty puunpala. Toinen reuna litteämpi 'puusta karkeasti veistetty puukko'. Ei vaikuta esineeltä kuitenkaan.	1	197x30x8/3	12,9	Vanha kerros.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
131	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	31x8	2,8	Pihan länsipuolen kuorinnan yhteydessä.
132	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Kivisavikeramiikka	Astia	Kylkipala kivisavikeraamisesta astiasta tai pullosta. Keskiharmaa väriltään. Ulkopinnalla palanut (kuplilla) suolalasitus. Saviaines kova ja harmaa.	1	32x30x4,5	4,4	
133	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Fajanssi	Lautanen, astia	Suureuna- ,pohja-, pohjakylki-, korva- ja kylkipaloja eri astioista, mm. lautasesta. Kaikissa paloissa molemminpuolinen vaalea tinalasitus. Suureunapala lautasesta, lierissä vihreää ja keltaista kukkakoristelua. Horisontaalissa korvassa sinisiä viivoja.	6	53x45x4	27,9	
134	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Fajanssi	Kaakeli	Kylkipala fajanssisesta levykaakelista. Etupinnalla valkoinen tinalasitus. Saviaines ruskehtava.	1	67x57x12	43,9	
135	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Punasavi	Astia, vati	Suureunapaloja ja kylkipala eri astioista. Kahdessa suureunapalassa vaalea liete: toisessa scraffito-pilkkuja. Toisessa scraffito-viivoja, myös ulkop. liete ja vihreitä lasiteviivoja. Muissa paloissa sisäp. lyijylasitus, ulkop. ei lasitusta/lohjennut.	4	55x34x8	44,1	
136	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Punasavi	Kaakeli	Reunapala levykaakelista, jossa etupinnalla jäänteitä vaaleasta lasitteesta. Tausta enimmäkseen lohjennut.	1	85x40x11,5	40,1	
137	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Lasi	Astia/pullo	Kaksi vihreää kaarevaa kylkipalaa astiasta tai pullosta. Kolmas pala on sulanut muodottomaksi ja himmeäksi.	3	33x24x1,5	7,2	
138	Etupiha, länsiosa	Pinnan sek. Krs	Luu	Eläimen	Eläimen palamattomat hampaat, kookkaat. Toinen kolmijuurinen.	2	52x25x20	39,2	

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
139	DK24	5	Rauta	Naula	Taottu naula ja naulan varren katkelma. Kanta on melko pyöreä ja varsi suorakaide. Nauloihin on takertunut hiekkaa. Korroosiota.	2	100x17x5/7	26,0	Vanha kerros.
140	DK24	6	Rauta	Naula	Taottuja pienehköjä nauloja. Kannat pyöreät tai soikeat, varret suorakaiteen muotoiset. Nauloihin on takertunut hiekkaa. Korroosiota.	4	70x13x6/8	46,9	Vanha kerros.
141	DK24	7	Rauta	Naula, varras	Taottu pieni naula, jonka kanta on soikea, varsi suorakaiteen muotoinen. Mitat: 75x13x7/4,5. Toinen rauta on esineen katkelma? Pitkänomainen varras, poikkileikkaukseltaan neliömäinen, hieman kaareva/taipunut.	2	68x8x7,5	29,5	Vanha kerros.
142	DK24	7	Rauta	Esine?	Pitkänomainen möykky, joka koostuu lähinnä hiekasta ja korrosiosta. Möykyn sisällä on ehkä naula tms ja siihen on takertunut laastia, vanha nuppineula, ikkunalasin pala, hiekkaa.	1	90x28x27	45,4	Vanha kerros.
143	DK24	8	Rauta	Naula	Taottuja nauloja ja naulan varsia. Kannat soikeat, varret suorakaiteen muotoiset. Kaksi möykkyyntynyttä korrodoitunutta naulaa tai varrasta ja yksi litteämpi V-muotoinen vartaan katkelma. Hiekkaa pinnassa. Korroosiota.	8	109x17x7/9	147,5	Vanha kerros.
144	DK24	8	Orgaaninen	Tuohi	Koivun tuohen suikaleita, revittyjä ja hiekkaisia. Erikokoisia ja käppyräisiä. Eivät ole esineestä tms.			68,5	Vanha kerros.
145	DK24	9	Rauta	Naula	Pieni huonokuntoinen taottu naula, johon on takertunut hiekkaa ja laastia. Kanta soikea ja varsi suorakaiteen muotoinen.	1	70x12x5	8,7	Vanha kerros. Alin kivinen harmaa karkea hiekka.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
146	HP65	12	Rauta	Naula	Taottu naula, johon takertunut runsaasti hiekka, tiiltä ja laastia. Varsi suorakaiteen muotoinen 5x7 mm. Korroosiota.	1	Pituus 140	103,1	Vanha kerros.
147	DK25	vaalea tiilinen hiekka	Rauta	Saranan osa?	Litteä suorakaiteen muotoinen levy, lähellä toista päätä törröttää naulan tynkä. Tähän päähän takertunut hiekkaa ja laastia. Levyn poikkileikkaus myös suorakaide. Saranan osa? Kiinnitysrauta tms.	1	105x25x4	96,9	Vanha kerros? Löytö on saatu vaaleasta tiiltä sisältävästä kerroksesta puiden tasosta.
148	HP76	5	Piiposliini	Astia	Kylkipala astiasta, ehkä lautasesta, jossa molemmilla pinnoilla valkoinen tinalasitus. Kaareva.	1	24x14x4	1,8	
149	HP76	5	Punasavi	Astia	Pohjakylkipala vadista. Pohja tasainen, lasitteeton. Enimmäkseen lohjenneella sisäpinnalla jäänteitä vaaleasta lietteestä ja kuluneesta lasitteesta.	1	72x50x9	25,2	
150	HP76	5	Kuona	Lasikuona	Pala sinistä lasikuonaa.	1	21x18x7	2,9	

Presidentinlinna 2013-14 2014, Markku Heikkinen

Poistetut löydöt kuvaliite, kuvannut H. Hämäläinen

Nro 1

Nro 2

Nro 2

Nro 3

Nro 4

Nro 5

Nro 5

Nro 6

Nro 7

Nro 8

Nro 8

Nro 9

Nro 10

Nro 11

Nro 12

Nro 13

Nro 14

Nro 15

Nro 15

Nro 16

Nro 17

Nro 18

Nro 19

Nro 20

Nro 21

Nro 22

Nro 23

Nro 23

Nro 24

Nro 25

Nro 26

Nro 27

Nro 27

Nro 28

Nro 29

Nro 30

Nro 31

Nro 32

Nro 33

Nro 33

Nro 34

Nro 35

Nro 35

Nro 36

Nro 36

Nro 37

Nro 37

Nro 38

Nro 39

Nro 40

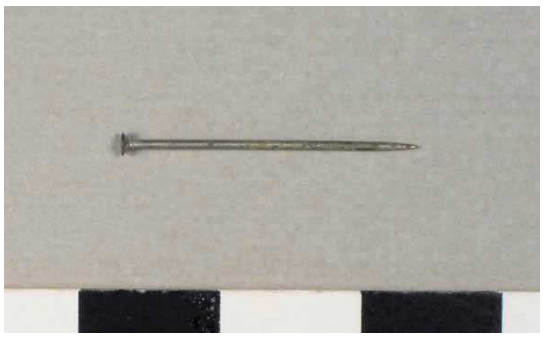
Nro 41

Nro 42

Nro 43

Nro 44

Nro 45

Nro 46

Nro 47

Nro 48

Nro 48

Nro 49

Nro 50

Nro 51

Nro 52

Nro 53

Nro 54

Nro 55

Nro 56

Nro 57

Nro 58

Nro 59

Nro 60

Nro 61

Nro 62

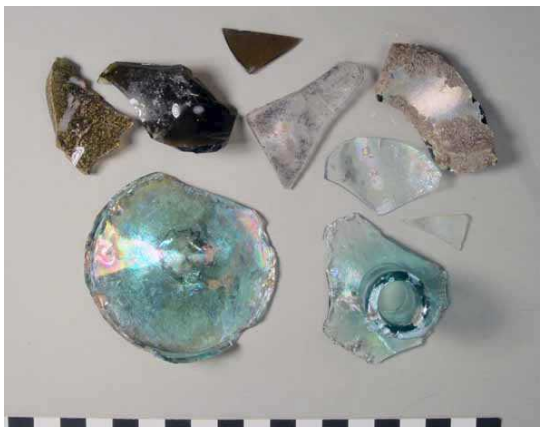
Nro 62

Nro 63

Nro 63

Nro 64

Nro 65

Nro 66

Nro 67

Nro 68

Nro 69

Nro 70

Nro 70

Nro 71

Nro 72

Nro 72

Nro 73

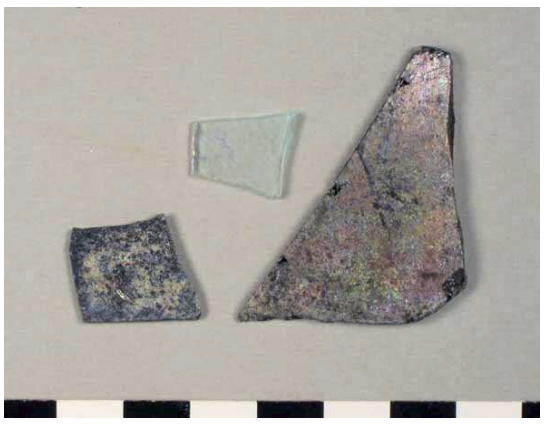
Nro 74

Nro 74

Nro 75

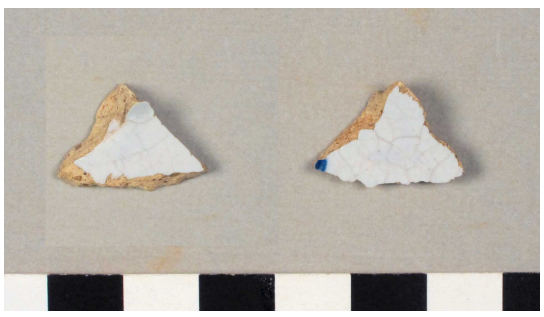
Nro 76

Nro 77

Nro 78

Nro 79

Nro 80

Nro 81

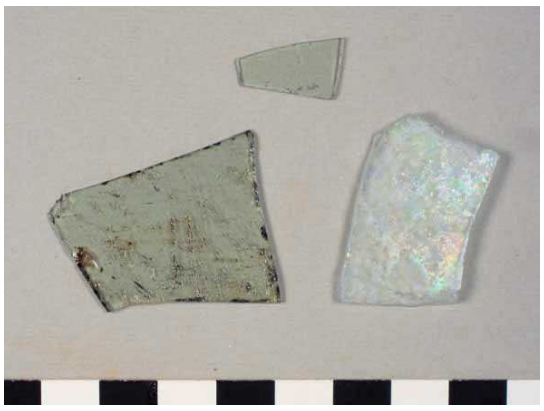
Nro 82

Nro 82

Nro 83

Nro 84

Nro 85

Nro 86

Nro 87

Nro 88

Nro 89

Nro 90

Nro 91

Nro 92

Nro 93

Nro 94

Nro 95

Nro 96

Nro 97

Nro 98

Nro 99

Nro 100

Nro 101

Nro 102

Nro 103

Nro 104

Nro 105

Nro 106

Nro 107

Nro 108

Nro 108

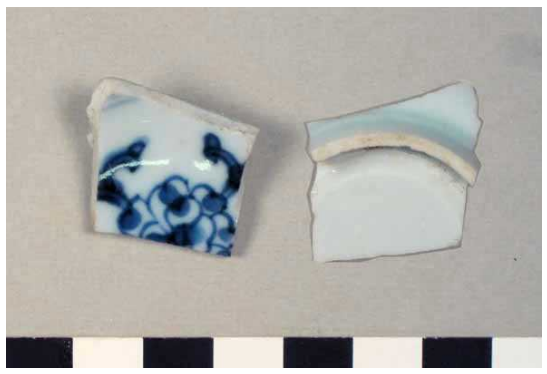
Nro 109

Nro 110

Nro 110

Nro 111

Nro 112

Nro 113

Nro 114

Nro 115

Nro 116

Nro 117

Nro 118

Nro 119

Nro 120

Nro 121

Nro 122

Nro 123

Nro 124

Nro 125

Nro 126

Nro 127

Nro 128

Nro 129

Nro 130

Nro 131

Nro 132

Nro 133

Nro 133

Nro 134

Nro 135

Nro 135

Nro 136

Nro 137

Nro 138

Nro 138

Nro 139

Nro 140

Nro 141

Nro 142

Nro 143

Nro 144

Nro 145

Nro 146

Nro 147

Nro 148

Nro 149

Nro 149

Nro 150

Liite 6

Teija Alanko: Presidentinlinnan makrofossiilitutkimukset

HELSINKI
PRESIDENTINLINNAN MAKROFOSSIILITUTKIMUKSET

Presidentinlinna 2013-14

TUTKIMUSRAPORTTI 2016

Teija Alanko
Luonnontieteellinen keskusmuseo
LUOMUS
Kasvitieteen yksikkö
Helsingin yliopisto

JOHDANTO 3

MATERIAALI JA MENETELMÄT 4

Maanäytteet 4
Maanäytteiden käsittely 4

MAKROFOSSIILIANALYYSIN TULOKSET 5

TULOSTEN TARKASTELU 8

Hyötykasvit 9
Yhteenvetona hyötykasveista 11

Kulttuuririkkaruohot ja kulttuurinseuralaiset 12
Niitty- ja ketokasvit 13
Kosteikko- ja rantakasvit 14
Puut ja metsäkasvit 15
Yhteenvetona koko aineistosta 15

Muut jäänteet 15

Tulokset maanäytteittäin 16

Havaintopiste 58: MN 1 16

Dokumentointikohta 21: MN 2-7 17
MN 7 17
MN 6 19
MN 5 19
MN 4 20
MN 3 20
MN 2 21

LOPUKSI 21

Lähteet ja kirjallisuus 22

Kannen kuva: Ruokaporkkana (*Daucus carota*) maanäytteestä MN 6 (kuva Teija Alanko).

JOHDANTO

Presidentinlinna sijaitsee Vironniemen Helsingin asemakaava-alueella, jonne kaupunki siirrettiin Vantaanjoen suusta vuonna 1640. Vanhin säilynyt tarkka kaupunkimittaus Helsingistä on kartta vuodelta 1696/1707 (Lars Forssell/Niels Avander), johon on piirretty tontit ja tonttinumerot ja siihen liittyy vuoteen 1707 ajoittuva tonttiluettelo, josta selviävät tonttien omistajat. Tässä tutkittu alue kuului Helsingin silloisesta neljästä korttelista eli kaupunginosasta Kalastajamäkeen. Kaupungissa oli tuolloin 284 asuintonttia, joista muutama oli viljelyskäytössä. Asukkaita oli 1300–1700. Myöhemmin 1700-luvulla kaupunginosien rajat ja nimet muuttuivat ja Helsinki jaettiin Pohjoiseen, Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen kortteliin, jotka yhtyivät päätorilla kuten aiemminkin. Tutkimusalueen ja sen ympäristön kortteli- ja tonttirakenne pysyi periaatteessa melko samanlaisena vuoden 1696/1707 kartan tilanteesta 1800-luvun alun asemakaavamuutokseen saakka.

Heikkisen (2016) kaivauskertomuksen (ja sen viitteiden) mukaan tässä tutkitulla alueella Presidentinlinnan etupihan pohjoisosan keski- ja itäosassa oli 1600-luvulla Kalastajamäen korttelissa meren eli Kaupunginlahden (nykyinen Eteläsatama) äärellä ja itä-länsi-suuntaisen Merikadun itäpään eteläpuolella tontti nro 133 (pienempi kahdesta samannumeroisesta). Vuoden 1707 tonttiluettelon mukaan tontista nro 133 omisti todennäköisesti Merikadun pohjoispuolella sijaitsevan isomman osan kauppias Sigfrid Bertillsson ja pienemmän eteläpuolisen osan Eskill Stadztienares (kaupunginpalvelija). Alueen edessä rannassa on aittoja. Isovihan jälkeen vuonna 1725 tulli- ja verokirjuri Jürgen (Georg) Erhard hankki kauppias Carl Burgmanilta jo ennen sotaa omistamansa itäisen kaupunginosa tontin nro 11 (vanha Kalastajanmäen kortteli, nro 133) (jota sodan jälkeen oli asuttanut manttaalikomissaari Magnus Forsten), sekä Eteläisen Rantakadun (ent. Merikatu) toisella puolella olevan tontin nro 18 (myös vanhaa tonttia nro 133), jolla sijaitsi kalastukseen ja kauppatavaroiden varastona käytettäviä ranta-aittoja. Myös tontti nro 12 (entinen tontti nro 134) joutui Erhardin omistukseen, ja kolmesta tontista (11, 12 ja 18) käytettiin yhteisnimitystä ”Erhardske gården”. Vuonna 1728 tonttien omistus oli siirtynyt Jürgenin pojalle, tullin ylitarkastaja Henrik Johan Erhardille (k. 1778). Vuonna 1735 mainitaan ”Erhardtin laituri” vakinaisena kauppatavaroiden lastauspaikkana. Matalan lahden takia laituri soveltui todennäköisesti vain pienemmille aluksille. Pakkahuoneena käytettiin aivan laiturin luona olevaa aittaa. Erhardien asuinrakennukset sijaitsivat ilmeisesti tontilla nro 11. Pihalla oli kivikellari, jonka päällä oli aitta, sekä sauna, navetta ja rehuvarasto. Länsipuolella olevaa tonttia nro 12 käytettiin ryytimaana. Kruunu lunasti ”Erhardske gårdenin” vuonna 1759. Pää- ja ulkorakennus olivat kuninkaallisen tykistön ja tullilaitoksen käytössä. Vuonna 1766 ”Erhardske gården” siirtyi linnoitusvirastolle. Tosin tonttien omistaja- ja asukastiedoissa on ristiriitaisuuksia. Ns. Geten kartassa vuodelta 1763 mainitaan tontit nro 11 ja 18 edelleen Erhardin omistamaksi ja tontilla nro 12 oli hänen puutarhansa. Vastaavia tietoja on 1770-luvun alusta. Ehkä tullin virkamies, ylitarkastaja Erhard asui vuokralla entisillä tonteillaan. Vuosina 1772-1773 ”Erhardske gårdenin” rakennusta asutti kapteeni Birman. Vuonna 1775 mainitaan ”Gamla Erhardske Gården”, joka oli tullikamarin käytössä. Vuonna 1800 kruunun omistamalla tontilla nro 11 olevaa taloa asutti varikonhoitaja Palm. Viereistä linnoitukselle kuuluvaa tonttia nro 12 asutti vuonna 1790 tullinhoitaja Thuning. Vuonna 1800 tontti nro 12 oli siirtynyt tontilla edelleen asuvan, everstiluutnantiksi ylenneen David Adam Gyllenbögelin vävylle majuri Jägerskiöldille. Tontilla oli puutarha, kuten jo Erhardien aikana. (Heikkinen 2016)

Presidentinlinna peruskorjattiin vuosina 2013-2014. Jo aiemmin Museovirasto suoritti arkeologisen kaivauksen linnan sisäpihalla (Vuoristo 2013), minkä yhteydessä otetuista maanäytteistä tehtiin makrofossiilitutkimukset (Lempiäinen-Avci 2013). Nämä kaivaukset olivat jatkoa Museoviraston vuoden 1997 kaivauksille, joiden yhteydessä oli myös tehty makrofossiilitutkimuksia (Lempiäinen 1997/2005;

Niukkanen 1997, 1998). Näissä aiemmissa tutkimuksissa löytyi 1810-luvulla rakennuttua linnaa vanhempia 1600-1700-lukujen rakennusten ja kivettyjen pihojen jäännöksiä ja vanhoja kulttuurikerroksia sekä sisäpihan länsi- että itäosassa, sekä runsaasti esineistöä ja kohtalaisen runsaasti makrofossiilisia kasvijäänteitä. Museoviraston kaivausten jälkeen Helsingin kaupunginmuseo jatkoi rakennuksen vanhoissa kellareissa ja muissa tiloissa, sekä etupihalla arkeologista valvontaa (pääasiassa 3.4.2013 - 30.4.2014). Valvojana oli Markku Heikkinen ja toisena tutkijana Heini Hämäläinen. Etupihan alueelta kahdesta eri kohdasta otetuista maanäytteistä tehtiin allekirjoittaneen toimesta makrofossiilitutkimukset. Vuoden 1696/1707 kartan mukaan Presidentinlinnan etupihan kaakkoispuolisko oli tuolloin vielä vesialuetta. Rantaviiva meni SWW-NEE –suunnassa linnan läntisen matalan siiven eteläpäästä itäisen matalan siiven pohjoispäähän. Tilanne pysyi melko samana 1800-luvun alkuun saakka; rantaviiva siirtyi itäisen matalan siiven kohdalla hiukan etelämmäksi. Vesialueella oli vuoden 1707 kartan perusteella runsaasti kalastajien ja kauppiaiden laitureita ja ranta-aittoja. Linnan etupihalle kaivettujen kaivantojen yläkerrokset olivat etupäässä linnan rakentamisen aikaisia pihan kohottamisen täyttömaita, mutta myös merentäyttömaita. Pihan eteläosassa oli ennen linnan rakentamista 1800-luvun alussa tehtyä meren täyttämistä ja alimpana oli eri syvyyksillä nykypihan pinnasta vanhoja kerroksia ja puhdasta hiekkaa ja savea. Pihan etelälaidalta tuli esiin pieni katkelma vanhasta hirsilaiturista. (Heikkinen 2016)

MATERIAALI JA MENETELMÄT

Maanäytteet

Seitsemän noin 1-2 litran kokoista maanäytettä (MN 1 – MN 7) otettiin kaivauskohteelta 8.-9.1.2014 Helsingin kaupunginmuseon tutkijoiden Heini Hämäläisen ja Markku Heikkisen toimesta. Näytteet ovat Presidentinlinnan etupihalta, MN 1 on havaintopisteestä 58 ja muut näytteet dokumentointikohdasta 21. Näytteiden yhteydet on esitetty makrofossiilitulostaulukossa ja maannokset on kuvattu tulosten tarkastelun yhteydessä. Näytteet oli pakattu minigrip-pusseihin ja ne säilytettiin jääkaapissa.

Maanäytteiden käsittely

Maanäytteet käsiteltiin allekirjoittaneen toimesta Luonnontieteellisen keskusmuseon kasvitieteen yksikössä Helsingin yliopistolla. Näytteet kellutettiin ja pestiin 10 litran muoviämpärissä hanavedellä. Näytteitä huuhdeltiin juoksevalla hanavedellä useita kertoja, jotta kaikki orgaaninen aines erottui hiekan ja muun jäljelle jäävän maa-aineksen seasta nousten pintaan. Ämpäriin jäljelle jäävää maata tutkittiin myös silmämääräisesti ja käsin suurempien jäänteiden ja löytöjen havaitsemiseksi. Orgaaninen aines seulottiin 0.025 mm seulalle, huuhdeltiin seulalla ja kerättiin petrimaljalle. Materiaali tutkittiin stereomikroskoopin alla (Leica WILD MZ8, suurennos 10x21B ja 1.25 (0.63-5.0)). Kaikki makrofossiiliset kasvijäänteet poimittiin, määritettiin ja laskettiin. Myös muu huomionarvoinen materiaali (muut jäänteet ja löydöt) poimittiin, määritettiin tai nimettiin, laskettiin tai arvioitiin ja kirjattiin ylös. Löydetyt hiiltyneet makrofossiilit ja muu materiaali kuivattiin ja säilytetään kuivana, hiiltymättömät makrofossiilit säilytetään 50%-etanoliliuoksessa. Maanäytteistä poimitut ja kirjatut arkeologiset löydöt toimitettiin Helsingin kaupunginmuseolle.

Makrofossiilien määrityksessä käytettiin tarvittaessa apuna määrityskirjallisuutta (kuten Cappers et al. 2006) ja Luonnontieteellisen keskusmuseon Kasvimuseon siementen vertailukokoelmaa. Joitakin määrityksiä on varmistanut Mia Lempiäinen-Avci tai Terttu Lempiäinen. Joistakin makrofossiileista allekirjoittanut otti

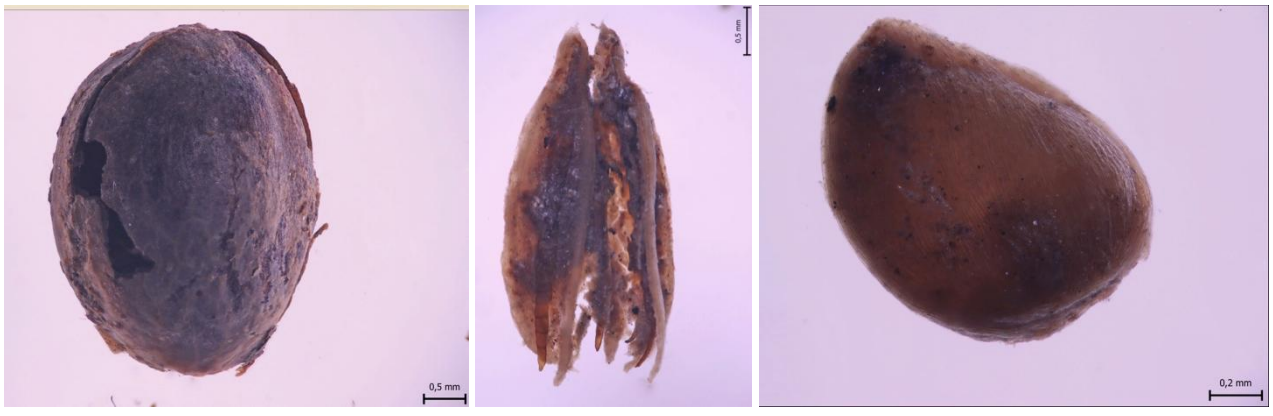
valokuvia mikroskooppiin kytketyllä järjestelmäkameralla ja kerroskuvausohjelmalla Turun yliopiston Eläinmuseossa Riikka Elon ja Mia Lempiäinen-Avcin ohjeistuksella.

MAKROFOSSIILIANALYYSIN TULOKSET

Presidentinlinnan etupihalta otetuista seitsemästä maanäytteestä löytyi hyvin runsas makrofossiiliaineisto, yhteensä 13 444 kasvijäännettä 103 eri taksonista, joista 56 määritettiin varmoina lajitasolle (taulukko 1). Suurin osa aineistosta oli hiiltymättömiä kasvijäänteitä, joskin joitakin hiiltyneitäkin siemeniä löytyi (taulukon lajilistassa erikseen, merkitty * :llä). Makrofossiilit olivat lähinnä siemeniä; esimerkiksi hiiltymättömät kuusenneulaset rekisteröitiin, mutta niitä ei laskettu. Maanäytteiden keskimääräinen siementiheys oli runsas, koko aineistossa (noin 10 litraa maata) keskimäärin 1344 siementä/litra. Jos jätetään pois laskuista näytteet MN 2 (yht. 3 siementä) ja MN 3 (0 siementä), muun aineiston (noin 7 litraa maata) keskimääräinen siementiheys nousee 1920 siemeneen/litra.

Muutamasta hyvin runsaslukuisesta taksonista (*Chenopodium album*, *Carex* sp. 2-kylk., *Juncus* sp. ja *Urtica urens*) laskettiin joissakin maanäytteissä todelliset löytyneiden makrofossiilien arvot vain osanäytteiden osalta ja näin saadut luvut kerrottiin, jotta saatiin koko näytteen laskennallinen todennäköinen summa; tulosten informaatioarvo kyseisten taksonien kohdalla ei olisi kasvanut, vaikka absoluuttinen määrä olisi laskettu (katso taulukko 1; esim. jauhosavikasta, *Chenopodium album*, laskettiin MN 1:stä osanäytteestä 1/2 yhteensä 703 kpl, joka kerrottiin 2:lla).

Lievä epävarmuus lajimäärityksen suhteen siementen kuluneisuuden vuoksi on ilmoitettu taulukossa cf.-merkinnällä suku- ja lajinimien välissä, hieman suurempi epävarmuus cf.:llä sukunimen edessä (cf. engl. confer eli vrt.; muistuttaen lähinnä; lajin tunnistus ei ole täysin varma). Osa siemenistä oli huonokuntoisuutensa tai rikkinäisyytensä vuoksi (osasta oli jäljellä vain paloja tai siementen sisäosia) tai muutoin vaikeasti tunnistettavia varmasti ja ne jäivät määrittämättä (indet. eli indeterminate, yhteensä 304 kpl koko aineistossa). Kuitenkin näistä ainakin osa on hyvin todennäköisesti samoja lajeja kuin määritetytkin taksonit.

Kuva 1. Hamppu (*Cannabis sativa*) näytteessä MN 1 (tämä ja kaikki seuraavat kuvat Teija Alanko).
Kuva 2. Ruokaporkkana (*Daucus carota*) näytteessä MN 6. Kuva 3. Viikuna (*Ficus carica*) näytteessä MN 7.

Taulukko 1. Presidentinlinnan (2013-14) etupihan makrofossiiliset kasvijäänteet (2016).

Presidentinlinnan (2013-14) etupihan makrofossiiliset kasvijäänteet									
Teija Alanko 2016									
Maanäyte		**MN 1**	**MN 2**	**MN 3**	**MN 4**	**MN 5**	**MN 6**	**MN 7**	**YHT.**
Näytteen tilavuus litroina		1	n. 1.5	n. 1.5	n. 2	n. 1.5	1	n. 1.5	n. 10
Alue		Etupiha	Etupiha	Etupiha	Etupiha	Etupiha	Etupiha	Etupiha	
Havaintopiste/Dokumentointikohta		HP58	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	
Yhteys		yhteys 8	yhteys 5	yhteys 6	yhteys 8	yhteys 8	yhteys 9	yhteys 10	
						alaosa			
Hyötykasvit									
Atriplex hortensis	tarhamaltsa #	1						2	3
Brassica cf. nigra	mustasinappi #					4			4
Brassica cf. rapa	nauris #					1		1	2
Cerealia/*Hordeum* vulgare*	viljat/ohra #	1							1
Cannabis sativa	hamppu (#)	1							1
cf. *Cichorium intybus* var. *foliosum*	salaattisikuri #							3	3
Daucus carota (ssp. *sativus*)	ruokaporkkana #	2				3	1		6
Empetrum nigrum	variksenmarja #				2	1		5	8
Ficus carica	viikuna #	4			17	9	1	29	60
Fragaria vesca	ahomansikka #	42			90	109	2	120	363
Hyoscyamus niger	hullukaali	2			1	10		1	14
Juniperus communis	kataja #				2			3	5
Juniperus communis *	kataja #							1	1
Juniperus communis neulanen	kataja						5	9	14
Linum usitatissimum	kuitu(/öljy)pellava(#)							1	1
Linum usitatissimum *	kuitu(/öljy)pellava(#)							1	1
Malva sylvestris	kiiltomalva #	5						2	7
Papaver somniferum	oopiumunikko	6							6
Pastinaca sativa	palsternakka #	1							1
cf. *Petroselinum crispum*	persilja #					2			2
Portulaca oleracea (ssp. *sativa*)	vihannesportulakka #	8				2		1	11
Prunus domestica ssp. *insititia*	kriikuna #				1				1
Rubus idaeus	vadelma #	27			26	43	6	12	114
Vaccinium myrtillus	mustikka #	1				9	9	16	35
Vaccinium cf. *oxycoccos*	karpalo #					1		1	2
Vaccinium cf. *vitis-idaea*	puolukka #							1	1
*Vitis vinifera**	viinirypäle #						1		1
Kulttuuririkkaruohot/-seuralaiset									
Alchemilla sp.	poimulehdet	23			13	8	1	25	70
Ajuga cf. *genevensis*	hammasakankaali				1				1
Anthemis cf. *cotula*	haisusauramo							2	2
Apiaceae	sarjakukkaiskasvit	1							1
Arabis glabra	pölkkyruoho #				4	47	2	2	55
cf. *Arenaria serpyllifolia*	mäkiarho				1				1
Asteraceae	asterikasvit	2			7			1	10
Carduus cf. *crispus*	kyläkarhiainen #					1		1	2
Centaurea cyanus	ruiskaunokki	1				1	2	7	11
Centaurea cf. *jacea*	ahdekaunokki						1		1
Centaurea sp.	kaunokit						1	5	6
Centaurea sp. *	kaunokit							1	1
Cerastium sp.	härkit						1	9	10
Chenopodium album (1)	jauhosavikka #	1406			93	115	12	74	1700
Chenopodium sp./*glaucum*/*rubrum*	savikat/sini-/punas.#	83	1		17	25	3	21	150
Chrysanthemum segetum	keltasuvikakkara							2	2
Cirsium cf. *oleraceum*	keltaohdake #						1		1
Cirsium vulgare	piikkiohdake #					7	1	2	10
Fallopia convolvulus	kiertotatar	2				6	1	6	15
Fumaria officinalis	peltoemäkki					1			1
Galeopsis cf. *speciosa*	kirjopillike	1			1			4	6
Lamiaceae	huulikukkaiskasvit				1	1			2
Lamium purpureum	punapeippi #	6				35	1	1	43
Lapsana communis	linnunkaali #	4			1	1		1	7
Leontodon autumnalis	syysmaitiainen				2				2
*Leontodon autumnalis**	syysmaitiainen							1	1
Leucanthemum vulgare	ahopäivänkakkara #	2			1			4	7
Lychnis flos-cuculi	käenkukka	1			4	1		4	10
Persicaria lapathifolia	ukontatar	7			2	3	1	26	39
Plantago major	piharatamo #							2	2
Polygonum aviculare	pihatatar				6	15	29	42	92
Potentilla anserina	ketohanhikki #	2			2	1			5
Potentilla sp.	hanhikit					1	1		2
Prunella vulgaris	niittyhumala #				1			19	20
Ranunculus acris	niittyleinikki							8	8

Maanäyte		**MN 1**	**MN 2**	**MN 3**	**MN 4**	**MN 5**	**MN 6**	**MN 7**	**YHT.**
Havaintopiste/Dokumentointikohta		HP58	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	
Yhteys		yhteys 8	yhteys 5	yhteys 6	yhteys 8	yhteys 8 alaosa	yhteys 9	yhteys 10	
Kulttuuririkkaruohot/-seuralaiset									
Ranunculus acris/repens	niitty-/rönsyleinikki	2			1	5	2	26	36
Ranunculus repens	rönsyleinikki	78			31	7	4	68	188
Rumex cf. *acetosa*	niittysuolaheinä #	1					4	2	7
Rumex acetosella	ahosuolaheinä #	18			16	12	2	64	112
Rumex crispus	poimuhierakka #							1	1
cf. *Rumex patientia*	pinaattihierakka #							1	1
Rumex sp.	hierakat	5			1	2	2	2	12
Scleranthus annuus hedelmä+kehä	viherjäsenruoho	43				3	1	1	48
Silene sp.	kohokit	5				1		2	8
Solanum nigrum	mustakoiso	3				2		1	6
Spergula arvensis	peltohatikka #					1		32	33
Stellaria holostea *	kevättähtimö							1	1
Stellaria media	pihatähtimö #	506			9	30	10	34	589
Taraxacum sp.	voikukat #	6			1				7
Thlaspi arvense	peltotaskuruoho #						1		1
Trifolium sp.	apilat							2	2
Urtica dioica	nokkonen #	21			25	5	4	37	92
Urtica urens (5)	rautanokkonen #	30			42	1000	53	99	1224
Viola sp.	orvokit	3			3			9	15
Niitty- ja ketokasvit									
Dianthus deltoides	ketoneilikka						1		1
Festuca sp.	nadat				29				29
Luzula cf. *multiflora*	nurmipiippo	23			126	29	5	61	244
Myosotis sp.	lemmikit				1			1	2
Poa sp.	nurmikat	4			7		4	21	36
Poaceae	heinäkasvit	3			21	14	34	90	162
Poaceae*	heinäkasvit							1	1
Stellaria graminea	heinätähtimö	8			2	4	1	8	23
Kosteikko- ja rantakasvit									
Alisma plantago-aquatica	ratamosarpio #	1			3				4
Carex nigra -tyyppi (4)	jokapaikansara	53			3	20	13	394	483
Carex ovalis	jänönsara	5			2			16	23
Carex sp. 2-kylkinen (2)	sarat	536			331	318	106	1440	2731
Carex sp. 2-kylkinen*	sarat	4			1	2		6	13
Carex sp. 3-kylkinen	sarat	106			161	48	11	152	478
Carex sp. pullakko	sarat	51			66	17	20	8	162
Eleocharis palustris	rantaluikka	117			41	25	9	175	367
*Eleocharis palustris**	rantaluikka	1						1	2
Juncus sp. (3)	vihvilät	1038			376	166	33	1206	2819
Persicaria hydropiper	katkeratatar #	1					1	12	14
Persicaria hydropiper *	katkeratatar #							1	1
Potamogeton sp.	vidat						1	1	2
Ranunculus cf. *sceleratus*	konnanleinikki	4			1			1	6
Scirpus sylvaticus	korpikaisla #	11			106	6		20	143
Sphagnum sp. oksia	rahkasammal					1	1	16	18
Solanum dulcamara	punakoiso	1						1	2
Puut ja metsäkasvit									
Betula sp.	koivut #					2	1		3
Betula sp. tuohta; ei laskettu	koivut					1	1	1	3
cf. *Malus* sp.	omena #					1			1
Melampyrum pratense	kangasmaitikka	4						1	5
cf. *Moehringia trinervia*	lehtoarho				1		2		3
Picea abies neulanen *	kuusi	2			1	1			4
Picea abies neulasia; ei laskettu (6)	kuusi #	1				1	1	1	4
P. abies/Pinus sylvestris käpysuomu	kuusi/mänty; ei laskettu						1	1	2
Sambucus sp./*racemosa*	seljat/terttuselja #		2						2
Indet.		72			101	37	26	68	304
Makrofossiilit yhteensä		**4409**	**3**	**0**	**1805**	**2224**	**438**	**4565**	**13444**
Taksoneita		57	2	0	50	53	49	77	**103**

Maanäyte		**MN 1**	**MN 2**	**MN 3**	**MN 4**	**MN 5**	**MN 6**	**MN 7**	
Havaintopiste/Dokumentointikohta		HP58	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	DK21	
Yhteys		yhteys 8	yhteys 5	yhteys 6	yhteys 8	yhteys 8	yhteys 9	yhteys 10	
						alaosa			
Muut jäänteet									
pientä hiilisilppua								xx	
hiilipalaa > 2mm		x	x	xx	x	xx	x	xx	
määrittelemätöntä kasvimateriaalia		xx		x	xx	xxx	xxx	xxx	
hiiltymätöntä puupalaa > 2mm		xx	x	x	xx	xxx		xx	
vaaleita ja tummia puulastuja 5mm-5cm						xxx	xxx	x	
kaarnaa		xx				xx		xx	
heinäsilppua klimppeinä							x		
mustaa kuitua tai jouhta?							x		
Fungi sklerotio		xx	x			x	x	x	
kalan ruotoja, suomuja, selkänikamia			x	x		x	xx	xx	
ahvenkalan suomuja		x		2	x	x	x	xx	
Coleoptera, kovakuoriainen		1	1		7		1		
Formicidae, muurahainen							4		
Insecta		x			2	13	12	18	
Acari, punkki						2	1	1	
Lumbricus terrestris munakotelo		xx			x	xx	x	x	
hyönteisen muna?		x			xx	xx	xx	x	
siira tms.		x				x			
pikkuluita ja -hampaita		x			x		x	x	
tiilimurskaa		x					x	x	
laastimurskaa							x		
punaiseksi maalattua puuta (?)						x			
Gastropoda, Bivalvia, kotilon-/simpukankuorisilppua			x	xxx					
Gastropoda, kotiloita 5mm			2						
Gastropoda, kotiloita 1-2 mm				xxx	1		1		
Bivalvia, simpukan kuoria yli ja alle 2 mm				xx					
pientä hiilisilppua; määrittelemätöntä kasvimateriaalia (esim. juuren kappaleita ja puusilppua); tiilimurskaa: arvioituna x = vähän,									
xx = kohtalaisesti, xxx = runsaasti; kalan ruotoja, suomuja ja selkänikamia; pieniä kotiloita 1-2 mm; simpukan kuoria yli ja alle 2 mm;									
hiilipalaa, ja hiiltymätöntä puupalaa > 2mm; puulastuja: laskettuna tai arvioituna x = 1-10, xx = 11-100, xxx >100									
(1): *Chenopodium album* laskettiin MN 1:stä osanäytteestä 1/2 yhteensä 703 kpl, joka kerrottiin 2:lla, saatiin todennäköinen summa									
koko näytteelle; (a) informaatioarvo ei kasva, vaikka absoluuttinen määrä laskettaisiin.									
(2): *Carex* sp. 2-kylk. laskettiin MN 1:stä osanäytteestä 3/4 yhteensä 402 kpl, joka jaettiin 3:lla ja kerrottiin 4:lla, ja MN7:sta 1/2 osa-									
näytteestä yhteensä 720 kpl, joka kerrottiin 2:lla; saatiin todennäköiset summat koko näytteille; (a).									
(3): *Juncus* sp. laskettiin MN1:stä osanäytteestä 1/2 yhteensä 519 kpl, joka kerrottiin 2:lla ja MN7:sta osanäytteestä 1/6 yhteensä									
201 kpl, joka kerrottiin 6:lla; saatiin todennäköiset summat koko näytteille; (a).									
(4): sisältää *C. nigra*:n jokapaikansaran ja *C. acuta*:n viiltosaran									
(5): *Urtica urens* laskettiin MN 5:stä osanäytteestä 3/5 yhteensä 600 kpl, joka jaettiin 3:lla ja kerrottiin 5:lla; saatiin todennäköinen									
summa koko näytteelle; (a).									
(6): MN 6:ssa xxx>100 ja MN 7:ssa xx=11-100									
Luvut ovat siemeniä ellei toisin mainita; * hiiltynyt; # ravintokäyttöön soveltuva Hämet-Ahti et al. (1998) mukaan tai muutoin.									
Nimistö Retkeilykasvion (Hämet-Ahti et al. 1998) ja Kasvien suomenkieliset nimet -tietokannan									
(verkkotietokanta Kassu: https://onki.fi/fi/browser/overview/kassu ja http://finto.fi/kassu/fi/) mukainen.									

TULOSTEN TARKASTELU

Aineistossa oli paljon hyväkuntoisia hiiltymättömiä makrofossiileja, joskin myös huonokuntoisia oli runsaasti. Osassa dokumentointikohdan 21 näytteistä oli myös suhteellisen paljon kellutuksen jälkeen seulalle jäänyttä puhtaan kirkkaana säilynyttä muuta kasvimateriaalia, kuten heinää, vaaleaa ja tummaa puuta, kaarnaa ja kuusenneulasia. Tämä viittaa rantavyöhykkeen vettyneisiin ja hyvin materiaalia säilyttäviin olosuhteisiin.

Kasvien nimistö, sekä tiedot nykyisistä esiintymis- ja kasvupaikoista noudattavat Hämet-Ahti et al.:n Retkeilykasviota (1998), sekä joiltain osin Kasvien suomenkielistä nimistöä (verkkotietokanta Kassu: https://onki.fi/fi/browser/overview/kassu ja http://finto.fi/kassu/fi/).

Tässä tarkastelussa käydään läpi löytynyttä makrofossiililajistosta. Suuren taksonimäärän vuoksi jokaista kasvitaksonia ei kuitenkaan erikseen kommentoida, vaikka kokonaisuuden hahmottamiseksi kaikki lajit/suvut luetellaan tekstissä.

Hyötykasvit

Selvästi hyötykasveiksi luokiteltavia lajeja löytyi aineistosta suhteellisen monta, yhteensä 24 taksonia ja 668 makrofossiilia. Monet kulttuuririkkaruohoihin luokitellut lajit ovat kuitenkin myös (olleet) hyviä hyötykasveja; ravintokäyttöön soveltuvat lajit on merkitty taulukkoon 1 # -merkillä (Hämet-Ahti et al. 1998 mukaan tai muutoin). Varsinaisia hyötykasveja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 5 %.

Aineistosta löytyivät kuitukasvit hamppu (*Cannabis sativa*, kuva 1) ja kuitu(/öljy)pellava (*Linum usitatissimum*). Hampun todennäköisen viljelyn lisäksi Helsinkiläiset ostivat sitä Tallinnasta ja muista Liivinmaan (Baltian) kaupungeista; lisäksi talonpojat myivät hamppua kaksi kertaa vuodessa Helsingissä markkinoilla (Forsius 1757). Pellavaa on voitu mahdollisesti kuidun lisäksi viljellä pienessäkin puutarhassa siementen vuoksi, ehkä apteekkitavaraksi. Pellavaa on löytynyt makrofossiileina myös läheiseltä Valtioneuvoston tontilta eli entiseltä maaherran asunnon alueelta (Vuorela & Lempiäinen 1997; Heikkinen 2007). Viljoja aineostosta löytyi vain yksi hiiltynyt jyvä (Cerealia / ohra, *Hordeum vulgare*). Myös mahdollisesti nauris (*Brassica* cf. *rapa*) on ollut hyötykasvien joukossa, laji kuitenkin pitää sisällään myös turnipsin, peltokaalin ja rypsin.

Selviä keittiöpuutarhan lajeja aineistossa olivat ruokaporkkana (*Daucus carota* [ssp. *sativus*], kuva 2), palsternakka (*Pastinaca sativa*) ja tarhamaltsa (*Atriplex hortensis*), sekä mahdollisesti mustasinappi (*Brassica* cf. *nigra*) ja persilja (cf. *Petroselinum crispum*). Säätyläisten tiedetään kasvattaneen 1750-luvulla Helsingin pitäjässä, joten miksei itse kaupungissakin, vihanneksia ja mausteita keittiötarhoissa, näiden joukossa porkkanaa, palsternakkaa ja persiljaa (Fonseen 1751).

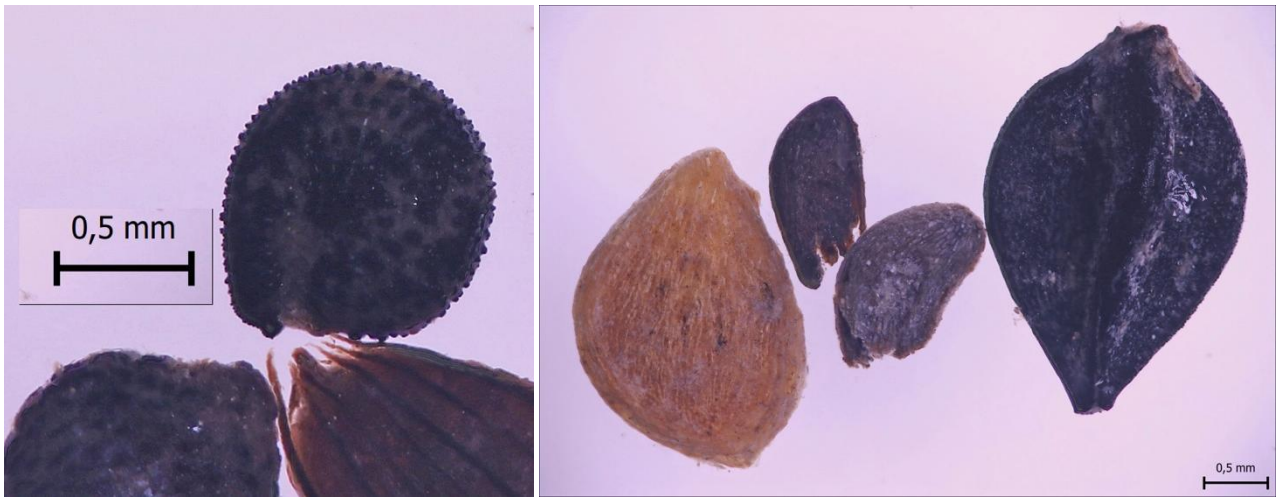
Tuontikasvi viikunan (*Ficus carica*, kuva 3) siemeniä löytyi kaikista maanäytteistä, lukuun ottamatta MN 2:sta ja MN 3:sta, ja niitä oli aineistossa yhteensä suhteellisen runsaasti (60 kpl), tosin yksikin kuivattu hedelmistö voi sisältää paljon siemeniä. Kuivattua viikunaa on syömisen lisäksi Suomessa käytetty myös lääkkeenä ainakin haavanhoitoon 1700-luvun lopulla (Kuurne 2008:117). Toinen eksoottisempi tuontikasvi, joka löytyi aineistosta oli viinirypäle (*Vitis vinifera*, yksi hiiltynyt siemen, kuva 9), jota niinikään on tuotu kuivattuina hedelminä. Tosin viinirypäleitä tiedetään myös kasvatetun ainakin Turussa 1600-luvulla tarkoitukseen soveltuvissa kasvilavoissa (Ruoff 2001). Viikunan ja viinirypäleen läsnäolo osoittaa, etteivät tontin asukkaat ole olleet aivan varattomia. Kotimainen hedelmä aineistossa oli kriikuna (*Prunus domestica* ssp. *insititia*, kuva 8), joka ei ehkä kuitenkaan kasvanut tontilla vaan ainoastaan syötiin siellä. Helsingissä kasvatettiin kriikunaa ainakin Edbomin plantaasilla Kaisaniemessä 1700-luvun lopulla tai 1800-luvun alussa (Lemström 1987). Kriikuna oli kuitenkin tuotu Ruotsiin jo keskiajalla (Larsson 2010).

Ahomansikka (*Fragaria vesca*, kuva 4) ja vadelma (*Rubus idaeus*) olivat aineiston hyötykasveista runsaslukuisimpia (363 ja 114 siementä) ja niitä löytyi kaikista samoista maanäytteistä kuin viikunaakin. Ne ovat saattaneet kasvaa tutkitulla tontilla tai sen lähistöllä, mahdollisesti jopa istutettuna (Justander 1786; Abel 1994), tai niitä on kerätty luonnosta, kuten mustikkaa (*Vaccinium myrtillus*, kuva 7) tai muita saman suvun marjoja, kuten mahdollisesti karpaloa (*Vaccinium* cf. *oxycoccos*) ja puolukkaa (*Vaccinium* cf. *vitis-idae*). Variksenmarja (*Empetrum nigrum*) on voinut kasvaa tällä mereisellä tontilla, mutta sitä on voitu käyttää tontilla myös muualta kerättynä hyötykasvina.

Kuva 4. Ahomansikka (*Fragaria vesca*) alhaalla oikealla, vasemmalla *Carex nigra* –tyypin sara ja ylhäällä 3-kylkinen sara (*Carex* sp.); näytteessä MN 4. Kuva 5. Kiiltomalva (*Malva sylvestris*) näytteessä MN 1.

Kiiltomalvaa (*Malva sylvestris*, kuva 5) löytyi kahdesta näytteestä (MN 1 ja MN 7). Se on alkuperältään eurooppalainen laji, joka esiintyy meillä nykyään koristekasvina, viljelykarkulaisena, sekä harvoin tulokkaana satamissa ja lastauspaikoilla. Kiiltomalvaa on käytetty koristetarkoituksen lisäksi myös lääkkeeksi, Ruotsissa hyödynnettiin uudella ajalla malvoista eniten juuri kiiltomalvaa (Alanko P & Kahila P 1999). Kiiltomalva soveltuu lisäksi ravintokäyttöön. Kiiltomalva ei esiinny vielä Elias Tillandzin julkaisussa *Catalogus Plantarum* Turun seudun puutarha- ja luonnonvaraisista kasveista, vaikka listassa on kaksi muuta malvalajia (*M. alcae* ja *M. moschata*) (Tillandz 1673). Kuitenkin laji kasvoi Olof Rudbeckin Uppsalan yliopiston puutarhassa jo 1658 (Martinsson & Ryman 2007). Malva(t) tunnettiin Ruotsissa jo keskiajalla ja niitä käytettiin lääkkeenä ja kotitalouskasvina (Larsson 2010). Malvat eivät ole olleet ainakaan kovin harvinaisia 1700-1800-luvun Helsingissä, sillä malvaa on löytynyt makrofossiilina myös toisesta vanhan keskustan korttelista, läheiseltä Burtzin pihalta (joskin todennäköisesti eri lajia eli ruusumalvaa, *M. alcea*; Alanko T: tutkimusraportin käsikirjoitus).

Kuva 6. Vihannesportulakka (*Portulaca oleracea*) näytteessä MN 1 (portulakan alapuolella vasemalla pihatähtimö, *Stellaria media*, ja oikealla saran pullakko, *Carex* sp.). Kuva 7. Kaksi mustikan (*Vaccinium myrtillus*) siementä kuvassa keskellä, vasemmalla rönsyleinikki (*Ranunculus repens*) ja oikealla kiertotatar (*Fallopia convolvulus*); näytteessä MN 6.

Kiiltomalvan lisäksi aineistossa esiintyviä ja tontilla tai sen välittömässä läheisyydessä todennäköisesti kasvaneita lääkekasveja olivat hullukaali (*Hyascyamus niger*) ja oopiumunikko (*Papaver somniferum*), sekä muualta kerätty kataja (*Juniperus communis*), jota löytyi sekä siemeniä että neulasia.

Vihannesportulakka (*Portulaca oleracea* [ssp. *sativa*], kuva 6), jota löytyi kolmesta maanäytteestä, mainitaan Elias Tillandzin *Catalogus Plantarumissa* (1673). Olof Rudbeck kasvatti portulakkaa Uppsalan yliopiston puutarhassa jo 1658 (Martinsson & Ryman 2007). P. A. Gaddin teoksessa (1768) portulakka on myös muiden suositeltavien hyötykasvien joukossa. Gabriel von Bonsdorff kasvatti vihannesportulakkaa viljelmillään Turun Brinkhallissa 1700-1800-lukujen taitteessa ja myi siemeniä kaupassaan Turussa (Bonsdorf 1804). Vihannesmaan kasvi aineistossa oli myös mahdollisesti Tillandzin (1673) ja Bonsdorffin (1804) tuntema salaattisikuri (cf. *Cichorium intybus* var. *foliosum*).

Kuva 8. Kriikuna (*Prunus domestica* ssp. *insititia*) näytteestä MN 4 (mittakaavana millimetripaperi).
Kuva 9. Hiiltynyt viinirypäleen (*Vitis vinifera*) siemen näytteessä MN 6.

Yhteenvetona hyötykasveista

Vähintäänkin ruokaporkkanan, palsternakan, tarhamaltsan, vihannesportulakan, kiiltomalvan ja oopiumunikon, sekä mahdollisesti myös mustasinapin, persiljan ja salaattisikurin (löytyneiden siementen kuluneisuuden vuoksi nämä kolme määritystä jäivät hiukan epävarmoiksi), ja ehkä myös pellavan läsnäolo aineistossa tekee oletettavaksi tulkinnan tontilla olleesta puutarhapalstasta, jossa on voitu kasvattaa myös hullukaalia sekä ahomansikkaa ja vadelmaa, joita on saatettu vaihtoehtoisesti myös kerätä luonnosta. Myös monet kulttuurinseuralaisiin luokitellut lajit ovat saattaneet olla tarkoituksella kasvatettuja, kuten mustakoiso (*Solanum nigrum*) lääkekasvina, tai vaihtoehtoisesti viljelyä indikoivia puutarharikkaruohoja. Mikäli puutarhapalsta ei sijainnut täsmälleen lähempänä aiempaa rantaviivaa olleessa kohdassa, josta maanäytteitä otettiin (dokumentointikohta 21), niin mahdollisesti jo toisessa kohdassa (havaintopiste 58), tai näiden välittömässä läheisyydessä. Dokumentointikohtaan 21 on voitu tuoda maata hiukan kauempaa tontilta, esimerkiksi havaintopisteen 58 kohdalta.

Tulosten perusteella näyttää siltä, että tontilla on hyvin mahdollisesti voinut olla sekä vihannesmaa (ruokaporkkana, palsternakka, tarhamaltsa, vihannesportulakka, ehkä myös mustasinappi, persilja ja

salaattisikuri), että lääkekasvimaa (kiiltomalva, oopiumunikko, hullukaali, ehkä myös pellava). Lisäksi tontilla on nautittu sekä kotimaisia hyötykasveja (ahomansikka, vadelma, mustikka, variksenmarja, lisäksi mahdollisesti karpalo ja puolukka; sekä kriikuna), että ulkomaisia kuivattuja hedelmiä (viikuna ja viinirypäle).

Puutarhaviljely oli tuttua tutkitun tontin lähimaastossa. Jo 1600-luvun puolella korttelin päässä silloisessa Helsingissä sijaitsi vuoden 1654 tulipalon jälkeen rakennettu maaherran residenssi (Heikkinen 2016), jonka rakennus oli valmistunut 1657 (Arkio 1982), ja johon kuului laaja puutarha (Suolahti 1950), vaikkakaan tietoa puutarhan kasveista ei ole säilynyt (Arkio 1982). Uudenmaan ja Hämeen läänien maaherra Erik Creutz (1650-luvulla) lienee vaikuttanut siihen, että hänen Helsingin virkatalonsa yhteyteen perustettiin suuri puutarha (Ruoff 2001:27). Maaherran puutarhaharrastus on voinut toimia esimerkkinä muille, ja tässä tutkitulta tontilta löytyneet puutarhakasvijäänteet, jotka lienevät 1700-luvulta, voivat ehkä osoittaa puutarhaviljelyn jatkumoa alueella. Puutarha löytyi myös myöhemmästä maaherran virkatalosta, jossa oli vuodesta 1761 lähtien maaherrana H. H. Boije, joka harjoitti puutarhaviljelyä niin Helsingin Kaisaniemessä kuin Hämeessäkin (Alanko T: käsikirjoitus).

Tässä tutkitut kohdat Presidentinlinnan etupihalla olivat ilmeisesti 1700-luvulla ”Erhardske gårdenin” Eteläisen Rantakadun (ent. Merikatu) eteläpuolella olevalla tontilla nro 18 (ent. pienempi tontti nro 133). Erhardien asuinrakennukset olivat tontilla nro 11 ja tonttia nro 12 käytettiin ryytimaana. Geten kartassa vuodelta 1763 mainitaan edelleen tontilla nro 12 Erhardin puutarha. Samoin vielä vuonna 1800 tontilla oli puutarha, kuten Erhardien aikana. (Heikkinen 2016)

Kulttuuririkkaruohot ja kulttuurinseuralaiset

Erilaisia kulttuurinseuralaislajeja esiintyi näytteissä runsaasti, yhteensä 52 eri taksonia ja 4679 makrofossiilia. Kulttuurinseuralaislajeja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 35 %. Laskettuna Ilman dominoivia lajeja (jauhosavikka 1700 kpl ja rautanokkonen 1224 kpl) muita kulttuurinseuralaislajeja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 13 %.

Pölkkyruoho (*Arabis glabra*) on ravintokäyttöön sopiva vanha kulttuuri-indikaattorilaji, joka kasvaa nykyäänkin tavallisesti asutuksen lähellä, mm. kuivilla paikoilla ja tienvarsilla. Ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*, kuva 10) on muinaistulokas, joka on ollut rukiinviljelyn indikaattorilajeja. Nykyään se on vaikkakin yleinen Etelä-Suomessa, niin harvinaistunut, ja esiintyy viljapelloilla, kesannoilla ja joutomailla; myös koristekasvina. Myös ahdekaunokki (*Centaurea* cf. j*acea*) on muinaistulokas, joka kasvaa nykyään mm. kuivahkoilla niityillä, ahoilla ja pientareilla. Jauhosavikka (*Chenopodium album*), joka on vanha kulttuurin seuralainen ja hyötykäytössäkin ollut, mutta nykyisin rikkaruohoksi luettava, oli erittäin runsas maanäytteessä MN 1. Laji on ravintokäyttöön sopiva muinaistulokas, joka kasvaa nykyään mm. pelloilla, puutarhoissa, pihoilla, tienvarsilla ja joutomailla.

Keltasuvikakkaraa (*Chrysanthemum segetum*, kuva 11) on löytynyt Helsingissä makrofossiilina aiemmin myös Vanhan Kaupungin Kellomäeltä (Onnela 2000) ja Annalasta (Lempiäinen 1997). Kiertotatar (*Fallopia convolvulus*, kuva 7) on muinaistulokas, joka on ollut rukiinviljelyn indikaattorilajeja. Nykyään se kasvaa mm. pelloilla, puutarhoissa, joutomailla ja tienvarsilla. Punapeippi (*Lamium purpureum*) on ravintokäyttöön sopiva muinaistulokas, joka esiintyy nykyään mm. puutarhoissa, pelloilla ja joutomailla. Ukontatarta (*Persicaria lapathifolia*, kuva 11) on kaksi alalajia, jotka molemmat esiintyvät Etelä-Suomessa: rantaukontatar

(ssp. *lapathifolia*) rannoilla ja myös pelloilla, puutarhoissa ja joutomailla; ja peltoukontatar (ssp. *pallida*) mm. pelloilla, puutarhoissa, joutomailla ja tienvarsilla.

Kuva 10. Kaksi ruiskaunokin (*Centaurea cyanus*) siementä ja oikealla keltaohdake (*Cirsium* cf. *oleraceum*); näytteessä MN 6. Kuva 11. Keltasuvikakkara (*Chrysanthemum segetum*) kuvassa oikealla ja ukontatar (*Persicaria lapathifolia*) vasemmalla; näytteessä MN 7. Kuva 12. Kolme viherjäsenruohon (*Scleranthus annuus*) hedelmää ja oikealla voikukka (*Taraxacum* sp.); näytteessä MN 1.

Myrkyllinen rönsyleinikki (*Ranunculus repens*, kuva 7) on nykyään yleinen Etelä-Suomessa ja esiintyy mm. kosteilla niityillä, pelloilla, puutarhoissa, ojanvarsissa, rannoilla, joutomailla, istutuksissa ja pihoilla. Ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*) on ravinnoksi sopiva ja nykyään yleinen Etelä-Suomessa, jossa kaksi alalajia esiintyvät mm. niityillä, pelloilla, tienvierillä, radanvarsilla ja hakkuuaukioilla. Viherjäsenruoho (*Scleranthus annuus*, kuva 12) kasvaa mm. viljely- ja joutomailla ja tienvierillä. Mustakoiso (*Solanum nigrum*) on myrkyllinen lääkekasvina käytetty muinaistulokas, joka esiintyy nykyään mm. puutarhoissa, pihoilla, viljelymailla, joutomailla ja rannoilla.

Pihatähtimö (*Stellaria media*) oli erittäin runsas maanäytteessä MN 1. Se on ravintokäyttöön sopiva ja nykyään yleinen Etelä-Suomessa, sitä esiintyy mm. viljely- ja joutomailla, pihoilla, tienvierillä, rannoilla, sekä avoimilla tavallisesti selvästi kulttuurivaikutteisilla ja ainakin kausikosteilla paikoilla ja merenrannoilla. Rautanokkonen (*Urtica urens*, kuva 13) oli aineistossa yleinen. Se on muinaistulokas, jolla on ollut ravintokäyttöä kuten nokkosellakin (*Urtica dioica*). Nykyään se on yleinen Etelä-Suomessa, joskin harvinaistunut, sitä esiintyy puutarhoissa, pihoilla ja pelloilla.

Näiden lisäksi kulttuuririkkaruohoihin ja kulttuurinseuralaisiin luettavia lajeja aineistossa olivat poimulehdet (*Alchemilla* sp.), mahdollisesti hammasakankaali (*Ajuga* cf. *genevensis*), haisusauramo (*Anthemis* cf. *cotula*), mäkiarho (cf. *Arenaria serpyllifolia*) ja kyläkarhiainen (*Carduus* cf. *crispus*); härkit (*Cerastium* sp.), savikat / sinisavikka / punasavikka (*Chenopodium* sp. / *glaucum* / *rubrum*), keltaohdake (*Cirsium* cf. *oleraceum*, kuva 10), piikkiohdake (*Cirsium vulgare*), linnunkaali (*Lapsana communis*), syysmaitiainen (*Leontodon autumnalis*), ahopäivänkakkara (*Leucanthemum vulgare*), käenkukka (*Lychnis flos-cuculi*), pihatatar (*Polygonum aviculare*), ketohanhikki (*Potentilla anserina*), niittyhumala (*Prunella vulgaris*), niittyleinikki (*Ranunculus acris*), niittysuolaheinä (*Rumex* cf. *acetosa*), kohokit (*Silene* sp.), voikukat (*Taraxacum* sp., kuva 12) ja orvokit (*Viola* sp.).

Niitty- ja ketokasvit

Niitty- ja ketokasveja löytyi joitakin taksoneita, yhteensä 7, ja 498 makrofossiilia. Niitty- ja ketokasveja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 4 %. Näistä runsaslukuisin oli nurmipiippo (*Luzula* cf.

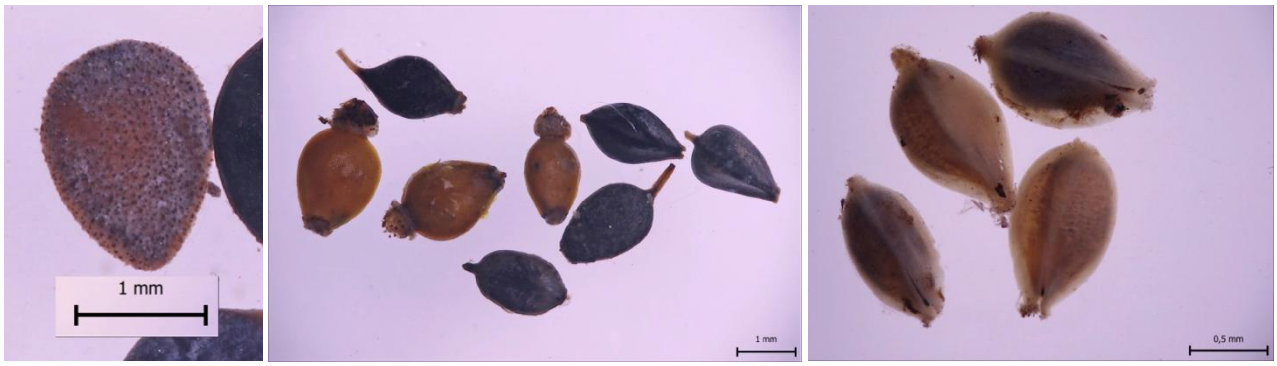
multiflora), jonka alalaji etelännurmipiippo (ssp. *multiflora*) on muinaistulokas ja esiintyy nykyään mm. niityillä, teitten varsilla, pientareilla ja sorakuopissa. Piippojen lisäksi ryhmään luettavia lajeja aineistossa olivat ketoneilikka (*Dianthus deltoides*), lemmikit (*Myosotis* sp.), heinäkasvit (Poaceae) ja niistä nadat (*Festuca* sp.) ja nurmikat (*Poa* sp.), sekä heinätähtimö (*Stellaria graminea*).

Kosteikko- ja rantakasvit

Kosteikko- ja rantakasveja aineistossa oli 13 taksonia ja 7268 makrofossiilia. Kosteikko- ja rantakasveja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 54 %. Laskettuna Ilman dominoivia taksoneita (2-kylkiset sarat 2731 kpl ja vihvilät 2819 kpl) muita kosteikko- ja rantakasveja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna 13 %.

Sarat olivat aineistossa runsaslukuisia. Vaikka sarat ovat hankalia määrittää lajilleen, niistä voitiin erottaa joitakin ryhmiä. Jokapaikansara-tyyppi (*Carex nigra* –tyyppi, kuva 4) sisältää lajit jokapaikansara (*C. nigra*) ja viiltosara (*C. acuta*). Jokapaikansaran alalaji ssp. *nigra* on monimuotoinen, se esiintyy nykyään koko Suomessa meren, järvien ja jokien rannoilla, niityillä, ojissa ja tienvarsilla. Viiltosara esiintyy mm. järvien ja jokien rannoilla ja ojissa. Jänönsara (*Carex ovalis*) voidaan erottaa lajilleen. Muutoin sarat jaettiin 2- ja 3-kylkisiin sekä pullakoihin (*Carex* sp., kuvat 4 ja 14: 2- ja 3-kylkisiä; kuva 6: pullakko). Joukossa on joka tapauksessa useita eri lajeja sekä 2- että 3-kylkisten ryhmissä.

Runsaslukuisia kosteikko- ja rantakasvien ryhmässä olivat myös rantaluikka (*Eleocharis palustris*, kuva 14), sekä varsinkin vihvilät (*Juncus* sp.). Löytyneistä vihvilöistä osa saattaa olla konnanvihvilää (*J. bufonius*), jolla on monimuotoisena useita rotuja; alalaji ssp. *bufonius* on muinaistulokas, se on nykyään yleinen ja esiintyy kosteilla ja märillä poluilla, tienvarsilla, pelloilla, ojissa, kaivannoissa ja rannoilla; ja osa todennäköisesti on tannervihvilää (*J. compressus*), joka esiintyy poluilla, pihoilla, katuvierillä, merenrantaniityillä ja -kallionraoissa. Korpikaisla (*Scirpus sylvaticus*, kuva 15) on nykyään yleinen Etelä-Suomessa. Lajista on alalajeja ja variaatiota, joita esiintyy matalilla, avoimilla, kovapohjaisilla järvenrannoilla, myös ojissa ja lätäköissä; suojaisilla, matalilla murtovesirannoilla, rannikon läheisissä ojissa ja kaivannoissa; rannoilla ja ojissa.

Kuva 13. Rautanokkonen (*Urtica urens*) näytteessä MN 6. Kuva 14. Rantaluikka (*Eleocharis palustris*) vasemmalla ja keskellä; ylhäällä, alhaalla ja oikealla 2- ja 3-kylkisiä saroja (*Carex* sp.); näyte MN 7. Kuva 15. Korpikaisla (*Scirpus sylvaticus*) näytteessä MN 4.

Näiden lisäksi kosteikko- ja rantakasveihin luettavia taksoneita aineistossa olivat ratamosarpio (*Alisma plantago-aquatica*), katkeratatar (*Persicaria hydropiper*), vidat (*Potamogeton* sp.), konnanleinikki

(*Ranunculus* cf. *sceleratus*), rahkasammalet (*Sphagnum* sp.), joista poimittiin ja laskettiin oksia, sekä punakoiso (*Solanum dulcamara*).

Puut ja metsäkasvit

Myös joitakin puiden ja metsäkasvien kasvijäänteitä löytyi, 7 taksonia ja 27 makrofossiilia, mutta eniten hiiltymättömiä kuusen (*Picea abies*) neulasia, joita ei laskettu ja joita löytyi parista näytteestä runsaasti, ja lisäksi myös joitakin hiiltyneenä. Koivuista (*Betula* sp.) löytyi sekä siemeniä että tuohta. Myös joitakin kuusen tai männyn (*Pinus sylvestris*) käpysuomuja löytyi. Kaikkein nuorimman kerroksen maanäytteessä oli myös kaksi seljan (todennäköisesti terttuseljan, *Sambucus racemosa*) siementä. Lisäksi löytyi yksi mahdollisesti omenan (cf. *Malus* sp.) siemen. Metsäkasveiksi luokiteltavien kasvien (vain kangasmaitikka, *Melampyrum pratense*, ja mahdollisesti lehtoarho, cf. *Moehringia trinervia*) vähäisyys aineistossa korostaa hyvin sitä, että lajisto koostui pääasiassa toisaalta kulttuurinseuralaisista ja toisaalta kosteikko- ja rantakasveista. Puita ja metsäkasveja oli kokonaismakrofossiilimäärään suhteutettuna vain 0.2 %.

Yhteenvetona koko aineistosta

Vaikka ns. puutarhakasvien osuus koko aineistosta (14 lajia koko aineiston 103 taksonista; 536 makrofossiilia eli 4 % koko aineiston makrofossiilimäärästä, mukaan lukien runsaslukuiset ahomansikka ja vadelma) samoin kuin kaikkien hyötykasvien osuus koko aineistosta (24 taksonia ja 668 makrofossiilia eli 5 % koko aineiston makrofossiilimäärästä) oli suhteellisen pieni, niiden merkitys aineistossa nousee esille. Aineiston runsas kulttuurinseuralaislajisto kertoo selvästi vahvan kulttuurivaikutuksen alaisesta tontista, ihmisen läsnäolosta ja pihamaisesta ympäristöstä, eikä puhtaasta alkuperäisestä merenrantakasvillisuudesta, vaikka kosteikko- ja rantakasvit ovatkin vahvasti edustettuna. Kulttuuririkkaruohojen osuus koko aineistosta oli 35 % ja kosteikko- ja rantakasvien 54 %. Kulttuurikasveissa oli mukana pihakasveja ja myös puutarharikkaruohoina kasvavia tai jopa kasvimaalla kasvatettuja lajeja, sekä sellaisia, jotka ovat saattaneet kasvaa villinä (rikkana), ja niitä on silti voitu hyödyntää. Lajistossa on viljelyindikaattoreita, kuten ruiskaunokki ja kiertotatar, sekä ehkä myös keltasuvikakkara, joka on mahdollisesti levinnyt Suomeen tuontiviljansiemenen rikkana. Viljanjyviä aineistossa ei kuitenkaan ollut kuin yksi.

Muut jäänteet

Maanäytteissä oli kasvimakrofossiilien lisäksi myös muita jäänteitä: hiiltymätöntä vaaleaa ja tummaa puuta sekä pienempänä palana että isompina paloina ja lastuina; hiiltynyttä puuta pienenä silppuna ja isompana hiilipalana; määrittelemätöntä kasvimateriaalia (esim. juuren kappaleita ja puusilppua); hiiltyneitä sienten rihmastopahkoja (Fungi: sklerotio); kalojen suomuja, selkänikamia ja ruotoja; hyönteisiä (Insecta), joista saattoi erottaa kovakuoriaisten (Coleoptera) ja muurahaisten (Formicidae) jäänteitä; kastemadon (*Lumbricus terrestris*) munakoteloita; pieniä eläinten luita; tiili- ja laastimurskaa; sekä kotilon- ja simpukankuoria (Gastropoda, Bivalvia) kokonaisina ja silppuna. Muut mahdolliset löydöt käsitellään kunkin maanäytteen yhteydessä.

Tulokset maanäytteittäin

Eri maanäytteet erosivat toisistaan kasvilajivalikoimiensa ja makrofossiilimääriensä, sekä kutakin näytettä dominoivan lajin/lajien suhteen, kuten erilaisten maannoksien perusteella saattoi olettaakin. Kuitenkin selkeitä yhtäläisyyksiä näytteiden kesken oli nähtävillä, ja tiettyjä yleisiä trendejä lajistossa koko aineistossa. Esimerkiksi hyötykasveista viikuna, ahomansikka ja vadelma esiintyivät kaikissa näytteissä, lukuun ottamatta MN 2:sta ja MN 3:sta, jotka olivat lähes siemenettömiä. Näytteet MN1 ja MN7, jotka olivat syvimmistä kerroksista, mutta eri kohdista, osoittivat joissakin lajeissa yhtäläisyyksiä; esimerkiksi hyötykasveista tarhamaltsa ja kiiltomalva esiintyivät vain näissä kahdessa näytteessä, vihannesportulakka ja kulttuurinseuralaisista mustakoiso näiden lisäksi vain MN 5:ssa. Lisäksi MN 1:stä löytyi aineiston ainoat palsternakka, hamppu ja oopiumunikot, ja MN 7:stä aineiston ainoat pellavat ja salaattisikurit. Kuitenkin näiden näytteiden runsaslukuisimmat lajit olivat osin erilaisia; määrällisesti MN 1:sta dominoivat jauhosavikka, pihatähtimö, sarat ja vihvilät kun MN 7:ä dominoivat vain sarat ja vihvilät.

Havaintopiste 58 (Heikkisen (2016) kaivauskertomuksessa kohta 5.11.10, josta tekstilainaukset) sijaitsi Presidentinlinnan etupihalla kaksi metriä linnan eteläseinästä ja kuusi metriä länteen itäsiivestä. Havaintopisteen kaivannon pohja oli korkeudella 0.29 m mpy, ja sen alin kerros, josta maanäyte **MN 1** otettiin, oli 60-100 cm tummaa orgaanista ainesta. Alimmat kerrokset 100 cm:n paksuudella korkeudelle 0.97 m mpy olivat ennen linnan rakentamista edeltäviä vanhoja kerroksia, eli 1800-luvun alkua edeltäviä kerroksia.

MN 1 (1 litra)
Etupiha; HP 58 / yhteys 8 (itäpuoli, pohjoisreuna)
Maannos: Tumma orgaanista ainesta sisältävä hiekkakerros (humusta, hiekkaa, savea, tiilimurskaa, kaarnaa, puusilppua).

Maanäytteestä löytyi 4409 makrofossiilia 57 taksonista. Hyötykasveista näytteestä löytyi aineiston ainoa viljanjyvä (Cerealia / ohra, *Hordeum vulgare*, hiiltynyt) sekä ainoa hampun (*Cannabis sativa*) siemen. Lisäksi näytteessä oli tarhamaltsa (*Atriplex hortensis*, 1 siemen), ruokaporkkana (*Daucus carota*, 2 siementä), aineiston ainoa palsternakka (*Pastinaca sativa*, 1 siemen), sekä vihannesportulakka (*Portulaca oleracea*, 8 siementä). Muita ruokakasveja olivat ahomansikka (*Fragaria vesca*, 42 siementä), vadelma (*Rubus idaeus*, 27 siementä) ja mustikka (*Vaccinium myrtillus*, 1 siemen). Lääkekäyttöön sopivia lajeja olivat hullukaali (*Hyoscyamus niger*, 2 siementä), kiiltomalva (*Malva sylvestris*, 5 siementä) ja oopiumunikko (*Papaver somniferum*, 6 siementä), jota ei löytynyt muista näytteistä, ja tuontikasvi oli viikuna (*Ficus carica*, 4 siementä).

Kulttuuririkkaruohoista ja kulttuurinseuralaislajeista löytyi näytettä määrällisesti dominoiva laji jauhosavikka (*Chenopodium album*, 1406 siementä), myös hyvin runsas pihatähtimö (*Stellaria media*, 506 siementä), sekä mm. ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*, 1 siemen), kiertotatar (*Fallopia convolvulus*, 2 siementä), punapeippi (*Lamium purpureum*, 6 siementä), linnunkaali (*Lapsana communis*, 4 siementä), ahopäivänkakkara (*Leucanthemum vulgare*, 2 siementä), ukontatar (*Persicaria lapathifolia*, 7 siementä), rönsyleinikki (*Ranunculus repens*, 78 siementä), ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*, 18 siementä), viherjäsenruoho (*Scleranthus annuus*, 43 hedelmää), mustakoiso (*Solanum nigrum*, 3 siementä), nokkonen (*Urtica dioica*, 21 siementä) ja rautanokkonen (*Urtica urens*, 30 siementä).

Niitty- ja ketokasveista näytteessä oli mm. nurmipiippo (*Luzula* cf. *multiflora*, 23 siementä). Kosteikko- ja rantakasveista löytyi toinen näytettä dominoiva taksoni vihvilät (*Juncus* sp., 1038 makrofossiilia), sekä hyvin runsaana sarat (*Carex* sp. 2-kylkisiä 536 kpl ja 4 hiiltynyttä, pullakoita 51 kpl ja 3-kylkisiä 106 kpl, lisäksi jokapaikansara- eli *Carex nigra* -tyyppiä 53 kpl ja jänönsaraa, *Carex ovalis*, 5 kpl), lisäksi myös runsaslukuinen rantaluikka (*Eleocharis palustris*, 117 kpl ja 1 hiiltynyt), ja mm. korpikaisla (*Scirpus sylvaticus*, 11 kpl) ja punakoiso (*Solanum dulcamara*, 1 kpl).

Dokumentointikohta 21 (Heikkisen (2016) kaivauskertomuksessa kohta 5.11.7, josta tekstilainaukset) oli 5,4 metrin pituinen NW-SE – suuntainen profiili, jonka alaosassa näkyi vanhoja kerroksia. Profiilin pohja oli korkeudella 0.36-0.53 m mpy ja sen itäpää oli 3.10 metriä linnan itäsiiven länsipuolella ja 7,9 metriä pohjoiseen etupihan aidasta. Länsipään luvut olivat 7,2 ja 8.3 metriä.

Profiilin keskellä menneen keraamisen putken itäpuolelle tehtiin 70 cm syvä koepisto, josta otettiin maanäytteet **MN 2-7** ja jonka pohja oli korkeudella -0.28 m mpy. Kuopan pohjalla oli 10 cm luonnollista puhdasta harmaata hiekkaa (11), joka oli kosteaa (tämän yläpuoliset maakerrokset lienevät pysyneet kosteina myös pitkään, koska hiiltymätön makrofossiili- ja muu kasvimateriaali oli näytteissä niin hyvin säilynyttä). Puhtaan maan yläpinta oli korkeudella -0.18 m mpy. Yläpuolella oli 25 cm tummanharmaata hiekkaa, jossa oli kiviä, puulastuja, tikkuja ja tiilenpaloja (10; josta otettiin **MN 7**). Kerroksen yläpuolella oli vastaavanlainen 10 cm:n paksuinen harmaampi kerros (9; josta otettiin **MN 6**). Koepiston yläosassa ja profiilin ensin dokumentoidussa osassa oli yhteensä 28 cm tummaa orgaanista ainesta, jossa oli kiviä, tiilienpaloja ja laastia (8; jonka alaosasta otettiin **MN 5** ja ylempää **MN 4**). Sen sisällä oli ohut vaalea hiekkalinssi. Vanhoja kerroksia oli tässä kohtaa 68 cm ja niiden yläpinta oli korkeudella 0.50 m mpy. Kerrokset olivat tyypillisiä rantavyöhykkeen kerroksia. Ne ovat korkeuden perusteella olleet vielä vuonna 1800 merenpinnan alapuolella tai juuri esillä.

Kerros 8 profiilissa oli ylin vanha kerros, joka on muodostunut rantavyöhykkeelle ennen systemaattista merentäyttämistä. Sen päällä oli 1800-luvun alkuvuosina ennen linnan rakentamista tehtyä täyttöä koko profiilin pituudella; 10-20 cm paksu vaalea siltti (6) ja sen yläpuolella 40 cm paksu luonnollisia piikiviä sisältävä karkeahko kellertävä/oranssi hiekka (5). Dokumentointikohdan DK21 maanäytteet MN 3 ja MN 2 otettiin hieman syvän koepiston itäpuolelta (**MN 3** vaaleasta silttikerroksesta (6) ja **MN 2** piikivikerroksesta (5)). (Heikkinen 2016)

Dokumentointikohdan 21 yhteydestä 8 löydettiin kirkkaan lasiastian suureunapala, jossa oli tiheää viivakoristelua (KM 40462:126) (Heikkinen 2016).

Maanäytteet käydään tässä läpi syvimmästä pintaan päin eli vanhimmasta nuorimpaan (MN 7:sta MN 2:seen) ajallisten muutosten havainnollistamiseksi.

MN 7 (n. 1.5 litraa)
Etupiha; DK 21 / yhteys 10
Maannos: Alin tumma orgaanista ainesta sisältävä kerros.

Näytteestä löytyi 77 eri taksonia ja yhteensä 4565 makrofossiilia, joissa oli runsaasti hyvin säilyneitä hiiltymättömiä siemeniä. Tässä näytteessä oli hyötykasvilajeista tarhamaltsa (*Atriplex hortensis*, 2 makrofossiilia), mahdollisesti salaattisikuri, aineiston ainoana löytönä (cf. *Cichorium intybus* var. *foliosum*, 3

kpl), vihannesportulakka (*Portulaca oleracea*, 1 kpl), kiiltomalva (*Malva sylvestris*, 2 kpl), hullukaali (*Hyoscyamus niger*, 1 kpl), pellava, tässä näytteessä aineiston ainoana (*Linum usitatissimum*, 1 kpl ja 1 hiiltynyt), nauris (*Brassica* cf. *rapa*, 1 kpl), ahomansikka (*Fragaria vesca*, 120 kpl), vadelma (*Rubus idaeus*, 12 kpl), mustikka (*Vaccinium myrtillus*, 16 kpl), karpalo (*Vaccinium* cf. *oxycoccos*, 1 kpl), puolukka (*Vaccinium* cf. *vitis-idaea*, 1 kpl), variksenmarja (*Empetrum nigrum*, 5 kpl), kataja (*Juniperus communis*, 4 siementä, joista 1 hiiltynyt, ja 9 neulasta) ja tuontihedelmä viikuna (*Ficus carica*, 29 kpl).

Kulttuurinseuralaislajeista näytteessä oli mm. aineiston ainoat haisusauramot (*Anthemis* cf. *cotula*, 2 kpl) ja keltasuvikakkarat (*Chrysanthemum segetum*, 2 kpl), ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*, 7 kpl), kiertotatar (*Fallopia convolvulus*, 6 kpl), kirjopillike (*Galeopsis* cf. *speciosa*, 4 kpl), ahopäivänkakkara (*Leucanthemum vulgare*, 4 kpl), ukontatar (*Persicaria lapathifolia*, 26 kpl), pihatatar (*Polygonum aviculare*, 42 kpl), niittyhumala (*Prunella vulgaris*, 19 kpl), niittyleinikki (*Ranunculus acris*, 8 kpl), rönsyleinikki (*Ranunculus repens*, 68 kpl), ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*, 64 kpl), mustakoiso (*Solanum nigrum*, 1 kpl), peltohatikka (*Spergula arvensis*, 32 kpl), pihatähtimö (*Stellaria media*, 34 kpl) ja rautanokkonen (*Urtica urens*, 99 kpl). Niitty- ja ketokasveista näytteessä oli mm. nurmipiippo (*Luzula* cf. *multiflora*, 61 kpl). Kosteikko- ja rantakasveista löytyi mm. näytettä määrällisesti dominoivat 2-kylkiset sarat (*Carex* sp., 1446 makrofossiilia, joista 6 hiiltynyttä; lisäksi jokapaikansara-tyyppiä, *Carex nigra* –tyyppi, 394 kpl, jänönsaraa, *Carex ovalis*, 16 kpl, 3-kylkisiä 152 kpl ja pullakoita 8 kpl) ja vihvilät (*Juncus* sp., 1206 kpl), sekä rantaluikka (*Eleocharis palustris*, 175 kpl ja 1 hiiltynyt), katkeratatar (*Persicaria hydropiper*, 12 kpl ja 1 hiiltynyt) ja punakoiso (*Solanum dulcamara*, 1 kpl).

Makrofossiilien lisäksi tästä näytteestä löytyi kaksi yhteenkuuluvaa palaa lasipullosta, pullon kaulasta, hopeanvihreää kiiltävä paksua lasia (kuva 16). Dos. Georg Haggrénin arvion mukaan lasipullo on 1700-luvun alkupuolelta. Värin perusteella pullo ei ole kotimainen; kahden palan murtuma pullossa ei ole tuore eli se on hajonnut jo putoamisajankohtanaan ja pudonnut paikalleen; pullon palat eivät ole olleet alttiina kulutukselle eivätkä aaltojen hiomiselle (Haggrén suullinen tiedonanto). Pullo siis ajoittaa tämän koepiston syvimmän näytteen 1700-luvun alkupuolelle, ja tämän yläpuoliset näytteet sitä nuoremmiksi. Lisäksi löydöissä oli luita (mm. kotieläimen leukaluu, jossa hampaita), sisältä lasitettu keramiikan pala, tiiltä ja puupaloja ja –lastuja.

Hyvin säilyneiden lasipullon palojen ja osin hyvin säilyneiden makrofossiilien ja muun orgaanisen materiaalin perusteella maanäyte ei ole peräisin kasvimaalta tai pihalta vaan todennäköisesti kyseessä on kosteana säilynyt vesijättömaa rantavyöhykkeessä, johon – tai rantaveteen – pullo on pudonnut ehkä pienestä veneestä tai aluksesta tai laiturilta jo valmiiksi hajonneena (Haggrén suullinen tiedonanto), ja johon on tuotu maata puutarhapalstalta, ehkä havaintopiste 58:n kohdalta MN 1:sen yhteydestä tai kauempaa tontilta, tai muualta Presidentinlinnan alueelta, kuten aiemmin tutkitulta sisäpihalta, jossa on ollut kirjallisuudessa tunnettu ryytimaa. Näytteen maa-aines ei ole ollut alttiina vapaalle vedelle pullon kulumattomuuden vuoksi ja koska kasvimateriaali ei ole huuhtoutunut vaan kertynyt paikalleen. Näytteen kosteikko- ja rantakasvit ovat voineet kertyä vesijättömaahan luonnollisesti.

Kuva 16. Maanäytteestä MN 7 löytynyt lasipullon kaula (mittakaavana millimetripaperi). Kuva 17. Leväkotilo (*Theodoxus fluviatilis*) näytteessä MN 2.

MN 6 (1 litra)
Etupiha; DK 21 / yhteys 9
Maannos: Harmahtava hiekka (alimman tumman kerroksen päällä olevasta kerroksesta); likaisenharmaata hiekkaa. Alempaa kerrosta (josta MN 7) vastaava 10 cm:n paksuinen harmaampi kerros, joka vastasi profiilin länsipään alinta kerrosta.

Näytteessä oli hyvin säilyneitä hiiltymättömiä makrofossiileja, joskin huomattavasti vähemmän kuin edellisessä (MN 7) ja seuraavassa (MN 5) näytteessä. Lisäksi näytteessä oli runsaasti hiiltymättömiä puulastuja (5mm-5cm) vaaleaa ja tummaa puuta, sekä paljon hiiltymättömiä kuusen (*Picea abies*) neulasia. Näytteestä löytyi 438 makrofossiilia 49 eri taksonista, mm. hyötykasveista ruokaporkkana (*Daucus carota*, 1 siementä), ahomansikka (*Fragaria vesca*, 2 siementä), vadelma (*Rubus idaeus*, 6 siementä), mustikka (*Vaccinium myrtillus*, 9 siementä) ja kataja (*Juniperus communis*, 5 neulasta), sekä eksoottiset lajit viikuna (*Ficus carica*, 1 siemen) ja aineiston ainoa viinirypäle (*Vitis vinifera*, 1 siemen). Kulttuurinseuralaisista löytyi mm. ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*, 2 siementä), pihatatar (*Polygonum aviculare*, 29 siementä) ja rautanokkonen (*Urtica urens*, 53 siementä), ja kosteikko- ja rantakasveista mm. saroja (*Carex* sp., yhteensä 150 siementä).

MN 5 (n. 1.5 litraa)
Etupiha; DK 21 / yhteys 8 alaosa (pitkä profiili)
Maannos: Tumman orgaanisen kerroksen alaosassa oleva harmaanruskea hiekkakerros, joka sisältää puuta ja tiilihippuja.

Näytteestä löytyi yhteensä 2224 makrofossiilia 53 eri taksonista. Aineiston hyötykasveista näytteestä löytyivät ruokaporkkana (*Daucus carota*, 3 siementä) ja vihannesportulakka (*Portulaca oleracea*, 2 siementä), sekä mahdollisesti mustasinappi aineiston ainoana löytönä (*Brassica* cf. *nigra*, 4 siementä) ja persilja samoin ainoana aineistossa (cf. *Petroselinum crispum*, 2 siementä), sekä nauris (*Brassica* cf. *rapa*, 1 siemen). Lisäksi näytteessä oli ahomansikka (*Fragaria vesca*, 109 siementä), variksenmarja (*Empetrum nigrum*, 1 siemen), vadelma (*Rubus idaeus*, 43 siementä), mustikka (*Vaccinium myrtillus*, 9 siementä) ja ehkä karpalo (*Vaccinium* cf. *oxycoccos*, 1 siemen). Lääkekasveista löytyi hullukaali (*Hyoscyamus niger*, 10 siementä) ja tuontihedelmistä viikuna (*Ficus carica*, 9 siementä).

Kulttuurinseuralaislajeista näytteessä oli mm. pölkkyruoho (*Arabis glabra*, 47 siementä), kyläkarhiainen (*Carduus* cf. *crispus*, 1 kpl), ruiskaunokki (*Centaurea cyanus*, 1 kpl), jauhosavikka (*Chenopodium album*, 115 kpl), piikkiohdake (*Cirsium vulgare*, 7 kpl), kiertotatar (*Fallopia convolvulus*, 6 kpl), peltoemäkki (*Fumaria officinalis*, 1 kpl), punapeippi (*Lamium purpureum*, 35 kpl), linnunkaali (*Lapsana communis*, 1 kpl), ukontatar (*Persicaria lapathifolia*, 3 kpl), pihatatar (*Polygonum aviculare*, 15 kpl), ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*, 12 kpl), mustakoiso (*Solanum nigrum*, 2 kpl), pihatähtimö (*Stellaria media*, 30 kpl) ja näytettä määrällisesti dominoinut rautanokkonen (*Urtica urens*, 1000 siementä). Niitty- ja ketokasveista löytyi mm. nurmipiippo (*Luzula* cf. *multiflora*, 29 kpl) ja kosteikko- ja rantakasveista mm. jokapaikansara-tyyppi (*Carex nigra* –tyyppi, 20 kpl), 2- ja 3-kylkisiä saroja (*Carex* sp., 320 kpl ja 48 kpl, sekä 17 pullakkoa), rantaluikka (*Eleocharis palustris*, 25 kpl) ja vihvilöitä (*Juncus* sp., 166 kpl).

Makrofossiilien lisäksi tästä näytteestä löytyi lasinpala vihreää ohutta hiukan kupertuvaa lasia. Dos. Georg Haggrénin arvion mukaan lasinpala on peräisin suhteellisen suuresta pullosta tai lasitölkistä (halkaisija noin 145 mm), jonka ajoitus on noin 1750-1825/1850 (Haggrén suullinen tiedonanto). Koska maanäyte on syvemmästä kerroksesta kuin 1800-luvun alun täyttökerrokset (joista näytteet MN 3 ja MN 2), ajoittaa syvyys ja pullon pala tämän näytteen 1700-luvun loppupuolelle. Muita löytöjä näytteessä olivat laudanpalat ja isot tiili- ja laastipalat.

MN 4 (n. 2 litraa)
Etupiha; DK21/yhteys 8 (pitkä profiili, vaalean homogeenisen hiekan alla)
Maannos: Tumma orgaanista ainesta sisältävä maakerros, jossa tiilihippuja ja -muruja ja puuta; humuspitoinen tiivis maa.

Näytteessä oli yhteensä 1805 makrofossiilia ja 50 taksonia. Hyötykasveista löytyi variksenmarja (*Empetrum nigrum*, 2 kpl), ahomansikka (*Fragaria vesca*, 90 kpl), hullukaali (*Hyoscyamus niger*, 1 kpl), kataja (*Juniperus communis*, 2 kpl), vadelma (*Rubus idaeus*, 26 kpl), sekä tuontihedelmä viikuna (*Ficus carica*, 17 kpl) ja aineiston ainoa kotimainen hedelmä kriikuna (*Prunus domestica* ssp. *insititia*, 1 kpl).

Kulttuurinseuralaisista löytyi mm. hammasakankaali (*Ajuga* cf. *genevensis*, 1 kpl), pölkkyruoho (*Arabis glabra*, 4 kpl), mäkiarho (cf. *Arenaria serpyllifolia*, 1 kpl), kirjopillike (*Galeopsis* cf. *speciosa*, 1 kpl), syysmaitiainen (*Leontodon autumnalis*, 2 kpl), käenkukka (*Lychnis flos-cuculi*, 4 kpl) ahosuolaheinä (*Rumex acetosella*, 16 kpl), rautanokkonen (*Urtica urens*, 42 kpl) ja orvokit (*Viola* sp., 3 kpl). Niitty- ja ketokasveista löytyi mm. nadat (*Festuca* sp., 29 kpl) ja nurmipiippo (*Luzula* cf. *multiflora*, 126 kpl). Kosteikko- ja rantakasveista näytteessä oli mm. saroja (*Carex* sp., 2-kylkisiä 331 kpl ja 1 hiiltynyt, 3-kylkisiä 161 kpl, pullakoita 66 kpl), rantaluikka (*Eleocharis palustris*, 41 kpl), vihvilöitä (*Juncus* sp., 376 kpl) ja korpikaisla (*Scirpus sylvaticus*, 106 kpl). Makrofossiilien lisäksi tästä näytteestä löytyi hammas, luu, pala liitupiipusta ja tiiltä.

MN 3 (n. 1.5 litraa)
Etupiha; DK21/yhteys 6 (pitkä profiili)
Maannos: Vaalea hieno tasalaatuinen hiekka, piikerroksen alla

Näytteessä ei ollut yhtään kasvimakrofossiilia. Näyte oli lähes kauttaaltaan ns. vaaleaa merenrantahiekkaa ja sisälsi runsaasti pieniä kotiloita (Gastropoda) ja jonkin verran simpukoita (Bivalvia). Mikroskoopin alla kuitenkin paljastui, että hiekka ei sisältänyt juuri lainkaan pieniä kivensiruja vaan koostui lähes kokonaan kotilon- ja simpukankuorisilpusta. Ehjemmät kotilot ja simpukat, jotka näytteestä kerättiin (yli 100 kpl)

lähetettiin tutkija, nilviäistyöryhmän jäsen Katariina Könöselle analysoitavaksi. Näyte sisälsi joitakin valtamerikotiloita, sinisimpukan kuoria ja ilmeisesti myös jotakin korallia; näin ollen hiekka oli peräisin jostakin muualta kuin Suomenlahdelta, ehkä etelämpää Itämereltä, mutta hyvin todennäköisesti kauempaa, ja voi olettaa, että kotilo- ja simpukankuorimurska-hiekka on todennäköisesti tullut Helsinkiin purjelaivojen painolastihiekkana Itämeren ulkopuolelta (Könönen suullinen tiedonanto). Näyte on siis ilmeisesti ollut painolastihiekalla tehtyä maantäyttöä.

MN 2 (n. 1.5 litraa)
Etupiha; DK 21/ yhteys 5 (profiilista)
Maannos: Piikivikerros (kiviä n. 1 l, ruskeaa hiekkaa)

Näyte sisälsi vain muutaman makrofossiilin; yhden savikan siemenen (*Chenopodium* sp./ sini-/punasavikka, *glaucum*/*rubrum*) ja kaksi seljan siementä (todennäköisesti terttuselja, *Sambucus racemosa*). Näytteestä löytyi myös Itämeren rantavyöhykkeessä yleinen leväkotilo (*Theodoxus fluviatilis*, kuva 17, määritys Katariina Könönen). Lisäksi näytteestä löytyi pieniä eläimen luita ja pieni vihreä suora lasin pala.

LOPUKSI

Kirjallisuuden perusteella Presidentinlinnan alueella tiedetään olleen ryytimaa ja/tai puutarha, vaikka sellaista ei olisi ollut juuri etupihalla niillä kohdin, joista nämä maanäytteet otettiin (HP 58 ja DK 21). Makrofossiiliaineiston perusteella kuitenkin on havaittavissa selkeä puutarhakasvien läsnäolo sekä hyötykasvien käyttö tutkitulla tontilla. Samanlaista puutarha- ja hyötykasvilajistoa ei löydetty aiemmissa Presidentinlinnan sisäpihan makrofossiilitutkimuksissa kuin osittain (Lempiäinen 1998/2005; Niukkanen 1998; Lempiäinen-Avci 2013). Yhteisiä lajeja olivat vain hamppu (*Cannabis sativa*), hullukaali (*Hyoscyamus niger*), ahomansikka (*Fragaria vesca*), vadelma (*Rubus idaeus*), mustikka (*Vaccinium myrtillus*), variksenmarja (*Empetrum nigrum*) ja viikuna (*Ficus carica*). Sisäpihalta löytyneitä lajeja, joita ei etupihan aineistossa ollut, olivat mm. keltamo (*Chelidonium majus*) ja lakka (*Rubus chamaemorus*). Sisäpihan aineistoista löytyi myös suhteellisen paljon hiiltyneitä viljanjyviä (eniten ohraa, *Hordeum vulgare*), jotka tässä tutkitusta materiaalista lähes puuttuivat. Tämä, kuten muutkin erot aineistoissa, osoittaa linnan sisäpihan tontinkohdan ja tässä tutkitun etupihan tontinkohdan aikanaan erilaisia funktioita. Vaikka tutkittavan noin sadan vuoden jaksolla tontin asukkaat ovat vaihtuneet ja rantatonttia käyttäviä ihmisiä on saattanut olla runsaastikin, on kasvilajistossa nähtävissä tiettyjen trendien pysyvyyttä, vaikka vaihteluakin lajistossa eri näytteissä ja eri kerroksissa on. Saroja (*Carex* sp.) ja vihvilöitä (*Juncus* sp.) löytyi myös sisäpihan makrofossiilianalyyseissä ja ne kuvastavatkin hyvin alueen luontaista ympäristöä, kosteaa maata merenrantavyöhykkeessä.

1700-luvun maaherran virkatalon tontilta ja sen lähimaastosta tehtyjen arkeologisten kaivausten makrofossiilitutkimuksissa löytyi osin samaa lajistoa kuin tässä tutkimuksessa (Vuorela & Lempiäinen 1997; Heikkinen 2007). Kuitenkin joitakin puutarhakasveja on Helsingin keskustan kaivauksilta tehdyistä makrofossiilianalyyseistä löytynyt vain tässä tutkimuksessa Presidentinlinnan etupihalta (tarhamaltsa, *Atriplex hortensis*, ruokaporkkana, *Daucus carota*, kiiltomalva, *Malva sylvestris*, palsternakka, *Pastinaca sativa*, ja vihannesportulakka, *Portulaca oleracea*). Näitä lajeja ei löytynyt myöskään Presidentinlinnan sisäpihan tutkimuksissa (Lempiäinen 1998/2005; Niukkanen 1998; Lempiäinen-Avci 2013). Myöskään kriikunaa (*Prunus domestica* ssp. *insititia*) ei ole löytynyt tätä ennen aiemmissa tutkimuksissa.

Puutarhakasvien, kuten porkkanan, palsternakan, kiiltomalvan ja mahdollisten salaattisikurin (cf. *Cichorium intybus* var. *foliosum*) ja persiljan (cf. *Petroselinum crispum*) siemenet olivat aineistossa suhteellisen kuluneita, mikä voi viitata niiden ensisijaiseen kerrostumiseen puutarhamaahan (esimerkiksi MN 1:een havaintopisteessä 58) ja vasta toissijaisesti, siirrettynä, kerrostumiseen paremmin säilyttävään kontekstiin (MN 7:n kosteaan vesijättömaahan dokumentointikohdassa 21).

Kokonaisuudessaan Presidentinlinnan etupihan makrofossiilit kuvastavat selvästi voimakasta ihmistoiminnan vaikutusta tontilla runsaan kulttuurinseuralaislajiston ja hyötykasvien muodossa. Tämän ohella löydetty kosteikko- ja rantakasvien lajisto indikoi merenrantaympäristöä. Merestä kertovat myös kotilo- ja simpukkalöydöt.

Espoossa 17.4.2016

Teija Alanko
teija.alanko@helsinki.fi, teija@riimunkantaja.com

Lähteet ja kirjallisuus

Abel J (1994) The Oldest Danish Book about Gardening. *PACT* 42: 132-137

Alanko P & Kahila P (1999) *Ukonhattu ja ahkeraliisa. Perinteiset koriste- ja hyötykasvit*. 2. painos. Tammi, Helsinki, Keuruu. 343 s.

Alanko T (tutkimusraportin käsikirjoitus) Helsinki, Burtz 2015, Makrofossiilitutkimukset. Tutkimusraportti. Luonnontieteellinen keskusmuseo LUOMUS, Kasvitieteen yksikkö, Helsingin yliopisto

Alanko T (käsikirjoitus) Garden cultivation in the Kaisaniemi site in Helsinki, Finland, in the 18th and 19th centuries, through archaeobotanical analyses.

Arkio L (1982) Plantaaseita ja puutarhoja. Kasvien viljelystä Helsingissä 1600- ja 1700-luvuilla. Teoksessa: Arkio L & Lampinen M-L (toim.) *Narinkka*. Helsingin kaupunginmuseo 1981, Helsinki. S. 136-154

Cappers RTJ, Bekker RM & Jans JEA (2006) *Digital Seed Atlas of the Netherlands*. Groningen Archaeological Studies 4. Barkhuis Publishing, Eelde. 502 s.

Fonseen FrJ (1751) Uträckning och beskrifning öfwer Helsinge sochn I Nylands län och Borgo härad Belägen upprättad af underskrefwen åhr 1751 [Laskelma ja kuvaus Helsingin pitäjästä Uudenmaan läänissä ja Porvoon kihlakunnassa vuonna 1751]. Teoksessa: Hako J (toim.) (1983) *Helsingin pitäjä 1983*. Helsingin pitäjän kotiseutuyhdistys, Vantaan kaupungin kulttuurilautakunta. S. 172-190

Gadd P A (1768) *Lyhykäinen ja yksinkertainen neuvo kuinka ryytimaan yrttien kasvannot Suomenmaassa taiten saatetaan tuleentumaan*. Teoksessa: Lönnroth H (toim.) (2008) Verkkojulkaisut, Tampere Unversity Press, Tampere, ISBN 978-951-44-7560-6. 19 s.

Haggrén G (2016) suullinen tiedonanto

Heikkinen M (2007) Burgmanin talon arkeologiset tutkimukset [Paleoekologiset tutkimukset s. 216-218]. Teoksessa: Jäppinen J (toim.) Burgman. Helsingin ensimmäinen kivitalo. *Narinkka 2007*. Helsingin kaupunginmuseo, Hämeenlinna. S. 187-218

Heikkinen M (2016) Helsinki Presidentinlinna. Historiallisella kaupunkialueella (1640-) sijaitsevan rakennuksen ja pihojen peruskorjauksen arkeologinen valvonta huhtikuu 2013 – huhtikuu 2014. Helsingin kaupunginmuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö. 247s.

Hämet-Ahti L, Suominen J, Ulvinen T & Uotila P (1998) (toim.) *Retkeilykasvio*. Neljäs painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsinki

Justander JG (1786) Specimen calendarii florae et faunae Aboënsis. Kansalliskirjasto, *Turun akatemian väitöskirjat*, Doria julkaisuarkisto. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/50760/fv12547.pdf?sequence=1 Haettu 24.11.2014

Kasvien suomenkielinen nimistö: verkkotietokanta https://onki.fi/fi/browser/overview/kassu ja http://finto.fi/kassu/fi/

Kuurne J (2008) *Louhisaaren linnan talousreseptit (n. 1770-1850)*. SKS Toimituksia 1197, Tieto, Helsinki. 183 s.

Könönen K (2016) suullinen tiedonanto

Larsson I (2010) *Millefolium, rölika, näsegräs. Medeltidens svenska växtvärld i lärd tradition*. 2. painos. Skogs- och lantbrukshidtoriska meddelanden nr 45. Kristianstad. 304 s.

Lempiäinen T (1997) Helsingin vanhankaupungin Annalan makrofossiilitutkimukset. Tutkimusraportti. Biodiversiteettiyksikkö. Biologian laitos. Turun yliopisto. Turku. 72 s.

Lempiäinen T (1998/2005) Helsinki, Presidentinlinna/Makrofossiilianalyysi 1997. Raportti

Lempiäinen-Avci M (2013) Helsinki Presidentinlinna - Mariankatu 2, Makrofossiilitutkimukset 2013. Tutkimusraportti. Turun yliopisto, biologian laitos. Kasvimuseo / Paleoetnobotaniikan laboratorio. 20 + 3 s.

Lemström J (1987) Kaisaniemen Kasvitieteellinen puutarha. *Entisaikain Helsinki XI*. Helsinki-Seura. Vaasan Kirjapaino. Vaasa. 183 s.

Martinsson K & Ryman S (2007) Hortus Rudbeckianus. An enumeration of plants cultivated in the Botanical Garden of Uppsala University during the Rudbeckian period 1655-1702. *Acta Univ. Ups. Symb. Bot.Ups.* 35:1. Uppsala University, Uppsala. 219 s.

Niukkanen M (1997) Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1.–22.8. ja 29.9.–3.10.1997. Museovirasto.

Niukkanen M (1998) Helsingin pienoishistoriaa Presidentinlinnan sisäpihalla. *Muinaistutkija* 2/1998: 13-21

Onnela J (2000) Helsingin Vanhankaupungin Kellomäen makrofossiilitutkimukset. Tutkimusraportti. Biodiversiteettiyksikkö. Biologian laitos. Turun yliopisto, Turku.

Ruoff E (2001) *Vanhoja suomalaisia puutarhoja*. Otava. Helsinki. 238 s.

Suolahti EE (1950) Ensimmäinen Vironniemen Helsinki 1640-1721. Teoksessa: *Helsingin kaupungin historia I*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Oy. S. 275-437

Tillandz E (1673) *Catalogus Plantarum* tm : in excultis qum incultis locis prope Aboam superiorj aestate nasci observatarum, in gratiam philo-botanicorum concinnatus ab Elia Til-Landz, med. doct. & prof. p. Aboe, excusus â Petro Hansonio.

Vuorela I & Lempiäinen T (1997) Valtioneuvoston linnan pohjamaan paleoekologinen tutkimus. Raportti P34.4.116. Geologian tutkimuskeskus. Maaperäosasto. Espoo. 63 + 10 s.

Vuoristo K (2013) Tutkimusraportti, Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkitontin kaivaus Presidentinlinnan sisäpihalla 14.1.–8.3.2013. AKDG3164:51, Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito, Arkeologiset kenttäpalvelut